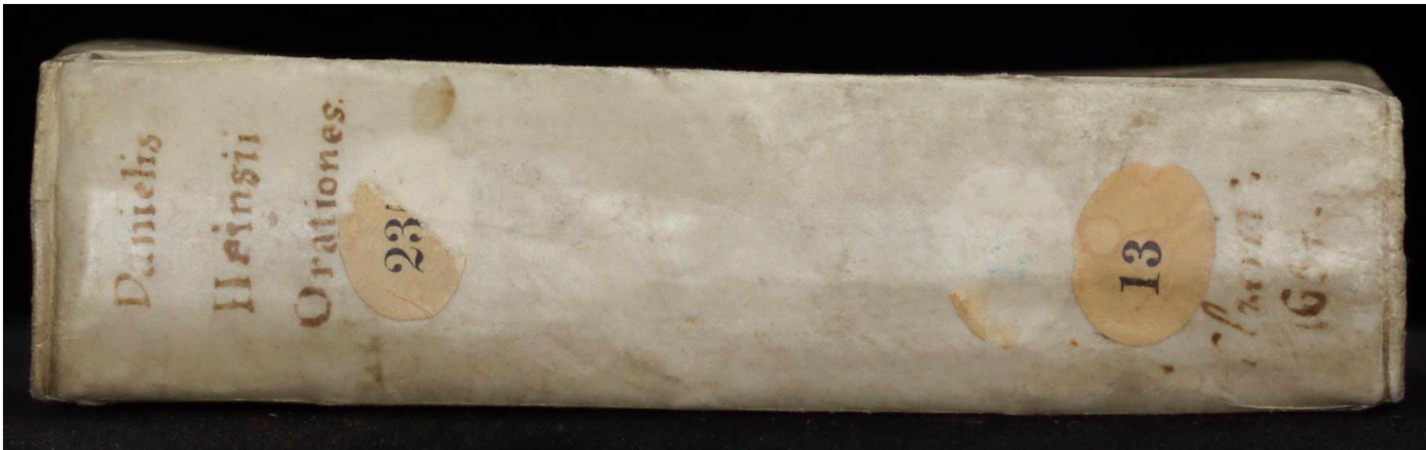
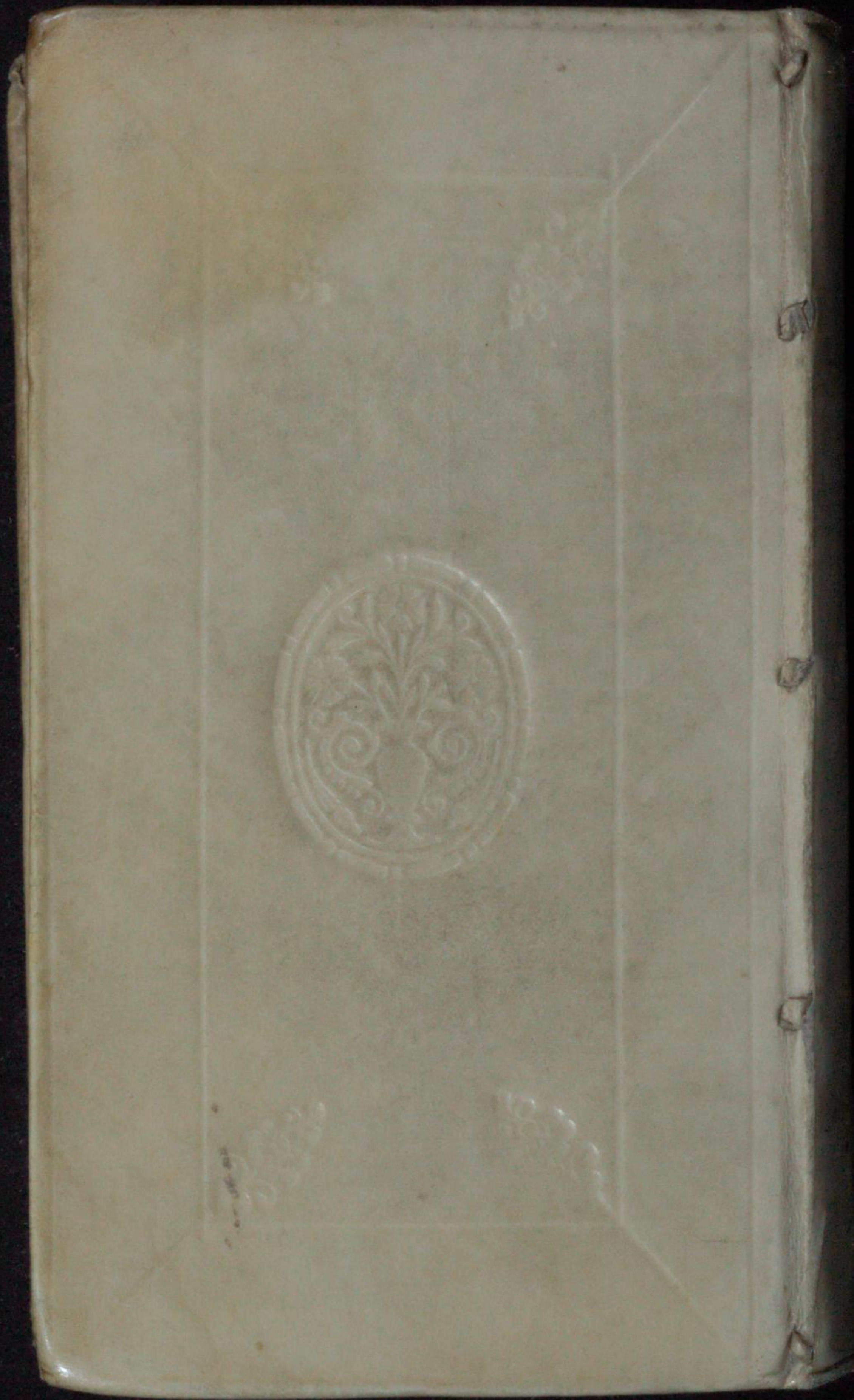
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ae 5. KW
235
D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

~~Elzeviers~~
~~A 151~~

235
D13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

DANIELIS HEINSII

ORATIONUM

EDITIO NOVA,

Prioribus auctior.

Accedunt

DISSERTATIONES

aliquot, cum nonnullis Præfationibus,

Editore

NICOLAO HEINSIO, DAN. F.

AMSTELODAMI,

Ex Officina Elzeviriana.

CIↃ IↃC LVII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo
Viro,

IOACHIMO GERSTORF,

Toparchæ in Tundbyeholm, Equiti Aurato, Regni Danici Aulæ Magiſtro ac Senatori, Præfecto inſulæ Borringholmienſis, &c.

NICOLAUS HEINSIUS, DAN. F. D. D. D.

APud Græcos veteres & Romanos, quos conſummatus ingenii cultus præ reliquis univerſi terrarum orbis nationibus poſteritati commendatos reliquit, laudabilis omnino & tantum non neceſſarius eloquentiæ uſus habebatur. Hanc in Scholis ludiſque literariis ſub ipſam adoleſcentiam non ſine multâ animi contentione ſtudioque diuturno ac indefeſſo vix demum aſſecuti, mox in forum & in curiam non plebeï homines, ſed viri gentis utriuſque principes feliciter atque invidendo mehercules exem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

plo paſſim invexere. Cujus rei fidem, Vir Illuſtriſſime, abunde fecerint Athenæ Atticæ, quæ quantâ curâ, ſedulitate quantâ, dicendi facultatem acquiſiverint, ac per limites Græciæ omnium elegantiarum matris late poſtmodum propagarint, tot clariſſima artis oratoriæ lumina ſatis ſuperque teſtantur, quorum ſcripta aut à nobis etiamnum teruntur, aut ex aliorum auctorum, quos antiquitas ad nos tranſtulit, commendatione non ignorantur. Roma Græcæ facundiæ æmula nil propemodum hujus generis conſervavit poſteris, præter divini illius M. Tullii monumenta; quæ inſtar Oratorum omnium facile haberent, nec quicquam curioſis mentibus ad ſummam artis plene intelligendam reliqui facerent, ſi integra ad nos pro mutilis perveniſſent. Sed ut tempus ſemper viciſſitudinum fortuitarum temeritati fuit obnoxium, nihilque perpetuum cenſetur aut fixum in rebus huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

humanis, ita moris atque inſtituti optimi veſtigium noſtro ſæculo vix ullum agnoſcitur. Caninus iſte rabularum forenſium latratus quàm non parum à Romani Græcique fori nitore nunc deflectit ac degenerat! Præterea ſi quid in commune conſulitur, aut rei publicæ à Senatu dandum eſt, tanta cum ſermonis inopia luctantes, tantâ oppreſſos dicendi egeſtate atque infantiâ deprehendas etiam perſpicaciſſimos quoſque animos ac longo negotiorum uſu ſubactos, ut aliis in diverſam ſententiam euntibus, nec veram ſalubrioris conſilii inſiſtentibus viam (quorum numerus ubique eſt ac erit ſemper maximus) non niſi plurimo cum ſudore perſuadeant, quod ipſi ſequendum optimè ſentiunt, ac rectè amplectuntur. Hinc fit, ut utiliora credantur, atque in rempublicam paulatim irrepant, quæ ſuffragante plurium conſenſu ſanciuntur: cum opinione vulgi nulla ſit fœcundior errorum nu-

trix, & ſapere oppidò quam paucis detur. Memini hac de re frequenter fuiſſe conqueſtum, dum in vivis hæreret, Parentem meum, Vir Illuſtriſſime. qui quanquam à curis publicis immane quantum alienus, otiique literati ac umbratici ſectator omni vitâ aſſiduus, nil remiſit tamen à propoſitâ ſedulitate, quâ juventutis noſtræ animos promovendæ utilitati publicæ propius conciliaret ac idoneos, quantum quidem in ſe, redderet. Nec hortatu crebro aut repetitâ identidem admonitione, quâ ad eloquentiæ ſtudium accenderentur, ſatis proficere ſeſe apud eos exiſtimavit, niſi exemplo ipſe laudabili ceſſantibus præiret. Quapropter mentem à cogitationibus tetricis ſubinde avocatam ac feriantem tam proſæ quam verſæ orationis oblectamento mulcebat, quo impenſiorem conſilii hujus ſui, commodis alienis deſtinati, fructum ipſe caperet. Nec conatui ſucceſſus defuit, ſi quid ap-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

plaudenti ſæculo eſt credendum. Anni jam ſunt ſedecim aut plures, cum mihi vixdum pueritiam egreſſo in mandatis ὁ μακαρίτης dedit, ut Poëmatum ſuorum editionem, poſt priores multas auctiorem à typographo ſæpe flagitatam, adornarem. Quam ego tum provinciam pro captu ætatis infirmæ non indiligenter adminiſtravi. Nunc cum monerer Orationum quoque paternarum exemplaria è Bibliopoliis jampridem eſſe diſtracta, avideque nihilominus hinc inde conquiri, ne Lectoris eruditi fruſtrarer deſideria, quas auctor ipſe luci olim dederat, recenſui ac curis ſecundis, ut ornatiores luculentioreſque prodirent, operam dedi: ratus nihil alieni me facturum ab immenſo illo, quo Parens meus ſummas virtutes tuas ſemper eſt proſecutus cultu, ſi eas Illuſtriſſimo nomini tuo conſecrarem. Huc accedebat, quod minimè neſcirem præcipuis Tibi in deliciis eſſe ac unice acce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ptam referri eruditionis tutelam, plurimumque opis & ſubſidii quotidie à Te promanare ad augendam literarum dignitatem: nec extare quenquam hodie inter Proceres diffuſi late Septentrionis, qui Te curatius ac magis ſerio ſcientias foveret: adeo, ut domum tuam pro Æternitatis contubernio ac receptaculo nemo inter eruditionis ſtudioſos ſit, qui non veneretur atque obſervet. Quicquid enim temporis Tibi vacuum & reliquum faciunt intenſiſſimæ occupationes, quibus Regis Optimi Maximi commodum Te addixit, id omne aut amœniorum Muſarum interpellatione ſolet dilui, aut erudito ſeceſſu & meditatione literatâ temperari. Quid quod ingratus jure atque inurbanus videri poſſim, ſi differam publicè profiteri, quâ me benevolentiâ, quo adfectu, jampridem complectaris? Id cum alii alias nonnunquam mihi ſunt teſtati, tum nuper admodum verbis ſane ampliſſimis

mis Conradus Beuningius Fœderatorum Belgarum apud Regem veſtrum nunc Orator ; quem virum ſumma in negotiis publicis ſolertiâ ac dexteritate præditum, multâ excultum eruditione, multâ omnis generis virtute præcipuâque morum ſanctitate inſtructum, tum in colendis amicitiis fide tantâ, quantam obliqua ſæculi noſtri malignitas videndo vix capit: hunc, inquam, virum Tibi exactiſſimo ingeniorum cenſori multis argumentis exploratum ut operoſe jactem aut oſtentem plane ſit ſupervacuum; nec patiatur arcta neceſſitudo, qua vir eximius me ſibi devinxit, ut in laudes ejus meritiſſimas liberius hic excurram. Tua vero, Vir Summe, tanta eſt, tamque profuſa beneficentia, ut cum noris optime, nihil magno opere æſtimandum in me occurrere, in filio tamen Parentem ames: ut adfectus veſter, quando in ſene noſtro rebus humanis nuper exemto vitalis eſſe non potuit, in po-

ſteris ſaltem ejus ſuperſit ac perennet. Habe igitur, & boni, quâ es mentis benignitate, conſule, quicquid id eſt, quod nunc à me proficiſcitur, munuſculi: dum alia parentur, quæ ſi ingentibus tuis meritis non plene reſpondeant, ab animi tamen grati profeſſione non ſint prorſus aliena. Oportuniori fortaſſis tempore, magis certe præmeditatus convenire Te poteram: ſed ut in præſtandis beneficiis nemo præceps eſt, qui dignos demeretur; ita poſt acceptum beneficium feſtinatæ grates, utcunque inconditæ, pluris æſtimantur, quam quibus à concinna ac operosâ procraſtinatione pretium accedit. Vale, Vir Illuſtriſſime, ac ſponte propenſum Regis Auguſti animum tam Fœderatis Belgis noſtris, quam ſcientiarum majeſtati, quod felici conatu à Te præſtatur hactenus, conciliare impoſterum perge. Dabam Amſtelodami, An. cIↄ Iↄc LVII, a. d. XV. Kal. Jun.

Ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Magnifico Nobiliſſimoque Viro,

CASPARO VOSBERGIO,

Equiti, Domino de Yſelaer, &c. in Illuſtri Ordinum Generalium Vnitarum Prouinciarum Conſeſſu Delegato Ordinario,

DANIEL HEINSIVS, S.D.

Nobiliſſime Vir,

EX quo has Orationes noſtras, quæ in omni fere argumenti genere verſantur, tuo nomini inſcripſimus, neque tu de virtute tua, cujus teſtimonium pro dignitate è tot jam dignitatibus præclare geſtis amplum conſecutus es, neque nos de affectu quicquam immutauimus. niſi quod ex illo major ſemper admiratio acceſſit. In ſupremo olim Senatu, inter tot illuſtres viros, qui aut in hoc ordine eluxerunt quondam, aut cum dignitate maxima nunc locum obtinent, juſtitiæ patronum, vere incorruptum ac inuictum ſordibus, egiſti. in Conuentu Procerum ſupremo, cui ſumma pacis pariter ac belli apud nos commiſſa eſt, Patriæ, Eccleſiæ, ac libertatis, ſummo cum judicio, induſtria, ac vigilantia, amorem, præſidium, ac patrocinium, probare pridem cœpiſti. &, vt abſens quoque ſemper te præſentem patriæ probares, plurimas ac honorificas legationes, pro Republica ac Principe non ſemel ſuſcepiſti. Adula-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tionem neque conſuetudo noſtra neque tua grauitas admittit. quam, vt omnem laudem, tua merita excedunt. Quorum conſcientiam amplexus, qui honeſti cauſa & virtutis ſuaſu omnia geſſiſti, commendationes aliorum, nec affectas, nec vt pretium virtutis integerrimæ admittis, ſed vt onus aliis eodem animo tranſcribis, quo à nemine expectas: tanto major, quanto eminere ſupra alios quam commendari, majus arbitraris. Qua ſeueritate nos perſuaſi, quicquid diximus de aliis, quos oratorum more paſſim commendauimus, ſilentio & veneratione in te obſignamus. qui nunc denuo editionem iſtam, nouam pene, neque auctiorem modo, ſed & à ſuperioribus diuerſam, tibi conſecramus. Vt ſic à virtute tua tantum dignitatis ac ſplendoris huic operi accedat, quantum animo concipimus, qui ſola admiratione, quam ab ineunte ætate ſæpius profeſſi ſumus, eam commendamus. cujus ſane vt olim magnitudinem ac pondus, ita nunc conſtantiam in limine teſtamur. Cui noua gratulandi occaſio acceſſit, quod generoſæ indolis ac raræ filium, diuturno morbo pene exhauſtum ac jam conclamatum, tibi reſtitutum ac Patriæ videmus: neque minus antiquiſſimæ, quæ hodie in terris, Reipublicæ, ad quam Legatus pridem deſtinatur, ſibi ſuiſque redditus nunc mittitur. Nobiliſſime & Ampliſſime Vir, vale, & nos ama. An. CIↃ IↃCXLII.

LECTO-

LECTORI.

Lector candide, Orationes noſtras, quas in vrbe hac ſcripſimus jam olim, vt diuerſas, ita & diſſimiles nonnunquam, neque ſemel typis hactenus deſcriptas, vno hoc volumine cum edituræ olim eſſent operæ, perlegimus & emendauimus. Inprimis autem hac editione quæ nunc prodit. quam non paucis locis ita recenſuimus, vt alia videri poſſit: ne nunc dicam, auctiorem eſſe. In ipſis autem, aut pro tempore, aut occaſione, ſæpe & imitatione autorum veterum, à quorum lectione ac ſtudio recentes tum eramus, formam non eandem nec vbique ſimilem ſecuti ſumus. quæ in iſtis vt non vna, ita neque omnes eadem delectat. Quibuſdam enim copia & circumductionum grauitas diffuſa, quæ verborum ambitu inſtructa, qualis domi naſcitur, ſic fertur, & torrentis inſtar auditorem ſecum rapit, maſcula, robuſta, ardens etiam, ſi ſit neceſſe, ac concitata, tantum placet. In quo ſolus prope Tullius regnauit: ſcriptor vt eximius, ita fere ab omnibus antiquis, qui à breuitate commendantur, admodum diuerſus. Eſt & alterum dicendi genus, ſtrictum magis & conciſum. quod non tam percellit auditorem quam delectat ſapientem. In quo Græci, teſte ipſo, jam ab Alcibiadis ætate & Periclis, regnum obtinent; creberrimum ſententiis, compreſſione rerum breue. Cui cum Demoſthenes vim maſculam ac grauitatem addidiſſet, ſiccitatem ac obſcuritatem detraxiſſet, ſolus hominem politicum dicendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

arte inſtruxit. quod non pauci Romanorum expreſſerunt. Qui cum ſub Tiberio acumen addidiſſent, breuitatem magis etiam arctaſſent, ſenſim forma quædam obtinere cœpit, quam in Panegyricis ad Gratianum vſque & Theodoſium non infeliciter præclari quidam oratores præ ſe ferunt. quo in genere nonnullas quoque noſtras hic adjecimus. In vtroque autem quidam longe à naturæ genio recedunt. Quippe alterum qui putide amant, periodos ædificant non ſcribunt, verba glomerant non fundunt. imo hoc, vt paucis agam, ſatis eſſe putant, ſi, cum idem dicant ſemper, dictionem mutent, & ſermonis faciem inuertant. Marci autem Tullii veſtigia ſic premunt, vt non imitari eloquentiam ingentis viri, ſed dictata reddere cum metu pædagogo videantur. Adde, quod quæ ſunt diuerſi generis, aut vitant ipſi aut contemnunt: ſeri nempe ſtudiorum, & qui Græcos ne legerunt quidem. Quaſi quia ſummus oratorum fuit quem exiſtimant ſe ſequi, ſolus aut orator eſſet; aut non ipſe Brutum vehementer commendaret, qui diuerſus, nihil præter breuitatem aut amabat ipſe, aut in aliis laudabat: Ciceronem vero etiam vt lentum ac diffuſum arguebat. Iam quis neſcit, aliam in foro, aliam in caſtris, aliam in ſchola eloquentiam requiri? Quis non Romanorum majeſtatem ita celebrandam putet, vt tantundem prope majeſtatis ſit in oratore? Quis non Socratem, inprimis qui Platonem ſtudioſe legit, ita vt ipſe olim dicitur locutus, quatenus id obtinere à ſe quiſque poteſt, & aut lingua aut ingenium ſcribentis id permittit, commendandum putet? Quis

non

non Stoicorum cauſa aut Diogenis, mutandum, aut arctandum potius, dicendi genus? Quorum magnanimitatem aſſequi ſi velis, longe à Cicerone abeundum eſt, etiamſi puncta non affectes. Jam in Sacris, quis non Auguſtinum, Cyprianum, Hieronymum, ac cæteros doctores, potius quam Græcos oratores, aut Latinos, ſequi malit, ſaluo ſuo ſibi cuique genio & vſu? Cujus equidem immemores nonnulli, nihil præter argutiolas ac frigidas ineptias captare ſolent. quarum gratia ingenuæ orationis impetum morantur, corpus frangunt, valetudinem corrumpunt. Si quæ cogitatio ſublimis & erecta, ſi quæ generoſior ſententia aut ſenſus, qui cum magno ac indomito, vt ille ait, ſpiritu efferri debet, animum impleuit, præ ignaua ſuperſtitione ac metu miſeri

——— *deducunt cibum.*

Tametſi bona eſt natura,
reddunt curatura junceam.

Nam dum neſcio quos imitantur, ſolum Ciceronem, qui profecto vel ſermonis cauſa, etiam vt aliter cum laude ſcribas, ſemper eſt legendus, pueris relinquunt. Rurſus alii, dum compoſitionem plane negligunt, aut quid ſit, quod nos compoſitionem dicimus, è Græcorum libris, qui hic ſoli regnant, neque minus leges oratori quam poetæ ſtatuunt, nunquam didicerunt, quod pleriſque vſu venire obſeruauimus, qui ad occultam antiquitatis imitationem, nunquam aſpirarunt præcipuam orationis voluptatem tollunt. Alii, dum pluſculum in ea artis non tam ponunt quam oſtentant, quia produnt lenocinium,

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

non celant, venuſtatem, quod non ſentiunt, ac genium amittunt. fucum quippe nemo amat, niſi qui non videt. Iam quemadmodum imprimis eos veneror ac colo, qui præcepta artis oratoriæ cum cura tradiderunt, ita quis nonnullos ferat, qui ad ſolam artium ſuarum normam quas in ſcholis didicerunt, maximorum hominum orationes exigunt aut cenſent? Quaſi vero, ſi Dis placet, ei, qui Demoſthenem aut Lyſiam, aut aliquem ex iis quos illorum quidam vix de nomine nouerunt, in dicendo imitetur, aut in arte Ariſtotelem, quo nihil conſummatius aut majus vel natura dedit vel judicium perfecit, admiretur, ad minutos iſtos Joues, vt judicium eorum vel exquirat vel demereatur, abeundum ſit. Et vero, quaſi non eorum monitis carere poſſit, qui naturam tam fauentem habet, vt, ſiue ad artem alibi deflectat, plus tamen tribuat naturæ: ſiue ab ea abeat nonnihil, ipſam vel emendet, vel judicio commendet, quia non oſtentat. Sane vt nemo tantus naſcitur orator quantus fit paulatim, quia lectione multa, quia eruditione, vſu, atque exercitatione opus eſt: ita, quod & de poeta vere dicitur, nemo fit orator ſummus, qui non naſcitur. Magnus animus ac generoſus, excitata vis ingenii ac ardor, tum judicium quod cætera abſoluit, non parantur, ſed diuinitus contingunt. quo qui deſtituitur, corrumpit quicquid legit, quia male concoquit quod diſcit. quales ſunt quos vmbra educat & puluis. Qui, quemadmodum pictores primi illi & adhuc ignari artis, ſi quid pingerent aut inficete potius delinearent, nomen aſſcribebant, vt, quod arte, ſcilicet,

licet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

licet, non poterant, confeſſione, quæ quam maxime cum arte pugnat, obtinerent; ita, niſi rhetorum præcepta non ſequaris tantum, ſed hoc ipſum prope aſſcribas, præceptorum vel immemorem vel artis imperitum quidam arbitrantur. Quare & ſingulas quas didicerunt partes, in oratione non intexi tantum, ſed nudari prope volunt. vt, quod Græcis olim vſitatum dicitur, ad alia propemodum transferri poſſint. Qui viciſſim hoc à nobis diſcant, fruſtra didiciſſe artem, qui diſſimulare eam nondum didicit. Hoc enim ipſum ars eſt, ſed quam nemo docet: cura autem ſola & judicium abſoluit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

INDEX ORATIONVM.

I. IN Obitum Illuſtriſſ. & inuicti Principis Mauritii, Dei gratia Principis Auriaci, &c. pag. 1
II. In Ioſephi Scaligeri exequiis habita. 33
III. De Monumento eidem decreto. 44
IV. Gratulatio de Fœdere inter Sereniſſ. Venetorum Rempub. & Illuſtriſſ. ac Præpot. Ordines Fœderatos contracto. 49
V. Ad Sereniſſ. Venetorum Reipub. Ducem ac Senatum, pro honore dignitatis Equeſtris decreto, Gratiarum actio. 59
VI. Ad Illuſtriſſ. M. Antonium Moreſinum, cum ea donatus eſſet. 60
VII. Panegyricus Guſtauo Magno conſecratus. 61
VIII. Ad Ampliſſ. & Nobiliſſ. Academiæ Curatores pro Bibliothecarii munere Gratiarum actio. 94
IX. In Obitum Cl. V. Philippi Cluuerii. 105
X. In Obitum Cl. V. Reineri Bontii, &c. 117
XI. In librum de Mundo, qui vulgo Ariſtoteli aſcribitur. 127
XII. In Obitum Generoſi & Nobiliſſ. juuenis Erneſti Ludouici à Burck-ſtorf. 130
XIII. De præſtantia ac dignitate Hiſtoriæ. 140
XIV. De prima Romanorum ætate, & prima ejus populi virtute. 150
XV. De ſecunda & poſtrema populi Romani ætate, deque C. Cornelii Taciti vtilitate. 166
XVI. Poſt abſolutum primum librum Annalium Taciti habita. in qua de mutatione Reip. deque Principatus initio agitur. 178
XVII. Habita in Auditorio Theologico, cum ſecundum Taciti Annalium abſoluiſſet. 190
XVIII. De C. Cæſare Dictatore, cum illius Vitam in Tranquillo expoſiturus eſſet. 200

XIX. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

XIX. *De prolapſis Græcarum literarum ſtudiis, &c.* 211
XX. *Ad librum de Magiſtratibus Romanis.* 219
XXI. *De civili ſapientia, cum ſecundum Ariſtotelis Politicorum interpretari inciperet.* 226
XXII. *Socrates, ſiue, De doctrina & Moribus Socratis.* 243
XXIII. *De vtilitate quæ è lectione Tragœdiarum percipitur.* 269
XXIV. *De Stoica philoſophia.* 275
XXV. *In Theophania, ſiue, Domini Natalem.* 305
XXVI. *In cruentum Chriſti Sacrificium, ſiue, Domini paſſionem.* 325
XXVII. *De conjungendis Græcorum lingua & diſciplinis.* 344
XXVIII. *Pindari Pythiis præmiſſa. in qua oſtenditur; quomodo veteres Philoſophi Poëtarum ſcriptis ſint vſi.* 357
XXIX. *Panegyricus illuſtri viro Ioſepho Scaligero dictus.* 372
XXX. *Panegyricus, ſiue, Laudatio Funebris Nobiliſſ. Clariſſimiq. viri Iani Douſæ, &c.* 383
XXXI. *De Poëtis & eorum interpretibus.* 400
XXXII. *Habita cum Horatii Odas adoleſcens interpretaturus eſſet.* 407
XXXIII. *Oratio Scipionis, poſtquam in Africam veniſſet, ante primum conflictum.* 414
XXXIV. *Declamatio ex perſona patris Callimachi, qui prælio Marathonico ſtans expirauit.* 418
XXXV. *Laus Pediculi, ad Conſcriptos Mendicorum Patres.* 420

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Index eorum quæ hac Editione acceſſerunt.

HOmilia in locum Ioannis cap. 17. v. 9. In qua de quinque Articulorum doctrina, & de Electione. 431

Allocutiones extemporales.

GRatulatio ad Celſiſſimum Heroëm Fredericum Henricum, Arauſionenſium Principem &c. poſt ſubactam Saſſam Waſiamque. 453

Ad Celſiſſimum Heroëm Gulielmum, Arauſionenſium Principem: ſuper Celſiſſimi Parentis ejus Frederici Henrici Obitu. 455

Ad Sereniſſimam ac Potentiſſimam CHRISTINAM GUSTAVI MAGNI Filiam. 465

In Publicam Inaugurationem Sereniſſimæ ac Potentiſſimæ Heroïnæ CHRISTINÆ Suecorum, Vandalorum &c. Reginæ. 468

INDEX DISSERTATIONVM.

DE autore libelli De Mundo. 471

Ad librum Ariſtotelis Politicorum II, Præfatio ſeu Diſſertatio: in qua de aliis quoque Philoſophi ſcriptis. 493

Diſſertatio De Ariſtotelis qui natura eſſe & naſci ſervos ait, & Iuriſconſultorum, qui eos fieri aiunt, ſententia. 508

Diſſertatio Platonica De pulchro Socratico. 545

Diſſertatio de Claudii Apocolocynthoſi. 526

IN OBITUM

ILLUSTRISS. ET INVICTI PRINCIPIS EXCELL. MEMOR. MAURICII, DEI GRATIA PRINCIPIS AURIACI, COMITIS NASSAVIÆ, &c.

Habita ex publico mandato XIX *Septemb.* cIↄ Iↄ c XXV.

ORATIO I.

Princeps Celſiſsime, Illuſtriſsimi Comites, Nobiliſsimi Patriæ Proceres, Magnifice Rector, Ampliſsimi Curatores, Invictæ hujus Vrbis Conſules ac Magiſtratus, Reuerendi ac Clariſsimi Collegæ, Doctores venerandi, Eccleſiaſtæ Reuerendi, Generoſa Iuventutis Nobiliſſimæ Corona:

QUOD omnis cogitet memoria, poſteritas loquatur, die hujus menſis decimo & ſexto, quem, cum faſtis eximi non poſſit, atrum nobis ac funeſtum patriæque habendum judico, Mauritium Naſſauium, quod nomen dignitates tituloſque non admittit, quia omnes anteceſſit, Patriæ Parentes, Magiſtratus ac Nobilitas, Miles ac Prætoriæ cohortes, omnis populus, plebs omnis, mœſta,, ſquallida, dejecta, ad Parentis tumulum, ſeu potius trophæum, vel ſecuta fuit vel deduxit. Luctum publicum, mœrentis Patriæ imaginem, orbitatis, ſolitudinis ac vaſtitatis notas & indicia, in aulis, curiis, palatiis, in ipſis prope parietibus ac tectis vrbium, in vultu denique omnium ætatum, omnis ſexus, omnis ordinis, eo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

dem die conſpexiſtis. Non enim funus publicum, ſed Patriæ cadauer, libertatis, olim in Parente ejus ſauciæ, reliquias ac conclamata membra, comitari ſibi omnes ac efferre videbantur. Occurrebant aliis triumphi, quibus ſæpe compos, Hagam cæteraſque Batauorum urbes, prope humeris invectus civium, cum fremitu plauſuque, belli fulmen, murus libertatis, omnium prouinciarum urbiumque vallum atque propugnaculum, intrarat. Multi artes belli, multi pacis, alii privata, focos liberoſque, alii Rempublicam, & quantum omnes amiſiſſent, ſecum agitabant. Quidam tot illuſtria quæ paſſim extant ſpolia, exuvias, trophæa, aquilas hoſtiles, frameas atque haſtas, quæ victoriarum olim, nunc doloris monumenta, inter manus prope & ob oculos verſantur, ante exequias, cum admiratione ac lachrymis contemplabantur. Senes, ab initio calamitates noſtras & oppreſſæ libertatis mala, pœnas, fugas, ac proſcriptiones, quæque ſinguli miſerrima vidiſſent, longa ſerie commemorabant. Erant, qui inani ſtudio videndi, ſicut in parentum funere plerunque liberi quos ætas aut incogitantia excuſat, undique concurrerent aut ſequerentur, nec de ſuo aut communi omnium dolore cogitarent: omnium commiſeratione digni, quod de ſe ac cæteris ſecuri, re inani & in tanto caſu prorſus puerili, oculorum voluptate, tenerentur. Soli Academiæ Parentes, atque hæc Civitas invicta, quæ ante aliquot jam annos, Dei immortalis ope ac virtute ſua, hoſtem, mœnibus pomœriiſque hærentem, conſtantiſſime, à templis, liberis, conjugibuſque, ſtitit atque avertit, morem Populi Quiritium Romani, qui heroas ſuos principeſque in publico laudabant, imitandum judicarunt. Igitur, cum corpus, in quo magnus ille libertatis noſtræ vindex tot tantaſque res geſſiſſet, aliis ceſſiſſent, laudem ejus ac memoriam in hac æterna domo ſibi vindicarunt. Nam, ut illi, loco celeberrimo,
pro

pro Roſtris, in quo conciones habebantur, leges ferebantur, cauſæ agebantur, in quem victor terræ confluebat populus, ante oculos atque in conſpectu tot heroum, quorum ibi ſtatuæ extabant, funus poſitum ex more aut ſitum, commendabant: ita noſtri, in hoc Palladis delubro, non Batauiæ ſed orbis celeberrimo clariſſimoque loco, cui ſpes ac vota ſua quiſque credit, quem ex omni orbe nobiliſſima juventus colit aut perluſtrat, in quo, non illuſtres ſtatuæ, ſed viui ac ſpirantes maximorum hominum conſpiciuntur vultus, primum tempeſtatis noſtræ principem, laudandum cenſuerunt, decreverunt. Qui ſic bellum geſſit, ut hic pacem habeamus, ita pacem inter arma conſeruauit, ut calamitatem belli nemo præter hoſtem publicum ſentiret. Cui vitam, cui liberum hunc aërem, hunc ſpiritum, hanc vocem, quæ ſeruire aut adulari neque nouit neque cogitur, inprimis autem Academiam ejuſque regimen debemus. In qua educatus ipſe, tot præclaras æternaſque animas, vel præmiis, vel commendationibus, vel magiſtratibus, evexit. Genus tanti Principis,quod uſitatum eſt, nec tango, neque veniam hic peto. Quamquam leges Rhetorum nonnulli cum excedunt,Juliis teneri aut Corneliis ſe putant. Quæ, ſi nunquam natæ eſſent, ad ingenium ac normam magni oratoris, ſingulis diebus naſcerentur. Et, ſi hactenus inualuerunt, nunc in tanti Principis memoriam, cum ſignis militaribus ac armis invertantur. Domus illuſtriſſimæ Naſſauicæ Saxonicæque, quæ tot Regum Principumque genitrices aut affines hactenus fuerunt, ſplendor, dignitas, majeſtas, non ab oratoris fide, ſed à ſæculorum ſerie, à conſcientia mortalium, à rebus toto orbe geſtis, ab hiſtoriis annalibuſque, exigenda ſunt. Quæ, ut cæteros omittam, Cæſarem Adolphum, ex Naſſauiorum ſtirpe, & Albertum, proavum maternum, Cæſaris in Belgio vicarium, tot rebus in his terris inclytum cla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

rumque, non tacebunt. Ac ne bellicoſam quidem Germanorum gentem, populo Romano multis prœliis ſuperiorem, ſæpe parem, quæ depoſitum tam grande nobis dedit, celebrandam reor. ne illius cauſa alia dicantur cujus omnia dicturi ſumus: qui, ſi ex ſe natus eſſet, tantus eſſet, quantum ætas noſtra alium vix tulit. Sed Naturæ æquum videbatur: partim, vt non niſi tanto Patre naſceretur tantus: partim, vt qui tantus eſſet, ſine liberis ac prole Reipublicæ ſubduceretur. Quæ effœta, vt nonnunquam matres ſolent, aut, cum nihil majus poteſt, ceſſat melius quam deficit. Et ad manum erat, qui eodem natus Patre, vota omnium iam impleviſſet: quem ſucceſſioni Deus pariter ac Virtus deſtinarant. Puer è Germania reverſus, in hanc urbem à Parente, qui hic Academiam autoritate publica fundarat, ablegatus eſt. In qua præceptores aliquot, inprimis autem virum Nobiliſſimum, Hermannum Wittenhorſtium, Sonsfeldi Dominum, Præfectum primo, mox & Senatorem, habuit. quo neque aula, quæ nonnunquam aliis ſibique indulget, neque hæc ætas, quicquam vidit ſanctius. Ex omnibus ſcientiis, Hiſtoriam ac Mathematicen dilegit. quarum illa, Principem, hæc, ſi feliciter conjungitur, victoriam dat Principi. Atque inprimis ea, quæ vel ciuitates noſtras contra hoſtem munit, vel hoſtiles arte ac machinis expugnat. Et in eo, qui ad omnes natus erat, illud maxime admirandum, paucas, & ex uſu ſuo, attigiſſe. Nam heroum animi, quemadmodum nonnunquam vehementius quam cautius, ſcientias ætate prima amplectuntur, ita, niſi intra ſapientiæ ac ſtudiorum limites conſiſtant, majeſtatis terminos excedunt cum in diſciplinis artibuſque ſatis ſit, ſi admirationem aliis qui his excellunt aut benignitatem præſtent, ſibi nihil ſeruent præter modum. Et jam alia vocabant. Itaque ut tantum belli ducem aliquando daret, quantum tunc promiſit,

ſit, gradu, ſaltu, folle, exerceri: vires luctâ, aut natando, aut in armis experiri: corpus denique ad res tantas quantas geſſit, & militiæ laborem, præparare. Equi, quo impenſe ſtudio ad ſummam vſque ætatem tenebatur, notas animo & oculis, interdum manu, explorare. Et, vel aſperum nec ſatis domitum, in gyrum circumflectere ac rotare, vel ferocientem fræno impedire, vel admiſſum ac præpropere retentum, ad ſudorem exercere, vel poſtremo, ſclopo propius exploſo, ad ſecuritatem belli temperare. Neque tamen omni ſtudio ſe abdicare. Ex Hiſtoricis, ſuadente viro maximo, Annales Taciti audiuit. Qui ciuilis atque militaris rei autor maximus, ſententiis rebuſque denſus, verbis ſtrictus ac compreſſus, totus denique ignis, tales tantum animas admittit. Huc accedit, quod, vt Belgicæ fuiſſe procurator fertur, ita libertatis ſtudium quod tum è nobis hauſit, noſtris hodie præ reliquis infundit. Ex hoc cæteriſque, primum rei militaris & amorem duxit & ſcientiam. Ex his, quomodo cingendæ vrbes, quibus locis, qua occaſione de inſidiis ſit cogitandum: ex his, quid lorica, (nam ad noſtram ſingula ætatem applicabat) agger, vallum; ex his, regionum ac terrarum ſitus, etiam noſtrarum, & quæ geſta ſunt in iis prœlia ac bella, hauſit: ex his denique & aſſidua iſtorum lectione, prima militaris gloriæ ingentem animum intrauit æmulatio. Huic maximo ſcriptori ac docenti Lipſio fuiſſe intentum ſæpe audiui, cum de morte Patris nuncium accepit. in quem, vt inuictum eſſe omnibus conſtaret, non aperta acies aut bellum, ſed ſicarius, immiſſus eſt. more nunc recepto, quo heroum mortes quidam licitantur, quidam vendunt. Eam ille necem, non infirmo, vt priuati ſolent, deſiderio ac lachrymis excepit, ſed, cum bono patriæ, in animum demiſit. Illuſtriſſimo Parente ſic ſublato, terra pariter ac mari, anno decimo & ſeptimo à Patribus ſuffectus eſt: vt qui non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ætatis ſpatio aut annis, ſed diuinitate ingenii cenſendos eſſe heroës intelligerent. & vel ſuo vel eorum quos adjunctos ſibi habuit ſic vſus eſt conſilio, vt, quales alii paulatim fiunt, ſtatim à natura factus videretur. Adoleſcentiam ac primum ejus regimen diſſenſio excepit, qua plerique, hoſtem noſtris factionibus intentum, quidam, ne ambitionis nouæ præmium libertas fieret, occulte metuebant. Cui, cum Achillem ſuum, tanquam ſeruitutis obicem, oppoſuiſſent Patres, ſic ex vſu Reipublicæ ſecundas egit, vt, qui primas ſuſtineret, nullas breui apud vos haberet. Quo in patriam elapſo, quanquam aliquid lateret, ipſa tamen flamma, & mox ignis, cura ac prudentia extinctus eſt. Quanquam autem res ab eo geſtas recenſere, hiſtorici, non oratoris, exornare, nec hiſtorici exiſtimem, qui oratione verâ ſine ornamentis optime defungi ſolet (cum orator, ea quæ & numero & magnitudine eloquentiam excedunt, facundiſſime commendet, ſi confeſſione candidâ omittat: quia quæ cum curâ & appoſite tacentur, magna pars eorum ſunt quæ optime dicuntur;) quædam tamen, quod ab iis ſolet fieri qui orbem in tabellâ pingunt, non vt æquent, ſed vt repræſentent, obiter enumeranda potius quam recenſenda reor. Flandriam Hiſpanus eo tempore ac Brabantiam tenebat. niſi quod in illâ, arcem vnam, quæ nunc vrbem imitari cœpit, (Neuſam vocant) cum Oſtendâ; in hac Bergam, quæ ad Zomam, noſtri adhuc vindicabant. Primum ſolidæ virtutis teſtimonium Axellæ dedit: quâ in Flandriâ, Sidneio comite, non magnâ manu, ſine vllo ſanguine propemodum ac cæde (nam & hoſti parcere, cum poſſet, maluit) potitus eſt: Bergam, oppidum inuictum, in quo res ad omnium ſtuporem admirandas, tori illi Martis ac lacerti, duo Baxii geſſerunt, maximo exercitu Parmenſis poſt obſedit. Quo profectus ſubito, cum vultu Principis aduerſus belli caſus militem

attolli

attolli non neſciret, ita & ſermone & conſpectu, militem cum ciue accendit, vt ex ſpe conceptâ, nihil præter deſperationem imperator ſummus, & qui vincere non tantum jam didicerat, ſed & plurimis ſucceſſibus conſuêrat, domum & ad ſuos reportaret. Cæterum fatale erat, vt ex illâ belli areâ ac campo, tot illuſtria virtutis documenta eques noſter daret. E qua vrbe, eodem anno, centum pedites, equites ſex admodum, Thienam, oppidum Brabantiæ, ſpectante Hiſpano, expugnarunt. quibus cum non minus quadringenti, poſt direptionem obuios ſe darent, ne de prædâ quicquam aut virtute hoſti cederet, vtriuſque compotes ac ſui, manu per hoſtile agmen reditum ad ſuos reperêre. Breda, quæ nunc annum prope obſidionem tolerauit, ſine exercitu ac ſumptu, arti ac ingenio noſtrorum ceſſit. cum pauciſſimus ac terra ſua tectus miles, ſatis eſſe ad laudem duceret, quod vrbem expugnaſſet. cujus magnitudinem victoriæ, ab hoſte poſtea, tot copiis tantoque tempore ac ſumptibus edocti ſumus. Cui noua hæc obſidionis ratio placere cœpit, qua de fame ac egeſtate militis, non de virtute, triumphatur: qui nihil grauius indigniuſque tulit, quam quod prœliis ab hoſte intercluſus, ad ignauiam redigeretur; expugnatus antequam oppugnaretur. Erant eo tempore & non ita validæ res noſtræ, & anguſti limites ac fines, quos vbique aut tenebat hoſtis aut claudebat. In Geldria, Zutphania ac Neomagia; in Tranſiſulania, Dauentria; in Friſia recentes aliquot, ſed validæ firmæque arces, Immetilla cum Opſlago ac Delffilla; alia ex parte, alio propemodum in orbe; Hulſta munitiſſimum Flandrorum oppidum, terrore ſui omnes, damnis ac excurſionibus, vicinos profligabat. Dicam, quod ſtuporem omnem, omnem longe excedit admirationem, (nemo enim tam velociter inceſſit vt hic vicit) vno omnes eodemque anno, non ignarus famam

mam ab initiis pendere, &, vt prima cedunt, cætera à vulgo æſtimari, non luſtrauit aut acceſſit, ſed prouinciis adjecit: obnitente fruſtra Principe Farneſio, Parmenſi duce. qui cum arcem Cnotzeburgum aliquamdiu fruſtra obſediſſet, & ad artes ac inſidias virtutem conuertiſſet, arte noſtra vinci ſe ſpectauit prius quam audiuit. cum è turri edita, ſuorum fugam, neque prædam modo, ſed & aquilam, viuenti ſibi ac ſuperſtiti auferri vidit. Quo ſpectaculo percuſſus, cum ſucceſſu, ſpe, autoritate ac fiducia, exutum ſe videret, ne fortunæ ſuæ ſupereſſet, Belgium reliquit. Annus alter (nam victoriis diſtinxit ſingulos) Steenwycum, vrbem prope inuictam, cum Otmarſa, ac Couorda, nobis dedit. Paulo poſt Groningam, cum Gertrudis monte (at quas vrbes!) alteram prouinciam, non vrbem, alteram prouinciarum omnium vel eo nomine præſidium ac munimentum, quod Batauiæ totius munimentum & in ea eſſet, ſine ſtrepitu ac motu expugnauit. Quæ nos obiter, vt ante dixi, non commemoramus, ſed ſubducimus. Ne quis ſingula, quæ juſti molem operis requirunt, in tranſcurſu & ſic obiter miretur dici. Nam & ita vicit: & præcipuum victoriarum omnium momentum ac miraculum, in feſtinatione ac modeſtia habemus. quæ jactantiam ac leuitatem, cum pauore ac fuga hoſtibus relinquit. Quanquam metuo ne magis etiam ſit feſtinandum. Vno eodemque anno Rhenobercum, Meurſam, Grollam, Goram, Enſcedam, Brevordam, Oldenzeliam, Otmarſam, Lingam, expugnauit. &, quod ſingula excedit, maxima grauiſſimaque obſidione, in Geldria Bomeliam exſoluit. Toto enim, Venit, Vidit, Vicit. vt cum ipſis prope menſibus victorias æquaret. Cæteras, vt Grauam, Wachtendoncum, Doteco-mum, Bateburgum, Woudam, Andreanam arcem, ac Cracouiam, omitto. Quarum quaſdam paucis horis, quaſdam, vno alteroque die, validiſſimas plerunque.

runque ac maxime munitas, totidem euertit menſibus aut cepit. Quod cum imitari aut vlciſci ſtatuiſſet hoſtis, vires omnes copiaſque in Flandriam conuertit. Eſt in eo littore oppidulum, aut moles potius exigua, piſcatui olim, tandem militum excurſionibus ac prædæ deſtinata: vt vix hoſti, niſi ex agricolarum querimoniis, vix nobis, niſi ex impenſis, nota eſſet. donec propria calamitate ac virtute noſtra, ſupra cæteras Europæ celebrari cœpit. In qua cum non ſecus atque in cauea concluſus miles noſter eſſet, annos tres, aduerſus hoſtem, mare ac luem, igni, ferro, ſulphure ac animis, ſic ſtetit, vt amiſſis mœnibus, amiſſo pro quo dimicabant loco, cum in vrbe obſeſſa, neque vrbi, cujus partem occuparat mare, nec victoriæ jam locus eſſet, nihil hoſti, præter tumulos cum cadaueribus relinqueretur. quibus ipſis, cum & aggeres & tellus defeciſſet, aliquamdiu propulſatus eſt. Nemo tanta clade vicit, nemo tanta laude ac virtute victus eſt. Adde quod inuictus ille noſter, dum de puluere ac arena in hoſtili agro, hujus cauſa decertatur, totam in eodem inſulam, cum Sluſa, Ardenburgo, Iſendica, vrbibus inuictis plane aut locis, hoſtibus extorſit. Bergam (nam de ea ſæpius dicendum fuit) oppidum, quod neque per ſe firmum eſt, & ita collibus munitum vt munitioni non ſit locus, arte ac molibus quas procul hoſtibus objecit, cum diu abſens defendiſſet, tandem ſine armis & aduentu ſolo vindicauit. cum pro armis (nouum prœliandi genus) fama & exiſtimatione ſui vteretur. qui totius vitæ non vnius aut alterius victoriæ & præmium & finis eſt. Quo ſucceſſu, vrbs incomparabilis & ſupra plurimas Europæ clara, quater magno impetu ab hoſtibus tentata, toties à nobis vindicata eſt. Nec felicior in vrbium obſeſſionibus quam prœliis aut Marte aperto fuit. Quod cum ſæpe, tum Turnouti clade nobili teſtatum. quam deſcribat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

aut deſcriptam legat, qui hoc agit. nobis omnia incumbunt. nam quod rarius conflixerit, prudentia, non metus fuit. Per hoſtilem agrum bis, cum metu ac pauore omnium, exercitum deduxit. Per Brabantiam, ſucceſſu non inutili, quod Grauam occuparet. Stragem vero quam ad Neoportum dedit, nulla vis ingenii ex merito deſcribat. Quo cum eques omnis, omnis pedes, omnes vtriuſque partis conueniſſent vires, & vterque dux ante agmen, vultu, verbis, manu atque exemplo inflammaret ſuos, fugientibus obſiſteret, ceſſantibus inſtaret, neque minus acriter vrgeret miles, horas tres ambigue certatum eſt. Vt nec fortius pugnari neque melius diſponi aciem vtrinque potuiſſe ſatis conſtet. niſi quod initio victoriam præcepimus. Nam cum locum aciei ante pugnam occupaſſet noſter, Sol, arena, ventus, maximum in littore momentum, protinus in partibus fuêre. Huc acceſſit, quod vt primo velitationibus recentes aut detinuit, aut callide, dum noſtri aduentarent, explorauit; ita feſſis nouum ac recentem, quem ſeruarat ſibi, equitem immiſit. Quo turbatus eques, & jam diſſipatus pedes, fugæ, prædæ, ac victoriæ, initium fecêre. cui finem interemptus hoſtis & nox dedit. Cladis magnitudinem victoriæque, ſex ſeptemue millia in loco cæſa ac captorum prope innumerabiles teſtantur. Inter quos prouinciarum terror & diu Rheni incubus Mendoza fuit. qui victori faſtum pariter & animos ſummiſit. Ita dies idem, alterum exercitum, in terra ſua fugientem, alterum longiſſime à ſuis & ab hoſte cinctum, in hoſtili agro triumphantem vidit. Vt vterque metu cuncta ac terrore, alter fugiendo, alter quia vicerat, impleret. Nam quid ea dicam, quæ aut principe eo, aut, conſilio ac ductu eius, mari tot jam annos geſſimus? qui terrarum metas & extremos limites egreſſi ſumus. Thule enim ſummus nauigantium conatus, in pomœriis fœderibuſque

noſtris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

noſtris hæret. Gades hominum, vt loquitur poëta, fines expugnauimus, denicimus. Calpen metu ac terrore proterruimus. Canarias, quas Fortunatas dicunt veteres, inuaſimus. Quarum principem ac caput, Nobiliſſimus vir Petrus Douſa, domo Lugdunenſis, expugnauit. ac ne vinci potuiſſe dubitemus, incolas in latebras ferarum & ſpeluncas montium adegit. vt venationibus, non bello, ſupereſſe viderentur. idem qui Mexinam, ſiue Diui Thomæ inſulam, ſic occupauit. Vt omittam, quoties illuſtris vir Ioannes Duuenuordius, ſupremus ſub hoc principe Oceani Præfectus, parua manu nauibuſque, multas atque immanes alibi ceciderit, accenderit, euerterit. Cui, Gadibus deuictis, Sereniſſima Britanniæ Amazon, grates literis, quas legimus, ac præmia perſoluit. quoties inuicti Argonautæ noſtri, veri hoſtium ac piratarum ſcopuli, non numero, non armis, ſed virtute ac animo ſuperiores, res præclaras, inauditas atque inuſitatas, toto mari geſſerint, ediderint. Ne de Noua Zembla dicam. vbi cum & homines, & Sol, & dies defeciſſent, cum frigoribus ac feris diu commiſſi ſumus. Ne jam dicam, qua virtute India ad Orientem, ac mox altera ad Occidentem, penetrata aut tentata ſit. Ex quibus, præter opulentiam immanem, omnia plantarum, animalium, aromatum ac ſtirpium portenta, hactenus & nobis & veteribus ignota, prompſimus, eruimus, transveximus. Sed quo te Heemskercki prætermittimus piaculo? qui, cum Regiam, communicato prius cum heroë noſtro hoc conſilio, ſub ipſam Calpen, ſulphure ac ferro, neque minus animis tuorum, deleuiſſes claſſem, primus vniuerſam trepidare Hiſpaniam ac deſperare docuiſti. Vidit ea dies, Auditores, duas ac viginti, moles dicam neſcio an naues, turribus pleraſque ac propugnaculis eductas, ita vaſtas quaſdam ac immanes, vt non ſine horrore maris ac labore venti mouerentur, ſingulas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tormentis plurimis ac militum exercitu inſtructas, in conſpectu ac ſuorum quaſi ſinu, ita diripi, vaſtari, disjici, corrumpi, vt non minus prope ſanguinis quam aquæ mare concitatum volueret. tanta vi ac impetu noſtrorum, vt, cum neque fugiendi illis neque inſtandi nobis ſupereſſet locus, alteri in mare deſilirent, alteri eodem animo quo vicerant ſubſequerentur. Eſt hic genus quoddam hominum cui plurimum libertas noſtra debet, qui in terra nati, ſimul eam corpore preſſerunt, more animalium ac ritu quibus duo elementa incolendi anceps contigit natura, aquam petunt. in qua vitam agunt, neque minus natant, vbi opus eſt, quam nauigant: de cætero ſecuri, cum vbique domi & vbique peregre ſe eſſe credant; quicquid autem nondum occupat Hiſpanus, patriam exiſtiment: quem vt hoſtem ſic materiam virtutis putant. tanta corporis atque artuum velocitate, vt per funes nauticos enixi, ſimul prope in imo nauis ac ſupremo mali ſpatio verſentur. tanto animo pro patria ac fide, vt plerunque poſt victoriam & ante ſeruitutem, rebus omnibus humanis mortem anteponant: à qua cum vrgentur, libertatis tamen jus extorquent. Quippe, nauibus accenſis, puluere icti & cum hoſte in aërem eliſi, quia non vincuntur, ex opinione ſua vincunt. ſic in mare redeunt, in quo perpetuo vixerunt. Ex his vnum ſæpe audiui, cum in mari ipſo militem Hiſpanum ferro aliquamdiu perſecutus eſſet, rictu tandem morſibuſque, irritatæ inſtar belluæ ſic inhæſiſſe morienti, vt non hoſtem ante in fluctibus quam animam dimitteret, & quem aliquamdiu toto corpore preſſiſſet, in cadauere ejus expiraſſe. Quendam, cum adhuc prætoria reſtaret nauis, è ſuprema mali parte, prius quam à ſuis abiiſſe crederetur, belli tranſtuliſſe ſignum. quod ereptum, cum victoria confeſſionem ejus hoſtibus extorſit. Ita claſſis tota, in exitium noſtrorum comparata, cum

in ſpeculis interea ac littore armata pariter ac trepida conſiſteret Hiſpania, deleta igni; ſuis metum, nobis, præmium virtutis atque audaciæ, victoriam reliquit. Ex hoc tempore, cum bello ac penuria non parum vrgeretur, ac jam ſibi, inter nos graſſari ſuetus, ſerio timeret hoſtis, de induciis vt cogitaret ſua intereſſe credidit. Aduerſus quas luctatus aliquamdiu noſter, cum & ea quæ ſecuta ſunt prudenter præſagiret, & perire ſibi patriæque tot annorum tempus, maximum mortalis æui ſpatium, videret, fatis tandem ac neceſſitati ceſſit; non ignarus temporum à quibus vinceretur. Et, vt ante bellum foris, pacem domi, ita pacem foris, bellum domi, tum habuimus. quod honeſtos quoque non amore patriæ aut odio, ſed partium aut ſingulorum, ſæpius transuerſos egit. magno cum mœrore ejus, qui nec ciuem hactenus in armis, neque militem in caſtris niſi pro Republica armatum viderat. Quæ tum contra euenêre. nam & factionibus ac ſtudiis noſtrorum, & per ea, clam ab hoſte oppugnati ſumus. Qui ſucceſſu maximo tum armis ſuperſedit: neque vnquam, ſi quid judicare poſſum, verius de nobis triumphauit quam cum neuter vicit. Sed & miles in quietem verſus, & ſucceſſus aliquantum ſubſtitiſſe viſus eſt. Nam Iuliaco ac Breda, quanquam damno hoſtis maximo & ſumptu, tamen ceſſimus. Ex cujus ſolertiſſima defenſione, ita domum & ad ſuos venit, vt & ſuam & inſtantem Patriæ calamitatem, quiſque ex macie, pallore, ac vultu, præſentiret. Hoc plerique in eo admirantur, quod, cum maximi plerunque duces, rei militaris partem aliquam præ cæteris vel colant vel intelligant, eodem & ſucceſſu & judicio in omnibus ſit vſus. Eodem quippe euentu, & aperto Marte, & dolabra, & cuniculis ac machinis rem geſſit. Vt non raro, cum ad portas ſtationem tueretur miles, noſter machina inuectus, deſuper veniret vrbi: aut ſub terra, ho-

ſte ignaro, graſſaretur. qui, cum arma expediret, jam ab hoſte victus erat quem ſub pedibus habebat. Vrbem oppugnauit nullam, vt non prius daret operam, ne expugnari poſſet. Quod celeritate incredibili, & arte partim, partim militis exercitati opera, præſtabat. Vt priuſquam peti ſe ſentirent, jam obſeſſi eſſent: aut deditionem, ac nonnunquam ſero, cogitarent. cum ruinas, quas tormenta dederant, extemplo ſine veniæ ſpe miles ſequeretur. quem in poteſtate interdum imperator amplius non habet. Non enim funda, aut balliſta, aut imbelli Græculoque ferro, ſed immanibus tormentis, quæ, cum ignem conceperunt, partes vrbium immenſas rumpunt atque elidunt, turres atque mœnia pulſabat. Arma noua, nouas ſæpe machinas excogitauit: quæ cum ad Hiſpanum etiam aduerſis peruenêre rebus, plus terroris quam ſucceſſus aliorum intulerunt. Bellica tormenta, quæ & onerari & moueri loco ſine magnis ſumptibus non poſſunt, ſic contraxit, ut & quouis facile vehantur, & triente ſolo pulueris, nec vi nec impetu minore, diſplodantur. Nemo loca quæ muniri poſſent, nemo muniendi rationes, nemo terræ ſitus, nemo maris conſuetudines ac vices, nemo portuum ac fluminum profunditates, ita habuit perſpectas. quo nec tutum neque clauſum quicquam relinquebat hoſti. Si quod mare obſtaret, claſſe; ſi quod flumen, ponte; aut ſi nihil præter aërem pateret, illuc quoque machinis ac arte perreptabat. Nihil mari ſine eo, nihil terra, nihil bello geſtum eſt aut pace. Præſens multa, nec minora abſens, cum vbique præſens eſſet, exſecutus eſt. Et ut aliquid ſine eo, nihil tamen non ab eo geſtum eſt: cum vbique aut militem exercitatum, aut tribunos mentis ſuæ conſcios haberet. Pedes, eques, ſemper dux, nonnunquam miles, omnia diſpoſuit, obiuit. Sæpe deſtinato, aliquando ex occaſione, prœlium commiſit. Sæpe in acie cecîdit hoſtem, ſæpius præ-

uênit.

uênit. ſæpe feſtinando, aliquoties trahendo bellum, aliquoties & non pugnando, vicit. Artes, quæ adverſus hoſtem tantum ſunt honeſtæ, raro & plerunque cum ſucceſſu maximo adhibuit. Arcana ſua nemo ſic tegebat: nemo hoſtium, cum animis conſiliiſque Principum, ſic explorabat. Qua in re, & ratione occulta & inuſitata vtebatur. de qua nihil referam aut dicam: quia melius prudentiuſque præteriri puto quæ non proſunt niſi ignorantur. Quicquid vſum vel in bello vel in prœliis habere poteſt, in campeſtri meditatione militem docebat. Nam tractare arma, etiam poſteritatem docuit: quod nonnulli tabulis ac ſcriptis expreſſêre. In caſtris, nihil vnquam vel mechanico vel militi præſcripſit, cujus non exacte rationem iniiſſet. Nam & munimenta prius animo delineabat, & officia quæ præſcripturus eſſet, expendebat prius quam exigeret. Vt non modo decipi ab aliis non poſſet, ſed & calculum cum opibus neruiſque Reipublicæ ex vſu ejus ac ſecuritate ſua poneret. Quo effecit, vt nec fraudes aliorum neque ſumptus nimios in publicum inferret, & autoritatem vtrobique tueretur. Diſciplinam militarem, quæ in caſtris robur ac virtutem confert, ſtricte contenteque & inſtituit & conſeruauit. Nam & ordinis, quod munimentum eſt militiæ, & exercitiorum, rationem ſemper habuit. Abſtinentiam, modeſtiam, ac continentiam, à milite ſic exigebat, vt labore ac manu, non laſciuia aut petulantia, à ciuibus differret; hoſti tantum grauis, non graſſator inter ſuos, nemo enim libertatis cauſam in licentiam vortebat. In exemplis ac ſuppliciis, inexorabilem ac plane immotum ſe præbebat. nam prudentia, quod paucis contigit, id conſecutus erat, vt volentes emendaret. Immodeſtos temere ac delinquentes, voce ſæpius & oculis quam pœna continebat. Iram ſæpe in promptu, ſed non ultra ſpeciem, habere. In congreſſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

greſſu ac colloquiis cum iis, quibus imperabat, ab humanitate non plus petere præſidii quam quantum ad autoritatem, quæ nonnulla ſui parte hac conſtat, ſatis eſſet. Et ſeveritatis aliquid natura addidiſſe videbatur. qua ſic vtebatur, vt, qui militem amaret, diſciplinam pro virtute ſingulorum & cum opus eſſet, inhiberet, non laxaret. quo effecit, vt quod vtiliſſimum in caſtris ſemper fuit, hoſtem minus milites metuerent quam ducem. In conflictu, nemo ſic parcebat militi, ſic vtebatur: à quo mortis patientiam, non vitam, exigebat. cum non temere abſumendus ſit in prœlio, qui bello reſeruatur. Quod non hora aut momento, vt conflictus, definitur, ſed & ſæpe refici & ad poſteritatis curam cum Republica tranſmitti ſolet, ideoque ad patriæ ſecuritatem caute eſt diſpenſandum. Ægros ſauciosque in bello, nemo diligentius reſpexit: quos fomentis aliquando, aliquando voce ac alloquiis levabat. quæ quo minus ad blanditias compoſita ac rariora erant, eo animos apertos ſimpliceſque, quale eſt militare vulgus, magis altiuſque penetrabant. nam blanditiarum aſſiduitate vt autoritas amittitur, ita comitatis vſus obſoleſcit. Nemo vnquam de annona, nemo de ſtipendio in tempore exſoluendo, magis vel ſollicite vel diligenter cogitauit. quo effecit, vt, cum ſæpe aut fretus numero aut aliqua difficultate oppreſſus, cogere quam ſupplicare malit miles, nunquam aut obſequium fidemque duci, aut cum hoſtibus certamen detrectarit. & nonnunquam ſubito conſpectus ita aciem accendit, vt quem quiſque in pugna legerat, pene vltra mortem & ad inferos perſequeretur. Tribunatus aquilaſque, non obſequio fortunæ ſemper, ſed virtutis merito ac vltro ſæpe conferebat; nec ſtipendiorum tempus, ſed aut geſta aut adverſa vulnera ac cicatrices numerabat. Itaque & non raro ſordidos ac cæterorum rudes, ſed exercitos ac manu
ſtre-

ſtrenuos, ad ſummos ordines traduxit, &, quos nihil præter ambitum ac prehenſationes commendaret, pari animo rejecit. Adulationem ac jactantiam, diuerſitate morum, & plerunque vel ſilentio vel vultu caſtigabat. nam quæ leuitatem præ ſe aut futilitatem ferrent, non tam oderat natura quam deteſtabatur: à temeritate ita alienus, vt ſæpiſſime, cum cædere hoſtem poſſet, ſatis eſſe exiſtimaret ſi non cæderetur, nec aperto Marte, quod tironibus placere ſolet, prouocaret, niſi cum proſpectum eſſet ne noceret. nam occaſionem laudis ſibi quidem ſæpe dari, patriæ periculo nec ſemel delinquendum eſſe exiſtimabat. in Republica præſertim, in qua ſapientes regunt, plebs judicium aduerſus omnes ſibi ſeruat. Si quid moliretur, lentus atque ad omnia intentus, proſpera cum ratione magis quam ex caſu approbabat: tantus ac tam rigidus exactor ſui, vt ſuffragium fortunæ nunquam poſt virtutem expectaret. In hac libertate noſtra, illud quoque adjungam (neque enim expectatis, credo, vt quod pædagogi ſolent, homo animi non plane abjecti, verbis hoſti aut dicteriis detractum eam) quod cum vniuerſis Hiſpanorum opibus, ingenio, ac viribus, cum ſummis hujus tempeſtatis ducibus, commiſſus eſt. Alexandrum quidem illuſtriſſimum Farneſiorum Principem ac Parmæ Ducem, Petrum Erneſtum, vt & Carolum Mansfeldium, bellandi veteres ac gnaros, Sereniſſimum Archiducem Albertum, ex initiis vbique formidatum, ferociſſimum Mendozam, & Ambroſium ex antiquiſſima ac noſtris cladibus nobilitata Spinolarum gente, noſtri quoque celebrant. Nec Achillem commendare potuit Homerus, niſi Hectorem extolleret, neque Æneam Maro, niſi Turnum commendaret; & Lucanus, quia Cæſarem depreſſit, plus Pompejo, ſi quid judico, detraxit. imperator quoque noſter, vincere hoſtem quam contemnere malebat. In republica, vt men-

te celer & ingenio ad omnium ſtuporem promptus, ſic in ſingulis cunctator ſæpe, ſæpe ita velox, vt cum ſimulandi artes maximo naturæ beneficio vel ignoraret vel odiſſet, aliorum ſimul intelligeret ac præueniret. Dubitandum autem non eſt, quin quam plurimum ad laudem in Republica interſit, alios decipias an non decipiaris. quia alterum verſuti callidique, alterum prudentis & vbique circumſpecti eſt. Exempla ſingulorum, vel quod melius hæc norint qui arcanis hactenus interfuerunt, vel quod melius diſſimulatur quicquid noſtro tempore prudenter ſed occulte geritur, non tango: & antiquitas, ſub cujus velo optime hæc docentur, cuiuis patet. In dicendo ita breuis ac ſuccinctus, vt neceſſitatem raro, nunquam dignitatem Principis excederet. plurima acute, nihil vnquam fruſtra dixit. Apparatum eloquentiæ nec adhibebat, nec in alio laudabat. Nemo Principum conſilium ſic petiit, ſic dedit. ita quidem, vt cum peteret, plerunque daret, & velocitatem cum judicio ſuſpicerent à quibus petebatur. non enim hoſtem tantum ſed & ſuos præuertebat. Corpus ſucculentum, vegetum, toroſum, Deus & natura dederant; cujus ſpeciem ac modum magnitudo animi ac mentis excedebat. Vultus ſerius, compoſitus, ac grauis: geſtus, vere militaris, nihil blandum vſquam aut fucatum, nihil à quo aliud timeres: &, in voce magis quam in verbis inerat ſeueritas; quæ caſtrenſem negligentiam & imperandi conſuetudinem præ ſe ferebat. Ex ore, ſuperciliis, inceſſu, corporis totius motu habituque, Martem, non plorantem illum quem poëta turpiter inducit, ſauciumque, ſed Gradiuum aut Vltorem, deſcripſiſſes. qui poſt perpetratum Delphis Batauorum ab Hiſpano facinus, in animo ac vultu ejus ſedem poſuiſſe videbatur. Non delicias, non odium ab eo expectares. quod nonnulli condunt, vt in vſum ac vindictam promant. Quorum diri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

liritatem, neque verbis quiſquam ſatis execrari, ieque cogitatione aut ſenſu penetrare poteſt. iraſci quam nocere honeſtius putabat. Cultus, non luxuie aut ſumptu, ſed mundicie inſignis. quam & famui præ ſe ferebant: ut è diligenti patris domo, non ex iula, ſingulos prodire exiſtimares. Haſtas, galeas, oricas, phaleras, ephippia conſpiceres: quæ nunquam niſi ſanguine ac vulneribus fœdari paſſus eſt. Ne in peregrinum quidem habitum, quod nobis vſitatum eſt, deflexit; qui Germanos modo, modo Gallos publice repræſentamus. etiam, quod fœdum dictu eſt, Hiſpanum odimus & imitamur. Quæ haud parui in Principibus momenti ſunt. Siquidem, cum habitu, Græcorum mores quoque Magnus Alexander exuit, ſimulque gratia ſuorum & ſucceſſu deſtitutus eſt. Et Romani, Regum liberos, quos expugnare ſenſim aut inuiſos ſuis eſſe vellent, cultu moribuſque ſæpius quam armis ad ſe traduxerunt. Nemo ſibi & naturæ plura, nemo pauciora inſtitutioni debuit. Militarem rem, exercitatione & vſu, artes pacis, inter tubas didicit & arma. Ducis maximi virtutes, fortitudinem, ſcientiam pugnandi, prouidentiam, felicitatem, vim imperii atque autoritatis, ad exemplum non tam aſſecutus fuit quam abſoluit. Fide, juſtitia, clementia, judicio, modeſtia, benignitate, ac nonnulla, vbi res requireret, ſeueritate, quæ ſi in eodem pariter concurrant, Principem abſoluunt, nemini conceſſit. Inter arma ita vixit, ut contentione ac induſtria, non luxu aut licentia, à cæteris differret: in Republica, vt qui prudentia ac vſu primus eſſe poſſet, ſalua majeſtate ejus mallet eſſe maximus. Rarum autem ac inuſitatum, vt qui pluribus excellit, nihilominus æqualis eſſe velit cæteris, & ex omnibus quæ pro imperio ac poteſtate aliena gerit, curam ſibi tantum ac moleſtiam reſeruet. Quam vel moderationem vel æqualitatis curam, omnibus trophæis laureïſque antepo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

reponunt, quibus ne pro libertate quidem bellum cum ſuſpicione ſeruitutis in Republica probatur; quam felicitas ſuorum ac ſucceſſus pluribus quam hoſtis publicus inuexit. In quo genere præcipui fuerunt quos præcipuę nunc admiramur. In Romana C. Cæſar, cujus bellicas virtutes atque ingentem cum ſucceſſu animi vigorem, nemo ſatis vnquam commendarit, primus libertatem expugnauit: cæteri pro ſeruitute, quod imperium tum dicebatur, omnia geſſerunt. Qui diuinos maximoſque viros, Brutos, Caſſios, Heluidios ac Pætos, quorum inſtituta & extremæ quaſi morientium pro libertate vires, factionibus diſtractæ erant, tanquam ſcopis euerrerunt. Etiam Pompejus, quo præ reliquis libertas ſtetit, magis dedit operam, vt ſolus quam vt primus eſſet. Cato autem, omnium ſcholarum poſt euerſam libertatem argumentum, vt amore Reipublicæ non pauca, ita quædam, & fortaſſe eadem, ad famam & ad oſtentationem geſſit. ne in ſummo quidem vltimoque vitæ actu, ab hac alienus: in quo operam dediſſe dicas non vt extra ſeruitutem, ſed vt in theatro moreretur. Ac ne Pyrrhos quidem, Mithridatas, Alexandros alioſque id genus Reges veterum duceſque, hic opponi nobis feram. quippe qui ex vſu cuncta aut pro nutu dirigebant. Igitur aut ducere hoſtem aut ferire, vrbem cingere, aut extemplo, cum res ferret, expugnare; occaſiones denique omnes, quæ momento ſæpe conſtant, ubi viſum eſſet, pro ſe occupabant. Noſter, ex arbitrio virorum quidem, quales nunquam deſunt nobis, maximorum, ſed, vt ratio conſtaret omnibus, ex alieno omnia gerebat. Illis opes, etiam ad luxum, nobis aliquando vix ad vſum aut in loco ſuperant. Simul autem vincere ac parare quibus vincas, in Republica præſertim, difficillimum. in qua, cum omnia ut in priuata diſponantur domo, ſimul de ærario victoriaque cogitandum eſt.

Pieta-

Pietatem ac Religionem, non ad dominationis vſum & ex arte, vt nonnulli, ſed ex animo colebat. Quam tueri majus eſt quam profiteri. non vt quenquam aliud ſentire cogas, ſed vt ad præſcriptum ſuum, non alterius, colatur Deus. In quam libertatem qui jus ſumit, etiam ſi cætera concedit, vniuerſam tollit, ſiue quia id quod primum eſt in libertate tollit, ſiue quia tota ſæpe ſeruitus ſub hoc prætextu latet: quod tot annos Belgæ jam experti ſumus. Nam tributa, vectigalia, atque alia, vtcunque tolerantur: nemo jus in pietatem animoſque impune ſumit niſi qui præſcripſit. Ac plerunque de ſucceſſu ac victoria non dubitat qui Deo cauſam approbari credit: neque quiſquam pugnat fortius aut vincit ſæpius. Vt hoc ipſo quidam callidiſſime vtantur. quia ſuam cuique optimam videri, & affectu, non judicio de ea judicari, maxime ii credunt quibus nulla niſi ſimulata placet. Ad virtutes iſtas, maxima naturæ beneficia ac dotes accedebant. Memoria tam rara inter cætera ac vaſta, vt quæcunque ab actuariis concepta eſſent, per ſe meminiſſet, & amiſſas, quas legiſſet vnquam, aulæ tabulas chartaſque, à ſe peti poſſe, nihil minus quam jactator, aliquoties pronuntiarit. Accedebat rerum prope omnium ſcientia, ac ſolidum de ſingulis judicium: quo & mentes ſingulorum & ingenia prudenter callideque pertentabat. Memini legatos quoſdam, etiam quos magni pridem approbarant Reges: duces, nautas, medicos, politicos, cum metu ad officia ac ſalutationes acceſſiſſe. Adeo nil temere à quoquam cujus reddi ratio non poſſet, admittebat; ipſe rerum omnium vorago ac abyſſus. Vt eorum quoque gnarus videretur quæ non audiuiſſet, & timeret quiſque ne jam ſciret de quo reſpondendum ſibi eſſet. Nemo enim plura ſciuit quæ non didiciſſet: nemo plura vſu perdidicerat, de quibus recte judicaret: nemo tanto cum judicio quæ perdidicerat in vſum publi-

publicum conuertit. Inter quæ Matheſin merito reponas; vt ſubtile ſtudium, ſic vaſtum. cujus ſingulas ſic perluſtrauit partes, vt egiſſe hoc vnum peritiſſimi vel fide ſua dejerarent. cum & multa primus obſeruarit, neque pauca prope amiſſa ex antiquitate reuocauerit. Nam & Numerorum ac Geometriæ adyta, totamque Graphicen excuſſerat atque Opticen. Vt Potentiarum Ponderumque Iſorropicas omittam rationes. In quibus magnum imitatus Archimedem, plurima ad belli uſum ac commoditatem patriæ reduxit. In Coſmographia eos fecerat progreſſus, vt Geographiam cum Hydrographia totam percalleret; in Aſtronomia, non quæ popularia ſunt modo, ſed & ea quæ heroicas exercent mentes, penitus teneret. Hinc opificum ac ſedentariorum ſtupor: quorum artes cum non didiciſſet, ſingulos, ſi quid delinquerent, ex arte caſtigabat: reſponſantes, circino aut rationibus vincebat. Vt plerique, qui candidiores eſſent, inſtrui ſe faterentur; cæteri, vtcunque nollent, veritatis vi expugnarentur. Exercitiis, aucupiis, venationibus, ac cæteris id genus, ſic addictus fuit, vt non raro inter ipſas ad Rempublicam rediret: plerunque, aliud aut ageret aut cogitaret, nonnunquam & dictaret aliquid vel ſcriberet. Vt non admodum teneri iis aut aſtringi poſſe videretur. non quod Principe indignas, ſed quod ocioſi eſſe judicaret; neque ſtudia, ſed voluptates. Nullum enim rerum præſidi cum feris, ſed cum hoſtibus imperii, certamen eſſe ac bellum voluit natura. Quos in fugam dare ac ſequi, magis pro imperio exiſtimabat. Et huc totam flectere venationem videbatur. Itaque hoſtem, vel latentem, callide veſtigiis perſequebatur, vel indagine incluſum, tanquam in cubilibus cingebat, vel in fugam concitato, terra veteranum, mari nautam, vt Laconem aut Moloſſum immittebat. Ita cum & ſeria ac ſua tantum ageret, ne volupta-

luptates quidem ab vtilitate Reipubl. ac vſu ſeparabat. In qua cogitationes omnes, omnem animum defixum ſemper atque aſtrictum pertinaciter habebat. Quem ſi quando relaxaret: machinam recentem aut tormentum grande explorabat. Sæpe equorum greges, quos ex omni orbe ad ſe miſſos, non in vſum belli modo, ſed & admiſſarios in ſpem propaginis alebat, maxima cum cura ac diebus prope ſingulis luſtrabat. Et eximium quo vteretur ſemper habuit. Quorum vnus (nam minuta quoque veteres in laudibus heroum maxima cum auditorum voluptate ſectabantur) cum in pompa funebri lugentis habitu conſpectus, (& in talibus amiſſi deſiderio nonnulli argutantur,) hæſitare interdum ac præ cæteris mœrere videretur, lachrymas domeſtico excuſſit. In delectu quoque canum modicus, & qualem ante dixi, vnum quem à fide non à forma æſtimabat, exquiſite ſemper coluit. qui cum expugnata vrbe ad victorem tanquam dedititius fugiſſet, domino, cum indignatione ſi quis acceſſiſſet, ad extremum hæſit. cujus, etiam poſt obitum, benignitate, quod tantopere in antiquis Græcis Romaniſque Chæronenſis ſapiens commendat, ſuſtentatur. Interdum claua Gallica aut noſtra, modice exerceri. Interdum, quamuis raro, curru ſuo Sceuerinæ vehi. quem antennis, gubernaculis ac velis, ſic aptarat, vt, cum vellet, etiam in terra nauigaret. Scenæ quoque interdum temporis nonnihil dabat: ſed vt animo plerunque abſens & intentus meditationibus ſederet. Nam amœnitate hortorum atque ædificandi cura, ſero admodum teneri cœpit. Equitem cum pedite vniuerſo, fuſili formatos opere, pro ſcaccia habebat. Quos & variare, & pro loco aut aggreſſione hoſtium diſponere ac mutare, pueros, quos vulgo honoratos vocant, remittendo animo docebat. vt ex tempore conſulti, primos ſæpe equitum præfectos ac tribunos in

rubo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ruborem dederint. Ex quibus, caſtra ac metandi rationem, cum tentorio, principiis, viiſque, ac tota aciei forma, accurate efformatam ac deſcriptam vidimus. De cæteris vix cogitare videbatur. Vt ne quidem muſica impenſe duceretur. Nam Achilli, quem vt accuratam belli normam victor orbis Macedo colebat, citharam qua belli tædia diſpungeret in manum poëtarum princeps dedit. Noſter, præter illam quæ pro patriæ ſalute auditur, nullam in deliciis habebat. Tympanorum ac tubarum horror & fatale tormentorum carmen, bellatorem vindicabanţ. In menſa epuliſque, ſemper ſobrius ſuique ſimilis; cibum ad neceſſitatem, aut pro exercitio quo famem aliquando inuitabat, modicum ſumebat. Vinum, quo plerique valetudinem corrumpunt, ejus tantum cauſa, ac vix, admittebat. Quod à medicis nonnunquam ægre perſuaderi ſibi paſſus eſt. multum ab eorum conſuetudine alienus, qui immenſis poculorum certaminibus, & quaſi bello, nihil præter vinum pro ſalute patriæ effundunt. Somni, vt in caſtris, ita domi, ſemper parcus: quem plerunque, hic Reſpublica ejuſque cura, ibi, cum nonnunquam ſub tentorio, nonnunquam humi & ſub dio recubaret, ſtationum atque excubiarum monitus aut hoſtis abrumpebat. Domum, in exemplum aliorum, quod in hac Republica conducit, ſic diſpoſuit, vt, quod nonnulli Principes ſecure negligunt, in ære nunquam alieno eſſet: ſuo autem ita vteretur, vt & citra vires patrimonii & fortunæ magnitudinem impenſæ eſſent. Partim, ne in libera Republica judiciis exponeretur, quem vt vitæ normam omnes ſequebantur: partim, ne obſtrictus cuiquam eſſet cui omnes debebamus. Quæ ſequuntur autem, quibus verbis, Auditores, exprimam aut commode deſcribam? nam & vox, & ſermo, & oratio, dicenti pene elabitur ac fugit. Cum defenſioni Bredæ aliquamdiu intentiſſimus fuiſſet,

vt, dum Patriæ conſultum vellet, ſui, quo hæc ipſa nitebatur, rationem non haberet, lentum ac difficilem contraxit morbum. Cujus cauſa vt de repetenda domo cogitaret, vix à Patribus adduci potuit. Quo ſic tandem rediit, aut potius, delatus eſt, vt funeri ſimillimus aut vmbræ videretur. Vt in vultu ejus, Patriæ exequias ac vltimam neceſſitatem, boni omnes legerent cum lachrymis ac præſentirent. Vt, ex venæ pulſu ac momentis, mortem noſtram ac defectum, medici denuntiarent. Cujus haud ignarus ipſe, Patres Patriæ, cum Fratre illuſtriſſimo ad ſe vocauit. Quorum, illis quidem, curam Reipublicæ ac onus, huic, ſuum ac Parentis maximi exemplum commendauit. Apud quos, conſueta mentis generoſitate, ſtudium, non beneficia, in Patriam teſtatus eſt. Majus eſt quod addam. Cum ſupremum imminere ſibi tempus didiciſſet, ut, quod supereſſet, totum Deo daret, mentem cæteris ſubduxit. Quæ quo magis vitæ anteactæ recordatione ſe demittit, eo altius aſcendit. eo enim propius ad fundum ac medullam gratiæ accedit. in quo quaſi centro conquieſcit. Quod poſtremum tempus, primum vitæ ejus ac præcipuum fuiſſe judico. Quo terrena omni cogitatione, omnibus humani exſolutus curis, non de vno alteroque loco, ſed de orbe triumphauit. quem non vincit vniuerſum niſi qui contemnit. Huic vni ſtudio intentus, è Theologis, Antonium Walæum, quem hoc anno Academici Senatus Præſidem renuntiarat, virum, cujus eruditionem, pietatem, fidem, Patriæ ſibique aduerſo tempore perſpexerat, cum Iohanne Bogermanno, reuerendo viro, qui & mortis ordinem deſcripſit, aliiſque, ſæpius ad ſe vocauit. quorum pia monita, ſolatia ac preces, non tam auribus quam animo proſequebatur. Quos, cum nihil præter Deum, præter Seruatorem ſuum, præter pœnitentiam ac vitæ ſordes, ſed ex animo ac ſine fuco,

loqueretur, aliquoties cum lachrymis à ſe dimiſit. Nam, ne leuiora dicam, (plura enim concurrebant) callo vitiatum jecur. vitæ commeatus ac commercia, paulatim, tanquam in obſeſſa ciuitate, ſupprimebat. Vnde primo, alimonii egeſtas, mox debilitas, poſtremo mors & quaſi neceſſaria deditio, ſecuta eſt. Et jam poplites, jam nerui, jam vox ipſa, ipſi quoque oculi defecerant, neque quicquam præter halitum exiguum de libertatis noſtræ vindice reſtabat. quem clementiæ diuinæ totum jam tranſcripſerat ac conſecrarat. Heu lux Patriæ ac Pater! heu exemplum omnis æui, noſtri admiratio ac ſtupor! heu bellator, victor, triumphator, ſpes tuorum, terror hoſtium ac tremor! heu inuictum Rheni noſtri tonitru ac Martia tempeſtas! in quem Reges Principeſque, oculos ac cogitationes, tanquam ſcopum, collimabant, ad quem flos nobilitatis, ad quem voluntarius ex orbe toto miles, Gallus, Teuto, Italus, Britannus, Scotus, cæteræque gentes, agminatim concurſabant, quem vidiſſe, pars felicitatis ac victoriæ momentum habebatur, ſub quo artem militarem & armorum rationem niſi qui hauſiſſet, totam ignorare credebatur! Heu Belgarum Hercules ac Telamo,

modo quem gloria ad cœlum extulit,

Quem aſpectabant, cujus ob os

non, vt ille ait, *Graii*, ſed Europa, Europa, inquam, vniuerſa,

ora obuertebat ſua;

eam nobis objici calamitatem, vt, cum aras, focos, liberos, ac vitam, ipſam quoque quæ hac vita carior iucundiorque, eſt, libertatem, vni debeamus, vnum omnes vidui ac orbi deſeramus! Et jam ipſe à te deſertus eras. Nam quo jam nobiſcum vel confugeres vel prouocares? Ad inuictos milites ac legiones tuas? Nemo mortem expugnauit. Ad heroicas virtutes & autoritatem tuam? *Ego dixi*, inquit

quit veritas, *Dii eſtis. Filii excelſi omnes vos. Tamen moriemini, vt homines. Vt vnus de Principibus cadetis.* Ad victorias tot illas, quas terrarum orbis celebrat, extollit, admiratur: quas, quamdiu in terris nomen libertatis erit, omne æuum, omnis admirabitur poſteritas? nihil, præter nomen, quod hic relinquendum erat, ex his omnibus reſtabat. Ad tot machinas, quas primus ſollertiſſime pro Patria excogitaras? nullum hic habebant vſum. Duæ tantum jam ſupererant, vt neceſſariæ, ſic minime fallaces, quas in ipſo vitæ exitu adhibuiſti. Nam, cum cæteræ deeſſent, Pœnitentia ac Fide, non, vt ante, vrbem aliquam ſed cœlum perrupiſti. Hanc victoriam poſtremam, hunc triumphum Imperator noſter geſſit. poſt quem, victor omnium ac ſui, vitæ immortalis Capitolium aſcendit. Ita, vnâ eâdemque hora, Auditores, columen prudentiæ ac caput ſuum Patres, Martem milites, vitam, ſpem, ſalutem ciues, fulcrum ac tibicinem imperii ac gloriæ Batauia, patronum ac tutorem Academia, amiſit. qui vigeſimo &tertio Aprilis (ô miſeriam!) cum Sole nobis occidit. Annos quinquaginta fere & octo vixit: quadraginta, ex autoritate Patrum, rebus præfuit: duodecim induciarum ſpecie militiæ exempti ſunt. Victoriis rebuſque geſtis vitæ ſpatium exceſſit: quod velocitate animi ac non ceſſando vltra ſæculum produxit. Præter vniuerſum vitæ tempus, quod ſaluti Patriæ indulſit, Patrem patruoſque tres, Adolphum, Ludouicum ac Henricum, libertati Belgicæ impendit. Teſtimonia virtutis nemo plura tulit, nemo Regum Principumque animos in admirationem ſui ſic pertraxit. Ab Henrico quidem Magno (at quo Rege!) primum tempeſtatis ſuæ ducem, ſæpe nuncupatum conſtat. Pro Iacobo autem Sereniſſimo Britanniarum Rege, cui ſapientia ac pacis artes debent, tum judicium quod extat tum collata dignitas teſtatur. Nam Guſtauus ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nominis Secundus, abſens quoque præſentiſſimum hoc tempore eruditionis numen (patietur enim tantæ Majeſtatis fulgor, in quo virtus & natura vel congeſſit quidquid poteſt, vel exhauſit, obiter hic nomen vſurpari ſuum) quid de eo ſentiat, exiſtimet, quotidie loquatur, à Legatis prædicari malo. Idem de inuicta Venetorum gente, quæ jam mille annos ac ducentos, non conſulibus ſed libertate ſignat, dico ac pronuntio. Quanquam autem tota tellus, & extremus quoque orbis, laudum ejus luculenta exhibere poſſunt monumenta, proprium habere Delphis Batauorum, voluit, optauit. Vt qui Patrem, quamdiu vixit, vel vlciſci ſtatuit, vel imitari; ne in morte quidem aliud quam pietatis ſibi poneret. In qua vrbe, habebunt poſthac quod cum cura luſtrent, admirentur, domi maxima cum admiratione prædicent, commemorent, extollant, peregrini. Nam cum alias illuſtrium virorum ornamenta ſint ſepulchra, hic ſepulchri ornamenta duo ſunt heroës, quos Europa, Aſia, ac Africa, communi voce extollit celebratque: quos infecti pice & Sole peregrino milites ac nautæ noſtri, etiam fortaſſe pedibus obuerſi, libertatis publicæ autores canunt. Quorum alter, furiis Albani, ignibus ac crucibus, virtutem ac Oceanum oppoſuit: vt Hiſpania timeret quamdiu timeretur, & ad opulentiam quamcunque peruius terrarum orbis eſſet. Alter, tantus, vt in curia conuentibuſque pro Senatu, in militia caſtriſque, ſolus eſſet pro exercitu; terra, mari, bello, pace, libertatis limites ac jura, ampliauit ac produxit. quam eandem (addam enim, quod, vt ſolent, frigide laudabunt, quibus nulla niſi ex ambitione virtus in Principibus probatur) integram à ſe non minus quam ab hoſte conſeruauit. rebus geſtis, meritis, virtutibus, Rempublicam obſtrinxit, non oppreſſit. quo erepto, nihil, præter animum inuictum atque intrepida conſilia, ad curam noſtri ac tutelam Patriæ ſuperſunt. Nam ſi expecta-

pectatis, vt, quod in priuato funere oratores ſolent, verbis tantum ad commiſerationem aut inanem planctum, præficarum more, præeam, aut luctum ejulationibus accendam; fugit vos & ratio & inſtitutum noſtrum, Auditores. Non enim fœminæ ſed viri conueniſtis. Et inuictum Principem lugemus. qui nec lachrymam emiſit vnquam, & à liberis conjugibuſque noſtris cum pallore eas, trepidatione ac fuga, hactenus auertit. Cujus tergum nunquam vidit hoſtis: vultum, nemo vnquam inimicus Patriæ ſuſtinuit. Patres è Republica ejuſque moderatione, Populus ac plebes ex memoria ac recordatione tanti Principis ſolatia doloris ac calamitatis ſuæ petant. Vitam ſarciendæ huic cladi, animos ac opes pro ſe quiſque conferat ac Patriæ impendat: quiſque tanti Principis virtutes factis exprimat ac colat. Et tu, generoſæ maſculæque indolis juuentus noſtra, belli ſeminarium ac pacis, quam fundata tanto ſanguine ac virtutibus libertas, tanquam importuna ſed honeſta flagitatrix, jam obſtrictam tenet, ex memoria virtutis, non cum gemitu & planctu, juſta tantis Manibus perſolue. Tibi, Miles, ſi quis forte huc conueniſti, dico, Sanguine non lachrymis litandum eſt. Stantem militem, non ejulantem, mori decet. Quoties in acie aut hoſtem feries ac ſiſtes, aut cruentam patriæ ac libertati commodabis manum, toties litabis ei quem amittis. Tibi hoc Hiſpane dico: Poſt ereptum fraude ac latrocinio parentem, poſt ſublatum in tranquillitatis portum, maximi parentis ac ſimillimum parenti filium, quem publice lugemus, NONDVM VICTI SVMVS. Manet cauſa eadem ac virtus, manet idem animus ac ſanguis, manent Magiſtratus, manet Princeps; ſi non idem, cum eodem animo ac poteſtate. Manet idem libertatis amor. &, vt maneat perpetuo, tu ſumme, tu æterne, tu inuicte Deus, deſiderium lubidinemque ejus, mentibus infunde. Bello, mox in-

duciis ac pace oppugnati, neutro ceſſimus. Vrbes plurimas, ac prope innumeras, tenemus. Vnam forte aut alteram, non armis victi ſed neceſſitate, amiſimus. Incolumem atque integram Rempublicam, fortaſſe & ordinatam, poſt tot tempeſtates, ac compoſitam, habemus. Quod ſi tempus nondum præſtitit, periculum commune ac bellum jam præſtabit. Mare totum, ſinus omnes, portus, inſulas ac littora, vel claſſibus ſecuri peruagamur, vel formidine, ac virtutis noſtræ metu, continemus. Quicquid alibi terrarum, extra Solem quoque & Lunam extat, aut emenſi ſumus, aut coloniis jam occupamus. Ceſſit Græcis Romaniſque, atque ex parte nobis quoque, qui jam totum circumuecti ſumus, exploratus orbis: nondum deeſt ſtudium ſciendi, ſitne extra eum, qui mortales capiat atque alat, habitandi locus. In Oceano, in glacie, in nubibus, in nocte denique ipſa, extra ſiderum conſpectus, extra limites naturæ, viximus. Quicquid nix aut hyems, quicquid Solis inclementia atque ardor, quicquid ipſa vaſtitas ac ſolitudo, vel ſeruauit ſibi vel depoſuit, acceſſimus, inuaſimus, perrupimus. ne quis aut aduerſis nos terreri putet, aut metuere Fortunam, qui naturæ fines jam exceſſimus. Et inferre mortem & contemnere didicimus. Seruire, nec didicimus nec poſſumus. Parua ſæpe manu hoſtem fudimus, cecidimus, auertimus. Semilaceri ac ſemiuiui ſæpius; Oſtendæ, etiam poſt obitum, pugnauimus. Nam cum vrbi terra ac aggeribus deeſſet, truncos mortuorum ac cadauera objecimus. vt poſt vitam libertatis ſtudium reſtare in nobis crederent à quibus irritati ſumus. Qui, erepta quoque patria, erepto habitandi ac viuendi loco, vel in mari medio, in claſſibus ac nauibus, quod ſæpius experti ſumus, vel ſi nihil reſtat, in viſceribus Hiſpaniæ, virtutis ſtudio ac deſperatione armati, locum vel inueniemus, vel inui-

to hoſti ac ſpectanti extorquebimus. Denique, vt feræ quædam capite obtrito, in autorem vulneris neceſſitate aguntur, quia præter mortem nihil ac vindictam reſtat; ita nos exuti (quod auertat Deus) opibus ac ſolo, tecum & in tuo, non inuiti & interriti cademus. Et jam pedum viam vidimus. Gades diripuimus: Calpen metu expugnauimus: Fortunatas inſulas acceſſimus, deuicimus. vt, excepto cælo, nihil jam ſuperſit, quod virtuti noſtræ reſeruetur. A tyrannide ad neceſſitatem, à neceſſitate ad virtutem & quæcunque geſſimus, compulſi ſumus. Ita in Batauia, cum laude ac dignitate viuunt, quos Brabantia ac Flandria ejecit: in vtraque India, coacti, vitam, opes, ac fortunas repererunt, quos triremibus ac vinculis Hiſpania addixit. Demens, & ignaue, & rerum omnium ignare, caſtris exui ac cædi, patrimoniis mulctari ac fortunis, cogi ad virtutem, ad victorias, ad laudem poſſumus. Vinci animo non poſſumus. Qui quamdiu inuictus in poſteritate noſtra ad exemplum noſtrum erit, nunquam hoſti deerit quod agat, ſemper aliquid reſtabit de quo nunquam triumphabit. niſi quod facilius vrgere deſinet, quod nunquam conſequetur, quam vt nos de libertate amplius non cogitemus. Atque vt metuamus abſit, Patres. Et in nobis & in aliis præſidia habemus. Regum maximorum, Rerumpublicarum florentiſſimarum ſocii ac fratres ſumus, publicæ ſalutis mœnia ac muri: libertatis propugnacula ac nerui ſumus. quibus, cum amicis ſociiſque expugnatis, nihil præter ſeruitutem orbis & imperium vnius reſtat. Cæterum, cum Magiſtratus omnis, omnis Princeps, ſæpe breuis vitæ ac caducæ, ſemper fluxæ ac mortalis, ſtatus ipſe ac Reſpublica æterna ſit, immortalitati autem noſtræ illuſtriſſima Naſſauiorum ſtirps diuinitus jam deſtinata videatur, tempus eſt, vt ad ſolatia, & quidem certa ac præſentia, eamus. quæ in Fratre

tanti Principis tantoque Principe habemus. Cui, Deo præeunte ac jubente, Illuſtriſſimorum Ordinum conſenſu, deſtinatione Fratris, votis omnium ac publico applauſu, rerum ſalus, Patriæ tutela, terræ pariter ac maris regimen ac cura, nunc incumbit. Et quandoquidem adeſſe vbique Princeps creditur, & abſenti quoque fauſta omnia precari, mos majorum tenet,

Frederice Henrice, Illuſtriſſima Naſſaviorum ſoboles ac germen, titulis, ſucceſſione ac meritis Arauſiorum Princeps, Deus immortalis, vnicus imperii hujus publicæque rei cuſtos, ſtator, atque vindex, ſub auſpiciis Parentum Patriæ, res fortunaſque tuas foueat ac tueatur. Quas, cum dignitate tua, cum imperio ac poteſtate, fixas in hac terra ac fundatas habes. In eadem vitæ ſociam jam delegiſti: in eadem ſucceſſorem tuum ac dulciſſimos nepotes, quos jam debes, expectamus. Tu cum lacte atque inter vbera nutricis, in paterno ſanguine cum Patria nataſti. Tu eodem loco, in eadem vrbe, in qua Patrem plane inuictum, Matrem vnice ſuaviſſimam ac prudentiſſimam, Fratrem hunc incomparabilem ac penitus diuinum, omnium bellorum ejus particeps ac triumphorum, condidiſti, primum hujus libertatis ſpiritum hauſiſti. Quorum Manes, ab injuria ac ſacrilegio abominando, ab incurſione hoſtium, ab Hiſpanorum furiis, defendere non potes, niſi te, te, inquam, Magne Heros, Patriam communem, conjuges ac liberos, ab iis pariter immunes habeas ac præſtes. Quæ aut (quod auertat idem immortalis ille Deus) deſerenda, aut nos tecum ac cum tuis defendendi ſumus.

D I X I.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

IN

IOSEPHI SCALIGERI FVNERE,

Habita in auditorio Theologico, ſtatim ab exequiis, XXV Ianuarii, cIↃ IↃC IX.

ORATIO II.

OMnia nata interire, neque quicquam immortale eſſe in terris, præter vim mentis & ingenii opera, hodiernus maxime dies docuit. Mandauimus, mandauimus terræ, miſerum illud & exhauſtum Ioſephi Scaligeri corpuſculum, in quo magnus ille literarum princeps animus, annos ſexaginta fere & octo, tanquam hoſpes in anguſto domicilio ac lare commoratus eſt: in quo tot præclara opera, tot diuina monumenta, tot in poſterum victura ſemper ſcripta edidit. Qua profecto morte, præterquam quod ita fractum ac debilitatum eſſe me nunc ſentiam, vt ſi lachrymis lingua, mens dolore oppreſſa conticeſcat, veniam ab omnibus deberi exiſtimem: metuo & illud, ne ampliſſimi clariſſimique quidam viri, qui vbique nomen Scaligeri famamque, non vt eruditi hominis, ſed vt eruditionis vſurpare ſolent, meram in me vel temeritatem vel audaciam accuſent. A quibus ego tantum abeſt ut diſſentiam hoc tempore aut abeam, ut nihil præter pietatem mihi, quod opponere iis queam, eſſe videam relictum. Nam ſiue aliquid dicendum de hoc viro erat, multos in hoc ordine præſtantes viros, neque ex iis quenquam non me eruditiorem video: ſiue aliquid pro dignitate illius, vereor ne omnibus tacendum fuerit. Cum vero etiam de

rebus cœleſtibus plerique ita agant, non vt laudem iis, quod aut ſuperuacuum eſt aut ineptum, addere conentur, ſed vt liberam earum admirationem omnibus relinquant; nobis ſola virtutum ejus viri ſufficiet commemoratio: commendationem vero ſingularum, iis qui aut prodigi exiſtimationis ſuæ ſunt, aut ſuarum imbecillitatem virium cum magnitudine illius nondum, ut oportet, contenderunt, relinquendam putamus. Si nobilitatem tanti feciſſet, Regibus Principibuſque ortus fuit: ſi majorum res geſtas, nemo plura in eadem gente trophæa, nemo plures numerare victorias potuit: ſi poſtremo animi præſtantia, quæ in Scaligerorum ſtirpe eluxit, cenſeri voluiſſet, omnes hiſtorias, omnes annales, teſtes habebat: neque quoquam oculos conuertere potuit, ubi non domeſticam laudem inueniret. Verum enimuero, ſupra fortunam animus, immortalitatis ſtudioſa mens, omnium ſcientiarum capax ingenium, noctes atque dies inquies, amore æternitatis angebatur. quæ è caducarum occupatione rerum ex humano puluere & ſordibus, ingeniorum vim, fatali quadam & occulta lege ad ſe trahit. Ad quam non à pædagogo mercenario, vt ſæpe ſolet, homine, ac abjecto, ſed ab eo, cujus nomen ſine horrore & religione nemo vel commemorare poteſt, ab heroë ſummo, Iulio Scaligero deductus eſt: vt eundem & nobilitatis, & vitæ, & exiſtimationis autorem haberet. Nam cum magnus ille ſenex, paupertate & inuidia ſuorum oppreſſus, nihil, præter generis ſplendorem, reliquum jam ſibi liberiſque videret; durum onus ſane ac graue; paria cum fatorum acerbitate facere ſtatuit, & quam amplius tueri nobilitatem non poſſet, ejus, ſine ſtrepitu vitæ, ſolam conſcientiam ſervare. Quippe cum plurima ſtipendia feciſſet, & ingenitam illam à natura heroibus ferocitatem, prima ætate concoquere ocioſe domi ſine aſſiduis facinoribus non potuiſſet, tandem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

dem iis artibus totum ſe dedit, quibus filium ſe digne inſtruxit. Cujus operæ hunc fructum tulit, vt cum puerum aut ejus indolem intueretur, nunquam lachrymas tenere poſſet. Cujus admiratione atque aſpectu de ruina gentis nobiliſſimæ admonebatur. cui cum totis viribus incubuiſſet fortuna, cœleſtis ingenii ſublimitatem, non minus ad dolorem, quam ad conſolationem, reliquiſſet. Nam vt ignis transferendo non extinguitur, plerumque vero acrius erumpit: ita generoſitatem in duobus illis viris, dignitas erepta, opulentia majorum cum imperio amiſſa magis inflammabant. Vt jam tum Ioſephus noſter principatum nouum agitare videretur: quem profecto (quouis Principe audiente dicam) tandem conſecutus eſt. Anno decimo ætatis & nono, Lutetiam profectus eſt: in qua vrbe voto ſeſe audaciſſimo obſtrinxit. Nam cum terminos ſcientiarum certos eſſe ac limites videret, vni autem immorari, animi anguſti judicaret, omnes primus poſt memoriam mortalium, cum linguis, animo ingenti expugnare aggreſſus eſt. Cum vero omnium ſcientiarum matrem eſſe & quaſi fontem, Græciam videret; prætermiſſa omni voluptatis cura, tanta vel contentione vel celeritate, linguam hanc arripuit, vt Grammaticorum tricis, niſi quas è lectione poëtarum ſibi ipſe regulas formaret, prætermiſſis, vno & viginti diebus Homerum, reliquos intra quartum menſem poëtas, cæteros intra biennium ſcriptores, perdiſceret. Hac moleſtia ſolutus, linguam Sacram aggreſſus eſt. Memini frequenter audiuiſſe ex illo, ſe, cum in Pariſiorum vrbe eo verſaretur tempore, quo notiſſima illa & infanda ſæuiret laniena, adeo Hebræis litteris ſediſſe intentum, vt neque fremitum armorum, neque puerorum gemitus, neque mulierum lamentationes, neque hominum clamorem aliquamdiu audiret. Harum mira ſuauitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

illectus, cum paulatim, tanquam ignis quidam, feruor creſceret diſcendi, Chaldæam, Syriacam, Arabicam, mox & Æthiopicam, Perſicam ac Punicam adjunxit. Ita ad philoſophiam magno animo ac mathematicen contendit. Erat hac ætate maximum ac celeberrimum Cujacii nomen, cui principatum juris omnes deferebant: cum hoc ita annos quinque vixit, vt jucunditatem literarum penitus ex animo deleret, & cum præceptore ſuo, quo & poſtea vſus eſt amico, totus in collatione legum hæreret. Ac ne quicquam penitus deeſſet, cum Theologorum, ſed præſertim antiquorum, ſcripta diligenter pertractaſſet, ne recentioribus quidem nihil dandum temporis putauit. Nam de magno Hippocrate quid dicam, cujus aliquot libellos, olim Lutetiæ excuſos, notis illuſtrauit: cujus Aphoriſmos, imitatus Celſum, in Latinum conuertit ſermonem? Tanta ergo eruditione, tam inaudita in eodem homine ſcientia inſtructus, ſimul explicare vela ingenii, & omniſciam memoriam, ac ſecundo vento famam experiri cœpit, ſtupere omnes, neque vt de homine amplius, ſed vt de nouo aliquo portento, loqui. Theologi, juriſconſulti, medici, inprimis optimarum litterarum gnari, exclamare, hærere, nulla aut ſibi laude aut illi ſatisfacere videri. Alii abyſſum eruditionis, alii ſcientiarum mare; alii doctorum Solem, alii patris diuini ſobolem diuinam, alii genus Deorum, alii perpetuum literarum Dictatorem, alii maximum naturæ opus & miraculum, alii extremum naturæ conatum, alii aliter vocare: quorum teſtimonia ſelecta, breui, vt conſenſum omnium doctorum æmuli intelligant, pariter à nobis edentur. Donec nimia virtute, &, vt ipſe judicabat, immodeſtis aliorum laudibus, virus improborum ac malevolentiam mereri cœpit. Verum enimvero, fremant, indignentur, cœlum miſceant ac terram, vel indocti qui de eruditione tanta judicare nondum didicerunt,

runt,

runt, vel maleuoli qui ferre necdum poſſunt, nullum certius virtutis ſuæ ſignum quam inuidiam reliquit. Nam ſi Principes Scaligeros majores ejus videamus, quorum annos mille & ducentos familiam ſtetiſſe omnes teſtantur; qui potentia, victoriis, militari laude, animi ac corporis præſtantia; etiam æqualibus antecelluerunt; nemo tantam iſtis omnibus inuidiam, quantam noſter ille literator (ita enim homines feſtiui vocant) ac infelix antiquarius, ſuſtinuit. Nemo vſquam improborum fuit, qui virtutem ejus, nemo imperitus qui ſcientiam perferre poſſet. quos, vt iterum hoc dicam, vel quod in ſe concitauit, vel quod fortiter contempſit, diuinæ vtrumque ac inuſitatæ argumentum eſt præſtantiæ. Sicut enim gloria è virtute, ita æmulatio ex iſta atque inuidia eſt expectanda. Eam vero ſi quis ita metuit, vt ne cuiquam improborum diſpliceat, regiam virtutis viam deſerendam arbitretur, proditor ſignorum ac deſertor eſt. Et profecto dignus omnium contemptu eſſe incipit, qui bonorum laudem fortiter tueri non audet. cui aut renunciandum ſemel, aut inuicto animo ac cura cum liuore & improbitate dimicandum. Id qui facere non poteſt, ita ſeſe paret, vt in locum ſolum aliquem concedat, vbi ne conſpectum quidem magni hominis admittere cogatur, vt, quod reliquum eſt vitæ, in ſolius voluptatis ſtudio conſumat. ibi cogitationes, ibi animum, ibi omnem vitæ ſpem habeat. In ſcortorum ſinu & amplexibus, inter temulentos ipſe temulentior, omne æuum, aut ebrietate grauis aut onuſtus crapula, traducat. liuorem vero ac inuidiam ne ſperet quidem; quæ non ſine ratione Deus ac natura inter ſe disjunxit. Quippe, ut in prœlio qui clypeum abjecit, & virtuti nuncium remiſit, non ab hoſte modo, ſed & à jumentis paulo poſt calcatur & ſub pedibus plerunque perit: ita qui liuorem ferre, qui malevolentiam, quam bene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

agendo meruit, tueri præ ignauia non poteſt, ferre merito contemptum cogitur, qui in virtutis protinus ſuccedit locum. Mihi vero, paſtus atque obſonium ingentis animæ, & quaſi cibus quidam, æmulatio ac liuor videtur. Neque raro, Auditores nobiliſſimi, Poëtas noſtros, primos ſapientiæ conſultos, admiratus ſum. Quoties enim Herculem eorum video, qui vt abſolutum virtutis ab iis proponitur exemplum, quoties illud tergum quod tribuere illi ſolent, illos neruos, illud pectus, illos toros mecum contemplor, vere homines diuinos fuiſſe judico, qui, vt talis euaderet tantuſque, nutricem illi inuidiam appoſuerunt: cujus, tanquam in palæſtra, ictu crebro indureſceret: à qua laceſſitus quamdiu vixit, cœlum tandem immortalitate compos aſcendit. Quippe ſicut ventus, ſi in aëre aperto erret, libertate illa perit ac diffunditur; ſin in terræ penetralibus cohibeatur, ipſam mouet ac cum vi euadit: ita quibus generoſus ille ſanguis in præcordiis concaluit, perrumpere ad æternitatem, ipſa ſpectante inuidia, quam ire malunt. neque melius heroës quam per nebulonum humeros in cœlum aſſurgere videntur. Quod ſi cuiquam, noſtro certe contigit: cujus è puriſſimo igne compoſitum ac delibatum à Deo artifice ingenium, ſine his calumniarum flabellis, redire eo non poterat vnde profectum fuerat. Multa prius terris debebat: quæ vt concitato ita majore animo conſcripſit. quoties nimirum cum improbitate pedem conferret, & juſtiſſimo dolori habenas laxaret. Sæpe calumniis, ſæpe mendaciis admonendus erat quis eſſet: vt ex odii acerbitate magnitudinem ſuam intelligeret, & de gente ſua cogitaret: à qua, cætera cum amiſiſſet, nihil præter inuidiam priuato majorem retinuit. Illud pignus nobiliſſimæ ſtirpis, hanc hæreditatem à principibus ac regibus accepit: hanc inuicto animo ad ſupremum vſque ſpiritum ſeruauit: hoc poſtre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſtremo nominis celebritate, hoc integritate vitæ, ab improbitate ipſa extorſit. Nam vt nihil hic de moribus & vita ejus dicam, vt præclaram continentiam, temperantiam, ac ſobrietatem omittam, ſingularem & cœleſtem in heroë noſtro animi conſtantiam, quis non admiretur? Qui vt ſemel partes has amplexus eſt, nullis aduerſariorum precibus, nullis promiſſis, nullis dignitatibus, permoueri eo vſque potuit, vt vel cuiquam ſpem præbere ſui vellet: ne vel minima ſuſpicione viri pii aut honeſti ciuis defuiſſe officio videri poſſet. Credite, Auditores Ornatiſſimi, nihil eſſe ambitione potentius, quoties præſertim animum ſublimem & erectum invaſit: omnia labefactat, omnia peruertit, omni machina & tormento fortius mentis mœnia expugnat: neque quicquam penſi præter ſemet ipſam habere ſolet. Quin vt ſanguine hircino adamantem emolliri ajunt, ita robuſtiſſima conſilia attactu ejus collabaſcunt. cujus vi ille & arbitrio mentem penitus emancipatam geſſit. Nam de opum contemptu quid dicam? Nouimus plerique qui hic ſumus, quidam etiam viderunt, cum illuſtris nobiliſſimuſque vir Petrus Ianninus, Diuionenſis Senatus princeps, regi Gallorum à conſiliis & ad Belgas hodie legatus, verum togæ decus & Muſarum patronus, magnam illi vim pecuniarum fruſtra bis offerri juſſiſſet, tandem in hanc vrbem aliquot ante ejus mortem diebus veniſſe, & auctoritatem ſuam muneri addidiſſe ac preces: neque tamen impetraſſe, vt, quod alii optare ſolent, ſenex noſter vel rogatus admitteret. Quo mihi facto tam excelſo, ipſam pugno percuſſiſſe Fortunam videtur, & leuiſſimam illam meretriculam, quæ tam male de majoribus ejus eſſet merita, domo & foribus exegiſſe, ac vt res ſuas ſibi haberet juſſiſſe. Videtur ante mortem, quæ jam imminebat, aliquod illuſtre documentum virtutis ſuæ relinquere amicis voluiſſe, quod calumniari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

niari aduerſarii facilius quam imitari poſſent: quorum nemo tam perfecte eſt ſapiens, qui non gloriam Scaligeri lubentius contemnat, quam virtutes imitetur. Adderem de reliquis nonnulla, niſi quoſdam eſſe ſcirem, qui ne hæc quidem ſatis æquo animo audire poſſunt. Nunc de meritis in Academiam, aliquid dicendum eſt. Anni ſex propemodum & decem ſunt, cum illuſtres Patriæ Patres, Curatores, Conſulesque, inter arma quibus tum oppugnabantur, inter maxima pro libertate & aſſidua certamina, Galliæ Palladium eripuerunt, & præcipuum Europæ nomen (ita enim vere judicabant) liberali ſtipendio in hanc vrbem vocarunt. Qui mihi dies, ut à Curatore olim noſtro Iano Douſa ſapienter dictum eſt, alter Academiæ natalis videtur. Nam cum liberales diſciplinæ & earum candidati, ducem ſuum Iuſtum Lipſium, ſuauiſſimæ in illo quidem, ſed inimitabilis, & vt ipſe judicabat, ne tentandæ quidem aliis eloquentiæ, virum, amiſiſſent, pleraque juuentus autem æmulatione viri clariſſimi abrepta, & jam præceptore ſuo, cujus ſcripta adumbrare quam monenti recte credere malebat, deſtituta, quæ feliciter exprimere non poterat, ſtulte tamen ſequi optaret, magnum in diſcrimen literaria res venerat. Si quis ſcribere Latine vellet, à Pacuuio & Ennio demortua accerſebantur verba, ſaltitabant periodi, macra, jejuna ac famelica oratio, ſucco omni, neruis deſtituta omnibus & copia, punctulis quibuſdam & alluſiunculis, aut membris interim præciſis & interrogatiunculis abrupta, nauſeam faſtidiumque ſui pariebat. Hiſtriones ſcenicos dixiſſes, aut adinſtar Telephi Euripidei; non mendicos modo, ſed & claudos, qui chorago intus rem gerente, ſpectatores cum tibicine oblectarent, &, dum maximo conatu aliquando exilire conarentur, cum majore ſpectatorum voluptate quam applauſu, caderent, non irent. Si quis locum unum Nonii aut

Feſti

Feſti emendaſſet, literulam aut ſyllabam reſtituiſſet alibi aut ejeciſſet, & hunc ludum ſine ſolida cognitione rerum ſtrenue, ſed ſic vt nihil ageret, luſiſſet, Trojam expugnaſſe videbatur. Et hos tamen, ſi Dis placet, Criticos vocabant. Quam contagionem peſtemque, aduentu ſolo magnus ille Apollo ſtitit. Qui inaffectato ſplendore, maſcula oratione & robuſta, ſtyli majeſtate propria & quaſi gentili, hiſtrionibus pudorem incuſſit. tot vero artes, linguas, diſciplinas, ac ſcientias conjunxit; vt ſi illa ſcire literatorem omnia oporteat, vere vobis affirmare poſſim, neminem poſt illum, literatorem extiturum: reliquos vero, quotquot literas contemnunt, multo pauciora ſcire. Dedit in hac ipſa vrbe, vt minora omnia omittam, librum quem de Tempore emendando ſcripſit: nihil enim ad ſecundam cura prior. de quo Opere, nemo vnquam ſolus judicare potuit. Edidit immenſum illud & Herculeum, ſenex ac ætate affecta: in quo Chronicon Euſebii recenſet: omnium hiſtoricorum, chronographorum omnium errores notat: totam ſacram ac profanam antiquitatem illuſtrat. In quo quidem opere ita illuſtriſſimum ac venerandum ſenem vidimus intentum, vt qui mane ad eum acceſſiſſet, veſperi eodem loco deprehenderet: neque cibus pene aut potus, ac ne ipſe quidem ſomnus, reuocare ab inſtituto animi intentionem vllo modo poſſet. Si nihil præter gloriam ſpectaſſet, notarum plauſtra in autores omnes dare potuiſſet: quas disjectas temere ac ſparſas, ne componere quidem ipſe dignabatur, ac ſine exceptione vlla cum aliis communicabat. Et inueniuntur quidam, qui, quod nunquam publice docuerit, accuſare eum audent. Quaſi vero non & quidam inter nos ſint, qui nihil ſcribant. cum ab auditoribus excipiatur ſermo & mox pereat: ſcripta ab orbe perlegantur, &, ſi genius accedat, nunquam intermoriantur. Illius vero domum, tanquam publicum delubrum

quod-

quoddam ac oraculum fuiſſe, ad quod omnes ventitarent, qui vel de re aliqua vel voce dubitarent, nemo ignorare poteſt. Veniebant omnium ordinum, omnium ætatum viri, niſi qui contemnere virtutem quam mirari mallent. Et quem accuſare imperiti aut ignaui poſſunt, ſi quæ diſcere ex eo noluerunt, ne docere quidem eos potuit? qui nunc ſuæ pœnas negligentiæ, ab aliena innocentia depoſcunt. Quid moleſtiam epiſtolarum & ſcribendi ad amicos hic recenſeam, quo nonnunquam ſolo perire ſibi diem ſæpe querebatur? Quotidie aut Galli, aut Germani, aut Itali, aut Angli aliquid ex eo quærebant, cui reſpondendum eſſet. Nemo enim dubitabat, quin, quæ cuncti ignorarent, vnus in hac vrbe eſſet, qui ſine vlla explicare moleſtia poſſet. Fuit, fuit illud tempus, cum in vna hujus ciuitatis domo, vnus homo plures linguas quam Europæorum quiſquam teneret. Fuit, fuit illud tempus, cum vnius in hac vrbe viri domus, orbis vniuerſi muſeum eſſet. Cum remoti Maronitæ & Arabes, Syri & Æthiopes, Perſæ & ex Indis nonnulli, eum in hac vrbe hominem haberent, cui mentem animi, lingua interprete explicare poſſent. Hæc extincta, euerſa, deleta, præter nomen ejus, nunc ſunt omnia: neque vllum niſi ex ejuſdem liberalitate regia ſolatium relictum eſt. Nam cum amplius prodeſſe præſens Academiæ non poſſet, totam huic peregrinæ eruditionis ſupellectilem reliquit. qua jam omnes hac in parte bibliothecas prouocamus. Verum quo præclarius hoc munus tuum, magne heros, eſſe omnes fatemur, eo magis imbecillitatem noſtram agnoſcimus. Nam quemadmodum Achillis arma eo interfecto ne mouere quidem quiſquam poterat: ita tuum illud ſapientiæ inſtrumentum, videbunt omnes, nemo vniuerſo forte vtetur vnquam. Sed & illud quoque magnitudinis tuæ futurum eſt indicium. Quotquot enim ibi volumi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

lumina relicta erunt, totidem de ignorantia humana & liuore ſpolia videbimus: toties occulta magni tui nominis mentem animumque noſtrum inflammabit memoria: toties, qui laudes tuas prædicare nolunt, eruditionem tamen tuam admirari cogentur. Tu vero, ô excelſa anima, quæ ſoluta parte imbecilliore tui, de liuore, de fortuna, poſtremo & de morte ipſa jam triumphas, quam inſigni vultus conſtantia, magna mentis præſentia, ſine vllo gemitu aut mœrore, diu venientem fortiter vidiſti, tandem etiam ſuſtinuiſti, qui ingrato orbi & qui Majeſtatem gentis tuæ in conditione tua ferre non poſſet, maxima cum voluptate illum tuum Regum Principumque traducem ſpiritum ſurripuiſti, jam in dignitatem vindicata tuam, ſpatia immenſa aëris peruagaris: jam quam viuo invidere gloriam homines malebant, ſaltem ſepulto concedent. Quicquid tui aliquis odiſſe poterat, partem ejus morbi vis paulatim conſumſit: quod è morbo reſtabat, tellus jam tenet. Tu in ore, in animo eris omnium, nominiſque magnitudine orbem vniuerſum; diuturnitate autem famæ, vaſtam temporum profunditatem æquabis. Salue vera & poſtrema ſoboles Scaligerorum, ſalue heroum ſanguis, ſalue literarum princeps, ſalue inuidiæ victor, ſalue domitor monſtrorum: ſalue, aue, & æternum vale. Quodſi quicquam cogitationum humanarum in te eſt relictum, ſi tuorum curam adhuc geris, ſi, qui te parentis, præceptoris loco ſemper coluit, quem tu filiorum primogenitum vocare ſoles, ad quem ex ſanctiſſima hæreditate tua, quam majorem tibi eſſe non ſinebat virtus, partem peruenire voluiſti, cui ſcripta tua, hoc eſt, mentis tuæ ac ingenii pupillos, commiſiſti, ſi illius in hac luce conſtitutus, in hac tuorum gratulatione, inter Iulii tui amplexus, in quos totus jam effunderis, ſi mei, mei, inquam, meminiſſe adhuc potes: ô Pater, accipe poſtre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

poſtremum hoc munus, quod cum vitæ meæ acerbitate, cum lachrymis, cum ſordibus, cum gemitu à me tibi offertur. Ego orbus optimo parente, præceptore deſtitutus, jucundiſſimo ſuauiſſimoque ſtudiorum teſte ac patrono priuatus, inter hoſtes literarum & humani generis propudia, in calumniarum & improbitatis cœno volutari porro pergam: donec tecum & cum ipſa æternitate conjungar. Vos autem, Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Clariſſimi viri, voſque præſtantiſſima ac lectiſſima juuentus, nunquam in hoc auditorio auguſtum Scaligeri vultum videbitis: cujus corpore cum vacuum hunc locum videtis, omnibus ſcientiis ejus ac virtutibus vacuam Academiam eſſe cogitate.

Ad Ampliſsimos Academiæ Curatores, & vrbis Lugdunenſis Conſules, de Monumento eidem ab iis decreto.

ORATIO III.

CVm Joſephum Scaligerum, optimarum artium Principem, in hanc vrbem euocaſtis, nemini dubium eſſe potuit, quin quæ vbique ſapientiæ ſtudia jacerent, ea copiis veſtris atque induſtria in hac vrbe viuere ac ſpirare inciperent. Cum eidem autem in hac ipſa ciuitate feliciſſime defuncto, monumentum publice erigendum decreuiſtis, videmini mihi gloriam & exiſtimationem veſtram eodem hoc in marmore, in quo nomen ejus, inſculpſiſſe. Videmini cum immortalitate illius viri contendiſſe, iiſdemque quibus ille alis ad æternitatem eniti voluiſſe. Nam, ſi quiſquam poſt memoriam mortalium in terris, cui, cum eadem lege natus eſſet, mori pariter cum omnibus neceſſe eſſet, omnem mortis vim ac poteſtatem longe euaſit; ſi quis al-
tius

tius ſepulchro ſuo jacet, & cum corpus terræ naturæque conceſſerit, gloriam cum vniuerſitate rerum adæquauit; is profecto ille eſt, cui cum jam nullos viuo amplius poſſetis, mortuo honorem hunc exhibuiſtis. Is Joſephus Scaliger eſt, inquam. qui non admirationem ſui, ſed ſtuporem poſteris reliquit. Cujus incredibile ingenium, atque ardor mentis, tanquam flamma quædam aut fax publica, è cœlo his temporibus delapſa, artes omnes, omnes diſciplinas illuſtrauit: cujus inexhauſta memoria, linguarum omnium ac rerum, quoddam quaſi receptaculum, aut abdita vorago fuit. In quo ipſa experiri voluit Natura, vtrum plura obtrectare improbi, an admirari eruditi ac honeſti poſſent. Qui imperio majorum atque antiqua dignitate ſpoliatus, ſæuientis impetum Fortunæ primus retardauit. quæ cum tanquam temulenta quædam ac inſana fœmina, in domo illuſtriſſima, quæcunque vſquam obuia, raptaret, frangeret, ac laceraret, immortalitate eam literarum exarmauit: ſuis autem, quia cætera non poterat, ereptam ab hac dignitatem atque exiſtimationem reddidit. Neque dubitandum, quin quod veſtrum de hoc homine judicium poſt abitum è terris fuerit, orbis vniuerſus jam exſpectet: quin opinionem de hoc viro tam cœleſti ſuam, omnes quæ vbique viuunt gentes, confirmari optent: quin ſuffragium ſententiamque veſtram vltima propemodum Barbaria, de tanta ac tam inaudita hactenus virtute poſcat & efflagitet. Inprimis vero, parens illa artium ac Princeps Gallia, quæ ciuilibus vexata jam diſcordiis tot annos, ſuorumque cædibus ac ſanguine inuoluta, virum hunc inuita olim vobis tradidit, & vt mater quædam impos ſui, & de poteſtate mentis tot calamitatibus dejecta, ab vberibus hoc pignus tum auelli paſſa eſt, nunc paulatim pace recreata, & amore litterarum flagrans, ſolum hunc miratur, loquitur ac obſtu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

obſtupeſcit. Quæ cum adhuc viuum colere vt volebat ac amplecti non potuerit, honorem ſaltem vltimum, perſoluere deſiderauit. Quod animo nunc toto fieri à vobis optat, & poſtremum hoc decretum, tanquam voluntatis veſtræ teſtem vltimum implorat. Etenim ſi, vt prudenter olim à Solone dictum, finis expectandus eſt vt recte judicetur, & poſt actum fabulæ ſupremum plauſus excitatur: jacet eruditi ille orbis ſplendor, anima ac fama illa literarum. quæ ſupremum hoc à vobis debitumque tot virtutibus ſuffragium requirit. Non quo magis innoteſcat qui celebritatem atque gloriam vbique jam diffudit, non vt eruditis commendetur, qui jam princeps literarum ore omnium ac Rex Muſarum judicatus eſt, ſed vt nerui inuidiæ ac poplites, tanquam acutiſſimo mucrone ac gladio, ſuffragio hoc veſtro ſuccidantur: vt jugulus calumniæ petatur: quæ vt bellua immanis ac cruenta, adhuc cineres exſtincti, adhuc oſſa & reliquias inuadit: neque finem ibi ponit odii, vbi vitæ ipſa poſuit Natura. Nam cum reliquis hominibus, conditionis ſuæ imbecillitas patrocinetur, cujus proprium errare & labi; huic ſoli nihil ignoſcendum putant, qui virtutes tantum maximas immodice oderunt. Sed quemadmodum in mari Siculo, in quo Vlyſſem oberraſſe antiqui ferunt, Scyllam eſſe quandam fabulantur, formoſiſſimam puellam, cujus inguina perpetuo allatrant canes: ita omnes magni hujus viri ſiue errores ſiue næuos, monſtra atque abortus quidam literarum ventilant, excutiunt, atque vrgent; qui ingenii cæleſtis majeſtatem nec intelligant, nec tangant. Qui vt magis recordatione tam inuſitatæ laudis ac virtutis vulnerentur, & vt acrius odiſſe incipiant, quæ, niſi tales eſſent, admirari ſatis nunquam poſſent, non in chartis tantum, ſicut antea, & libris, ſed & in ſaxis ac lapidibus, inuiti poſthac ac nolentes, laudes Scaligeri ac commendatio-

dationem legent. Quæ cum calamo pro dignitate ſcribi ab humano genere non poſſent, ferro admodum profunde in marmore incidendæ erant: vt non modo in priuatis hominum muſeis ac tricliniis, ſed & in templis, hoc eſt, proprio diuinitatis loco, occurrant. Satis jam privata laude commendatus erat, qui terrarum orbem nominis celebritate occuparat: publica requirebatur, qua jam totum vobis virum vindicaſtis. Et profecto, quamuis magnus Cæſaris, parentis ejus, jam receptus cœlo animus, extra fortunam atque inuidiam, in ipſo nunc æternitatis ſinu conquieſcat, & inanes infra ſeſe curas hominum contemnat; tamen eſſe indignos depoſito tam inuidendo Nitiobrigas exiſtimo. quibus quoties accedit peregrinus, digito ſepulchrum viri tanti demonſtrandum eſt. quem ibi ſitum eſſe nemo ſciret, niſi quidam ſupereſſent, qui per ſeſe aut ex aliorum ſcriptis meminiſſe poſſent. Nemo Scaligerum hic quæret, quin continuo inueniat ac deprehendat: neque tantum oculi peregrinorum, ſed & animi ac mentes, in his ductibus, his literis, in hoc monumento veſtro, in hoc teſtimonio elogioque habitabunt. Exultabunt eruditi ac præſtantes viri, contabeſcent improbi & furioſi: peregrini vero, nuſquam liberalius virtutem ac ſcientias haberi fatebuntur. cujus certiſſimum indicium ſuffragiumque eſt, quicquid jam defuncto exhibetur. Et cum omnium judicio poſt mortem liuor euaneſcat, aut paulatim magnis virtutibus concedat, veſtra quoque gloria benignitaſque cum ætate accreſcet, & quo major omnibus videbitur, cui poſtremum hunc honorem habuiſtis, eo luculentius de vobis quoque omnis ſentiet poſteritas. Effloreſcet indies illius viri nomen, quo majorem nulla ætas vidit, nulla forſitan videbit. Vaſtum illud & prodigioſum ingenium, admiranda illa & ſtupenda poſteris induſtria, illa tot linguarum ſcientia, quot ſine admiratio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ratione numerare nemo poteſt, diuinum illud de antiquitate tota judicium quod monumenta ejus ſingula teſtantur, non latere magis quam deleri aut extingui poteſt; ſed cum immortali veſtra laude, ſupra vim annorum & inanes improborum motus, ſupra factiones æmulorum, ſemper eminebit: ac, vt ignis quidam, ſemper & per vniuerſum orbem, latius emerget ac erumpet. Vos ſupremus eruditionis magiſtratus, & Senatus quaſi quidam literarum, quibus noſtræ cura Academiæ incumbit, cum patriæ Parentibus, Joſephum Scaligerum in hanc vrbem euocaſtis, viuentem omnibus honoribus ornaſtis, mortuo, ad æternam exſtincti recordationem ac memoriam, publico ſumptu monumentum decreuiſtis: inuidiæ ac improbitati obuiam eundum judicaſtis: in delubro publico, virtutes ejus omnibus legendas dediſtis: nihil quod à vobis exſpectari humanitatis poterat, aut ſuperſtiti negaſtis, aut defuncto jam à vobis prætermiſſum eſt. Tu pro ſumma magnanimitate tua ac amore literarum, Myli Nobiliſſime, vnicum humanitatis Belgicæ exemplum, in cujus anima, ipſa ſtudia hæc noſtra creſcere & florere videntur, primus in hanc curam incubuiſti, & amico, qualem poſthac neminem videbis, pro amore ſolo ac beneuolentia, grauiſſimum autoritatis tuæ pondus reddidiſti. Quicquid reſtat, nobis id committite. Nos ingenii humeris & quaſi ceruicibus, ſupra ipſa Mauſolea, quæ expreſſa hic videtis, ipſa inuidia ſpectante ac ringente fruſtra, Regem noſtrum extollemus ac locabimus. & quam ipſi per nos forte adferre non poſſemus, à memoria diuini viri, ab idea illa pluſquam humana, fauente Deo immortali, vim dicendi ac ſcribendi mutuabimur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

GRATVLATIO, DE

Fœdere inter Sereniſſ. Venetorum Rempubl. & Illuſtres ac Præpotentes Ordines Fœderatos contracto.

ORATIO IV.

QVod vtriſque noſtrûm, liberis nepotibuſque veſtris pariter ac noſtris, fauſtum ſit ac felix, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres; celeberrimæ vtrique genti, fœdus, gratulamur, quod, cum bono Deo, æquis inter nos conditionibus nuperrime firmatum eſſe, orbis vniuerſus nouit. Cujus dignitatem nemo magis æſtimat, vtilitatem magis ſperat, quam qui literis exculti, magnanimitatem, majeſtatem ac ſplendorem veſtrum, ex annalibus hauſerunt. Quæ vt poteſtatem ſuam ac imperium longiſſime in terris, multo autem longius, hoc eſt, vbique, nomen ſuum atque exiſtimationem ante multa ſæcula diffudit, chartas denique omnes ac memorias impleuit; ita fieri non poteſt, quin vbique & ſemper omnibus occurrat, qui aut ortus Rerumpubl. & progreſſus, aut earum conſtitutiones ac præſtantiam conſiderant. Ac quemadmodum qui partes hujus vniuerſi varias perluſtrant, & in ſingulis diuerſa admirantur, velint nolint, Solis radios vbique inueniunt: ita qui hiſtoriarum ac ciuilis diſciplinæ ſtudio tenentur, licet aliorum quoque populorum res attente ac cum cura perlegant; vbique tamen aliqua virtutis veſtræ monumenta ac veſtigia obſeruant. quæ per omnes ſparſa terras, magnis viris admirationem, æmulis calumnias ac ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

maledicta exprimunt, ac pene extorquent. Qui in nomen veſtrum, aut libellis putidiſſimis incurrunt, aut, quod ſolum poſſunt, more eorum qui in cœlum ſpuunt, virulente apud ſimiles traducunt. Nam quemadmodum is ipſe Solis calor, cujus beneficio Natura omnia producit, non diuerſa tantum, ſed contraria ſubinde agit, cum nonnulla ſoluat, alia induret: ita virtus veſtra, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres, magna illa atque inuſitata, quæ vbique legitur, vbique prædicatur, alios ad imitationem, alios ad obtrectationem veſtri rapit. Quod cum nemo melius, quam vos, expendat, fieri non poteſt, quin & nobis idem eueniſſe judicetis. qui ad fœdus veſtrum, non calumnias eaſdem tantum, ſed eaſdem quoque earum cauſas, attuliſſe nos exiſtimamus. ſeruitutis odium, nimirum, & amorem libertatis. Quas quo diligentius in nobis expenderis, eo melius de nobis judicabitis. qui non alios habemus hoſtes, quam quos dominos habere dedignati ſumus. Quare, vt oratores alii, eorum quos commendant laudes, longius, vt plurimum, acerſunt, ne dixiſſe pauca videantur, ita ſatis eſſe nobis debet, eam cauſam, quam in nobis premunt qui vos maxime accuſant, vobis approbari: quorum commendationi hoc à nobis eſt ſuſceptum. Qui ſi aliquid virtuti noſtræ, cujus annos aliquot illuſtria jam documenta damus, tribuendum creditis, multo magis vos mouere debet, quod ad eam ipſam hoſtis violentia compulſi ſumus. quod res ipſa perſuadere vobis poteſt. Populus Belgarum quippe, cum ſub Ducibus jam olim aut Comitibus, adverſus quos muniti legibus & jure ſuo agitabant, aliquamdiu placide vixiſſet, ita vt nec genti generoſæ ſui præſides, nec præſidibus gens ipſa eſſet grauis; tandem dominationem regiam, vel ideo quod talis eſſet, metuendam, tulit, donec potuit. hoc eſt, donec ſpecioſa videre-
tur

tur ſeruitus, aut nondum ſentiretur ipſa. Vt plerunque populo, qui ſui juris fuit, nihil præter nomen regis & initia probantur. Quid hic dicam conſultores peſſimos? qui vt potentiſſimis principibus adeſſe in rem plerunque ſuam aut ſuorum ſolent, ita animos eorum à Republica ad æmulationes ſuas & priuata odia conuertunt? quid erepta priuilegia ac jura, libertatem multis modis imminutam, miſſos ex Hiſpania, qui ferro miſeris jus dicerent, qui infelices Belgas, ſine armis, internecione extinguerent? Si quis eſſet generoſus ſanguis, & qui ferre dominum non poſſet, qualis Belgica nobilitas & optimates eſſe ſolent, ii, regiæ ſecuritati, & firmandæ ſeruituti, primo, aut proſcripti aut ſublati ſunt. Cæteri, aut duræ inquiſitionis nodo, aut excogitato, quod in manu dominantis eſſe ſolet, majeſtatis crimine, non aliter quam ferro, capti, inuoluti, trucidati, ad carnifices damnati; poſterorum animis, ardentiorem libertatis curam, ſuo ſanguine, ex ſupremæ quaſi voluntatis jure, inſcripſerunt. Quibus nihil amplius reſtabat, quam vt fœdam mortem, vitam fœdiorem, à ſe poſteriſque propulſarent. eo tempore præſertim, cum ab opibus ad corpora cujuſque, à corporibus ad animos, infauſta ſeruitus tranſiret. Alii ergo, patria relicta nouas ſedes & exilia libenter inuenerunt: nuſquam ſeſe tutos fore arbitrati, niſi inter ipſos & Hiſpanum, mare intereſſet. Alii, domo eos & hoſpitiis lubentius dignati. qui non modo ciuitates, contra vim armorum, quam ſimpliciter ac bona fide, telis totidem ac manibus auerti poſſe intelligebant, ſed & contra animorum vincula, conſtanter obſerarunt. indignantibus, qui libertatis curam, cultum nouum, aut deſertionem priſci moris, appellabant. Nihil vero interim obſtabat, quin qui cæteris prudentiores eſſent, ſimul aliud ſpectarent. Nulla enim munimenta, portæ nullæ ſatis clauſæ videban-

tur, in quas animarum claues, & qui iis abutuntur, jus diuerſum ſibi vindicant. Quæ vt facile domeſticos excedunt fines, ita vbi ad ambitionem transferuntur, ne amorem quidem patriæ ac libertatis, in obnoxiorum animis relinquunt. adeo, vt, quæcunque ſcelus aut proditio vocari ſolent, pietatis nomine velentur. Oppido dementes, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres, Chriſtiani ſumus, ſi rem noſtri ſæculi aut ſectæ arbitramur, ad ambitionem vim religionis & ſubſidium transferre. Ludus iſte vetus & cum incunabulis regnorum natus eſt. Ipſe Deus & majeſtas cœli pridem inter dominationis inſtrumenta ſunt. Numa ſuperſtitione populum deuinxit, quem habere dicto audientem Romulus vix potuit. Qui, vt cætera, ſupremum quoque ſacerdotium, inuexit. Cujus reuerentiam, oppreſſa libertate, ad terrorem ſeruientium, qui penitus extinctam eam vellent, conuerterunt. Iſta majeſtate fultus Cæſar, dictaturam; ejus ex adoptione filius, mutato nomine aut magis populari vſus, principatum callide inuaſit. Cum quo, ne à domo Cæſarum abiret, aut ad Deos prouocatio in terris eſſet, ad Tiberios, Caligulas, Nerones, & portenta cætera, tranſiuit. Atque hac ratione, in æterna atque inuicta ciuitate, quæ nec flecti, neque cogi ope humana poſſe videbatur, & quæ orbi vniuerſo leges tum dicebat, jus imperii, non armis, ſed occulto artificio & ſacro, non ad hoſtem quidem, ſed ad dominum, conceſſit. Vniuerſus orbis antequam in poteſtatem Macedoniæ veniret, Græci prius expugnandi erant. Qui occaſione belli Sacri, ſine vllo expugnati ſunt. Omnes enim ſuæ majeſtatis & imperiorum jura, in Philippum, tanquam ſidere aut dementia contacti, jam tranſtulerant ignari: quem pro Diis ipſis, atque eorum majeſtate arma circumferre, captis ſuperſtitione animis, rebantur. Vti hic domeſticis exemplis, vanum atque ineptum duco:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

duco? cum, quod primum eſſe in amicitia conſueuit, hoſtem quoque eundem habeamus. qui non ferro, ſed his artibus quas dixi, rem vbique gerit. vt cum alibi ad vallum aut ad muros expectetur, alibi jam animos & fidem expugnarit. Quibus occupatis, nihil iſta valent, quæ aduerſus vim apertam comparata ſunt. Aduerſus quam, ſi vllum hodie imperium in terris, pulchre & ad hominum ſtuporem, vndique inſtructi Vos eſtis; ſiue opes veſtras ac theſauros, ſeu nauale illud opulentum, illud toto orbe celeberrimum, ſpectamus. Verum enimvero, alia ſunt tela, quibus ſemper vſi ſunt qui regna aut Reſpubl. inuadunt: alia quæ gerunt: alia quæ meditantur. Vbi arma non pertingunt, factiones abditas habere. quæ, catenæ inſtar, cum ignaros clam inuoluant & disjungant, omnes inter ſe cohærent. Auro, animas venales, oſtentatione honorum, leues atque ambitioſos emercari. Bella, parum læta ſibi ac ſecunda, cauponari; inducias ac paces emere, aut exitio totius Reipublicæ, incautis vendere, aut cum lucri ſpe offerre. Pietatis velo ac religionis apud credulos graſſari: laruam ejus pauidis, vim ferocibus objicere. & cum manu expediri res non poteſt, jurisdictionem cœli & autoritatem pro ſe commouere. Aduerſus quæ, ſi animos, vt hactenus, inuictos, ſi in vſum patriæ erectos, conſeruare, Patres patriæ, poteſtis, vim imperii ac majeſtatem, ſartam atque tectam conſervatis. cujus vt potentiæ accedere jam nihil poſſit, tempus & diuturnitas accedent. Vt, quod magnum vobis, aut immenſum potius, majores veſtri reliquerunt, firmum & æternum ad poſteritatem tranſmittatis. Quicquid enim hactenus aut poſſidetis, aut in poſterum paratis, non erecto tantum animo, qui vobis hactenus ſuperfuit profecto, ſed & circumſpecto, qui non defuit, tuendum eſt. Nemo enim fortis admonendus eſt, vt liber eſſe velit, ſed videndum eſt, vt poſſit. Fera

eſt imbellis, quæ cum ſui juris eſſe cœpit, aliquid in ſeruitute amore poteſt. Et, poteſtne aliquis amare vitam, qui non amat libertatem, cum poſt libertatem nihil præter dedecus ſuperſit, morte nihil amittatur, præter ſpiritum? Qui cum incidit in ſeruitutem, omnia viuendi jura, & cum vſu, fructum ejus quoque amittit. Sæpe ego ita mecum cogitaui, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres inuictiſſimi, id, quod eſt in corpore anima, in ciuitate amorem libertatis eſſe. Nam vt anima amiſſa, nullum membrum manet id quod fuit, quia ſingulorum opera intereunt: ita muros, ita mœnia, ac munimenta, & quæcunque in vrbe commendantur aut commendant vrbem, funus merum & cadauer, poſt amorem libertatis, eſſe. Quo extincto, nihil eſt quod munus ſuum fungitur aut gerit: arma vero & opes, & quæ maxime ſunt ſingulorum, dominum ſequuntur: neque vlterius in noſtra poteſtate eſſe poſſunt quam in ea ſumus ipſi. Dicam libere hic quod ſentio. Nunquam mihi perſuadere potui, aut vixiſſe populum Romanum, niſi quamdiu vixit ſicut debuit. hoc eſt, quamdiu vixit ſicut voluit; à Natura matre, non ad ſeruitutem ſed ad libertatem genitus: quod res geſtæ ejus & victoriæ teſtantur: aut vixiſſe, cum, amiſſa libertate, Senatores cum equitibus, quia domino ſic videbatur, in arenam trahebantur, vel ſtigmatibus inuſti, quod eſt proprium ſeruorum, turpe ac pudendum hoſtibus ſpectaculum, obambulabant. Nam vt corpus noſtrum, ſine forma ſua, quæ eſt anima illius, ita fœdum viſu fit continuo, vt nares quoque atque oculos offendat: ita nihil fœdius in terris quam Reſpublicæ quæ forma ſua carent, & in ſeruitutem, hoc eſt, ad interitum, labuntur. Nihil enim medium libertas habet. quæ aut tota eſt quod debet, aut amiſſa parte ſui, tota fuit, & extinguitur. Quam idcirco, non ignauis, neque brutis & ad ſeruiendum natis,

natis, ſed erectis animabus, Deus immortalis conſeruandam tradit. Nulli tamen melius poſt orbem conditum, quam vobis, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres. qui hoc pignus, à majoribus acceptum, cum ſtupore populorum omnium, fauente Deo immortali, ſæcula duodecim in manu jam tenetis: non exemplum libertatis generi humano; ſed idea. Nam, ſi diuturnitatis cauſæ, in viſceribus ipſius Reipublicæ ac conſtitutione latent, quod ex omnium confeſſione indubitatum eſt; quid Spartani aut Romani quod ad vos accedat habuerunt vnquam? quorum, annos illi octingentos, hi, quingentos forte, vera ſolidaque libertate, nec vlterius, potiti ſunt. Sed videtur mater omnium Natura, vbicunque magnum hoc depoſitum conſtituit, ac collocavit, partim de prudentia mortalium ac fortitudine, qui libertatis nerui ſunt ac vita, partim de commoditate loci ad defenſionem ejus, cogitaſſe. Quæ pro vobis, elementa duo, contra hoſtium inſultus & diſcrimen libertatis veſtræ, conuertiſſe haud parum prouide videtur. Nam, cum ciuitatem veſtram, ad exemplum vniverſi hujus, mari vndique cinxiſſet, vt nec equiti nec pediti, ad eam aditus pateret; ejus quoque maris, quo, inuſitato eam cinxit modo, ſicut vſum aliis plerunque, ita poteſtatem vobis ac imperium conceſſit. E cujus gremio, non aliter quam Tellus mater, quam poëtæ Cybelen dixerunt, omnium quas videt Sol pulcherrima, turritum illud caput tollit: nomine autem & celebritate, orbem ſibi vniuerſum vindicauit. Huc accedit ipſe ſtatus: ita olim ab initio formatus, vt ad immortalitatem conſtitutus videatur. In quo cum imperium ſit penes optimos, præcipuum primumque ejus fulcrum eſt, quod cæteris volentibus id fiat. quibus eſſe melius non poteſt quam vt viuant liberi cum optimis. Sicut ad diuturnitatem nihil magis facit, quam vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

optimum id ſibi eſſe intelligant. Cujus admiratione capti, ſimul ac immunes eſſe bello cœpimus atque hoſte, libertatis noſtræ teſtimonium, ab illo partum, ad vos primo omnium detulimus: ſine quo nec arma deponenda, nec vobiſcum dextras, memores virtutis veſtræ, ſociandas judicauimus. Non quod ſeruitutis nobis conſcii eſſemus: ſed ne exitus virtutis noſtræ vos lateret. Nam ſi illud omnium politicorum principis, ab omnibus eſt comprobatum, Seruum eſſe eum qui ſeruire poteſt, quia tali eſt ingenio, vt imperare nequeat, atque idcirco, vt illius verbis vtar, alteri ſe dedit, quia intereſſe ſua ſenſit, ne ſit ſuus; Deum pariter atque homines teſtamur, Patres, neque quenquam noſtrûm ſeruiiſſe, quia nec ſeruire potuit, neque potuiſſe, quia geniti ad libertatem ſumus. Nemo enim eſſe ſeruus poteſt, qui pro libertate poteſt mori, aut qui non timere poteſt. Eſt enim animus qui ſeruit. quem inuictum atque impatientem dominationis, cum prærogatiua in qua nati ſumus, à natura protinus accepimus. Cujus ope ac fiducia innixi, cum vicinis Regibus, Principibus, ac Rebuſp., pacta ac ſocietates mutuas iniuimus; ſæpe terra, ſæpe mari, paucis nauibus, aut manu, cum potenti hoſte decertauimus: vrbes infinitas paucis annis cinximus, cepimus, occupauimus, euertimus. Vnam ille in agro ſuo, ſed quam totos quatuor, aduerſus famem, peſtem, mare, & hoſtem, eo ipſo teſte, atque amicis noſtris omnibus, defendimus. tanto militum ardore, vt cum attollendis munimentis terra defeciſſet, cadaueribus commilitonum, maris ſimul & Hiſpani furias arcerent, ipſi ſemilaceri ac ſemiuiui, & ſimiliores iis quos premebant. Ita vi coacti, ad neceſſitatem, à neceſſitate ad virtutem, à virtute ad præſidia & neruos hoſtium deuenimus. Denique, vt abſoluam paucis quod incepi: ex quo ſcire cœpimus, quid vires

noſtræ poſſent, quo à dominatione immani virtus peruenire ſolet; bello, tanquam pace, domi delitemus. ille contra ferox ac crudelis, ſemper præbuit aut terram in qua vinceretur, aut ad opes nos deduxit quibus ſuperatus eſt. Ita Indias ingreſſi ſumus. Vbi bella rurſus cum eodem hoſte; & quotidiana quidem. donec poſt illuſtria virtutis maximæ exempla, cum jam nemo, ac ne ibi quidem, ignoraret qui eſſemus, aliis fœderibus innexi ſumus. Vna jam Hiſpania reſtabat. quam terrore ſolo noſtri atque adventu, paulo ante proterruimus. cujus fauces, cum, virtute noſtra freti, paulo ante inducias inuaderemus, non in mari ejus tantum & ad muros oberrauimus impune, ſed & claſſem; quam rebatur nemo vinci poſſe, in conſpectu vrbis fudimus, accendimus, delevimus. Ita digni viſi ſumus, qui cum ſpecioſo libertatis nomine, ad pacem & induciarum pacta poſceremur. Verum heu, vt nihil certum in humanis rebus eſſe ſolet ac diuturnum! dum ſecuritate noſtra fruimur ac pace, terror ille nominis Iberi, amor generis humani ac deliciæ, Henricus ille Magnus, cujus in amplexibus libertas noſtra tot per annos educata fuerat ac enutrita, nihil tale cogitantibus, immani ſcelere mactatur. Quem nos, ſicut merito ac vere, ita cæteri ambitioſe lugent. Hi ſunt, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres, qui Reſpublicas cum Regibus committere conantur: qui quotidie libellos in nos edunt: maledicta, nunquam læſi, cudunt, euomunt, ac ſpargunt: maxime infenſi iis quos commendant. Reges enim celebrant, & tollunt: ciuitates & Reſpubl. oderunt tantum. credo, quia non vt corpus vnum, vnicam ceruicem habent. Ita ergo, liberi, vt ante dixi, ita libertate digni, ad Vos venimus. Quod, vt felix ſit ac fauſtum, iterum precamur. Precamur Vobis, quicquid nobis liberiſque noſtris hactenus precati ſumus. Et, quod omnium eſt pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mum, vt in poſterum florentes, vt beati ſimus, vt incolumes. Vobis fauſta omnia precamur, Patres Antenoridæ: ſalua tecta, ſaluos focos, ſalua jura atque auſpicia omnia. Incolumem Rempublicam, incolumem Senatum, incolumem auguſtam illam majeſtatem, cui nihil ſimile aut ſecundum ipſa jam libertas habet, & quæ lege æqualitatis temperata, aliis horrorem ſacrum incutit, à vobis dominum auertit. Incolumem inprimis libertatem, &, quæ anima illius eſt, amorem ejus verum & immenſum. Quo ſuperſtite, vt deſint qui ſeruire vobis velint, nunquam deerunt qui ſeruient. Nam vt mater libertatis vera virtus eſt: ita qui amore veræ libertatis ardet, ſeruitutem neſcit niſi quam imponit. Optamus vobis læta omnia ac fauſta, terram pariter ac mare liberum vbique ac Vobis peruium, aduerſis inuium atque inacceſſum. magis tamen illum ſpiritum, illamque mentem, quam jam annos mille & ducentos, hoſtes veſtri nominis ſenſerunt, cæteri vbique celebrant atque admirantur. Inprimis autem Belgæ fœderati; quorum neque bello neque pace dextras quiſquam hactenus accuſat. qui pro veſtra libertate ac ſua, iſtas Vobis pariter & animos conjungunt; certi aut cum iſta, aut pro iſta mori. Ita Deus Optimus ac Maximus, cujus ſummam in humanis rebus majeſtatem colimus, agnoſcimus, ac profitemur, vtrumque populum, recenti fœdere conjunctum, libertatis ſuæ compotem, terra pariter ac mari, bonis auctibus vbique auxit, vbique incolumem ac ſaluum, profligatis perduellibus, victorem, præda onuſtum, decoratum ſpoliis, lætum ac lubentem, domum reducem dimittat: hoſtes autem ſui nominis ac noſtri, peſſimis exemplis imminutos, fractos, atque obtritos, à fortunis noſtris ac ceruicibus auertat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ad Sereniſſimum Venetorum Reipub. Ducem ac Senatum, cum ab vniuerſo Eques D. Marci deſignatus eſſet.

ORATIO V.

Sereniſſime Princeps, Patres Auguſtiſſimi,

Liberalitatem Veſtram, & honores quos in alios confertis, nemo digne ſatis æſtimare poteſt, niſi qui ſplendorem Veſtri nominis ac dignitatem recte intelligit. Nam quo major eſt Majeſtas Veſtra, eo major liberalitas quam in humillimos confertis. Ideoque, vt bene intelligatur, non abjectam & è plebe animam, ſed nobile atque augûſtum pectus requirit. qualia eorum ſunt plerunque, qui in ipſo libertatis ſinu nobiliſſimi naſcuntur. Hanc prærogatiuam cum natura vobis dederit, non poteſt niſi magnum eſſe beneficium ac ſummum, cum in alios transfertur. Ideoque ſoli, quos feciſtis tales, ſentiunt quid Vobis debeant. Affirmare tamen poſſum, maximum ac dignum Vobis eſſe id quod ſuſcepiſtis: Vindicare à contemptu eruditionem. Quæ cum ſæculi calamitate, non ex merito, prematur, tempus eſt vt liberali cauſa vindicetur manu. Idque ab iis, quorum maxime intereſt, vt rebus geſtis nulli gentium ſecundi, laude literarum ab obliuione eas tueantur. quæ vt immortalitatem nulli debent, ita armis quoque ac virtuti bellicæ conferre eam ſolent. Ego, Princeps Sereniſſime, & Vos Patres, ſicut generi familiæque meæ ad poſteritatem omnem honorificum exiſtimo, quod qui hactenus honores magno animo contemſi, tantum autem nec ſperare debui, ſine vllo ambitu aut artibus quas vſurpari in his talibus nonnunquam audio, communibus tot Procerum ſuffragiis, ad eos ſum euectus, qui illuſtres aut inueniunt aut reddunt, ita

mihi glorioſum duco, iſti Reipublicæ obſtringi, quæ, vt dominum non habet, ita, quod ad diuturnitatem pariter ac majeſtatem, ſimilem in terris hactenus non habet. Et præſertim, ſalua mea Patriæque libertate. cujus cauſa, ſicut bellum hactenus cum aliis geſſiſtis, ita cum hac gente noſtra fœdere ſanctiſſimo conjuncti eſtis.

Ad Illuſtriſ. M. Antonium Moreſinum, Sereniſ. Reip. Legatum, cum ab eo Hagæ Comitis, Ordine, torque, ac inſignibus Equeſtribus donatus eſſet.

ORATIO VI.

QVi res veſtras, Legatorum ſplendor, Marce Antoni, ab ætate omni florentiſſimas legerunt, ſciunt neque majus apud vos deferri cuiquam poſſe quam quod nobis hodie delatum eſt, neque poſſe fieri, quin qui de nobis cogitet, heroas ſimul tot ac tantos animo percurrat: qui, priuſquam ad honorem hunc admiſſi ſunt, ad ſummum prius dignitatis aut virtutis fuerant euecti. quidam totas acies totaſque claſſes manu ac virtute profligarant. Porro, cum virtutis magnitudo omnis, omnis ſplendor ſit ab animo cujuſque, quo, ſi vere generoſus ac erectus ſit, ne illi quidem qui naſcuntur illuſtriſſimi, cum omni laude ſua ac ſplendore, majus quicquam ſibi vindicant. quemadmodum fortaſſe nihil dignum beneficio hoc veſtro polliceri de me auſim, ita animum hunc exhibere vobis poſſum, qui honorum omnium obliuione, ſupra omnes poſitus, in eum ſe recepit locum, vltra quem ambitio ne quidem honeſtiſſima procedit. Eum exhibere vobis poſſum, qui honorem nullum eo nomine dignatur, niſi qui ambitionem anteuertit, niſi qui à magnis illuſtriſſimiſque viris ſponte offer-

tur.

tur: quem ab oſtentatione & inani hiſtrionia, quam vulgus in his talibus exercet, ad modeſtiam ac moderationem reuocare, illius eſſe exiſtimamus, non qui hoſtem bellica virtute profligauit, ſed qui totum vitæ apparatum, intra ſapientiæ præſcriptum ac virtutis contineri intellexit. Cum hoc animo, ſi dignum eo judicatis, quem in Principes non raro contuliſtis, enitendum nobis erit, ne, ſi ſponte oblatum declinemus, illos ipſos quibus ornamento ſemper fuit, aut Rempublicam, qua nihil ſapientius in terris extat, contemnamus. Si quid ſupereſt poſt illa, Ducum ſanguis Marce Antoni, Principi ac Reipublicæ renuntiabis, nullos melius honores collocari quam qui eruditis impenduntur. Nam & animum capacem veræ laudis huic generi mortalium ineſſe, neque præter illos eſſe, qui diuturnitatem beneficio conferre poſſunt. Quod in iis perit, apud quos obliteratur.

PANEGYRICVS,

GVSTAVO MAGNO,

Suecorum, Gothorum, Vandalorum Regi, &c.
conſecratus.

ORATIO VII.

SI hæc coram Majeſtate Tua dicerem, Auguſte, dubitandum non eſt, quin & manus illæ gentium victrices, quæ tot oſculis, tot gratulationibus defatigantur, & cœleſtis ille animus, quem vniuerſa nunc Europa loquitur, & vultus ille, quem Mars habitat, facundiam dicenti aſpirarent. Nam, ſi oratores priſci, cum ad puluinaria Deorum, aut effigies, facturi verba eſſent, rapi atque in cœlum ire videbantur; quid oportet eos, qui ad veri nu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

minis imaginem, patronum, vindicem, tot rebus geſtis, tot victoriis probatum cœlitus, dicturi conſtiterunt? Cæterum, cum ſplendor tanti nominis, cum merita ubique occurrant, fieri non poteſt, quin abſentes æque accendat, quos iiſdem beneficiis obſtrinxit, aut fortunæ ſuæ reddidit. Obſtrinxit autem orbem vniuerſum ac mortale genus. Nam nec orbem voco, vbi nulla libertatis cura, neque homines, qui ſeruitutem amant. Nemo Regum veterum Ducumque, vel majora geſſit, vel fortunæ ac virtutis majus precium ab vniuerſis tulit. Nemo annum ita cœpit, ita terminauit. Nunquam Ianuariæ Calendæ, tot ominibus exceptæ, nunquam lætioribus auſpiciis ac votis libertati illuxerunt. Anni autem proximi, quid aliud quam ſeruitutem minabantur? Anteceſſerat Germania, quæ quid ſperandum porro eſſet, fato ſuo ac calamitate nunciabat. Principes ejecti, diademata ac ſceptra conculcata aut extorta, jus commune euerſum, patria erepta miſeris, vbique exules, extorres, profugi, ſucceſſum Belgis tot annorum, cæterorum ſortem ac calamitatem ipſa miſeratione commendabant. Lachrymæ, querelæ, gemitus, cum terris amplius non caperentur, cœlo jam recepti, viam tot victoriis parabant. Nobis, qui de vita magis quam de libertate propria ſecuri ſumus, Procerum noſtrorum ac Naſſaviorum animis, virtute, armis, inuoluti, durum videbatur, ſupereſſe quod timeri poſſet. Maris terminos ac fines, metas hominum extremas prætervecti, imminere à tergo dolebamus, quod felicitati ac ſucceſſibus obſtaret. In extrema India, ac prope extra Solem prœliantibus, videndum domi ac reſpiciendum, ne naufragii periculum in terra adiremus: Rhenum, magna parte noſtrum, ſeruitutem ſuis, ac Hiſpaniam, non ſemel mari domitam, minari. In hac tempeſtate gentis liberæ ac metu, ſemel cum ſuſpicione noſtra ac ſpe hoſtis decidiſti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Subito à mari Baltico exorſus, cum exigua tuorum manu, tot prouincias, tot terras vindicaſti, ut qui aduenturum vix credebant, non veniſſe prius, quam viciſſe, ſcirent. Proxima, remota, diſſita, vicina, penetraſti: cum exercitu commiſſus, qualem vix memoriæ parentum celebrant, exercitato, opulento, agili, ex omnibus terrarum gentibus conſcripto, quaſi ad ſalutem orbis Chriſtiani feſtinares, obiter ſic tranſegiſti, vt euerſo, fuſo, cæſo, profligato, præmium victoriæ, tot oppida, tot vrbes quot reſtabant, vix celerius adires quam intrares. Ne fortunæ quicquam imputares, nihil, præter Deum, animos, ac ferrum, attuliſti: deſtitutus copiis aut viribus, ſtipendia ac militem ab hoſte tuo exegiſti. qui, pleriſque in locis, partibus, à quibus ſteterat, diffiſus, animos victori protinus atque operam addixit. Quæ cum omnes merito mirentur, ſingula ſic perfeciſti, vt ad omnia nunc primum orbis hæreat atque obſtupeſcat. inſtar fulminis, quod vix conſpectum, ita venit, vrit, deſinit, vt prius obuia accendat, premat, diſſipet. De quibus aliquid dicturus, quid dicturus ſum, aut vnde initium nunc ſumam? Nam ſi Rhetorum præceptis obſtringendus animus, qui, vel in diſciplinis, ſeruitutem odit, aliena Majeſtati tuæ tribuenda erunt: quæ, ſic propriis abundat, vt, qua omne æuum patet, qui ſunt, qui fuerunt, per te illuſtrentur. Parentemne tuum hic commemorem, inuictum atque indomitum heroëm? qui, cum libertatem primus regno contulit aut reſtaurauit, nihil majus potuit conferre; niſi quod te dedit. qui, quod æuum omne elapſum, magnitudine animi exceſſeris, majores tuos, cum humano genere obſtrinxiſti: quibus, pro mortalitate quam acceperas, æternitatem reddidiſti. Nam cum moriendi lege homines naſcantur, plus quam accepiſti à te acceperunt, qui familiam, illuſtrem, Regiam, ejuſdem ſoboles naturæ, legibus natu-

naturæ exemiſti. Niſi forte magno Alexandro major ſit Philippus, aut tu, minor eo, qui parente non contentus, patrem, qui non niſi matris adulterio probari poſſet, extra homines adſciuit: quaſi aut non parens omnium ſit Deus, aut adulteri è cœlo ſint petendi, aut non nobiliſſimus naſcatur, qui virtute ſua ex ſe naſcitur, aut numen vindicare poſſit inter homines, qui arrogantia humanum jus excedit. Prouidentia ciuili ſuppar tuus ac cognominis Auguſtus, de Apolline perſuaſum ſuis voluit: quod, adulatio, venenum hujus ordinis, in majus auxit. Fortunati, ſcilicet, qui non virtute, ſed ambitione, cœlum affectarent! quod, non affectantibus, modeſtia indulget, arrogantia præcludit. cum ne locum quidem principem tueri poſſint, qui diuinitatem æmulantur potius quam colunt; & hoc ipſo, ſua quoque, qualiſcunque eſt, majeſtate indignos ſe profiteantur, qui hanc ab æterna non diſtinguunt. Tu parentibus contentus quos natura dederat; ſupremo ac communi omnium hac lege Majeſtatem tuam ſubmiſiſti, vt attolleres: quem pietate, vere tuum effeciſti. quæ adoptionis ratio in cœlo conſtat, cum non aliter heroës numini ſupremo aſſerantur. Alexandros Cæſareſque, cum Apolline ac Ioue ſuo, relinquamus; filios, parentibus ſimillimos, qui nuſquam eſſent. quibus ipſi ſimiles, vt eſſe vellent, ſolas fabulas autores habuerunt. Patriamne veſtram celebrem ac gentem; quæ vel Majeſtatem tuam generi humano edidit, vel orientem prima vidit? Orbis vniuerſus manum injicit, ac curſum eloquentiæ moratur, cujus termini vtcunque patent, non vlterius quam laus vnius gentis diffunduntur, cui vniuerſus ſe ſubmiſit. Nec recentiores hic Geographos nunc ſequar: qui, à Gothis, Getas (vt Gothones neſcio quos ſubderent) antiquitate inuita, disjunxerunt. ne iis quidem Gothis æqui ſatis, qui, tot libris veterum,

terum, tot Romanorum ac Græcorum teſtimoniis ſubnixi, ortum gentis ſuæ cum Getarum nomine ac origine conjungunt. Ne religionis noſtræ proceres, tot annis ante natos, nunc ad partes vocem: quibus, vt notiſſimam tum ac coæuam ad Codanum ſinum relegarent, nulla vel ſuſpicio perſuaſit. quam, cum Longobardis, Hunnis, Herulis, ac Rugiis, Germaniam terraſque cæteras, vi magna inuaſiſſe, fama tenet. Inter quos vt principes virtute, ita vetuſtate ante omnes Gothi, cum hiſtoriarum temporumque limites ac fines exceſſiſſe viderentur, digni viſi ſunt, qui fabulis Græcorum necterentur: qui Mavortem ipſum genuiſſe crederentur. Quod Romani quoque cum profiteantur paſſim, Deum ſuum atque originem, Auguſte, vobis tradunt. cum & ſe & rebus ſuis dignum judicarent, non, vt inter Formiana littora atque amœniſſimos Campaniæ receſſus, qua Annibalem jam olim eneruatum conſtat, ſed è glacie, è niue, è frigoribus, ex ipſis rupibus ac ferro medio effoderetur, qui bellorum curam ſibi vindicaret. Fatale enim fuit, vt ex ea gente naſceretur, quæ Romanam vrbem, Deam, vt jactare ſolent, gentium ac Dominam terrarum, tot incurſibus inuaderet, euerteret, ac profligaret. Quanquam nihil ſane Majeſtatis tuæ refert, vbi natum Græci Romanique celebrent. qui, niſi ſero natus eſſes, patrem illi dare potuiſſes: cujus formam primam, quam ideam ſapientes nuncupant, ſeruatam in hæc tempora miramur. Fleant vero Græculi ac plorent, qui plorantem ineptiſſimi mortales, induxerunt: dignum, cui Sueones aut Finni tui, pugnis caput aut ſandalio commulceant, ac delicatas iſtas lachrymas abſtergant. Quos in cunis nemo vagientes, credo, ſine metu ac horrore audivit. ejulantes autem, poſt inflictum vulnus, (quod in Marte ſuo Græcis placet) nulla ætas, ô Dii boni, videat in terris! Ex eadem gente, ne
vel

vel ſexus imbecillior virtuti parum eſſet habilis, Amazonas deducunt. quarum duas Herculem ac Theſea connubiis junxiſſe, proditum antiquis. Vnde plurimos Græcorum, atque in primis nobiles Athenas, oriundos. quæ, dicendi laude, omnem omnium, cum contumelia ſuorum, maxime autem veſtra, vindicarunt. Quæ gratiſſimæ parentibus è quibus ſpiritum ac cætera hauſerunt, nomen Barbarorum, pro origine virtutis ſapientiæque, reddiderunt: de Diis ſuis ac heroibus ſecuræ, quorum nuptias, judicia, affinitates, imperite aut improuide diſſimularunt. Credo, quod frugalitatis, homines leuiſſimos, ac paupertatis ſuppuderet. O in ipſa ſapientia, quam profitemini, ignari ſemper rerum Græci Romanique! quos, poſt omnia luxuries exhauſit, non egeſtas. Primi Barbaros dixiſtis, qui jam conſecuti eſſent quicquid peterent, nec peterent quod conſequi non poſſent. Quo ſi ſapientes veſtri vix perueniunt, quid eos accuſatis, quibus contigit quod iſti docent, cæteri nec aſſequantur? quid eos accuſatis, inquam, quorum præda ac ludibrium fuiſtis? Quorum leges hodie qui, vt oportet, æſtimabit, rhetras Spartanorum, axonas Solonis, cæteraſque, minus jam extollet. Mœſiam hic interim omitto, in qua, Hercule prognatus, ac ſorore Priami, ut fertur, Telephus, Amazonum virtutem, cultu ac ciuilitate temperauit. idem, qui Theſſandrum, ſanguine ac gente Græcum, cum antiquo Danaorum populo congreſſus, profligauit. Quæ vt tanti non ſint, quanti eſſe voluerunt contemptores cæterorum Græci; neque nihil eſt nec parum, etiam mendaciis ab hoſte commendari. quem huc rerum poſtea feliciter geſtarum admiratio adduxit atque adegit. Age nunc, attolle hic animos, vel meritis ac manu, vel confeſſione eorum quos viciſti, vera Martis ſoboles ac tradux, Aquilo inuicte. Qui, ne de Penthesilea, bello Trojanorum celebra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

celebrata, hic commemorem, Amazonum imperia, virtutem, animos, ad Alexandrum Magnum, ſanguine non mixto, non contaminato, nullis ſtupris, nullis adulteriis polluto, produxiſti. Si ad propiora veniendum; Thamyrin reginam veſtram video, quæ Cyrum, intra regni limites, vt vinceretur, callide admiſit. Video Darium, quem Hyſtaſpe genitum antiqui memorant, cum Regis veſtri filiam virtutis admiratione ambiret, nec conditionem impetraret, octoginta armatorum millia, Gothorum terris immiſiſſe. eo exitu, vt profligatis octo, poſt conſtratum mare Byzantinum nauibus, poſt junctum pontibus Danubium, ſpe irrita in Thraciam rediret. Video terrorem Græciæ ac larvam, filium Darii, Xerxen, cum quo parturire tota Græcia videtur, quoties diſcrimen ab hoc Rege objectum, tot mendaciis exſudat, vt, in tanta mole ac conatu, obſtetrice opus videatur; cui neque flumina bibenti, nec libranti tela cœlum ſuffeciſſe exiſtimant; hunc, inquam, video ac lego, cum ducentis ſuis, ſociorum millibus trecentis, mille ac ſeptingentis nauibus inſtructis, vt tot onerarias omittam, ſolo animo Gothorum ſiue ineptiis aut oſtentatione, abactum. Video Philippum, Alexandri patrem, matrimonio Medopæ, Regis veſtri filiæ, ferocem, fruſtra Mœſiorum vrbes, quas tum Gothi inſidebant, vi tentaſſe. Video Sitalcum, cum, defuncto Alexandro filio, Perdiccæ ſucceſſori bellum intuliſſet, Macedoniam vaſtaſſe. Jam, ſi ad Romanos redeundum, video, ſub Sylla Franciam à Gothis populatam ac diſtractam. Dictatorem Cæſarem, cum ipſos rerum fines inſulaſque quas deficiens natura ſibi reſeruarat, penetraſſet, ad hæc arma ſubſtitiſſe. quæ Auguſto quoque ac Tiberio, jam, quaſi ex præſcripto, cognita aut formidata. Video, Domitiano Principe, Sabinum Fuſcum alioſque, cum ingenti præda domitos ac cæſos. quarum com-

compotes victoriarum, Anſes veſtri, vel Semideos, dixere. Hactenus victores Romanorum: hinc & Principes habemus. neque enim præmium virtuti magis potuit deeſſe, quam ſucceſſus. Quorum primus Maximinus fuit. quem à corporis proceritate Herculem nonnulli, alii Achillem, alii Milonem ac Antæum nuncuparunt. Ex quo tempore, perpetua propemodum cum Gothis Romanorum fœdera obſerues. quorum opera ac manu, Conſtantinus aliique res præcipuas geſſere. Neque Giberichum adhuc memoro, tot populorum domitorem, cui Ermanaricus ſucceſſit. quem cum Alexandro Magno, fama ac judicio ſuorum contulêre: qui felicitate inuſitata, Æſtros, Erulos, atque alios ſubegit, nec Alaricum, ac ſucceſſorem ejus Athaülphum, qui Italiam vterque ac Romam penetrauit, fregit, diſſipavit. Et quis omnia inuictæ gentis ſpolia, trophæa, decora, victorias, virtutes perſequatur? cum præſertim obiter de tuis, tua cauſa ſit agendum. in quem, quicquid aliis tuorum hactenus vel datum vel negatum, fata contulerunt. Quo eodem ſanguine ortum ac majoribus accepimus (vt finem laudibus tuorum faciam) qui Attilam, terrorem populorum, generis humani flagrum, dirum, barbarum, immanem, fregit, perdidit, fugauit: fugientem, intra currus ſuos, cum jumentis ac pecudibus commiſit. Hæc tuorum virtus, ante te, Auguſte, neque minor ſapientia aut cura ejus. non moroſa, non moleſta, qualis Græculorum, cum ideas ſuas atomoſque, vt cucurbitas, depingunt. ſed, virilis, maſcula, compendioſa; inſtrumentum ſolidæ virtutis: vt in domo, neceſſaria ſupellex. Ex hac gente, Viſegothi, qui Hiſpaniam ſubactam, legibus diuinis, quas Europa poſſidet ac legit, quas duodecim præclaris Conſtitutionum libris editas, expreſſas, Juris ſacerdotes admirantur, ad juſtitiam ac æquitatem traduxerunt. In hac gente, Zeuta, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

hac & Diceneus vixit. qui, ad cœlum vſque & ſiderum doctrinam, rebus maximis gerendis vtilem, ſuorum animos euexit. Ex hac antiquiſſimus Zamolxis, immortalitatem ſuam Gothis inſtillauit, qui ab ea Immortales, aut doctores Immortalitatis, dicti. Non, vt pater Epicurus, Athenarum ciuis, aliique, qui ad legem belluarum, regem vniuerſæ vitæ, ſpiritum, damnarunt. Qui ſi perit, neque viuit vſquam, cum, pro libertate, pro conjugibus, pro liberis, aut alibi, honeſte cadat: fruſtra ſit, qui bene agendo nihil agat: fortis ſit, vt non ſit: laudem hominis excedat ac faſtigium, vt nuſquam ſit. cum totum hoc, quod vere exiſtimatur eſſe, extra corpus ſit, ac eſſe oporteat. Armentis ac pecudibus hanc ſapientiam relinquo. Veſtram illam vobis ſeruo: quam à Græcis, velut propriam ac veſtram, aſſignari vobis glorior, exulto, ac triumpho. quam, vt Gothis antiquiſſimis præcepta, ita Finnis veſtris ac Sueonibus natura dictat. qua venale eſt, quicquid homines in terris æſtimant aut colunt: ne exceptis quidem omnibus quæcunque ab hoſte poſſidentur. Hujus populi vel ſoboles, vel Rex, Auguſte, omnia, quæ tui hactenus, vel conſecutus es, vel legibus naſcendi ac prærogatiua impetraſti. Corpus, in quo Regum omnium veſtrorum ac virtutum reuocata à tot ſæculis majeſtas, lucet atque effulget: ſolidum, neruoſum, maſculum, procerum; templum animi immenſi ac delubrum. ne originem diuinæ gentis quiſquam in te quærat, qui majorum quoſdam, inter quos & Maximinus, Romanorum imperator, octo pedibus (mirandum ac ſtupendum!) ſuos exceſſiſſe legit. Animum cœleſtem, igneum, futuri prouidum: intentum rebus, nunquam otioſum. vt, quemadmodum, quod ſupra nos eſt cœlum, ſemper agitatur vt conſiſtat, ita nunquam pars hæc ejus conquieſcat: magnitudine autem quicquid vſquam eſt, includat. Intra hujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

limites, Auguſte, Sol exoritur & cadit. infra iſtum regna omnia ac órbis vniuerſus jacet. Qui, ſi plures eſſent, vt nonnulli olim delirarunt, omnes nominis ſplendore pridem occupaſſes. Exercitationes tuæ, ſi ad has, Græcorum more, veniendum, tales vt armatis inter arma conuenirent, aut ad ea informarent, nuſquam à conſilio ac inſtituto Regio abirent. Nam venationes, pila trigonalis, follis, cæteraque ejuſdem fere generis, ætatem primam forte aut ocium nonnihil oblectarunt. quæ, & ante, & mox, parentis, ſummi Regis, morte interruptæ, totum curis militaribus ac regno tradiderunt. Exercere militem, luſtrare turmas, in naualibus verſari, arma noua, nouas machinas excogitare aut explorare, vires regni ac potentiam librare, primis annis ea domi gerere, ea prouidere, quæ vix veteres regnandi partium ſuarum arbitrantur, populos dirigere ac tueri, miſeris adeſſe, egenis opem ferre, liberalitate inuſitata quoſuis, maxime eruditos, demereri, ſcripta veterum, recentiorum, peragrare, ſanctis meditationibus ac votis, ſummam Majeſtatem ad ſalutem regni cœlo aduocare, artes tuæ pariter & exercitia fuerunt. nunquam puer, nunquam adoleſcens, ſemper Rex fuiſti. Primo ductu, Moſchi glaciem ac hyemes fregiſti. cœlum, ſæuum, aſperum, immite, cum virtute incolarum exarmaſti: pene impubes, & jam triumphator. Annis proximis Liuoniam, fœcunditate ac vrbibus inuictis nobiliſſimam, momento prope debellaſti. ne quis Rigæ tantum, aut Reualiæ, aut cæteris munitis oppidis, ab aliis ſucceſſu nullo ſæpius tentatis, immorandum judicet. Neceſſe eſt enim, tot prouincias, tot regna recenſenti, vrbes ſingulas, vel prætermitti, vel intelligi. quemadmodum qui orbem vniuerſum contrahunt, plerunque partes oculis ſpectantium ſubducunt; ne, dum partes accurate repræſentant, plus de toto prætermittant. Ita vrbes occupa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cupaſti, vt qui homines in bello capiunt, nec ſingulorum, vt in turba, meminerunt. Nam in Lituania quas res geſſiſti, diligentiæ hiſtoricorum ac Annalibus relinquo. Quibus, vtut veritati ſtudeant, de fide laborandum erit. difficulter enim credit quiſque, de quo ſinguli deſperant. Ita mellitiſſimo Herodoto vix fides adhibetur, quod ignota aut inuſitata poſteris commendet. & Thucydides, ſcriptorum ſplendidiſſimus, Peloponneſi fines vix excedit. Polonorum gentem, inter arma ac propemodum cum armis natam, quæ ne domi quidem aut in pace ponit, acrem, habilem, ſeueram, nemo neſcit: plurimi ad internecionem ſæpe experti ſunt. A quibus, vindicatam à parente Regni libertatem, cum eodem jure propugnandam ſuſcepiſſes, vltro hoſtem inuaſiſti, cum admiſſus, ſero, ac plerunque fruſtra, arceatur. Quid hic prœlia ac velitationes tuas dicam? quid tuorum animos, quos ſponte ad magna natos, inſtitutis atque exemplo tuo, inacceſſos atque inuictos reddidiſti? Quos præſentia ac vultu ſic inflammas, vt, præſente te, nec mortem metuant nec ſentiant qui pro te cadunt. magis metuendi, quod terrorem hoſti nec victoriam relinquant. Quorum ſanguine ac ſpiritu Boruſſiam ab hoſte extorſiſti. quæ tot oppidis firmatis, tot commoditatibus, victorem ad majora inuitauit. Nemo ita definit vt tum cœpiſti. Infinito tamen major gloria ſupererat, ad quam injuriis ac contumeliis æquiſſimus juſtiſſimuſque Regum adigendus eras. Conſanguinei, propinqui, fœderati, ditionibus ejecti, violata jura gentium, commercia inhibita, legati fœde excepti aut abire juſſi, mare Balticum obſeſſum aut piratis deſtinatum, interceptæ litteræ ac reſignatæ, Regis titulus ſuppreſſus aut negatus, aliaque indigniora, effecerunt, vt Germanos, quorum miſereri tantum poteras, virtute & armis vindicare cogereris. Ex hoc tempore Imperator

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

perator feliciſſimus, ſi modum ſui res ſecundæ ac felicitas haberet, militare rebus tuis cœpit. Nemo enim, niſi damno ſuo, juſta negat: nemo jus impune ac æquitatem, quam ſucceſſus comitatur, fortioribus largitur: nemo vinci dedignantes, ſponte aut temere laceſſit. Eſt Majeſtas ſupra nos, Auguſte, quæ, vt cætera quæ gerunt homines, initia bellorum ac progreſſus moderatur: regna tradit, quibus viſum eſt, ac eripit, comminuit, aut firmat. cum hac, pietate ſolita ac cauſa fretus, ante bellum fœdus iniiſti. Vix dum terræ redditus, ac fines hoſtium ingreſſus, genibus ſubmiſſis, preces ardentiſſimas in cœlum effudiſti: quibus antequam aduerſus hoſtem quicquam gereres, cum cœlo tranſigebas. Et, jam, tot calamitates, tot opprobria, tot gemitus, tot miſerorum lachrymæ, in partes tuas numen conuertebant. Nemo ſic armatus venit; qui victoriam jam impetraras, nondum conſecutus. Tremant ad exemplum tuum Principes, qui pietatem, hominis priuati laudem aut virtutem credunt. quaſi aliquid ſit extra Deum: qui neglectus, publica conuertit. Quæ exinde autem, vel prodigia, vel ſigna, exorati numinis, ac penitus jam tui, pietatem iſtam exceperunt! Vix Septentrionem tuum, orbis domitorem, in Germaniam inexpectatus effudiſti, cum exemplo Rugiam, ac inſulas vicinas, portus omnes opportunos atque acceſſus, tot munitionibus, tot arcibus firmatos, occupaſti: cum Stralſundiam, crudeliter ab hoſte diuexatam, mox obſeſſam, ſeruitutis metu ac ſuſpicione liberaſti. Nullum vnquam tonitru aut fulmen ſic deſæuiit in terris, quod cum rectis oculis atque inconniuis, vt antiqui loquebantur, aquilæ intueantur, ad hoc tuum, primo omnium Romanæ, cum horrore animum ac mentem demiſerunt. Proxima jam erat Pomerania. cum qua, terrore ſolo & aduentus tui fama, paucis vrbibus exceptis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ceptis, quas paulatim armis aut perſuaſione acceſſuras nemo dubitabat, tranſegiſti. Neque parum ad res cæteras intererat, Stetinum valide muniri. oppidum, magnificentia, commoditate, ſitu, inter prima quæ Germania miratur: poſtquam autem Majeſtati tuæ ceſſit, magis jam inuictum. nec tueri expugnata minus eſt, quam expugnaſſe. In quo, curam, prouidentiam, peritiam, ſedulitatem tuam ac induſtriam; vix ætas hæc, vix poſtera, vt par eſt, æſtimabit. cum in expugnandis pariter ac muniendis, vnus ſit qui omnia præſcribit: neminem ſuperiorem aut æqualem vſu, in exercitu agnoſcit. Accedebat miles diſpar in vtriſque caſtris ac diuerſus. Ibi, vagus, inquies, egenus, diſciplinæ expers; non ſtipendiis, ſed ſanguine ac lachrymis nutritus. Alter, quanquam ex diuerſis gentibus, innoxius, &, tanquam ductu atque autoritate vnius, idem jam atque vnus. Fortis, conſtans, temperans. qui inter ferrum natus ac domeſticus cognati ferri, auro hoſtis imminebat. Cujus principes virtute & exemplis, Lappi, Sueones, ac Gothi: orbis olim domini, nunc vi majorum ac virtute alibi extincta, denuo hæredes atque indubitati ſucceſſores. Stabant Finni tui, vt exili corpore, ita valido, compacto, inconcuſſo, vi atque animo, qui mille paſſus ſupra corpus emineret; reuerentia vnius ac honeſta paupertate inuicti. Qui, vt mortem metuant aut hoſtis cauſa loco abeant, non magis expectandum, quam vt elementa rerum viribus humanis cedant. Animæ ingentes, inconcuſſæ atque immotæ, quæ, cum libertate veſtra ac victoria ex hoſte, vitam pariter ac vota terminatis; vos ego, tanquam immortalitatis noſtræ formas ac effigies, complector. qui, quod ſcriptor Romanorum ſeueriſſimus de vobis ad inuidiam prope omnium in terris gentium pronunciat, aduerſus homines, aduerſus Deos ſecuriſſimi, rem difficillimam

mam

mam jam olim aſſecuti eſtis, *vt ne voto quidem opus habeatis.* Quare aut demens aut ignarus rerum ſit, qui contemnendam eſſe mortem vobis ſuadeat, quam metuendam eſſe, nondum didiciſtis. qui nec morte amittitis, quod non habetis; nec habetis quod cum morte cæteri amittunt. qui, vt domi paupertatem, ita opulentiam in hoſte habetis: nec, vt cæteri vbique nummo, ſed virtute & cætera & hunc paratis. Te hic nunc conuenio qui adhuc mori diſcis, nec comtemnere adhuc, quicquid iſtis omnium contemptus, quæ mirantur cæteri, perſuaſit, per te didiciſti: qui ad patriæ ſubſidium, ac libertatis, conueniſti. Elige, quicunque es, Miles, aut ſeruire aut mori, aut non mori & ſeruire. Quiſquam dubitabit, quin vt forma corporis eſt anima ac vita, ita vitæ noſtræ formam, libertatem eſſe? ſine qua, cadauer eſt qui viuit; ſibi ac felicitati propriæ ſuperſtes. Nam qui viuit & ſeruire poteſt, poteſt eſſe alterius, non ſuus: cum, qui liber moritur, non hoſti quicquam, non naturæ amplius de ſe permittat. ſic jam victor vtriuſque, & poſteritatis ſuæ vindex. Cui vt immenſum poſt ſe bonum ac inæſtimabile relinquit, ita decus atque exiſtimationem ſui, etiam nolentibus, extorquet. veræ vitæ, poſt amiſſam, compos. quia neque mori & non eſſe, jam non poteſt. Eſſe autem, viuere eſt, non mori. Niſi nuſquam jam ſunt, quorum animæ, æternitati, poſtquam fortiter occubuerunt, redditæ, beata luce ac memoria mortalium fruuntur. Nam qui, diu obambulando, diſcurſando, ambiendo, vitæ ſpatium definiunt, quid aliud quam brutis aut pecudibus nos addunt? In quo enim cenſu hominem reponunt, cujus animus cum morte, mors cum animo, ex recordatione hominum deletur? Et, ſi ideo naſcuntur homines, vt mortem reformident, brutis ignobiliores ſumus; quibus vel neceſſitas vel ira, hanc felicitatem parit. quorum aliquot millena,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

na, ex commoditate hominum aut vſu, nullo ſenſu, nullo certo metu, hora ſæpe vna extinguuntur penitus ac jacent. cum mors vitam nobis quidem atque hunc ſpiritum eripiat, perfectionem autem gloriæ, cum immortalitate abſoluat. Quæ ſi vita non eſt, quanto minus quæ hic viuitur in terris? quia neque certi quicquam habet,& quæ certa ſunt, nec extorquentur, ſola mors victoribus indulget. quæ parentibus relinquit quod accepit, liberis quod dedit, patriæ quod debet. ſpiritum ac vitam, dico; quæ honeſte moriendo conſeruantur. Ego equidem ut mori malim quam non eſſe, ita eſſe malim quam non mori. Eſſe autem vt non mori poſſis, vltimus conditionis noſtræ gradus & ad proximam diuinitatem via eſt, quæ vnica virtuti patet. Quo, per latum ac honeſtum vulnus, cum cruore pauco, tanquam ruptis atque apertis foribus mortalitatis noſtræ, ſpiritus transfertur: quem, ignavum, aut oblitum ſui, febris lenta ejicit aut tuſſis. Inter hæc, per vrbes proximas, quæ ad Stetinum cæteraſque acceſſerant, oblatum ad Megapolitas iter, milite Cæſareo vbique è Pomerania Boruſſiaque exacto. Et jam Grippenhagium, non aliter quam cœlo miſſa tempeſtate, à veſtris expugnatum, (vt nunc Lohenitſam, Garziam, atque alias, omittam) hoſtis animos nonnihil minuebat. Et quis prœlia quotidiana ejus gentis ferret, cui animos ac robur, frigora ac crudæ tempeſtates magis indurabant? quæ in niue ac glacie cubaret, hoſtem cœlo ejus, ejus frigore oppugnaret? cum à cæteris vix impetrari poſſet, vt relictis hypocauſtis ſuis, ſemitoſti, ſemiaridi, pruinas ſuas ferre vellent: vt ad aciem ac ferrum prouocati, tanquam ad rem ſeriam, prodirent: vt, exemplo tuo, annum integrum virtuti vindicarent: vt, exemplo tui militis, hyberna ab æſtiuis non diſtinguerent: focis ſuis, ad ſalutem liberorum, patriæ, atque aras, manu vindicandas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

abripi ſe paterentur. Inter ea Tillius, jam militandi vetus, ac Germaniæ totius horror, qui Frietlandio ſucceſſerat, vtriſque copiis præficitur: digniſſimus hac præfectura, niſi eam impetraſſet. nouum laudis veſtræ argumentum ac virtutis. quæ vt digna Majeſtate tanti Regis eſſet, Duci tanto ac victori extorquenda erat. cum non ſatis videretur, libertatem tot prouinciis, tot gentibus conferri, niſi inſtrumentum ſeruitutis ſemel oppreſſiſſet. Qui, vt omnia imperii initia felicitatem magis quam euentum ſpondent, diſtrahi quocunque aut rapi. modo Francofurtum Oderanum, modo aditus Lansbergianos premere ac tueri, modo Mechloburgum vehi: hoſtem, tanquam Ducem, ſequi aut vereri. Tu, hæc inter, nuſquam tuus & vbique miſerorum, quicquid oppidorum juxta aut locorum, nouum Brandeburgium, Treptouum, Loizam, cum Dammino, flammæ inſtar quæ vicina quæque corripit, inuadere ac tueri. pulſos ciues incolaſque, quos jam ante publicis decretis, vt collata libertate fruerentur, reuocaras, ſubleuare, quoquo ires, ac ſolari: vnicum fortunæ inclinatæ columen ac fulcrum. Nam, vt cætera faſtigio humano altiora, ita hoc diuinitati proximum fortuna veſtra habet; fractæ aut collapſæ miſereri. Neque ab armis interim ceſſatum. quibus, non Colbergum, non Malchinum diu reſtitit. quam, arte nobiliſſima ac pauco milite abſens expugnaſti. Poſt quæ, Magdeburgum Tillius vi maxima inuadit: vrbem, non virtute magis militari quam crudelitate hoſtis immortalem. Ipſe, vtrinque ad Oderam cum agmine inſtructiſſimo ac diſciplinæ gnaro, Francofurtum petiiſti. Aduentanti Furſtervvaldum ceſſit. In qua expeditione, tanquam omen deteſtandum, quinque Croatarum ſigna occurrêre. Quos, ne nihil ageretur, Finnis, Lappis, ac Sueonibus, mactandos tradidiſti. Viuere enim aut verſari inter arma tua, nefas judicabas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cabas, qui non niſi ſanguine ac per mortes aliorum viuunt. & jam modum omnem, nihil miſerando, exceſſiſſe Tillium videbas. Captos, tanquam feras, aut impuros genios, mortalibus aduerſos, in fodinas Sueonum, humani generis protector, relegaſti. vt non aqua modo, more veterum, & igni, ſed & aëre communi, quem crudelitate immani toties polluerant, priuati, infra terram, ac, propemodum ad inferos damnati, ſupereſſent. Ita Francofurtum Oderanum tandem ventum; vrbem elegantem, nobilem, munitam: quam, (quod nulla fides hominum admittat) ſeptem millibus inſeſſam, vna eademque die expugnaſti. Cui, ne victoriarum curſus interjungeretur, Brandeburgum ac Lansbergum protinus acceſſit. Vnum hoſtibus ſucceſſit; Magdeburgum: non tam armis quam perfidia ſuorum expugnata: cujus pœnas iis ipſis maxime dederunt, quibus profuit. In qua euertenda, diruenda, incendenda, ea Stygiæ crudelitatis edita exempla ſunt, vt ab hoc tempore Fortuna ipſa, tot cadauerum, tot corporum, quæ ſemiuſta, ſemiuiua oberrabant, miſerabili conſpectu, tanto ſanguine tot virginum tot matronarum ſtupris delaſſata, & jam quaſi dedignata partes, retro ceſſerit, ac caſtra, more militum Cæſareorum, permutarit: tuis ſic addicta, vt non votis vllis, non conſiliis deeſſet. De Gripſwaldo cogitabas, cum à tuis occupatum accepiſti. cui Werba protinus acceſſit. Oppida Megapolenſium, quæ maxime opportuna, dominis prioribus, erepta nouis, tradidiſti. quos ingenti ciuium concurſu, præſens ipſe imperio reſtituiſti. Mox ſecuta Hauelberga, Marchiæ antiquæ oppidum, & ſi quæ vſquam obuia victori. tecum enim properandum, vt ad ſumma (quamquam quis hæc neget maxima?) ſequamur. qua non procul legiones tres, immani clade ac incredibili virtute cæſæ. Quibus Montecucullanus, Belgis nuper feliciſſime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

elapſus, Holckius Berſteiniusque præfuere. Quorum fugæ ac calamitatis vindex Tillius, cum vniuerſa manu Werbam ſubſecutus, aliquanto fortius, non vltra tamen quam evaſit. neque alio ſucceſſu, niſi vt mox vinceretur. Ferunt Ducem maximum, pene ad faſtidium felicem, ac jam rebus proſperis defatigatum, parem ſibi, votis prope aſſiduis, cum quo certaret, popoſciſſe. Nemini prolixius euenit quod optarat. quamlibet ſuperiorem impetravit. Voto hoſtium ac ſuo, die vno, vno prœlio, exiſtimatione ac Germania, cum conjuratis cæteris, exutus eſt. Invenerat jam Ducem, qualem nec hiſtoriæ loquuntur. gentem, quam natura rerum, extra ſe ac fines ſuos, extra vota hominum ac luxum ſepoſuerat, vt, noua lege, inſolita de ſe exempla daret. qui ad libertatem aliorum vindicandam, hactenus de propria ſecuri, animam inuſitato more obſtringunt. qui, cum ferrum, hoſte jam vicino acuunt, non minus animos accendunt. Imperator ergo tantus, ſummo Principi Wilhelmo Haſſio, ni Lipſiano fœderi renunciaret, pridem grauiter minatus, minas in Saxoniam ac manus vertit. Et jam Lipſiam tenebat. Princeps, tantis imaginibus, tot proauorum meritis illuſtris, à conſiliis ſuorum dubiis ad aciem conuerſus, jam & tanta mole oppreſſus, in diſcrimen agebatur. Cum, Auguſte, quanquam imparatus pugnæ, quanquam jam defeſſo agmine tuorum, jam laboribus exhauſto, ſcopulos ac rupes tuas, ſpe jam triumphantibus ſuperfudiſti: legiones duas & triginta, non tam Auſtriæ quam orbis conjurati vires, invaſiſti. Nunquam acrius, pro patria, pro focis, liberis ac aris, pro Germaniæ ſalute, decertatum. Hoſtis, jam victoria elatus, acer, fidens, pedes, eques, cui parem nemo armis, habitu, experientia produxit; loco, vento, Sole, cæteris, quæ occupari ſolent, potior ac prior. Dux, quem vinci poſſe nemo hactenus credebat; Principum ſummorum

rum ſpoliator atque euerſor. ne quis hoſti tuo detrahat virtutem, quæ victorem magis quam cujuſquam eloquentia commendat. Tuus, animis ac fide inuictus, mori nec moueri certus, tanquam ad familiares epulas paratus. Ipſe, in quo ſucceſſus ac ſpes cæterorum, ita inter primos, vt fiduciam poſtremis quoque afflares: circumire cuncta, manu, voce, vultu, ſingulis præire: per communes ſpes, per decora majorum obteſtari. Inter quæ, mens, oculi, vox, gemitus, ad Deum verſi. In ardore ipſo pugnæ, cui prope inermis præeras, relicto equo, genu flexo, de victoria cœleſte numen compellaſti. eo animi calore ac exemplo, vt non litui, non tubæ, æque animos tuorum penetrarent. Nec victoriam diu diſtulit qui ſolus confert. Nihil autem efficacius poſt Deum quam religioſus Princeps. qui vt omnia cum Deo, ita eadem quæ Deus agit. Hunc in modum aliquamdiu pedes, ac mox eques, ordines ab hoſte oppreſſos aut nutantes, manu, verbis, atque alloquio, reſtituiſti. donec fugientem atque exutum caſtris, quæ ferocientem ſenſerat, Germania conſpexit. In qua libertatem per te conſecuti, etiam qui nollent: victus maxime, qui non adeſſet. Diem prope integrum virtute ſumma, horas quatuor euentu pari depugnatum. Tillianum robur ac victoriæ momentum, eques, quam de ſe fiduciam conceperat, in acie probauit; non turbatus diu, non retro actus. Donec pedes tuus, arte inuſitata, primis equitum ordinibus ſubmiſſus, genu nixus partim, partim modice inclinatus aut erectus, grandinum vi denſa pauidos afflixit, obſiſtentes loco ac virtute ejecit. Quis & quantus ille dies, quem Annales omnes, omnes poſteri loquentur! Fuſi ea acie Britanni, Scoti, Galli, Belgæ, Hungari, Germani, Itali, Croatæ. ante omnes, vniuerſi orbis candidati, neque minus hoſtes omnium, Hiſpani. Hæc gens eſt, Auguſte, quæ jam annos ſexaginta inter nos graſſatur: quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

autores vitæ noſtræ, flammis, crucibus ac laqueis addixit, in cruore noſtro vixit, habitauit. Morientibus aut luce functis, vltra ſpiritum infeſti, inter miſerorum gemitus inuicti, inter arma pauidi, fugaces. quos Belgarum Indorumque manes, ſpoliandos, exuendos, Majeſtati tuæ tradunt. Vtut fremant, ſpirent, Belgium, Germaniam, Italiam, &c, quicquid vſquam eſt, commoueant, pontificatus, regna, cœlum, terram, ſpe ac animo inuadant; tributarios ac traduces Gothorum: aut, ſi nolint, nihil aliud quam Mauros. Quos vt Auſter pluuialis ac tempeſtuoſus in naufragium hoc egit, ita Deum veneramur, vt Septentrio in fumum, è quo conſtant, cum ſpe omni vertat ac diſſoluat: vt, cum arma ſtringent, ex memoria antiquæ ſeruitutis, quod Scytharum olim fugitiuis eueniſſe fertur, flagris priſtinæ conditionis moneantur, aut turgentes buccas, quas fortunæ ventus inflat, dominis antiquis depalmandas tradant. Hoc compendio, tot gentium, Auguſte, victor, metum ac terrorem per Germaniam circumtuliſti. Ita tandem ad Franconiam deuentum. Terram, quæ Italiam, reginam rerum, quam, non Africa, non Aſia, non Annibal, non Pyrrhus, non Antiochus, non inſolentia Perſarum, non Medorum faſtus, nulla arma, nulla gens commouit, ſola penetrauit ac deuicit. quæ videntem, venientem, ac vincentem, protinus admiſit. Aduentantem, Wirceburgum, ſacris ac initiationi Ducum deſtinata, cæteriſque jam defunctum, nundinæ terrarum ac emporium, imperii auguſta mater, Francofurtum, vbi Romanorum Reges eligi mos tenet, omen rerum, quas geſſiſti, quas geſturus es, accepit. Quæ amplexu amœniſſimo, nonnihil reſpirantem, aliquamdiu arcte circumfuſa, tenuit. vt vniuerſus orbis, proxime eo conuenturus, vnum admiretur atque extollat: vt in Majeſtatis tuæ vultu ac conſpectu, tanquam terræ centro, hæreat ac defiga-

defigatur, vt in ipſa immortalitatis officina. in qua omnium ingeniorum monumenta diſtrahuntur, libertatem ſtudia Europæ conſequantur. Tandem vero & Bamberga, aliquamdiu fraudibus munita, cæteris acceſſit. hac prudentia, vt nihil velles quod non poſſes: hoc ſucceſſu, vt vbique poſſes quantum velles. Vni Principi in terris nato, fata omnia impendi, quicquid animo conciperet, ad exitum perduci, nouum ac inſolitum, Auguſte, Majeſtati tuæ datum: cujus famæ cœlum ac decreta numinis ſic fauent, vt, cum omnia diſpenſent, vni jam vacare videantur. Cæterum, ne priſci quidem ea fide ac æquitate bella ſuſceperunt, aut ſuſcepta poſt ſucceſſum moderati ſunt. Plerique, vt aliena poſſiderent, non vt redderent: nonnulli, quod ambitioſi eſſent: quidam, ne non viderentur. Sola quippe ambitio, vt nomine virtutis ac affinitate obrepit, ita affectatur; neque cuiquam ſatis placet, niſi cum apparet. Omnium ætatum, ſæculorum, temporum, Annales euoluantur. Ne de Græcis aliiſque gentibus jam dicam, quibus nunquam ad victoriam prætextus, nunquam artes, fraudes, ſtrophæ defuêre: Populi Romani, celeberrimi, ſanctiſſimi, grauiſſimi res expendantur. non reperietur, qui non arma ſumpſerit vt triumpharet, vt pomœria diduceret, vt rebus, quas geſſiſſet, frueretur. quanquam ea ſpecie, vt à defenſione ſociorum, ad imperium terrarum & oppreſſionem cæterorum clam progreſſi, ſoli fere ab æquitate commendentur. A te omnia ſic geſta, vt nec inchoante bellum cauſæ æquitas deeſſet, nec gerente, Deus æquitati. Vota omnia ac cœpta anteceſſit pietas, nec defuit ſucceſſus. Defuiſſet autem quomodo, cum non deeſſet qui fortunæ ac naturæ ſolus imperat? quæ ex præſcripto ejus imperantibus miniſtrant. Jam, cum nihil æque bellum moderetur ac deliberatio de fine; finem ipſum ac euentus rerum ita direxiſti, vt difficultates omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ante exigeres quam ſuperares. Superaſti autem, quia tecum & cum Deo exegiſti. ad quem, frequentiſſimo acceſſu ac alloquiorum vſu, prope in conſuetudinem receptus, euentura, tanquam ad fatorum tabulas admiſſus, penetrabas. Vnum jam ſupererat, vt bellum tuum hoſtis aleret, ſtipendia militibus præberet: vt, quæ domo adferuntur, ſumptus quoque ac commeatus, in victoria haberes. Gnarus, ea manu qua tenentur arma, tuum poſſe fieri quo pars aduerſa præualeret. Nemo autem juſtius ab inteſtato aut ſuprema voluntate proximis quam imperator ex juſtitia ac æquitate cauſæ hoſtibus ſuccedit. Adhuc interim Moguntia vicina, conjuratum oppidum, reſtabat. Bruma media ac nocte expugnatum eſt. & jam apte juſſu mandatoque tuo Haſſius Weſtphaliam tentarat. Illuſtriſſimus Saxoniæ Elector, in Bohemia, auſpiciis iiſdem ac felicitate, Pragam, vrbem Regiam, cum cæteris pleriſque inuaſit. In Megapolenſi tractu, expugnato jam Roſtochio, Wiſmaria à ſuis cingebatur. quæ & tandem occupata. Quis præſenti faſces, oppida, ac muros, non ſubmitteret, qui abſens, alio in orbe, tanquam præſens, regna occupares? Nemo ſic obambulando iter conficit, vt tu viciſti. quem jam Treuirum à mari Baltico victorem perueniſſe, vix, Auguſte, credunt, qui ne dubitare quidem poſſunt. Vno tempore eodemque, in Franconia, Sileſia, Bohemia, Weſtphalia, jam eras: vnus, tot in locis: vnus tot victoriarum cauſa, arbiter, director. vt jam Belgis, etiam non fœderatis, etiam invitis ac nolentibus, minari libertatem videreris. Gothos veſtros ſummo ſtudio cauiſſe diſcimus, ne fidem hoſtium promiſſis commodarent. Semper autem judicaſſe, nulla techna æque ac legationibus virtuti tempus eximi quod rebus deſtinatur. Ludo, quem nunc quiſque intelligit, nec ſatis cauet. quo victoriæ aut vires hoſtium, per moram aut inducias ſiſtuntur: inte-

interim, ſufflaminatæ aut inhibitæ, victori nocent aut eripiuntur. Palatinum tractum tot jam annos repoſcentibus Hiſpana gens oſtendit. nemo pueris ſic verba vendit, aut hiantes circumducit. Et jam iis proprium ac fato quodam ſuum, vt deceptos fallant, nec credulitati magis noſtræ quam memoriæ illudant. Primus, armis ac ſucceſſu metuendus, expectandum non putaſti quod præſtare poſſes. Imperator eas terras an Hiſpanus vindicaret, aliquid fortaſſe ad vſum illudentis, nihil ad victoriam armati, intereſſe. Sine ambagibus ac mora, tumidos ac præferoces iſtos, qui verborum minis ac ampullis orbem difflant, nihil præter Cæſarum ac Regum vires crepant, ad lixarum inſtar ac calonum, locis munitiſſimis, quos inſidebant, ejeciſti: quoſdam armis, quoſdam ipſa hyeme, priuſquam tentarentur, pallidos ac prope exſangues, excuſſiſti. nedum vt ad Aquilonis tui ſpiritus os tollerent aut artus commouerent. Qui, ſi quicquam apud Majeſtatem tuam poſſunt, frigoris inducias, quemadmodum nunc alibi armorum, poſcunt: vt Belgarum ſanguinem ſecuri digerant, quem nondum concoxerunt. quorum alios in ſeruitute adhuc inuitos tenent, alios jam formidare didicerunt. Singulis prope vrbibus jam expugnatis, ad ingenium atque indolem, vt ſemper, rediiſti. Fredericum, Bohemorum Regem, Regio connubio ac proauis innexum, jam tot annos exulem, extorrem, profugum, ad ſuos reuocaſti: tot Principibus ex eo genitis, quos ante vitæ vſum ſortis inclementia ac tonitru afflarat, ſpem, ſplendorem, lucem peperiſti. Quo vt vim fortunæ nouercalis expugnaſti, ita Regum omnium ac tuam, magnitudine animi ac factis ſupergreſſus es, ac poſt te reliquiſti. Diademata geſtare, Auguſte, ac ſceptra, magnum ac illuſtre: moderari ac tueri majus. cum diſcrimine ſalutis, vitæ, regni occupata ac erepta, extorquere hoſti, redonare Regibus,

afflictæ pietatis miſeratione, opes, animos ſuorum ac virtutem experiri velle, morem ac fortunam Regum tam excedit, quam inuſitatum iis qui hæc geſtant. Noua nomina quæcunque nouis laudibus quærantur licet, nemini occurret, quo id dicat, quod non capit, non aſſequitur, non legit. Nulla ætas, nulla gens, Auguſte, nulla eloquentia, benignitatem iſtam aut diſſimulabit aut pro meritis extollet. citiuſque genus hominum quam illa interibit. Quid jam porro dicam hic, aut quo dilabar? Voſne ſanguis illibatus Procerum ac Regum, quibus priſtina fortuna redditur, aſſeritur, defertur, precer aut admoneam, vt magnitudinem vel beneficii, vel meritum autoris, æquo animo ac veneratione admittatis? An ad te, Germania, orationem vertam, te Belgarum prima genitrix, amica, fœderata, hoſpita, compellem, quæ Arminios, quæ Maroboduos dediſti, quæ, Romana arma, nunquam victa, nunquam profligata, nunquam domita, tot annos vel ſuſtinuiſti vel fregiſti? A te flagitem, depoſcam, non vt libertatem tuearis, ſed vt fortiter felicitatem tuam feras? vt, quæ toties pro libertate fortiter ſtetiſti, nunc pro libertate cedas? Atqui fera nulla, nullum animal in terris ſpirat aut hanc lucem videt, quod non ſenſu ejus intimo tangatur: nulla gens, immanis quamlibet ac barbara, quæ ad communem ejus voluptatem obbruteſcat. A te precibus contendam, vt ſi laudis priſtinæ non meminiſſe aut obliuiſci potes, de hac credas quos viciſti? Et quandoquidem Romanis pariter ac Græcis vſitatum ſcimus, vt in medio dicendi curſu teſtes audiantur; omnium judicio probatum audi. *Sexcenteſimum & quadrageſimum annum vrbs noſtra agebat, cum primum Cimbrorum audita ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Conſulibus. Ex quo ſi ad alterum Imperatoris Trajani conſulatum computemus, ducenti ferme & decem*

anni

anni colliguntur. tamdiu Germania vincitur. Medio tam longi æui ſpatio, multa inuicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hiſpaniæ Galliæue, ne Parthi quidem ſæpius arma admouere. Quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam cædem Craſſi, amiſſo & ipſo Pacoro, infra Ventidium dijectus Oriens objecerit? At Germania, Carbone & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cæpione, M. quoque Manlio fuſis vel captis, quinque ſimul conſulares exercitus Populo Romano, Varum, treſque cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerunt. Nec impune C. Marius in Italia, Diuus Iulius in Gallia, Druſus ac Nero & Germanicus, in ſuis eos ſedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæſaris minæ in ludibrium verſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuilium armorum, expugnatis legionum hybernis, etiam Gallias affectauere, ac rurſus pulſi inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi ſunt. Hæc eſt illa nomini Romano tum tremenda, tum inuicta, quæ diu inter cædes, inter patrimoniorum inter vrbium direptiones, ſpiritum ſupremum traxit. Quæ immerſa lachrymis ac ſordibus, nec libertatem diutius tueri poterat, nec ſeruitutem ferre. In qua nemo innocentium ac optimorum ſuus, nihil cuiquam proprium aut ſuum, quiſque militis veſani ſpolium ac præda erat. In qua ex præſcripto manus jam in cœlum tollebantur: non ſuſpiriis, non lachrymis ignoſcebatur: viuis ſua ac majorum pietas, defunctis, ſæpe & jam ſepultis, terra negabatur. Vt jam neque mori tutum eſſet, nec ſpirare. cum indicta libertati pœna, vltra vitam in cadauer tranſiret. In qua animis non minus quam corporibus injectæ compedes, quæ, aliter de Deo ſentientibus, extrema minarentur. Onus atrox ac inuſitatum deteſtantibus, immanes pœnæ, contra animi ſententiam aſſentientibus, præſentes inferi ante oculos obuerſabantur. Quoquo te verteres, Harpyiæ, Diræ, Furiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quæ aulas Principum ac mentes obſiderent: quæ, ſi quid de libertate supereſſet, per inſidias ac ſycophantias eradicarent. Cujus ne memoria vel nomen reliquum reſtaret, locis publicis diſpoſiti inquiſitores, qui ſcriptores, maxime autem ſacros, perluſtrarent, aut, ne perluſtratis quidem, peregrinis æque ac cæteris infeſti, generis humani conſcientiam conſtringerent atque inhiberent. Ne tot genera crudelitatis referam ac modos. Conſtupratas in conſpectu maritorum conjuges, diſſectos aut admotos ignibus infantes, matres fame rabidas, viſceribus ac ſanguine ſuorum paſtas. Et hoc libertatem nuncupabant, qui, muniti armis, ſeruitutem aliis præſcribunt. A quo licet manumiſſionem nemo expectaret, quidam clam ac timide, vt infelicia mancipia, ſed vix, optabant: aut ad ſummum numen oculos ac mentem dirigebant. Cum, Auguſte, præter expectationem, quicquid miſerorum quiſque à Deo poſceret nec amplius ſperaret, ſubjugatis libertatem, pulſis ac ejectis patriam ereptam, ſpoliatis patrimonio ac dignitate locum priſtinum, vicinis animum ac ſpem reſtituiſti. Pro qua ineffabili ac vere Regia virtute, quid precari homines, quid Reges Principeſque oportet, qui ad beneficia ac laudes tantas hærent trepidi ac ſtupent? quid optandum cæteris, Auguſte, quibus tanta contuliſti, poſt tot merita relinquis, qui ad iſta animum, ingenium, ac cogitationes cum facundia ſubmittunt? Non, vt maximo applauſu omnium ac ſtrepitu, Germaniam, quam accedendo vinci poſſe diſcimus, Germaniam, quam victor rerum populus Quiritium Romanus, poſt ducentos prope ac decem annos, nondum expugnarat, laureatus, triumphali habitu circumueharis. Non, vt toga picta, tunica palmata, auro purpuraque indutus ac ſtellatus, Jouis inſtar, captiuorum agmina, cum expugnatis oppidis ac gazis, è curuli ſella contempleris;

pleris: vt legati tribunique in equis, miles agminatim, cum clamore ac coronatis armis, ſubſequatur: montes, vrbes, terræ, fluuii ſubacti, Albis, Rhenus, Nicrus, Viadrus, Viſurgis, alii, expreſſi ſimulachris traducantur: vt per gradus, genu nixus, ſenſim Capitolium aſcendas: vt in Jouis gremio felicem ramum Imperator feliciſſimus deponas. Non, vt ſtatuæ, trophæa, arcus triumphales, à Codano ſinu Confluentes vſque nomini victoriiſque tantis erigantur: GOTHICVM, VANDALICVM, GERMANICVM, AVTOREM LIBERTATIS, FVNDATOREM PVBLICÆ QVIETIS celebrent, ac poſteris tranſmittant. QVOD. INSTINCTV. NVMINIS. DIVINI. MENTIS. MAGNITVDINE. CVM. GENTIBVS. EXERCITVQVE. TVO. TAM. DE. DVCE. QVAM. DE. OMNI. EIVS. FACTIONE. VNO. TEMPORE. EXTORRES. VLTVS. REM. GERMANICAM. RESTITVISTI. quæque alia inſcripta ritu veteri aut conſuetudine reperiuntur. Infra Majeſtatem tuam iſta ſunt, Auguſte: animi abjecti, humilis, depreſſi, puerorum, non virorum præmia ac oblectationes ſunt, Auguſte. Fumus, ſtrepitus, inanis fulgor ſunt, Auguſte. Quibus, prima ab ætate, ſtudio aut admiratione Romanorum, gentis, cui plurima debemus, trahimur aut delectamur. Aliud precamur, aliud vouemus, aliud ſolliciti optamus. Non, vt pallidæ ambitioni ac jejunæ, quam jam felix, inclytus, Auguſtus, victor, triumphator, exceſſiſti, animum ſubmittas: ſed, vt qualis es quantuſque, ab omni hominum memoria ab omni æuo æſtimeris. Vt, quandoquidem votorum prope ac fortunæ modum exceſſiſti, nullo damno, aut quam minimo, inuidiæ, quæ ſummis ſemper imminet, ac æmulationibus, occurras. Vt nec hoſti quicquam, nec amicis cuncta credas. niſi ſuis enim quiſque intenderet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſecuritatem conſecutus videreris, cui vtut blandienti, ſemper diffidendum. Inter eos quos regnorum odia committunt, nunquam deſunt, quos religionum fides, probitatis olim ac ſimplicitatis, nunc perfidiæ ac fraudis ſæpe ſacramentum, clam conjungit. nec Hiſpanus vſquam abeſt, qui impune nemini quam ſibi latet. Et quandoquidem nunc inferorum placita ac leges inter homines graſſantur, cædes ac occultæ fraudes in victores ac virtutem adornantur, vt diuinum numen armis ſuis, hoc eſt, fulmine ac infeſto tonitru, in parricidas ac poſteritatem noxiorum ea vertat. quibus viui ac videntes eo rapiantur, vnde, nunquam redituri, violatæ Majeſtatis pœnas ejus vindici perſoluant. vt exemplum extet, cui etiam inuiti Principes ſubſcribant: quorum maxime intereſt ne latius graſſetur. Vt exercitus ac legiones cœli, tot agminibus, quot ſummam Majeſtatem cingunt, regnis conſeruandis aut mutandis deſtinatæ, Ducem miſerorum, vindicem, tutorem, ac patronum, circumſiſtant: vnum caput, ne tot millia intereant, aduerſus omnium inſidias ac fraudes, tueantur. ante omnia, vt, omnium tuorum cauſa, vni parcas. ne periculis expoſitus, crudelis ſis in eos quos ſeruaſti. Et quandoquidem victoriarum omnium quas conſecutus es aut poſthac obtinebis, finis pariter ac fructus, ipſe victor eſt, (qui, ſaluus ac ſuperſtes, quamuis omnia præſtiterit, plus ſemper ſpondet omnibus quam præſtitit, ereptus autem omnibus, plus eripit quam dedit, quia dedit, quæ ab alio non expectantur) vt præcipuam, vt primam tui rationem habeas, ne nullam habeas tuorum: imo, ſummam tui habeas, vt primam habeas tuorum. ne virtutem illam totidem deplorent quot nunc admirantur. Deus quidem te conſeruet, Splendor Regum Principumque, Auguſte. Cæterum, cum Rex ſit omnium ſuorum, magis etiam ſuorum ſit quam ſuus, ignoſcen-

ſcendum iis, qui quod omnium ac ſuum arbitrantur, ſua intereſſe exiſtimant vt conſeruetur. ignoſcendum, ſi, cum vulnera, cum cicatrices cogitant, quas toto corpore adhuc geris, trepidant ac pauent, ſi ingenti precio conſtare ſibi gloriam ac laudem tuam arbitrantur, quod in morte vnius vita omnium periclitetur. Nemo recte ſibi metuit qui mortem patriæ ac Regi debet. cui omnes metuunt ac vitam cum ſalute debent, niſi ſibi metuat, ſecuritate ſui eripit quod nemo reddit: eripit, quo patria ſeruatur. cui vitam ſummus Imperator debet, miles mortem. Si quid votis ſupereſt, vt, poſtquam cæteros ſubegeris, de te triumphes. non crudelitate, non affectu vllo minor: lenis, comis, placidus, affabilis, benignus, qualis ſemper exſtitiſti. Optamus, vt tam conſtans ſemper maneas quam ſemper optimus fuiſti. ſimilem non alium optamus, nec exemplum aliis vel tibi aliud quam tuum. Vt, cum ſtudia diſſenſionum, è diuino publico exorta, res humanas hac ætate turbent, quibus quiſque pro ſe vtitur qui ſua tantum agit, moderationem & turbatæ pacis ocium Europæ largiaris; pietatis veræ vindex indefeſſus magis quam improuidus exactor. Quædam mora, quædam indulgentia ac miſeratione emendantur. Nemo, non errare, cogitur, ſed perſuadetur. Aliquid cœleſti foro ac ſupremo tribunali recte reſeruatur: nec tormenta ignorantiæ præſcribit ſummus arbiter, ſed veritatis normam. Super omnia, quo continentur cætera, precamur, vt, quemadmodum cœpiſti, Deo conſultore ac præſide perficias quæ pene perfeciſti. vt per preces atque aſſidua alloquia, diuinæ Majeſtati propius jungaris. Nemo ſatis videt quo humana mens aſſurgat, cum virtute, proprio ac ſuo bono, expurgata, in conſortium cœleſte admittitur: cum leges hominum excedit. Quodſi à privatis ſapientes poſſe fieri exiſtimant, quid,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quid, cum Majeſtas numinis ac Princeps emendatus mutuo concurrunt: qui ad normam, quam præſcribit ipſa, non ex vſu Principatus, vt plerique, nec ſub larua, pietatem colit? vbi rerum gerendarum vias, rationes, præliorum exitus ac belli finem, alter tradit, alter accipit, nec de futuro dubitare poteſt victor deſignatus. ſi quis tertius diſſimilis accedat, merito profanus habeatur ac arcendus. Nemo ſanctioribus imbuitur initiis aut certiora pro ſe concipit. ſucceſſum enim cæteri, ſed ſero, vident: cauſas duo aſſequuntur. Poſtremo, ſi quid poſt tam ardua precari fas eſt, vt proſtratas, vt afflictas diſciplinas, immortaliatis tuæ inſtrumenta, reuoces, reſtituas, conſerues: harum ope, cum judicio ac cura, quicquid temporis nos excipit, exiſtimatione inuadas. Magnus Alexander, cujus viam inſtitiſti, cujus annos vixdum exceſſiſti, ab Apelle ſuo exprimi coloribus, ſed ſolo, à Lyſippo itidem, ſed ſolo, ære ſe repræſentari publice mandauit. Norma Principum Auguſtus, artem Dioſcoridis, qua ſculperetur, dignam ſe exiſtimavit. cujus vultu ac imagine ſecuti quoque Principes ſignarunt. Tuus animus, inuictus, acer, prouidus, cœleſtis, ne à quouis exprimatur, Majeſtati tuæ maxime cauendum, cujus maxime intereſt, vt tota, nec diſſimilis, æternitatem ſuam conſequatur. Deligendæ animæ illuſtres, viuidæ, excelſæ, quæ inuſitata, quæ victura ſcribant. vt Annales ipſi, ipſæ chartæ, quæ res tantas celebrant, accendi atque ardere videantur. vt poſteritas, quæ tanta legit, tanquam igne quodam, inflammetur. Releganda ſæculi incommoda & ima quaſi turba: ne torpore ac lentitudine ſcribendi, igneam velocitatem iſtam polluant aut apud poſteros traducant. Vt hic iterum Auguſtus audiatur, qui componi aliquid de ſe rebuſque ſuis, niſi maxima cum cura & à maximis, offendebatur: etiam prætores admonebat, ne commiſſionibus obſoleſieri (ſic

ri (ſic enim loquebatur) nomen ſuum paterentur. Dicam hic, quod nemini quam tibi minus eſſe ignotum, tota vitæ tuæ ſeries teſtatur. Omnes Reges Principeſque, Auguſte, bis in terris viuunt. Semel cum hoc corpore, caduco, fluxo; ſemel, in memoria famaque hominum. quæ vita cum hoc orbe ac omni ævo terminatur. Totus autem ille cœli ambitus qui ſupra nos effunditur, immenſum illud tempus quod ſubſequitur, cum ſola magnitudine animi æquetur, finem illi ab obliuione ac morte hic imponi, Majeſtatis lege indignum: quæ, cum ſemel ſe exhibeat in terris, vt vbique ſit, vt nunquam eſſe deſinat, doctorum monumentis ac ingeniis poſteritati exhibenda. Vt, quæ ſemel fiunt, ſemper fieri ac eſſe exiſtimentur. vt non ſecus quam præſentis æſtimatione quilibet afficiatur. Nam ſi corpus, velamentum animi, ac vultum tuum, nemo videt, qui non majeſtatem, fortitudinem, prudentiam, ſobrietatem, temperantiam, & quicquid fruſtra diſcunt cæteri, philoſophi deſcribunt, cogitat ac contemplatur, quis hic negligentiam admittat? quam poſteritas in Alexandro damnat, qui de ſtatuariis pictoribuſque, à quibus fingi aut delineari vellet, accurate, de ſcriptoribus, quos habiturus eſſet, negligenter aut ſecure judicabat. Quam inuidiam Romanus autor tanto Principi, & quidem ſub Auguſto, apud quem, tum orbis vniuerſi dominum, id profiteri auſus eſt, aſpergit. Vidimus, quo exulum, quo plebis patria ejectæ ſtudio ac voto, vmbra tanti Regis ac effigies hic expetatur. Quam vt quiſque videt, quicquid conſecutus eſt aut adhuc ſperat, intueri arbitratur: patriam, parentes, libertatem, opes, & quæcunque in terris æſtimantur. quæ aut reſtituta jam ſunt, aut in poſterum ab vno promittuntur. Et miramur, lachrymas quibuſdam exprimi, nonnullos linqui gaudio ac voluptate? Quid autem ſi immenſum illum animum depictum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cernant aut præſentem alibi intueantur? Non ſi cœlum cum æternis illis ignibus ac flammis, non ſi ipſe Sol, Auguſte, qui, vt tu, fulgore ac radiis vbique præſens eſt, in terras veniat, plus admirationis pariet, plus juris in humanas mentes vindicabit. Legimus, cum reſtitutam Græcis libertatem ſuam Q. Flamininus in theatro per præconem publice denunciari Achæorum populo juſſiſſet, eas voces erupiſſe miſeris, vt aues deſuper collapſæ deſtinatum ludis ſtadium complerent. Et quis dubitat, quin eadem voluptas miſerorum animos inuadat, qui ad libertatem domos ſuas quiſque reuocantur? Meum certe, quamuis nomine aliorum, ingens atque immenſa. qui, quemadmodum ſi inter Sueones ac Finnos, rei militaris toros ac lacertos, nulli patriæ amore, nulli libertatis ſtudio ſecundus, in extrema acie aut prima, vbicumque ſummo Duci viſum eſſet, conſtitiſſem, tot pulcherrimis exemplis prouocatus, aſſcriptitius, contubernalis, comes, ſpiritum hunc Majeſtati tuæ dedicarem; ita literarum, quæ tot belli tempeſtatibus neglectæ aut euerſæ jacent, candidatus, admirator, cultor, hunc eundem dico, conſecro, addico; ad æternitatem tanti Principis obſtrictus. cui mortem ſuam miles, immortalitatem literæ atque eruditi debent: veri Principum legati, qui ad ſæcula ac poſteros mittuntur. non enim armis, ſed facundia, cum breuitate vitæ ac venturi temporis profunditate decertandum. Producendi in apertum Vandali ac Gothi: quorum leges, æquitas, juſtitia, ſucceſſus, animi, aduerſus Græcos ac Romanos, cæterorum vt potentia ſic eloquentia ac eruditione oppreſſores, vindicandi. vel vnius cauſa, qui memoriam ſuorum reuocat, qui lucem omnibus ac vitam donat, è quo, quotquot hactenus fuerunt, naſci denuo videntur. nunquam autem argumentum deerit de Majeſtate tua diſſerendi, cujus meritis atque expectationi nihil ad cujuſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cujuſquam prope vota reſtat jam aut ſupereſt in terris. Quod Europa paſſim, libertatis ſuæ adhuc memor, gaudio liqueſcit, tuum eſt, Auguſte. Quod Germania, proſtrata ac vix ſemiuiua, manumittitur, quod ſpiritus majorum denuo reſumit, quod triumphat, tuum eſt, Auguſte. Quod Italia quietem ſperat ac jam ſentit, ſperant Galli, nec auxilium deſperant Belgæ, tuum eſt, Auguſte. Quod Hiſpanus tot jam annos, armis, milite ac animis Belgarum fractus aut debilitatus, de ambitione, de imperio ac ſpe, nunc in Germania periclitatur, tuum eſt, Auguſte. Quod libertas ſua eruditis ibi redditur, quod monumenta ſua quiſque ac ſcripta edit, publicat ac diſtrahenda curat curabitue, ne jam orbis obmuteſcat, tuum eſt, Auguſte. Quod victorem tot annorum dies vna fugientem ac cedentem vidit, tuum eſt, Auguſte. Quod Principibus exulibus, quod popularibus, poteſtas ſua redditur ac ſplendor, tuum eſt, Auguſte. Quod agricolæ ſpem anni, pudicitiam matronæ virgineſque jam tuentur, tuum eſt, Auguſte. Quæ niſi pietate incredibili à Deo impetraſſes, niſi huic omnia acceptum ferres, nihil tuum hic, Auguſte, eſſet. qui, quod vni omnia jam aſſcripſiſti, tua ſunt eruntque ſemper, quæ ſupremæ Majeſtati tecum cæteri aſſcribunt. Quare, vt acclamationibus, admiſſis olim in Senatum Pop. Rom. vel receptis, finiam: Auguſte, Pie, Felix, Triumphator, Deus te conſeruet. Regum Principumque reſtitutor, populorum vindex, Deus te conſeruet. Tot prouinciarum reſtaurator atque aſſertor, Deus te conſeruet. Seruitutis tot annorum tot vbique gentium depulſor, Deus te conſeruet. Anni hujus auſpicator, Deus te conſeruet. Quem tam lætum atque fortunatum Majeſtati Tuæ, Nobis, Omnibus precamur, quam ſuperiores hactenus inimitabiles feciſti, habuiſti.

Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ad ampliſſimos & Nobiliſſimos Academiæ Curatores, & eorum Collegas Vrbis Conſules, pro Bibliothecarii munere Gratiarum Actio.

ORATIO VIII.

QUoties Mineruam illam, Viri ampliſſimi, aſpicio, quæ in omnibus Bibliothecæ noſtræ voluminibus, caſſide armata & haſta, literarum, quæ in vrbe hac feliciſſime coluntur, imago & inſigne habetur, toties de Academia hac veſtra cogito. Nam vt illam cum terribili armorum fremitu & clamore ingenti, emerſiſſe è Jouis cerebro, Poëtæ ferunt: ita veſtra illa Pallas, cujus nomen hodie ſplendore ſuo vltimos Europæ limites exceſſit, inter tubas, galeas & enſes, inter impetus hoſtiles & conflictus cruentiſſimos, inter ipſa libertatis diſcrimina, & nata primum & prudenter educata eſt. Ac profecto mihi ſæpe in Remp. hanc intuenti, cum & plurima grauiſſimaque bella, terra pariter marique, duce inuictiſſimo, ſummorumque Patrum Patriæ auſpiciis, geſta feliciter occurrunt, & tot prope victorias quot prœlia, maxima animi & corporis contentione partas contemplor, nihil tamen magis mirum videri ſolet, quam quæ vndique imminente bello, tanquam in pace, geſſiſtis. Nam dum in hoſtili agro foſſas alii aperiunt ac vallos ferunt, alii ipſas operibus concludunt ciuitates; dum in veſtro, vrbes muniunt nonnulli aut defendunt: artes vndique ac diſciplinas, quaſi oberrantes in hanc ciuitatem compuliſtis: viros literatos toto orbe conuocaſtis: Regibus principibuſque lumina vbique ſua, & quaſi oculos, eripuiſtis. quodque ſemel hic dicendum, dum vi ſumma maximiſque opibus foris oppugnati eſtis, tanquam rebus omnibus compoſitis, domi trophæum erexi-

erexiſtis. non è truncis arborum aut ſaxis, non ex ære aut victorum populorum ſpoliis, ſed ex æternitate literarum, & magnorum hominum ingeniis: qui præclaris tot laboribus, ac monumentis, ſibi gloriam & decus, vobis nomen immortale pepererunt. Et de Academia nunc tantum loquor. In qua ſiue partes videamus ſingulas, fieri non poteſt, quin totius conſtitutionem admiremur: ſiue totam ſimul videamus, quin inprimis eas admiremur, quæ ad totam conſtitutionem plurimum conferre videntur. Alia enim aliis cum diſciplinis ſint propria ac artibus, vnum omnium commune eſt. Bibliotheca inquam. quam totius quaſi ſapientiæ armamentarium, curæ diligentiæque noſtræ commendatam voluiſtis. Quod quidem veſtrum in me beneficium, ſi ex hominum ambitioſorum judicio metiendum ſit, vereor ne vix commemorandum videatur: ſin è noſtro & paucorum, qui præ ocio honeſto, æterna mentis agitatione, diligenti veritatis ſtudio, plurimarum inueſtigatione rerum, omnia eſſe contemnenda putamus, optime & expenſi vobis & accepti nobis conſtare hic rationem arbitror. Nam cum ab ætate prima, in præclaris ſapientiæ autoribus, ſtudium ac diligentiam libenter poſuiſſem, ita fere ab omnibus accepi: Eſſe quandam hominis felicitatem, quæ ad mentem illam immortalem & diuinitatem ipſam proxime accedit, & in vera ſolidaque voluptate verſatur. Eam vero nec virtute ipſa neque ſolis actionibus honeſtis poſſe comparari. Quippe ſicut Deum ipſum, nemo juſtum, nemo fortem, nemo liberalem, niſi parum proprie, vocauit: (quia actionum talium reſpectu, &, vt ſimul de objectis, hæc dicuntur. juſtus enim in contractu, fortis in bello, liberalis in pecunia cenſetur: quæ hanc ſortem noſtram & contagionum non excedunt) ita ſolis iſtis præditus qui fuerit, virum quidem bonum eſſe, Deum vero non-

dum

dum imitari, arbitramur. Illam ergo non in corpore, quod quaſi inuolucrum aliquod eſt hominum, non ipſe homo, neque in opibus, quæ vt ſunt, caducæ fragileſque poſſidentur, ſed in parte quadam hominis peculiari, & qua homo eſſe dicitur, quærendam. cujus partis, proprium ac ſuum quoddam eſſe opus, quod & bonum ejus dicimus. Nam vt oculus cum videt, lingua cum guſtat, auris cum audit, manus cum tangit, opus ſuum agere putatur, & hæc ipſa quoque in ſingulis dicuntur bona: ita regia illa & auguſta pars noſtri, mentem quam vocant, cum, ſecura rerum cæterarum, ſibimet intenta ſoli, contemplatur & intelligit, id humanum ſapientes bonum, & diuinam merito felicitatem dicunt. quæ ſi perpetua & abſoluta eſſe poſſet, nihil à diuina differret: nunc vt operis perfectione ſuperamur, ita re & opere ipſo, proxime accedimus ad Deum. In quo vt voluptas omnium bonorum, ita omnium quæ bona nuncupantur, maximus contemptus. Quippe vt artifex qui mente vtitur, cum in diſponendo opere aut formando ſecum verſatur ipſe; cæteris neglectis hoc agit: ita illa rerum humanarum gubernatrix, cum incumbere ipſa ſibi cœpit, cætera aut non videt, aut neglecta tranſit. Equidem, quoties hanc eruditionis ſedem, ſapientiæ hoc domicilium, hoc literarum ſecuriſſimum ſacrarium, hoc denique magnarum animarum Prytaneum, & æternitatis quaſi Capitolium, aſcendo, quod præclara veſtra liberalitate nobis eſt commiſſum, toties de ambitione, quæ plerumque magnas mentes comitatur, triumpho: non imperatorio habitu quidem, cum armillis & lauro, nec ſequente militum manu, ſed aſtante tot illuſtrium exercitu ingeniorum, quorum nomina jam immortalitati conſecrata ſunt, aſtante omnis ævi omniumque ſæculorum populo, qui Græce aut Latine, aut quocunque literarum genere, aliquam ſapien-

ſapientiæ partem coluerunt. Horum ſolo propemodum conſpectu, magnus immortalitatis & honeſti aliquid tentandi ardor mentem noſtram inflammatam tenet, quæ ne cogitare quidem aliud permittit. Ego enim, Deus bone, aurum vt cujuſquam aut honores auide reſpiciam, qui, quocunque me conuertam, nihil præter animorum monumenta magnis viris ſupereſſe, corporis veſtigia ac notas ne extare quidem, cæterorum vix memoriam aut nomen ad poſteritatem peruenire videam? Me profecto ne mouere quidem illa poſſunt. qui cum in tranquillitatis hoc aſylum me ſubduxi, quicquid reliqui ſperare poſſunt, auide obliuiſcor. Poſtquam enim ſemel omne æuum quod elapſum, poſtquam ſemel longam & immenſam illam ſæculorum vaſtitatem animus ingreſſus eſt, poſtquam Rerumpublicarum ſtatus ac mutationes, bella populorum atque clades, intueri cœpi, vehementer eos admirari lubet, qui aut conſulatus ſuos aut præturas fore æternas arbitrantur, mentem vero, quæ corrumpi ſola, ſola extingui non poteſt, ſine vllo obſolere cultu patiuntur. Quod ſi ocium ignauiamque matrem eſſe vitiorum, recte ab eruditis proditum memoriæ eſt; nihil occupatione illa fructuoſius excogitari poteſt. Nam quemadmodum in ſylua, ſemper aut putandum, aut cædendum, aut plantandum denique eſt aliquid; ita in hoc publico ſcientiarum penu, ſemper inuenire poteſt animus quod agat. Siue enim ad Theologos accedo, video delicias hic meas, Baſilium Magnum & Gregorium: quorum in altero, facilitatem cum cura maximam, in altero, eximiam cum pietate in dicendo vim admirari ſatis non poſſum. Video Theodoreti lenitatem in dicendo, in interpretando ſine ambitione vlla ſimpliciſſimum candorem, in errorum confutatione planam & neruoſam eruditionis copiam, maxima antiquitatis ſcientia inſtructam.

ſtam. Nam quid vim Tertulliani & lacertos, quid vaſtiſſimam Clementis eruditionem, aut Hilarii cothurnum, aut Chryſoſtomi candorem ac facilitatem, tum digreſſiones melle dulciores, aut acumen, ſolidamque in diſputando vim Auguſtini, aut exactam Hieronymi induſtriam, aut diffuſam & cum ſolo Cicerone conferendam Firmiani eloquentiam commemorem? ne ſuauiſſimum Bernardum, aut amores meos veteres Leonem Primum nunc commemorem: qui quot periodos tot diuina apophthegmata effundit. Siue ad peritos Juris: præter legum majeſtatem, quæ à Principe ſplendorem ſuum mutuantur, & priuata omni laude vberiores ſunt, linguæ elegantiam ac puritatem in diuinis Pandectarum libris, limitatam quaſi & concluſam video. Vt interpretes nunc Græcos prætermittam, quibus quantum debeatur pauci aſſequuntur. pauci enim legunt. Siue ad ſcripta Medicorum: quid cum ſolo conferendum Hippocrate vlla ætas vidit? Nam vt nihil de doctrina viri & judicio cœleſti, nihil de experientia plus quam humana, putide arrogare mihi videar, mira perſpicuitas ſcribendi, accurata breuitas, ſumma Ioniſmi ſuauitas, etiam dicendi magiſtris pudorem incuſſit. Eruditionis latifundium, Oceanus diſciplinarum, omnium ingenuarum artium commune quaſi receptaculum, Galenus eſt. E quo Medici cum omnia hauſerunt, infinita prope criticorum ſtudiis ac diligentiæ relinquunt. cujus cauſa vix minores, Trallianus, Ægineta, Oribaſius, Aetius & Aretæus, recenſendi hic videntur. quamuis vt dicendi, ita ſua quoque illis docendi ſit proprietas. Jam ſi ad philoſophorum libros animum & oculos conuertam, Ariſtotelem inueniam, qui diuerſitate rerum ſolus humanam occupare ætatem poteſt: ordine vero ac tradendi ratione, omnium conatum exceſſit. Video interpretum ingentem manum: non pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

profanos illos barbaroſque,& qui duo aſſecuti ſunt, vt & inepte loquerentur, & autori tenebras offunderent ac noctem, ſed præſtantes illos, Alexandrum, Joannem, Ammonium, Themiſtium, Simplicium: qui cum omnes vera laude, nemo tamen eſt ex illis, qui non aliqua peculiariter excellat. Perſpicuitate Alexander, libertate Joannes, diligentia Ammonius, facilitate Themiſtius, eruditione vaga quadam & diffuſa Simplicius: quem profecto virum, fecialem, & patratum quaſi patrem, Ariſtotelis vocare ac Platonis ſoleo. ita ſtudioſe hoc agit. Huc accedat Andronicus noſter, omnium ætate forſan primus: quem felicitate noſtra ante menſes aliquot inuentum, maximo labore emendatum ac Latine jam loquentem, veſtra autem liberalitate ab indoctorum poteſtate emancipatum ac dominio, hac manu, non Feretrio, ſi Diis placet, aut Statori, ſed in arce hac Apollinis, cum bono Deo, Muſis & Memoriæ ſacraui. qui, non libros de Natura, non de refellendi arte aut diſputandi, quibus vita hæc carere poteſt, ſed qui veram ſolidamque vitæ ſapientiam ac rationem docent, Sole ipſo, ipſo die clarius interpretatur. Neque de Plutarcho quicquam adhuc dixi: qui compendium ſcientiæ, prudentiæ theſaurus, mare antiquitatum vtriuſque gentis & diuinus quidam promicondus eſt. neque quanquam longe antiquiorem, ſimplicem, venuſtam, ac facundam, vltra quam fortaſſe dici poteſt, ſed inaffectatam tamen, Xenophontis ſuauitatem attigi. Quantum, Dii Deæque, ignorant, quanta voluptate ac oblectatione carent, qui hæc nunquam deguſtarunt! aut, quod ſatis admirari equidem non poſſum, lingua aliena potius quam ſua, loqui audiuerunt? Nam quod nectar, quæ ambroſia excogitari poteſt, quæ Socratica diſſimulatione illa & lepore ſit jucundior? Jam de Plinio quid dicam? qui naturam vniuerſam & vtrumque mundum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

plane inuſitata ante cæteris audacia, præclaris illis ſex & triginta voluminibus incluſit? qui imperio Romano, cui terra habitabilis ceſſiſſet, cœlum quoque adjecit. quod non armis aut vi bellica, non vllo aut ariete aut baliſta, ſed ſublimi animo induſtriaque, expugnandum fuit. Quodſi laudem illi merebantur ſummam, qui ignotum Populo Romano animal, elephantum puta aut marinum paſſerem, ſpectandum primi exhibebant, ſi Pompeius ille Magnus, tertio triumpho, quem ſuperbus victor de piratis, Aſia, Pontoque egit, Lunam pondo circiter triginta auream monſtraſſe dicitur; quanto majus fuit, Solem pariter ac Lunam, cum errantibus ac fixis, nondum ſatis eo tempore Italis perſpecta, omnium aſpectu ſubjeciſſe? quibus animalibus, vt Plato loqui ſolet, nihil Deus & natura magis admirandum fecit. Atque hunc quidem ipſum quo piaculo omiſi? cujus magnitudine animus aſſurgit, & commemoratione ſola, quaſi ad occurſum diuinitatis commouetur aut memoriam. cujus cœleſti ſuauitate ac lepore, incantatus quaſi, impos mei ſæpe vixi. Inprimis tamen, quoties ambitioſos iſtos qui cum votis ſingulis luctantur, qui optando ſæpe pereunt miſelli, neque optare tamen deſinunt, aſpicio, Alcibiadem poſteriorem conſulo. quaſi è ſpecula enim vniuerſum genus hominum videre videor: quorum vix eſt quiſquam, qui non aut ſperando aut optando conſeneſcat: alii quippe opes, alii honores, alii longæuitatem, alii liberos, alii agros, alii alia exoptant. ſupra autem in excelſa quadam rupe, ſenem quendam, facie agreſti, bardo ſtupidoque aſpectu, ſimum, ac gibboſum, palliaſtro ſciſſili indutum (talis enim Socrates depingitur) qui nihil præter animi tranquillitatem optat, vni autem Deo cætera committit. Sedebat inter libros chartaſque ſuas hic ſenecio, cum nihil præter Alcibiadem Athenienſes loquerentur, & ardentem

animum

animum adoleſcentis adulatione nimia ſors inflammaret: cum de Helleſponto ac Byzantio, magnaque parte Aſiæ, jam triumpharet. Idem, cum fortuna de hoc ipſo triumpharet, tutus eodem loco ac ſecurus ſedebat. Sedebat, inquam, pauper ac deformis ſenex, quem ne inter muliones quidem ſuos quidam æſtimaſſent, qui ætatem omnem animo complexus, totam vitæ ac fortunæ rationem ſubducebat. quæ pleroſque, quos in ære ſuo habet, petulanter admodum exercet. Opes, quas plerique petunt, rex Lydorum impetrarat, ſed vt caperetur: dignitates, quas plerique ambiunt, Miltiades tenebat, vt in vincula conjectus expiraret. Priamus longæuitatem, ſed vt tot ſuorum funera propemodum quot annos numeraret. Agros plurimos Themiſtocles, nec famæ minus, qui vix apud Barbaros ſepulchrum profugus inuenit Quæ cum diligenter obſeruaſſet, ſolus neque optauit quicquam, & quæ cæteri timerent, fortiter contempſit. Omnes paupertatem timent: Socrates contempſit. omnes mortem horrent: ille vero etiam optauit. Quippe cum jam manu poculum teneret, neque amplius quam hauſtu vnico à morte abeſſet, nondum deſiit jocari. Nam cum amiciſſimum adoleſcentem, nomine Phædonem, triſtem admodum videret & perculſum, Salui, inquit, Phædo noſter, ſumus. jam de gallo cogitandum. Alii mortem hominis interitum, ille incolumitatem ſui vocabat. Semper enim mori didicerat dum viueret, & cum mori juberetur, ſemper ſe victurum putabat. Etenim vt miles ſine exercitatione ad prœlium admitti non ſolet, ita ſine longa contemplatione mortem contemnere animus non poteſt. Hæc exercitatio quietem amat, ſolitudinem exoptat, &, vt Sacra antiquorum, longum pertinaxque ſilentium requirit. Si quis enim vltimum humanitatis bonum ſemel aſſecutus eſt, is profecto nec timere amplius cum mul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tis, & ſperare aliquid cum Socrate audebit. Cum enim corpori animus, animo mens ipſa, menti vero imperet Deus; ſi quis ita viuat, vt à populo corpus, mentem ab animo, quantum poteſt fieri, ſejungat, ſecum vero & cum Deo vere Optimo ac Maximo conjungat, ſolidæ felicitatis viam eſt ingreſſus. Quippe, vt alia cum aliis conueniunt, ita vnicum felicitatis inſtrumentum, mens eſt. quam ſi quiſquam ita colat, vt ab omni pulchritudine oculos, ab omni aures ſtrepitu auertat, ſenſus vero ita cæteros cohibeat ac moderetur, ne vel hac vel illac quicquam peruenire ad eam poſſit quo turbetur, (quaſi enim clauo quodam ſenſibus affixa mens hæret, & in quamuis partem facile impelli ſolet) toti autem illi ſine cura vlla ſit intentus, & in contemplationem veritatis ſerio incumbat, omnem regiam conditionem quam longiſſime exceſſit, & in vltimo felicitatis noſtræ termino verſatur; veri intellectus ſcilicet, & Dei. Quæ adiri nullo ſenſu, nulla ratione externa peruideri poſſunt. Sicut enim vehementer erret, qui vt imaginem intueatur pulchram, aures admoueat, aut vt harmoniam audiat venuſtam, oculos intendat; ita qui ad contemplationem veritatis aliter quam ſola mente perueniri poſſe credit, fruſtra laborat. Quam ne mors quidem interrumpit, ſed abſolvit. vt qui ſemper corpore inuito vmbram veritatis aſſecutus eſt, exuto ejus onere, ipſam cominus intueatur. Hoc à Melito accepit beneficium, hanc felicitatem Anyto debebat Socrates. Stabant à carcere non procul, in quo homini ſanctiſſimo è vita abeundum erat, fœda ſcelerum mancipia, qui vltimum fortaſſe excedentis gemitum haurire exoptabant. Ille vero aliud agendo lepide egreſſus eſt: toti autem populo Athenienſi triſte & acerbum ſui deſiderium reliquit. Si quis quærat, cur tam pauci ita ſe exerceant; breuiter id dicam: Paucis vacat. Alii in aulis, alii in Republica cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ca corrupta, alii in foro viuunt. vbi ſenſus animum, animus inuoluit mentem, ne intenta eſſe bono ſuo poſſit. Quod ſi rhetorem in caſtris, dialecticum in foro, mathematicum in vita meditari poſſe exiſtimamus; credam eos quoque intentos ſibi eſſe, qui ſic viuunt. Illa vero pars diuina, cum abire à corpore non poſſit, quantum poteſt ab hominibus recedit. & cum ſola ſecum ipſa viuit, nulli quicquam inuidere poteſt. Cum placere ſibi cœpit, omnes voluptates præ ſe ſpernit. veram enim ſolidamque inuênit. Equidem, vt de me rurſum aliquid hic dicam: Ego, quoties Rempub. hanc meam, cui me præeſſe voluiſtis, video, cum illuſtres illos ciues hic contemplor, quorum corpora naturæ conceſſerunt, animarum autem in hoc ipſo loco vultus ac imagines ſeruantur, fieri non poteſt, quin hilaritate maxima perfundar, quin tranquillitatem meam regnis aliorum & potentiæ opponam. Si enim nemo ita ſuas hactenus munire ciuitates potuit, vt, cum hoſtes excluſiſſet, curas quoque arcere poſſet; longe me feliciorem, qui apertis regni mei foribus, & tutus & ſecurus viuam. Sin habenda ſubditorum aliqua eſt ratio, hi ſunt illi viri, quos in tam anguſto loco mecum conjunxiſtis, quibus Magnus Alexander, quod jam viuat, C. Cæſar, quod adhuc triumphet, omnes denique & vbique Reges, immortalitatem debent ſuam. Hi ſunt ſapientiæ magiſtri, præceptores veritatis, rerum ac ſcientiarum omnium conſulti; delibuti & diſcerpti ex æternitate animi. Quorum alii ſexcentos, alii nongentos, alii bis mille annos ſunt locuti, & humanæ vitæ breuitatem claritate mentis extenderunt. Cum his maximis de rebus ſuauiter conferre, quanta eſt voluptas! cum his jocos pariter ac ſeria miſcere, quantum oblectationis habet! Quod ſi inſtitutum noſtrum & hanc vitam, quidam ſemiliterati, ſiue in foro ſiue alibi, contemnunt, qui aut prehenſan-

do, aut curſando, aut facundiam locando, diem ineptiſſime conſumunt, jam profecto pares ſumus. Quippe niſi hos viciſſim contempſiſſem, nunquam ab eorum inſtituto recedendum nobis judicaſſem. Animus vero, incredibili amore literarum flagrans, liberum à vobis, cogitandi, commentandi, contemplandi locum, & pulcherrimum hoſpitium accepit. Gratias ergo, Nobiliſſimi Ampliſſimique Viri, vobis habeo: quas ſi vlla referendi ratio excogitari poterit, ne de illa quidem cogitare deſinemus. Quicquid enim in diuina hac Muſarum æde, Apollinis oraculo ac templo, veſtris, quod hic neceſſario fatendum eſt, auſpiciis, labore autem noſtro atque induſtria, feliciter excogitari, obſeruari diligenter, accurate annotari poterit, id omne laudi veſtræ atque exiſtimationi cedet. Et quandoquidem magnitudine animi, ſummos imitari Reges Principeſque jam cæpiſtis, quorum inſtituta hactenus probaſtis, eos voluntate quoque in hac diligentia æquate. Septuaginta librorum millia Ptolemæum inſtruxiſſe, quorum Phalereo curam commiſiſſe aiunt. Cæſar dictator, domi omnium foriſque compos, mox armatæ togæ victima futurus, magnam vim librorum vndique collegit: neque populum victorem ſine hoc ſapientiæ inſtrumento, viuere, vt oportet, poſſe exiſtimauit. Auguſtus, cum hæreditate curam hanc ſuſcepit, &, quod inchoatum à parente erat, animoſe abſoluit. Quodſi illam Martis vrbem, bellici furoris ſedem, & quæ ſemper arma vel inferret ſua, vel timeret aliena, publico hoc ſapientiæ armario carere haud poſſe principes terrarum judicarunt; quonam illa modo, quæ deuota, dedicata, conſecrata eſt Mineruæ, quam tot aliæ reſpiciunt ac intuentur gentes, quam Germani, Galli, Angli, Poloni atque alii quotidie accedunt, vt ab ea vitæ cultum, ſapientiam, atque eruditionem petant, iſtis ſapientiæ magiſtris carebit? Atque ita eſt pro-

profecto, Viri ſummi, ſicut opulenti domum ciuis, quæ in ruris prope excurrit laxitatem, cujus pauimenta opere muſiuo, tranſmarino marmore parietes, auro & argento diſtinguuntur laquearia, in qua omnia eximia, ſumptuoſa, admiranda ſunt, ſine tamen ſupellectile nemo habitare poteſt: ita Academiam hanc veſtram, quam mirantur omnes, ſine neceſſaria hac eruditionis ſupellectile, abſolutam eſſe non poſſe, omnes fatentur.

In obitum Clariſſimi celeberrimique Viri Philippi Cluveri Geographi.

ORATIO IX.

SI, quam vſitatum eſt efferri homines in terris, tam vulgatum eſſet, viros magnos & quos orbis admiratur, mori; nemo ſibi aliquid in publico dicendum de virtutibus exiſtimaret. Nunc, cum, hoc præſertim tempore, magnorum tanta ſit penuria ac paucitas virorum, vt cum ſingulis qui moriuntur, ipſa prope eruditio ac literæ efferri videantur; cauendum nobis vel inprimis reor, ne, quos ad exempla laudum atque æternitatem nominis natura genuit, ſine vlla commendatione, tanquam fugitiui, elabantur. Romanos quidem ſæpe legimus ac Græcos, quorum literis ac ſapientia ad vitæ conſuetudinem imbuti ſumus, ne in caſtris quidem, in conſpectu hoſtium ac bellico tumultu, commiſiſſe, vt non, quoties præclara virtus aliqua è terris emigraret, parentes quoque, patriam, ac genus vniuerſum, ejus, qui defunctus eſſet, commendarent. Publice enim intereſſe ad exempla morum, qualis quiſque in vita exſtitiſſet: ad cujuſque autem mortem, quali quiſque animo excederet è vita. quippe vt ab actionibus præclaris vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tam, ita eas illuſtrari à conſtanti morte. quæ cum exitus ſit hujus ſcenæ, & ſupremus quaſi actus, fit plerumque, vt eo magis omnium in ſeſe oculos & animum conuertat. Atque hanc cauſam ſæpe exiſtimaui, cur, qui alia Platonis, quæ in manibus verſantur, ne viderunt quidem vnquam, in Phædone aliquid libenter, vel ex ſordida interpretatione, legant: cur, quæ facundiſſime à M. Tullio, de Craſſi, de Hortenſii, Sulpiciique obitu ac laudibus dicuntur, ita nobis cætera commendent, vt eorum cauſa libros ſæpe integros legamus: cur, qui majeſtate ac ſeueritate Taciti, ad quam non niſi animæ illuſtres ac eximiæ aſſurgunt, non impenſe capiuntur, magno tamen ſtudio ac cura, Senecæ ac Pæti exitum è terris legant, vt hæc ſola ſæpe aut euoluant, aut perlecta ſemel, iterum atque iterum percurrant. De me, equidem fatebor, cum Gregorium Theologum, ſcriptorem, in quo, cum religione ac pietate, eloquentia ac eruditio contendit, libentiſſime euoluam, nunquam tamen magis animo ac mente aſſurgo, quam cum Baſilii laudes, vitam, ſtudia, inprimis vero obitum, ab eo graphice deſcriptum, lego. Ita omnes, neſcio quo deſiderio ac cura, ad ſuprema horum qui virtute aliqua excelluerunt, trahimur, aut properamus. Credo, quod, quemadmodum Sol ille, quem quotidie videmus, nunquam nobis pulchrior videtur quam cum cadit, ſic in iis, quorum fama atque exiſtimatio terrarum orbem Solis inſtar peruagatur, nihil magis quam extremum, quanquam mœſtos, voluptate ſolida perfundit. Cluuerus vero noſter, de quo verba hodie facturi venimus, quemadmodum in eo totus fuit quamdiu vixit, vt ad nominis æternitatem via regia contenderet atque eo perueniret, ita commendationem ſuam aliis reliquit. Quæ cum nobis, ex autoritate Ordinis clariſſimi, commiſſa ſit hoc die, vt attentionem, Auditores, veſtram mereatur,

reatur, non tam ab oratione noſtra, in qua nihil præter breuitatem pollicemur, quam à nomine ejus ac celebritate, expectamus. quæ dicenti ſua ſponte id præſtabit, quod à magnis oratoribus facundia ac lenocinio verborum obtineri ſolet. Natus eſt Cluuerus noſter apud Gedanum (Dantiſcum vulgo vocant) celeberrimum Boruſſiæ emporium: ciuitatem, quæ cum præſtantiſſimis Europæ, opulentia ac poſitu contendit. Patre, monetario Præfecto; viro nobili, & olim opulento. Familiæ originem, qui accuratius hæc tractant, Brema deducendam arbitrantur. in qua vrbe, aliquot ejuſdem nominis Canonici nunc degunt; nobiliſſimi, vt ſeries, quam vidimus, originis ac generis majorum indicat, atque excellentes viri. quorum nomini ac obſeruantiæ, initium profectus ſui, Tabulam Italiæ, quam adoleſcens edidit, in vrbe hac nuncupauit. Iis artibus imbutus quarum capax prima ætas eſſe ſolet, in Poloniam à patre miſſus eſt. vbi inter aulicos, cum mores gentis celeberrimæ, tum linguam, accurate addiſceret. Exiſtimabat enim fore homo generoſus, vt vtrique nationi, quæ arctiſſime inter ſeſe junctæ eſſent, magno aliquando & ſubſidio & ornamento eſſet. E Polonia reuerſus, in Germaniam parentis monitu profectus eſt. cum aſſidue inſtaret, vrgeretque, vt, cæteris omiſſis, Legum ſtudiis ſe daret. Quorum cauſa, aliquanto poſt Lugdunum Batauorum venit. In qua vrbe, quanquam exercitiis nonnihil corporis ſubinde daret, curam tamen ac ardorem ſtudiorum nunquam intermiſit. Quamuis enim & amicis aliquid interdum, qui non ſine cauſa fures temporis dicuntur, & caſtiſſimarum virginum colloquiis ac comitatui aliquam diei partem daret, noctem (quod cum admiratione ſæpius audiui) ſolidam, non raro, lectione aut meditatione ſeria ducebat. cum aſſiduo labore agitatum corpus, fatigatum pariter cum eo animum, ple-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

runque ad quietem trahat. Ad illecebras ætatis accedebat forma, accedebat delicatus ille, quem amici meminêre, vultus: cujus gratum ac ingenuum candorem, purpura virtutis commendabat. accedebat ſermo elegans ac promptus, corpus agile, affabilitas ac comitas inſignis. accedebant exercitia præclara, quæ nobilitatem ſibi maxime conciliant. Quibus omnibus, nec à virtute, quod meminerim, deflexit vnquam, nec ad comeſſationes ac viuendi intemperiem abductus eſt. quæ cum ſine ſumptu non gerantur, &, quod Legum ſtudio non ſatis caperetur, vt qui operas forenſes, quibus primo deſtinatus erat, ſubterfugeret, vt ipſe aiebat, gratia parentis ac benignitate excidit. Viuebant eo tempore in hac vrbe, magna illa & æterna eruditionis lumina, Franciſcus Junius, Johannes Heurnius, non pauci alii. Inter primos tamen Cluſius, & magnus Scaliger. Fuit illud in hoc viro, quod in Socrate non ſemel miris eloquentiæ coloribus depinxit Plato, vt ſi quis è juuentute noſtra ei ſe dediſſet, ejus animum, inexpugnabili illecebra ac ſuada captum prius ac poſſeſſum, ad præclarum & inuſitatum aliquid transferret. Qui cum Tabulam Italiæ ab eo obiter diſpoſitam vidiſſet, à ſtupore, vt ſolebat, operis ac commendatione auſpicatus, ſerio monere cœpit, vt cum omne ſtudiorum genus, vel exhauſtum noſtro tempore vel conſummatum eſſet, ſolum Geographicum adhuc reſtaret, operi accingeret, ac in poſſeſſionem ejus tanquam vacui veniret. Omnibus præreptis, vniuerſum adhuc orbem ſupereſſe. eum occupantis, ſi quis ſerio hoc ageret, futurum. Iret quo naturæ impetùs vocaret. ducem ſuum ſibi genium ad immortalitatem ſequeretur. Multos eſſe qui in cæteris excellant: neminem hic magnum fore, qui non primus pariter futurus eſſet. Quo judicio, non aliter quam manuum applauſu generoſi ſolent equi, inflammatus

ado-

adoleſcens, & jam hujus inſtituti certus, in Brabantiam concedit: vbi Juſtus Lipſius docebat. credo, vt de hujus quoque in re maxima judicio ſecurus eſſet. Quem Louanii cum fruſtra quæſiuiſſet, (quippe qui Antuerpiam profectus eſſet) fruſtra, neſcio quo fato, etiam Antuerpiæ quæſiuit, qui Louanium Antuerpia jam rediiſſet. Hic vix dici, Auditores, vix deſcribi verbis poteſt, quæ ac quanta præter expectationem, virum ad miſeriam ab ineunte ætate factum, derepente inuaſerit calamitas. In hoſtili quippe oberrantem agro, Martis aliquot alumni, veſte omni ac viatico exutum, pene, vt matre natus erat, nudum ac famelicum relinquunt. vt non alio quam aquæ potu & radicibus, quas terra dabat, ſitim ac jejunia leuaret. Ita Achæmenides hic noſter, vere miſer ac poëtico ſimillimus, ad triduum vagatus, monachorum primo aliquot in via, mox præfecti, vbi eo appuliſſet, Lilloiani, comitate ſubleuatus, ad amicos veteres, inprimis autem libros ſuos, in Bataviam reuerſus eſt. Vbi, cum de gratia paterna ac fauore nihil ſibi reliquum videret, niſi animum jam aliis dicatum, diſciplinæ legum, cujus cauſa domum & ad ſuos vocabatur, totum daret, atque id impetrare à ſe non poſſet, in Bohemiam, ac mox Hungariam, ſe contulit. In qua ad biennium cum militaſſet, cum Præfecto ſuo, cujus animum dexteritate ingenii ac comitate morum pridem expugnarat, in Bohemiam reuerſus eſt. Vbi ea tempeſtate Baro nobiliſſimus de Popel, juſſu Cæſaris in vinculis diu habitus, coram Majeſtate ejus cauſam dicere atque audiri fruſtra poſtulabat. verſo igitur ad bilem magno, vt plerunque tales ſolent, animo, Apologiam pro ſe ſcripſit. Quam Cluuero noſtro, vt in Latium transferret, partim ſuis partim amicorum precibus perſuaſit. Eam huc reuerſus cum Typographo dediſſet, iterum Fortunam, quam nouer-

cam ſemper habuit, in ſe conuertit. Juſſu quippe Cæſaris, qui per legatum hoc jam impetrauerat, in carcerem conjectus, vix, ac tandem, adnitentibus pro libertate ſua ac amici, ſtudioſis, malum hoc euaſit. Eſt hoc fœminis innatum, vt affectu illo quem parentum animis natura indidit, haud paulo vehementius ducantur. Pia ergo mater, cum, ignaro prorſus patre, alia quam vellet, magna tamen agitantem, clam viatico non ita magno inſtruxiſſet: ibi vero noſter, ſuum illum, quem jam pridem animo complexus erat, orbem, contemplari ac metiri diligentius inſtituit. Qua occaſione ac inſtituto, Scotiam, Britanniam, Italiam, ac Galliam, non ſemel peragrauit. Frequentius haud paulo tamen cæteris Britanniam. quod, niſi fallor, libros aliquot, inprimis ſibi vtiles, in ea reperiſſet. Tantus hominem diſcendi ardor, tanta (vt in re inuſitata tali voce vtar) intemperies tenebat. Quam non amicorum monita, non indignatio paterna, non propoſiti honores, non aduerſa omnibus conatibus fortuna, ſiſtere adeo atque inhibere poterant, quin, ardore illo laudis, quem accenſum imo pectore gerebat, in materiem æternitatis quæcunque objicerentur magno animo conuerteret. In Britannia de tribus Rheni alueis libellum; vniuerſi autem Orbis, ſed quod nondum prodiit, Compendium, in Gallia compoſuit. Scriptum breue ac eruditum. quod nuperrime auctum locis plurimis ac emendatum, (peſſime enim hactenus deſcriptum fuit) juueni lectiſſimo Joſepho Vorſtio, illius, cui plurima debebat, filio, edendum tradidit. quod monendum hic putamus. ne temeritas Typographorum, aut ambitio cujuſquam, cum autoris pariter ac teſtatoris fraude, fructum hunc decerpat: aut lectoribus, quod vulgo fieri nunc ſolet, manus lucri cauſa adeatur. Ab hoc tirocinio, ac prima quaſi cura, cum ad partes orbis ſingulas paulatim

latim ſe conferret, atque ad vniuerſum accurate illuſtrandum jam paratus eſſet; ante omnia, de Patria vir pius cogitare cœpit. Quæ liuore partim antiquorum, partim ignorantia ac fraude, priſtinum vix jam ſplendorem tuebatur. Nullo igitur vel precio adductus vel mercede, illam tot heroum genitricem ac Romanæ æmulam virtutis, exornandam ſibi ſumpſit. In quo ſcripto, erudito admodum ac operoſo, de Germaniæ limitibus ac terminis, de habitu ac cultu, de religione gentis, pietate, armis, jure, oppidis, ac populis, aduerſus ipſam ſæpe antiquitatem, ea vel excogitauit, vel ex diſciplinæ ſuæ fundamentis, maximo ingenio produxit, quæ vt eam, cui ſpiritum ac lucem ſe debere exiſtimabat, in poſſeſſionem veræ laudis ponunt, ſic autori, quantum eruditionis, tantum pietatis aſtruxerunt. Itaque, quemadmodum Poëtæ, Deam quandam extitiſſe volunt, quæ è Jouis cerebro prognata eſſet, ita mihi vir erecti animi ac pulchri, maximis laboribus, vigiliis ac curis, ſuam nobis peperiſſe Patriam videtur. Hanc Sicilia ſecuta eſt cum Italia. Quam cum iterum adiret, totam pedibus, cum nihil niſi oculis exactum orbi ac poſteritati imputare vellet, ante quadriennium emenſus eſt. Nam in altera, quod Scyllam vidit ac Charybdin, quod Phæacum ſedes ac Cyclopum, quod Piorum campos, quod flabellum ſpiritus poëtici ardentem Ætnam, quod Læſtrygonas, atque alia id genus, quæ Vlyſſes quia obiter inſpexit, argumentum Odyſſeæ dedit; Poëtarum curæ, qui majora quam pro fide amant ac inuſitatis delectantur, relinquenda puto. In Italia, ne quis ætatem noſtram potius quam monſtra quædam, nullo literarum ſenſu, nulla eruditionis admiratione duci credat, maximos admiratores ſui, inter ipſos quoque Cardinales, ac Bononiæ, inuênit. A quibus & magnifice inuitatus, & munifice, ſi quiſquam, habi-

habitus, redire ad ſuos tamen maluit, vbi larem anguſtiſſimum, vxorem afflictiſſimam, ſororem bonæ mentis egeſtatem, inueniret ac amplecteretur, quam vt inter purpuras de libertate ſua quicquam imminutum iret. Vxor (quæ reuerſum tali aduenticia accepit) in grauiſſimos dolores è contracto corpore è partu ac debilitato, vt putatur, incidit. quæ ſuſpiriis, quæ ejulatibus aſſiduis ac lachrymis, non mariti modo animum, ad alia intentum, ſed vicinos quoque, ad commiſerationem ac mœrorem pertrahebat. in hac poſitus calamitate, hac domeſtica acerbitate, his anguſtiis, hoc luctu, aliquid quotidie de penſo abſoluebat. His auſpiciis concepta primum eſt Italia ac nata: cui valetudinem, mox animam impendit. In hoc opere, ſcribentem aliquid aut meditantem, (cum adoleſcentes aliquot interea, quo vitam toleraret, erudire cogeretur) ita tabe, quam ex animi mœrore partim, partim ſtudiis contraxerat, exhauſtum prorſus ac emaciatum omnes vidimus; vt diebus ante abitum è vita pluſculis, cum vmbra hominis aut ſceleto, amici qui acceſſeramus, loqui nobis videremur. Procul illi ſpecies antiqua illa ac venuſtas oris, procul nitor ille ac rubor, procul delicatæ illæ manus, quas articuli ac macies conſumpſerant, procul grata illa vocis elegantia jam erat. Naſus acutiſſimus, tempora collapſa, languor aurium, frequentes oculorum lachrymæ, quæ lucem jam faſtidiebant, vultus denique vniuerſus, vt Galenici loquuntur, Hippocraticus, diem vltimum, ante ipſum, vt in lento tabidoque morbo, nunciabant. Memini, præſente me atque aliquot amicis, qui ad ſpondam lectuli conſtiteramus, à clariſſimo ſummoque Medico, & qui parentis illi loco ſemper fuit, Euerardo Vorſtio, ſignificatum illi ac denunciatum eſſe, Nullam ſpem in medicis reſtare: finem vitæ cogitaret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ret, quæ initium æternæ eſſe in iis ſolet qui in Dei Filio fiduciam reponunt. Hoc fatale carmen, ſine vlla animi commotione ſic accepit, vt hunc orbem, quem labore tanto vniuerſum perdiderat, & jam deſcripſerat, continuo ex animo deponeret. ſarcinulas non tam colligeret, quam mentem vniuerſam Chriſto traderet. aduentantem quoque, ſed (quod feſtinantibus videtur) diutius cunctantem, vt moleſti creditores ſolent, poſceret ac flagitaret. In extrema hac neceſſitate aſſidentes ſibi aliquot Theologos habebat: qui alloquiis aſſiduis ac monitis, pacem illi, ſi quid animo hæreret, cum ſupremo numine ac hominibus conciliarent. Ab his cum de immortalitate animi nonnihil ex occaſione ageretur, intentior quam ante, ac cum aliqua, vt in hoc morbo ſæpius ſolebat, indignatione, Ne Strabonem quidem ſuum, hominem in hac militia, quam Chriſtiani militant, paganum, de hoc dubitaſſe dixit. Quanquam enim ſciret, non dimenſionibus locorum, ſed conſtanti fide ad cœleſtem illam terram perueniri: eos tamen, qui de iis quæ profani homines naturæ beneficio definiiſſent, dubitare auderent, ſcarabeos potius quam homines exiſtimabat. qui profecto ipſi, ſi de mente noſtra aliquid hauſiſſent, quamquam inter ſordes ad quas nati ſunt & fæces, facile intelligerent, diuinam illam partem, quæ tot ſpacia locorum, tanta maria, tot montes, totum denique hunc orbem puncti inſtar capit, ac, quod omnibus his majus eſt, ad rationes vocat, cum hoc corpore non terminari. cui quamdiu hæret, niſi prorſus ſtupet, vim inferri è ſocietate ejus ac caliginem offundi ſibi ſentit. Interceſſerat jam pridem illi, vt mortali ſanguine ac propagine omnes oriundi ſumus, cum Iſacio Pontano, viro excellenti, de re Geographica nonnihil controuerſiæ: quæ ad velitationem ac offenſiunculas erupit. De qua cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cum prudenter, qui tum aderant amici vtriuſque, monuiſſent, totum hoc ex animo delere ſe profeſſus eſt. Sciebat enim vir clariſſimus, ac Chriſto ſuo, cui ſemper hæſerat, jam conſecrandus, quemadmodum informe hoc corpus, niſi prius gloriæ reſtituatur, ad poſſeſſionem filiorum Dei non aſpirat, ita ardentem odio ac ſtudio vindictæ animum, ad felicitatem ſuam non admitti. Sanguinem & carnem, ad felicitatem ejus non admitti, qui, è cruce pendens, inter laniatus ac tormenta, ſub immani illo onere depreſſus quod ne cogitando quidem quiſquam noſtrum hactenus acceſſit, antequam ſupremum illud ſacrificium parenti conſecraret, tortoribus ac carnificibus ignouit. Audiuiſtis finem ejus viri, cui pares oppido quam paucos ætas noſtra tulit; iis artibus ac diſciplinis, quibus animum emanciparat, forte nec ſuperiorem vidit. Cujus quidem varios errores, caſus, ac adverſa, qui putabit, nihil obſtitiſſe tamen dicet, quin ad voti ſui portum, ac columnas, vt Geographi loquuntur, Herculis peruenerit. Linguas tenuit quam plurimas. Præter eas, quæ ab eruditis vindicantur, Belgicam, Germanicam, Bohemicam, Polonicam, Italicam, Vngaricam, Britannicam & Gallicam. vt in orbe ſuo nuſquam peregrinus, & vbique natus videretur. Liberos reliquit duos: tanto omnium commiſeratione magis dignos, quanto orbitatem minus ſentiunt. Quibus ex hoc vniuerſo, quod ingenio & eruditione totum poſſidebat parens, nihil præter luctum & penuriam, relictum eſt. Voluntatem qui poſt obitum exſequerentur, viros præſtantiſſimos ac celeberrimos dilegit. Petrum, ſcilicet, Cunæum, Academici Senatus Præſidem, Antonium hunc Thyſium, ac Euerardum Vorſtium. Amicos mecum, præter illos, aliquot communes habuit. Inter cæteros, Scaligerum ac Caſaubonum. inter eos qui ſuperſunt hodie, Johannem Meurſium,

rium, Thomam Erpenium, Gerardum Voſſium, clariſſimos ætate noſtra viros. qui officia, quæcunque excogitari poſſunt, ægro, aut poſt mortem, præſtiterunt. Inter primos autem ac præcipuos, Richardum Joannem Nereum, Theologum doctiſſimum. cui & libellum ſacrum, ſe autore ſcriptum, ante obitum commiſit. Quibus omnibus, Cluuere optime ac præſtantiſſime, memoriam mœſtiſſimam ac luctum reliquiſti. Reliquiſti Magnæ Græciæ, quæ ſummam à te poſcit manum. Reliquiſti Græciæ, quæ opem aliquando expectabat tuam. reliquiſti tot autoribus, ac, inter reliquos, Straboni, quem tot locis emendaſti. Reliquiſti vniuerſo orbi, de quo illuſtrando, deſcribendo, ac delineando, cogitabas. Reliquiſti vniuerſis literis ac eruditioni, quam vnius cauſa vniuerſam exornabas. Nam ex parte quidem tua, niſi duriores æquo ac immites ſumus, etiam gaudendum reor. Non jam de anguſtia pulmonis ac ſpirandi quereris difficultate. non vxorem jam cum morte colluctantem, inter meditationes tuas audis. non de liberorum patrimonio ac tuo, quod fortuna jam ſuperſtiti abſtulerat, ſollicitus ac mœſtus ſedes. non vndantem ſanguine Europam, non diſtractos popularium diſſenſione animos, nec fœdiſſimas doctorum inter ſe contentiones, & extremum noſtro tempore venenum, perſonatas amicorum laudes, deteſtaris. Alium in orbem, nauigantibus ignotum ac Geographis, translatus es. Vbi non, vt ante, flumina ac fontes, maria ac ſyluas, oppida & lucos, vt ſolebas, non Pachynum tuum, Lilybæum ac Pelorum, non Italiam, terrarum dominam, ejuſque principem Romanam vrbem, ſed cœleſtem illam ciuitatem vides, *quæ eſt ſurſum*. quam tot flumina exhilarant ac cingunt. Ciuitatem ſanctam, ciuitatem Regis magni. In qua nihil cuiquam deeſt: in qua cuiuis exhibetur quantum quiſque optat: in qua denique, vt

vt vir Sanctus loqui ſolet, bonum ſuum quiſque intelligit ac quærit. Ætate quidem prima hinc auulſus es. ſed quam vigiliis ac animi contentione, vltrá ſenectutem plurimorum produxiſti. Opes tenues atque arctas reliquiſti. ſed nec beatorum animæ has norunt. Ac ne ſapientes quidem: qui peculium cum fœnore in animis reponunt. Et paupertas antiquiſſimum virtutis patrimonium, ac ſapientiæ vernacula, à viris magnis nuncupatur. quæ in Ariſtide, vt cum veteri ſcriptore loquar, juſta, in Epaminonda, ſtrenua ac prudens, ſapiens in Socrate, facunda in Homero, in non paucis erudita fuit. tecum, optime Cluuere, terras omnes vidit ac emenſa eſt. Liberos deſertos ac parente orbos reliquiſti. ſed & tales patrem ſuum habent. Et habemus matrem omnium communem, Prouidentiam diuinam: quæ, cum nihil negligat in terris, tales maxime intuetur. legiſlator noſter, pullos quoque auium ac nidos, in tutela ſua habet. Sed & præſtantiſſimi ſuperſunt viri: quorum tu humanitatem ſæpe prædicaſti. Superſunt, & hoc loco adſunt Curatores Academiæ, patroni tui, nobiliſſimi clariſſimique viri, quibus ocium & libertatem tuam debuiſti: nos Germaniam, Siciliam, Italiam, debemus. qui pro copiis, quas prudentiſſime impendunt, pro conſilio quo valent, ne hic quidem defuturi ſunt. Si quis honos ſupereſt defunctis, ſi quid piæ recordationis alibi relictum eſt, ſi contemptum eruditionis, qui hoc tempore graſſatur, cum domeſtica calamitate ac familiari, cum impenſa valetudinis atque ipſa morte, deprecari magna atque illuſtris virtus poteſt: flebunt peregrinæ quoque gentes, quarum regna, ditiones, atque imperia, illuſtri loco poſuiſti, tantis meritis ac eruditione virum, plurimis ad vitam eguiſſe; cum funambuli ac moriones à principibus alantur: equi quoque ac canes, ad virtutis gloriam aut voluptatem, ſaginentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nentur. Audiat Fortuna tamen, magnis animis aduerſa, cum qua hactenus luctatus es. Tu, deſertus prope ab ea ac neglectus, totum terræ orbem, illuſtrandum tibi pariter ac contemnendum, elegiſti. In Europa, Aſia, ac Africa, in quibus dignitates quidam atque honores, opes alii atque aurum, omnibus omiſſis, conſectantur, inueniſti dignius quod ageres. Intelligere ipſas ac complecti ratione voluiſti. Principes prouincias, Germaniam, Siciliam, Italiamque, ita deuinxiſti tibi, vt non eos modo qui nunc ſpiritum in iis ducunt, ſed & veteres ſcriptores, quos tam multa docuiſti, laudis tuæ inſtrumenta atque heroicæ virtutis habeas. Habiturus quidem, quamdiu erunt homines in terris, qui aut ſcripta tua legent, aut illarum poſitum ac formam, non ex ipſis, quod immenſæ molis eſt, ſed ab induſtria ac cura tua diſcent. Italiam nos quidem certe, quam, vt alteram pupillam, viris amiciſſimis in terris commendaſti, tanto ſtudio, labore, diligentia, ac eruditione, non in ipſa, quam tantopere demeruiſti, inter Thybridis amœnitates ac delicias, ſed in Batauia, ſuprema libertatis arce, à te deſcriptam ac renatam, inter monumenta ejus ac trophæa ſuſpendemus.

In obitum C. V. Reineri Bontii, Medicinæ Profeſſoris, & Principis Medici ordinarii.

ORATIO X.

QVod frequentes ad exequias præclari præſtantiſſimique viri conueniſtis, recte ac ordine à vobis factum reor. Non enim corpus, in quo habitauit id quod quiſque ſumus, vt Platonici loquuntur, ea lege in terra ponitur ac collocatur, vt cum fæcibus ac ſordibus perpetuo putreſcat, ſed, vt

animus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

animus hic noſter, cum hoſpitio hoc ruinoſo ac deformi, in quo ſapientiæ arcana & arcana creatoris ſui, coluit, tractauit, intellexit, maxima cum voluptate aliquando & ad gloriam jungatur. Hunc theſaurum in hoc vaſculo geſtamus. è quo, vbi ſpiritus exceſſit, quicquid ſupereſt, contactu fœdum, viſu triſte, ipſa recordatione ſordidum, ac, neſcio quo pacto, ominoſum videtur. Neque alia de cauſa Populus Romanus, cum, ad curam animi ac corporis contemptum, leges prope omnes, omnia conferret inſtituta, tantas funeri impenſas, tantas corpori defuncto ceremonias adhibuit & ritus. vt, videlicet, hoc quicquid eſt, quod juxta belluæ nobiſcum habent, vngerent, pollincerent, lauarent; præficas, libitinarios, ac veſpillones; veſtes, ornamenta, ac coronas, procurarent. Idem vſitato ritu collocarent, idem publice efferrent, idem ſepelirent, ac in cinerem, cum fragrantiſſimis odoribus, vnguentis, ac liquoribus redigerent: inferias poſtremo, epulas, ac luctum, quidam conſecrationes quoque, hujus cauſa celebrarent. qui cum veritatis noſtræ ſacramentum ignorarent, notas tamen quaſdam ejus ac veſtigia ſeruabant. Quorum nos exemplo, id quod vltimum mortalitati noſtræ in hac vita ſuperat ac reſtat, viro optimo ac præclariſſimo nunc perſoluemus. Cujus cum memoriam ex tot annorum conſuetudine infixam atque inſculptam animis geramus, tempus eſt, vt cum jam corpori litatum ſit, ad animum, ejuſque imaginem ac ductus, quiſque ſe conuertat. Qui cum multum ſint ab alteris diuerſi, ſolis animis videri, neque aliter quam verbis & ſermone explicari aut depingi poſſunt. quem vt diligenter ac cum cura audiatis, non tam mea quam defuncti cauſa, flagito à vobis, Auditores, ac contendo. Ante omnia, cum mores ſingulorum ac ingenia, pro patria plerunque cenſeantur, quo piaculo Batauiam diſſimulabimus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Quæ vt laude bellica ac literarum, primas inter cæteras hac tempeſtate tenet; ita nihil elegantius aut bellica virtute illuſtrius Lugduno habet. quæ, Hiſpani olim viribus ac armis cincta, hoſtem, non tam ferro quam conſtantia, ejecit: eruditionis ac ſcientiarum mater, literarum nutrix, immortalitatis anima ac vita: quam non tam in patriam, quam orbem vniuerſum, tanquam corpus vnum aliquod, diffundit. cujus nominis celebritatem, vrbes vniuerſæ, admirantur potius hoc tempore quam æquant. Ex vberibus tam magnæ matris, primas diſciplinas, ſed ante omnia, amorem libertatis incredibilem ac prope ineffabilem, deduxit. quem ne ipſa morte quidem imminutum aut extinctum reor. Patre natus eſt Gerardo Bontio, reconditæ ac ſummæ eruditionis viro. qui cum accurato atque aſſiduo Platonicæ Philoſophiæ ac Græcarum literarum ſtudio, cognitionem Medicinæ junxerat: quam, cum pari omnium vtilitate atque applauſu, annos aliquot in vrbe hac exercuit aut docuit. Hoc parente natus, quo & præceptore (quæ felicitas illius fuit) vti poſſet, animum ad diſciplinas, Philoſophicas ac Mathematicas, aſtrologicas inprimis, appulit, adjunxit. quas cum maximo labore, nec minori voluptate, ſub Rudolpho Snellio, clariſſimo eximioque viro, cujus nunc virtutes filius ſimillimus abſoluit, tunc perdidicit atque hauſit. Sæpius audire ex eo memini, Nihil difficilius fuiſſe ſibi, quam ex amœniſſima hac diſciplina, cum familiaris ratio vrgeret, in præſcriptum à parente Medicinæ portum ſe conferre. Erectum, ſcilicet, ingenium ac pulchrum, veritate demonſtrationum, ad principia naturæ trahebatur. quæ impatiens terrenæ fæcis, non per Pelion & Oſſan, vt poëtæ canunt, ſed diuinas animi concluſiones, cœlum ſuum affectabat. Mortuo parente, ad profeſſionem Philoſophicam admiſſus eſt. ita tamen, vt eodem tempore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tempore & Medicinam exerceret. In qua arte ita ſe continuo probauit, vt, cum ſingulorum ratio obſcura ac diffuſa, ideoque ætatis vltimæ prærogatiua, in adoleſcentiam vix cadat, noſter cum experientia ac vſu natus videretur, &, cum intra juuentutis adhuc ſpatia conſiſteret, judicio ac animo maturus eſſet. Euênit ſub initia ac rudimenta tirociniorum ejus, vt grauiſſima in ciuitate hac contagio ac lues graſſaretur. quæ cum multos ſubito afflaret, ac quibuſdam lucro eſſet, nihil præter incredibilem beneuolentiam ex ea noſter lucrifecit. Nam cum neminem negligeret aut inſuper haberet, eos, quos egeſtas, lues altera, nec minus grauis, affligebat, ſponte ac gratis accedebat. qui cum Dei ſint clientes, qui acceptum refert quod in hos confertur, tantus medicinam ejus numinis diuini conſecutus ſubito eſt fauor, vt ad ejus noti atque ignoti conuolarent opem. tanto ſtudio atque agmine, vt, quod ſæpe vidi, conſultoribus ac quos accederet, vix par eſſet. Corpus illi tenerum ac delicatum, &, vt ſtatæ formæ, ita longe infra animi menſuram fuit: quem pulcherrimum ac vere maximum, ne vſquam præter legem ſe efferret, admirabilis modeſtia ac pudor deprimebat. vt, cum plurimis præſtaret, nulli hominum ſe anteferret. Simulationes ac diſſimulationes, cum Homerico Achille, tanquam inferorum portas, abhorrebat. nam vt Solem extra nubem, ita pulchrum eſſe aiebat animum, qui ſine larua, qualis eſſet, omnibus conſpiciendum ſe præberet. comicos in vita eſſe ac hiſtriones, quos non color ſuus ſed perſona commendaret: & vt optimum id eſſet ſpeculum quod optime exhiberet vultum, ita vultum eſſe peſſimum, qui cogitationes maxime diſſimularet: qui non exhiberet animum, ſed mentiretur. Mores ita ad candorem, ad humanitatem, ad occultam quandam elegantiam ac ſuauitatem à natura facti erant, vt, vir eruditus, & ab omni oſten-

oſtentatione alienus, totam illam partem, in qua de virtutibus cum altero viuendi erudite diſſerit Philoſophorum princeps, non ex libris ſapientum, ſed à matre omnium Natura, ſingulari quodam beneficio, hauſiſſe videretur: tanta comitas in vultu, ingenuitas in verbis, in familiari conſuetudine humanitas & quædam quaſi Venus habitabat. Quæ, ad morbos quoque & ægrorum valetudinem, non parum adferebant. vt aſpectu prope prius ac ſermonibus quam arte aut remediis depoſitos curaret. Probitatem, non ex inſtituto nec emolumenti cauſa ſed per ſe colebat. in qua nihil præter affectationem ac offucias, quemadmodum in pietate, nihil præter oſtentationem detrectabat: quam, ingenui vir animi, & ad heroicam ſimplicitatem factus, oderat non alia de cauſa quam quod probus eſſet. Nam de ipſa quid ſentiret, nemo melius quam nos in terris nouit: qui expreſſam mentis candidiſſimæ effigiem, ac quaſi vultum, quamdiu erimus ſuperſtites, circumferemus. De diuino numine ac benignitate ejus, de æternitate animorum ac natura, de ſalute noſtra, quæ ex Chriſto Domino ac Deo noſtro fluit, de autoritate voluntatis ejus nobis reuelatæ, quouis loco quouis tempore cum eo diſputaui: neque quicquam deprehendi, quod non virum optimum, aut vere Chriſtianum, maxime deceret: cum amicus, non è triuio, ſed tanquam alter ipſe, in arcana pectoris, per ſeria per jocos penetrarem; neque raro omnes angulos, & quaſi forulos apertæ mentis, perreptarem. Queſtum tamen memini nonnunquam, vnum illud diſplicere ſibi, quod, cum nemo Chriſtianus eſſet qui non pariter honeſtus eſſet, reperiri quoſdam, qui ſub nomine ac profeſſione veritatis, callide nocerent. Porro, vt in peſte, id quod ab Hippocrate diuinum dici ſolet, maxime malignum, vt loquuntur Medici, ac venenoſum eſſet, ita ſpeciem religionis, niſi ipſa pariter ac pro-

bitas accedat, peſſimum venenum in Republica ac vita eſſe. quo, qui tantum probi eſſent, facile euerterentur: cæteri, vt hiſtriones, clam ſubreperent ac quouis peruenirent. Immenſas enim latebras in animis ac flexus eſſe, quibus occultandis cœlum quoque in partes trahi. ne quid hic in terris eſſet, quod humanis fraudibus obſtaret. De collegis reuerenter, de amicis optime, de cæteris qui minus tales eſſent, raro potius quam cum contemptu loquebatur. quod erecti animi indicium ac nota eſt. Rebus lætis ac prolixis, nunquam ferocire aut immodica ſperare. ſi quid ex ſententia ac præter expectationem eueniret, animum in poteſtate habebat: ſi fortuna, vt non raro ſolet, contra daret, ſpe languentem confirmabat. Veros intimoſque affectus è Republica ſumebat: niſi quod aduerſa callide apud populum diſſimulabat. quia vultu quoque ac fama res communis ſuſtinetur. Cæterum, cum hac in vrbe Medicinam aliquamdiu maxima cum laude exercuiſſet, ejus valetudini ab Illuſtriſſimis Ordinibus, in cujus vita ac ſalute ſalus Reipublicæ verſatur, cum ampliſſimo ſtipendio præfectus eſt. In quam curam ita toto pectore ac animo defixum vidimus, vt, non ratio familiaris, non vberius è conſultationibus promiſcuis compendium, non ægrorum in eadem vrbe preces ac incommoda, ardentem magni Principis amore ac flagrantem retinerent, quin cum imbecilli illo ac afflicto ſæpius corpuſculo, in caſtra, quoties occaſio offerret, ſequeretur: quin de vno cogitaret, vnum loqueretur, vni omnia metueret, vnum animo infixum gereret, vni ſi quid ingruiſſet, ſui ac ſuorum prope oblitus, gemeret ac ſuſpiraret. denique, quemadmodum ex venis & earum pulſu Medici de ægro cenſent, ita ex mœrore ejus aut hilaritate, herois inuictiſſimi ſecundam valetudinem aut morbum deſcripſiſſes. Quo obſequio ac fide, magnum illum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Patriæ parentem, fulmen illud belli, pacis columen ac decus, ita ſibi junxit, vt non pauca nec obſcura à quamplurimis circumferantur documenta. Homo enim ab ambitione alienus, cum de multis bene mereretur, ne apponi quidem gratiæ id ſibi poſtulabat: tantum abeſt, ut honoribus pro ſe inuigilaret. qui vt gloriæ non parum addunt, ita magnum ac jam ſupra res humanas conſtitutum ne attingunt quidem animum. Eſt hoc proprium nonnullis, qui in literis ac chartis educati, aliam ad vitam transferuntur, vt, quemadmodum qui è fabrorum officinis fumo ac fuligine infecti veniunt, riſum omnibus in publico ac jocum debeant. Longe alia amici noſtri ac diuerſa fuit ratio. qui acceptus ante Principi ac carus, cum autoritate aulam ejus ac familiam acceſſit. vt, quos antea ne conſpexiſſet quidem, ſtatim demereri poſſet. Ad hæc lepor ille ac venuſtas, illa amabilitas ac candor accedebat. ad quæ cum prudentia accedit, quidlibet in aula poſſunt: ſine ea, viſcus nihilominus ac illices ſunt animorum. Porro fallitur, qui ſtrophas tantum & obliquas artes, cum integumento animorum, ad conciliandos aulicorum animos, valere arbitratur. Multo plus ſimplicitas ingenua ac candor poteſt. qui cum nudus ſit nec quicquam celet, cæterorum quoque, exemplo ſuo ad integritatem flectit aut expugnat. Adde, quod, qui tales ſunt, profundos aliorum ac opertos facile pertentant. quia nemo apud eos ſibi cauet quos nec metuit nec vitat. Accedebant illa è communi vita:

omnes perferre ac pati:
Cum quibus erat cunque vna, iis ſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis.

Quæ in ſcena cum veriſſime dicantur, raro admodum in vita exprimuntur. In hoc omnium fauore, ea gratia ac laude, morbo ſubito correptus, cum

non tam extingui ſe quam abripi videret, præter expectationem omnem ad me mittit. Petit, vt cum reuerendo præſtantiſſimoque viro ac amico, Colonio hoc noſtro, Gallici collegii Regente, in quo cum & pietas & eruditio ſit ſumma, omnia ab oſtentatione aliena ſunt, ad ſe venirem. Cujus cum ingenio ac moribus mirifice ac ſupra fidem caperetur, refici illius verbis ſe atque erigi teſtatus eſt. Finem quidem vitæ ſibi jam ac terminum adeſſe. prorſus hoc perſuaſum ſibi. Vnum eſſe certum, aliam reſtare: de qua multo minus dubitaret, quam quod aliquando moriendum eſſet. Si quid vnquam deliquiſſet, ejus pœnitentia ex animo ſe duci. Hoc ſentire, quod perpetuo ſperaſſet, Deum ſibi in extremis adfuturum. Quem, non fracto animo ac mœſto, ſed præſenti ac erecto, expectaret. Ita, quod eſt vere Chriſtiani, & proſtratum peccatorum recordatione, & ingenti vitæ melioris expectatione ardentem vidimus. Macte iſta fide, iſto animo, mi Bonti: quo non improborum modo voces, ſed & cœlum perrupiſti: vniuerſæ autem vitæ, fortitudine ac amore libertatis, indelebilem in animis tuorum recordationem reliquiſti. longe præferendus iis, qui in caſtris atque in acie verſantur. In quibus vt non minus tempeſtates omnes ac incommoda ferebas, ita majus eſt quod præſtitiſti. Nam vt armis illi patriam tuentur, ita tu pro vita ac ſalute Principis inuicti in excubiis ac ſtatione tot jam annos conſtitiſti. Tu, pro omnium ſalute, quæ in vita ac ſalute vnius vertitur, tot annos vigilaſti. Tu, in cura ejus, ſi non ſanguinem, at animam, at vitam, qua ne illi quidem majus habent quod amittant, effudiſti. Ipſam, dico, mortem obiiſti. Quam qui magno animo, quod à te factum vidimus, contemnit, ſcuta quoque, & gladios, & haſtas, facile contemnet. quippe, quæ non niſi mortis cauſa mouentur: quam tu fortiter tuliſti. Noſtra cauſa agitur,

tur, Amici, nobis juſta celebranda, nobis pompa hæc ducenda erat, qui ſuperſtites defuncto, fletu contabeſcimus & luctu. Quorum cauſæ vt in aliis plerumque ſingulæ concurrunt, ita multæ ac multorum, imo omnium, in vno hic concurrunt ac conueniunt. Amiſit ciuem libertatis ſtudio flagrantem florentiſſima Batauia: clientem ſingularem ac incomparabilem vterque Princeps ac Naſſauica familia: doctorem celeberrimum ac præſtantiſſimum hæc Academia: Æſculapium ſalutis ſuæ plurimi, amicum multi, fratrem quidam, quidam patrem. Ego, quid ac quantum, Auditores? Fratrem, hoſpitem, familiarem, inſpectorem valetudinis ac vitæ meæ, imo valetudinem ac vitam meam. Heu, Reinere Bonti, generis humani amor, ſuauitas, ac elegantia, eam nobis ita ſubito incubuiſſe tempeſtatem ac procellam, vt quos omnia quæ prima eſſe in vita ſolent, ſine vlla aut diſſenſione aut querela, tot jam annos, tot jam, inquam, annos, conjunxerunt, vna hora, vnicum momentum, tam diuturnæ lege abſentiæ disjungat? Quid amicis meis nunciabo, quos, vt cætera, communes hactenus habemus? Quid affini meo, tuo autem fratri ac amoribus, Rutgerſio? qui, vt ſolet, tui plenus, in amplexus noſtros nunc à Rege ſuo properat. Quid cognato noſtro Adriano Blyenburgio, ampliſſimo clariſſimoque viro: qui non ita pridem, conclamata valetudine ac vicinus morti, ad conſpectum tuum, cum è caſtris rediiſſes, reſpirauit primo, mox conualuit? qui Dordraco vſque, vt poſtremum vale hinc abeunti diceret, in vrbem hanc aduênit: nunc, hoc ipſo miſere fruſtratus, vt videtis, fractus animo hic ac dejectus ſedet. Ego autem, vt os illud tuum, illum venuſtiſſimum pudorem, probitatem, verecundiam, modeſtiam, integritatem, fidem, ac candorem, vt tot voces, tot colloquia, tot dies, jus poſtremo contubernii ac menſæ, obliuiſcar aut ex

 animo

animo deponam? Ego, vt ſincerum illud pectus, in quo cogitationes omnes meæ, ac propemodum hic ſpiritus & vita, tanquam in hoc meo, verſabantur, alibi aut quæram aut inueniam? Nam, quo me conuertam? Vnde (ſinite vt conſilium à vobis in fatali caſu meo, Auditores, petam) aut quæ denique ſolatia hic quæram? Fratres tuos adeam, ac querar? qui afflicti hic dolore proprio ac prope exanimati ſedent. Filium, quem reliquiſti? qui non minus orbitatem ſuam ac calamitatem merito deplorat. Anum afflictiſſimam parentem tuam? quæ extremum ſenectutis ſuæ columen requirit. quæ in ſordibus, quod reliquum eſt, ac ſquallore miſera traducet. Domi meæ aliquo me abdam? ipſi quoque liberi in morte tua commouentur. Foras ac in publicum prodibo? nuſquam plures lachrymas & gemitus inuenio. Aulam ac palatium accedam? juro vobis, Auditores, inter inuictiſſimos fortiſſimoſque viros illos, qui in bello nihil hactenus quam ſanguinem fuderunt, audio non vnum eſſe qui nunc lachrymas effundat. Requiem è literis, è ſapientia, ex eloquentia ejuſque cultu petam? illa ſordent: iſta, ne reſpondet quidem. Vnum, Auditores, reſtat, vnum ſupereſt poſt illa, quo, cum verba nos deficiant ac voces, oratores præſtantiſſimos, inuitos quoque ac nolentes, antecedam. quod, cum cæteri hoc agant, vt orationes, quas in morte ac funere ſuorum habent, artificioſe ad luctum & commiſerationem circumducant ac concludant, nos cum veris lachrymis & fletu, verba pariter & voces abrumpamus.

REINERE BONTI, VALE ET SALVE. SALVE, INQVAM, AC POSTREMVM VALE. NOS TE EO ORDINE AC LOCO, QVO SVPREMVM NVMEN JVSSERIT, SEQVEMVR. REINERE BONTI, VALE.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

In Librum De mundo, qui vulgo Ariſtoteli inſcribitur.

ORATIO XI.

ANimum humanum, Auditores, vitæ noſtræ ducem ac rectorem, in excelſo loco rerum poſuit Natura: vt, inuitus quoque, opus hoc immenſum, inexhauſtum, quod & vniuerſum vocant, intueri aſſidue cogatur. Quo mihi magis eorum admirari rationes lubet, qui cum vndique includantur hoc theatro, ipſi tamen ſe ſubducunt, & induſtriæ parentis ſuæ tamquam fugitiui elabuntur. mentem vero tot tantiſque rebus deſtinatam, curis partim leuioribus vaniſque, partim etiam pudendis, occupatam atque intentam tenent. Sunt qui ſine ſenſu vitam omnem ac ætatem tranſigunt, tranſmittunt: qui cum cauſas vitæ numquam intellexerint didicerintque, ocio, faſtidioque ejus pariter ac ſui, miſere torquentur, &, quod eleganter autor vetus dixit, *præterpropter vitam*, non in ipſa, viuunt. Putes per præconem publicum denunciandum illis eſſe: Infra, terram eſſe quandam, quæ tot herbas, fruges, ſtirpes, animalia producit. Cujus ſiue liberalitatem ac benignitatem videas, neceſſe eſt, vt obſtrictum vehementer te atque obligatum fatearis. ſiue occultas abditaſque cauſas; nemo omnes hactenus inuênit. Supra vero, Solem, qui quotidie è cœlo, tanquam arce quadam celſa atque illuſtri, ſignum omnibus ſuſtollit. Cui Luna mox ſuccedit, quæ formoſis comitata imaginibus ac flammis, oculos aſpectu, mentem contemplatione ſui varie oblectat. Per hos gradus, altius perueniendum eſt. Poſtquam enim locum iſtum, in quo venti oriuntur, nubes colliguntur, niues grandineſque deferuntur, tonitrua ac fulmina terribili fragore

mentem feriunt humanam ac percellunt; vbi irides colore, areæ ſplendore ſuo, capreæ ſaltu, omnia quæ ſummum cœli non attingunt ambitum, aſſidue mutari docent, jam euaſit, quicquid ſupra inuenitur, purum ac corruptionis eſt immune. Ibi demum quintam Ariſtotelis eſſentiam, ibi ſummum, nobiliſſimum, puriſſimumque elementum, ibi immortalem illam ſedem inuenies,

Quam non fuſcat hyems, quæ nullo tingitur imbri.

ibi Deum proximaſque Deo beatorum animas, aut, vt circumſpectius loquamur, aliquanto altius, philoſophi locarunt. Quam vero, Auditores, mentem noſtram exultare oportet, cum de corpore triumphat, cum emancipata hac contagione, terram deſerit ac ſurſum fertur. cum relicta terra, ac quod proximum ab ea, ipſa ſibi maxima cum voluptate occurrit, & originem naturæ ſuæ, quam in corpore nec inuenit nec habet, ibi eſſe videt, vbi finem contemplandi Deus & natura poſuerunt? Ibi penitus in ſe conuerſa, quicquid homines mirantur, muneri intenta ſuo obliuiſci gaudet. Putatiſne animam tam alte poſitam, vel opibus cujuſquam vel fortunis inhiare? Ne videre quidem poteſt. infinitis enim iſta ſpatiis diuiſa ſunt. Illa vero libera jam ac vicina Deo, orbem omnem peruagatur, & cœleſtibus affixa globis, motum quoque illorum imitari diſcit. Currit cum Sole, circumfertur cum Luna, cum planetis errat, hæret cum fixis. Minimum quod videt, ipſa terra eſt. quæ Oceano diſtincta & diuiſa, parua ſui parte habitatur. Quicquid magnum eſt in ea, ſolitudo tenet. Si ad homines reſpexit, ſortis illam ſuæ pœnitet. Pudet me quoque, & dicendum tamen. Omne illud in quo auaritia, in quo ambitio graſſatur, in quo opes alius corradit, alius inuadit, alius abſumit, in quo alius honores ambit, alius conſequitur, in quo ſpes, inuidia ac arrogantia, in quo metus regnat & ferocia, in quo tanta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

reges moliuntur & tyranni, næuus ab autore libri hujus appellatur. in quo nihil magnum aut excelſum, præter vnum ſapientis inuenitur animum: qui humanam ſortem aut irridet aut contemnit. Scit hoc omne quod Romanus vicit, maculam aut næuum eſſe: ſcit quod tantis viribus ſubegit Alexander, ſi intuearis cœlum, vix quærendo inueniri poſſe.

O vanas hominum curas! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ quantiſque periclis
Degitur hoc æui quodcunque eſt!

Spatium hoc omne, cui tanta nomina imponitis, quod Europam, Aſiam, atque Africam dixiſtis, in quo miſere erratis vt miſerius viuatis, in quo nauigatis, itis, feſtinatis, curritis, in cujus parte, ſed exigua & prope nulla, annos decem circulator ille Homericus jactatus fuit, ſi cum toto conferatur, vix vnius horæ iter eſt. Hoc qui capit, nunquam æſtimabit vitam: nunquam formidabit mortem. nunquam enim totum ſeſe in anguſtias has dabit, qui tam magna ſui parte terram jam exceſſit. Dicam vobis, Socrates quid fecerit. Opulentum, ac ferocis animi adoleſcentem, Alcibiadem docebat. qui cum aliquot agrorum cauſa, quos in terra Attica haberet, felix ſibi videretur, orbis vniuerſi tabulam adferri juſſit. Hanc cum admouiſſet, vbi eſſet Attica ex Alcibiade quæſiuit. quam cum aliquot vix atomis majorem ibi inueniſſet, petiit vt agros ſuos demonſtraret. Erubuit, ac prope lachrymas emiſit adoleſcens. ita inſolentem fregit prius, mox ad alia deduxit animum. Tabulam Socraticæ ſimillimam habetis: quam ſi diligenter euolueritis, non rerum modo naturalium, quas ordine deſcribi hic videbitis, ſcientiam ac cauſas, verùm & contemptum imbibetis. Poſtquam enim cœlum, poſtquam orbes illos, quorum nullus fere, qui non terram parte ſui altera excedat, & autorem Deum, qui hæc flectit,

voluit, & conſeruat, luculenter, quamquam breuiter, depictum videritis, in anguſta quadam vniuerſi hujus parte orbem habitabilem inuenietis, cujus ſitum aliud agendo leuiter percurrit. Qui tam parua ſemper cogitare poteſt poſtquam tam ingentia atque ardua inuaſit, indignus eſt, ni fallor, qui in cœlum vmquam oculos attollat. Nunc ad alia pergamus.

Diſſertationem de Autore hujus libri, in finem Orationum rejecimus.

In obitum Generoſi & Nobiliſsimi juuenis Erneſti Ludouici à Burckſtorph, ex tempore habita.

ORATIO XII.

LEontinus Gorgias, ex numero eorum, qui dicendi artem ante Socratem in Græcia profitebantur, cum jam ſenex (nam ad ſummam perueniſſe ætatem memoratur) & vicinus morti eſſet, quæreretque ex eo amicorum quidam qui tum lecto proximus aſtabat, an libenter moreretur, Minime, inquit, ſed ex putri illa domo maxima cum voluptate excedo. Sentiebat nempe, vir ingenioſus, veram vitam neque duci in hoc corpore, quod tanto opere tantoque ſtudio plerique colunt, neque mori eos qui ex eo migrant. Eam vero magnam eſſe animam, quæ non aliter quam inſtrumento vtitur, quamdiu ex præſcripto Dei circumferre illud cogitur: rurſuſque vbi imperator jubet, tanquam inſtrumentum, non vt ſui partem, cupide deponit, & in terram ſuam abjicit. Extulimus hoc die, Adoleſcentes Nobiliſſimi, commilitonem veſtrum: funus generoſum & illuſtre. quod pro ſingulari veſtra erga mortuum benignitate, & humanitate incredibili, præſentia ac comitatu veſtro,

quemadmodum officioſe inuitati fueratis, ita ſtudioſe condecoraſtis. Quidam & ex gente noſtra humeros ſuppoſuiſtis, quodque vſu eſt receptum inter eos quos beneuolentia conjungit, corpori impoſitum, ad ſepulchrum vſque detuliſtis. Quæ res vobis laudi, nobis, quantum poteſt in dolore, voluptati, toti autem nationi eſt ſolatio. In hoc juuene, quem alii vidiſtis in hoc loco, alii nunc comitati eſtis, alii efferre voluiſtis, præter genus ac majores ſplendidiſſimos, multa alia fuêre, quæ cognoſci publice merentur, ſed in primis vitæ exitus. quo vt quiſque noſtrûm optime defungitur in terris, ita feliciſſimus cenſetur. Cujus cauſa etiam de reliquis dicendum erit: quæ vt diligenter audiatis atque attente, vehementer peto. ego quanta breuitate potero, benignitatem hanc officiumque demerebor. Natus eſt Erneſtus Ludouicus à Burckſtorph, eques Marchicus, illuſtri & notiſſima ex omnibus annalibus Burckſtorphiorum ſtirpe, anno ſupra milleſimum quingenteſimo nonageſimo & quarto, patre Jano à Burckſtorph, celebri toparcha in Podoltzig, matre Tugentricha à Robell. cui cum abunde cætera quæ à fortuna diſpenſantur, tum in primis corpus vegetum, agile ac procerum, vultus generoſus, forma regia, &, qui huic præſidebat, altus præclaruſque animus contigerat. Quem vt primum vltra vſitatos literarum terminos prouexit, totum ſapientiæ ciuili dedit. Judicabat enim, nihil tam nobilitate ſua eſſe dignum, quam vt eam non jactaret, ſed oſtenderet. Nihil tam illuſtri conuenire viro, quam in ea ſapientia verſari, quæ ad actiones hominem deducit: quam earum cauſas & euentus intueri. Et quandoquidem in ſingulis è quibus vſus & experientia parantur, hæc ſcientia verſatur, & ex his viciſſim omnis artis & ſcientiæ principia, vt recte monet Ariſtoteles, procedunt, nondum ad Remp. admotus, omnes perluſtrabat. Popu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

los ſibi omnes, populorum inſtituta omnia ac mores in Hiſtoria, quæ mater eſt prudentiæ, ob oculos ponebat. In qua militarem quoque diſciplinam ſerio conſiderauit. In hac rationem priſcis vſitatam, oppida cingendi, machinas expediendi, ſtationes collocandi, in inſidiis aut ſuos ordinandi, aut eliciendi alios, diſcebat. quibus artem eam adjungebat, quæ munitiones nobis vſurpatas, & earum modos hodie receptos,ex præſcripto artis & proportione docet. Præter iſta,tantos in vtroque jurę fecerat progreſſus,vt in patria illuſtre teſtimonium,poſt diſputationem maxima cum laude habitam, à toto juriſconſultorum ordine obtineret. quod non ſine ſumma admiratione curioſis oculis inſpexi. Nam cum ſtudia, vt plurimum, priuſquam matureſcunt, & ad finem perducuntur, peregrinatio, quæ animum cum corpore à meditationibus auertit, vel impediat, vel penitus extinguat: tanta fuit indole Erneſtus, vt eodem tempore vtrumque feliciſſime præſtaret. Lipſienſem, Tubingenſem, Altorphenſem vidit Academiam: vbique magnos, vbique eximios audiuit viros. Sed in hac præſertim, eum quem vix recordari ſine lachrymis ac maximo dolore poſſumus, Conradum Rittershuſium: cujus amicitia dum viueret, nunc ſancta nobis eſt memoria. Quem præclarum virum, hoſpitem & præceptorem habuit. Ab hoc quaſi manu ad juſtitiam ejuſque ſacra deductus eſt. Porro cum torpeſcat corpus, niſi excitetur crebro, neque animus in tali ſtirpe, quæ militiæ ſplendorem ſuum debet, ab hac plane auocandus ſit, ſumma diligentia ac cura corpus quoque exercuit. Pompeium illum imitatus, qui in caſtris *ſaltu cum alacribus, curſu cum velocibus, vecte cum robuſtis ac validiſſimis certabat.* Idque eo diligentius, quod nunquam ex illius animo majores ejus, magni ſtrenuique exularent viri. quorum expreſſas, non in atrio aut arca, ſed in pectore

re imagines geſtabat. qui ardentes per ſe ſpiritus adoleſcentis & erectos, tanquam creditores quidam laudis ac virtutis ſuæ, noctu quoque atque in ſomnis agitabant. Quippe qui quocunque oculos conuerteret, domeſticam virtutem ac familiarem inueniret. Sæpe Alardum cogitabat, equitem illuſtrem, qui cum princeps maximus Henricus Auceps ludos Parthenopoli inſtituiſſet haſticos, inter alios qui legem ſcriberent certamini, ab illo conſtitutus eſt: ſæpenumero Levinum, qui equeſtres, quos Ludolphus dux Saxoniæ cum apparatu & ſplendore maximo edebat, inter primos moderatus eſt: ſæpenumero Ottonem, qui cum ducibus Burgundiæ, in Palæſtinam contra Sarracenos magno animo & prope indomito profectus, eques rediit auratus. Petrum denique & Ludouicum, viros ſummos maximoſque, Lebuſienſes Epiſcopos. Ergo tirociniis iiſdem, ad virtutem, non ciuilem modo ſed & militarem, magno impetu eniti. Sæpe punctim dimicare aut cæſim: haſtam more militari quatere, aut in altum ſubito emiſſam, manu iterum colligere & vibrare: equum ligneum, à dextris modo, modo à ſiniſtris, quod Romanis quoque vſitatum fuit, inſilire ac deſilire. arte tanta ac velocitate, vt ſtupori ſuis eſſet. Dum in his verſatur, dum non niſi magna quæque & ſe digna cogitat, dum, vt ætas illa ſolet, plena roboris & ſpei, ſi præſertim calcar illud à majoribus accedat, fata ſua condit, (ô iniquitatem rerum humanarum! ô fallaces ſpes ac cogitationes noſtras!) tabes juuenem inuadit: inuidendas illas vires atque agilitatem conficit: confectum atque exhauſtum, mors in flore, tanquam ſegetem in ſpica, occupat, inuadit: è qua nobis, præter deſiderium, exactam moriendi normam, ſed vix imitabilem, reliquit. Quam, cum alii detrectent, ille quaſi adhuc in palæſtra eſſet, ad certamen prouocare videbatur. jurasses,

raſſes, ſacramento, vni Deo & conſtantiæ dixiſſe. Quodſi de virtute licet augurari, non ingentes hoſtium cateruas, non inſtructas timuiſſet acies, qui cum mortis violentia tot menſes dimicauit, neque retro ceſſit. Nam qui cum armatis aliquot congreditur, momento victor eſt aut amplius non eſt. Mortem quippe nemo metuit poſt vitam, nemo horret, nemo æſtimat aut pendit. Quam qui magno tulit animo, inuictus eſt: qui ſpectare rectis audet oculis, ne apparatum quidem ejus, gladios & haſtas formidabit. Hæc eſt, Generoſi juuenes, quæ velum leuat, quæ perſonam tollit, quæ oſtendit hominem, quæ foras integrum producit. reliqua choragium aut phaleræ vocentur. Ille mortem tardo paſſu venientem vidit, nec extimuit aut animum contraxit: cum dolore lento & perpetuo luctatus eſt, nec de conſtantia remiſit. corpus jam emaciatum, jam exhauſtum, jam exſangue, jam cadauer erat, neque adhuc eum ſpiritus auiti & hæreditaria majorum generoſitas deficiebat. In fidiculis naturæ quaſi & tormentis poſitus, obambulauit quamdiu potuit. vbi amplius non potuit, ſtetit adhuc animo, nec clypeum abjecit. Ætas illa mortem metuit plerunque: ille optauit. Alii cum lenta morte pugnant: ille potius cum vita luctabatur. quod in morte ſola ſpem haberet, à qua vitam potiorem expectabat. Neque neſciebat, quamdiu quiſque viuat, nihil intereſſe, dummodo cum laude moriatur. vitam autem nullam eſſe veram, niſi quæ cum corpore non terminatur. Eruditione ac generoſitate viuitur, magnanimitate viuitur, contemptu mortis viuitur, ipſa morte viuitur; ſi quis magno animo cum vita eam commutauit. quæ virtus cum ſublimem erectamque occupauit mentem, primo illud docet, non ſpirando ſed agendo vitæ ſpatium extendi. Tempus ſibi vindicat quod habet: quod non datur à natura, aut contemnit quia non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

non requirit, aut extorquet ab inuita, quia in memoria mortalium relinquitur. Hoc eſt quod poëtæ docent, quod philoſophi inculcant, quod hiſtorici exemplis omnibus hortantur. Nemo amplius aut animi aut virium Homerico Achille habuit. Ille Thetide prognatus, ille Hectoris ac Trojæ pariter euerſor, cujus ſolam galeam ac criſtam hoſtis metuebat, qui tot animas illuſtres Diti ac Proſerpinæ mactarat, annos à natura paucos admodum acceperat: cumque illi alterum concederetur, vt aut diu viueret inglorius, aut maturæ mortis præmium ſolatiumque, res præclare à ſe geſtas, & ex his æternitatem, conſequeretur: iſtud maluit. Quippe qui intelligebat, mortem omnibus æqualem recordatione aut obliuione apud poſteros diſtingui. Diem ſuum cuique fixum eſſe, neque hunc ſpiritum cum ſemel aut emiſſus aut ejectus eſt, cuiquam iterum redire. Nam hæc apud Principem Poëtam ejus verba ſunt. Sed quod ab altero præclare monetur,

famam extendere factis,

illuſtre ac arduum virtutis opus eſſe. Germanicus, de cujus laude nihil ſatis dici poteſt, & de quo tam multa nuper diximus ad Tacitum, intra annum vitæ quintum & triceſimum exceſſit; neque victor orbis Alexander, hunc ætatis orbem eſt egreſſus. & vterque extra patriam occubuit. Tibi quoque, Nobilis ac Generoſe ſanguis, non compreſſit oculos pudica mater, nec ſupremum oſculum infixit, nec errantem ſpiritum collegit, quæ fortaſſe vanos ſibi reditus nunc fingit, & amplexus parat, neque tota comitante ſerie tuorum, cum majoribus, antiquis inclytiſque heroibus, ſepultus es. Peregre defunctus, peregre elatus, peregre nunc jaces. Jaces. ſed in illa terra, quæ terrarum nunc eſt celeberrima. Quæ Hiſpanum toto orbe volitantem, ſola, quaſi murus quidam ac fatale munimentum,

ſiſtit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſiſtit, atque ab aliis auertit. Quæ, inuito patre Oceano ac reluctante, campos ejus peruagatur, gentes ante ignotas adit aut expugnat; & quacunque cœlum patet, Sol vagatur, libertatem ſuam probat, & commercia exercet. Jaces, ſed in illa vrbe, quæ ſcientiæ ac eruditionis domicilium ac ſedes eſt. Quæ cum hoſtem pariter ac famem fortiter ſuſtinuiſſet, Muſas, & earum ope æternitatem, muneri accepit. quæ tot magnas animas vel habuit vel fecit: tot illuſtres viros tegit, & poſt obitum complectitur. In qua Cluſii, Marnixii, ac alii prope infiniti jacent. In qua, patria relicta, ſoboles Deorum Scaliger, tot annos vixit, & immenſum illum ſpiritum effudit. Procul hîc à tuis, procul à tuorum deſtinatione & votis, adoleſcens generoſe, jaces: ſed cum tot tantiſque heroibus hic jaces. Jaces extra patriam: ſed omne ſolum ſapienti vnum eſt idemque. Vbicunque pulcher animus erumpit, cœlum ſuum petit: vbicunque viuit, patriam non deſerit. Aër ille, quem videmus omnes & ſpiramus, omnes pariter inuoluit. præter animam, cum abit. quæ non refert vbi viuat: quia ſupra corpus ſemper viuit. Multo minus refert, vbi emittatur: corpus enim deſerit. Quo deſerto, ſibi vindicatur, & in libertatem abit: cætera pro derelicto ac indifferenter habet. vt qui veſtem abjicit, quam nemo tanti eſſe putat vt de via tollat. Id in generoſo noſtro Ludouico vidimus: cui longa ac infelix tabes, nihil præter cutem, & hanc aridam, reliquerat. Vtinam affuiſſetis cuncti qui huc conueniitis, cum cadauer aliquot amici medico præſente inſpeximus. nemo commutationem tantam ſine gemitu vidiſſet. Frontem illam lætam ac decentem quærebamus: cum temporibus collapſa erat. generoſos illos oculos lætoſque: ſquallor eos ac informis horror occupabat. diſertiſſimum os illud, quod de jure & ſcientia ciuili toties diſſeruit: mutum plane

plane erat ac elingue. neruos illos ac lacertos, quos plerique in palæſtra admirati eſtis, cum compactum ac toroſum illud corpus quouis flecteret aut inclinaret: mors jam eos ſibi vindicarat. ſucculentam illam carnem: ipſam ſecuit chirurgus, nec inuênit. ſtatum illum corporis ac pondus: vix vnius erat onus. pedes illos, qui ad ſaltum militarem nati videbantur: frigus eos obtinebat. illas manus, quæ cum haſtam mira quaterent agilitate ac vibrarent, vobis quoque qui in illa profeciſtis arte admirationi erant: ne moueri quidem poterant. Viſcera interiora, ac præcipue pulmones, cauſam mali ac calamitatis, indagauimus poſt mortem: juro vobis, nihil præter pus inuénimus. Obſecro vos atque obteſtor qui hæc mecum aut vidiſtis, aut ex nobis jam auditis, de fragilitate humana mecum ac calamitate vt cogitetis. Somnium eſt hoc animal, quod currit, nauigat, ædificat: quod dignitates atque honores appetit: quod nummum quærit, & quæſitum condit: quod *tam multa jaculatur*, vt Poëta ait: quod viciſſim metuit aut ſperat, votum ſuum ſequitur, & odit. Quicquid habet præter animum, nec oculi nec nares ferunt. Vbi primum hoſpes ille exceſſit, thure & myrrha, tanquam condimento, eſt vtendum, ne odorem auerſetur qui accedit. Quid eſt homo? Pituita, Auditores præſtantiſſimi, & bilis. Cætera non addo, ne & aures pariter offendam. Pudet cogitare, ſed videre magis pudet, quid ſit illud quod tam accurate colimus. Probrum noſtrum, vbi ſpiritus exceſſit, & infamia. Hæ me cogitationes ſæpe impellunt, vt ad animum ejuſque curam me conuertam. Qui ſi ſolus eſt in homine quod ſumus, ſupra corpus & externa diligenter habeatur. Eum diſciplinis, eum generoſitate vera & nobilitate imbuamus; non quam conferunt parentes, ſed quam mors non eripit quæ cuncta tollit. Hunc aduerſus morbos, hunc aduer-

aduerſus omnes vitæ tempeſtates, & ſupremam illam vel inprimis horam, tanquam in palæſtra induremus. Ita fiet, vt præueniamus mortem: quam non fugit, niſi qui contemnit. Quod beata hæc intelligebat anima. cui cum vicina eſſet, ſine metu aut horrore, quicquid ſe defuncto vellet fieri, præcepit. Matri, quam viſurus poſtea non erat, vale vltimum perſcripſit: libros, tanquam ex hac vrbe ſemel abiturus, conuaſari ſe ſpectante juſſit: reliqua quæ ad exequias ſpectarent, animo præſente ac vultu, popularibus mandauit. Dicam amplius, quod fidem vix inueniet, quam maxime meretur. Aliquanto ante exitum, venire ad ſe pictorem juſſit. credo vt parenti afflictiſſimæ ſolatium hoc daret. Pingi voluit. Rubor ille verecundus, quem amici meminiſtis, jam mutarat. Penicillo adumbrari eum juſſit. Capilli toto capite neglecti jam jacebant. Emendari eos & componi in tabella voluit. Malæ collabentes mortem minabantur. Pingi eas quales fuerant præcepit. Tantus illi animus ſupererat, cum nihil præter animum jam ſupereſſet. Omnibus defunctus, ſedulo ad Chriſtum ſe conuertit. Hunc cum fide, hunc cum incredibili fiducia cunctantem aduocauit. Exceperunt iſtas voces qui adſtabant: Domine quid ceſſas! Domine quid manes! Vt quid me deſeruiſti Domine! Sed præſertim, & cum gemitu occulto, Adeon' oblitus mei nunc es Domine? vt vi quaſi ad beata illa loca jam abire, ac perrumpere ea velle videretur. Quod non ariete aut baliſta, non tormento vllo militari, ſed gemitibus, ſed lachrymis, ſed vere intento conuerſoque in Deum animo fit, Auditores. Iſta machina, Erneſte Ludouice, non quas olim excolebas, cœlum tertium perfringitur atque occupatur. quod Apoſtolus cum vidit, impos ſui erat, quanquam nondum corpore exceſſiſſet. Et jam nullum niſi hoc præſidium habebas. Nam quid ageres? quam am-

amplius ſpem reliquam haberes? Parentes tuos implorares? procul aberant. de nobilitate opibuſque tuis cogitares? nemo illis valetudinem redemit, nedum vitam. Auos proauoſque tuos ac majores, qui virtute & illuſtri fama, ante ſeptingentos annos, in annalibus leguntur? omnes hanc eandem inſtitêre viam. Vires illas tuas aduocares? nuſquam erant. Toros ac lacertos? jam defecerant. Ætatem tuam? nulla tam effœta eſt ſenectus. Genua illa, quæ virebant olim, & quæ tam agiliter flectebas? ne ad pios quidem vſus commoueri poterant. Hei mihi! *Omnis caro fœnum eſt*, Erneſte. *omnis gloria ejus quaſi flos agri. Exſiccatum eſt fœnum, cecidit flos: quia ſpiritus Domini afflauit illud. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, ait ſapiens Hebræus. Solus animus ſupererat jam pene extincto: ille tot heroum tradux: ingens ille ac immortalis, qui non perit. quem nec tabes vlla conficit, nec morbus vllus afflat, nec mors vlla tollit. Hunc in ipſa morte, ipſa, inquam, morte ac ſupremo exitu, deficientibus jam oculis, jam titubante lingua, jam ſingultiente ſpiritu, pallidus ac rigens, vice genuum flectebas: hunc conſeruatori ſuo conſecrabas: victimam acceptam, & quam nunc in manu ſua tenet. Nos, Ampliſſimi Clariſſimique viri, Juuenes Præclari Nobiliſſimique, & in primis hujus populares, qui ſupremæ ejus voluntati ac mandato ſatisfieri à nobis voluiſtis, morem vobis geſſimus. Ego, cum adueniet ſupremus ille dies meus, cujus jam immunis eſt hic noſter, quem quocunque tempore & loco, vbi viſum erit numini ſupremo, volens paratuſque expecto, bene mori & à bonis celebrari velim. Aut ſi id inuidia prohibeat ac liuor, nihil in me magis quam hanc pietatem ipſe amabo. quæ defunctis iſta luce, debitum hoc munus, & à voluntate vltima impoſitum perſoluit.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

De præſtantia ac dignitate Hiſtoriæ. Habita cum Hiſtoricam profeſſionem auſpicaturus eſſet.

ORATIO XIII.

ILLVSTRISSIME LEGATE,
CLARISSIMI COLLEGÆ,
AVDITORES NOBILISSIMI,

MAgnum illum ſapientiæ conſultum, cujus inter cæteros illuſtre eſt nomen, cum jam annos centum circiter & ſeptem natus, moriendum ſibi eſſe cerneret, audaci animo Naturam accuſaſſe ferunt, quod, cum longo rerum vſu viuere jam didiciſſet, vita ſibi excedendum eſſet. Scilicet, cœleſte hoc animal, cui homini fecere nomen, quod diuinæ in terris prouidentiæ quandam quaſi repræſentat imaginem, vrbes conſtituit ac fundat, bella gerit, pacem moderatur, euentuum diuerſitates examinat ac intuetur, & ex illis, quod ex vſu ſibi aliiſque ſit, conſtituit, momentum vnum ſupereſſe, ſemper autem poſtea in morte & tenebris verſari, omnes vero ejus actiones, pariter cum eo deſinere & quaſi interire, indignum judicabat. Erat in excelſo ingentique animo flagrans quidam immortalitatis ardor, qui non ab hoc corpore caduco, quod in terram ſicut rami arborum & fructus, cum vitali deſtituitur calore, ſponte ſua redit, ſed ab illo traduce diuinitatis, initium orginemque accepit. Videbat vir æternitate, quam tantopere affectauerat, digniſſimus, prudentiam, humanæ vitæ regulam ac normam, in ſublimi editoque loco conſtitutam eſſe: ad eam autem niſi per gradus quoſdam perueniri non poſſe: eos autem gradus eſſe humanas actiones. quæ niſi conſeruentur, & in clara luce omnibus ſpectandæ proponantur, neceſſe eſt per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

perpetuos viuendi tirones eſſe homines, & earum imperitos rerum propter quas naſcuntur, ex hac vita tolli. Quodſi Deus hanc mortalibus concederet prærogatiuam, vt, priuſquam res gerere, vrbibus præeſſe, dignitates ſerio adminiſtrare incipiunt, ne de vitæ ſuæ breuitate, de varietate populorum ac ingeniorum, de conditione ſua & incertitudine euentuum, de fortunæ in humanis rebus, vt loquuntur vulgo homines, potentia, aliiſque, ad quæ ſine exemplis pertingere vix poſſunt, vt plerunque ſolent, conquerantur, in rupem editam ſemel conſcenderent, vnde totus terrarum orbis expendi poſſet ac circumſpici, ſæculorum omnium atque ætatum populos, eorumque mores ac ingenia, bella principum, leges prudentium, ſitus regionum vrbiumque, conſilia omnia, omnes actiones earumque euentus, conſpicerent ac perluſtrarent, næ, feliciter ac bene agi ſecum, Auditores, crederent! næ moroſum illud animal, quem hominem vocamus, quod in ipſa vita præterpropter vitam viuit ac perpetuo oberrat, ſummum illud numen, cujus magnitudinem non capit & benignitatem facile accuſat, aliquando abſolueret. Nam & ſemper viueret, & ſine vlla vel itinerum difficultate, vel viarum, omnia accederet, bellis omnibus ac rebus, quæ geruntur, intereſſet, immenſam ſæculorum atque ætatum magnitudinem, aut vaſtitatem potius, contraheret, infinitam rerum ac negotiorum multitudinem momento perſpiceret. Res Ægyptiorum, quæ antiquiſſimæ, Perſarum, quæ opulentiſſimæ, Romanorum, quæ merito habentur maximæ, percurreret, Themiſtoclem, quem ante annos amplius bis mille res geſſiſſe novimus, adhuc intueretur: Miltiadis trophæa, quæ dormire hunc ipſum non ſinebant, tanquam nuper poſita, luſtraret. Athenienſium conuentibus, Lacedæmoniorum deliberationibus, Romanorum Senatui in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

intereſſet: nihil illi tempore abditum, ſpatio inuium, loco eſſet clauſum: cogitationes quoque & imperii arcana, quæ in Regum Principumque animis, tanquam in occulto quodam adyto concluſa jacent, non aliter quam medicus, qui humanum inſpicit ac ſecat corpus, ex euentu ſingulorum protinus colligeret: in penitiora belli conſilia ac artes (quæ à Græcis ſtrategemata dicuntur) mentis oculum immitteret. Hæc prærogatiua, ne vos longius abducam, Auditores, eſt Hiſtoria: certiſſima diuinæ erga homines benignitatis obſes, veritatis mater, vitæ norma, actionum propagatrix vera, prudentiæ, vt quidam apud Græcos loquitur, metropolis. Hæc ætatem noſtram cum ætate æquat vniuerſi, hæc imaginem, non corporis, ſed vitæ, ſed conſiliorum, ſed animi, ad poſteros transfundit, & expreſſam, non in ære aut ferro, non picturæ beneficio aut plaſticæ, immortali rerum ac verborum copia delineatam, omnibus ſpectandam exhibet. Elegantiam ſi ſpectas aut amœnitatem, alibi fluuium aut fontem, alibi nemus aut campum, ita viuidis depictum coloribus inuenies, vt Natura mater de poſſeſſione ſua veniat in dubium, & natiuum rerum genium ac indolem venuſtà prouocet oratio. Grauitatem ſpectas potius aut frugem? Ibi vero regnat, ac magnifice ſe effert. vt quæ vna prope, quid ſit æquum ac juſtum, quid ſit continentem eſſe ac liberalem, quod ſit judicis officium, quod ſenatoris, quæ in bellum miſſi ducis partes ſint ac munia, aliquanto melius exemplis quam præceptis philoſophi, oſtendit. Ciuilis autem ita tota illius eſt prudentia, vt materiem non aliunde petat Hiſtoricus: ipſa autem, ſine Hiſtoria, ineptis putidiſque & accuratis nimium diſtinctionibus philoſophorum ac diuiſiunculis, ab humanis autem ſeparata actionibus, emaciata prope ac enecta, extra locum ſuum, non in ciuitatibus legatur, vbi

vbi regnat, ſed in puluere ſcholarum, vbi nata eſt, intereat. Mihi vero vel præcipuum videtur, quod cum animo ac mente noſtra habet conſortium. quam ſic afficit ac paſcit, vt vniuerſam prope vindicare ac poſſidere videatur. cujus ratio, ab ipſa animæ natura ac origine petenda eſt. Videmus pueros, cum primum intelligere incipiunt, ita cupide narratiunculas audire, vt interdum ne plorare quidem illis vacet. Etiam Philoſophi, quod primo Metaphyſicorum Princeps eorum notat Ariſtoteles, fabellis quoque hanc ob cauſam oblectantur. Sicut autem ſtellæ cum orbe ſuo ſingulæ moueri, à Peripateticis dicuntur, ita mens noſtra, cum narrationibus inhæret, non ſui modo obliuiſcitur, ſed & aberrare à ſe quaſi, & abire, & affixa eſſe rebus ipſis, neque tam legere ſingula quam agere videtur. quæ incredibilis ac prope ineffabilis voluptas eſt, Auditores, ac jucunditas. Si in Romana verſetur hiſtoria, natat cum Coclite, cum Quinctio arat, cunctatur cum Fabio, cum Marcello Pœnum, cum Nerone Aſdrubalem inuadit. Si in Græca, cum Themiſtocle in mari, cum Lyſandro in terra, init prœlium. cum Ariſtide fugit, cum Cimone carceri includitur. Nam de dignitate ejus ſi dicendum ſit, optarem equidem, & quidem ſerio optarem, Auditores, vt, qui quantum poſſunt in contemptum literas & hæc humanitatis ſtudia adducere conantur, vel omnes, niſi graue eſt illis, & ſi hoc cum bona pace eorum obtineri poteſt, pariter abſoluerent, vel cum iis pariter Hiſtoriam damnarent. Qui in juris auguſtiſſima verſantur ſcientia, quam merito extollunt, cæteraſque immerito aut premunt, aut indignas graui viro judicant, ab iis petimus, non quidem ut ex ipſa, quæ ſine illa non conſiſtit, juriſprudentia (neque enim mendicabula hominum ſumus, nec quæ aliorum ſunt exigimus) eam æſtiment, ſed vt leges ſuas, quantum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tum poſſunt, tueantur, nobis vero & Principibus Hiſtoriam relinquant. Quæ, ſi (arroganter enim eſt loquendum) nulla pateat doctori cathedra, omnes Academiæ claudantur; in aulis ſemper intimiſque Principum conclauibus hoſpitium habebit. quorum ab animis, à conſiliis rebuſque, quas vel meditantur vel gerunt, ſeparari hæc non poteſt. In caſtris, inter tubas & armorum ſtrepitum, quod de Scipione legitur, vbi legibus, quod & prouerbio nobilitatur, ſilendum eſt, locum inueniet. Nam, ne quis ignoret, aliter à nobis, quibus res vobiſcum eſt, aliter in gratiam illorum exponitur Hiſtoria. Veſtra enim cauſa, vocibus interdum ac ſermoni inhærendum eſt, antiquitates alibi excutiendæ, loci ſimiles nonnunquam adducendi ſunt. Apud illos vero, magni alicujus expoſitionem qui ſuſciperet Hiſtorici, qualis eſt Polybius, exempli gratia, aut Liuius, longe aliam profecto rationem inſtitueret. Totam enim & ciuilem pariter & militarem excuteret ſcientiam. De inſtituendo principe ac formando, de regendi ratione optima ac modo, de legati munere ac officio cum cura ageret. de quo in Pandectis Porphyrogenetæ, quos, Juſtinianum magnus Imperator imitatus, ex hiſtoricis conſtruxit, titulus exſtabat, cujus magna pars ad nos peruênit. Ageret de oppugnationibus murorum & locandis ſtationibus: doceret, quando irrumpendum, quando callide eliciendus eſſet hoſtis: de ſignis, de inſidiis, portarum cuſtodibus, ac de vigiliarum conſtitutione diſputaret: de ordinanda diſputaret acie: quid ſit agmine procedere quadrato: quæ ſit duplex acies, quæ triplex, ſedulo exponeret. Si militiam vtramque, noſtram & antiquam conjungere illi eſſet animus: omnes accurate machinas, catapultas, arietes, baliſtas ſcorpiones, ſambucas, crates, vineas, pluteos, aliaque id genus deſcriberet: cum his noſtras obſidendi ra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

di rationes conferret. Quod ſi nos neque accurate agimus, & nonnulla quæ minora ſunt monemus, non hoc dignitati derogat Hiſtoriæ, ni fallor, ſed commoditati veſtræ & profectui, à nobis datur. quibus commendatum hoc eſſe debet, inprimis ne ab vſu hactenus recepto diſcedamus. Porro cum magnifica, illuſtris, varia, ideoque & grata omnis ſit Hiſtoria, tamen neſcio quo pacto nos præ reliquis pleriſque ſplendor populi Romani, & quæ propria illius gentis eſt majeſtas, excitat ac rapit. cujus ne nomen quidem fando expreſſerunt vnquam Græculi: vt ab ipſo imperio & vrbe inuicta, ad autores ejus, Hiſtoricos inprimis, tranſiſſe videatur. Indignantibus videlicet Diis immortalibus, interire ejus populi ſplendorem, cui Virtus & Fortuna pariter æternitatem promiſerant. qui à fabulis quibusdam & poëticis propemodum ineptiis exorſus, ſupra omnem omnium regnorum ac imperiorum magnitudinem aſcendit. Quis vero ita languet, ita deſes ac ignauus viuit, vt non ſolo nomine ac recordatione ejus vrbis erigatur, quæ compendium orbis, orbis miraculum, vno omnium conſenſu ab antiquis appellatur? Cujus autem animus non paſcitur & quaſi ſaginatur, qui Camillos, Fabios, Fabricios, Naſicas, Scipiones, Curios, aliaque id genus, non tam hominum quam virtutis, legit nomina? Quis non excitatur & immenſa voluptate tangitur, cum in illam penitus ſe gentem abdidit, à qua vim virtutis & exempla, non vt in Græcorum chartis diſſerendo, verum ipſa vita, ipſis actionibus deſcripta ac delineata accepimus? cujus linguam propemodum vernaculam habemus: cujus legibus ac jure omnes vtimur: cujus reliquias in ſaxis & lapidibus prope adoramus. Ego vero (neque enim diffitebor, Auditores) non aliter quam ex itinere longiſſimo, quod jam annos aliquot per totam prope Græciam confeci, quaſi in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

patriam reuertor. Et quemadmodum Vlyſſes ille Homericus, cum ad Ithacen ſe appuliſſe videt, ſolum patrium amplectitur, Nymphas indigetes ſalutat, quæque toties optarat loca, ſingulari cum gaudio ac voluptate veneratur: idem mihi euenit, cum vrbem hanc intueor, & quæcunque adoleſcens olim diligenter contemplatus ſum, ad ea denuo delatum me video. neque ſane vt inquilinum, ſed vt ciuem, in Rempublicam Romanam, poſtliminio veniſſe me cenſeo. Non proſcriptus fui, neque jus Quiritium aut ciuitatis interim amiſi, Auditores, ſed ingenii ac eruditionis cauſa, & ad omnes diſciplinas perluſtrandas, Romanorum more in Græcia verſatus ſum. Nunc, quod bene eueniat, non aliter quam qui Athenis, poſtquam eo ſtudiorum cauſa conceſſiſſent, maxima cum voluptate in patriam reuertebantur, vrbem cupidus aſpicio. Nec poſſum quin exclamem,

Salue magna parens Diuûm Saturnia tellus,
Magna virûm.tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior, ſanctos auſus recludere fontes.

Ejus vero amplitudinem, nemo recte totam intuetur animo, niſi qui à rudimentis eam inchoauit. quod in L. Annæo Floro, pariter facturi, Auditores, ſumus. Scilicet, caſam vnam Romuli, tot templa, ædificia, ac moles, quæ humanum excederent faſtigium, peperiſſe, quis non admiretur? Conditores domini terrarum populi, ab hominibus neglectos, feram conſeruaſſe, quis non cum ſtupore cogitat & legit? Tiberinum quoque, abjectis ibi, amnem repreſſiſſe, quis non lubenter nec inuitus credit? vt naturæ limites origo ejus exceſſiſſe videatur, cujus ſplendor & potentia, terrarum fines poſtea exceſſit. Jam, quemadmodum cum excellenti præditum virtute hominem videmus, qui vel armis, vel ingenio, inſignem nominis celebritatem conſecutus eſt, ipſa propemodum crepundia illius & infantiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tiam cum neſcio qua voluptate penitus cognoſcere ſatagimus: eodem modo, qui auguſtam Romæ dignitatem admiratur, eum neſcio quo pacto magis ejus incunabula delectant. vt Euandros quoque, Faunos, Fauſtulos & Accas, incredibili cum ſtudio & audiat, & legat. Quam viam & nos inſiſtemus, qui à prima orbis dominæ infantia, ad plenam ejus ac maturam ætatem procedemus. A paſtoribus ad Reges, à Regibus ad libertatem, à libertate ad ea tempora deueniemus, quibus vitiorum magnitudo, magnitudinem imperii æquauit pariter & perdidit. Non enim homines modo, ſed & gentes, Valeriam, Poſtumiam, Papiriam, Quinctiam, præ cæteris, & Fabiam, Curiam, Fabriciam videbimus. quæ cum ancilibus, è cœlo delapſæ, aut à virtute ipſa genitæ atque educatæ videntur. Ita ad ciuilia paulatim bella, &, efficaciſſimum malorum omnium, ambitionem veniemus: quæ inter fratres primum orta, mox ad alios peruênit. Tanquam in tabella, vitam populi Romani, mores, ſtudia, in primis autem bella & prœlia, videbimus. quæ non ſine cura, quantum quidem in conciſa illa breuitate potuit, Florus noſter perſecutus eſt. Cujus expoſitionem aliquando ex hoc loco à Dominico Baudio audiuiſtis: viro cum antiquitate conferendo, memoriæ autem tantæ, vt hiſtorias omnes, omnes res geſtas, nouas ſimul & antiquas, tanquam in capaci quodam ſinu circumferret. Qui quidem nihil nobis præter incredibilem amorem ſui, quem propinquus fato nobis commendauit, & hunc locum in quo feliciſſime verſatus eſt, reliquit. vt hoc ipſum quoque quantum eſt quod nos non poſſumus, laudi ejus & exiſtimationi cedat. Ipſe autem, laudem omnem ac exiſtimationem ſuam, tam legendo quam ſcribendo, ex Hiſtoria petebat. In hac viuit, in hac loquitur nobiſcum, in hac genium illius feliciſſime expreſſum, & præſentem quaſi

ipſum intuemur. hac poſtremo decus atque exiſtimationem patriæ, ſibi vitam peperit poſt mortem. O diuinam literarum vim ac dignitatem! O conſeruatrix hominum, conſeruatrix humanarum actionum, conſeruatrix temporum, conſervatrix ſæculorum omnium, omnium annorum ac ætatum conſeruatrix Hiſtoria! In te Græcia philoſophatur, in te Roma adhuc imperat, in te creſcit pariter ac floret, incipit & deſinit: regnum Brutus tollit, Romulus inſtituit: pontem vellit Cocles, manum vrit Mucius: natat Clœlia, vim patitur Lucretia. Vaſtat Annibal Italiam, Scipio Carthaginem: Craſſus apud Parthos; in Ægypto Pompejus; ab armata toga in ſenatu Cæſar jugulatur; Cato libertati ſpiritum impendit. Per te extat quicquid fuit; quicquid autem eſt, nunquam eſſe deſinit. Per te ritus ſuos populus, ſacra aruſpices, magiſtratus inſignia; per te regiones ſuas, vrbes, aquæ ductus, inſulas & vias adhuc habet. in te muros ſuos & pomœria tuetur. Ipſi quoque Dii indigetes, & Veſta mater, & æterni ignes, & Tarpeius Jupiter, & ſeptem montes, nuſquam niſi in Hiſtoria conſpiciuntur. Tu Themiſtocli, qui tam anguſte ſe vixiſſe querebatur, ſupra centum ſeptemque annos, omne æuum adjeciſti. Alexandrum autem Magnum, qui inuidia fatorum intra trigeſimum & tertium extinctus eſt, vt cum orbe, de quo triumphauit, hactenus ſuperſit, effeciſti. Ite Reges, ſi videtur, Principeſque, ite, & trophæa veſtra alibi quam in æternitate literarum collocate: ſaxum aliquod, aut neſcio quem lapidem, aduerſus temporum diuturnitatem quicquam poſſe exiſtimate: oratores, poëtaſque & hiſtoricos inprimis, flamines Muſarum, & æternitatis ſacerdotes, veſtræ autem gloriæ ac nominis præcones, negligite, ſi placet, ac pro iis ſimiam aut morionem ſaginate. Ipſa imperatrix gentium, juris noſtri

ſtri genitrix ac mater, extra Hiſtoriam jam nuſquam eſt: orbis vniuerſi domina ac princeps, nuſquam majeſtatem extra literas tuetur. Cum autem, tot in illa ſtatuas, tot arcus, templa, porticus, baſilicas, ſepulcra, curias, columnas, quæ in vrbe aut extra eam à principibus terrarum, ſpe æternitatis conſecrata fuerant, interiiſſe videamus, adamanti quoque, quem duriſſimum in terris perhibent, in quo fatalia Parcarum ſcita ac decreta, propter incredibilem rigorem ſummum, inciſa prædicant poëtæ, ſi quæ fuerant commiſſa, nuſquam jam eſſe; quid ni ita judicem, ſaxa, ferrum, chalybem & æra, ipſas quoque artes quibus iſta ſe commendant, infra ingenii humani vim jacêre ac majeſtatem? Si quis veſtrûm vel Hiſtoriam inſpexit, Pompeji theatrum ignorare non poteſt. in quo more Gigantum, cum ætate ipſa contendiſſe quidam Principum videntur. Pompejus quippe vt manſurum ſtruxerat, abſumptum igne perditumque inſtaurauerat Tiberius, Caligula abſoluit. Denuo ambuſtum Claudius refecit: vetuſtate denuo confectum Theodoricus erexit. Nunc vbi eſt, Auditores? Memoriam ac nomen quoque amiſerat, ſi per Hiſtoriam liceret. Octauium, res quas geſſiſſet, in immenſa porticu, quam è manubiis, tanquam ſemper extituram, conſtruxiſſet, maxima cum cura depingendas, ac delineandas artificibus dediſſe: veſtigia ejus, præter ea quæ leguntur, aliquis oſtendat. Quare cum jam nihil ex ruinis tantis, nihil è Gothorum manibus & Vandalorum furiis, nihil ex naufragio fortunæ, temporum diuturnitate, ac bellorum tempeſtate, præter ſola animi ac mentis monumenta euaſiſſe videamus, ſed & quicquid hodie vel arant vel ædificant mortales, ni à nobis vindicetur, periturum, hujus autem vitæ tam anguſtæ ac caducæ famam atque exiſtimationem, in poſteritatem, eloquentia atque ingenio, propagandam;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

aſſurgamus, Auditores, aſſurgamus. & puſillum hocce tempus, ac momentum prope, quod ad excolendum hoc depoſitum tam grande, in quo noſtram, ac eorum prope omnium quæ nata ſunt, memoriam, dignitatem, gloriam, ipſam denique æternitatem diuinitas conſtituit, à qua cætera pendere voluit, (animam ac mentem dico noſtram) ita extendamus, vt immortalitatis noſtræ legem, volente ac fauente Deo immortali, qui æternitatis inſtrumenta nobis dedit, exceſſiſſe, reliquis autem omnibus, vitam ipſi & perennitatem contuliſſe videamur. Quod à ſola prope Hiſtoria eſt exſpectandum.

De cujus præſtantia & dignitate, quod verba facientem hactenus nos audiuiſtis, ſingulares vobis, Auditores, gratias & habeo & ago. Inprimis autem tibi, Nobiliſſime Legate, expreſſa majeſtatis Regiæ imago, quod, Pompejum Magnum imitatus, Amplitudinem tantam auditorii noſtri anguſtiis ſubmittere dignatus es: ejus rei cauſa ipſe ad nos, & in vrbem hanc veniſti. Ego viciſſim ingenii hujus noſtri anguſtias illius magnitudini, obſcuritatem ſerenitati dico, dedico, addico.

De prima Romanorum ætate, & prima ejus populi virtute. Habita, cum in L. Annæo Floro, ad primum bellum Punicum perueniſſet.

ORATIO XIV.

QVod bonum, fauſtum ac felix vobis mihique & honeſtæ voluntati veſtræ ſit ac ſtudio diſcendi, Auditores Nobiliſſimi, ad quingenteſimum fere Populi Romani Quiritium annum peruénimus. Quam ætatem primam, omni genere virtutum, quibus poſtea Romana res ſtetit, floren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tiſſimam, elegans in primis autor, L. Annæus Florus, partim infantiam, partim adoleſcentiam vocauit. Credo, quod, quemadmodum in magnis viris, quanti ſunt futuri aliquando, tanta in eorum animis atque actionibus ætate prima, ſemina apparent, quæ, judicio paulatim accedente & experientia, ad maturitatem ſummam perducuntur: ita Populus Romanus, quantus aliquando, cum imperium terrarum obtineret, euaſurus eſſet, tantam de ſe ſpem initio præberet. Mihi autem paulo aliter videri ſolet. Quippe rerum ſi geſtarum ineatur numerus, ſi imperii ſpectetur magnitudo, quæ ad ſupremum paulatim faſtigium ac culmen peruênit, quæ & ætas juſta recte autori noſtro dicitur, fatebor equidem, quæ hactenus audiuimus, elementa tantum quædam & initia, aut futuræ aliquando magnitudinis præludia fuiſſe. Sin præſtantiam virorum videamus, quos quingenti iſti anni ediderunt, ſi virtutis excellentiam & animorum, in ſingulis ſi pietatem, ſi juſtitiam, continentiam, fortitudinem, libertatis ſtudium ingens & amorem, metuo, ne ubi ad externa bella venietis, quorum prima ac maxima ſunt Punica, poſt deuictam atque expugnatam Italiam, Populo Romano, non magis cum externis gentibus, quam cum earum vitiis pugnandum fuiſſe judicetis. quæ nunquam ita expugnantur penitus, quin in animis aliquod ſui veſtigium relinquant. Metuo, ne felicem judicetis populum terrarum principem, quamdiu ſuum ipſe Tiberim, ſupremum habuit imperii limitem, quamdiu ſub Regibus pauper & ſecurus vixit, quamdiu de proferendo tantum vrbis pomœrio cogitauit, quamdiu in Italia ſua latuit, quamdiu cum Etruſcis, cum Latinis, Faliſcis ac Samnitibus, &, qui paginam vtramque hactenus fecerunt, Æquis ac Volſcis luctatus eſt. Pertinacibus quidem, Auditores; vicinis tamen hoſtibus fini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nitimiſque. qui, quod moribus iiſdem, iiſdem inſtitutis vterentur, capti non caperent, neque quicquam tranſmarinum in vrbem inferrent. Neque dubito, quin, ſi ætatem cum ætate, hanc cum reliquis, reliquas cum iſta, contendatis, merito dicturi ſitis,

Ex illo fluere & retro ſublapſa referri
Res Italûm.

Ex quo, ſcilicet, Italia Carthaginem, Carthago æmula Italiam inuaſit. Quare paulum ſubſiſtamus hic, ſi lubet, & quandoquidem Hiſtoriam, non verba & voces, ſicut lucum ligna, quod eſt apud Flaccum, aut narrationem otioſam credere atque exiſtimare oportet, cujus omnis in actionibus ac vita vſus ac vtilitas ſpectatur, quemadmodum qui profecturi ſunt, priuſquam vale vltimum amicis dicunt, terram quam relinquunt crebro intuentur & ſubinde amplecti ſolent: idem faciamus nos, priuſquam in Hiſtoria Romana, illam omnium virtutum matrem, Italiam relinquimus. Itaque, quod olim vſitatum erat, Auditores, manum ori mecum admouete, & virtuti illi valedicite. Ruminemus ſi quid hactenus audiuimus, vt ejus recordatione animum paſcamus. Non enim poſthac, ne erretis, Brutos, Quintios, Camillos, Decios, & illa nomina virtutum, Curios Fabricioſque, audietis. quibus, niſi ætas ſua, & fortaſſe illa, cujus poſtea contemptus rem Romanam atque imperium peſſundedit, ſimplicitas obſtaret, nemo eſſet, qui non reliquis præferret. Nunc hoc affirmare vobis poſſum, quemadmodum ætate illa quam adoleſcentiam dicimus, omnia excitata magis ſunt ac vegeta, ita in illis omnia ad virtutem excolendam magis integra, magis expedita ad defendendam libertatem atque acria fuiſſe: cujus, ſanguine pariter atque animis, prima tum jecerunt fundamenta. Vultis initium à pietate faciamus? Non jam Romuli augurium

rium auguſtum, nec Pompilii religionem, quæ ab ipſo primum inſtituta ſemper cum imperio accreuit, vt antiqua nimis hic commemoro. Inuenietis tamen, ſicut ceremonias ac ſacra, ita ipſam prope pietatem hac ætate natam eſſe. neque quicquam ſine numinis diuini compellatione aut publice aut priuatim, ne in procinctu quidem, ac prope inter ipſa arma, geſtum. Receptum ea tempeſtate erat, vt Romanus cum hoſte conflicturus, poſtquam jam vtrimque ceciniſſent ſigna, inhibito paulisper animi ardore, ad Orientem ſe conuerteret, Deoſque immortales, vti proſpere ea res ſibi Patriæque eueniret, poſceret. Ab Horatiis id Curiiſque factum, fide digni autores teſtantur à quibus & duxiſſe originem videtur. Cæleſtes fuiſſe animos oportet, qui in ipſo mortis limine, cum vxores, liberi, parentes, quicquid domi eſſet, quicquid eſſet in exercitu, morte eorum niteretur, in cœlum, vnde oriundos ſe ſciebant, antequam in hoſtem, ſe conuerterent: Deum immortalem victoriæ præferrent vel præficerent. Ajunt, milites plerunque, poſtquam ſignum datum eſt, ſi imbelles ſint ac pauidi, non animo conſiſtere, non corpore, labare ac ſuccidere illis poplites, oberrare pedes, oculos hebeſcere ac præſtringi, in primis vero ipſum à quo corpus diſpenſatur externari ac deficere animum: ſin generoſi, amentibus ſimiles ferri in hoſtem. Vnde horrendus clamor ille, quem conflictu primo à Romano excitari ſolitum, hiſtoriæ teſtantur. vt neuter eo tempore, nec fortis nec imbellis, in poteſtate ſua videatur. Ille quidem multo minus: quia ſpe victoriæ jam plenus, anteuertit eam occupatque, neque aliud tum cogitare poteſt. At diuini illi viri, prius colligebant animum quam effundebant: prius, vt Platonici loquuntur, in arcem rationis ſecedebant quam ſe impetu permitterent: prius denique de Deo, quam de libertate, cujus cauſa omnia honeſti

honeſti ſuſcipiunt, ac gerunt, quam de Penatibus ac focis, quam de propria ſalute, cogitabant. Neque ab ea cura vel imbellem ſuus timor (ſi modo vnquam timuit Romanus) vel audacem ardor ſuus auertebat. Nihil de bellorum auſpiciis nunc dicam, quæ reperta eo tempore non vno loco par Romanæ majeſtati ſcriptor T. Liuius teſtatur. Quanta cujuſque vel religio vel pietas, tanta rebus conclamatis apparere ſolet. cujus fides & illuſtre documentum è bello Gallico petatur. Vrbem infenſiſſimus Romano nomini tenebat hoſtis, neque vel præſidium vel ſpes in virtute erat. Tamen, quaſi res humanæ nuſquam laborarent,

Pontifices, inquit Florus, *& flamines, quicquid religioſiſſimi in templis erat, partim in doliis defoſſum terræ recondunt, partim impoſita plauſtris ſecum auferunt. Virgines ſimul ex ſacerdotio Veſtæ, nudo pede fugientia ſacra comitantur.*

Adeo in patria verſari quiſque ſe credebat, ſi cum Diis ſuis exularet. Nam de Fabio Pontifice quod addunt, proximum miraculo videtur: quem per hoſtes medios, à Manlio, cuſtode libertatis pariter & arcis, ad celebrandum in Quirinali ſacrum, animo impauido demiſſum ferunt. Nihil de priuatis dicam. Inter quos Albunius fuiſſe fertur, qui *depoſitis uxore & liberis*, tanto in metu tantaque feſtinatione, capta vrbe atque expugnata, Veſtæ ſacerdotes, cum Palladio ſacriſque reliquis in plauſtrum recepit. Adeo, inquit præclare idem autor, *tum quoque in ultimis, religio publica privatis affectibus antecellebat.* Vultis conſtitutionem Reipublicæ videamus? Hæc eſt illa ætas; quæ vt libertatem populo, ita libertati vindicem illius conſulem; conſuli autoritatem plenam dedit, nimiam eripuit. Eadem dicendi juris cauſa per ſupremi magiſtratus abſentiam, prætorem; eadem ſupremi magiſtratus coërcendi cauſa, tribunos & ædiles; eadem,

ne ſummi magiſtratus exoleſceret autoritas, Regem poſtea futurum cum ambitioni locus eſſet, Dictatorem dedit. A quibus inſtitutis quantum poſtea Reſpublica receſſit, credite, Auditores, tantum aut de majeſtate imperii, aut de libertate deceſſiſſe populi. Quod ruina tandem vrbis, quam æternam fore Dii & homines jam ſpopondiſſe videbantur, ſatis confirmauit. vt mihi quidem prius ab adoleſcentia ad ſenectutem quam ad vegetam ætatem perueniſſe videatur. Si quis nimia nobilitate aut virtute inſoleſceret, ſi quis ciuitatis otium turbaret, aderat continuo vir validus & acer, cujus verba allium & pultem redolerent, ingenti poteſtate ac ſacratis armatus legibus, Camillum aliquem aut Manlium, Gallorum adhuc ſanguine ſtillantem, ſi res poſceret, in vincula abduceret: ingratus in hos, ſi videtur, publice non parum ſalutaris. MAGNO enim inuictoque animo, prona ſemper ad ambitionem à virtute via eſt, niſi aliena inhibetur poteſtate qui exceſſit ſuam. Quis enim Syllam ne proſcriberet, Cæſarem ne Dictaturam inuaderet, Neronem ne vrbem incenderet, repreſſit? Nam quæ maxime ætate hac pleriſque diſplicet poteſtas, ea conſeruata reliquas ſeruauit, ſoluta imperium diſſoluit. quod vt penes paucos fuit ſi virtutem ſpectes, ita hæc optimates confirmauit, dum pro plebe interceſſit. quæ non raro opprimit ſi opprimatur, & Rempublicam inuadit in qua ſeruit. Vultis jam ad leges veniamus? quarum numero vt reliquæ ætates laborarunt, ita fontem iſta dedit, neque in numero exceſſit modum. Eo enim poſtea deuentum, vt ſupremam mereretur laudem, non qui multas ferret, ſed qui plurimas auferret. quod Juſtinianum principem tantopere nobilitat. Nihil hic de Regibus & jure eorum dicam. Quanquam conſtat, Romulum, ad publicum quod attinet, præcipue humanum, Numam maxime diui-

num, quod autem ad priuatum, Seruium, ciuiſe potiſſimum excoluiſſe. Adeo cum leges eſſent paucæ, jus abſolutum erat: poſtquam exceſſêre limites, ſemper aliquid deeſſe viſum. quippe quæ calliditate ſæculi aut moribus cenſentur. Decemuirales autem nonne hæc ætas dedit? quarum nunc fragmenta, quæ non ita multa extant, ſicubi occurrunt, tanquam oſſa & ſanctorum hominum reliquias, in ſcriptis antiquorum ſparſa, adoramus prope & exoſculamur. Hæ ſunt iſtæ, quæ Romanæ leges ac vetuſtæ, leges nudæ, à Juriſconſultis, jus ciuile, ab Vlpiano, & quod omnia hæc ſuperat, jus exploratum, in Codice vocantur. Hæ ſunt iſtæ, quas cum omnium Philoſophorum ac doctorum hominum bibliothecis Tullius componit: quas conferre legibus Platonis audet Phauorinus; quanquam frigide nonnulla, vt Græcorum mos eſt, cauilletur. Has, tanquam carmen neceſſarium, ætate illa pueri diſcebant. quas cum memoriæ mandaſſent, nihil vel ad ſacrum, vel ad publicum, vel ad priuatum jus deeſſe ſibi viri optimi ac vere innocentes putabant. Commentarius in illas prope vnicus, à Peto juris antiquiſſimi conſulto, ſatis breuiter conſcriptus extitit, quem tripartita à diuiſione nuncupabant. Quem in dubiis ambiguiſque cum conſuluiſſent caſibus, præclare ſatis in judiciis inſtructi videbantur. Adeo ætate illa, cum intactum ab externis moribus Romanum nomen eſſet, plures legum gnari naſcebantur quam nunc fiunt. Atque vtinam, vtinam, inquam, Auditores, non mores modo noſtri, ſed & leges, quarum neque legem neque modum nunc habemus, ad ætatem illam, de qua agimus, redire poſſent. Mihi credite, facilius duodecim quam infinitis viueremus, quæ, vt recte Tacitus pronuntiat, *ſæpius diſſenſione ordinum & adipiſcendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob delicta in Republica Roma-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

na latæ ſunt. Quid enim accurato erat opus jure aut legibus, cum ex juſtitiæ præſcripto omnes viuerent? cujus vim ac præſcriptum, non in tabulis aut ære, ſed in animo geſtabant. Quid autem opus Fannia? cum luxuria non eſſet. Quid Oppia? cum in vſu aurum vix eſſet. Quid Cœcilia? cum in agro idem cultus qui in vrbe eſſet. Quid Julia de ſumptibus? cum rapa ſua Curio ſufficerent, aurum non placeret. Quid Falcidia? cum virtutem quiſque ex aſſe, neque præter eam quicquam ad hæredem peruenire vellet. Quid Scantinia? cum præter conjugis amplexus, cæteros neſciret quiſque, & ex illis ſimiles produceret. Quid de ſicariis Cornelia? cum homicida legiſlator nondum natus eſſet, qui ſex ciuium millia, obiter atque aliud agendo, jugularet: nouam autem ſicam, non in homines ſed in Rempublicam, proſcriptionem, nempe, ſtringeret. Quid autem Memmia? cum calumniator aut quadruplator nondum eſſet. Quid tot de judiciis? cum & pauciſſima hæc eſſent & diu nulla. quæ cum eſſent multa, à Triboniano tamen prætermiſſa ſunt. qui non magis rationem reddidit earum quas rejecit quam quas nobis dedit. HÆC enim legum plurimarum eſt natura, Auditores, vt non niſi moribus corruptis proſint, &, ſi nimium corrupti ſint, auxilium non ferant. Leges autem paucæ cum eſſent, actiones quoque paucæ erant. nec prudentibus, qui reſponderent, erat opus, quamdiu nemo dubitaret, nemo conſuleret. Interpretationes quoque legum ſi ſint plurimæ, diuerſæ quoque ſint neceſſe eſt. neque lites amputant, ſed ſerunt. Interdum quoque, niſi nouis legibus coërceantur, veteres corrumpunt. Nemo juris, omnes probitatis eo tempore conſulti habebantur: quam in gremio materno hauriebant. Nec patrono erat opus, vbi nemo accuſaretur: nec facundia, cum nemo accuſaret. Pœnæ quoque & ſanctiones aberant: quia fine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

legibus pudore regebantur & modeſtia. Fidei autem vinculum, pro juramento innocentiam habebant. quam non magis inter ſuos quam cum hoſtibus colebant. Quos frequentius juſtitia & fide (rem hac tempeſtate prope inauditam) quam virtute bellica aut armis expugnabant. Cujus rei infinita prope exempla, in Camillo tamen & Fabricio præcipua, habemus. Quorum alter cum Faliſcos aliquamdiu fruſtra obſediſſet, neque armis quicquam profeciſſet, fide atque exemplo probitatis, vt ſe populo Romano dederent, effecit. Alter æquitate Græcos, in Italiam tum primum venientes, profligauit. Quibus armis neque victi vnquam fuerant, nec vicerant: quippe quorum vſum ignorabant. Nunquam hoſtem acriorem Pyrrho, Rege Epirotarum ab Achille oriundo, Romanorum virtus habuit. Cujus caput cum aduerſis rebus conſuli Fabricio Timochares offerret, Conſul vir ſanctiſſimus, cum victor eſſe poſſet, juſtus eſſe mauult. conſilium ad Regem defert. qui inuſitatam admiratus probitatem, facilius à curſu ſuo Solem, quam ab æquitate Fabricium auerti poſſe dixit. Quo tam illuſtri teſtimonio quid aliud quam ſine armis expugnatus, probitati ac juſtitiæ Romanæ, manus pariter & arma, maximus Græcorum dedit? Vultis ad conſtantiam & continentiam, ætatis hujus proprias virtutes, veniamus? Quarum plurima in aliis, vtriuſque vero illuſtriſſima ac ſumma hîc exempla habemus. Eundem bello Tarentino moræ cum tæderet, neque ferro hactenus res ſucceſſiſſet, auro Fabricium aggreditur, ſed fruſtra. Qui poſtridie ad Regem cum rediſſet, ſcire voluit Rex, vtrum cujus probitas inuicta eſſet, ejus ne timorem quidem animus admitteret. Elephanti, ingens atque horrendum animal, ea adhuc tempeſtate omnibus ignotum, in Italiam tum primum venerant. Ex his vnus, dum

dum cum Rege loquitur Fabricius, juſſu ejus ex aulæis caput præter expectationem cum barritu maximo emittit, manumque, ſeu proboſcidem, altiſſime ſublatam, nihil tale cogitanti, ſubito intentat. Qui vt ante immotus, tanquam ad ſpectaculum familiare, placide & cum riſu; Neque heri aurum, inquit, tuum, Pyrrhe, neque hæc bellua me hodie commouit. Vultis jam ad hujus populi virtutem, hoc eſt, ipſam fortitudinem, deueniamus? cujus vſum, cum tyrannide conſtringeretur, liberum atque expeditum Brutus eſſe voluit. qui Romana primus ac inuſitata nomen Regium ex vrbe ejecit. Quam cum ejus liberi clam oppugnaſſent, Conſul patriam pro illis adoptauit. atque is, cum poſt adoptatam à ſe libertatem, cujus erat totus, ne amorem quidem liberorum, violentum atque inexpugnabilem affectum, reliquum haberet, ambos publice in foro, prius virgis, mox ſecuri cædi voluit, conſpexit. Cumque reliqui aut gemerent aut alio ſpectarent, nunquam à ſupplicio auertit vultum. quin paternos quoque oculos in pœnam ac ſupplicium quod tales genuiſſet, magni atque inuicti animi, in cujus poteſtate totus erat, opus, intueri juſſit; major hoc ſupplicio quam tyrannorum fuga. Quis Græcorum ſapientiam miretur, cum tam longe ſupra eam ſine ea Romuli nepotes conſtituerit natura? Idem cum Tarquinio Arunte, ſtupri Lucretiæ comperto, cujus ipſa ſuo ſibi ſanguine opprobrium eluerat, in acie congreſſus, tanta vi & corporis & animi, vt infeſtis in hoſtem calcaribus cum equum admiſiſſet, pariter cum eo expiraret: *quaſi adulterum* (ita enim Florus noſter loqui amat) *ad inferos uſque ſequeretur.* Cæterum, vt feræ, poſtquam vinculis elapſæ ſunt, bis majores tanto impetus habere ſolent, ita quæ immenſa ſemper atque inuſitata in Romano fuit, poſt ejectos primum Reges ineffabilis pene ac miraculoſa fuit virtus: conſpirante ſimul

ſimul odio tyranni & amore libertatis. Cujus comparandæ, iis qui ad eam à natura facti ſunt ac nati, omnis juſta atque honeſta eſt occaſio. Nam quemadmodum qui nauem dirigere aut currum non poteſt, recte faciat atque ordine, ſi alii committat: ita qui præeſſe ſibi aut non didicerunt aut non poſſunt, alienum ſane imperium admittant. cum eorum maxime vt ſeruiant interſit. Qui autem poſſunt; ii libertatem tueantur acrius quam vitam: imo ſanguine eam redimant ſi poſſunt: ſi non poſſunt, tamen fortiter occumbant. Viro enim vere honeſto, neque quiſquam imperare præter ipſum debet, & ſi fortis ſit, non poteſt. Nam aut libertatem ſeruat, aut ne quidem vitam. Nemo autem ſeruit diutius quam vult: hoc eſt, quam reſpirat. MORIENDI quippe libertatem non ciuile ſed naturæ jus magnanimis conceſſit: quam prærogatiuam ſummi ſemper viri intuentur. Tales autem Coclites fuiſſe & Scæuolas quis dubitat? Qui mihi ſine corpore & armis ſolo animo pugnaſſe, & amore libertatis partim, partim fœditate ſeruitutis, cujus recens tum adhuc memoria vigebat, per ipſa vulnera & cædes, ad imperium terrarum, cujus magnitudinem virtute æquabant, animo ac factis præuerterant, feſtinaſſe videntur. Quorum corpora cum Albulæ continerentur ripa, magnus animus atque infinitus, Orientis intra ſe atque Occidentis concludebat terminos: contemptu autem mortis quicquid voluit effecit. Etruſcum videamus bellum, quod pro libertate agreſtes illi atque indomiti, neque vlla eruditione Græcula ad libertatem inſtituti, Heroës illi vere inexpugnabiles geſſerunt. Nunquam plura Stoica atque inaudita maximæ virtutis extitêre exempla: nunquam magis apparuit, rudem illum, è paſtoribus partim, partim peregrinis aduenisque conflatum coactumque populum, quem ad bellum Romulus inſtruxerat, metu Deorum ac reli-

religione Numa in ordinem redegerat, Tarquinius crudelitate, injuria, ac contumeliis, ad virtutem accenderat, corpus ac fortunam vilia habuiſſe: in animo autem ſolo omnia repoſita geſtaſſe. quæ prima Stoicorum ſunt præcepta. Quis enim neget, manibus & corpore alios, ſolos viros illos animo pugnaſſe: cum Horatius altero captus oculo, in ponte ſtans ſublicio, ſolo ſcuto & amore libertatis armatus, vno animo, ſed pulchro, ſed ingenti, ſed inuicto, totum Lartis Porſenæ ſuſtinuit exercitum: donec fracto ac reciſo ponte, lacero corpore, ſaluo eo ipſo animo & armis, Tyberim trajecit, & in vrbe, quæ tum recens partæ libertatis templum erat atque hoſpitium, ſe ſtitit? Oculus Horatium defecit. num & virtus? Mucium manus. num vel ipſe patriam, vel ipſum animus defecit? in quo ſolo ex decretis Stoicorum virtus habitat ac viuit. Quemadmodum iratus aliquis, veſtem, quæ non ſatis conuenit, in ignem jacit: ita manum, quæ errarat, flammæ Mucius impoſuit. Et ardebat manus quidem: quid ni enim, caro, ſanguis, venæ, oſſa? animus autem non à corpore diviſus modo, ſed in eum jam euectus habitum, ſupra quem aſcendi non poteſt, cladem ac ruinam corporis ſecurus ac interritus ſpectabat. Rixari cum natura rerum ac contendere dixiſſes; quod non abſque corpore ſe genuiſſet, cujus eam partem, quæ virtutis munia ac motus animi exequitur, ſpectante Rege atque attonito, tanquam ream, tanquam ſui deſertricem, flammæ vſtulandam tradidit. vt cum armis ac viribus non poſſet, calamitate ſua regem in ſtuporem daret. Obſtrepant, obganniant, oblatrent, qui in voluptate omnia reponunt: nec dolorem ſuum æſtimat vir fortis, nec perferre alienum animus imbellis poteſt. Itaque pro Mucio tum Porſena obſtupuit, qui virtutem tantam ſine horrore non aſpexit. quod & mox patuit, cum inuictum ſibi illum populum videri

deri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

deri ſerio teſtatus eſt. Quiſquam enim dubitat, quin ſi virtus ipſa, ſine ſcutis, haſtis, gladiis ac machinis, ſine ipſo denique videri poſſet corpore, totas in fugam acies conuerteret: cujus tum imago atque effigies, cum in vultu oculiſque Mucii habitaret, Porſenam primo in ſtuporem, mox in fugam dedit? Ita equidem exiſtimo, quemadmodum ad genios nocturnos quoſdam lemureſque, qui abſque corpore in tenebris vagari creduntur, trepidant in tenebris pueri & metum fingunt aut admittunt, ita cujus ſemel vera fortitudo (non hæc militaris, ſed quæ in Romano ea tempeſtate fuit) animum inuaſit, eum, quoquo ſe conuertit, fugam hoſtium ac metum circumferre. Hoc enim bello patuit, non in ſubſidiis (ſolus enim fuit Cocles) non in corpore (manum enim mutilauit Mucius) non in ſexu (fœmina enim fuit Clœlia) ſed in arce animi vt in Deorum templis, ſedem virtutis eſſe ac domum. Illud doleo, præclara ac inuſitata quæ ætate illa extiterunt virtutis inſolitæ exempla, ineptorum vſurpatione hominum, hoc eſt, vmbraticorum declamationibus obſoleuiſſe ac commemoratione eorum prope in tædium conuerſa eſſe. Quare ad alia pergamus. Narrando prope nos enecuerunt, iis annis, quibus in eorum ſcriptis libentiſſime verſati ſumus, Græci, quod cum vrbem ſuam Medi inuaſiſſent, nauibus Themiſtocles Rempublicam ſeruauit ſimul, & euaſit. O Græcule Græcule! Tu Romanum loqui pariter ac ineptire docuiſti, ille te ſapere ac conſtantem eſſe, quamdiu vlla nominis Romani ſuperat memoria, docere poterit. Præclaram vero laudem, ſi Diis placet, quæ ex fuga quæritur! Quid ſi Manlium, vrbe à Gallis occupata, in Tarpeia rupe ſtantem, vniuerſa Populi Romani, cui jam terrarum orbem fata deſtinarant, majeſtate, dignitate, fortuna, ac imperio armatum, adhuc oculis ardentem, & irarum quantas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vix humanus concipit animus, reliquias ſpirantem, adhuc ſui impotentem, ſudoris adhuc plenum ac ſanguinis, *ipſo pene Ioue erepto ex hoſtium manibus*, vidiſſent? Jam Dii atque homines, ſacra & profana omnia, in Gallorum poteſtatem venerant. nihil vrbe tota, præter vnum Manlii animum paucoſque qui fortunam ejus ſequebantur, vſquam jam inuictum erat. Ille egenus, expes, fame preſſus pariter ac ſiti, ſolus libertatem in capta adhuc defendebat vrbe, donec eam Furius Camillus, vir cum nemine Græcorum comparandus, vrbi reddidit. Cujus ante aduentum, prius ex vrbe Capitolium, quam à Capitolii tutela auulſiſſes Manlium. tantas in illius animo radices virtus egerat. Nec jam ipſum vrbis vindicem commemoro: qui obſidione Veios, probitate Faliſcos expugnauit: qui eodem tempore Dictator abſens dictus, hoſtes nominis Romani, adhuc in vrbe atque in ipſis ciuitatis expugnatæ mœnibus hærentes, quaſi aliud agendo, internecione occîdit. Quid ſi jam Decios, patrem filiumque non in Græculo palliolo, ſed in Gabino cinctu, ſe ſimulque legiones hoſtis, Diti ac Telluri, præeunte ſacrum carmen Pontifice, deuouentes vidiſſent? Quid ſi Virginium, plebejum hominem, filiæ ſanguine ſceleſtum Appii caput medio in foro conſecrantem? Credo de Iphigenia aliquid & Agamemnone hic adferrent. Quid ſi admirabilem Torquati pietatem in parentem, in filium ſeueritatem? cujus non condecoratam non modo, ſed nec impunitam eſſe voluit victoriam. Quid ſi Papirium Curſorem, cum magiſtrum equitum, contra lachrymas patris, populi preces, re bene geſta, quod incertis Diis atque auſpiciis pugnaſſet, vinctum auctoritate ſua ac conſtrictum teneret: patriæ conſeruatorem capite anquireret? Quantos fuiſſe animos oportet, qui nec fortem quenquam nec beatum Diis inuitis eſſe vellent:

ipſam

ipſam denique felicitatem niſi cum religione à mœnibus rejicerent? Quid ſi illam Curii Dentati, non ambitioſam vltra verum, ſed ex veritate ſimplicem, accepiſſent vocem, cum, Samnitibus deuictis, *Tantum agri ſe cepiſſe* exclamaret, *vt ſolitudo fuerit futura, niſi tantum hominum cepiſſet: tantum porro hominum cepiſſe, vt fame perituri fuerint, niſi tantum agri cepiſſet.* Quid cum idem de Lucanis, quid cum de Sabinis triumphauit? Quid cum Pyrrhum Achille progenitum ex Italia ejecit, ipſum Achillem, ſi veniſſet, ejecturus? Talis, priuſquam matrem relinqueret Italiam, priuſquam Græcis imbueretur moribus, vera ac incorrupta illa virtus Romana fuit. cujus in poſterum exempla vix videbitis. Veniebat enim craſſus ille ab agro miles, nihil præter ſtiuam aut ligonem manu verſare doctus: ante fortis & inuictus quam armatus. Terra quippe mater optima nutricum, vt adoream & ſegetem, ita Conſulem ac Dictatorem dabat, qui eadem manu qua aratrum ruri tenuerat, currus in vrbe triumphalis habenas retineret. Non enim, ô Dii boni, in Lycéo aut in Porticu, à Græco præceptore, diſputando, ſed agendo ſapientiam didicerant. cujus omnis vis & ratio in actione, non in vocibus conſiſtit. Talis Cincinnatus ille fuit, qui Minucium in Algido obſeſſum, propere ad id exercitu conſcripto, quaſi ad relictum opus feſtinaret, liberauit: hoſtes vero, tanquam pecudes in agro ſuo aut armenta, protinus ſub jugum miſit. Ex eadem diſciplina, ruſtica nimirum & agreſti, bello Tarentino miles fuit, qui cum ab elephantis quibus par eſſe corpore non poterat obtritus atque conculcatus jacuit, in manu ferrum, in vultu iram adhuc retinebat. Dixiſſes, non tam hoſti quam fortunæ poſt obitum minari: quod inuicti animo, deſeri ab ea ac deſtitui ſe teſtarentur. cujus indignationis notas & veſtigia, poſt mortem pertinaciter

ſeruabant. Addam quod hæc omnia aut vincit aut amplificat: Amorem illis patriæ, & laudis, pro ſtipendio fuiſſe qui priuato ſumptu vſque ad bellum Gallicum vixerunt pariter & militarunt. Nondum enim moris erat, Auditores, vt Romanus animam & corpus terræ ſuæ elocaret magis quam impenderet: virtutem ſtipe æſtimaret, ſanguinem & auctoratam ſola libertate vitam, tanquam mercimonium taxaret Imperator, miles venderet. Nondum mendicitas egenos aliquot ac nudos, vrbium ſuarum purgamenta, (vt hac tempeſtate ſolet) ad armorum rapiebat deſperationem. Quiſque quo virtute major erat, eō acrius pro patria, pro focis ariſque, in hoſtem ferebatur. Si virtutem dignus ſequebatur exitus, læti atque fortunati agitabant: ſi virtutem deficeret fortuna, terram, è qua venerant, quam hactenus coluerant, vt arbores cum deciduntur, anima amiſſa corpore tegebant. O ſanctiſſimæ ſimplicitatis ac virtutis homines, qui ex agris adferebant vnde viuerent, ex iiſdem quo vincerent. pro quibus, cum neceſſe erat, exſpirabant: qui corpus, ſanguinemque, gratis patriæ deuouerant; qui fortes ſponte atque inſuperabiles, gratis à ceruicibus ſuorum hoſtem auertebant. Ita Mucius vicit, ita vicit Cocles, ita hoſtem Manlius auertit, Camillus ejecit. ita Etruſcos, Latinos, ac Faliſcos, ita Fidenates, Samnites, Salentinos, Picenos, ac Vulſinienſes, totam denique Italiam populus ſubegit Romanus. Effecit denique, vt, quemadmodum ſub Regibus vrbs vna eminebat in Italia, ita, poſt ejectos, generoſitate & ardore ciuium, vnius vrbis ipſa fieret Italia, & cum hac orbis vniuerſus. Sed abripuit me, Auditores Nobiliſſimi, (fatendum eſt enim) illa ætas, poſt quam innocentiæ & probitatis maximam jacturam res Romana fecit. Nunc quibus ſtudium diſcendi eſt & animus, ad Africana bella me ſequimini.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mini. Jam Duillios, Cæditios, Regulos, Fabios & Scipiones, jam fatalem illum ac æternum prope nomini Romano Annibalem, audire videor atque intueri. Vix impetum hic reprimo : vix me ſuſtineo. Sequimini, ô generoſe ſanguis, patriæ ac libertati obligata pubes. qua amiſſa, nemo viuit vt oportet, neque hunc communem haurit aërem, ſed inficit ac fœdat. Dabo operam, ne, dum Romanam ordine perſequimur hiſtoriam, veſtræ vos pœniteat induſtriæ, quam non tam comitabor, quam præuertam, &, vt in acie, antecedam.

De ſecunda & poſtrema Romanorum ætate : & de Taciti vtilitate ac præſtantia. Habita cum C. Cornelii Taciti Equitis Romani Annales interpretaturus eſſet.

ORATIO XV.

QVod optaui ſemper, Auditores Nobiliſſimi, ex quo Populi terrarum Principis res geſtas ab initiis atque ipſis incunabulis, docere ex hoc loco publice incepi, vt quæ maxime in rem veſtram eſſent, ea publice à me exponerentur; ejus nobis rei luculentam eſſe oblatam credidi occaſionem, ex quo C. Cornelii Taciti Annales, opus vere luculentum, atque eximium, percurrere decreui. Cæterum, ne temere ad ſcriptorem tantum acceſſiſſe crederer, bonum factum fore exiſtimabam, ſi in Floro, nobiliſſimo autore, magiſtratuum initia atque ortus, belli leges atque pacis, ſanctitates omnes ac religiones, quæ à Rege Romulo ad Conſulatum C. Marii, intra annos quadraginta nouem fere & ſexcentos, omnes prope conditæ atque inſtitutæ ſunt, ſerie continua deducerem ac explicarem. Quæ enim ad Auguſtum vſque tempora ſequuntur, in ambitione ſola occupantur, neque quic-

quicquam præter bella domeſtica ac pugnas habent: quæ non amplius pro libertate, cum jam hoſtem Roma vix haberet, ſed de dominatione gerebantur. tanti igitur imperii natales audiuiſtis ac progreſſus: quos ſi, vt oportet, repetatis animo, videbitis ducentis fere annis eo perueniſſe Pop. Rom., vt nec parem ſibi nec ſuperiorem tum haberet. Quicquid enim in Romana admiramur gente, quicquid loquitur vetuſtas, quicquid poſteritas vix credit, quicquid vix eloquitur Hiſtoria, ſubactus Oriens, euerſa Africa, adjecta imperio Europa, inter primum bellum Punicum & Jugurthinum euênit. Vt non prius ad fatalem perueniſſe magnitudinem ac culmen, quam ad finem ſuum properaſſe nomen & majeſtas vrbis tantæ videatur. In Italia adhuc ſua, nulli prope cognitus, nullis artibus ac diſciplinis excultus agreſtis ille populus, latebat, qui à Tyberi, atque ab ipſis ciuitatis ſuæ mœnibus paulatim progreſſus, gentes finitimas domabat: quod à bello autem temporis ſupererat, in agrorum cultu quiſque & paterno prædio ponebat. neque inuſitatum erat Dictatori, quæ ſuprema tum poteſtas erat, ab aratro ad triumphum, à triumpho ad aratrum redire: maris vero æque commoda ac caſus ignorabant. Cum Siciliam ecce præter exſpectationem, proximam Italiæ, atque olim continentem, inuadit Pœnus, vindicat Romanus. Qui jam rura ſua deſerit, patriam relinquit: ſyluas cædit, naues fabricat, ac vrget, mari denique congreditur ac vincit. neque prius ceſſat quam in Syria ſurgenti, occidenti in Hiſpania occurrat Soli. Perfida Carthago erat: bis ſuperatur, tertio euertitur: diſciplinis erudita Corinthus: expugnatur primo, mox incenditur: viribus inuicta Numantia: euertitur ac ſolo æquatur. Jam autem, vnde ſum digreſſus, primo Punico, qui viri, qui qualesque animi eorum, quæ virtutes extiterunt, quantum inſtar libertatis

& ar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& ardoris, in pectoribus illorum fuit, qui diuulſam ab Italia Siciliam, cum ponte haud poſſet, bello atque audacia junxerunt? Quis Appium, Duilium, Atilium, Lutatium, qui in terra ſua nati atque educti, cum vix nauem antea vidiſſent, res in mari tantas tam feliciter geſſerunt, non ex ipſa poëtarum Amphitrite, aut è monſtro aliquo marino genitos fuiſſe credat? Quis non Q. Cæditium, virum fortem atque inſuperabilem, qui Leoniden æquauit? quis non Regulum miretur, qui poſt tres & ſexaginta naues, oppida ducenta capta atque erepta hoſti, captus ipſe, quia de Carthagine non poterat, de fortuna triumphauit: qui afflictus omni genere dolorum atque excruciatus, reſectis palpebris, in machina incluſus, conſtantiam carnifici ac fidem, arma animi ac munimenta, fortiter oppoſuit. quibus, tanquam mœnibus, defenſus atque circumtectus, Pœno quidem corpus ceſſit, religioſum autem atque ingentem animum, poſteritati patriæque conſecrauit: victurus ipſe, quamdiu nominis Romani dignitas vigebit ac majeſtas. Bello autem Punico ſecundo, cum immiſtæ cœlo Alpium nubes Diis atque hominibus inuiſum in apertam Italiam Annibalem immiſiſſent, quas præter Herculem nemo penetraſſe credebatur, viri cœleſtes, ac tum demum ſe majores, cum fortunam ipſam quoque prouocarent, deſtitutam naturali vallo ac præſidio Italiam, virtute munierunt: ſpiritum ingentem atque exaggeratum, objecerunt hoſti: totam in ſe Africam ruentem, atque in patriæ graſſantem viſcera, muro fortitudinis ſuſtinuerunt: quiſque denique cum corpore non poſſet, Alpes animo æquauit: quiſque diuina quadam ac fatali grauitate, conſtantia, ac generoſitate, vrbem ipſam, domicilium imperii & gloriæ, quaſi ſepimento quodam vndique cinxerunt. Poſt perfractas Alpes; vt è cœlo aduentare videretur hoſtis, ad Tici-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ticinum concurritur: cædit Pœnus, cæditur Romanus. Ticino ſuccedit Trebia, huic Thraſymenus, omnes pari Africæ ſucceſſu, pari Romanorum clade. Fortunam ipſam ſacramento Libyæ dixiſſe crederes. Poſt hæc acies ad Aufidum inſtruitur, vbi ferales imperio tentantur Cannæ. Vbi vt ad gaudium atque oblectationem, ita ad ſatietatem hoſtis, cæſus eſt Romanus. donec exclamaret ipſe, Parce miles ferro. Quadraginta certe millia deleta conſtat. Nihil præter animum ſupererat Romano, quo tum vno, victus corpore ac profligatus, orbi adhuc par erat. Vnum nocuit Annibali, quod victoriam præcipere quam obtinere mallet. E Campania reuerſus, libertatis ſedem atque Italiæ caput, Romam, obequitat, & ad portas jam oberrat. Quid Romanum cenſes? Qui, Italia erepta, vrbe obſeſſa, inter planctus, ploratus fœminarum ac vagitus puerorum tota vrbe diſcurrentium, vt ſolet fieri, virtute ſua inuolutus atque incluſus, adhuc orbi imminebat: illum, tanquam creditor, à Diis immortalibus promiſſum ſibi debitumque, pertinaciter vrgebat. Marcellus in Sicilia, Scipio in Hiſpania, ad Capuam vterque Conſul res gerebat: quos redire Romam populus vetabat. Adeo obſeſſi ac prope expugnati cum eſſent, liberi tamen & inuicti & in poteſtate ſua erant, vt, cum tenerentur, hoſtem ſe viciſſe exiſtimarent, quia non timebant. Intelligebant enim, ſi quod munimentum poteſt dari, ſi quod propugnaculum aut vallum, quod nec aries perrumpat, nec balliſta frangat, nec euertat catapulta, hoc in animo virtutibus congeſto, exædificandum eſſe. Animo eodem, cum in media Italia haberent Africam, relicta hac in Africa Annibalem vicerunt. Annibalem Philippus, Africam Europa excepit. Græculis eripitur libertas, quæ mox per præconem illis redditur. Adeoque inepta gens erat, vt immenſa voluptate & gaudio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

effuſi, libertatem conſeruando tantum poſſideri non ſentirent. eam autem à virtute ſua cuique non ab hoſtibus donari. Philippum Antiochus, Aſia Europam conſequitur. Quæ, ſi verum volumus fateri, voluptate ſua atque illecebris, victorem cepit: nec immerito quis dixerit, Capuam Annibali Cannas; Aſiam Romanis Annibalem fuiſſe. Hinc argenti cupiditas atque auri, quam cum Attali hæreditate, quaſi juſſu teſtatoris, Reſpublica accepit. Cujus regnum pariter ac bona, cum ex teſtamento cerneret, in libidinem illius quoque & auaritiam ſucceſſit. Hæc jam animorum erant vulnera: ea autem ſola vrbes & Reſpub. euertunt. nam Annibalis & Pyrrhi in corporibus hærebant. Jam, quod magis admireris, nulla pene gens aut pars terrarum expugnata fuit à Romanis aut ſubacta, quæ non ad perniciem victoris & interitum Romanæ majeſtatis aut integritatis aliquid conferret. Græci diſciplinas attulerunt, ſed cum iis pariter ambitionem: Aſia delicias ingentes, ſed cum iis voluptates. Omnes ſimul, opes maximas ac copias, ſed auaritiam cum iſtis. Vt cum homines jam nihil poſſent, ſpoliati libertate ſua & exuti, vitia victorum, orbem victum vindicare atque vlciſci voluiſſe videantur. Primus omnium Jugurtha, qui in bello Numantino Scipionem fuerat ſecutus, vafer ac verſutus, ſuis poſſe vitiis Romanum expugnari callide intellexit. tanti animi mercator, vt cum ſpem in ferro non haberet, auro fugam ab exercitu redimeret, Senatum vero donis ac muneribus in partes ſuas, vt venale mercimonium, pertraheret. Ita ille populus, qui ter jam Africam ſubegerat, vnius Africani precio conductus eſt vt vinceretur. ille autem ordo, cujus dignitate Reipublicæ majeſtas nitebatur, cujus humeris terrarum orbis incumbebat, nominis Romani immemor ac togæ, bonum publicum, ſalutem ciuium, emptori pariter

&

& hoſti publico tranſcripſit. Eodem tempore ambitio erupit. Grauis quippe plebi eo tempore nobilitas, nobilitati plebs inuiſa, de honore inter ſe ac dignitatibus certabant. cum interim deſerta ac neglecta, quaſi vacua poſſeſſio, vnius qui plus poſſet, dominationi & imperio Reſpublica relinqueretur. Nam de libertate ne vacabat quidem cogitare. Hac commoditate vſus primo Marius, homo ruri natus, ſed militiæ inuictus, ingenti autem animo ac ferro, quo valebat, Syllæ competitor, ac poſt hos Octauius & Cinna, tandem Cæſar & Pompeius, ab externis hoſtibus, in patriam ac ciuitatis ſuæ vires, bellum & exitium vertêre. quiſque vrbi ſuæ id, quod Annibal futurus erat, niſi victus eſſet. Nam vt priſci duces, caſtra hoſtium & muros, ita iſti dominationem vi & armis inuadebant. Cinna conſulatum, Sylla, & mox Cæſar, Dictaturam. Donec lacera Republica, exhauſto ac defatigato, ſicut feris quæ conflictu mutuo domantur, populo, victæ gentes & quæ vicerant, in manum ac potentiam vnius conceſsêre. In quo quamdiu aliquæ virtutes erant, quales in Auguſto multæ maximæque erant, Principatus nomen, quod & populare erat & in libertate à Senatu vſurpatum fuerat, cum jam ipſa interiret, ſeruitio prætexebatur. Miſer quoque populus, non aliter quam pueris cum plorant aut de matre cogitant, pupa aut ſigillum traditur in manus, quo, cum domi ſoli relinquuntur, ſe oblectent, nonnullas adhuc leges & tribunos, eo tempore habebat. quorum jus quoque & poteſtas, per occultam defendendæ libertatis ſimulationem, dominationi illo principe acceſſit. Pôſtquam vero omnia vnius, vnus ille omnium flagitiorum atque illecebrarum ſeruus eſſe cœpit, dulce illud omnibus, Romano autem proprium ac ſuum, (cujus conſeruandi cauſa Brutus Superbum, populus Decemuiros, Cinnam miles, fata ipſa ac imperii for-

tuna, Senones ejecerat,) dulce, inquam, illud quoque feris ipſis & acceptum libertatis nomen, funditus deletum atque extinctum eſt. Quare, vos quoque illud nomen, toties jam decantatum, & quæcunque audiuiſtis hactenus, ex animo vt deleatis, Auditores, rogo. Nullos Scipiones, Fabios, Æmylios, nullos audietis jam Flaminios. Aures alias adferte: alias adferte mentes. Ad monſtra jam deuenimus. Tiberii, Claudii, Nerones, in ſcenam producendi ſunt. Non jam conſulem Romanum, majeſtate, conſtantia ac grauitate plenum, in Senatu, de communi bono, de ferendis legibus aut agris diuidundis, diſſerentem audietis. Non eundem, victis domitiſque gentibus, Jouis fulgentem inſignibus, in curru triumphali videbitis ſedentem: non ingentia bella, vrbium euerſiones, fuſos Reges peregrinos ac euerſos audietis. Nullas audietis niſi de virtutibus victorias, nullos niſi de prouinciis & ciuibus triumphos. Non Lucretiæ inſignem audietis necem. quæ vim paſſa à Tarquinio & conſtuprata, acie eâdem viam animæ ac libertati patefecit. Non illuſtre facinus Virginii, qui cum metus à Decemuirorum ſeruitute eſſet, filiam ad Cloacinæ, cum non poſſet jure, ferro propere in libertatem vindicauit; publicumque dominationis ac libidinis incendium cruore virginis reſtinxit. Non Catonis generoſam illam & ſublimem audietis vocem: qui cum adoleſcens admodum in Syllæ domo, trahi ciues ac torqueri cerneret, quare Syllam nemo interficeret, rogauit. & cum pædagogus à quo ducebatur, metui ab omnibus dixiſſet, Cur tu ergo, inquit, mihi gladium ad liberandam patriam non tradidiſti? Non ejuſdem audietis mortem: qui, cum recedentem, ac jam pene ex oculis ſublatam Populi Romani libertatem, retinere ac ſiſtere non poſſet, plenus ſapientiæ, ac inſtituti ſui tenax, animam & viſcera Fortunæ fortiter in oculos

con-

conjecit. Nullos Caſſios aut Brutos audietis. qui libertatis ſubſeſſorem, ac principatus candidatum, ante ſtatuam Pompeji, Diis patriæ conſeruatoribus, tribus & viginti vulneribus mactarunt. Euerſam, conditam, ſepultam, conclamatam libertatem videbitis, cum ad delatores præmia bonorum, curæ Principum ad fœminas, fœdiſſima quæque ad Principes tranſiſſent: cum Senatus, non in leges, ſed in verba Principis juraret: ipſi quoque Conſules & Equites in ſeruitutem ruerent ac feſtinarent: cum nec vox propemodum nec cogitatio jam eſſet libera: cum ipſi quoque gemitus & lachrymæ ſubſcriberentur: nihil ſpei in amicis, nihil eſſet fidei: nullum in amicis, nullum in propinquis ſolatium. Cum Sejani, Dolabellæ, Pinarii, Satrii Secundi, reliquique perditiſſimi, quemadmodum ad aram ſcelerati ſolent ſerui, vndique confluerent in vrbem, & in ea graſſarentur. Si quæ eſſent animæ illuſtres aut ex priſco illo ſanguine oriundæ, eas nouercali odio in herba ſuffocari extinguique videbitis. In ipſo, Auditores, limine, in ipſo introitu, omen peſſimum habebitis: Claudium Marcellum, vnicam jam vrbis ſpem & libertatis, jam Auguſti filium, jam generum, oſtendi populo, mox eripi videbitis. Liberos Agrippæ, viri magni, deſtinatos regno ſucceſſores, fraude muliebri miſere euerti. Nihil enim de Germanico nunc dico. Parentes ab exilio retractos accuſari à liberis, matronas honeſtiſſimas à proſtitutis videbitis: vrgeri leges ſcriptas, cum naturæ periiſſent: intendi majeſtatis crimen, cum jam ipſa nuſquam eſſet: aut ſi eſſet vſquam, non in Capitolio, terreſtri Jouis domicilio, ac ſede, ſed in Caprearum lupanaribus, inter exoletos & ignotas ante voluptates jaceret. Videbitis adiri principem terrarum, vbi ante quilibet ædilem timuiſſet, in fœdiſſimo ſeceſſu abditum: vbi Imperator, vbi Pater patriæ, vbi Pontifex, vbi denique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

que Tribunus plebis cum Sacratis legibus latebat. Adeo vbi vindex libertatis, ibi cauſa ſeruitutis, Dominus & Imperator erat. In hanc ganeam demerſus, in hoc luſtrum, cum ab omni honeſtate receſſiſſet, bonis adhuc eminus exitium ſtruebat. Aulicas patriciaſque vbique artes, & occultas videbitis inſidias: nihil liquidum, ſincerum nihil, nihil ſui ſimile aut vnius formæ. ne diſſimulationem quidem, quam præcipue diſſimulant qui cætera abſcondunt. vt candoris ac & ſinceritatis larua vitium inducant. quæ ita eruit ac detegit, ita docet & ob oculos vbique ponit Tacitus, vt in animis atque in pectoribus vixiſſe Principum, eorumque cogitationes perluſtraſſe videatur. Nihil illum latuit aut fugit. nihil eſt quod aut non callide obſeruarit, aut non feliciſſime expreſſerit. Res cum verbis, verba certant cum ſententiis. Videbitis orationem ſobriam, ſed ſplendidam ac majeſtatis plenam: dictionibus conſtrictam, abundantem ſenſibus. Nunquam turget, ſed aſſurgit, nunquam jacet, ſed æqualiter excellit, nunquam auras captat, aut ineptias è ſchola vibrat, quod tum erat vſitatum, ſed oracula è tripode effundit. quæ non aliter quam fulmen aliquod lectoris animum, præſertim in Republica verſatum, afflant ac percellunt. Nihil illo grauius, compreſſius, prudentius, ac caſtigatius, nemo veritatis ſimul ac virtutis ſtudioſior. Scelera deſignat, ſed vt ea quiuis execretur: artes docet & ignotas fraudes, ſed vt eas quilibet intelligat: pandit denique aperitque aulam, ne quis parum gnarus rerum humanarum circumueniatur. Dignus autor, quem cum ſceptris ſuis Reges Principeſque commendatum habeant ac ſeruent, quorum ſacra & myſteria tam ſedulo exponit: dignus qui ab illis ediſcatur, quorum nutu terræ ac maria reguntur. Nam vt profanetur ab ineptis, non eſt metuendum: cum profanos, ſibi inuolutus & abſtruſus, alio releget.

get. Paucos in conſilium admittit: pauci ſunt cum quibus contrahit hic autor: pauci quibus ad interiora templi ſui aditum concedit. Pauci, inquam, &

quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dis geniti potuêre.

Cauſam quæritis? Etiam hanc Poëta vobis dabit.

tenent media omnia ſyluæ.

Quæ ſunt iſtæ, inquietis, ſyluæ? Sententiæ abruptæ, circumductiones interciſæ, dicendi ratio ac verba paucis vſitata, & erepta Græcis aut à Græco fonte cum judicio detorta: diligens Thucydidis, ſcriptoris accurati, ſed obſcuri ſæpe & conciſi, more gentis ejus, imitatio. ſenſus non in ore nati, ſed in pectoris receſſu, ex profundo rerum humanarum & experientiæ viſceribus deprompti. Quare, ſicut generoſi quidam equi tantum eruditos tolerant ſeſſores, reliquos præcipitant aut calcant, ita imperitos à ſe hic & triuiales arcet & relegat. nam judicium requirit. Alexandrum hic Bucephalus admittit. Ad autorem ergo tantum, magno animo, alacritate, diligentia, induſtria, ac ſtudio diſcendi, nunc adeſte, Auditores. Ipſa difficultas addat animos, ac ſalebræ. Annibalem, cum mediis in Alpibus caput inter nubes abſconderet, nec proſpicere à ſe poſſet, vtroque autem pede in glacie ac in niuibus, vbi nemo militum conſiſteret, neque minus aut hæreret aut lapſaret ipſe, præceſſiſſe tamen, & ſubinde hærentibus aut feſſis porrexiſſe manum ferunt. tanta laudis ſiti æſtuabat atque ardebat, tantus eum ardor gloriæ tenebat, vt Italiam inuaderet. Nos vt editum doctrinæ templum & honoris ædem teneamus, labor vllus abſterrebit, vlla negligentia auertet? Ecce præeo, & manum vobis porrigo. In fronte atque in prima acie verſabimur. Patentem, ſi vos viri eſtis, & diffuſum nacti ſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mus campum: vere Regium autorem. In quo ſi quid inuolutum erit, explicabitur: ſi quid eruendum ex antiquitate, eruetur: ſi quid applicandum ad hoc æuum & hos mores, applicabitur. Non ſunt ſomnia aut nugamenta hominum, aut poëtarum fabulæ, quas vobis explicabimus. Audietis monita illuſtria, præcepta audietis, quæ vos, vbi ſemel animis impreſſa fuerint, ex hoc, in quo nunc ſedetis, loco, in Senatum & in Curiam ſequentur. In ea tempora incidiſtis, quæ feliciora ſunt fortaſſe, non ſunt meliora. Nondum obiit Tiberius: adhuc viuit, adhuc regnat, adhuc habitat in aulis. Adhuc machinis iiſdem probi quatiuntur, animantur improbi, Regna euertuntur ac Reſpublicæ: quodque neſcio an vlla ætas viderit, pii adhuc Principes his artibus tolluntur. quorum capita (ô nefas!) alii ſecanda locant: alii, ſceleſti quidam mancipes atque exſecrabiles, conducunt. Noua & recentia exempla, duo Regna, Gallia Britanniaque, & eorum Reges, nobis præbent. quorum alter tonitru ab inferis emiſſum vix effugit: alter, amor generis humani, jam in bello totus, totus in Remp. conuerſus, & quod maxime nos tangit, in reſtituendis diſciplinis literiſque totus, ab impuro ganeone, ſed diſſimulatione perfida armato, orbi crudeliſſime ereptus eſt. Quam diſſimulationem, non ingenia judiciorum, non carnificum tormenta, non equuleus & vncus, non diuturni cruciatus, non diſcerpta ac dilaniata viſcera, non flammæ vis, non plumbum artubus infuſum, inuenire & producere in apertum potuit. non aliter, quam ſi in venis terræ, aut in ipſis inferorum faucibus, è quibus monſtrum hoc prodierat, demerſa ac ſepulta veritas lateret. Nero, patriæ incendiarius, parricida matris, præceptorum interfector, auriga, citharœdus, gladiator, foſſa cinædorum & cloaca, victus delictorum conſcientia & amens, mendicauit mortem, nec

inuênit

inuênit percuſſorem. Marius, Italiæ vaſtator, nihil amplius quam conſularis, militem mactandi ſui cauſa ad ſe miſſum, ſola vultus reuerentia à ſe abegit. Ille verus Pater Patriæ ac murus; illa lenitatis, comitatis, liberalitatis ac clementiæ imago & natura; ille terror hoſtium, vaſticies ac fuga, quos aduentu ſolo ſæpe ac nomine difflarat, qui virtutem ſemper comitem, inter pediſſequas Fortunam habuerat, qui procellas omnes ac fatales Regni tempeſtates majeſtate nominis diſcuſſerat, prudentia ſedauerat, cujus ſolas cogitationes Oriens atque Occidens tremebat; luce clara, omnibus præſentibus, pleriſque & ſpectantibus, in oculis ſuorum, clam tamen, confectus eſt. Qui nunc inter animas beatas, nihil præter Matrem Reginam, admirandæ fœminam prudentiæ, & ſucceſſorem ſuum intuetur. quem, quod felix ſit ac fauſtum, molem nunc imperii ac pondus ſuſcepiſſe videt. Faxit autem Deus immortalis, vt priuſquam ſumma ei vitæ appetat neceſſitas, compos domi omnium ac foris, vindicatum ab externis Regnum ſuum videat. Et quandoquidem hoc tempore eſt natus, quo non virtus hoſtium armata, ſed latrones, rerum ac terrarum dominos, non vi, ſed clam inuadunt ac eripiunt, diſſimulatio & ſica ſceptrum & coronam inuadunt, magnanimitate cum Parente ſuo certet, neque prius ſibi nominique ſuo jam hæreditarium aſcendat cœlum, quam Henrico Magno, illuſtriſſimo, fortiſſimoque poſt hominum memoriam Heroi, Principi Auguſto, Pio, Inclyto, Felici, qui in animis pectoribuſque omnium eorum, quorum intereſt, vt ſoſpes, vt immota, poſt tam execrandum facinus, Gallorum ſalus maneat ac gloria, vim ac poteſtatem tenet numinis, fraude domeſticâ ac dolo per immane ſcelus atque ineffabile interempto, fuga perduellium ac cladibus parentet: de iis vero, quos ad ſummum vſque vitæ ſpiritum, omnium

hactenus periculorum ac laborum terra ſocios ac mari, & æterno (quod in poſterum ſperamus) fœdere conjunctos ſibi habuit, quorum vere inuictos bello animos indomitoſque, Tacitus vbique prædicat, qui cum reliqui ſeruirent, ſoli libertatem tuebantur, ſæpe ac libenter cogitet, vt cœpit. Cujus rei nunc illuſtrem illum vultum tuum, Benjamine Auberi Mauriere, maxime Legate, in hac terra obſidem certiſſimum relinquit: quem cum huic loco, tot præclaris comitatus viris, & in primis, Nobiliſſimo Ampliſſimoque Reginaldo Brederodio, Veenhuſiano domino, equite & equeſtris Ordinis viro, ſummi Hollandiæ, Zelandiæ ac Weſt-Friſiæ Senatus Præſide, commodare es dignatus, neque aliam ob cauſam quam ad audiendum me veniſti, effeciſti ſane, vt quæ debeamus, cogitatione quidem aſſequamur, exprimere autem verbis & oratione haud poſſimus.

Poſt abſolutum primum librum Annalium Taciti olim habita. in qua de mutatione Reipublicæ, deque Principatus initio agitur.

ORATIO XVII.

SI eodem modo oculos in pectus homini ad contemplandas res futuras indidiſſet Deus immortalis, quemadmodum in vultu claros quoſdam lucidoſque fixit, quibus, quæ ſunt ante pedes, intuemur; nihil prudentia eſſet opus. qua vt quiſque nunc excellit maxime, ita dignus maxime eſt qui imperet mortalibus. Cæterum, cum reliqua quæ homines mirantur, dignitates, Reſpublicæ ac Principatus, tanti ſint reuera, quantus eſt humanus animus qui illis præeſt; qui ſi ſapientiæ præceptis imbuatur, ſapiens vocatur; ſi experientia longoque

vſu conſecutus eſt prudentiam, ab ea quoque nuncupatur; danda eſt opera, vt quæ via maximo ad eam nos compendio deducit, eam inſiſtamus. ne, pro ſapiente ac prudente, erronem animum atque emanſorem habeamus, qui cum diu fruſtra laborauerit neque quicquam fecerit compendii, deſertor tandem fiat, & confectus tædio, ignarus rerum omnium è vita excedat. Quare, quemadmodum qui longum iter ſuſceperunt, ducem viæ ſibi eligunt, ne temere aberrent: ita nos ſuperiore anno Caii Corn. Taciti, ſcriptoris maximi, Annales delegimus, quem prudentiæ ciuilis ducem ac magiſtrum vnicum eſſe arbitrabamur. Nec decepit nos augurium profecto. Ea legimus, audiuimus, didicimus ac annotauimus, quæ prudentiæ ipſius manibus conſcripta, & in vſum omnium, ſub teſte publico, literarum monumentis conſignata videntur. Nam cum reliqui Hiſtoriarum ſcriptores, quod à Plinio præclare dictum eſt, nihil præter ſanguinem & cædem Annalibus condiderint, res geſtas, mores hominum ac vitas exponant, veritatem denique narratione ſola profiteantur, fidem autem tanquam auri maſſam lectoribus appendant, & in eo toti ſint: Cornelius hic noſter, ita veritatis rationem habuit, vt vſum quoque adjungat: rerum ſucceſſus examinet: ipſas cauſas ad amuſſim rationis exigat: præterita, quod eſt Hiſtorici, commemoret, vt futura, quod eſt vere ſapientis, excutiat. Nam, ne quis profanus ad autorem tantum & ſublime hoc pectus veniat, narro vobis, Auditores, non ab eruditione triuiali, nec à pulpitis Grammaticorum aut ineptis Rhetorum commiſſionibus, ſed à ſenſu rerum humanarum ac contemptu, à profunda ſapientiæ inueſtigatione ac cura, quam tum Stoici profitebantur, ad Hiſtoriam ſcribendam Tacitus deſcendit. Scripſit eam ſenex, & præſertim, luculentos hos Annales; ſcripſit eam, cum judicium formaſſet, cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

immenſa quadam omnium ſcientiarum abundantia ac fruge pectus inſtruxiſſet: cum jam eſſet veritati locus, nullum eſſet precium mendacio. &, quod ego primum duco, cum affectiones animi ac perturbationes, mitigaſſet ætas, aut viciſſet ratio. Quare, ſicut illi qui in balneum deſcendunt, veſtes prius omnes, ipſam quoque interulam & quicquid corpori eſt proximum, deponunt, & in ſpoliario relinquunt: ita ille perturbationes omnes, quarum, vt in limine teſtatur, cauſas procul habet, antequam narrandi faceret initium, ex animo abjecit. Quamobrem, vt hæc duo, quæ ſunt maxima in ſummo homine, conſideremus, prius de prudentia illius, ex ſuperioribus quæ audiuiſtis, tum de ſapientia vitæque ejus inſtituto, obiter commemorabimus. Prudentia vt magis in oculos incurreret, quæcunque digna obſeruatione videbantur, in axiomata certaſque regulas digeſſimus. quæ vt ſunt breuiſſima ac facile memoriæ inhærent, ita longam cogitandi materiam in auditorum mentibus relinquunt. Nam quemadmodum in ſupellectile eam commodiſſimam, quæ mole ſit exigua & vſibus expoſita, ajebat Socrates: ita mihi quæ à Tacito dicuntur, optime in animum reponi, &, cum eſt neceſſe, promi poſſe indidem videntur, ſi in certa capita ſententiaſque & effata quædam ac oracula conjiciantur. quam prudentiæ medullam jure aliquis vocauerit. Sed vt ab Auguſto, quod jam ante factum eſt à nobis, iterum incipiamus, quis non admiretur, cum tam multi ſint ſcriptores, qui & copioſe, vt eorum ratio ferebat, & inprimis luculente, mores ejus Principis deſcripſerint & vitam, tamen quicquid dici debuit de illo, vnum Tacitum & delibaſſe pariter & abſoluiſſe? Ita enim judicat de ejus fine, vt præcipuas exponat artes, quibus ad imperium peruênit: quæ lectorem ſola docent, ſola, quomodo à tanto libertatis ſtudio ad ſeruitu-

tem tantam Populus Romanus ſubito dilapſus fuerit, in ipſo aditu oſtendunt. Niſi forte aliquis prudentiæ ciuilis ſtudioſus ſcire malit, quæ & quanta bella, maximus hic Princeps, quos triumphos geſſerit; vtrum breuis in dicendo an diffuſus fuerit, ſeruos quos habuerit & quales, equites an primus an poſt alios tranſuexerit, vbi natus fuerit & expirarit, (quæ non deſunt qui & fuſe ſatis & facunde perſequantur) quam quo pacto, Principum vaferrimus, paterna nuper cæde admonitus, quicquid bello partum fuerat à populo, ne excepta quidem majeſtate, quæ in ſinu & in manibus multorum erat, ſine bello callidiſſime in ſe tranſtulerit. idque ſenſim, & per gradus, quod ajunt, numeroſque. Vt per ipſas Reipublicæ difficultates, ad commoditates Regni perueniret, & auguſtum illud majeſtatis nomen, quod poſt Deum immortalem paginam vtramque facit, quo terrarum orbis tum continebatur, interuerteret, nihilque præter nomen ejus & inanem ſpeciem antiquis poſſeſſoribus relinqueret. Quamdiu recens erat Cæſaris memoria, qui Pompejo in Ægypto, Craſſo apud Parthos victo atque extincto, ſolus, vi aut callide, Rempublicam inuaſerat, pietatis nomine atque obtentu (ita enim autor noſter loquitur) bellum cum Antonio ſuſcepit, cujus Martiam & Quartam legiones, cum largitionibus prætenderetur pietas, corrupit & ad ſe pertraxit. Illa pietate Ciceronem primo, mox Senatum, ejus ope, expugnauit. Cui vt placeret, pius ille, ſi Dìs placet, vindex Cæſaris atque vltor, Pompejanus quoque dici voluit: vt qui nihil in parente præter ſeruitutem Populi Romani & imperium amaſſet. Pro prætore ergo à Senatu Panſæ Hirtioque additus, ad Mutinam Antonium debellat: quod cum ſatis eſſet Patribus, ambitioſo parum, Conſulem vtrumque (quod cum paucis Tacitus obſeruat) clam & fraude interemit: cum alter juſſu ejus à

Glycone medico extinctus, alter à militibus in acie, eodem imperante, cæſus crederetur. vt Antonio fugato, orba dignitatibus Republica, exercitum inuaderet. Quo ſucceſſu cum majores ſpiritus ſumpſiſſet, neque paruam majeſtatis partem in lictoribus & virgis circumferret, ſocium imperii, non armis (vnum quippe adhuc timebat) ſed ſocietate ipſa expugnandum judicauit. quem, cum Lepido Pontifice, qui neutri par eſſet, ad triumuiratum inuitauit. Donec Caſſio Brutoque cæſis, partes tantum Julianas, hoc eſt ſuas, reliquas videret. quibus facillime imperium eripuit, quod, vt ſolus aliquando imperaret, illis pro arbitrio conceſſerat. Cum jam nihil igitur deeſſet quam prætextus, ne hic quidem potuit deeſſe. Sua ergo Lepidum ferocitate, ſua Antonium libidine euertit. Sola jam Reſpublica ſupererat: quam, vt fractam bellis atque exhauſtam, magis etiam attraheret, donis militem, annona populum, eos, qui plus poſſent, ſuauitate pacis & dulcedine, honoribus Senatum, calamitate temporum Prouincias, & Præfectorum tædio, in ſe pertraxit. Primum procemium majoriſque ſpei initium idem Conſulatus fuit. quem jam ſine vllo populi ſuffragio, cum vellet, aſſumebat. Hoc munitus, quid non à Senatu poſceret aut impetraret? Reſtabat Tribunatus: cujus tanta olim vis ac poteſtas, tanta, vt ex Liuio apparet, ſalua libertate fuerat autoritas, vt nec jure Conſulari nec decretis teneretur; Conſuli ejuſque poteſtati in Republica oppoſitus, primumque eo fine inſtitutus, vt oppreſſa poteſtate nimia libertas, contra dominationem munimentum ac præſidium haberet. Hunc qua ratione, tum Patricius inuaderet, tum Conſul? Poteſtatem Tribuniciam concedi ſibi petiit: vt videlicet afflicta ſtudiis potentiorum plebes, contra pauciores, quorum factione ac opibus opprimebatur, ſalua atque incolumis maneret. Ita Sacroſan-

ctis legibus, ita Tribunicia religione, ita populi fauore contra populum armatus, non ſupremam modo poteſtatem, ſed, quod pauci capiebant, robur & ſecuritatem Conſulatui circumdedit. quod ſi Julius excogitaſſet, nunquam Dictatoris nomen, à togata factione oppreſſus, ſuo ſanguine in curia luiſſet. Jam Tribunus, jam, cum vellet, Conſul, & collega cujus vellet, jam ſupremus Pontifex poſt Lepidum, aliis honores, ſibi rerum omnium impunitatem conferebat. Nomen adhuc deerat. quod ne graue aut inuidioſum eſſet, ab extrema libertate acceſſendum erat: vt haberet quo ſe oblectaret populus. Regem dici non expediebat: quod Tarquinius multorum adhuc inhæreret animis. Dictatorem multo minus, quod parenti ejus, cujus & in gentem & fortunam adoptatus erat, tanto nuper conſtitiſſet. Primo igitur Senatus, (ſiquidem hoc gratum ſtante adhuc Republica & vſitatum erat) mox terrarum Principem vocari ſe paſſus eſt. Hæc ad mentem Taciti, ni fallor: quam in tanta breuitate pauci vident, pauci aſſequuntur. Jam Tyberius, cum ſuis partim, partim matris artibus, ſpe & loco omnes, quos hæredes poteſtatis tantæ deſtinauerat Auguſtus, ſubmouiſſet, quibus artibus ſuccedit? Teſtamentum Cæſaris, mandato ejus in Senatum infertur: quo Tyberius ex parte hæres & Senatui clam dominus relinquitur. qui præſidium imperii inuadit, vt imperium impune recuſaret: vt ſub iſta larua, mentes, ſtudia, ac voluntates ſingulorum exploraret. In Senatum ergo venit, ſed Tribunus poteſtate. Ita nomen illud, quod in vrbe intactam & illæſam conſeruarat libertatem, ſeruitutis iterum fit inuolucrum & occaſio. Renuere interim imperium, vt nihil, præter vires regni callide vſurparet: cætera Senatui deferre: orare, obteſtari Patres, ne ſe, quibus par non eſſet, onerarent: ſolam Principis Auguſti mentem, jam receptam

cœlo,

cœlo, dignam eſſe viſam Diis, quæ in terris vice eorum fungeretur: idque ſe, in partem oneris adhibitum, experiundo didiciſſe. Quare, ne in ciuitate tot illuſtribus ſubnixa viris (vt vel ejus vel autoris noſtri verbis vtar hîc) ad vnum omnia deferrent. Atque hæc ille, aliaque id genus, mente & inſtituto ſuo aliena, in Senatu diſſerebat. donec (ô indignum nomine Romano & pudendum facinus!) ordo ille, cujus dignitate ac conſeſſu nihil Sol auguſtius videbat, cujus placita terrarum orbis capite ſummiſſo adorabat, quem propugnatorem Reipublicæ, cuſtodem libertatis, majeſtatis præſidem, fortuna Populi Romani conſtituerat, (quod nec ſiccis oculis vidiſſet Annibal) cum lachrymis, cum precibus, ad pedes ejus prouolutus, ſeruitutem poſceret ac flagitaret: hoc eſt, vt imperium ſuſciperet, tyrannum dominumque ſupplex obſecraret, ac ne impetraret quidem. Adeo in alto abditoque ſpes & vota ſua recondiderat hoc monſtrum. Quippe callide ambitioſus, & ambitioſe callidus, tot ac tantis præditum virtutibus, Germanicum timebat, quot vel hominis natura recipit vel perficit induſtria: quem præfectum legionibus, populo acceptum, militi dilectum, imminere ſibi ac incumbere credebat. Igitur dum in Senatu cauillatur, ſenſus occulit, ſententiam ſuſpendit, verba ſingulorum aucupatur, laſciuire in caſtris miles, &, vt mos eſt ejus, in ſeditionem ex licentia, in furorem ex ſeditione verti: auerſari Tiberium, extollere Germanicum: illius exſecrari arrogantiam: hujus prædicare comitatem ac modeſtiam: huic aquilas & ſigna, &, ſi armis vti pro ſe vellet, principatum ac imperium deferre. Diſcant, qui prætextus Regni inuadendi alibi nunc quærunt, majeſtatem ſic affixam eſſe cœlo, vt tantundem Deo ejus vindici per ſacrilegium eripiatur, quantum temere priuati de autoritate ejus, ſiue palam & armati,

armati, ſiue clam & occultis factionibus, diſcerpunt. Nullius enim Reipublicæ aut Regis ſatis magna eſt poteſtas, niſi major ſit autoritas. qua imperium aut ſtat aut cadit. Vt non male Plato, Regem eſſe humanum Deum in Politico pronuntiarit. Tolle Dei reuerentiam in terris, nihil magnitudo ejus, nihil proderit immenſitas: quæ contenta veneratione, captum ac ingenium mortalitatis non admittunt. Ecce imperium Germanico offertur, qui in manu vires ejus, octo legiones, tum tenebat. Princeps optimus, & à quo ſolo libertatem ſuam expectare Populus Romanus poterat, dignum judicat ſe morte, quia dignus Regno videbatur: quia peſſimo præferebatur. Quæ ſequuntur, maxima ex parte ad rem militarem ſpectant: niſi quod calliditate ſingulari in ſeditione illa egerit Tiberius. de qua puto meminiſſe vos quam multa annotarim. Nunc ad ſapientiam & inſtitutum Taciti priuatum veniamus. In Claudios, Nerones, ac Domitianos, non minores generis humani peſtes, quam vel inundationes populorum, vel terrarum conflagrationes, autor noſter incidit. Præmia bonorum ſycophantæ jam inuaſerant, opibus & ſanguine innocentum alebantur improbi: totos dies aut vorabat aut ſtertebat Claudius: ſi quid temporis diſtento ſupereſſet ebrioque, ſanguinem bibebat. Nero vrbem incendebat: Capitolium Vitellius. ne quid ſanctum denique eſſet aut honeſtum, ſapientes relegauerat Domitianus. Scripſit ea tempeſtate, qua ne loqui quidem fas erat, qua flagitium aut crimen majeſtatis, (iterum miſeriam hic ſeruitutis obſeruate) quicquid ante ſtudium aut amor habebatur. Quid egiſſe, Adoleſcentes, Tacitum interea putatis? Idem hercules, quod Seneca, quod Pætus, quod Senecio, quod Mauricus, quod Ruſticus, quod cæteri illuſtres illa tempeſtate viri. qui, cum patriæ calamitatem deplorarent, ad ſupremum vſque

ſpiri-

ſpiritum, quem illis maxima ex parte eripuit crudelitas, quia libertatem jam ereptam amplius non poterant, ſapientiam colebant. Perſuadebant ſibi, perſuadebant aliis, præſtare, in mendicitate, in exilio, in morbis, in equuleo & ignibus verſari cum virtute, quam ſine ea Populo Romano imperare. Oſtendebant, more Stoicorum, ſapientem, etiam in cruciatu ac tormentis, lætum cum virtute ac beatum eſſe poſſe. iis quæ non ſunt in poteſtate ejus, tangi quidem, ſed non commoueri. Quamdiu animo conſiſtat, etiamſi fractus capiti incumbat orbis, ſimilem futurum ſibi. De natura diſputabant & æternitate animorum. de contemptu mortis diſputabant, quam quotidie ante oculos videbant, aut ſubibant ipſi. Fortitudine, conſtantia, ætatum omnium exemplis, ſed inprimis ſuæ, indurabant animum atque obfirmabant. Sequebantur Epictetum, (at quem virum!) qui eodem tempore cum domo barbarus, conditione ſeruus, corpore eſſet claudus, multis libertatem contulit quam non habebat. quippe quam ſic ſpirant ejus ſcripta, vt qui diligenter ea legat, nihil ei pileo aut raſo capite ſit opus. In exilium ejecti, quod pleriſque tum euênit, vniuerſo aëre & cœlo Patriam circumſcribebant. ſub quo quamdiu verſarentur, domi eſſe ſe exiſtimabant. Diſputabant inter ſe de Deo, quis & quantus ex opinione Stoicorum eſſet: de principiis, de mundo, de ſideribus errantibus & fixis diſputabant; vt intenti iſta contemplatione, à furore tyrannorum, ac calamitate ſæculi abducerentur. Sæpe Caſſios & Brutos, veros illos libertatis vindices, poſtremos illos Romanorum, loquebantur inter ſe atque extollebant: ſæpe & memoriam eorum & natales celebrabant: ſæpe pugiones illos extollebant, qui ſupremum libertati ictum commodaſſent: niſi quod feciſſent Diuos, qui vix homines fuiſſent. Nam & Claudius jam inter iſtos habebatur:

tur: cujus plus quam pecudis ſtuporem, illi quoque, quamdiu ſupereſſet, illudebant, qui crudelitatem nunquam fuerant experti. Interdum alte ac viriliter Romanæ ingemebant ſeruituti: non cum vlulatu aut imbelli ac fœmineo plangore, ſed cum indignatione. qualе eſt irati Jouis tonitru quoties non laxat cœlum ſed impellit. Cæterum, vt primum, poſt hanc ſanguinis humani tempeſtatem, poſt hunc publicæ crudelitatis nimbum, cum jam Nerua ac Trajanus, principes præclari, libertatem vrbi, ſæculo felicitatem, diſciplinis Patriam ac locum reddidiſſent, in apertum viris magnis licuit prodire, venit quoque in publicum hic noſter. qui vigore ac ſpiritu inuſitato, altam atque æternam peſſimis Principibus infamiam circumdedit: libertatis vero ſenſum, cujus bonum ineffabile ac immenſum ſolus ſapiens agnoſcit, tanquam ſtimulos ardentes, magnis animis admouit. quos & vos, ſi viri eſtis, potius quam verba aut minutas obſeruatiunculas, ex diſciplina noſtra domum & ad veſtros referetis. Cum prudentia jungamus ſapientiam, antiqui temporis hiſtoriam cum noſtra. Habet & hoc ſæculum quod doceat. ad quod niſi referantur vetera, non ſatis proſunt noua. quia vſu atque exercitatione ea quoque fieri oportet noua. Videamus quid pro libertate geſſerint majores noſtri, quid qui hodie ſuperſunt. Supereſt, ac diu ſuperſit Venetorum Optimatum ſtatus ac potentia: qui pro iſta ac pro Chriſtiana fide plura mari, plura hactenus geſſerunt terra, quam aut Græci fabulantur, aut Romani fide annalium complexi ſunt. qui, cum tot eximia virtutum ac æterna dederint exempla; longe plus eſt, quod ad libertatis ea curam contulerunt: ſine qua nec exerceri iſtæ poſſunt. Eos imitemur: (&, ô Deus, propius jungamur aliquando!) Pætos, Senecas, Cremutios, ac ſimiles heroas imitemur, qui ætate Taciti vixerunt: quorum parem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vitæ exitum deſcribit. Juro vobis, ea tempora videtis, quibus animum conſtantibus firmare exemplis expedit, quibus vndique libertas oppugnatur. nec tam armis quidem, quæ elidi ſanguine aut vitari poſſunt, quam occultis artibus ac pace. quæ plus nocent, cum ex hujus odio naſcuntur. Omnia turbata ejus cauſa & commota ſunt. Alii tentantur, alii jam jacent. Gallia ſuorum manibus euertitur. Flos ille orbis, illa ſedes elegantiarum, in qua olim Hoſpitalii, Cujacii, Fernelii, Turnebi, nuper Scaligeri ac Caſauboni, nata ad æternitatem lumina, vigebant: in quam Rex Franciſcus, nunquam ſine horrore quodam & religione nominandus, ſuis opibus & copiis, errantes toto orbe Muſas conuocarat; nunc ſuorum ſtudiis expoſita, jugulum infelix ac ceruicem, hoſti ſuo pariter & noſtro, præbet: nunc tot hoſtibus objicitur, quot tum illuſtres habuit alumnos. O Patria, ô Diuûm domus! O Henrici vulnus toto Regni pectore receptum! cujus ictu toties confoditur, cujus in cruore adhuc natat, & quotidie ſingultat. Alibi certamen de religione, à ſagacitate nimia & curioſitate, ad acerbitatem animorum, ad Eccleſiarum, imo Rerumpublicarum, vulnera peruênit. Atque hic equus (mihi credite Auditores) ligneus ille Ilienſis eſt. In quo, non Vlyſſes vnus, ſed milleni, non tam jacent, quam occaſiones ſuas præſtolantur. E quo ſimultates, odia, delationes & calumniæ bonorum, tanquam è putredine inſecta, jam tot annos hic naſcuntur. quæ tam hoſti proſunt, quam in bellum nos ciuile abripiunt. Fugiunt ad iſta infelices literæ, fugit ſapientia & eruditio: quarum candidati, qui jam pauci ſunt relicti, curam gloriæ ac nominis ex animo abjiciunt ac delent, & in partes has aut illas, quatenus id expedire credunt, abripi ſe patiuntur. Erigit me tamen & attollit ſumma virtus & prudentia illorum, quibus in Batauia incumbit, ne quid detrimenti eruditio aut publica

res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

res capiat : quos honoris noſtri cauſa hic præſentes intuemur. Erigit me vultus veſter, Viri Magni, qui huc audiendi noſtri cauſa, alia ex vrbe aduenistis. atque inprimis tuus, Illuſtriſſime Legate, qui quocunque in loco pedem ponis, magnam majeſtatis partem publice circumfers. cujus ea eruditio eſt, is in ſumma eruditione ſemper aliquid diſcendi ardor, vt conuicium ætati tuæ facias, in qua tam pauci capiunt aut vident, inſtrumenta maximæ fortunæ ſapientiam & eruditionem eſſe. Nos exemplo veſtro excitati, cæteros ne quidem intuebimur. Nos à te, Corneli, vnicum prudentiæ oraculum ac robur, præter hæc ciuilia quæ ſingulis diebus monita ex te haurimus & præcepta, veræ ac robuſtæ exempla ſapientiæ petemus. Quicquid olim gloriæ & poſteris impendebatur, nunc in animum ejuſque curam revocabitur. Eum, tanquam arcem quandam vndique obſeſſam, contra ſæculi calamitatem, lectione tua & conſtantia firmabimus. Pereant vbique literæ aut contemnantur: quantus vnquam fuit, ſtupor orbem ac barbaries inuadat: redeat antiquum chaos, redeat antiqua illa omnium ſcientiarum vaſtitas ac ignorantia: nihil dignitatis ſapientiæ aut eruditioni relinquatur. Ego ſorti meæ & ingenti animo incluſus, Auditores nobiliſſimi, quem nec ſpes mouebit loco nec ambitio, vnius conſcientiæ fiduciam amplexus & integritatem, tanquam tabulas extremas, contra hominum judicia conſiſtam. Et munitus illis ſtudiis ac fretus, quæ me, vbi viſum erit, ab his cogitationibus abducent, in ætatum omnium ac ſæculorum, quorum vaſtam quandam ac profundam recordationem aperit Hiſtoria, contemplationem me immergam: quantum eſt vbique ſpatii in antiquitate tota, mente occupabo: chartis veterum libriſque me inuoluam: dabo operam, vt multa quæ geruntur, tanquam in extremo orbe poſitus, non videam, non audiam,

non

non quæram, non intelligam. denique, ſi nihil reſtat aliud, ſapientiæ præſidio ſtipatus, aulam ex hac cathedra & curiam conficiam. Nam, vt templa, non parietes & ſigna, ſed deorum immortalium conſtituit præſentia ac magnitudo: neque in regia ſpectatur quicquam, præter majeſtatem ejus à quo nomen ac religionem habet: ita locus ille maxime eſt auguſtus, in quo magnus animus & ſupra res humanas poſitus verſatur.

ORATIO XVII.

Habita in auditorio Theologico, cum Secundum Taciti Annalium abſoluiſſet.

CVm hunc Cajum Cornelium Tacitum, ciuilis principem prudentiæ, interpretari primum publice incepimus, facile intelleximus cum quo autore nobis res eſſet. Non enim elegantes ac diffuſas Titi Liuii narrationes, non fatalem & inimitabilem Herodoti dulcedinem, nec occultas Xenophontis Veneres & Atticiſmos, aliaque quæ ad voluptatem maxima ex parte ſunt compoſita, expectabamus: multo minus ſpecioſum Bruti facinus, aut paupertatem Curii, aut exilium Camilli, aut amœnam Cyri inſtitutionem, quæ, quot habet verba, tot illecebris leporibuſque abundat. Qui ſcriptores vt non ignoramus quantum vel jucunditatis vel vtilitatis ſoleant adferre, (nam vtrumque ſæpe experti ſumus) ita Tacitum cum intuemur, & diuerſam voluptatem & vtilitatem multo luculentiorem experimur. Nam ſiue eloquentiam conſideramus, ſermo totus, breuis, ſtrictus, ac ſeuerus, nihil otioſum habet aut ineptum, nihil quod ambitioni potius quam veritati impendatur. Quia, vt in magna aliqua prudentis viri domo, nihil extra

tra vſum & neceſſitatem reperitur, ita rebus ipſis totus hic accommodatur ſermo. quæ tam crebræ ſunt ac denſæ, vt non autor, ſed mens ipſa loqui videatur, & quot verba, tot, non tantum ſapientiæ, quod eſt philoſophorum, ſed prudentiæ interioris, ſcita paſſim ac oracula effundat: quæ ex vita, conſuetudine, ingenio, ac moribus quorundam cum ab eo deducantur, non de illis tantum ſed de omnibus veriſſime dicuntur. Aruſpices fuiſſe quoſdam, qui in victimarum exta accurate inquirerent, partes maxima cum cura ſingulas intuerentur, vt ex diligenti ſingularum contemplatione res futuras prædicarent, à veteribus accepimus. Horum more ac ritu, fibras Principum & exta ſigillatim inſpexiſſe Tacitus videtur, vt ex iis cauſas omnes & euentus publice denunciaret. Quod in hoc ſecundo libro, ſi in vllo, accurate & prolixe præſtitit. de quo pauca, cum benignitate veſtra & ſilentio dicturi ſumus. Supererat hoc tempore Germanicus, Romanorum vltimus: dignus qui vel ante ſeruitutem vel poſt totam libertatem naſceretur. Quam dum ſenſim & cum callida diſſimulatione genti nondum penitus ſeruili & ad libertatem natæ eripit Tyberius, odio virtutis ſuæ & amore populi, omnia, vt tyranni de virtute ſolent, ſuſpicantem in ſe concitauit patruum. quippe qui ab optimis periculum, à peſſimis opprobrium timebat. Accedebat, quod in manu ejus octo legiones, hoc eſt, ipſi nerui, ipſæ vires imperandi eſſent. Atque hæ, non in Syria, non in Ægypto, ſed ad Rhenum, aut aduerſus hoſtem aut pro Principe, quem vellent, collocatæ viderentur. Videant Germanicum, qui majus vllum viro Principi quam in virtute exiſtimant ſubſidium, qui improbitatem & Tyberianas artes optimum regnandi inſtrumentum eſſe credunt. Pietatem autem, probitatem, juſtitiam, clementiam & fidem, inuolucra cæterorum atque integumenta arbi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

arbitrantur. Vnus eo tempore adoleſcens, placidus, ciuilis ac benignus, ſoli grauis hoſti, eruditione autem tali, vt ad pacem educatus videretur, ſine vllis vel fallaciis vel fuco, Plebem, Equitem, Senatum, legiones, ſocios, municipales, totum denique terrarum orbem, vinctum quaſi & obnoxium tenebat: ipſum autem Principem, qui tanquam Proteus omnes aſſumebat formas, cujus omnes ſenſus inuoluti, verba omnia obſcura & ſuſpenſa erant, vafrum callidumque, qui diſſimulationis ſuæ ne in morte quidem obliuiſci poſſet, non ambitionis ſed virtutis ſuæ metu, quamdiu ſupereſſet, intra vrbem, ac prope in Palatio, haud aliter quam hiſtrionem in theatro, conditum ac clauſum continebat. Alter libertatem oppugnabat, ſed occulte: alter defendebat, ſed armatus & in caſtris. Alter cum Thraſymacho Platonis vulpem, alter cum Romanis ducibus, antiquis illis & inuictis, indolem & animum leonis præferebat. Habebimus hoc libro luculenta in Tiberio prudentiæ, ſed vitioſæ, habebimus virtutis, generoſæ, maſculæ, Romanæ, luculenta atque expreſſa in Germanico exempla. Statim, & fere ab initio, mouetur Oriens: ſed quod in perniciem Germanici Tiberius conuertit. Funduntur aliquoties Germani, gens tum temporis inprimis bellicoſa: & quam ſolam, cum jam neminem metuerent, Romani metuebant: ſed exitium victori, adnitente eodem, ipſa virtus adfert ac victoria. Hæc tum præmia virtutis erant cum ſceleſtus imperator eſſet. Quis Libonem promouet & fouet? idem qui euertit. Quis autoritatem ſummam tribuit Senatui? idem qui nec minimam relinquit. Quis Chaldæos conſulit ac magos? idem qui ex vrbe eos ejicit atque auerſatur. Idem ſæuus & in ſpeciem benignus: idem tenax & verſute liberalis. Idem templa ſtruit, & religionem negligit ac ridet: peregrinas ejicit, & patriam contemnit:

temnit: fraudem ne in hoſte quidem probat, ſine qua nec hoſtem vincit nec amicum. denique, cum vitium ſit totus, ſine ſpecie virtutis nunquam eſt ſceleſtus. Quibus tamen omnibus, quod obſeruari velim, nec autoritatem nec amorem parit. quia infra majeſtatem fucus & improbitas conſiſtit. Jam cum imperandi vis & quaſi efficacitas ipſa in majeſtate ſit, quæ benignitate inprimis ac autoritate comparatur, nec benignus eſſe poteſt niſi qui apertus eſt & ſimplex, nec autoritatem facile conſequitur qui fidem nondum conſecutus eſt. Ea quippe integritate morum comparatur & candore. qui cum ſummus eſſet in Germanico, nullus in Tiberio, alter, cum benignitatem affectaret, odium inuidiamque, alter, cum ſeueritatem induiſſet, non autoritatem modo ſed amorem quoque, quæ in ſola majeſtate conjunguntur, impetrabat, vt cum alter imperaret, alter omnium judicio ad imperandum natus videretur. Habet hoc majeſtas omnis, Auditores: non in poteſtate ſed in actionibus conſiſtit: non in Regno, ſed in animo ac mente imperantis, ſedem ſuam habet. Nam vt nihil majus altiuſque Principe eſt in terris, ita nihil animo in homine eſt excelſius. quem cum ſua, hoc eſt, imperantis virtus, vltra purpuras & ſceptra, & lictorum miniſteria, prouexit; ibi demum eſt majeſtas, vbi dignitatis ac virtutis culmen eſt. Ego populi Romani majeſtatem exulaſſe cum Camillo, Mario, Rutilio, viguiſſe in Africano, Curio, Catone, aliiſque magnis & præclaris viris, periiſſe in Tiberio, extinctam cum Germanico exiſtimo. niſi forte in luſtris Capreæ-rum, inter ſpintrias & exoletos, cum hoc monſtro eam collocemus. quod ne Deus immortalis ſirit. qui, cum radios autoritatis ſuæ, quibus vniuerſus continetur orbis, in ſimillimos effundat, nihil bonitate ſua majus habet: ille, inquam, qui eſt infinitus. fraudes vero & occultas artes, quas tam ſæpe

in Tyberio notamus, non vt eas doceamus, ſed quod à prudentia ciuili, ſemel in Rempublicam receptæ vix disjungi poſſunt, tanquam optimus ac ſimpliciſſimus, ignorat. Hæ ſunt quibus improbos ac probos, alienos ac domeſticos, hoſtes Reipublicæ & Principes, Tyberius ſubuertit. Vnum hoſtem ſed potentem, vnum ducem ſed inuictum, eo tempore Romanus habuit. Bellum cum Arminio Germanicus gerebat; viro maximo vir maximus, & Romanæ libertatis, etiam cum nulla eſſet, ſpes poſtrema. Cum vtroque bellum, ſed occultum ac vaferrimum, Tyberius gerebat: minus hoſti quam Germanico infenſus, qui trophæis ſuis totam, quaqua ſe contulèrat, Germaniam implèrat. quæ tyranno cruces totidem & neces erant, neque in hoſtili terra ſed in ejus animo ac pectore defixæ videbantur. Tanto cruciatu ac dolore compos, vnum hoc agebat, vt per Conſulatus & triumphos, cum per ſe non poſſet, juuenem ab hoſte reuocaret. Audiuimus poſtremo, quid Arminio euenerit. quo majorem virum ne Romana quidem res, cum maxime floreret, habuit. Qui, vt olim, pacis ſpecie, Romanum circumuenerat, ita vir & ſæculo & gente ſua major, abſcedentibus Romanis, dolo propinquorum cecidit, ſecumque caſum patriæ, quam fruſtra toties Romani oppugnarant, pariter ac ſeruitutem traxit. Diſcamus hoc exemplo, nunquam minus quam cum ſine cura & hoſte poſſidetur, tutam eſſe libertatem. quæ erecto intentoque animo ſub clypeo facillime defenditur. Quamdiu ferrum eſt in manu, Deo quoque immortali ea cordi eſt. quæ in pace ac ſecuritate elabitur vt plurimum, aut perit: nunquam minus conſeruatur, quam cum nihil timet. Hoc Tyberius intelligebat, cum Germaniam, non armis, ſed ſecuritate ſua, &, quod minime expectandum videbatur, non pugnando callide ſubegit. quod non paucis gentibus euênit.

Res

Res Athenienſium & amplas & diuturnas olim, ſi quas alias fuiſſe, ſæpius legiſtis. Quando eas defeciſſe exiſtimatis? An cum hoſtium ſexcenta millia, Dario duce, in Græciam erumperent? an cum ſeptingenta & trecenta Xerxes, Regum potentiſſimus, adduceret: vt & flumina bibentibus & tellus incedentibus deeſſet: ipſe quoque Oceanus pro gente ſua militare ſolitus, compedibus à Rege barbaro conſtrictus eſſet? Juro vobis atque affirmo, nunquam magis tutam Græciam fuiſſe. Cum Miltiades, in campis Marathoniis, trophæum, non de hoſtium virtute ſed de multitudine erexit: cum Leonida, quingentis millibus ſexcentos magno animo oppoſuit; ſtetitque fortiter, donec & pugnando & vincendo feſſus, non victoriam ſed corpus hoſtibus relinqueret. Xerxes monteis complanarat. illi animos, majores quam hi eſſent, hoſtibus oppoſuerunt. Xerxes vrbis mœnia exuſſerat & muros. illi vrbem pariter & libertatem nauibus impoſuerunt. Tales ergo milites, ac tanti, pace ac induciis Philippi perierunt. Idem & Thebanis, & Spartanis, & Phocenſibus euênit. Quando populi Romani periiſſe exiſtimatis libertatem? An cum Pyrrhus, Æaci progenies, Achillem ſuum adhuc ſpirans, fundamenta ejus ac primordia laceſſeret? An cum Galli media in vrbe graſſarentur, neque quicquam præter Capitolium & Manlium, quod ab hoſte inuictum eſſet, alibi reſtaret? An cum Pœnus, ipſis nubibus immiſtus, per fluentem glaciem ac niuem, animo ardente incederet, montes generoſitate, rupes frangeret aceto: cum dux ipſe, bellua Getula vectus, per ruinas Alpium enixus, vniuerſum agmen ſuum, tanquam tempeſtatem quandam, in Italiam effunderet: cum aſſidue ad muros atque ad portas eſſet: inter ſeruitutem & Romanam libertatem, nihil præter magnanimitatem gentis intereſſet? Non fregerunt illa Mar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tis populum ſed inflammarunt, Auditores. Oppugnari vult libertas, in acie verſari vult ac ferro, vult cum hoſtibus luctari. inter arma creſcit: ſanguine, non lacte educatur. Quippe ſinguli dum cadunt, res communis viuit & ſuperſtes eſt: neque deſunt qui ſuccedant & victoria fruantur. Belli deſuetudo, ex obliuione otium, ex otio ſecuritatem, ac non raro ſeruitutem parit. Tum Romana periit libertas, cum deeſſet hoſtis niſi quem Reſpublica dediſſet: cum Auguſtus, Conſulem ſe ferens, & ad defendendam plebem jure Tribunicio contentum, dono militem, annona populum, cunctos otii dulcedine pellexit: cum Tiberius ad legem majeſtatis omnia referret: clam accuſatores bonis miſerorum aleret ac saginaret. cum diſcordiarum cauſas in Senatu ſpargeret, partes callide inter ſe committeret, verba ſingulorum & conſilia expenderet: cum neque adulationem neque libertatem ferret, & vtramque odiſſet, ſed vt libertatem tolleret, ſenſimque æterna ſeruitute reluctantem populi victoris animum inuolueret. Quantus fuit in Germanis, hoc eſt, in hac gente, amor libertatis, quantum ſtudium! quot imperio Romano clades ea gens intulerat! Ad hanc populi virtutem, imperator accedebat, quis & quantus, ô Dii boni! SENSV CELER, vt de illo loquitur Romanus autor, PROMPTVS VLTRA BARBARVM INGENIO: ARDOREM MENTIS VULTV OCVLISQVE PRÆ SE FERENS. Quodſi educationem quæras, ASSIDVVS MILITIÆ ROMANÆ COMES, ET JAM CIVITATIS JVS ET EQVESTREM CONSECVTVS GRADVM. Pyrrhum, aut Jugurtham, aut Annibalem, ab inferis rediſſe diceres. Ad hunc hoſtem debellandum, miſſus eſt, vt diximus, Germanicus; virtutis tantum & ciuilitatis nomine Tiberio inuiſus. Qui hunc ipſum dignitatis atque honoris ſpecie in vrbem vocat: Arminium

nium inuidia ſuorum & diſcordiis inuoluit. Ita ſine belli mole, ſine armis, ſine ſumptu, monſtrum illud, alterum veneno, alterum ſecuritati ſuæ & ambitioni callide objecit; utrumque aliud agendo perdidit ac callide euertit. Faxit Deus immortalis, vt his moniti exemplis, nos quoque, Auditores, qui pro libertate hactenus pugnamus, pro eadem animum armatum inter has inducias retineamus. Qui de militari diſciplina commentantur, ita militem dormire volunt, vt nec galeam nec haſtam ponat, vt in clypeo decumbat, gladium in manu geſtet, ne, ſi quid eueniat, inermis opprimatur. Vtinam eodem modo & nos dormiamus! Verum res ſecundæ minus æqua mente quam aduerſæ tolerantur. Intermiſſio armorum autem, quæ & gloriæ inſidiatur & virtuti, ſicut lenit animos & frangit, ita belli recordationem, & cum ea, cauſæ curam ac memoriam, extinguit: neque minus interim diſcordias internas per dulcedinem ſecuritatis, mentibus inſtillat. quod venenum, Rebus publicis florentibus magniſque, morbum ac mortalitatem, tanquam ægro corpori, inducit. Iidem ſumus, Auditores, qui eramus nuper, cum tot vrbes expugnauimus, tot fortiter defendimus, toties, cum magna hoſtium calamitate ac clade, terra dimicauimus ac mari: idem Imperator nobis, idem hoſtis eſt. Idem vt ſit animus, ingenti cura opus eſt ac prouidentia. Tubæ, hercules, & tympana, & clamor militaris, & conſpectus hoſtium, & expectatio, & ira quoque & injuriæ, & cruor, fomes eſt virtutis ac cuſtodia. Vbi ea ſunt ex oculis ſublata, obdormiſcit animus. quem ſopitum ac languentem, fruſtra aduocâris vbi opus eſt. Hic eſt ille, quo munitus miles noſter, Sluſam in hoſtili agro cepit. vrbem in eodem alteram, aduerſus mare, peſtem, atque Hiſpanum, non ſagittis, non cuſpidibus peilorum aut imbelli Græculoque ferro, ſed immanibus tor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mentis oppugnatam, annos quatuor defendit. In qua tantus fuit animorum feruor, vt quem corpore occuparet quiſque locum, vix in aërem excuſſus ſulphure atque eliſus, hoſtibus concederet. vt poſt mœnia, poſt propugnacula, poſt vallum, poſt ereptam vrbem, tanquam feræ, è latibulis pugnarent: vt, amiſſa ipſa vrbe, amiſſo ejus loco, adhuc cauſam vindicarent. Hic eſt ille, quo munitus paulo ante inducias Heemskerckus, Gades vſque nouus Hercules contendit: vbi non, vt alter, regem Iberorum, ſed ingentem ejus claſſem, prope in portu ipſo atque in vrbe, ferro pariter & igne inuaſit. In qua pugna nautam quendam ajunt, cum in hoſtem gladio ferretur, atque is mari ſe committeret, non aliter quam canem rabioſum, fugientis corpori hæſiſſe, neque prius cæde ac ſanguine conſperſum dimiſiſſe, quam luctantem inter vndas partim, partim inter vulnera Hiſpanum, vſque ad inferos perſequeretur. Ne Leonidas, Callimachos, & Cynegiros, Græcia in poſterum miretur. Hæc cum cogitamus, redeat in animum antiquus ille vigor, eadem ſollicitudo maneat & diligentia: tanquam in conſpectu hoſtis & in caſtris vigilemus. Nihil de timore remittatur, nihil de induſtria. Petamus, vt illuſtribus Ordinibus, Patriæ parentibus, diuini atque humani juris animum intelligentem, plebi obſequendi voluntatem, Deus immortalis duit. vt Rempublicam, vt Academiam, conſenſus animorum & concordia reſpiciat. quæ poſt recens hoc incendium, non amplius jam æde illa, quæ flammarum violentiæ conceſſit, ſed Ampliſſimorum Curatorum magnanimitate ac celebritate Profeſſorum continetur: quorum ſcripta & exiſtimationem, extra caſum & fortunam conſtituta, orbis vniuerſus ſibi vindicat. Vt vicini ac remoti Reges Principeſque, & inprimis magnus ille, cujus hic Legatum, ſummum maximumque virum, intue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

intuemur, ſicut hactenus in bello, ita nunc in pace nobis adſint. adſint, inquam, & concordiam, tranquillitatis noſtræ munimentum vnicum ac fulcrum, tueantur ac promoueant. ne Arminii exemplo, viri nobilis, magnanimi, intrepidi, qui amore Patriæ armatus, non primordia ſed florentiſſimum victoris populi imperium cum paucis laceſſiuit, Quintilium cum tribus legionibus in Patriæ viſceribus ſedentem profligauit, Maroboduum ſuſtinuit, qui, cum annos duodecim, prœliis ambiguus, bello nunquam ſuperatus, rem feliciter geſſiſſet, ſimultate ac diſcordiis ſuorum inuolutus, quia armis non poterat, pace Tyberii ſublatus eſt: ita hic inuictus terra pariter ac mari populus, quem ouantem tot victoriis ac decoratum orbis aſpicit, ſecuritatem ſuam, opes, dignitatem, decus, gloriam, poſtremo libertatem ipſam, quam bellando peperit, cum pace, quæ diſcordiarum mater eſt, amittat. Ita tu, Jeſu Chriſte, ab æterno ex æterno genite, æterne Deus, idemque homo & conciliator hominum ac Dei; Deus ante initium cum Patre, Deus ſine initio cum Patre, Deus qui fuiſti in principio cum Patre, ideoque & ante principium cum Patre, Deus fortis cum Patre, Deus exercituum cum Patre, Deus victor & bellator noſter, Deus pacis noſtræ autor, Deus cordium inſpector, Deus vindex veritatis; qui cum majeſtate quadam ineffabili, viuos aliquando mortuoſque judicabis; cujus verbum pacis, iræ inſtrumentum; cujus ſacramenta caritatis, odii, dementiæ, furoris ſacramenta fecimus; cujus vltimum legatum, pacem dico ac concordiam, proterue conculcamus; ſimultates illas, diſceptationes, ſtudia ac factiones, & cum iis metum ac pallorem, in Eccleſiæ, in Reipublicæ, in pacis ac tranquillitatis noſtræ hoſtes conuerte: neque patere, vt illæſi aduerſariorum armis, propriis ſeditionibus exhauriamur. donec feſſi tan-

dem atque exangues, prædæ iis ſimus, quorum ſpolia cum laude noſtra adhuc oſtentamus.

De C. Cæſare Dictatore, cum illius Vitam in Tranquillo expoſiturus eſſet, habita.

ORATIO XVIII.

QVod non raro euenire iis, Auditores Nobiliſſimi, conſueuit, qui in cæco aliquamdiu horridoque carcere, inter miſerorum gemitus ac lacrymas egerunt, vt, egreſſi, libertatis voluptate ac contemplatione lucis, quoquo oculos conuertunt, animum explere nequeant, mihi pariter ac vobis euenire exiſtimo. Legem Majeſtatis & interpretationes ejus, vltimam euerſæ libertatis peſtem ac calamitatem, vidimus. Inter Tiberios, jam annos aliquot, Caligulas, ac, generis humani probra & incommoda, Nerones, egimus: inter carceres, proſcriptiones, ſycophantas, ac bonorum neces & exilia, verſati ſumus: nihil prope, præter ſanguinem ac lutum, in ſcriptore nobiliſſimo tractauimus. Imbuerunt nos cruore ſuo Druſi, Plauti, Syllæ, ac poſtremo, ne quid amplius deeſſet, Senecæ ac Thraſeæ: viri, quibus ætas illa aut antiqua, nihil majus vidit, nihil ſapientius. Reſpirate paulum, Auditores, & imperio Romano, homines mitiſſimi & ad virtutem geniti, hoc date, vt, quemadmodum extremam ſeruitutem mecum peruidiſtis, ita nunc ad finem libertatis, quem præclari quidam viri, ſed ambitioſi, inuexerunt, animum ac mentem conferatis. Qui naturam fluminum cum cura inueſtigant, atque inprimis, qui de Rege fluuiorum Nilo, longitudine ejus, latitudine, profunditate, curſu, inſulis, fragore, catadupis, incrementis, limo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ac fœcunditate diſputarunt, vnum illud maxime egerunt, vt in cujus admiratione partium ac operum defixi eſſent, ejus fontes ac originem, tot ſæculis tot Regibus quæſitam, explicarent. Qui plantarum rationes excuſſerunt, ad radices arborum ac florum libentiſſime deſcendunt, vt ex iis cauſas ſurculorum quoque ac foliorum, quæ natura oculis exponit, rimarentur. Idem homini Politico, Adoleſcentes, in Hiſtoria agendum. Vt inſignes in Republica mutationes ac conuerſiones ſolide rimetur, ad originem ac fontes aliquando veniendum eſt. quos, ni fallor, omnium quæ audiuiſtis, in virtute partim, partim hujus Principis ambitione, jam habebitis. quem qui prouexerunt, primo libertatem, mox paulatim, ſpem quoque ejus, cum jam eſſent qui ſeruire didiciſſent, ſibi poſteriſque præciderunt. Cæterum, quemadmodum è pulſu ac venarum Medici momentis, de ſalute ægri judicare ſolent, ita de Republica ejuſque valetudine, ex ambitione ſingulorum judicandum eſt. quam in iſto homine, aut monſtro potius, vt Tullius de eo loqui ſolet, maximam fuiſſe conſtat. Vix admotus ad Rempublicam cum Lepido, cum Craſſo, cum Piſone, Sylla, ac Antonio, de ſtatu Reipublicæ mutando cogitauit. colonias Latinas; de petendo ciuitatis jure agitantes, ſpe nouarum rerum, clam accendit. Conjuratione Catilinæ, pars ac forte dux eorum qui Rempublicam ſollicitabant, leuibus ſententiis, à Cicerone interceptos, callide protexit. Spe eadem, & vt Craſſo par aut prior eſſet, generum Pompejum ſibi è Republica delegit. cujus copiis, autoritate ac ope, Galliam, vt noſter notat, Ciſalpinam, ac Illyricum, prouincias accepit. Neque multo poſt, imperium ac poteſtatem prorogari ſibi, præter conſuetudinem, curauit. Qua occaſione, non jam clanculum, vt ante; ſed majore vi ac publica graſſatus, Galliam, Germaniam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Britanniamque aggreſſus, hoſtes nominis Romani, ferro, aduerſarios, ſi quos haberet, comitate, populum ac plebem, liberalitate ac muneribus, prouinciales quotquot eſſent vſquam, incredibili humanitate ac officiis ſubegit. quo aduerſus libertatem, & pro poteſtate vnius, omnia jam obtinebat. vt jam ſolus poſſet quicquid vellet, niſi quod diſſimulare ad ſpeciem interdum mallet quantum poſſet. nonnunquam iis quoque per facetias illuderet, qui initio ſocordes aut attenti parum, ferre iſta aut diſſimulare cogerentur. Tanto animo ac vi munitus, Rubiconem pariter ac leges tranſmigrauit. & vt totam ſemel pacem Reipublicæ ac libertatem expugnaret, copias Pompeji in Hiſpania diſpoſitas inuaſit. Hinc triumphi, quot & quantos vellet: quos, vt, verbo quidem & prætextu, Patriæ, de Gallia, Hiſpania, Ægypto, Africa ac Ponto, ita re profecto, de Republica ac populi fatuitate, magnus imperator celebrabat. Hinc comitia paulatim ſibi vindicare: partem, ſed exiguam, & qualem apud Græculos in fabulis Prometheus Diis cæteris relinquit, populo concedere adhuc, aut, vt vere dicam, oſtentare. vt ſic tutius ac ſenſim, contra optimates & pro plebe, quæ nonnihil adhuc poſſet, prorſus vt in mimo ac ſub larua, ſeruitutem, ſine armis ac cum libertatis ſpecie, volentibus induceret. Quod vt conſecutus eſt, poſt multos Conſulatus, vnum ac continuum, cum Dictatura ſimili ac præfectura morum, vel admiſit vel extorſit. Magiſtratus ergo, quibus vellet & in annos plures; ciuitatem, Gallis quoque ſemibarbaris, quos jam obſtrinxerat, donare. Ac poſtremo, cum autoritate omnes exceſſiſſet, cœli reuerentiam ac majeſtatem, ex Pontificatu in ſe deriuare. cujus ope, honores, non humanos modo, ſed diuinos quoque, (ſedem auream pro tribunali & in curia, cum templis, aris, ſimulachris, puluinaribus, flamini-

minibus ac ſacerdotibus) decerni ſibi paſſus eſt. Quo vt per ſegnitiem ac negligentiam, eorum partim penes quos Reſpublica tum erat, partim ſua ſibi propria calliditate ac prudentia euectus eſt; ita omnibus virtutibus, clementia inprimis, liberalitate, ac humanitate ſeptus, niſi cum pernicie ac detrimento publico, moueri loco ac imperio non potuit. Et putatis, vnum, Auditores, Bruti ictum, aut ſexaginta conjuratos, tot tantiſque malis, quæ paulatim vel contracta vel neglecta fuerant, mederi potuiſſe? Poëtarum iſte ludus eſt ac oratorum, qui, cum libertatem, ſeruitutis jam pertæſi, celebrarent, cauſas ejus, quod politicis incumbit, non intelligebant. Ex hoc ſanguine, ex hac victima, quam libertati, Cimber Tulli, & tu Caſſi, cæterique ſeruitutis hoſtes, tum mactaſtis, ex hac ipſa cæde ac vulneribus, Tyberii, Caligulæ, Nerones, ac Domitiani, prodierunt. Non enim cæde in Republica vnius, ſed prudentia multorum, ipſis oſſibus viſceribuſque Reipublicæ recepta ſeruitus auertitur. quæ cum ordinis totius negligentia, non vi vnius, jam amiſſa eſſet, ne vnius quidem morte reparanda fuit. Pace libertatis, in qua Belgæ nati ſumus, pace tua, Marce Brute, hoc dixiſſe fas ſit: majeſtate ac legibus tyrannus à Republica, non gladio, arcendus eſt. Quod in Regibus Spartani, in Prætoribus Athenienſes, Populus Romanus, priſcus ille ac libertatis tenaciſſimus, in Dictatoribus ſeruauit. Et quid? adeone vobis nullæ, quæ de majeſtate, quæ de vi ac perduellione, quæ de ambitu cauerent, reliquæ jam leges erant? quas cum violari poſſe conſtat, ferum eſt tueri. Adeone nulli erant Bruti, Cato nullus, nullus Caſſius in ciuitate, cum rogationem Plotiam, Tribunus militum, clam impetrauit? aut, cum Quæſtor, Gallos Tranſpadanos, ad res nouas callide accendit? aut cum leges Syllæ, poſt ædilitatem publice perlatas,

nihil aliud quam judex additus prætori, abrogandas cenſuit, curauit? Quid? cum Q. Catulum non multo poſt, Iſauricumque, in ſuis ſibi quoque tribubus, largitione ſuperauit? vt aduerſus leges ambitus, Calpurniam inprimis, Pontifex, ſi Diis placet, maximus, poſt matris oſculum rediret? Quid? cum Catilinæ furias vel aluit, vel in Senatu aliquid pro libertate audentes, terruit, atque ad ſententiæ mutationem, præter conſuetudinem, adegit? Quid? cum motus ac veſaniam Cæcilii Metelli, qui Tribuni poteſtate Optimates ac Rempublicam turbaret, fouit ac protexit? Quid? cum conſul Bibulum, ex more obnunciantem, armis, foro, ac collegio ejecit? Quid? cum L. Lucullum, magnæ dignitatis hominem, haud ſecus ac viliſſimum mancipium, ad ſua ſibi genua prouoluit? Vbi vero tua, Marce Cato, grauitas, ſeueritas, ac rigor? vbi pondus Stoicum ac ſupercilium immobile atque inuictum? vbi ingens illa anima, quam libertati victimam ſeruabas, tum latebat, cum è curia euulſus, ad arbitrium vnius atque imperium, in vincula conjectus, ſtationem atque autoritatem publicam deſeruiſti? Nam tot Brutos extitiſſe, quot hæc ferrent, nemo quidem dubitabit vnquam. Adeone nihil vos ſenſiſſe, neque cum agrarias, quod tribunorum erat, conſulatu ſuo promulgauit leges? neque cum Pompejo Craſſum, & vtrique ſe adjunxit: vt quod tres pronuntiarent in Senatu, lex Romanæ Reipublicæ ac fatum eſſet? Nihil, ne tunc quidem, cum defunctus conſulatu, L. Piſonis, conſulis jam deſtinati, filiam vxorem duxit: vt cum magiſtratum non auderet, poteſtatem ejus anno quoque altero, in ſocero continuaret? Nihil, cum Vatinium, quo nihil inquinatius tum Roma habuit, ambitionis ſuæ inſtrumentum fecit: cujus lege, in prouincias quas vellet, ac ſtipatus quibus vellet, ſe conferret? Nihil, cum ad legiones ſibi deſignatas,

alias

alias priuato ſumptu ac conſilio adjecit? vt quod legibus non poſſet, vi ac manu impetraret. Nihil (nam hoc propius, ni fallor, vos tangebat) cum vxores veſtras, non tam ad lubidinem ac voluptatem, quam ad dominationis vſum, magnus artifex, corrumperet ac expugnaret? Inter quas Pompeji conjux, vt & tua, Craſſe, tua autem, Marce Cato, ſoror, eademque tua, Marce Brute, mater, prædicatur. qui cum proauos, & neſcio quos Brutos, cogitares, qui ſimplicitate æui ſui, cum, Tarquinio excepto, nihil in Repub. pollutum aut corruptum eſſet, feliciſſime ac fauente populo tyrannum ſuſtuliſſent, adeo corruptis moribus id auſus es, vt ſanguinis neceſſitate in Republica aduerſus dominum obſtrictus, vix ſine parricidii ſuſpicione id auderes quod non poſſes. Quodſi leges nullæ, nullæ ſaltem ea tempeſtate artes erant, quibus M. Manlius, ſeruator Reipublicæ ac libertatis, quibus Gracchus, quibus Saturninus, populi fautores omni ab ætate maximi, autoritati ejus vniuerſæ atque inuidiæ objecti ſunt? Nulli calles muniendi tum reſtabant, nullæ ſyluæ, quibus Conſul olim, ne quid in Republica moueret, cum collega ſimpliciſſimo præfectus eſt? Cæterum, quemadmodum qui ære alieno merſi latent, nomina non ante ſentiunt quam obruuntur, ita pauci libertatem tolli vident: quæ amiſſa ſemel, fruſtra vindicatur. Et, quemadmodum Sophiſtæ, qui argute callideque diſputant, concedi quædam ſibi poſtulant nonnunquam, quæ non niſi eruditus ſua intereſſe ſentit vt diſtinguat, aut omnino neget; quia ex his cætera ſequuntur: ita in Republica eueniunt non pauca, quæ cum ideo quod ſingula eueniunt, & quia leuia videri ſolent, negligantur, vniuerſam trahunt aut euertunt. quæ per imprudentiam conuerſa, qualis eſſe cœpit, velis nolis, ad poſteritatem tranſit. Nihil ergo aliud effectum eſt à vobis, quam, vt eſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſent, qui ſublatum vindicarent, quam, vt eſſent, qui poſt obitum in cœlo inter Deos immortales, publica autoritate collocarent: vt poſtremo, quod non leue in Republica ac libertate arcanum, Auditores, eſt, extarent, qui admiſſæ ſemel ſeruituti, contra libertatem ac communem omnium ſalutem, dignitatem ac autoritatem commodarent. Ex Politicorum, niſi fallor, libris pridem didiciſtis, non in Populari tantum ſed & Optimatum ſtatu, pro æqualitate partium, ab iis quorum intereſt inprimis, vigilandum eſſe. quæ non dignitates modo nimias ac opes, ſed nobilitatem, aliaque id genus, ac, ſi libere cum Ariſtotele dicendum eſt, virtutem quoque nimiam excludit. Nam vt cætera virtute comparantur, cujus opera facillime ab Optimatibus ad Regnum, ita ſpecie virtutis quolibet, inprimis autem ad tyrannidem, facillime à Regno peruenitur. Eſt enim animal mutabile homo, & ſi ſub virtutibus aut lateat ambitio aut fallat, ſibi proximum ac maxime intentum. Jam in Cæſare, quæ virtus, ô Dii boni! qui ac quantus vigor fuit animi, quis ardor, quæ velocitas, quæ animi inuicti magnitudo, quanta in dicendo ac ſcribendo vis ac copia? vt ſublimitatem ejus, omnium quæ cœlo continentur, igne quodam mentis proprio capacem, merito ac ſuo ſibi jure ſcriptor maximus commemoret. Ad ingenii velocitatem, generis nobilitas ac ſplendor accedebat: quam à Regibus ac Diis, vt perſuaſum omnibus volebat, immortalibus ducebat. Accedebat virtus militaris tanta, vt in libertate ad præſcripta ac mandata aliena natus, magno tamen Alexandro opponatur. quæ virtutis eminentia, vt iis, qui æqualitatem amant, maxime ſuſpecta eſſe ſolet, ita, niſi legibus frænetur, nunquam vnum aliquem è multis, ſupra reliquos extollit; niſi ea lege vt cæteros euertat. Cujus cauſa varias prudentes in Republica, inprimis Optimates, machinas ac

artes

artes cum judicio excogitarunt. nam aut ſemel talibus honorem quemque, vel breuiſſime ac raro; legiones autem & vim militarem, niſi cum neceſſitas id cogit, ac pro tempore, indulgent. Quibus ita bellus ille puſio ac nepos Veneris, cum minime id expediret, annos aliquot eſt vſus, vt à dignitate ad arma, ab armis ad imperium, de quo paulatim cogitabat, perueniret. Illud vero, Auditores Nobiliſſimi, ante omnia obſeruant: Neque negligenter tales ad ſupremam euehendos dignitatem, neque ſubito mouendos eſſe. ne ad dignitatem ac potentiam, quam ipſi detulerunt, deſperatio accedat, quam in manu amplius non habent. Sed & dandam eſſe operam, ne, qui per ſe excellunt, talium affinitatem aut ſocietatem è proceribus aſſumant. Itaque hoc agunt potius ac moliuntur, vt ſi vnus plus in libertate poſſit, clam diſcordiis ac æmulationi cæterorum exponatur. quo occulte & in fraudem ſuam ſine cæterorum detrimento ruat, qui imperium in cæteros affectat. Quæ ſic omnia ab Optimatibus neglecta ſunt in iſto, vt non conniuiſſe reliqui, ſed dormitaſſe in Republica aut ſomniaſſe videantur. nam & ſæpe ad plures & præcipuos è magiſtratibus admiſſus eſt. Tum, quod omnem ſuperat ſtuporem, eos quoque qui viciſſitudine æqualitatem continebant dominationis, non ad tempus modo, ſed perpetuos, vt Dictaturam, Conſulatum, ac Pontificatum, geſſit. Jam qui ſenſim, qui paulatim, ſed ſine omni cura quæ in iſtis adhiberi ſolet, ad ſuprema quæque, ardentem laudis ac ambitionis ſtudio pertraxerant, momento dimoueri poſſe exiſtimarunt. quaſi ſpiritu vnius hominis ac vita, non totius Reip. contagione ac morbo, ſeruitus recepta niteretur. vt, qui aliquid ſublime, aliquid fatale ac diuinum hic non videt, nihil præter ignorantiam oſtentet. Accedebat rigor nimius Catonis, qui in fæce Romuli, non in Platonis aut Chryſippi ciui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ciuitate, natum ſe oblitus, diſciplinam ac ſeueritatem, quæ non niſi ſalua ac incolumi Republica, de qua ante omnia tum cogitandum erat, locum obtinere poteſt, animoſe nimis defendebat. qui dum Regem, qualem Stoici depingunt, voluit animo ac verſat, alium, qui ſerio hoc ageret, Reſpublica accepit. Accedebat Marci Tullii, qui inter partes fluctuabat, metus primo, mox incogitantia inſignis. qui vir maximus, vt optime quid eſſet faciendum norat ac vbique occinebat, ita minime omnium tueri in Republica audebat. Qui, ſublato Cæſare, in locum ejus feruidum adoleſcentem, nec ambitioſum minus, quamuis monitus à Bruto, callide prouexit. donec primus, ſed jam ſero, quibus emendandis par non eſſet, deprehendit. Accedebat Conſulis Metelli rigor: qui, cum ſerum eſſet emendare quod neglectum erat, deſperatione inſuper audentem omnia armauit. Accedebat auaritia Æmylii ac Curionis: qui cum nullum niſi ex ambitione aliena cenſum inueniret, jus non modo ciuitatis vendidit Tribunus, ſed & juris ſpeciem, repulſus interceſſione, Cæſari ac bello dedit. Accedebant mores ciuitatis jam corrupti, accedebat ſeruitutis amor: qui poſt Syllæ dominationem altiores quam pro libertatis ſpe radices jam agebat. Accedebat popularis Marii in ciuitate factio, atque ejus indulgentia corrupta plebes: qua aduerſus Optimates callide abuſus Cæſar, ipſum quoque militem aduerſus iſtos occupauit. cujus ope ac fauore cætera inuaſit. vt jam non Tarquinius ex ciuitate ſimplici mouendus, ſed aut plurima mutanda, aut ferendus eſſet, qui plus cæteris auderet. Accedebant opes Craſſi, nimia Pompeji dignitas ac fauor popularis, & ex his diſcordia ad bellum. quibus omnibus vaferrime is vtebatur cujus maxime intererat vt ſolus imperaret. Quem cum cura atque ex fide, autor eruditionis, ſi quis, exactiſſimæ deſcripſit. cujus

Prin-

Principes, antiquitatis verum penu ac ſcientiarum omnium Pandectas, merito inſcribas. Qui ſic verba rebus, res accommodauit verbis, vt proprietate dictionis optime exprimat quod docet, ea vero ſolus doceat, quæ cæteri vix tangunt. Ritus ſpargunt alii, hic fundit. Abdita Romanæ rei & occulta vix oſtendunt. quæ non tam ad delectationem quam ad vbertatem ingerit Tranquillus, ac propemodum inculcat. Agite, &, ſi viri eſtis, meſſem hinc fœcundam reportate. Illud admonendi eſtis, vt, ſi quando maximæ occurrunt in Republica mutationes, quæ vel cauſam proximam occultant vel non promunt, vt, cum negligentiam in iſtis ac torporem Populi Romani, & in ſeruitute patientiam plane obſtupendam, cum crudelitatem, cum flagitia, cum ſcelera, cum fraudes Principum legetis, ea non ex poſitu aſtrorum, vel conjunctione planetarum, aut inepta atque incerta neſcio qua terræ reuolutione, ſed à prima accerſatis cauſa. Quæ vt nunquam fruſtra, nunquam male, ita ſæpius occulte, ac tum maxime prudenter agit. cum nec ſemper eæ cauſæ ſint quas arbitramur, neque quicquam tamen ſine ea fiat, à qua cæteræ reguntur. Illud quoque moneo: ne cum Tranquillum hunc legetis, qui commune cum Plutarcho, omnium ſcriptorum maximo, hoc habet, vt minuta quæque cum vtilitate publica ac fructu perſequatur, in cinctura Cæſaris, aut toga, aut inceſſu hæreatis. Quod ne faciatis, tanquam dux in fronte agminis vbique antecedam. Voces raro, ac vt res intelligatis; res, vt vſum atque experientiam paretis; magiſtratuum poſtremo, legum ac rogationum, quarum meminit, origines ac fontes, ceremonias ac ritus, quicquid denique antiquitatem ſpectat, ita explicabimus, ni fallor, vt, quæ ad ciuilem pertinent prudentiam, ex hoc quoque hauriatis. quæ

quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quo magis in ſcriptore noſtro latet, eo diligentius, vt boni venatores ſolent, per veſtigia latentem perſequemur. Quicquid vſquam eſt Muſarum, ad piſtrinum iſtos aut ad triuium releget, qui in Principe Romano, in terrarum Domino, in Cæſare poſtremo, nihil præter voces aliquot ac ſyllabas rimari didicerunt. Longiſſime diuiſum, ne quis erret, cum Grammaticis imperium habemus. Quod quo quiſque latius extendit, eo partes ſibi demandatas melius tuetur. Non ſunt leuia quæ pertractamus, Auditores. De imperio Romano, de conuerſione Reipublicæ quæ orbi imperauit, atque illius cauſis, judices ſedemus, atque in Tacito jam pridem ſedimus. Quibus grauiora ne Conſcripti quidem in Senatum Patres, aut ex ebore curuli conſules pronunciarunt. Illud agite, animæ præclaræ, ac communibus jam rebus deſtinatæ, ad conſilia, ad artes, ad virtutem militarem ac ciuilem, ad excelſum, quem hic deſcribemus, animi aſcendite vigorem. Ea intuemini ac penetrate. Quæ vos diſciplinæ, ad Rempublicam, ad dignitates, ad honores, qui in terris maximi habentur, ſine artibus ac fraudibus deducent. quibus ſceptra quoque, & ſupremum generis humani culmen, Regia Majeſtas, ſe tuetur. Cui rei operam ac curam, pro tenuitate ac captu meo, vobis Auditores, ſpondeo, addico.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

De prolapſis Græcarum literarum ſtudiis, & ad ea adhortatio. Habita cum Politices Profeſſor creatus, Græcarum literarum Profeſſionem Collegæ traderet, & libellum Senecæ, cui titulus eſt Apocolocynthoſis, ſiue Ludus in Claudium, interpretaturus eſſet.

ORATIO XIX.

DE præſtantia illius diſciplinæ, Eruditi Auditores, quæ in Reipublicæ tractandæ ac conſtituendæ ratione verſatur, cujus nobis ex decreto & auctoritate publica aliquamdiu jam incubuit Profeſſio ac porro incumbit, tum temporis nonnulla dicam, cum, quod nobis eſt propoſitum, ex veteri ſcriptore aliquo, omnes antiquorum, vel quæ maxime ab omnibus probantur, Reſpublicas, earumque formas, ritus, leges, inſtituta ac conſuetudines exponam. Interea, ne prorſus nihil aut omnino aliud agamus, hic libellus, vt feſtiuus, ita & ab homine ciuilis diſciplinæ peritiſſimo, in Principem terrarum, & de corruptiſſimo ac maxime afflicto Populi Romani ſtatu ac conditione, libertate maxima conſcriptus, ad tempus nobis aliquod in manibus verſabitur. Ac mihi quidem ſæpe de Profeſſione mea cogitanti, mirum hoc videri ſolet, Auditores, eo nos anguſtiarum hîc redactos eſſe, vt ne vnus quidem ex Romanis ſcriptor extet, qui, vt apud Græcos Ariſtoteles & Plato, diſciplinæ hujus leges ac præcepta obiter complexus ſit. Nam è celeberrimis doctiſſimiſque Marci Tullii, qui de Republica inſcripti erant, libris, nihil præter oſſa, nihil præter ruta, vt loquuntur veteres, ac cæſa, quæ tum apud Auguſtinum, tum nonnullos alios leguntur, nihil præter aliquot putamina, amiſſo nucleo, habemus. Ac optandum ſane fuerat, inuictos illos Romuli nepo-

tes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tes, quorum grauitate, moderatione animi, prudentiaque, eo res deducta eſt, vt ciuitatem, quam anguſtam minimamque initio acceperant, non mœnibus ac muris, ſed immenſo tandem cœli ambitu hic circumſcripſerint, aliquam illius diſciplinæ, cui hunc progreſſum debent, conſequendæ, viam nobis aut compendium dediſſe. Nam vt in principio Rhetoricorum vir diuinus, imo numen quoddam & vis quædam major ſapientiæ notauit Ariſtoteles, quicquid fit aut temere, aut propter habitum ex conſuetudine, ad artem & præcepta commode reduci poteſt. Sed videlicet ingentes illæ animæ, quemadmodum in actione, qui eſt hujus diſciplinæ finis, vniuerſam vitam, ita in delineandis ac commemorandis actionibus, ingenium ac vitam conſumpſerunt. Quæ cum ſingulæ, quod fieri conſueuit, diligenter ab hiſtoricis recenſeantur, vniuerſum ex his aliquid ſtatuere ac docere, illius facultatis eſt ac artis, quam Ciuilem, aut, quod nomen ciuitate Romuli donatum eſt, Politicen vocamus. Sed de hac, ejuſque dignitate, grauitate ac præſtantia, quemadmodum jam dixi, ſuo tempore, vt ſpero, copioſius dicturi ſumus. Nunc, priuſquam ad hunc Senecæ libellum veniamus, permittite vt dolorem meum, quem ex literarum, ac præcipue earum quæ humanitatis dicuntur nomine, interitu ac quaſi internecione quadam quotidie concipio, ex hoc loco, ex quo aliquot jam annos ſingulari veſtro cum fauore ac ſtudio, ſcriptores Græcos ſum interpretatus, verbis, Præclari juuenes, pauciſſimis exponam. Extat apud Comicum Latinum, meo animo ſententiaque elegantiarum omnium parentem, cujuſdam Paraſiti dictum lepidiſſimum, quo in ſenem à ſe modis ac exemplis omnibus exagitatum, feſtiuiſſime illudit,

Exequias Chremeti quibus eſt commodum ire, jam tempus eſt.

Liceat

Liceat mihi in re ſeria ac graui, & in maximo mœrore meo, idem apud vos nunc vſurpare,

Exequias literis *quibus eſt commodum ire, jam tempus eſt.*

Cauſam hujus rei ſi fortaſſe ex me ſcire vultis; verbo vobis reſpondebo: Græcarum literarum, mihi credite, contemptus eſt. Nam quod olim de Republica Spartana Delphicum oraculum pronunciaſſe fertur, tum interituram, cum pecunias tractare & amore earum tangi ac flagrare inciperet: idem mihi, non Apollini, neque ex præſtitibus illius Deî, verum qui, vt quidem mediocrium eſt captus, aliquem præcipuarum literarum vſum, ſi non conſecutus ſum, dedi tamen operam, vt aliquatenus, quod à Poëta dictum eſt, prodirem, viſum ſemper fuit, tum interituras diſciplinas, cum ſordere hæ literæ inciperent. Ac de me vt aliquid nunc dicam, cum in vrbem hanc & Academiam, totius ſine controuerſia Europæ celeberrimam, veniſſem primum, aliqua cognitione juris (in quam vt relictis rebus omnibus incumberem, ab optimo parente huc miſſus eram) ſatis perfunctorie imbutus, ac de obſtupenda viri maximi Joſephi Scaligeri ſcientia ac eruditione, multa partim audiuiſſem, partim ſcripta ejus, quamuis pauca ſane, diligenter ſatis perlegiſſem, neque nocte, neque die animo conſiſtere me memini, priuſquam ſummum illum virum ſalutaſſem: in quo diſciplinæ omnes, omnes ſcientiæ ac artes, tanquam in delubro quodam & ſanctiſſimo oraculo continebantur: in quo omnes literæ, linguarum omnium cognitio, afflicta ac propemodum euerſa, & poſt paulo abitura, aliquantum ſubſtitit, ac nunc, quod ita Deo viſum eſt, ſupremum nobis vale dixit. Qui, cum in hac rerum omnium peritia & vſu, in ſplendore tanto generis ac majeſtate, ſingulari morum præditus humanitate eſſet, neque nullam de propoſito & volun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

voluntate noſtra ſpem jam concepiſſet, ſerio monere cœpit, fruſtra eſſe omnia de quibus cogitarem, niſi prius accurata ejus linguæ accederet peritia. Itaque ipſe, cum affecta jam ætate eſſet, nihil quo amorem ejus nobis commendaret, prætermittere. Interdum ipſe verſibus quos ſcriberet præire: interdum aliquid ex Martiale aut alio autore, quod vterque Græce redderemus, proponere: vt contentione iſta acriores ſtimulos, & quaſi faces gloriæ ac fomites, amore laudis inflammato (talem enim me ſciebat) ſubderet. Sæpe memini me ſingulari gaudio ac incredibili perfuſum, ſæpe lacrymantem domum conceſſiſſe. Sæpe inſomnem tranſegiſſe noctem, meditantem quæ poſtridie probare illi vellem: ſæpe, cum deeſſet lumen, ſtylo enotaſſe aut calamo ad lunam, quæ conceperam. Memini, ſemperque meminero, cum ab eo quodam tempore Latina quædam in ſermonem Doricum conuertere, ac conuerſa exhibere juſſus eſſem, ego autem aliud egiſſem, negligentiam ab eo meam grauiter notari. quæ res tum effecit, vt inedia dierum aliquot, dejectus animo ac mœſtus, pœnam à me ipſe exigerem. Domi interim ſcriptores omnes Græcos, quanta cura poteram ac diligentia, peruolutabam. Oblectabat me ſubinde aſperum ac grande illud, & nonnunquam paulo minus more Atticorum quam incongruum Thucydidis dicendi genus: quod interpretem requirit, & non niſi eruditum facile admittit. Rapiebat omni melle dulcior Herodoti narratio. Eloquentiam Demoſthenes, ſapientiam Ariſtoteles, vtramque, ſed cum magna ſimul voluptate, Xenophon ſuppeditabat. cujus dictionem Gratiæ formaſſe iis manibus videntur, quibus, vt Poëtæ volunt, Veneri miniſtrant. Nullus denique orator aut Poëta aut hiſtoricus extabat, quem non paruo tempore ac maxima cum oblectatione, quamuis adoleſcens admodum,

dum, percurrerem. Sed præcipue Platonem diligenter & diuinum Ariſtotelem legebam: non verborum tantum cauſa, quod nonnulli ſolent, ſed vt eruditam illam & ſuauiſſimam, inprimis vero huic noſtræ diſſimillimam, philoſophandi rationem, pertractarem, & cum opus eſſet, non ex Barbarorum fæce, ſed ex ipſis fontibus haurirem. Videbar enim mihi, non tam in Batauia, quam ipſa, ita me Dii ament, Græcia, cum magnis illis viris, quorum ſapientia ac eruditione haud minus quam virtute ſua Populus Romanus incrementum ceperat, quotidie verſari. Pugnabam cum Homero, ruſticabar cum Heſiodo, cum Anacreonte amabam, plorabam cum Euripide, cum Ariſtophane ridebam, cum Pindaro in cœlum aſſurgebam. Jam autem in Theocrito, Bione ac Moſcho, verbis nullis dici, nulla exprimi oratione poteſt, quantum ruſtice procacem illam Muſam, cum ſimplicitate & ſuauitate linguæ maxima coniunctam, deperirem. Donec tandem, more Romanorum, ad priuatum in ſcribendo vſum atque ad imitationem quicquid ibi legerem, conferre, ac vberrima tum rerum tum verborum fruge, paſcere ac imbuere ſermonem meum cœpi. Itaque cum nouam vel orationem, vel poëma aliquod, in quo recentes adhuc notæ è Græcorum lectione apparerent ac veſtigia, ſcripſiſſem, ad heroëm noſtrum quotquot dies viſitabam. Ibi vero intimis vel affici vel pertentari ſenſibus diuinum ſenem, & in noſtris illis ſtudiis excuſſa ſenectute ac cura omni juueneſcere vidiſſes In oculis, in vultu, in geſtibus, in toto corpore, illuſtres quaſdam gaudii ac hilaritatis notas vidiſſes. vt non noſtra legere aut audire, ſed quæ ipſe olim concepiſſet, iterum repetere aut ſecum ruminare videretur. Neque minus interim clariſſimum doctiſſimumque Vulcanium, quotidie docentem audiebam. qui cum ſenio defectus viribuſque exhauſtus, tanquam miles

les rude jam donatus, abſtinere publico coactus eſt, deficientes pariter cum eo Muſas Atticas ſuſcepi, Auditores, atque his vlnis, his amplexibus inuolui. Qui enim minus poteram, quam vt antiquas meas dominas ac veteres amores, quas ad omnem, quanta quidem cadere in ingenii hanc tenuitatem poteſt, eruditionem, duces extitiſſe mihi ac magiſtras recordabar, & nunc publice profiteor, aliquamdiu fugientes ſiſterem ac ſuſtinerem? Sciebam, ſi quid in dicendo, quod quam ſit exiguum ac prope nihil, nemo me melius intelligit, ſi quid in philoſophia, ſi quid in cognitione rerum variarum, quibus laſciuire ac efferre ſe noſtrarum literarum ſtudioſi ſolent, profeciſſem, ſolis his in ſolidum deberi. Neque ſane me rumuſculi quorundam, aut ſuſurri, aut judicia mouebant. quippe qui exiſtimaſſem ſemper, tanti eſſe quemque, quantum aut ingenii aut ſcientiæ ad publicum docendi munus domo ſecum attuliſſet. reliquis profeſſionem, hos profeſſioni ſuæ dignitatem dare. Si in his præſertim non conſiſtant, ſed capacem gloriæ ac laudis animum, his imbutum prius literis ac cognitione earum accurata, vltra fines, quos plebeji quidam ſibi pariter & aliis conſtituunt, exuberantem, in latiſſimos ſcientiarum gurgites, & eruditionis vaſtæ quendam quaſi Oceanum, præcipitarent ac diffunderent. quod ſine hoc ſubſidio, aut vehementer fallimur, aut nemo vnquam aſſecutus eſt. Cogitabam magnos illos hac ætate ac diuinos homines, Turnebos, Camerarios, Auratos, neque paucos alios: qui cum ſolas prope has literas profeſſi eſſent, nullas ignorabant. Neque deſunt hac ætate viri ſummi & amici noſtri, qui cum ab his fontibus ac elementis, ad exiſtimationem hominum peruenerint & famam, Regibus præ cæteris gratiſſimi, rhedam nunc pro pulpito conſcendunt. Cogitabam quoſdam, qui ab aulis atque à prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

principum negotiis, tanquam ad faſtigium ſublimius, ad eruditionem ſeſe hanc conferrent. In animo ac propemodum in oculis adhuc noſtris, maximus vir, Paulus verſabatur Buzanuallius, Henrici IV, Galliarum ejus nominis monarchæ, nunquam ſine horrore quodam & religione nominandi, ad Illuſtres Ordines Orator: qui cum Hagæ viueret, aut ipſe ad Scaligerum non raro ventitabat, aut hoc Hagam veniente, Græcum aliquem ſcriptorem percurrentem cupidiſſime audiebat. Vt de viro ſummo Ludouico Caſtaneo nihil dicam: qui & ipſe Regis olim Galliarum ad Pontificem legatus, cum ad literarum elegantiam ac animi tranquillitatem à Republica ſe contuliſſet, eundem magnum ſenem noſtrum annos amplius triginta domi apud ſe detinuit, vt vberiorem Græcæ ac Romanæ eruditionis ſic peritiam hauriret. Vt omittam Petrum Bembum, magnum illud purpuræ decus: qui cum ſolus prope ea tempeſtate ſcriberet Latine, &, quod proprium tum Italorum erat, puram ac ingenuam, nec calamiſtris vllis aut pigmentis infuſcatam atque inuſtam excluderet orationem, Græce vt ſciret, in Siciliam trajecit. ſed & Philelphum accepimus, qui in barbarie, in ipſis literarum ſordibus, ætate illa vixit,

Cum neque Muſarum quiſquam ſcopulos ſuperarat,
Nec dictei ſtudioſus erat;

eum ergo, Auditores, ſæpe accepimus, cum maximo Græcarum literarum ſtudio flagraret, Athenas Atticas profectum, tantum vt magnorum hominum veſtigia calcaret, ſi qua tangi atque afflari contagione eorum poſſet: nec prætermiſiſſe quicquam, quo vel vmbram ſaltem Græcæ eruditionis aliquam & fundamenta quædam compararet. Vobis vero, Nobiliſſimi & ſummæ ſpei Auditores, nullum mare eſt trajiciendum, nulli ſumptus faciendi. Patet vobis ecce hic locus. Hæ colum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

næ, hi parietes Athenas vobis dabunt. In ſcena autem Roſcium habebitis. Audiuiſtis ergo hactenus in Græcis me balbutientem. audietis poſthac, quibus commodum videbitur, Clariſſimum Johannem Meurſium, collegam noſtrum & amicum honorandum: qui, me puero propemodum, non tantum in his plurimum quo eſt ingenio profecerat, ſed & erudita quædam ſcripta publicarat. Cauete dedecus exiſtimetis, aut indignum vobis, lege ſeria proficere: tanquam ſcopulum, eorum conſuetudinem cauete ac morem, qui acerba ſtudia ac immatura, in Rempublicam, in forum, in Eccleſiam protrudunt. Græcas literas inprimis, omnium ingenuarum artium, ſcientiarum omnium altrices vnicas ac vindices amate. Quarum ſi vos pœnitet ac tædet, nihil reſtat, niſi vt jam ad tibicines, aut pollinctorem, hercules, mittamus: qui amœnitati omni, omni elegantiæ ac venuſtati, quæ his ſolis nititur ac conſtat, me ac vobis pariter ſpectantibus, hic funus faciat, ac cæteras cum ea diſciplinas efferat ac condat. Quanquam ne hoc quidem eſt neceſſe. Imminet jam nobis, niſi vanus augur ſum, (atque vtinam profecto ſim, Adoleſcentes) alta quædam ac profunda nox, quæ eruditionem omnem, ac præſertim Græcam, quam tantopere negligitis, denſiſſima caligine inuoluet. Non eſt vobis tanti Plato, non eſt Ariſtoteles, non ipſa ſapientia, non denique Hippocrates, non Sancti Patres, vt illorum linguam addiſcatis. Pluris vobis ſunt interpretes, ignaui homines ac ſæpe imperiti, omnis ignorantiæ autores. Siue hoc fatum, ſeu viciſſitudo rerum & fatalis quædam vel neceſſitas vel pœna nobis debita ac cœlitus immiſſa, ad barbariem redimus. Nam vt nautæ, cum in prora conſtiterunt, tempeſtatem primi vident, primi aliis denunciant: ita ego neſcio quid quaſi nubem poſt ſerenitatem hanc & video & jam denuncio,
quod

quod diſciplinas omnes, omnes artes, ac inprimis literas & eloquentiam, ſubducet, & ex omnium conſpectu tollet. Me vero interim de antiquis Reбуſp. qua nulla aut vtilior, aut grauior, aut dignior profeſſio excogitari poteſt, differentem audietis. Quod priuſquam fiat, feſtiuiſſimum hunc Lucii Annæi Senecæ, philoſophorum omnium quos Roma vidit vnquam maximi, in vitam Claudii libellum, quanta fide atque induſtria id fieri à nobis poterit, interpretabor vobis. Mores, ritus, & antiquitates annotabo. Si quis locus ſit corruptus, quales ſunt non pauci, dabo operam vt emendetur: ſi qui ſunt defectus aut hiatus, eos indicabo. quæ ſpectare ad ciuilem, qualia nonnulla ſunt, ſcientiam putabimus, in iis ſubſiſtemus, vt, ſi quæ notanda erunt, obiter notemus. Cætera quæ de Autore & Inſcriptione libri fuerant dicenda, vt diei hujus tempus eſt, in craſtinum, cum bono Deo, differentur.

Diſſertationem de ipſo libello L. Annæi Senecæ, in finem rejecimus.

Ad librum De Magiſtratibus Romanis. Habita cum libellum De Magiſtratibus Romanis interpretari inciperet.

ORATIO XX.

REipublicæ bene conſtituendæ ratio, Auditores humaniſſimi, magnum ſane opus ac difficile, ſi eodem tradi modo poſſet, quo ſcientiæ traduntur, quæ in contemplatione vt conſiſtunt, ita in hac mentis noſtræ functione finem conſequuntur; paucis vel præceptis vel diſtinctiunculis, quod hodie tentatum à quibuſdam, ab antiquis ea

res perfecta eſſet. Rhetoricam qui didicit, quo pacto ſibi ſit dicendum, non ignorat. qui in ea arte, quæ à falſis vera, neceſſaria ab iis quæ cum veritatis ſpecie probantur, diſtinguere ac cum cura ſeparare inter diſſerendum docet, operæ nonnihil poſuit, certam normam ac amuſſim habet, quam perpetuo ſequatur. Ea quæ de motu ac quiete, quæ de corporum principiis, de cœlo, de iis quæ in parte aëris ſublimiore aut exiſtunt aut apparent tantum, de conſtitutione animæ ac forma ab antiquis diſputantur; vera ſint an falſa, jam non quæro; ſed qui ea ex opinione alicujus quem ſequendum ſibi putat, ſemel hauſit, ſingula quæcunque in ampliſſimo naturæ hoc theatro occurrunt, ad ſuperiora quædam didicit referre. Eſt ſublimior his omnibus ſcientia, quam Primam ſapientiam nonnulli, nonnulli, quod cognitione rerum naturalium poſterior illius eſſe ſoleat cognitio, in ſcholis Metaphyſicen dixerunt. quæ de ente primo, affectionibus, proprietatibus ac partibus illius agit, tum & alias aut loqui docet, aut loquendi docendique vſitata vocabula ac modos, quibus reliquæ philoſophiæ partes vtuntur, interpretari, ſuum eſſe munus arbitratur. Ea igitur, quo magis ſapientiæ cenſetur nomine, eo cauſas & cognoſcit certius & tradit. Ante omnia, quod illi vere proprium, materiam vbique ſui ſimilem, vnam, certam, immutabilem, æternam habet. qui eſt Deus immortalis. Has ergo diſciplinas alii fortaſſe aliter, plerique ſane ad ſumma quædam genera, ad certa ac indubitata præcepta, atque ad obſeruationes quaſdam reuocarunt. Eadem earum quoque artium eſt ratio, quæ cum exercentur, opus aliquod efficiunt, quod præter actionem ipſam poſt ſe habent ac relinquunt. Hac ſi ratione vtiliter doceri, quod non pauci arbitrantur, ea de qua agimus facultas poſſit, niſi materia illius ac ſubjectum, fluxum pene eſſet

ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ac incertum, ſi ad nos quod attinet, non ad naturam, notiores ejus eſſent cauſæ ac principia; næ non pauciores ciues nunc eximios ac magiſtratus, quam loquaculos philoſophos aut oratores haberemus. nec facilius aut opera minori faber, palatium, vel domum, quam ciuilis ſapientiæ peritus vrbem, aut Rempubl. ædificaret. Et fortaſſis ipſe ego hoc ipſo tempore, Auditores, in tabella aliqua perfectam modis omnibus delinearem ejus ac deducerem imaginem. At profecto, non è ſaxis, non è lignis, non è mœnibus & muris, ſed ex actionibus humanis, exſtruenda ac ædificanda eſt illa, de qua loquimur, Reſpublica. Faber ejus eſt philoſophus: partes, familiæ: forma, quam præclare vitam, & ciuitatis quaſi animam, vocauit alibi philoſophus, apta ac ſingulis conueniens illius compoſitio ac conſtitutio. quam ex mente ſua Plato, more Dei cui in creatione rerum tribuit ideam, admirandam quidem illam, ſed inuſitatam & quæ nuſquam alibi in terris extitit, in decem illis, quos De juſto, ſiue De Republ. conſcripſit, libris erudite deprompſit. quibus & duodecim De Legibus, diuerſo fine ac inſtituto, quamuis argumento non diſſimili, adjunxit. Quorum argumentum, ordinem, propoſitum ac ſcopum, ex hoc ipſo loco, ſi id vobis gratum eſſe exiſtimabo, paucis lectionibus, cum Ariſtotelem tractabimus, exponam. Fuit enim proprium hoc illi viro, vt excelſa omnia ac abſoluta aut amaret ipſe, aut aliis proponeret, terram & inferiora hæc contemneret; quodque de auiculis quibuſdam, quas non ſemel ipſi vidimus, (manucodiatas noſtri vocant) neſcio quam vere, vulgo certe eſt perſuaſum, quod cum pedibus deſtituantur, & in aëre perpetuo verſentur, nuſquam apud nos conſiſtant; ita ille contemplationibus perpetuo hæreret, totus mens ac animus, volaret ſemper, non incederet, diſciplinas vero, ne has quidem quarum

finis vltimus eſt actio, à prima ſapientia ſejungeret. Id qui non viderunt, tanquam improbam ac ſceleris compertam ejus traduxerunt ciuitatem. quod in ore jam eſt omni populo. vt phrygiones quoque ac limbolarios, aut nautas, ſi Latine aut Græce ſciant, in communionem mulierum, cæteraque ejus generis, de quibus illic non ſimpliciter, ſed ex principiis philoſophi ac fundamentis diſputatur, aliquid dicturos eſſe credam. adeo protritum & ab eruditis omnibus exhauſtum jam hoc argumentum eſt. Magnus vero Ariſtoteles, cum prodigioſum illud omniumque quæ ſub cœlo continentur capax ingenium, per omnes diffudiſſet diſciplinas; via longe alia, ciuilem tractare ſapientiam aggreſſus eſt. quem nos imitabimur. Videbat etenim, legislatores illos, veteres, Lycurgum, Solonem, Pythagoricos, & alios, priuſquam ſuam conſtituerent Rempublicam, alias pleraſque, quæ extarent eo tempore, adiiſſe: vt, quemadmodum pictores ſolent, ex diuerſis vel corporibus vel imaginibus, vnam aliquam perficerent abſoluerentque: cujus rei cauſa, plurimos eorum, maximis laboribus ac ſumptibus, terrarum perluſtraſſe orbem conſtat. Quod in poſterum ne fieret, priuſquam de Republica, quam animo vt perfectiſſimam conceperat, ejuſque conſtitutione, quid ſentiret ipſe, in his libris aliiſque, exponeret, CLVIII, vt antiqui docent, ordine deſcripſerat. quarum formam ſingularum, magiſtratus, leges, judicia, conſuetudines, conſilia, ritus, ſacerdotes ac religiones operoſe perſecutus fuerat: non vt ſingulas vel ponderaret vel excuteret, ſed vt nihil in deſcriptione earum, quod conſideratione dignum videretur, prætermitteret. Hinc intelligetis, cur in Deliorum, Æginetarum, Athenienſium, Colophoniorum, Theſſalorum, Phocenſium, Locrenſium, Methonæorum, Naxiorum, Maſſiliotarum, Crotonia-

tarum Republica, toties laudetur Ariſtoteles. Videbat vir diuinus, quod & ipſe tradidit non ſemel; viam in docendo eſſe duplicem: quarum altera earum, ad principia à fine, altera ad finem à principiis procederet. In ciuili autem ſapientia tradenda, à facilioribus, quæ ſingulis, non quæ natura magis nota ſunt, incipiendum. quales ſingulorum actiones in nobis, in ipſa autem ciuitate recta ejus conſtitutio. Qui cum finis ſit politici, non poteſt, quin & nobis magis notus ſit quam cauſæ. de quibus octo, quos Politicorum hodie vocamus, libris, fuſe ab eo (quod fortaſſe breui pluribus videbimus) agendum fuit. Inter quos, ſi vſum, dignitatem, eruditionem, vim atque acrimoniam judicii ſpectemus, primus nobis ſemper viſus eſt, qui ordine eſt ſecundus. In quo, vt, quod ante dicebamus, formam ciuitatis, & quaſi animam oſtendat, aliquot illuſtres ejus temporis Reſpublicas ac ciuitates (non quod jam præſtiterat) deſcribit tantum, ſed principiorum cauſa, ponderat, explorat, ac dijudicat. Quarum princeps eſt Reſpublica Platonis, tam quæ decem ſcilicet, quam quæ duodecim ab eo libris deſcripta eſt. Qua occaſione nos, vel ſuo quamque, quo hic recenſentur, loco, vel ſeorſim, ſingulas, vt ſpero, leui primum opere, hiſtoricorum more, exponemus ac delineabimus; priuſquam quæ in iis laude digna ſint aut reprehenſione, cum incomparabili doctore omnium ac noſtro Ariſtotele videbimus. Ab ea vero quæ regina omnium ac vnicum exemplar olim fuit, cujus legibus ac inſtitutis tempeſtate hac omnes ſero vtimur, ſed quam prorſus prætermiſit Ariſtoteles, initium docendi faciemus. Ea autem eſt Reſpublica Romana, cujus fundamenta, hercule, non homines, ſed, vt omnibus perſuaſum tum fuit, Dii immortales, vt ego judicare ſoleo, ipſa grauitas, conſtantia, juſtitia, innocentia, frugalitas, magnanimi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nimitas ac fortitudo, quæ non hoſtem modo, ſed terrorem quoque mortis, omnibus mortalibus commune malum, infra ſeſe vidit, inprimis autem, quæ fatalis ac propria imperii illius fuit, majeſtas dignitaſque, ſuis poſuiſſe manibus videtur. cujus ſinguli, vt ille olim judicabat, Senatores, Reges ſinguli fuerunt: cujus Dictatores Conſuleſque, non, vt Græculorum magiſtratus, ſæpe futiles ac leues, ſed ad orbis vniuerſi imperium, ab ipſa Pop. Romani Fortuna, enutritos ac eductos fuiſſe dicas. vt qua Sol ille omnia colluſtrat, poteſtatem ſuam ac auctoritatem mitterent diffunderentque; nec tam armis, quam ſeueritate militaris diſciplinæ, quam exacta animi virtute, cujus mira vis ac efficacia eſt, quam occulta quadam reuerentia domarent cuncta ac ſub jugum mitterent: virgas autem ſuas ac ſecures, cum ſceptrorum ipſi ferre impotentiam non didiciſſent, cæteris principibus, ac regibus, tanquam pueris quibuſdam, ad Euphraten vſque & Iſtrum, intentarent aut impingerent. Cui quidem populo, nihil præter vnum Ariſtotelis ingenium, mihi quidem ſemper videtur defuiſſe. quem occulta quædam prouidentiæ diuinæ ratio ac cauſa eo tempore produxit, quo Macedones terrarum orbem ſub imperio tenebant. Vt eodem ſæculo gens eadem, diſcipulum ac præceptorem daret, quorum alter cuncta ſciret, alter cuncta expugnaret. Sicut Ariſtoteli hoc vnum defuiſſe ſæpe judicaui, quod Rempub. Romanam aut non nouit, aut cum penitus perſpectam cognitamque non haberet, ad exquiſitiſſimam judicii diuini lancem ac cenſuram, partes ejus ſingulas exigere non potuit. cum præſertim ea tempeſtate, ſi non ad imperii ac poteſtatis terminum fatalem, ad ſupremum certe maſculæ virtutis & faſtigium & culmen, perueniſſe eam Titus Liuius oſtendat. Quo tempore non minus, per quos in Rep. proficeret, vir tantus inueniſſet, quam

quam diſcipulus illius Macedo, à quibus vincere-
tur: Coruinos, Rutilios, Sulpicios, Torquatos,
Curſores, Fabios, Curios, Volumnios, &c, qui pro
publico ſe deuouerent, Decios. ad quos ne Græco-
rum quidem putidæ jam vetuſtate ac quaſi exo-
letæ aſpirarent fabulæ. Primo igitur, quod felix
ſit ac fauſtum, Auditores, Pomponii libellum De
Romanis magiſtratibus, volente Deo, auſpicamur.
Non quod tanti nobis videatur, nec antiquus,
nec autoritatis tantæ, vt à nobis aut à quoquam
publice exponi debeat, ſed vt habeamus, quo
quæcunque in hanc rem obſeruauimus, ad locos
quoſdam referamus. Interim, ſi quæ hic deerunt,
ex aliis ſupplebimus. In hoc vero, quantum fieri
id quidem poterit à nobis, incumbemus, vt per-
ſpicuam ac nudam quandam hujus Reip. imagi-
nem ac formam habeatis. Poſtquam vel in Ari-
ſtotelis ſecundo, (primum enim olim expoſui-
mus, ſed Græce) vel ſeorſim, vt jam diximus,
Platonicam, Athenienſem, Laconicam, Cartha-
ginienſem, &, quæ omnium eſt antiquiſſima, Cre-
tenſem, reliquaſque ſubjungemus Reſpublicas.
Quarum conſtitutionem vbi recte intelligemus, ad
principia, natura magis, nobis minus nota, hoc
eſt, cauſas, ac conſiderationes vere politicas, deue-
niemus. Quæ quidem res, ne ornamentis ſuis ca-
reat, exemplis ſuo loco (nam quis in ſubtilitate
iſta Ariſtotelis, vbi verba potius quam res exami-
nat, quemadmodum, exempli cauſa, vbi cum
Platone in principio contendit, & communio-
nem ejus acutiſſime oppugnat, aliiſque in locis,
vbi ſatis erit mentem aſſequi autoris, id requirat?)
illuſtrabitur. Condimentum enim hujus diſcipli-
næ, & quaſi anima ac vita, eſt Hiſtoria. Quod
ſi vobis gratum eſſe intelligemus, nec labori ne-
ceſſario nec operæ parcemus. De tota autem facul-
tate, ratione ejus in tradendo ac ordine, in primis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

autem, an & quatenus doceri poſſit, integra ac ſolida, vt quidem ſpero, diſſertatione alias agemus.

De Ciuili ſapientia. Habita cum Secundum Ariſtotelis Politicorum interpretari inciperet.

ORATIO XXI.

QVemadmodum, Auditores Nobiliſſimi, proprium hoc diuinitatis eſſe omnes concedimus, quod immenſam hanc Remp. ac ciuitatem, quæ ex rerum vniuerſitate & præſertim ex humano conſtat genere, ita regit ac gubernat, vt diuerſas disjunctaſque voluntates omnium ad conſeruationem referat eorum quibus præeſt, idque quia ipſa ſapientia, prudentia ac ratio, eſt Deus immortalis; ita nihil mihi homine videtur dignius, quam vt eam doceat ac tradat diſciplinam, qua diuinæ rationis particeps, in ordinem redigitur, & ab ipſa ratione, cujus totum eſt hoc opus, leges eas homo ipſe accipit, quibus ea lege & conditione paret ac minorem ſeſe gerit, vt incolumis permaneat ac conſeruetur, aut, quem finem recte hujus diſciplinæ Ariſtoteles exiſtimat, vt beatus ſit ac felix, & ad ſummum ſuum in hac vita perducatur bonum. Nam ſi ipſi homines in vita nihil agunt fruſtra, ſed ad bonum aliquod ſupremum mores ſuos dirigunt & vitam: quanto majus eſſe id oportet, ad quod ciuitatis, hoc eſt, hominum multorum, qui iiſdem legibus tenentur, actiones omnes diriguntur ac voluntates? Vnde & maximus Philoſophorum, poſtquam, in præclaris quos de Moribus inſcripſit libris, virum optimum formauit ac inſtituit, parum præſtitiſſe ſe exiſtimauit, niſi ciuem quoque optimum ac ciuitatis principem formaret. Quippe

quod

quod à ſummo maximoque præceptore ſuo factum meminiſſet. qui cum in Lachete, de fortitudine, in Charmide de temperantia, in Lyſide de amicitia, in Philebo de voluptate, in Menone de virtute tota, qua verborum eſt fœcunditate ac inuentionum, more illo ſuo, qui ab Ariſtotelis docendi ac dicendi ratione quantum dici poteſt alienus ac diuerſus eſt, fuſiſſime egiſſet, tandem de Rep. & ciuitate tota libris decem eleganter ac prolixe diſputauit. Quibus & duodecim De legibus, De ſummo ciuitatis hominiſque bono vnum, qui Epinomis inſcribitur, ſubjunxit. Mihi vero ſic videtur: hoc, vt alia non pauca, vnius Dei beneficium ac donum eſſe, quod, vt omnes quæ ſingulos perficiunt virtutes, ita optimum totius ciuitatis conſtituendæ ac formandæ modum, à duobus ſummis ſapientiæ magiſtris, cum quibus quod componat, neque ætas noſtra neque tota habuit antiquitas, tradi ac exponi voluerit. Quare qui doceri hanc ſcientiam non poſſe exiſtimat, quid & quantum in his vterque libris præſtiterit, non ſatis animum aduertit. Nam qui nihil præter vmbraticos fuiſſe doctores, nullam Reipubl. partem attigiſſe eos arbitratur, ideoque quibus fides in his habeatur, parum dignos eſſe, næ is, Auditores, in hiſtoria, omnique antiqua peregrinatur memoria. Nam & Dionyſius tyrannus, is qui recte gubernandæ ac conſtituendæ Reipubl. ſcientiam haurire è Platone voluit, ſi quis, vafer ac verſutus fuit: Philippus autem, cujus in gremio ac ſinu, magnum Alexandrum, quantus fuit poſtea cum orbi vniuerſo imperaret, Ariſtoteles formauit ac inſtituit, non armis, neque militari robore & inuicta manu, ſed calliditate ac ingenii ſolertia, &, quas nunc nonnulli in Republica præcipue requirunt, fraudulentis artibus, non vnam alteramque ciuitatem, ſed totius Græciæ imperium paulatim ſibi vindicauit. Vt

mihi ea tempeſtate Græci omnes, quoties in rationes ac ſimplicitatem ejus populi intueor, vni homini ludibrium ac riſum debuiſſe, aut, tanquam in certamine impari, manibus demiſſis fugientes, prudentiæ ciuilis laudem detuliſſe videantur. Qui cum omnes de libertate inter ſe contenderent, vnus ille, omnium contentiones callidè alendo, & infirmioribus auxilium ſuppeditando, ſine armis & vi vlla, pariter & potentiſſimos detriuit, & vtroſque ſibi docuit ſeruire. In hoc denique homine apparuit, grande, robuſtum ac horrendum, addo & in ſpeciem honeſtum eſſe animal leonem: cæterum vulpeculam non paulo amplius pollere, vbi non juſtitiæ ſed dominationis cauſa, omnia & fiunt & dicuntur. A qua vbi ſemel quis receſſerit, & ad æuum anteactum ſe conuerterit, facile videbit, nihil à Politicis hoc tempore doceri, quod non ante Macedonia inuenerit. Prodeat huc aliquis ex iſtis, qui has artes, non in Academiis, in quibus nihil niſi quod honeſtum eſt docetur, ſed in media Republica aut aula profitentur, & in illum mentem oculoſque principem conjiciat, ſi lubet. Fatebitur, quod maxime metuere videntur illi, nunquam magis fraudulentum, & fortaſſe, etiam improbiorem ſe, fuiſſe. Quis ex antiquitate tota nulli vnquam credidit, omnibus diffidit? Philippus. Quis diſſimulationes ſuas ita callide diſſimulauit, vt ad laudem innocentiæ, cum vellet, omnium judicio admitteretur? Philippus. Quis religionem, quis Deorum reuerentiam ac cultum ita commode adhibuit, vt ab vniuerſis, vbi opus eſſet, Græcis, ſacrilegiorum vindex, pietatis ac Deorum vnicus aſſertor crederetur; & quod omnibus his majus eſt, hoſtem conſcientia impietatis, tanquam machina, euerteret? Philippus. Quis perjuriis non aliter quam teſſeris aut alea ſe oblectauit, alios decepit? Philippus. Quis eodem tempore & ſocios & hoſtes,

ſtes, omnia dicendo aliter ac faciendo, circumuênit? Philippus. Quis Phocenſium prudentiam, Thebanorum magnanimitatem, Lacedæmoniorum maſculam virtutem, ſapientiam Athenienſium, fraude & verſutia ciuili, non aliter quam pueros, ætas quorum improuida, vt loquitur Poëta, mellis guſtu ludificatur, ſolertiſſime decepit? Philippus. Tonabat in Philippum, totoque eloquentiæ impetu, totis enthymematum ſuorum viribus, tota illa grauitate ac ſcientiarum denſitate fulminabat ac ruebat, cœlum denique ac terram Athenienſis Jupiter Demoſthenes miſcebat. Ille quid? Ciuitatis ejus principes, in primis Æſchinem, vt volunt, aliud agendo ſibi junxerat, & jam vrbem inimicam, quanquam abſens, quanquam ſine armis, auro expugnauerat: ſecurus voti & jam ejus compos. Circumuolitabant paſſim rumigeruli Athenienſes, qui in triuiis ac angiportis ſuis promiſcue rumores de Philippo ac ſermones aut captabant aut paſſim loquebantur; nihil præter illum cogitabant, nihil aliud timebant. Qui in omnibus conciliis ſententias eorum digerebat ac ſuffragia, neque in ciuitate tantum, ſed in ipſis Reipub. medullis ac viſceribus hærebat. Vrbem, quod tum perſuadebant ſibi, ſine dubio aduerſus omnem hoſtem, inprimis autem omnem vim armorum valide munierant Olynthii. Ille pejerando vrbem capit: &, ne ſucceſſores regni in poſterum timeret, fratres qui in ciuitate erant, ante reliquos trucidat, mox Olynthios exſcindit, eodemque tempore ſecuritatis cauſa cum religione violata parricidium conjungit. In magna denique pecuniarum egeſtate, aurum ſuum Theſſalis, Thracibus argentum, arte & ſolertia extorquet. Dicas vnum illud ſemper eſſe meditatum,

Aditum nocendi perfido præſtat fides.

In hac aula, & ſub principe tam vafro, tanquam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſtipitem aut fungum Ariſtotelem ſediſſe, & cucurbitas pinxiſſe, ea ſolertia judicioque, in hac præſertim diſciplina, virum; illum, qui vmbraticam philoſophorum ſapientiam non ſemel pungit ac traducit; illum, inquam, virum, nihil præter animalia diſſecuiſſe, & pulmonis modo ſitum, modo jecoris ac cordis, quod nonnulli tradiderunt, exploraſſe, credat ſi quis volet: mihi, vt quod res eſt dicam, vero ſimile haud videtur. Cum præſertim Lucianus, autor, ſi quis, vafer ac verſutus, nihil præter machinas ciuiles & calliditates meras, Ariſtoteli impingat. vt qui foro vti ſciret, & ad genium Philippi natus, ipſo Alexandro & prudentior natura eſſet & callidior. Alexander quippe manu promptus, cætera apertus animi ac ſimplex, nihil minus quam ad technas ac ciuiles artes natus videbatur. Hic quoque ſimilis Achilli, qui ad prolixiſſimam vaferrimamque Vlyſſis, in quo plenum nobis ac perfectum hominis politici exemplum tota propoſuit antiquitas, orationem, nihil præter diuinum hoc reponit,

Odi illum haud minus atque horrendi limen Averni,
Quoi aliud celat mens clauſum, aliudque profatur.

Fallere enim aut mentiri neſcit, neque clam, ſed aſſpectante populo, aut hoſtem cædit, aut cum Agamemnone contendit. ibi vero quicquid cogitat iratus, non tam dicit quam effundit. Si vim animi ingentem ſermo deficit aut ira vincit, ecce tibi gladius aut Pelias in manu. Eodemque modo Pyrrhus. qui cum clam in Philoctete & cum aſtu, ſicut veterani illi ſolent, cuncta gereret Vlyſſes, idemque illi quoque his verbis autor eſſet,

Sed prouidendum & comminiſcendum tibi,
Inuictum vt arcum & tela clam vindex clepas.
Quanquam indolem noui tuam, neſcire te

Aut eloqui iſta, aut fraude moliri malum:
Sed nil potita dulcius victoria eſt.
Aude ergo: juſtum faſque poſtilla coles.
Nunc ad diei pollulam partem vnius
Præbe impudentem te mihi. dein perpetim
Pietatis audi cultor vſque maximus;

Reſpondet ille,

Ego vero Vlyſſeu, dicta quæ non audiam
Animo lubenti, facere ſemper oderim.
Non ſum ſuendas natus ad fallacias
Technaſque, talis nec mihi fuit parens.

Talis quippe animus, quia majorem ſe neminem exiſtimat, neminem tanti eſſe putat vt illius cauſa ab ingenio recedat. Neminem tam magnum eſſe judicat, cujus cauſa ſimulandum quicquam aut diſſimulandum arbitretur. Vi ſi quid gerendum, loco non recedit: ſanguinem autem illi prius expreſſeris quam fraudem. Idem ſi decipiatur, gaudet quia non decepit, neque ita damno commouetur aut deprimitur, vt non altius aſſurgat, quia nihil ſe indignum commiſit. mentis enim imbecillitatem fraudis vſum judicat. Nec profecto ſine cauſa. Fraudes enim in comœdiis & doli ſeruulis plerumque aut ancillis tribuuntur. In quibus Pythias ſæpe aliqua aut Dorias, bonæ & erectæ indolis adoleſcentem, aut honeſtum ſenem, miris artibus emungit, & victoriam in ſcena canit. Quis enim, non vir dicam, ſed puella procax & arguta eſt, quæ circumuenire aliquem non poſſit, modo velit? cum nonnunquam meretricula, quæ raptam vel catellam queritur vel periſcelidem, toti, vt ille ait, viciniæ imponat. Ab his ſemper alienus ingens animus, eos, qui luduntur in Republica & ludunt, tanquam hiſtriones quoſdam intuetur. Imitari eum hoc ſi velis, ita agas, vt ſi ab illuſtri Senatore poſtules, vt caueam relinquat, & in ſcena, Soſiæ, aut Tranionis, aut Syriſci, habitu, Simonem aut Chre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

metem populo ſpectante circumducat. Talis fuit Alexandri ille domitor terrarum animus, qui vt nihil clam, ita vi & aperto Marte omnia gerebat. Multum hic diſſimilis Philippo. Quare & ſubinde vino frontem pariter ac animum exporrigebat. quod inprimis cauent vafri iſti: ſemper enim timent ne quid excidat quod nolint. contra, ſi quem ipſi explorare velint, poculis deponunt. At vero Ariſtotelis ingenium, natura cereum ac vafrum, recte ſi excutias, videbis ne in ſcriptis quidem iis artibus abſtinuiſſe quas Politicas nunc vocant. Quoties enim, Muſæ & Apollo, aliud agendo aduerſarios ſupplantat, & ſi quid doloſe agit, vltro eos callide accuſat quos euertit. De Parmenide, Meliſſo, Anaxagora ac aliis, quod Philoſophiæ genera confundant, conqueritur non ſemel: ſed ne accuſetur ipſe dum hoc agit. cum quæ Theologice ſunt dicta, naturalibus quas ipſe ponit rationibus confutat. Platonem vero quam doloſe & quoties oppugnat: vel cum ponit alia quam dixit, vel cum ſenſu alio interpretatur quæ dixit! Non longe abeundum eſt nobis. Explicate libros veſtros, & videte, quid de conjugum communione, de quo tantum diſputandi cauſa Plato diſſeruerat, quid de Vno illo dicat, quo euerti ciuitatem probat. ne de reliquis philoſophis jam dicam, quibus mihi barbam vellere inter diſputandum videtur. Hunc ego hominem, in eam cum delatus eſſet aulam, quæ jam orbis imperium, non armis ſed prudentia, ſollicitabat, de Ideis aut de tribus terminis in argumento & eorum medio concinne diſponendo, aut de oſtreorum putaminibus ac teſtis, cogitaſſe tantum vt exiſtimem? Non poſſum, Auditores. Dico iterum, Non poſſum. Idem judicabit, qui non, vt plerique pædagogi, triuiale ac ineptum, ſed acre ac viuidum ad ſcripta ejus adferet ingenium. Ille vero, ſi quid ego judico, non tam in ani-

animalium viſceribus & extis quam in Regis ſui actionibus & dictis mentem pariter defixam & oculos habebat. Scilicet Machiauellus aliquis, Adoleſcentes, ſcriba è thymelico recoctus, acris vir ingenii, nullarum tamen literarum, paucis annis obſeruare ea potuit aut ſcire, quæ non poſſet Ariſtoteles: cujus induſtriæ ac inſtitutioni princeps tantus filium committeret, quem ab omnibus arcanis regni ac conſiliis, annos octo, ut antiqui notant, eſſe voluit. vir, qui ad hanc ſcientiam reliquis omnibus accederet inſtructus: qui Stagiram legibus donauit: euerſam ac collapſam iterum reſtituit: quem poſtremo tam illuſtri ipſe proſecutus laude eſt, vt natum ejus tempore Alexandrum ſibi gratulatus ſit. *Habeo*, inquit, *Diis gratiam. non proinde quia natus eſt mihi filius, quam pro eo quod temporibus tuis naſci eum contigit. Spero enim fore, vt eductus eruditusque abs te, dignus exiſtat & nobis, & iſtarum ſucceſſione rerum.* Scilicet, vt dignus Philippo, vt tantarum ſucceſſor rerum, vt Græciæ totius, tot illuſtrium Regnorum atque Rerumpublicarum hæres euaderet, de prædicamentis, credo, ac prædicabilibus, de ſyllogiſmo ejuſque partibus, de materia, de forma ac priuatione, cæteriſque rerum naturalium principiis, de motu, quiete, loco, ac inani, audire eum voluit, ſcire autem ea, quibus parenti ſimillimus euaderet, non voluit. Quid quod ipſum ajunt Alexandrum, cum quid callide aut dictum alibi aut factum deprehenderet, ſtatim cum riſu, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ τὸ ΣΟΦΙΣΜΑ, dixiſſe? Ponamus vero, rudem in his talibus ac imperitum Ariſtotelem fuiſſe, etiam Philippum fuiſſe credimus? Mihi vero credite, Adoleſcentes Nobiliſſimi, neque Ariſtotelis ingenium non æſtimauit ac expendit princeps verſutiſſimus, neque adulari aut ad ambitum priuati hominis qui nihil præter ſapientiam doceret, dicere aliquid Rex tantus potuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tuit. quemadmodum nec vllo modo mihi quidem perſuaderi poteſt, noluiſſe iis artibus hæredem informari, quibus ipſe regnum conſecutus eſſet: iis autem voluiſſe, quæ vt omnibus ſunt dignæ, ita nihil faciunt ad principatum. Quid ergo? Multa, quod jam ſæpe dixi, de ciuili ſapientia conſcripſit Ariſtoteles. Nam & omnes ſui temporis Reſpublicas ac ciuitatum formas, vt è diligenti ſingularum poſtea collatione vnam aliquam quam ſuam eſſe vellet in medium adduceret, delineauerat cum cura ac deſcripſerat. Qui & alia non pauca, titulis diuerſa ac inſcriptionibus, ejuſdem tamen argumenti, ſcripſit. Scripſit, quod ab antiquiſſimis laudatur, præclariſſimum de Regno opus. Scripſit & Politicas (ita enim vocant) ad Philippum hunc Epiſtolas. in quibus multa callida, & illo principe fuerunt digna. Ejus vero in ſcribendo rationem qui perſpectam habent, aut, Ciuilis tradenda quomodo ſit ſcientia, intelligunt, ita mecum judicabunt: Alia fuiſſe ejus viri ſcripta popularia ac omnibus expoſita, in quibus vſitato ſibi modo ac docendi via, generalia præcepta quædam de ciuili diſciplina traderet, quæ omnes pariter, qui Reipubl. præeſſent, ſcire ex æquo oporteret: Alia ab his diuerſa, quibus imperii, videlicet, arcana & occultas illas, quæ in vita nunc ciuili & in aula paginam vtramque faciunt, complexus erat machinas ac artes. quas vel ſoli Alexandro, vel cum eo paucis voluit patere. Magna enim pars prudentiæ ciuilis eſt, prudenter hic verſari, & cum vnum principem inſtituas ac formes, dare operam, vt vnus ſciat, quæ non proſunt ſi cum cæteris communicentur: ideoque in animis ac principum pectoribus haud paulo quam in chartis efficacius ſcribuntur. quod præceptor noſter optime intelligebat, qui Philippo ſoli, ſoli Alexandro illa, quæ vocabat Acroamata, clam inſtillabat. homo enim callidiſſimus, perire ſibi inſtituti

ſtituti rationem, niſi ignorarent cæteri quæ vnus intelligeret, haud fruſtra judicabat. Sed & euentu-rum facile intelligebat, vt ſi diu ea premeret, & in paucorum tamen manibus verſari pateretur, vt ingenium humanum eſt, majus ſui deſiderium paulatim excitarent. Tandem vero cum vulgaret, & obſcure & ſtricte, & tot modis inuolute edidit; vt cum eo nomine ab Alexandro notaretur, edita, nec tamen edita, verſute reſponderet. quæ, nimirum, quamuis legerentur, capi à pauciſſimis intelligique poſſent. In quibus omnibus haud paulo circumſpectius doctore Etruſco egiſſe, quis non videt? Et in homine tam vafro (talis enim merito ab omnibus habetur) ipſum hoc ſimplicitatis meræ eſt, quod arcana regni, contra quam aut Ariſtoteles aut Plato, ſine ambage vlla, ſine vllo velo diuulgauit. Neque enim ſolus iſta ſciuit, Auditores, ſed eliminauit primus. & plerumque tam ingenioſus eſt ac ſolers, vt, quemadmodum Grammatici, poëtis ſuis quos interpretantur, multa quæ in mentem illis non venerunt ſæpe attribuunt, ita hic Fabriciis, ſi Diis placet, & Camillis, aliiſque in Republica Romana, magnis quidem illis ſed honeſtis tamen viris, artes, quas excogitauit ipſe, aſcribat. quaſi ex Achille Vlyſſes, aut ex Alexandro poſſit fieri poſt obitum Philippus. Tum, quod maxime abominandum eſt, juſtitiæ & numinis contemptum profitetur. Quæ profecto, vt omittam ſi quæ grauius de eo dici poſſunt, mera eſt incogitantia. omnes enim quos formauit, doctiores præceptore, tales eſſe malunt quam videri. Itaque & miſer, vt illius populares annotarunt, & contemptus, ac propemodum famelicus, extinctus eſt: vno par principibus quos format, quod ſe pro Rep. deuouit. Eo quippe rem deduxit, vt qui eum maxime mirantur, ſatis ſint prudentes ſi non nimium commendent, neque quicquam magis quam prudentia judicium-

diciumque profeſſori ejus defuiſſe videatur. quale in ſcriptis Ariſtotelis & vita nihil obſeruabitis. Opulentus enim, quanquam juſtitiæ patronus, & auctoritate nemini ſecundus, poſtquam vrbem ſuam legibus fundaſſet, expirauit. Habebat enim Ariſtoteles, habebat, Auditores, mentem illam, quam actiuam ipſe vocat, cui cum experientia accedit ac judicium, virtus autem antecedit, ibi illa rerum humanarum princeps, illa ciuitatum domina atque imperatrix naſcitur prudentia: rarum ſane bonum, & quam multis defuiſſe è philoſophis, præclare judicauit ipſe. Alii enim nihil, præter communes quoſdam locos, & præclara, quæ ad vitam emendandam facerent, ſcriptis ſuis inſerebant præcepta. ea autem ipſa, quomodo ad vitam applicanda eſſent, prorſus non videbant. Quos ſi ad Rempublicam vocaſſes, nihil præter togam, præter barbam & inutilem hanc attuliſſent ſapientiam. quæ niſi ſæpe mutet vultum, niſi formas induat quaſcunque, niſi ſe cum rebus, cum temporibus ac ſingulis nonnunquam mutet caſibus, niſi ignorantiam interdum quoque ac ſimplicitatem induat, & hoc ipſum prope quod eſt eſſe deſinat, vſum jam in ciuitate amiſit. Alii, cum diu in Rep. vixiſſent, nec philoſophiam, quam plerique negligunt, adhibuiſſent, ſingula quæ obſeruaſſent, ad præcepta & effata quædam reuocare generalia non poterant. quod philoſophi eſt munus, & diuinitus ab Ariſtotele hic factum videbitis. Niſi forte vos exiſtimetis, omnes eos qui Rempublicam tractarunt, aut in aulis principum quotidie verſantur, eadem cum Ariſtotele præſtare poſſe. Abſit vero, Auditores, abſit. Senſu enim alii plerique in humanis omnibus vtuntur, ſolus & judicio & mente vtitur philoſophus. qui & ſingula dijudicat, & ex multis vnum aliquid conſtituit, &, quod proprium illius eſt, in ipſas rerum formas ac naturam, quaſi mentis aciem immer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

immergit. Sicut autem plantam agricola cum videt, nihil præter externa ejus videt, nullo autem modo penetrat eſſentiam aut capit, ita actiones & hæc ſingula quæ fiunt, multi in Republica obſeruant, qui, quod in his libris Ariſtoteles quæſiuit, ipſam ejus formam, nunquam aſſequentur. Ne hic de ſecundo dicam, in quo tanquam judex maximus pro tribunali ſedet, in quo omnes ſui temporis clariſſimas Reſpublicas ac ciuitates, omnes qui de iis ſcripſerant philoſophos, ad partes vocat. quod eſt maximum humanæ mentis opus. quod nec faſces, neque purpura, ſed ſola tribuit philoſophia. Quare quemadmodum pauciſſimi è ſcholis, niſi hic prudentiæ magiſtra paulatim acceſſerit experientia, cum laude Reipublicæ præeſſe poſſunt, ita pauci è Rep. munus hac in parte philoſophi implebunt: etiam qui eas profitentur artes, ſine quibus imperare poſſe neminem exiſtimant. in quibus ad improbitatem vſque Ariſtotelem excelluiſſe ſunt qui velint. Nec diſſentit Lucianus. Nos de magno viro melius ſentimus. in his autem libris, quod in primis dignum fuit ſapiente, hoc vnum egit, vt aut nunquam, aut rariſſime à via regia ac leuiter deflecteret. Quod vt ſalutare eſt, ita principi vaferrimo gratiſſimum fuiſſe certum eſt. omnes enim in officio ac ſimplicis honeſti obſeruatione contineri nemo magis optat quam qui nunquam ad honeſtum oculos conuertunt. Quin & coram populo juſtitiam laudari, grande imperii arcanum habent; imo regni munimentum. Vtramque autem viam cognitiſſimam fuiſſe ſibi, & ſi vlli hodie perſpectam, in his quoque libris, cum de Rerumpublicarum conſeruatione ac euerſione earumque cauſis agit, ſatis, niſi fallor, manifeſte probat. Videte, vt alia omittam, occultas & vbique tamen vſitatas tyrannorum artes, quam recte in publicum producat, quam & callide depingat eas & excutiat,

quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quomodo de iis judicet. Juro vobis, optimi Adoleſcentes, nihil ſimile vſquam in hoc genere legetis. Idem mira arte ac calliditate à Platone primo de Repub. eſt factum. qui cum nihil ſe eorum, quibus iſti qui ad imperantis bonum omnia referre ſolent, etiam hoc tempore nituntur, ignorare oſtenderet, inuidiam totius diſputationis in Thraſymachum rejecit. atque ita miro inſtituto, ſimul odium ejuſdem rei & ſcientiam profeſſus eſt. Cujus generis ſunt iſta: *Summum ciuitatis bonum, imperantis eſſe vtilitatem. Semper eſſe vtilem regnanti injuſtitiam. Ab eadem eſſe veram in Republica ſcientiam, cum Iuſtitia ſimplicitas ſit mera ac ſtoliditas.* Quæ ibi admirando plane ac ſuauiſſimo dicendi genere ſic refutauit Socrates, vt mihi ſæpius, non olim, neque Athenis, ſed in aliqua Republica, hac tempeſtate, non cum Thraſymacho, ſed eodem hoc Machiauello, cujus tota domus & ſtructura iſtis tibicinibus ſuffulta eſt, diſputationem hanc inſtituiſſe videatur. Qui prudentiam, non virginem, ſed imminutam jam in aula ac corruptam, mango nobiliſſimus, Floralibus produxit. De quo homine, vt quod nunc in mentem venit, apud vos deponam, ita judicare ſoleo. Quemadmodum in fœmina pulcherrima, in qua ſiue formam, ſiue mores, ſiue indolem conſideres, nihil eſt non admiratione dignum, partes tamen quædam ſunt pudendæ, quas velari & honeſtas, & ratio, & conſuetudo poſtulat, propter quas fortaſſe à ſingulis ſperatur: ita in prudentia hac noſtra, poſtquam ab honeſta, ſingulorum vitio in ciuitate, vtilitas deduci cœpit, partes quædam inhoneſtæ cœperunt eſſe, &, ſi verum volumus fateri, etiam obſcœnæ, neque minus tamen neceſſariæ. Has diuinus Plato leuiter deſcripſit, Ariſtoteles produxit, ita tamen vt velaret: nouus autem iſte, veſte in publico ſublata, omnibus oſtendit. Alii ergo, (quod in tali ſpe-

ſpectaculo hoc tempore expectandum eſt) qui improbitatem quanquam profitentur, tamen celant, maxima cum voluptate oculos attollunt: paulo verecundiores, nollent illi quidem, ſed demittunt: quidam vero limis, ſicut amatores ſolent, quorum magnus ſane eſt numerus ac turba, ita poſitam aſpiciunt ac intuentur, neque palam, ſed in animo & ſecum, idem quod Homeri illi ſenes, cum formoſum Helenæ intuerentur vultum,

> Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
> Τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν,

clam muſſitant. Vt & illud,

> Αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικε.

Plerique vero, Facinus indignum, clamant. Factum quoque, vt auſteri quidam & jam vieti ſeneciones, nollent. ideoque ad ſpectaculum ſe contrahunt, horrent, tremunt. Et indignum ſane facinus philoſopho, Adoleſcentes, quamuis forte non indignum illo, qui in vita hiſtrio ciuilis, comicus in ſcena eſſet: hac in parte Ariſtophani collegæ ſuo, qui perſonas cum pudendis primus coram populo produxit, non diſſimilis. Sicut autem pictor virginem qui exhibet velatam, non ignorat ideo quæ latent, non profecto magis quam ſi nudam depinxiſſet: ita Plato, & fortaſſe Socrates, non minus iſta quæ quotidie eueniunt, cum intelligerent, prudentiſſime celarunt. Intelligebat, inquam, ſiue Plato, ſiue is cui tribuit ſermonem, ſenex feſtiviſſimus, humanæ vitæ cenſor merus ac acerrimus irriſor, idem Principi in ciuitate, quod in vita viro bono, commendari ante omnia debere, Ne vtilitatem, nempe, ab honeſto ſeparari patiatur ac diuelli. Quæ doctrina niſi imbibatur, niſi ſemper inculcetur, niſi in Republ. & animis radices agat, nullis armis, nullis legibus ac inſtitutis, multo autem minus fraudibus ac technis, ciuitatem conſeruari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

uari poſſe. Quas ut aliquis admittat, nemo vnquam tuto docuit. & ſi omnes æque permittantur, non Rempubl. ſed lanienam, aut conventum aliquem effeceris latronum. qui nec ipſe ſatis ſe tuebitur, niſi, quod præclare à Platone dictum eſt, partem aliquam juſtitiæ agnoſcat. Nam, vt recte in his libris pronunciat philoſophus, Nullum tam perniciosum eſt animal quam homo, ſi improbitate ratio armetur, neque legibus & pœnis, ad imaginem virtutis ſaltem ac juſtitiæ flectatur. Hoc ſpectauit Ariſtoteles, hoc intellexit Plato. hæc eſt cauſa, cur juſtitiam vbique & honeſtum illud ciuibus commendent. vt & tutus ſit, quem imperare par eſt: & ab eo contra conſeruentur, quos obſequio vel leges vel natura deſtinarunt. Accedit, quod ſi quicquam alienum à juſtitia admittas, aut ſi injuſtitiam commendes, in quam per ſe quiſque inclinat, & quam ſine vlla diſciplina ſponte improbitas inducit, totam tollere juſtitiam cogaris: quæ paulatim tollitur licentia ac vſu, niſi diligenti inculcetur diſciplina. Quid ergo? An qui iſta profitentur, artes omnes tollunt, neque ciues tantum, ſed & Principes illorum omnium ignaros eſſe volunt, quæ vel minimum à fraude trahunt, & augendæ tuendæque majeſtati, ac interdum Reipublicæ conducunt? Optarent hercule id quidem. Cæterum, quemadmodum in Dialecticis, non modo veritatem demonſtrationis, & quæ probabilitatis habent ſpeciem, ſed ſtrophas quoque Sophiſtarum ſcire oportet, vel vt iis callide utare, vel ne forte ab aliis decipiaris: ita qui ciuiles tradunt diſciplinas, nollent illi quidem iſtis locum eſſe; quia tamen ſacra iſta aliter non conſtant, de quibuſdam maximo cum fructu monent, quaſdam etiam commendant, quaſdam timide admittunt, quaſdam deteſtantur. de quibus fuſe alias agendi erit locus. Hoc ſi accurate fieri non poteſt, aut ſi pluſculum improbitati lar-
giendum

giendum fuerit, juſtitiæ adhæreant vbique, & ab ea pedem latum ne recedant. Non enim Lucifer aut Heſperus, vt in libris De Moribus præclare exclamat Ariſtoteles, magis quam juſtitia conducit. cujus primus maximuſque in omni ciuitate vſus eſt. In qua minimam improbitatem ſi admittas, ad majorem ſemper viam ſternas, maximam vix improbare videaris. Tum ne juuentuti iſta ingerantur, quæ ad regiam virtutis viam, diſciplina, quaſi manu, deducenda eſt. quo ſi vos cum Ariſtotele deduxero, me quidem voti compotem, vos autem ſatis eruditos arbitrabor. Credite, & vobis perſuadete, Juuenes, Rempublicam omnino nullam eſſe, cujus non ſupremus magiſtratus Deus immortalis ſit. Totus enim orbis, imperium vnius eſt. qui ſimplicitatem amat, prudentiam non odit, fraudes omnes deteſtatur. eſt enim ipſa veritas. Sed nec falli poteſt: corda enim penetrat ac intuetur. Tum vero illud cogitate, florentiſſima fuiſſe ea regna caſque ciuitates, quæ nihil præter honeſtatem & virtutem ſimplicem ſecutæ ſunt. quam Romanis Spartaniſque, veris inuictiſque viris, omnis autor, omnis tribuit antiquitas. Quibus admodum diſſimiles ſunt iſti quos Andromache Euripidea *fabros falſitatis*, *doli artifices* vocauit. quos ſemper aliud ſentire, aliud proferre ait. Sed & cogitate, in qua gente hæc dicamus. quæ cum fraude hoſtium ac dolo, manu hactenus & probitate pugnat. In qua ciuitate, quæ niſi ad Reipublicæ ſalutem referenda omnia exiſtimaſſet, nunquam fame eam ſingulorum ac penuria emiſſet. Poſtremo hoc à me habete, OPTIMVM ESSE CIVEM QVI SIT HONESTISSIMVS: VTILITATEM AVTEM PVBLICAM, BONVM ESSE SINGVLORVM. Hæc tam trita, hæc tam vſitata, quæſo vos, ne faſtidite. Nam ad ea quæ majora vobis nunc videntur, metuere nolite, ne & ætas, & vſus, &

exempla aliorum, maturius quam æquum eſſet, ſatis vos ſuperque erudiant, ac penitus perficiant. Simul enim pedem in Republica ponetis, vbique occurrent vobis iſtæ artes, quas non Ariſtoteles & Plato, ſed vtilitas & dominationis amor vnumquenque docent. Hæ ſunt quæ perpetuo in vrbibus & fiunt & vetantur: quas nonnulli clam exercent, & à quibus palam euertuntur. Quarum neque numerus nec ratio iniri, nec perfecta vlla tradi aut excogitari diſciplina poteſt. nam & quotidie & aliæ naſcuntur. Iſtis autem rudimentis ſi improbitati locum dederis, hoc ipſo ad majora peruenitur, quorum admirabilem hoc ſæculo progreſſum ac abominandam ſegetem videmus. Quod vt ſæpe Gallia experta eſt, ita parum abfuit, quin nuper experta ſit Britannia. Senſim quippe eo & per gradus peruenitur. Primo enim ciui inculcatur, vt tyrannum, aut, quod nunc eſt efficacius, hæreticum, vt viſum eſt, definiat ac ſibi fingat. neque quiſquam intercedit quominus vindictam ad ſe quiſque pertinere credat. Aliquid & è Theologia admiſcetur, cujus in Republica autoritas ac vſus merum hodie venenum eſſe cœpit, Animæ ſalutem in hoc verti. Nam ante omnia contemptus Dei, cujus regnum non eſt de hoc mundo, tanquam omnium improbitatum ac calliditatum, quibus pulchra illa nititur doctrina, fons & origo juuentuti inſtillatur. Ita primum Deus & Iuſtitia ex animis, deinde Princeps tollitur è ciuitate. Nunquam quippe vbi cœpit deſinit improbitas. Eſt enim, quod Pythagoras dicebat, infinita: ideoque in nulla ejus parte conniuendum. quia gliſcit ſemper, & neglecta ſerpit. Quod cum fit, non ſenſim modo ſtatus Reipubl. euertitur, ſed ſubito ac pro arbitrio cujuſque, imperii vacuitas inducitur. Quam ſcientiam, Platonis Dionyſius, Philippus Ariſtotelis, probabat. Eſt quippe expedita non ad libertatem
ſed

ſed ad dominationem ac confuſionem via. Cæterum nec Plato neque Ariſtoteles aut docet eam aut neſciuit. Noſtra vero toga, diſciplinam iſtam auerſatur, & hæc cathedra. in qua jam (ô ſæculum, ô mores!) vſque ad parricidium profecimus.

Socrates, ſiue, De doctrina & moribus Socratis. Habita, cum vitam illius philoſophi à Diogene Laërtio deſcriptam, inchoaturus eſſet.

ORATIO XXI.

IN corpore hoc noſtro, nihil animo præſtantius, in iſto nihil majus ſapientia immenſus ille rerum artifex ac architectus collocauit. Quæ non aliter quam homo, per ætates ſuas deuoluta, primum apud Barbaros producta, mox à Græcis educata ac exculta, vires cum autoribus ac robur publice accepit. Habitum quoque ac ornatum pro ingeniis eorum qui in ea exornanda omne vitæ tempus poſuerunt, ſæpenumero mutauit. Poëtæ quippe fabulis, Pythagoras breuiſſimis quibuſdam dictis, Heraclitus, variis cum rerum tum verborum tricis inuolutam ac ambagibus, & ne quid de pudore illius profanorum delibarent oculi, obnuptam flammeo ac virginali habitu, in publicum produxit. Vt, quemadmodum in ſacris ſolet fieri, horrorem quendam ac religionem in diſcipulorum animis obſcuritas conciliaret: quam plerumque aſpectus tollit & familiaritas. Donec tandem ad Athenienſes venit, & in Socratis vrbanitate conſtitit. Qui vir, cum in cœlo verſaretur, ac pulcherrimo ſpectaculo intenta, Solem, Lunam, ortus ſiderum ac lapſus, interualla omnium ac magnitudines examinaret, vim naturæ inſpiceret ac cauſas, hominum autem vel oblita vel pertæſa, terras & humanas

nas actiones, ne curaret quidem, primus, tanquam pronubus, in terram & ad homines deduxit. Quo cum deduxiſſet, flammeum detraxit, ac, ne quiſquam vultum ejus ignoraret, ipſam quoque qualis erat, omnibus ſpectandam dedit. Fluctuantes & in vita oberrantes miſere mortales, ejus beneficio in viam ab erroribus reduxit, domos ac familias inſtituit, Reſpublicas formauit, & vt omnes ita ſingulos ad altiora vexit ac promouit: mores omnium ac ſingulorum perluſtrauit, cenſuit, purgauit: amorem vitæ, metum ac terrorem mortis, quæ non raro mentes hominum auertunt à virtute ac voluntates, ſaluberrimis præceptis emendauit. curas hominum ac cogitationes, ab incertis ac inertibus fortunæ bonis, ad tranquillitatem mentis & officia viuendi reuocauit. felicitatem, & ſupremum illud, ad quod homines contendunt, bonum, in virtute, in ratione, in animo ponendum ac quærendum eſſe docuit. Qui, vt vitæ noſtræ dux atque imperator eſt, ita cuncta ſolus adminiſtrat: Solem quoque ac Lunam, & æternos illos ignes, quibus tum plerique adhærebant, dignitate excedit. De hoc autem homine, cum pauca nobis poſt Platonem ſint dicenda, non facundiæ fiducia aut eruditionis, ſed vt argumenti magnitudine, omnes partim ad aſſiduam ac diligentem ejus lectionem, partim ad exemplum accendamus, tum ne non initiati, vitam maximi philoſophorum, quæ in manibus deinceps nobis erit, contemplemur, peto, vt quantum nobis deeſt eloquentiæ (deeſt autem plurimum) tantum ab humanitate veſtra ac beneuolentia accedat: ne ſi ſecus fiat, non vnius viri, ſed ipſius ſapientiæ, ipſius virtutis interceſſiſſe laudibus ac commendationi videamur, quæ autorem, ac propemodum parentem, iſtum habet. Fuit ergo Socrates, domo Athenienſis, tribu humili, patre lapicida, matre obſtetrice natus. Patrimonium ſi nume-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

numeres, exiguum prope ac nullum; ſin ex ratione æſtimes, ſupra omnium Craſſorum atque Liciniorum ampliſſimum poſſedit. nihil enim requirebat: quæ res, non in auro & argento, auaritiæ ac vitiorum inſtrumentis, ſed in animo conſiſtit. Primo lapides cum patre, tandem homines formare cum philoſophis incepit. in qua arte, incredibili judicio ac ſingulari, inuicto animo ac ſemper ſimili verſatus eſt. In furorem plebis ac potentiam multorum, cum non ratione ſed cupiditate populari cuncta miſcerentur, tanquam in profundum quoddam mare incidit. Nulli poſt hominum memoriam negotii plus fuit. Quocunque ſe conuerteret, hoſtem illi aliquem inuiſa generi humano virtus ac ſapientia pepererat. Foris Hippiam ac Gorgiam, Prodicum ac Polum, Thraſymachum ac Protagoram, miſerrima arrogantiæ mancipia, in theatro Ariſtophanem, domi Xanthippen habebat. Rempublicam triginta tyranni, vitia innumera inuaſerant. in qua (ô miſeriam!) ne Deos quidem ſui ſimiles, hoc eſt, honeſtos atque probos, reperit. Jouem adulterum, furem Mercurium, Martem homicidam, Bacchum, petulantem haud dubio ac ebrioſum hominem, immortalitate vulgi donauerat opinio. His delubra, templa, aras, gemmas, aurum, ac donaria id genus dedicabant: his priuata publicaque, his ſalutem ſuam ſuorumque commendabant. Animos præclaros nobileſque cœca ſuperſtitio inuaſerat; vultuſque pariter ac mentes, ad naturam veri & ipſius Dei, qui eſt prima veritas, ac primum bonum, caligantes, jam in terram penitus depreſſerat. Accedebat blanda Siren, quæ dicendi meretricia ſuauitate quadam ac lepôre, homines propemodum in pecudes conuerterat: Poëtice nimirum. Vt cœleſte numen, & immenſam illam majeſtatem, quæ cum cœlum ſibi vindicet, vbique tamen eſt diffuſa, humi quærerent, aut re-

præſentari poſſe ab arte exiſtimarent. Jam vero, ad philoſophos ſi ires, & remedium ab iis expectares, vt quos ſapere plus crederes, quæ ibi, Deum immortalem, vel diuerſitas opinionum vel futilitas! Veriſſimum jurares quod à veteri ſcriptore proditum memoriæ eſt, Nihil vnquam ægrum ſomniaſſe quod non aliquis philoſophorum crederet aut alios doceret. Deum alii eſſe nullum, alii ignem, alii aſtra, alii aliud quid ſomniabant. Solem, quidam inter illos, glebam igneam, nonnulli ignem mente præditum, nonnulli (ô ineptiæ!) non vnum eſſe ſtatuebant. Nonnulli animam cum corpore extingui, pauci ſupereſſe corpori exiſtimabant. & hi conjecturis nitebantur. Erant (ô prodigium!) qui nullam eſſe vſquam dicerent. Dicæarchus, ſcilicet, & Ariſtoxenus. Plerique tantum in non neceſſariis hærebant: qui accuratam Reipublicæ ac vitæ emendationem, qua tum maxime opus erat, ſui muneris non eſſe exiſtimarent. Cui rei ſuccurrendum eſſe Socrates putauit. qui vt juxta eloquentiam ac ſapientiam colebat, non moroſo aut obſcuro diſputandi genere, vt plerique, ſed amœna quadam ac ſuauiſſima agendi ratione, vitia atque errores hominum tollebat: ipſos autem, non tam arguendo quam interrogando, aſſentiri ſibi leniter cogebat. Sicut autem medici, priuſquam ad reddendam ægro valetudinem ſe conferunt, humores praua, vt loquuntur, qualitate affectos, vbi ſponte id fieri non poteſt, arte euacuant ac tollunt: ita verus ille ac perfectus morum medicus, primo omnium à perturbationum expurgatione, diuinam illam nobiliſſimamque inchoabat artem. Nulla major animorum peſtis eſt quam ἀθεότης. quæ cum ſemel mentem hominis inuaſit, cum ſe, quod plerunque fieri conſueuit, falſis rationibus muniuit, ægre admodum curatur. Hac cum ciuem Atticum Ariſto-

demum

demum laborare intellexiſſet, hominem, vt ſolebat, protinus accedit, humaniſſime compellat, & amica quadam vi in partes ſuas trahit: pertractum curat ac reſtituit: reſtitutum ſibi ac curatum penitus dimittit. Quas concluſiones diuino quodam melle ac nectare verborum Xenophon expreſſit. non iraſci enim, ſed mederi vitiis ſolebat: vt domeſticus plerunque ac familiaris medicus conſueuit. qui cum ſordes ac reliquias contrectat, non corrugat frontem, nec cum indignatione eas auerſatur, ſed ad ſanitatem & ſalutem refert omnia. Moroſitatem quoque ægrorum, melle interdum ſaluberrime eludit, vt amara proſint, dulcia delectent. Phreniticum vt ſeruet, plurima indulget. Imaginoſum morbum, cum helleboro non poſſit, arte & prudentia expugnat. Interdum & conſpuitur aut vapulat, neque minus tolerantia quam cura obtinet. Aqua inter cutem laboranti, potum, quamuis noceat, non eripit, ſed callide ſubducit. Vinum quoque ſæpe temperari mauult quam non dari, vt contrariis afflicto ſic ſuccurrat. non quod illa per ſe proſint, ſed vt recte adhibeantur. In hoc magno vniuerſo, non vnum morbi genus eſt. Infinitis laboratur. Alium ebrietas affligit & inſanus poculorum amor. Alium libido, non in ſexum modo ſequiorem, ſed, vt tum Athenienſes erant, etiam in mares turpiter effuſa. Alium ambitio aut auaritia: alium non flaua ſed inſana bilis torquet. nonnulli luxu diffluunt, faſtu nonnulli ac inuidia laborant. Valetudinarium eſt hic orbis: in quo non decumbunt ægri, ſed pro ſanis ambulant. Pauci morbum ſuum vident: omnes amant. Ad hanc turbam, ſi videtur, grauem ac moroſum aliquem philoſophum adducas, qui è ſchola nunquam eſt egreſſus, qui tonſorem pejus quam latronem odit; & in barbæ majeſtate ac amplitudine, ſcientiæ fiduciam ac ſapientiæ reponit; qui, vtcunque graui ac ſeuero vultu, altero de-

 preſ-

preſſo, altero elato paulum ſupercilio, in vitia declamet, & auſteram, quantum volet, eloquentiam, cum caſtigatione morum grauiter exerceat: nonnullis quidem ſapere, pleriſque vero inſanire cum ratione videbitur. At verſutus ille, qui cum Socrate hic faciat, nuſquam minus quam in ſchola verſabitur. In viis, in compitis, in foro, in theatro, in porticibus, in templis, occurret: in Solem, in puluerem prodibit. Sicut vmbra corpus, hominem ſequetur. Mores ſingulorum callide aſſumet, vt emendet: vitia, cum opus erit, imitabitur, vt tollat: voluptatem denique vt ex animo eliminet, ſubſidium ab ipſa petet. ita leno generis humani, quod profitebatur noſter, fiet. Arrogantiam non armis, ſed humilitatis ſtrategemate, inuadet. Nunc ſe ſcire aliquid negabit, vt oſtendat: nunc diſſimulabit vires, vt reſumat. Et vt animalia nonnulla corpus contrahunt, vt pugnent; ita ille ſapientiam prudentiamque occultabit, vt putiditatem callide expugnet. Ipſam quoque veritatem non obtrudet, ſed paulatim animis infundet. Quam vbique per veſtigia latentem indagabit, ac, vt obſtetrix, in lucem ſedulo producet. Sæpe vt diſputet ex arte, non vt aliquid concludat: ſæpe vt arrogantem lepide exerceat, aut ignorantiæ conuincat: ſæpe vt ludat in vtramque partem, & certamen, tanquam præpilatis, vrbaniſſimum inſtituat. non vt renitentem lædat aut offendat, ſed titillet, quod amantes ſolent, potius ac vellicet, magiſque deſiderio ſcientiæ accendat quam erudiendo ſatiet. laqueos interrogationum & occulta vincula diſponet: quibus reluctari neque optes quanquam poſſis, ſerum autem ſit cum velis. Per notiſſima & ſenſibus comperta, viam ad ignota ſibi ſtruet. non vt trahat quidem, ſed vt vinctum ſua ſponte & intricatum, ac volentem, quo libuerit, perducat. Muros animorum, non aperta vi, ſed ſenſim, oppugnabit, &

quem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quemadmodum antiqui quoſdam olim non per portas, ſed in machina intraſſe vrbes ac ſic expugnaſſe ajunt; ita ille per cuniculos inductionum mentem non perfringet, ſed ludendo occupabit. In familias ac domos, non virorum modo, ſed & fœminarum, callide ſe dabit. Ne ad menſam quidem, ſi vocetur, non accedet. in qua, ipſo quoque luxu ac hilaritate pro ſe callide vtetur. Simul enim animum patêre ac diffundi inter vina ſenſerit, vrbano quodam joco, aut lepôre non quæſito, ſed ibidem nato, ſapientiæ amorem affricabit, & in animis quos tanget, ſimul deſiderium virtutis & aculeum relinquet. Denique, vt piſcator hamo ſuo eſcam, ita ille ſapientiæ ac diſciplinæ comitatem, elegantiam, amœnitatem, atque ſuadam quandam delinificam imponet. Sic in Agathonis menſa, ſic in Calliæ, hoc de quo loquimur prodigium, ſe gerit. Quod & Xenophon & Plato expreſſerunt. qui lepôres ejus & feſtiuitates, miris ac poëticis coloribus depingunt. Quippe in altera earum, cum hilaritatem epuli minutis primum, mox majuſculis paulatim poculis oriri, atque ab ambitu eorum aliquam jam imminere intemperiem videret, ne hic quidem deſerendam eſſe ſtationem arbitratus, vt modimperator quidam ſignum omnibus ſuſtollit. Nam, *O optimi ſuauiſſimique*, inquit, *viri, ego quoque hercules bibendum arbitror. Vinum enim cum in animum diffunditur, mandragoræ in morem curas omnes ſopit ac componit. Cæterum quod plantis, idem euenit & nobis. Illæ quippe pluſculum ſi bibant, concidunt ac jacent: ſin paulatim, ac quantum ſatis eſt, id faciant, aſſurgunt & tepentis halitum Fauonii admittunt. Ita & nobiſcum agi ſcitote. humorem quippe iſtum ſi confertim admittamus, neque corpus neque animus conſtabit: ſin frequenter parua quidem ſed rorantia circumferantur pocula, feſtiua madidaque mente ad hilaritatis portum ſalui atque incolumes perueniemus.* In eadem ſeſe, &

lenonem generis humani profitetur, & in formam ipſe ſuam, lepide ac feſtive plurima jocatur. In illa autem quam deſcripſit Plato, quas non Veneres, ô Muſæ, ac præſtigias effundit! quæ irritamenta ac illecebras virtutis non excogitat! Amorem illum, verum ac æternum, quibus rationibus ac verbis, quibus fabularum inuolucris ac amœnitatibus inuoluit! Nam cum fœda eo tempore ac præpoſtera libido, tanquam peſtis quædam, omnium afflaſſet animos, jucunda quadam ac feſtiua ratione, morbum hunc tollendum arbitratus eſt. Pro eo igitur diuinam ac ſuauiſſimam amandi artem introducit. Quid expectas? Procum profitetur. Pulchros incipit ſectari. quorum in vultu oculiſque, notas quaſdam ac diuinitatis ſemina rimari ſe ajebat. Ex his tanquam aſtris, formam animi interiorem ac præclaram conſtitutionem denotare: quæ imbutum iſtis atque initiatum ſacris, fallere non poſſint. Sicut enim ſub initium Auroræ atque aduentum, fulgor quidam tremulus ac criſpus in ſupremis montium culminibus apparet, qui venturum Solem nunciat ac ſpondet; ita formæ venuſtatem, veræ pulchritudinis quam ætas tenera promittit, plenior abſoluit, vadem ac ſponſorem eſſe. Hoc amore accenſus, exultare ſibi animum, attolli corpus, furere ac bacchari ſe exclamat. Hoc amore accenſus, Charmiden ſectatur, ad Autolycum ſe confert: in quorum vultibus imago animi, in animis diuinitatis elucebant radii. Hoc amore accenſus, lineam ſe albam pulchri ac amuſſim; hoc accenſus, omnium formarum ſpectatorem arbitrumque elegantem aliquoties ſe vocat. Hoc accenſus, Phædrum, elegantis formæ juuenem, complectitur ac tenet, penduloſque pueri capillos manu leniter demulcet. quem ad aquam limpidiſſimam, quam nunciæ Muſarum (ita enim vocat) voce tinnula lætaque perſonabant vndique cicadæ, ſecum ſub

vm-

ymbroſum platani hoſpitium abducit. vbi venuſtiſſime de pulchro commentatur: tanto animi ardore, vt hominem ſubinde exuat, ac in cœlum vſque aſcendat. Sed vt ad Conuiuium Platonis redeamus. Erat tum Athenis Alcibiades, ingenio ac forma nemini ſecundus. Accedebant opes luculentæ, neque minor opibus nobilitas. quæ vel ſola acrem inflammare ſolent animum. Quid multis? Luxus primum, mox ambitio, ingentem, &, qui ſolus aut prodeſſe patriæ tum poſſet aut obeſſe, juuenem inuadunt. Totos ergo dies epulis ac vino indulgere. Si quid poſt hæc temporis ſuperſit, ſcorta ſibi vindicant ac luſtra. Sicyonia in pedibus, in capite corollæ eſſe: fama vacillare, res dilabi, vadimonia vbique fieri. Nihil Hipponicus ſocer, nihil tutor hic Pericles poſſe. Ætatem inſuper in omnia præcipitem ac pronam, amatorum, quod tum ibi vſitatum, agmen impellebat. Vna ſpes reſtabat. Socratem accedunt. Ille vt ægrum videt, formam intuetur, indolem explorat. qua, ex arte quam profitebatur, captum ſe fateri: juuenem amare: cæterorum ſe riualem profiteri. Ita primum impudicos ſemouet, mox arcet. Alcibiadem, quocunque ſe conferret, ſequitur: in theatrum, in palæſtram, in gymnaſium deducit. nuſquam ſine Socrate Alcibiades, ſine Alcibiade videri Socrates. Cibum vna capere ac potum: vbi fert occaſio, dormire propter. Vna domi ac militiæ verſari: juueni haud pauca indulgere ac largiri, lenonem induere: philoſophum diſſimulare. Solus aquam mero diluendo vel è fonte vel è fluuio haurire: cum adoleſcente pluſculum ſe inuitare. Bacchum, omnium facetiarum Patrem; ſcyphos & crateras, inſtrumenta gaudii vocare. neque juueni eorum interdicere vſu, ipſe autem bonum nomen eſſe. Interdum & capacem, ſicut juſſus erat, ſine reſpiratione, more militum educit. Hæc mirari adoleſcens,

neque viri mediocris officia putare. qui amore primo vitiorum capitur: ac captus ad virtutem ducitur. Paulatim enim de diuinitate animorum interſerere nonnulla, Homeri aut Heſiodi verſiculum, ſubinde & fabellam, inſpergere incipit: leonem ex Republica Æſopi aut vulpeculam admiſcet. Quid patriæ, quid Deo, quid propinquis debeatur, lepida oratione ac feſtiua, qua humanas ille mentes excantabat, inter fercula percurrit. Nonnunquam de origine vniuerſi ac noſtra, quo plerunque illuſtres eriguntur animæ, nonnulla delibare. Poſtremo ſibi juuenem oſtendit. Opes fortunæ dotem eſſe: quæ diuortium cum facit, ſua ſecum tollit. Formam ætatis eſſe ſpolium: quam elabi nemo ſed elapſam eſſe ſentit. Rideri hæc à ſapiente & contemni, qui in animo ejuſque functione omne bonum habeat. Sicut autem pueri lapillos ſæpe aut talos, ex opinione æſtimant & amant, quos deinde viri, nec aſpectu dignantur: ita hoc æs, hoc argentum, quod in titulos & neſcio quos vultus diſtinctum, paſſim circumfertur, minus eſſe quam crepundia virorum. Aurum illud, quod tantopere admirantur omnes, terræ eſſe partem, quam opinio ac color diſtinguit. Hæc dum ſæpius inſtillat, jam virtutis pariter ac Socratis amore inflammari adoleſcens. Reliquos ne videt quidem. Socrati vbique hæret, vnum cogitat, ac ſequitur, amore vnius contabeſcit. Itaque in Conuiuio Platonis, cum ad Agathonem nocte ſera temulentus admodum veniſſet, Socrate conſpecto, quem adeſſe ignorabat, furere ac vaticinari. Vittas quas habebat ſecum, tæniaſque, quod amantes tum ſolebant, bello Sophroniſci filio imponit, ac diuinum illud caput delicatis violarum vinculis inuoluit. Ejus quippe linguæ veneficio effaſcinari ſibi mentem, vocem eripi ac tolli; lachrymas quotidie excuti fatetur. Pati denique quod Corybantes ſolent, aut quos vipera mo-

mor-

mordit. Nam accendi, & afflatu corripi, & è poteſtate ſua ſe exire, & audire ſemper velle, quæ audita nollet. de cognitione ſui, de contemptu rerum, de ambitione, & luxu. Scire enim vera eſſe quæ dicuntur, & fateri, & manus dare, & jam totum diſplicere ſibi, & indignum luce hac videri. neque poſſe in homuncione tali, ſimo, recaluaſtro, fœdo ac deformi, Sileno denique, non homine, hoc illicium verborum, illam in dicendo inſolentiam ferre ac procacitatem. Quare ad incitas redactum ſe quidem, neque reperire quid hoc monſtro ſit facturus: quem neque pudeat jam quicquam, neque legem vllam ſe tenere putet; vafrum, contumelioſum, tinnulum, dicacem. qui ſe ſcire neget quicquam, neque quicquam rerum omnium ignoret: pulchros omnes ac formoſos citra Venerem depereat, aut ipſe vrat: vino quicquid vſquam eſt mortalium, nec ebrius nec madidus, & ſemper ſui ſimilis, deponat. Iuuenes honeſto loco natos, candidos ac rerum imperitos, technis & præſtigiis quibusdam callide obrepens, pungat ac irritet, tandem vero ſaucios à ſe dimittat. Ac optare quidem ſæpius ne viueret, ne eſſet, ne extaret vſquam: quod ſi eueniret, ſe quoque ex hac luce abiturum. Cætera enim omnia perferre poſſe ſe ac pati: ſine Socrate, deliciis amoribuſque ſuis, eſſe quidem ſe non poſſe. neque ſine iſto intueri ſe hunc Solem poſſe: cum illius tamen nec ſermones, nec aſpectum ferre didiciſſet. Ideoque, quod in bello profligati ſolent, manibus demiſſis, cum adeſſe audiret, fugere aut abire. Quin & iſta ratione vix elabi. Periculum enim imminere, ne inuitus ſapere cogatur. tantam ejus eſſe vim in diſputando ac potentiam. Quæ miraculoſo quodam genere dicendi Plato proſecutus eſt; alumnus hujus diſciplinæ & decus. Hæc eſt illa ars diuina, quam ad emendandam hanc ætatem conferebat. Nunc ad mores viri & vi-

uendi rationem veniamus: vt pro rei dignitate, noſtra quoque ſe oratio attollat. Primum ergo non in dolio, vt Cynicus, viuebat: nec vxorem nunquam duxerat, ut Thales: neque ad Rempublicam non acceſſit, vt Anaxagoras. Bellum pacis tempore diſſuaſit: in ipſo, patriæ non defuit. Vbique autem ineffabilem propriamque ſibi illam animi conſtantiam ſeruauit, quam ad Stoicos pulcherrima hæreditate poſtea tranſmiſit. Vxoris intemperiem, aut fortiter ferebat, aut venuſto ſubinde illudebat dicteriolo. de quo alii non pauca. In vita, ſicut habitu, ita vultu eodem ſemper verſabatur. quem non ira, non gaudium, non mœror, non calumnia, aut contumelia mutaret. In ſermone, in geſtibus, in oculis videres magnum illud proximumque Deo, NON MOVERI. Autor Plato eſt, cum ſeſe contemplationi tradidiſſet, & à ſenſibus externis mentem ſeuocaſſet, prope biduum eodem loco, ſummo cum ſtupore omnium ſtetiſſe. Ariſtophanes cum magno omnium concurſu Nebulas doceret, & in ejus ſapientiam ac mores impuriſſimum os ſolueret, proximus aſſedit, neque vt læſus è theatro, ſed vt ocioſus ſpectator aliquis diſceſſit. Addidit, probari vehementer ſibi hoc ſpectaculum. Et cum cauſam quæreret nonnemo, Si falſa, inquit, ſunt quæ dicunt, vt contemnas: ſi vera, vitam vt emendes. In Republica auro, in militia ferro inuictum atque inexpugnabilem ſe geſſit. Salaminio Leone viro innocente, judicum ſententiis oppreſſo, ſolus non acceſſit. Thraſyllum & Eraſinidem cum ſuis, populo jubente ac magnatibus vt calculo damnaret, neque vi, neque minis, nec terrore mortis eo potuit adduci. In caſtris fortiter quæ geſſit aut conſtanter tulit, fidem prope excedunt. Cum Potidææ miles hybernaret, hoſtem armis, ſuos tolerantia vincebat. Nam cum pilis pellibuſque corpus vniuerſum, maxime autem pedes cæteri

muni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

munirent, ille palliaſtro, ſine affectatione & ex more, indutus, nudis pedibus per glaciem ac niuem incedebat. Vt commilitones irrideri ac contemni ſe ab eo crederent, hoſtis autem profligatum eſſe bellum ante prœlium exiſtimaret. Quis enim virum excepiſſet, quem nec Jupiter iratus, vt tum loquebantur, debellare poterat? qui ſuperbus prope ac contumelioſus tempeſtatis vim elideret? minas cœli, inclementiam hyemis, venti rabiem, immanem niuis ac pruinæ impotentiam, non corporis integumento, vt plebs militaris, ſed inuicta mentis pertinacia calcaret? Dediſſes illi comitem Epicureum aliquem, hominem molliculum, imbecillem, ignauum, qui è balneo, aut lectulo, aut è ſcortilli gremio, tremente corpore, dentibus crepitantibus prodiret: homo ſemiuiuus, ante hoſtium congreſſum, ad vnius afflatum auræ aut friguſculum, obriguiſſet. nam in ipſa acie, mucronem quomodo intueretur, aut aduerſum tolerarct vulnus, qui ne apis quidem ſine maximo dolore ferre aculeum in ſchola didiciſſet? Ejus autem vultum oculoſque quis tuliſſet, quem nec vitia nec vitioſi ferre poterant? Quis non cognitum viſumque protinus exhorruiſſet? Robuſtum atque inexpugnabilem athletam, qui non in Olympico certamine aut Pythico, non in ſtadio Græcorum aut palæſtra, manus atque humeros, ſed in ſupplantandis perturbationibus, inuictum immotumque obdurarat animum. Qui non ſuem Erymanthium aut aprum, vt poëticus nugator, aut leonem Nemeæum, ſed immanes animorum feras, iram ac vindictæ lubidinem, quotidie vincebat. Qui cum ſpe ac metu, cum dolore ac voluptate, longum ſine miſſione inſtituerat certamen, neque clypeum, vt reliqui, aut peltam, ſed terrore omni vacuam atque expeditam hoſtibus tranquillitatem mentis opponebat ac conſtantiam. qui immotus animo atque inconcuſſus,

cœli

cœli corruentis impetum ſuſtinuiſſet, & labente hoc mundo, vno conſcientiæ tibicine ſuffultus, ſui ſimilis cum vniuerſo ac ſecurus cecidiſſet. Quem vero timuiſſet, qui nec mortem poterat timere? quam qui ſpernit, mori poteſt, vinci non poteſt. quippe vt totum Xerxis aut Darii agmen, vt tot equitum cohortes peditumque, quot ad expugnandam olim vniuerſam conueniſſe Græciam dicuntur, ſolus excipiat; naturæ tantum cedet: cui Deus immortalis, vltra corporis atque animæ ſolutionem, nihil de homine indulſit. Nam de reliquis; confoſſus, lacer, ac in partes totidem quot membra attulit diſcerptus, etiam poſt fata triumphabit: libertatem vero ſartam, atque tectam, vltra ſpiritum cum ſanguine producet. Hoc philoſophus ac miles intereſt. cui pro audacia temeritas, pro virtute ſpes præmii, pro excelſo atque inuicto ſæpe animo, iracundia eſt. Quæ ferarum fortitudo eſt, non hominum. Multo minus ſapientis. qui non tam aduerſus hoſtem arma ſumit, quam pro patria: nec ducem ſequitur, ſed cauſam. Hæc illius viri diſciplina, qui ad honeſtatem cuncta referebat, nec ad palum more Romanorum militem tironem, ſed in vita exercebat. quæ cum alibi vbique, tum in bello vſum habet maximum. Quid enim refert, Dii atque homines, colum manu teneas an haſtam, ſi timere non dedidiciſti? nudus an armatus cum hoſtibus confligas, ſi inertem atque imbellem attuliſti animum? qui non chalybe, non ferro, ſed contemptu mortis muniendus eſt. Hanc diuinam armaturam, non in Alexandri caſtris aut Philippi, non in Xerxis aut Darii, ſed in ſchola Socratis inuenies. Hanc Homericus Vulcanus, clypei cœleſtis artifex ac machinator, non excogitarat. nec Homerus ipſe. qui cum Martem ſuum adamantino thorace induiſſet, paulo poſt fœdiſſime plorantem, poſtquam fœde vapulaſſet, autor tanti nominis in-

ducit. Ille vero ejulat, & lamentatur, & in cœlum ſeſe confert, & parenti vulnus ſuum delicatus puſio oſtendit. qui tam tenero miſellus ac exili eſſet corpore, vt collapſus humi, nouem terræ jugera æquaret. Caſu autem (ô calamitatem!) Venus abeſt: quæ feſtiua manu, ſalſam bellatori maximo lachrymulam abſtergeret, & armorum recordationem, pæto illo vultu ſuo, è plorantis animo deleret. Dicas, non è bello, ſed è gynæceo aut popina quadam optimum prodire Deum, qui cum mori, ſcilicet, non poſſet, ne contemnere dolorem quidem poterat, quem in partu ſæpe muliercula contemnit. Quanto autem fœdius eſt flere, quam non eſſe! cum alterum imbelliæ, alterum neceſſitatis ſit. Quam cum declinare atque euadere non poſſit, ſubdit ſibi atque in ordinem vir fortis redigit ac cogit. ſanguinem vbique cum oportet, ne in ipſa quidem morte lachrymas emittit. cadit aliquando, nunquam cedit. Hujus viri diſciplinam ſi ſectari tum Athenienſes, quam autorem ejus tollere ac damnare maluiſſent, orbi imperare poterant. Miſeri atque infelices Græci, quid de prœliis rebuſque veſtris Pythiam conſulitis? quid ad naues confugitis? quid in armis omne præſidium habetis? in foro autem quid obambulatis? omnes auras de aduentu hoſtium aut apparatu ſtudioſe pariter & timide captatis? Ad Silenum veſtrum ite. Socratem conſulite. Dicet vobis, animam non mori: corpus ſua ſponte periturum. Hoc ſubduci bello quidem poſſe, terræ ac corruptioni non poſſe. Vitam eſſe, non quæ in hoc ſpiritu & mole, ſed quæ in memoria poſteritatis, in exiſtimatione ſæculorum omnium ac temporum conſiſtit. Hujus deſiderio erectas ac illuſtres accendi animas, hanc interdiu, hanc in ſomnis cogitare. quæ vt cœlum illud vnde oriuntur in ſe deſinit, ita in æternitate ipſa terminatur. Alteram, calorem quendam eſſe, qui momento perit

atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

atque extinguitur, qui in media nonnunquam voluptate, non abrumpitur ſed deſinit. Mortem ipſam per ſe neque in bonis neque in malis numerandam: honeſtam vero, etiam dolore omni atque cruciatu redimendam. Nunc dum ſapientiam negligitis, cum imperio amiſſum eam itis, & felicitate veſtra alios armatis. Hac opinione imbuti magni illi Romuli nepotes, imperium Oceano, famam atque exiſtimationem aſtris terminarunt. qui non tam ariete aut balliſta, portas vrbium ac muros, quam contemptu mortis perruperunt. Ex hac, Thraſeæ Heluidiique, magnæ robuſtæque animæ, afflictis rebus, prodierunt. quæ in ſeruitute libertatem, in tyrannide honeſtatem vitæ ad extremum vſque halitum retinuerunt. Hac ſe Cato muniebat: qui dum duo de hoc vniuerſo dimicarent, ac inſatiabili ambitione omnia miſcerent, ſolus libertatem ſequi maluit quam partem. qui Pompeio jam extincto, cum ſuperior euadere non poſſet, libertati ſupereſſe multo minus potuit. Omnia in vnius poteſtatem jam conceſſerant: vrbes, oppida, caſtra, propugnacula, homines: omnes aditus ac viæ; fluuii omnes ac maria, obſeſſa erant. Cæſar diuiſum cum cœlo imperium habebat. Solus adhuc Cato reſtabat; non appendix victoriæ, ſed pretium. Quem familiæ ac domus, cui ſe dicarat, ſplendor ac majeſtas, vitæ anteactæ dictorumque ac factorum conſcientia, orbe expugnato, conclamata libertate, ſine armis ac præſidiis in tutum collocarant. Aderat jam imperator, terra victor pariter ac mari, qui ſucceſſu ſuo ac fortuna plenus, nihil præter vnum jam Catonem cogitabat. Cujus caput ſordidum, vt in reatu, ac afflictum, contueri, quam Pompeii amputatum, maluerat. cum alterum de vno viro, alterum de ſapientia parari crederet triumphum. Jam, canitiem maturam illam atque venerandam, illum vultum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

in quo ſæculi calamitatem tanquam literis ac ductibus quibuſdam, conſignatam quaſi ac conſcriptam legeres, illam barbam, è qua ſectæ dignitatem æſtimares, illam linguam, quæ victorem pariter damnauerat ac victum, illud pectus, in quod poſt ciuile bellum ipſa virtus, tanquam in delubrum quoddam ac ſacrarium, confugerat, in quo grauitas, juſtitia, ſeueritaſque, domicilium poſuerant ac ſedem, illum virum, à quo ſemper inferior fortuna receſſerat, voluptas autem nihil vnquam extorſiſſet, ſupplicem, miſerabilem, abjectum, ad genua, ad pedes, adfuturum ſibi expectabat. Aduenisse jam exiſtimabat diem, cum decreta Stoicorum & magniloquentiam, nihil præter voces & inanem quendam eſſe ſtrepitum, non prolixis & ex vmbra diſputationibus ac argumentis, ſed victore gentium ac populorum gladio euinceret. Neque dubitandum, quin ſpe veniæ aut vitæ, aliquid jam remiſſurus eſſet. damnari quoque ab vno cauſam amplius non poſſe, quam ſucceſſus & victoria abſoluerent. Ille animo inuictus, cum adeſſe hoſtem intelligeret, timere cœpit ne viuendum ſibi eſſet. Igitur, vt illi qui exire foras vehementius contendunt, neque poſſunt tamen, poſtes ſæpenumero ac cardines vi maxima conuellunt; ita ille, cum diuinam Socratis de animæ æternitate diſputationem cupide ac diligenter perlegiſſet, rupto primum mox & lacerato corpore, ingentem inuictumque ſpiritum per vulnus fortiter emiſit, aut ejecit. Hoſtem ſuum expectabant omnes: Cato vt ſubuerteretur, Cæſar & Fortuna conſpirarant. Ille vtrique par, dolorem quoque prouocauit. & cum mori placide per medicum non poſſet, nouam fortitudinis materiam inuênit. Corpus quod pupugerat, diſcerpſit; partes, iratus ac moroſus, Fortunæ in oculos impegit. Magno quidem animo, quod mortem fortiter contempſit: injuſſu vero Dei quod exceſſit, nec Socra-

tice, nec recte. quippe qui, quemadmodum in caſtris, duce ſummo vel inuito vel ignaro, ſtatione non egrediendum, ſic è vita, niſi vitæ imperator id injungat, minime excedendum eſſe, ſemper docuit. Quare nec timendam nec accerſendam eſſe mortem. Nam timere quidem, nec philoſophi nec viri eſſe: cujus rei plurima exempla ipſe Socrates reliquit. Quippe ad Delium cum militaret, equo lapſum Xenophontem ſuſtulit; lapſum in humeros ſuſcepit, geſſit, conſeruauit. Fugientibus autem cunctis, ipſe paſſu lento, manu oculiſque in hoſtem conuerſis, retro pedetentim incedebat. Proditus ac derelictus, vniuerſos ſuſtinere cum non poſſet, ſolus, ſine vllo mortis metu, adhuc ſingulos vincebat. Jam cum milites plerique corpus animamque drachmis aliquot venalem habeant, duces principeſque, ſummum rei bene geſtæ precium, honorem ac gloriam exiſtiment; ne iſta quidem ſibi vindicauit. ne ex virtute quicquam, præter ipſam & ſalutem patriæ, petendum eſſe, exemplo ſuo cuiquam perſuaderet. vnde cum ad Potidæam, ſummam manu rem geſſiſſet, ſimul & victoriæ mercedem & exiſtimationem Alcibiadi reliquit: ſibi vero, nihil præter facti conſcientiam ſeruauit. quo adoleſcentem, tanquam manu, ad virtutem duxit. Nam vt venatores, cum jam præda ſunt potiti, & in ſanguine ſe volutantis feræ, cultro viſcera aperuerunt, catulos recenter hac militia imbutos, adhuc feſſos, adhuc anhelantes conuocant, ac belluam oſtentant, cujus vel cruorem, vel interdum ipſam, multum geſtientibus relinquunt: ita vir diuinus ille, inflammatam gloriæ cupiditate adoleſcentis mentem, cum virtute nondum poſſet, præmio illius inflammauit, & ſupremum Græciæ totius militem, inſtitutione hac & prudentia perfecit. O ingentem atque inuictum animum, qui cum hoſtem ſuperaſſet, de ambitione triumphare

maluit!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

maluit! quod vix vniuerſa Græcia (Græciam quid dico?) nullus Imperator potuit Romanus. Qui cum triumphali veſte, Jouis inſtar, quem ſtellata toga referebat, ſupra captiuorum agmina incederet, eodem curru ſecum ſeruulum habebat, qui, VT ESSE HOMINEM SE MEMINISSET, tacite monebat. Adeo, niſi aliena vteretur memoria, periculum erat, ne hoc ignoraret. O humanam vanitatem! O dementiam anilem, & in tanta gente ne ferendam quidem! Vllusne hiſtrio in ſcena, Agamemnonem ſe eſſe, aut Priamum, aut Jouem, cum id aliis perſuaſit, ipſe quoque credit? Quid enim Toga picta, & armillæ, & coronæ, & effuſi Quirites, & fercula, & diuitiarum pompa, & ex parte veræ, ex parte ſimulatæ gentes, & inſanæ vulgi acclamationes, aliud, quam puerilis atque inanis apparatus ſunt? qui nec meliorem quenquam nec beatiorem redderet: & vt toto vitæ tempore id fieret, mortis tamen ad arbitrium ponendus eſſet. quæ jus ſuum non remittit, neque Deum quenquam eſſe credit: eſſe autem hominem facillime euincit. Hæc perſonam exuit, hæc laruam detrahit, ac quanti quiſque ſit fatetur. quod & vidit optime & intellexit Socrates. Quare ſi tam bene cum humanis rebus ageretur, vt in publica hac omnium dementia, vllus ſaltem vel precario daretur ſapienti locus, in hoc curru, è quo prædam ac theſauros orbis vniuerſi, aurum & argentum, ebur ac conchylia, & quicquid pretio aut opere admirandum victæ gentes habuiſſent, imperator oſtendebat, vnum adhuc, pace populi Romani, defuit: homuncio deformis, facie agreſti, hebeti aſpectu ac taurino, cultu nullo, ac propemodum pudendo, qui hæc omnia contemneret. Qui in toga ſemilacera ac ſemitrita, nunc in hanc nunc in illam partem oculos conuertens, ſuauiter obambularet: cuncta, quæ ædificant, quæ arant homines ac nauigant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

uigant, quorum cauſa currunt, æſtuant ac ſudant, vt minora ſe deſpiceret ac lepide rideret. Qui honores omnes, omnes dignitates, opes omnes ac poſſeſſiones, toto vitæ tempore, irretortis oculis præteriiſſet: omnes autem vitæ illecebras ac ſordes, omnes libidinum igniculos ac faces, omnia cupiditatis ſemina ac flammas, reſtinxiſſet. Huic laurum, huic Sapientia imponeret coronam: hunc victorem generis humani, voce publica pronunciaret. Qui ſi Cæſares, Pompeios, Scipiones (at quæ nomina, quos viros!) in hoc ludo occupatos ſerio videret, ſuum illud cum cachinno occentaret,

Τάδ' ἀργυρώματ' ἐστὶν, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentum & aurum, nobiliſque purpura,
Decent tragœdos, vitam honeſtam non decent.

Quantum captiuorum agmen verus vbique imperator aſpiceret! Non Sicambros aliquot aut Gothos, Perſas aut Medos, Æthiopas aut Indos, ſed mortales prope ſingulos & omnes. quorum alios dura, alios laxa, quoſdam ſtricta, pleroſque argentea aut aurea, omnes aliqua conſtringeret catena. Alium auaritia, alium luxus, alium amor, alium ſpecioſum quidem ſed moleſtum, ſi quod vſquam, ambitionis vinculum: quæ pleriſque, & quidem maximis ſummiſque viris, ſpecie virtutis placet aut blanditur. Denique incederent

—— *victæ longo ordine gentes,*
Quam variæ linguis, habitu tam veſtis & armis.

In fronte autem pompæ, non Cleopatram, præfractam meretriculam atque animoſam, (quamuis ne hoc quidem Cæſar poſſet) ſed Fortunam, Fortunam dico ipſam, arrogantem ac ferocem generis humani dominam, Principum Regumque ſpoliis onuſtam oſtentaret. cujus ille regnum animi conſtantia euertit, manu exarmauit. Quem obſcœna

pellex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

pellex ac laſciua, veſte varia ac laxa, vultu lubrico ac molli, oculis natantibus ac fractis, comptis ac madentibus capillis, ſequeretur: copa quædam generis humani ac lena. Cujus impetum nec magnus Alexander, neque milites Græcorum, vt fatentur ipſi, ſuſtinere potuerunt. voluptatem vocant homines. Quæ magiſtros quoque ſapientiæ ſeduxit, vt ſupremum maximumque in ea vitæ bonum collocarent. Quod è luſtris, è popinis, è ſcortorum prope halitu ac gremio, è vino, è ſagina, ad ſudorem, ad honeſtas actiones, ad contemptum voluptatis ac doloris, ad tranquillitatem animi ac bonam mentem, primus Socrates traduxit, & in locum ſuum collocauit. qui vt ſcopum vitæ ſuum reddidit, ita ipſam ſaluberrimis præceptis illuſtrauit. neque vanis, vt Apollo Delphis, ac ambiguis, ſed certis ac perſpicuis oraculis inſtruxit. DEVM IMMORTALEM NOSSE OMNIA. FALLI HVNC AB HOMINE NON POSSE. HONESTATEM AB VTILITATE SEPARANDAM NON ESSE. BONVM VNICVM SCIENTIAM, MALVM VNICVM ESSE IGNORANTIAM. LIBERTATEM SITAM ESSE IN ANIMO. EVM EXTINGVI NON POSSE. SAPIENTI QVIDVIS ESSE SATIS, DESIPIENTI NIHIL. NVLLA RE EGERE, DEI; PAVCIS, DIVINI VIRI ESSE. quæ & publice & priuatim, & in foro non minus quam in Academia canebat. quam ſuauiſſimam illius muſicam, non hyems, non autumnus, non tempeſtas vlla, ſed plebeius furor & cicuta abrupit. Hanc in vinculis, in ferro, in lictorum manu, vt cicadæ, ſi in ipſo cantu capiantur, ſine vlla vultus commutatione aut querela, vſque ad exitum perduxit. cujus rei ſine maximo dolore recordari hic non poſſum. Vir innocentiſſimus probiſſimuſque, aduerſus nemini aut grauis, morum ac viuendi

di publicus magiſter, in Rep. ac vita inculpatus, domi ac militiæ inuictus, ad quem juuentutem gratis emendandam tota vrbs mittebat, paucis diſplicere incipit. Accuſatur, creditur. In vincula conjicitur. Ipſe quid? Non cauſidicum è foro, callidum ac vafrum, legum aucupem ac ſyllabarum, formularum præconem ac cantorem, quales ibi erant plurimi, producit. non vxorem ejulantem, non infantes vagientes, ipſe ſordidus ſqualore, lachrymis confectus, metu ac pallore exanguis ac propemodum exanimatus, judici oſtendit. Quid igitur? quid expectatis? Innocentiam opponit: mortem ſimul ac defenſionem ſpernit. Lyſias orationem ſcribit: ipſe ſcriptam laudat, non admittit. conuenire enim ſibi negat. nihil quippe deprecandum, nihil excuſandum illi eſſe, qui non pœnæ metu ſed virtutis cauſa, nunquam ab honeſto receſſiſſet. Id ſi perſuaderi populo non poſſet, mortem contemnendam eſſe: quam qui ferre didiciſſet, eſſe miſerum non poſſe. Plato pulpitum, vt memorant, conſcendit, ſed exſibilatus ſuperſedit. Mihi vero ipſa Sapientia, diuini hujus viri patrocinium ſuſcipere eo tempore videtur debuiſſe. quæ hoc modo plebem, & corruptos peſſima opinione judices, affari potuit. Viri Athenienſes, quas res geritis? Socratem hunc Sophroniſci filium, Melitus accuſat, Anytus oppugnat, Lyco perſequitur, Ariſtophanes calumniatur. Vos vero quid? credo damnabitis. Crimen ergo quod adfertur? Nouos Deos introducit. Atqui veſtri ne ſunt Dii quidem. Edunt, bibunt, pugnant, rident, plorant. denique, ſi veſtræ credimus Theologiæ, cœlum deſerunt, abnoctant, virgines imminuunt. Juuentutem hanc corrumpit. quamne ad pietatem, temperantiam, ac frugem, gratis toto vitæ tempore vocauit? Libertatem ferre non poteſtis. at majorem in comœdia laudatis. De ſupplicio nunc videamus. In exi-
lium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

lium mittetur. ille vbique natum ſe exiſtimat. Vos Alopecenſem eſſe creditis, vni populo aſtringitis. juro vobis, ne Athenienſis quidem eſt. Ciuem vniuerſi hic videtis. Quocunque ablegatis, cœlum hoc, digniſſimum philoſopho ſpectaculum, habebit: Solem hunc, hanc Lunam intuebitur: in ſublimem illum, &, quacunque parte aſpicias, ſimillimum ſibi aërem, mentem & oculos immerget. Quocunque autem veniet, terram aliquam calcabit, aquam bibet. Animum inuictum, immobilem, ingentem, excelſum, infatigabilem habet; omni loco, omni vitæ ac fortunæ parem. Bona ſubducentur. ne poſſedit quidem vlla vnquam: vnam togam, calceos plerunque nullos habet. Ecce nudis pedibus incedit. Etiam hoc tempore quo reus eſt, fortunam profitetur, non accuſat. Poſtremo, ſola virtus diuitem, paupertas efficit ſecurum. Huic quicquam eripi non poteſt, iſta detrahi non poteſt. In carcerem conjicietur. ille Academiam putabit. De æternitate animorum, de felicitate poſt hanc vitam, vt Athenis ſolet, lætus ac ſecurus diſputabit. Compedes ac vincula injicientur. ille liber animo, non ciuitatem modo veſtram, ſed & campos beatorum, quos Elyſios vocatis, peruagabitur ac ſuauiter deſcribet. Venenum propinabitur. quid ſi iſtud tanquam vinum hauriet? Mors ſequetur. quid ſi hanc felicitatis portum toto vitæ tempore vocauit? Memoriam delebitis. omnium jam eam animis impreſſit. Alii vos crudeles, barbaros, immites judicabunt: nulla dies, nulla ætas, nulla temporum vis, notitiam hanc delebit. Ille quid? Si vel nunc audire verum didiciſtis, pueros exiſtimauit ſemper. Faba judicem creatis, calculo virtutem aut damnatis, aut quibuſdam teſtulis proſcribitis. Sic Miltiades à vobis, ſic Themiſtocles, ſic Ariſtides, ex hac vrbe ejecti ſunt. Socrates, vt leges veſtræ ferunt, poculum exhauriet. Ille vero, ô

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

inepti, morem geret vobis. & vt inter ebrios ac temulentos veſtros, nemo Regi ſe opponit, cujus omne imperium cum menſa tollitur: ita ille, tanquam à conuiuii magiſtro nunc damnatus, morem, inquam, geret vobis. Bibet. Paulo poſt à vobis ſe ſubducet, ac in locum omnibus communem hinc ſecedet. vbi neque pacta, neque ſtipulatiunculas, neque fabas, neque teſtas, neque calculos, nec familiare ac domeſticum hic animal, ſycophantam, amplius videbit. Vbi legem, non Draconis veſtri aut Solonis, ſed qua mundus iſte gubernatur ac diſponitur, inueniet. ex qua lege actor Socrates, rei ſunt Athenienſes. Hæc ſi ipſa Sapientia dixiſſet, vera quidem, ſed nil profutura in communi iſta rabie, dixiſſet. ſola quippe pœnitentia ſanantur, quos ſanare ratio non poteſt. Noſter igitur inuictus ac immotus, mortem ſubiit, inuidiæ conceſſit, vrbem ac Rempublicam ingratam, voce ac conſpectu ſaluberrimo priuauit. Poculum veneni, tanquam aquam qua delectabatur, hauſit. poſt exhauſtum, ne jocari quidem deſiit. Quippe cum ad pectus vſque vim cicutæ defluxiſſe jam videret, & in ipſa morte verſaretur, gallum Æſculapio mactari juſſit, quod poſt morbum fieri ſolebat. & cum dicto expiravit. Deſpectos ac illuſos ſe ab eo judices conquerebantur. ille vero morti quoque illuſit: vitam autem, tanquam febrim aut gangrænam, vna cum ſceleſtis ciuibus reliquit. Qui non multo poſt grauiſſime ereptum doluêre: domos omnes, omnes officinas, vt in luctu publico, clauſerunt: Anytum exilio, morte Melitum, cum ſerum eſſet, affecerunt. Ejus vero vultum, non tam Socratis quam leuitatis ſuæ, veram expreſſamque in publico imaginem repoſuerunt. Nam vt trimulæ puellæ aut quadrimulæ, ſigilla quædam habent, quibus vitam dare cum non poſſint, formam, quantum eſt in ſe, humanam donant; iis ſe oblectant, oſculantur,

pectori ſubinde applicant aut intuentur: ita homines, inſani vere ac dementes, cum viuentem ac ſpirantem reddere non poſſent, ſtatuam illius, arte exquiſita factam, in Pompeio dedicarunt. Puſillum ac deforme viri corpus expreſſerunt: pulchrum illum ingentemque animum, quem nec fortuna vlla nec lubido tetigit aut flexit, caſtitatis, temperantiæ, modeſtiæ magiſtrum, fortem, rigidum, inuictum, ſupra res humanas eminentem, perditum iuêre. Nos vero, quibus abſoluta ejus viri, non tam corporis quam animi figura eſt relicta, quam non artifex Lyſippus, ſed diuinus Plato efformauit atque expreſſit, ſummo eam ſtudio atque admiratione complectamur. Illic ſtatuam, non ære, ſed inuſitata animatam eloquentia, habemus. Illic poſt cicutam imperitos docet, inſolentes arguit, ineptos ridet, arrogantibus illudit. Illic ſuauiter jocatur, diſſerit facete, vrbaniſſime diſſimulat. Nunc furore ſubito commotus, Deum equitantem videt, & arcanum omne cœli ore audaciſſimo eliminat. Nunc Iſmenum ſuum petit, & in fonte puro nudis pedibus obambulat, ſimulque gratam aquæ frigidiſſimæ temperiem expertus, voces homine majores illico effundit. Nunc Amorem, mirum & potentem Deum, mores ejus, genus ac parentes, lepide depingit. eſt & vbi jam vicinus morti, ac propemodum in ipſa, animam deſcribit, & æternam eſſe docet. In Euthyphrone de pietate, in Menone de virtute, in priore Alcibiade de homine, in poſteriore, de precandi ratione; alibi de temperantia, alibi de amicitia, alibi de fortitudine eleganter, & pro more ſuo, agit. denique, ne quicquam deſit, leges ſancit, & Rempublicam ædificat. Omnibus hic loquitur, omnes docet, omnibus philoſophatur. Hic cum eo mortem contemnamus, ſupra caſus omnes ac fortunam aſſurgamus, bonum non in opibus cum vulgo, ſed in animo ponamus. Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cum ſe diſpoſuit vt debet, & cum ratione pariter ac ſecum conuenire cœpit, nullius aut expectat judicium aut timet. Dolorem non metuit, injuriam non ſentit, calamitatem non nouit: nullam pœnitentiæ lituram admittit. Plenus, perfectus, abſolutus, ſortem per ſe ſuam & conditionem excedit. Nam vt Deus immortalis, nec fortunæ bona habet ſicut Reges principeſque, neque corporis, quo caret, neque minus tamen ipſa eſt felicitas: ita ſine ſcenico & ludicro hoc apparatu, ad felicitatem & ſupremum quiuis in hac vita bonum peruenire poteſt. Viam Socrates oſtendit, qui vt olim dum viueret, in Academia, aut amœno viridantis platani muſæo, ita nunc in ſacris myſticiſque maximi Platonis de virtute ac ſapientia ſermonibus, de his ipſis conſulentibus reſpondet.

Vobis, Ampliſſimi Clariſſimique Viri, Roche Honerdi, Apolloni Scote, Caſpar Vosbergi, maxima Senatus ſummi lumina atque ornamenta, quodque nobis quoque omnibus accedit, hujus olim Academiæ alumni, qui huc noſtri cauſa aduenistis, gratias, quas debeo, & habeo & ago. Noſtro autem Socrati inprimis gratulamur, quod vt olim iniquiſſimo Athenienſium judicio, ac calculis damnatus eſt, ita veſtris, ad quæ omnes prouocant, judiciis ſuffragiiſque, (de quo veſtra tum præſentia tum audiendi ſtudium, inprimis vero ea quam ignorat nemo æquitas, ac probitatis amor, dubitare nos non ſinit) iterum hoc die, & in hac corona quam videtis, publice abſolutus ſit.

De

De vtilitate, quæ è lectione Tragœdiarum percipitur. Habita, cum Electram Sophoclis interpretaturus eſſet.

ORATIO XXIII.

GOrgias ille Leontinus, Auditores, cui vires ſuas & rotunditatem quandam in dicendo antiqui oratores ſe debere fatentur, Tragœdiam definiebat, *Fallaciam, qua qui deciperet, juſtior eo qui non deciperet, qui deciperetur, ſapientior eo qui non deciperetur, eſſet.* Videtis breue illud & argutum, quo tantopere delectabatur, diſſerendi genus. Oraculum autem verius, nec ille, nec Apollo Delphicus, pronuntiauit vnquam. Nam cum aſpera minuſque amœna ſit virtutis via, qui inuſitata quadam ac inſolita docendi ratione & apparatu, ita flectere, & quaſi incantare, humanos poſſunt animos, vt inuiti, & cum voluptate tamen quadam, ſapientiam ſequantur, quemadmodum prudenter, ita juſte infelicitati humanæ imponunt, neque minus neceſſaria quam ſalutari quadam fraude vtuntur. Cæterum à tantis viris poſſe decipi, paucorum eſt: & illorum fere tantum, qui præſtantiam eorum, ſi non aſſequi re ipſa, mente ac intellectu æſtimare ac complecti poſſunt. qui cum aliquo judicio decipiuntur. Profecto equidem, quoties theatri veteris ornatum, quoties ſtupendam illam opulentiam ac apparatum, illos modos, geſtus, cantus & ſaltationes, quæ extrinſecus adhibebantur, (quæ ſpectaculorum inſtrumenta Ariſtoteles præclare dixit) recte conſidero; veneficium quoddam & doctiſſimas præſtigias fuiſſe Tragœdiam judico: quibus multo efficacius quam legibus Solonis ſui, ad repræſentationes Tragicas pertraherentur iſti. Contra autem ipſum

Sophoclem in manus quotidie cum ſumo, cum ſeueram illam, grauem, ſobriam, prudentem, caſtigatam, ſplendidam, ſemperque ſui ſimilem orationis formam, vere Atticam, ſententiarum autem vel inprimis denſitatem æſtimare incipio ac pondus; non tam hominem profecto, quam cœleſtem aliquem virtutis genium, audire videor: qui inferiora hæc, in quibus volutamur, nunquam pede, his ſordibus contaminatus, preſſerit, ſed in alto aliquo & publico theatro, vitæ noſtræ clades ac calamitates obſeruarit ac deſpexerit. ibi natus, ibi educatus, vni huic rei ſemper fuerit intentus. Cujus ſpectatores, non Athenienſes, ſed humanum genus eſſe oporteat: quique linguæ ſuæ gnaros, Occidentem pariter atque Orientem habuiſſe mereatur. Neque enim, quæ ad vniuerſam vitam, quæ ad vniuerſos ſpectant homines, quæque tam diuina ac ſeuera grauitate, caſtitate ac prudentia, de omnibus dicuntur, tam anguſtis contineri debuiſſe finibus exiſtimo. quæ vt penitus examinare, neque noſtri nunc eſt otii neque inſtituti, vt qui linguæ venuſtatem, mores ac antiquitates explicandas obiter atque illuſtrandas nunc ſuſcepimus, ita nefas duco, in minutis ſic hærere, vt ad illa quæ majora ſunt, neque animum nec oculos ſubinde attollamus. Nam vt magnam ac præſtantem regiam, plures ſi videant, vt ſinguli ſententiam de ea ferant, tabulas in ea pictor, muros, lacunaria, ac topiaria, peritus horum æſtimabit, cætera geometræ, qui de proportione judicare ſolent, melius videbunt: ita cum in Sophocle, Grammaticus, Poëta, ac Rhetor, ſinguli virtutes ſuas inuenerunt, plus Philoſophis relinquunt. Non de Dialecticis jam loquor: qui acute diſputare quam prudenter malunt viuere. Neque Phyſicos intelligo: inprimis eos qui in aëre, in terræ ſuperficie aut penetralibus cum viuant, domi & in terris peregrini ſunt, non
ciues.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ciues. Sed de parte hac, quæ reliquarum imperatrix dicitur ab Ariſtotele, quæ & ſingulos, vt homines, & omnes, tanquam ciues, quid ſit ſui muneris in vrbe, docet. & quod longe eſt præcipuum, ſortem ac conditionem hominum vere ac concinne ob oculos lectori ponit. Quid eſt homo? vmbræ ſomnium, ſi quæras, reſpondebit Pindarus. Quid eſt homo? ſimulacrum quoddam, dicet Sophocles. Quid eſt homo? ipſa calamitas, vt loquitur Herodotus. Quid eſt homo? occaſio miſeriarum, vt Philemon loquitur. Quid eſt homo? folium caducum, vt Homerus loquitur. Quid eſt homo? exemplum imbecillitatis, temporis ſpolium, luſus fortunæ, mutationis imago, inuidiæ & calamitatis trutina; præter illa, nihil, niſi pituitæ aliquantulum & bilis, dicet, & jam olim dixit Ariſtoteles. Hoc ſiue animal, ſeu monſtrum potius, cujus orbis quantus quantus eſt ambitionem ac lucri ſtudium non capit, fletu ſpectatorem in lucem editus ſalutat, neque oratione, ſed lacrymis ac fletu primas partes agit. quam in ſpem ac felicitatem à natura porro educatur. Prologum videtis: mutum hercules omnino, niſi quatenus vagire ſolet. vnde & infantem haud immerito Latini, νήπιον dixerunt Græci. Donec tandem fari ſenſim, & interpretatione linguæ, miſeram conditionem ſuam, nondum quidem explicare (nam quis ſatis eam nouit?) ſed fateri tamen incipit. Ita ad magiſtros ablegatur, quorum ferulis ac virgis patientiam indulget: ſæpe truculentis, ſæpe barbaris. nam & hic Ajaces ſunt qui flagra geſtant, non in ſcena tantum. Interim rem agi credas. Literarum nexus atque ſyllabarum, mox verborum, diſcunt. Addo &, vt magno poſtea labore diſciplinas diſcant, prius cum majore in linguis diu verſantur. atque hic ſane Protaſis, quæ prima pars Tragœdiæ, ponatur. Sequitur ſecunda, plane vt in Tragœdia videmus: in qua turbæ aliæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ex aliis naſcuntur. Plerique enim, ſimul atque ad pubertatem eſt deuentum, quaſi non virorum ſit vbique ſatis quibus otium ac libertatem ſuam mancipare poſſint, inſeruire fœminis incipiunt: quæ his moribus ac corruptela, ab ætatis anno decimo & quarto, dominæ vocantur. plane id quod ſunt, ac optimo cum jure; non imperioſæ modo, ſed procaces quoque noſtro vitio ac inſolentes. Ibi jam deſidioſe ætas agitur ac miſere. Obſidendæ fores, ſalutandi multi, plures metuendi: ancillarum quoque nutus ac ſeruorum, diligenter obſeruandi iis qui ad dominas affectant viam. Adde, quod plerunque quæ amari noſtro vitio ſe didicit ac intellexit, non minores à calamitate noſtra, quam ab opibus aut forma ſua ſpiritus aſſumit.

At lachrymans excluſus amator, limina ſæpe
Floribus & ſertis operit: poſtiſque ſuperbos
Vngit amaracino, & foribus miſer oſcula figit.

quodque magis admireris, ex his vere Comicis ineptiis miſeriiſque, optima Tragœdiarum naſcuntur argumenta. Defunctos iſto malo, domi malum ſæpe grauius, foris innumera excipiunt. Quippe hic militis, iſte mercatoris, alius agricolæ, alius cauſidici perſonam agit. quisque ita ſuam, vt felicem alienam exiſtimet: faſtidioſi hiſtriones, & cum aliis moleſti, tum ſibi. Porro ſi quis altiora ſtruit, & ambitioni pedem laxat, inter ſpes & vota rem cum cura gerit: id eſt, vigilando ſomniat. vel dum non conſequitur quæ optat, vel quod conſecutus magna, ideo majora jam ſperare audet. Ille filii obitum deplorat: iſte, ſed cum lachrymis, moleſte optat. Huic domi eſt Medea, non ad horam, vt in ſcena, ſed ad vitam comes. Illum fortuna nunquam melior reſpexit: illum diu, ſed hac lege, vt ſubito relinquat; interdum & ludibrio exponat. nam cum aliqui ſe ſemper miſeros fuiſſe clament, longe tamen eſt miſerrimus qui ſemper felix fuit. Hinc ſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſpiria, hinc lachrymæ, hinc luctus, hinc Tragœdiæ infelix illud condimentum, heu heu! quod in vita paginam vtramque facit. Jam ſi ad Ajaces noſtros & Oedipodas eamus; propria eorum vt in ſcena, ita & in vita eſt calamitas. qui quot ſatellitibus, tot curis, tot moleſtiis ſtipantur, neque cadunt vt reſurgant, ſed vt ſemper jaceant ac deprimantur. Sicut enim minima animalcula è loco vel altiſſimo, impune cadunt, majora caſus quilibet comminuit & frangit: ita ſceptra ac faſces, opes ac potentiæ, & inania iſta rerum, vt ſtantibus dignitatem addunt, ita lapſos pondere ipſo premunt & comminuunt. Partem vltimam, vt in Tragœdia, ita raro inuenias in vita. Quotuſquiſque enim ſenectutem attingit? quæ & hic Cataſtrophe vocari meretur. vltima quippe ætas, officina luctus, portus vitæ ſimul & calamitatum mare eſt. quam vt omnes optant, ita nemo conſecutus, ea gaudet: optima cum expectatur, cum aduênit, oneroſa ſibi, aliis moleſta. Inſtat enim diu viuentibus natura. quæ, vt creditor immitis, aut daniſta importunus, jus ſuum ſibi flagitat. Itaque, ſi nimium cuncteris, huic oculum, illi dentem, illi ſenſum aliquem, aut omnes ſimul, tanquam pignus, eripit ac tollit. vt qui modo omnia excelſa ſpirat, jam imago ſui aut cadauer viuum inter homines oberret. Quanquam fabulam vtplurimum mors ipſa, rerum linea ac finis vltimus, abſoluit: cujus machinæ, vt olim hiſtriones loquebantur, plurimæ. Quosdam enim ferrum, quosdam mare, alios lubido propria abſumit: pleroſque nihil tale cogitantes, quaſi è poſtſcenio, inuadit, vt non vitam modo, ſed & ſpes in medio abrumpat. Plenam ſuis partibus Tragœdiam habetis: cujûs Deus eſt choragus; argumentum, luctus ac calamitas; hiſtriones, miſeri mortales; chorus, fœminæ & viri; apparatus, aurum & argentum, veſtes variæ & magno precio conductæ: aliena omnia ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mutuata, ſæpe autem ſubito reddenda. Theatrum eſt hic orbis, in quo hominem natura collocauit. qui, ſi nos reſpicias, diffuſus; ſi hanc terram, quaqua panditur, anguſtus; ſi immenſum illud cœlum, quod hanc ambit vndique & inuoluit, puncti inſtar eſt. quem cum magnus Alexander integrum viciſſet, paulo poſt ſex pedes occupauit. Reliqua diſcordiis ac ferro hæredes diuisêre. cum ex iis nemo eſſet, qui tam amplum poſſidere patrimonium ex aſſe poſſet. quod ſi aliquis deſpiceret è cœlo, forte quæreret, nec inueniret. Ite nunc, ô hiſtriones noſtri, ite, & perſonam ſuam quiſque agat, vt videtur. Tu qui purpuram & ſceptrum geris, quem cum multi cingant, plures timent, nemo non extinctum vellet, orbem animo inuade: ſpes tuas & inſaniam votorum, quantum lubet ac videtur, erige aut extende: aliquid humana ſorte majus concipe animo ac volue: hoſtem magno animo inuade: militem conſcribe: aciem diſpone: montes maximos complana: latifundia & turres præſtina ac cole. ſed, ô noſter, finis inſtat, & jam vela ſcenæ complicantur. Tu, cui opes contigerunt, ſpecioſum illud, ſi videtur, lutum, quod choragi munere ad tempus accepiſti, oculis & mente, quantum potes, contemplare: hujus gratia, dum viuis, curre, rape, ſuda, ara, nauiga, ac vigila: cauſas in judicio ac foro, quantum voce vales & lateribus, declama: orbos ac pupillos circumſcribe, viduas emunge: huic denique inſerui, & diuinam animæ cœleſtis partem, ipſam, inquam, rationem, rei quæ nec ſentit nec intelligit, ſubmitte, huic penitus inhære. aut, ne tange quidem, ſi hoc placet; (& quis multis hoc placere neget?) ſed in terra alibi depone, ſecuturus ipſe. Finis quippe inſtat fabulæ, quam agis: & jam ornamenta flagitat qui dedit. Dedit, dico? imo mutuauit. Breuem, vt nouiſtis, ambitum Tragœdiæ, ac ſtrictum, Rex philoſophorum ponit.

noſter,

noſter, ſi æternitatem ſpectes, nullus dici poteſt. nullum enim ſpatium aut interuallum habet. omnia momento hic geruntur. Quod infantiam ac ſenectutem vulgo vocant, & hoc ipſum quo hæc diuiduntur ſpacium, aut potius momentum, anni Platonici vix hora eſt. Ex quo ipſo ſomnus, tanquam publicanus quidam, maximum vectigal ſibi petit; mortis fidejuſſor quidam, & quaſi anteambulo. qui quotidie nos docet id, quod aliquando ſemper eſt futurum. Hæc inculcant Tragici, hæc monent: hæc exemplis, hæc ſententiis confirmant. Hæc in Academia eadem tempeſtate Socrates, qua in theatro publice Euripides, docebat. ſed ſublimius vtroque Sophocles, plerumque & efficacius. vt qui in Republica perſonam egit, dux Athenienſium & prætor. Vere vbique magnus: domi imperator pariter & foris. Hæc doctrina primum animis cum cura infigenda eſt: reliqua deinde & ſecundo loco. Quod in poſterum facturi ſumus. Multum enim didicit, qui ſortem ſuam ac conditionem intellexit, qui perſonam bene, & vt breui aliud acturus, hic ſuſtinuit: qui ex decoro gemuit ac luxit. niſi quod hic vero gemitu ac ejulatu opus eſt. Nam vt omnium Philoſophorum ſcripta euoluatis, neminem prudentius ſcripſiſſe judicabitis quam Heraclitus fleuit.

De Stoica Philoſophia.

ORATIO XXIV.

SIcut illi, Auditores, qui in rupem aliquam ſublimem editamque enituntur, ſenſim, & per gradus quaſi, peruenire eo ſolent: ita nos paulatim ad auguſtam maſculamque Stoicorum ſapientiam peruenimus. Ante menſes enim paucos, Socratem, ejuſque diſciplinam, vobis exhibuimus: qui cum

lepôrem in docendo incredibilem ac Venerem, ad eam attuliſſet partem, quæ in deſcribendis hominum officiis ac moribus verſatur; omnes tamen fortitudine, conſtantia, cæteriſque viro dignis & robuſtioribus virtutibus exceſſit. quas, cum cætera prætermiſiſſent, ita Stoici amplexi ſunt, vt cum ſola honeſtate, cui primas quoque deferebat Socrates, cum à reliquis diuortium feciſſent, in manum conuenirent, neque vſu tantum, ſed, vt matrem familias, coëmptione ſibi vindicarent: functiones animi intenderent: ipſum autem, quaſi humeris ſublatum, ſupra corporis imperium in corpore, ſupra dignitates & honores in Republica, ſupra omnia fortuita, in hoc orbe collocarent: ſoli imperium, ſoli principatum rerum omnium deferrent: in ſolo libertatis ac felicitatis noſtræ fundamenta ac diuinitatis præclara quædam ſemina concluderent. Quæ cum aut non agunt, aut non crebra contemplatione excitantur, protinus opinionem, peſtem omnibus familiarem, naſci. quæ terrarum orbem, ac præcipue plebeias mentes, ſicut morbi, qui graſſari populariter à medicis dicuntur, peſſima contagione inuadit. Hanc in foro, in Republica, in aula, paſſim denique & vbique, in rationis locum ſucceſſiſſe. quæ cum læſa ab opinione eſt aut corrupta, appetitum inflammari: à quo omnes animi calamitates, tanquam fonte quodam publico, naſcuntur. In hac cæcitate omnes, præter ſolum ſapientiæ conſultum, verſari. qui, quod olim in nocturnis fieri ſolebat ſacris, rationis facem omnibus attollit. Quod quo pacto fieri ab iis ſoleat, ſtudioſe quæſo attenteque audite. Primo ergo, Stoicus parentem vnum, vnum dominum agnoſcit: Deum immortalem, nempe. quem cognatum ſuum & affinem, cum ad animum reſpiciunt, heroës noſtri vocant. Hunc immenſum, infinitum, ac æternum, ſed inprimis prouidum, vbique profitentur. non vt quædam mode-

moderetur ac diſpenſet, quædam vero vel remota in his terris, vel minuta nimium in homine, tutelam ejus hic curamque excedant: verum, vt ad omnia vbique ſe extendat. De Socrate ipſi notant, quem in ore, vt doctrinæ ſuæ inuentorem, ſemper habent, quoties vel ſolus eſſet, vel acturus aliquid ad implorandam Dei opem confugeret, frequenter in hæc verba prorupiſſe: NE MOTVS QVIDEM MEOS SCIO TE LATERE POSSE. quam ſententiam Vlyſſi quoque Homerico aſſcribit Epictetus. Ad intelligendam hujus, vt oportet, rationem prouidentiæ, duo in homine requirunt. Primo vt res ſingulas, in quibus maxime verſatur, diligenter & cum cura intueatur: tum vt gratum memoremque animum ad eam afferat. quia nihil fruſtra, pleraque autem cauſa hominis & fecit & diſponit. Patriam ſapientis, non vnius ciuitatis mœnibus aut muris, ſed totius cœli ambitu deſcribunt. ne tam magnæ vrbis incola ac ciuis, tum ipſius Dei filius ac popularis, quicquam humile aut abjectum cogitet: relegationes autem, exilia, atque alia id genus, non naturæ, ſed opinionis mala eſſe ſciat: & ad cœlum vſque, ſupra vulgum, magno animo aſſurgat. Eum ipſum, ab eodem rerum omnium parente, liberum ab omni perturbatione ac immunem factum, atque huic corpori infuſum. Inſtrumentum ejus eſſe corpus: longe ab eo, cujus inſtrumentum eſt, diuerſum. Ipſum autem hominem id eſſe, quod eſt ratio, ac animus. quæ illius bona ſunt aut mala, bona hominis aut mala eſſe: cætera autem extra eum eſſe, & ad hominis felicitatem, niſi velit aut non recte opinetur, pondus ac momentum non adferre. Vt recte autem opinetur, maximum illius bonum eſſe: quemadmodum, vt contra, omnium miſeriarum ac calamitatum eſſe fontem, quæ tranquillitatem mentis noſtræ ac felicitatem perturbare poſſunt. Jam cum omnibus natura ſit innatum, bo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

num vt ſequamur, malum fugiamus, quoties eorum alterum offertur, duos naſci motus, qui & ipſi ſint in poteſtate noſtra. Appetitum nempe, & declinandi ſtudium, ſeu voluntatem. Quodſi purus atque ſimplex, ſi nulla corporis contagione vel corruptus vel pollutus, ac ſuæ ſpontis ſit animus, bona ſua petere, mala autem declinare. Sua autem eſſe, quæ in poteſtate ſua habet, vt vel conſequatur, ſi velit, vel declinet, ſi non velit. Rurſus autem, quæ in poteſtate non habet, neque appetere, ſi bona videantur, quia aliena ſunt; vt fortunæ quæ dicuntur, quæ corporis, & alia id genus: extra mentem enim ſunt ac rationem: ideoque nihil ad naturam ac perfectionem noſtram, quæ in his conſiſtit. Neque declinare aut fugere, ſi mala videantur. vt aduerſa quæ dicuntur: dolor, paupertas, ſcilicet, & morbi, aliaque id genus: in quibus calamitatem ſuam ac miſeriam, præter ſolum ſapientem, qui non fallitur, ſitam eſſe, omnes arbitrantur. Ita ſemper liberum, felicem ſemper ac tranquillum, ſemper hilarem, ſemper ſibi eſſe ſimilem. quippe & optare quæ vult, quod eſt libertatis: & optare quæ oportet, quod eſt bene opinantis: & optare quæ conſequitur, quod ſupremæ felicitatis eſſe, omnes fatentur. Eodem quoque modo, declinare ac fugere. Non dolorem aut mortem: mala enim eſſe corporis, non ſua. ideoque cum ſint aliena, ne vitari quidem poſſe: quare ne deberi quidem. ne liberrima; videlicet, pars animi impediatur vſquam: aut non poſſit id quod velit, qui non poteſt velle præter vnum id quod debet. In bono enim appetitus ſi impediatur, declinationem, ſi in malo perturbationem ſequi ac luctum: aut ſi dolor altius deſcendat, lamentationes quoque ac fletus: quæ natura muliebri addidit ingenio. in ſapientem autem vere ac conſtantem, abſit omen quoque vt cadant. Quare verus ille ſapiens, &, qualem Stoici requirunt, abſolu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſolutus, ſupra ignorantiam, opinionem, ac perſuaſionem, ſupra dignitates, potentias, honores, ſupra caſum omnem, fortunam ac calamitatem, ſupra morbos omnes ac dolores, quæ externa eſſe nouit, animo aſſurgit: cujus ſola ſemper bona ſequitur, ſola ſemper mala fugit ac declinat. & vtrumque poteſt. Animum excolit, ac format, animum quam maxime ad diuinitatis normam componit. quem cum ſupra omnia evexit, Deo fortiter ſubmittit. Quicquid autem vulgus & ignara veritatis turba, caſum aut fortunam vocat, ſoli Deo ac æternæ ejus ſapientiæ aſſcribit. Quare orbitatem ac amiſſionem liberorum, exilium ac fugam, morbos denique ac dolores, & quæcunque fruſtra fugiuntur, fruſtra metuuntur, mala eſſe negat. ſiquidem ab optimo conſilio procedunt. Iſto robore ac conſtantia munitus, tanquam voluntarius athleta, pedem in arena ponere incipit; ſecurus quicquid euenit, ac tutus. Nihil enim, vt vult, fieri exoptat, qui, quæcunque fiunt, velle diſcit. Sicut autem nautæ pluuias ac niues, & quæcunque eueniunt quotidie natura, nec mirantur, nec moleſte ferunt, ac ne vitant quidem: ita ille vitæ tempeſtates, inter neceſſaria & vſitata & quotidiana habet. Si quid grauius eueniat; ad ſe recurrit. Si fortuna totis viribus incubuit, conſtantiam; ſi periculum aut labor, tolerantiam; ſi quod detrimentum valetudo patitur, rectam ilico opinionem promit. Scit quoſcunque medici curare ſolent, alium capitis, alium pulmonis, alium abdominis, alium ventris eſſe morbum: nullum animi. Pedem claudicatio offendit. num & rectam ideo opinionem? Manum impedire poteſt chiragra. numquid deſiderium aut voluntatem? Nullum denique extra animum & extra ſemet bonum; nullum propter animum & extra ſemet malum eſſe judicat. Hanc autem, non Zenonis aut Chryſippi, non Cleanthis aut Cratetis, non vnius hominis aut

ſectæ,

ſectæ, ſed naturæ & præſtantium virorum eſſe ſapientiam: cujus, ab ætate omni ac tempore, aliqua vbique veſtigia fuiſſe. De quo ipſo, ad Homerum, ſicut ſummum, ita vetuſtiſſimum autorem prouocant. In quo, vt Vlyſſem, ita Herculem potiſſimum mirantur: quos patronos ſectæ ſuæ, ac opinionum quaſi tutelares, ipſi illi rigidi è porticu magiſtri fecerunt. quod vterque ad miſerias, calamitates, ac labores, natus videretur. Quorum alterum, in littore, egenum omnium ac nudum, ſine amicis, ac externo vllo apparatu, cum naufragio ejectus eſſet, ſummus poëtarum introduxit. quem qui Stoicum fuiſſe negant, quæ de eo ſummus autor dixit, ſerio expendant. Furit Neptunus ac inſanit, mare pariter ac cœlum vires ſuas jungunt conferuntque, vt vnum hominem euertant. Quid autem ille? cum amittat quæ habuit, propria & ſua tantum ſeruat. quare haud aliter ac ſi de herciſcunda re ageretur, ſemel cum Fortuna omnia partitur. Comites, amicos, remiges, aurum, ac argentum, hæc concedi ſibi poſtulat. Ille lubens omnia volenſque dominæ volenti tradit. Veſtem poni jubet: hanc quoque exuit. Magnum hercle ac inuictum libertatis & felicitatis argumentum, quas in ſolo animo, vt ſacrum aliquod depoſitum, non ſine cauſa Stoici concludunt. Vtriuſque autem fundamentum, rectam eſſe opinionem ſtatuunt ac veram. Si quis enim opes ac honores, & externa iſta, vera eſſe bona opinatur, ea non appetere non poſſe. omnem enim appetitum ſuum ſequi bonum. qui vero appetit aut optat, ſicut gaudet cum aſſequitur quod optat, ita dolet cum amittit. Si dolere poteſt, miſer & infelix eſſe poteſt. poteſt enim aliquid non conſequi quod vellet, qui amare poteſt aliquid non ſuum. Animi autem motus & opiniones rectæ, verum ſolidumque bonum, ſicut ſunt à nobis, ita propria, & noſtra, & in noſtra poteſtate non eſſe non poſſunt.

Vt

Vt in alienam autem veniant, Dii pariter atque homines prohibeant. quippe à quibus actiones noſtræ omnes ac judicia dependent. Vlyſſem quidem, vt in mare cadat, vt in eo madeat, & natet, ac in dubium de vita veniat, quod cogere Fortuna poſſis, nunc expertus fui, nunquam autem dicet, dubitaui. Proram illidere ac puppim, eripere de manu gubernaculum quod tenet, aquam miſcere cum cœlo, cœlum per tonitrua ac fulmina demittere in aquam potes: impingere ipſum ſcopulo, ſi lubet, potes: fruſtillatim diſcerpere ac dilaniare, ſi videtur, potes. Vt autem ejulet & ploret, vt ſe infelicem ipſe dicat, vt hæc mala fateatur, vt opinionem mutet, vt ad genua tibi accidat, niſi velit, non potes. Fateor, inquiet, felices eos judicaui, qui ad Troiam mortem fortiter agendo meruerunt. non in patria enim, ſed pro incolumitate ac dignitate ejus expirare volui. Fateor tibi, fluctus ac ſcopulos, ventos ac procellas, poſtquam ſemel mari me commiſi, declinare non potui: non enim inter mea eram. Alienum erat in quo eram: Dei erat. Ideo nec declinare volui: nihil enim velle, quod non poſſem, debui. Quæcunque autem declinare potui, ea ſedulo vitaui. ignominiam ac turpitudinem, imbelliam ac metum. Tu vt mihi magnitudinem animi, tu vt patriæ amorem, tu vt humanarum rerum tolerantiam, vt fortitudinem, vt fidem, tu vt ea, quibus res Græcorum te inuita ſtetit hactenus, extorqueas conſilia? Quod ſi neque potes, neque potuiſti vnquam, quid vis tibi? Vt infelix ſim ac miſer? Num quid tibi in opinionem meam, num in eam partem qua appetere qua declinare ſoleo, quicquam juris fuit hactenus? Opes abſtuliſti? Quid ſi has ne inter bona quidem numeraui? Quid enim? Num quod iis precium me poſuiſſe meminiſti? Num felicitatem iſtis meam circumſcripſi? Si nec feci iſta, nec vt faciam adduci poſſum, liber ac inuictus, &, ſi ve-

rum

rum vis audire, felix poſt naufragium incedo. Semina mearum actionum, ac principia, in iſto pectore concluſa gero, ad quæ nondum perueniſti. non profecto magis quam hoc mare, quod facilius terrarum orbem quam hunc animum mouebit. Ad quæ autem peruenire potuiſti, aliena ſunt, externa ſunt, in poteſtate tua ſunt. ad me autem, quia mea non ſunt, nondum pertinent. Porro ſupra cæteros, quos colunt, Cynicum Diogenem plerique ex iis admirantur: rigidum fortaſſe, &, vt primo intuentibus videri ſolet, durum ac moroſum, cæterum illuſtre, &, vt iſti judicare ſolent, quibus nihil humile aut vulgare vnquam placuit, perfectum, & ad flagellandas hominum opiniones ac inſaniam, à Diis immortalibus inuentum, & excogitatum quaſi, ſapientiæ exemplum. Nam cum nemo extitiſſet vnquam, qui non plura poſſideret, nemo vnquam fuit qui non pluribus egeret. Quicquid homini eſt opus, quicquid ſapienti expetendum Stoici fatentur, non in domum ſed in dolium contraxerat: cujus magnam partem ipſe occupabat. quæ mirantur autem cæteri aut habent, nec habebat ipſe, nec optabat. Magnum autem Alexandrum ajunt, cum ad expugnandum orbem ſpei ac fiduciæ pleniſſimus, incederet, teſtam præteriſſe, in qua hoc prodigium latebat. Admiratus primum, ſenem triſti pallidoque vultu, haud abſimilem mendico, ſuauiter in Sole apricantem videt. adeo nec ſtrepitum armorum, neque militum concurſum, quicquam ad ſe pertinere exiſtimabat. Ibi vero magis admiratus, Num quid à ſe poſceret, rogare. Ego vero, Ne in Sole iſto meo quicquam, inquit ille, tibi vindices. Mox deinde, cum, quis eſſet Alexander, & quid ageret, ex ipſo cognouiſſet, quædam, quæ ad poſteros non peruenerunt, addidiſſe fertur. Mihi autem, magnus ille dolii habitator, more Stoicorum, qui conciſam ac conſtrictam amplectuntur breuitatem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tatem, cæterum & rebus & ſententiis abundant, hunc in modum diſputationem ſuam merito inſtituiſſe videatur: *Miſerrime mortalis, cujus ſpes ne orbis quidem capit quem affectas: quod nec euenturum cogitaſti, fortunatum hominem hic vides. Tanti autem animi, vt cœlum quoque & terram, & hunc ipſum Solem, inter ſua numerare audeat. Quod ſi parum credis, orbis candidate, in his ſordibus ac panno, vere liberum & omni ſeruitute immunem inueniſti: quem nec cogere nec impedire quiſquam poteſt. Cujus conatibus, ac votis, nemo interceſſit hactenus. ne Fortuna quidem ipſa, quam vos rerum dominam vocatis. Num quid enim quod optarem impetrare hactenus non potui, qui nihil hactenus optaui, quod vt impetrarem, non in mea poteſtate eſſet? Num quid declinare hactenus non potui, qui nihil declinaui quod euadere non poſſem? Hanc ſi libertatem negas, age, veram nobis monſtra. Si fateris, ſeruum quidem eſſe te concedis. Nam poſt expugnatum orbem, tamen aliquid optabis: qui & hactenus profecto, niſi verum non vis confiteri, plurima optaſti. Quæ ſi conſecutus es, non conſequi tum poteras, nonnulla autem nunquam conſequêris. Morbos vero ac calamitates, &, quam vos præcipue timetis, mortem, ſemper dabis operam vt fugias. quod non eſſe in tua poteſtate, ne negabis quidem ipſe. Atqui ſi is vere eſt liber, qui nec volens prohibetur neque nolens cogi poteſt, ô te miſerum ac infelicem, etiam cum cuncta poſſidebis, præter bona animi ac tua. Quæ ſi vera bona ſunt ac ſola, quid vbique fruſtra ea quæris? Quid ad Scythiam & Herculis columnas, tanquam aliquid acturus, abis? Quid delubra omnia ac fana petis, & oracula Deorum emendicas? Audi certum ex hoc dolio, ſi lubet. Libertatem in te ac felicitatem habes. Quid ſi etiam imperium ac ſceptrum? Quiſque noſtrûm ad regnandum natus eſt. Iracundiæ, libidini, dolori imperare ac voluptati, regnum ſapientiæ eſt. Num ad iſta militem, aut purpuram, requiri arbitraris? Bene*

Deus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Deus immortalis, qui non libertatem modo ac felicitatem, ſed & inſtrumenta quoque earum in nobis tantum collocauit: incredibilem ac notum paucißimis theſaurum. Si formido animum inuadit, fortitudinem inuenies: ſi voluptas aut lubido, temperantiam inuenies: ſi familiare tibi malum, ira; manſuetudinem. Si regnandi cupiditas; cuncta iſta ſimul adhibe: regnabis. Me vero miſerum ſi credis, ô te dignum hac felicitate quam affectas. Nam honores, imperia, ac opes, quæ vos prima rerum judicatis, vt in bonis eſſe credam, numquid cogere poteſtis? vt non putem, numquid impedire vos poteſtis ſi non puto, ne optare quidem ea poſſum. Quod ſi poſſum, an non ſine iis felix eſſe poſſum? Ego vero poſſum, ô miſerrime. & vt poſſe ſcias, numquid te carere hactenus non didici? Tune inter ſupplices, aut paraſitos tuos, vnquam hunc Diogenem vidiſti? Ego iſtam dexteram, hoc genu, aut hoc mentum vnquam prehenſaui? Niſi viuere Diogenem anguſte arbitraris, qui hoc orbe fruitur vt ſuo, quem tu, quia alienum eſſe credis, nunquam totum poßidebis. Simulac ex iſto dolio exceßi; mundum habito. Hæc ſidera, hunc Solem, tanquam ciuis magnæ hujus vrbis video. Ipſe vero nuſquam civis, nuſquam hoſpes, & vbiq; meus ſum. Omnia autem iſta, tanquam mea ac domeſtica contemplor. Tu cum moles ædium immenſas, turres excelſißimas, in cœlum vſque (ita enim loqui vos ſoletis) produxiſti, nunquid cœlum ipſum exceßiſti, quod Diogenem & Alexandrum pariter inuoluit? Velis nolis, pares nos natura edidit. Nulli quicquam ad felicitatem homini acceßit: nihil illa ſalua ac incolumi diſcedit. Cum hoc vniuerſum Alexander occupauerit, & terram, & aquam, & aërem, Diogeni relinquet. Aiunt, te à Ioue, & hoc rerum omnium parente, genus ac familiam deducere, idque vnum tantis agere laboribus, vt parentem tuum quis ſit aut inuenias aut probes. Fatue ac rerum imperite, an non meus quoque eſt Iupiter? An non gradus totidem à Ioue Optimo ac Maximo diſtamus? Omnium mortalium propinquus

quus

quus & agnatus, Deus immortalis eſt: bonorum vero, etiam domeſticus ac hoſpes. nihil enim præter mentem intuetur; ipſe mens & animus. Opes vero, gloriam, & corpus, ne reſpexit quidem vnquam. extra mentem enim eſſe putat, intra quam felicitas conſiſtit. Nihil poſſideo. ſed nec egeo cujuſquam. Bene cum Deo, bene mecum, bene cum Natura, bene cum corpuſculo hoc mihi conuenit. Quod ne quidem meum eſſe puto, niſi propter animum. Affirmo tibi: naſci etiam abſque eo prætulissem. Hoc quia Deus noluit, quam minimum indulgeo. Veſtitum illi ego ad menſuram, vos ad luxum & opinionem præbetis. quæ cum ſemel limitem exceſſit, modum poſtea non habet. Frigus, pluuias ac niues, & quæcunque cœli inclementia minatur, ferre malo quam arcere: quia ferre didici cum voluptate. Ventri, niſi ad neceſſitatem, nihil hactenus conceſſi. Porrum, cicer, fabam, aut lactucam, & quæcunque viliora quidem, ſed ad vitam tamen ſatis eſſe poſſunt, à Fortuna, etiam irata & aduerſa, impetrare poſſum. Si hæc negat: ecce lentem vides. Audiuiſti ſæpe, aliquos Deorum immortalium conuiuas dici: vt Pollucem, Caſtorem, vt Herculem. His Diogenem annumeres licebit. Quicquid ſponte prouenit, Deorum cibus eſt: quicquid voluptatem veram ſolidamque afferre eſurienti poteſt, ambroſia vocatur. Hercules ille, quem tu ſemper imitaris, nullum cibi condimentum, præter ſudorem & ſanguinem habebat. Vtroque madidus, ſicut Diogenes, in ripa accumbebat: neque quicquam dulce illi erat, quam quod nihil faſtidiret. Spartani quoque adoleſcentes, famem à palæſtra, non à coquo voluptatem petebant Terra ecce neminem excludit. quicquid habet, cupientibus apponit. Ad hanc menſam publicam ac omnibus paratam, quales ſunt magnatum, ne vocatus quidem, vt familiares ac domeſtici, Diogenes accedit: non vt paraſiti veſtri, ſed vt Satrapæ ac Reges. nulli certus adulari: nulli ad obſequium aut nutum loqui. Cui hæc ſufficere non poſſunt, eum nec luxuries explebit. Infinitum enim eſt quod petit, qui plus petit quam

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quod deeſt. Vos ad morbum, ego ad ſatietatem ſitim, quamuis maximam, produco. Et quid refert, fictili an argentea, lignea an gemmea vtar patera; qui & nulla vti poſſum? Manus enim iſta ſufficit. I nunc, magne domitor terrarum, cui orbis vnus nimium anguſtus eſt, quantum potes Græciam relinque. Perſas, voluptatis optimos autores, protenus expugna; mox ab iis expugnandus. Quicquid inter orientem & extremum occidentem jacet, tot laboribus, tot armis, tantis ſtragibus inuolue. nunquam plura poßidebit Alexander, quam Diogenes contemnet. Hæc dixiſſe quidem aut ſimilia, exiſtimamus, vt qui Regi maximo confeſſionem hanc extorſerit, Niſi Alexander eſſem, Diogenis fortunam optarem. Et profecto, ſi quis, quod propoſitum vbique Stoicis videtur, ab opinione ad rationem prouocet, pauciſſimos felices, paucos non miſerrimos videbit. Nam vt primo ad honorem veniamus, quis in poteſtate ſua vnquam hunc putauit eſſe, quem in manu tribuentis eſſe, ratio euincit? non qui exhibetur tantum à minori, ſed & qui conferri à ſuperiori ſolet. Quod concedunt etiam qui nondum didicerunt, ſemper extra ſapientem, imo extra hominem, hunc eſſe. Omnes iſtos pallidos ac macros, qui in poteſtate aliorum ipſi eſſe ſe fatentur, aliquantum mihi cogita. Operæ enim eſt videre, quomodo in aulis Regum Principumque, aut in viis publicis, nunc huc nunc illuc circumcurſent, ſudent, æſtuent, auras omnes captent ac rumuſculos: quid ſuperiori die, quid hoc ipſo actum ſit, exquirant. Alii in limine morantur, alii in atrio obambulant, fores alii agminatim circumſiſtunt: quæ non minus arrogantes quam earum domini, paulatim, neque totæ, patent. Vbi poſtquam aliquamdiu itum eſt ac reditum, prodit ſeſqui-Cato quidam, quem riuales mei ſuo quiſque ordine ſequuntur, meditantem aliquid aut aliud agentem: ſæpe ad faſtum tantum, non ex vero. Inter hæc, ſi forte

forte circumſpexit, ecce tibi totum agmen. Hic ſiniſtram, ille dextram, quidam, Hiſpanorum more, genua inuadunt: minor aliquis aut pauper, cui cum palliolo ac toga minus bene hactenus conuenit, eminus ac longe aſſectatur. ſubinde autem euenire ſolet, vt ex iis nemo, nunquam vero, vt, quod petunt, omnes conſequantur. Cæteri mœrentes ergo, & propemodum exanimati, capite demiſſo, vultu, quali Marſyas in ſtatuis ſpectatur, cum temeritatis ſuæ pœnas ac dementiæ Apollini perſoluit, domum eunt. qui hoc vnum omnes probant, ſolum ſapientem recte judicare, recte eligere, ac appetere, ideoque ſolum eſſe infelicem non poſſe. Ad honorem enim ambiendum cum accedit, ſcit nec inter prima eſſe bona nec ſecunda id quod ambit: ideoque nec reuera bonum, ſed promiſcuum vocari. Solus ſecum cogitat, quid petat, ſolus recte intelligit, quo excidat; ſui in vtroque ſimilis: & vt animo, ita vultu in vtroque ſibi conſtans. Deſiderium immodicum, aut ſtudium, aut ſpem, aut ambitum, non affert: ne ſi cauſas libertatis aut felicitatis ſuæ cuiquam hominum permittat, neque quæ in aliena poteſtate ſunt, fortaſſe conſequatur; vera autem, propriaque bona, prodat aut amittat. Quippe quod impenſe aut deſideres aut ſperes, id in aliena manu ſitum ſi impediatur, luctus ſequitur, calamitas, & perturbatio. quæ in ſapientis animum non cadunt. quare vtrum ſibi quidem euenturum ſit, nonnihil forte ad opinionem de ſe vulgi & judicia coronæ, ad felicitatem autem & naturæ ſuæ bona, quæ majora aut minora fieri non poſſunt, nihil intereſſe arbitratur. Honorum autem notas ac inſignia quæ vocant, ſalutari crebro, primam tori occupare partem, loco diſcedi ſibi ac aſſurgi, infra curam puerorum eſſe judicat: tantum abeſt, vt præclari viri grauitatem ac conſtantiam inflectere aut mouere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

poſſint. Magnus & excelſus animus, non cogitat quo loco ſedeat aut eat. Ne enim Deus ſiuerit atque homines, vt eo contineri ſeſe ſpatio exiſtimet quod occupat, vt tanti eſſe, quanti qui præcedunt aut ſequuntur, judicant, exiſtimet; vt ad has ineptias deueniat, aut potius deſcendat. Cum ſe contra hæc externa, vt oportet, præparauit, locum ſibi dat, non accipit: quantus aut quis ſit, ab alio non diſcit: proprium tuetur, alterius non reſpicit: ſuo contentus, alteri non inuidet: denique, quod omnibus his majus, cum poſtremus ambulat aut ſedet, primum fortiter contemnit. Inter eos qui majores minoreſque ſe exiſtimant, vt immota quædam rupes incedit. opinione enim vera, tamquam firmo ſolidoque fundamento, nititur. Si ad dignitatem ſuam reſpicit, eſſe hominem ſe nouit: proximum à Deo animal ac primum. Si ad patriam: totum hoc, quod vulgo vniuerſum dicunt, cogitat. in quo primum tenet locum: ſi ad mentem & quouſque ſe diffundat; totum tempus, totam vnico intuitu poſteritatem videt. neque pulpita modo cathedraſque, ſed & honores omnes, omnes dignitates, & quæcunque hominem non tangunt, fortiter contemnit, nec affectat ea, ſed ſecurus præterit. Niſi eo noſter animus aſſurgat, ſemper jacet & infirmus eſt. male de aliis, male de ſe judicat. Virtutes proprias extollit: alienas non videt. Falſa in ſe bona æſtimat; vera in aliis non ponderat: quæ tam puerilis leuitas, ac imbecillitas, doctorum quoque cathedras inuaſit. Hic Latinam; ille Græcam linguam docet: hic Grammaticus eſt aut Hiſtoricus: hic juriſconſultus aut Theologus. Eſt qui multa edit, eſt qui tantum docet, nihil autem ſcribit. Agmen igitur hic claudat, iſte ducat, ille medius incedat. Iam ſi prodeundum ſit in publicum, ſunt qui pallent, æſtuant ac ſudant; qui in omnes ſeſe facies conuertunt: neque aliter, quam ſi de capite eorum

eorum aut ſalute agatur, quid futurum ſit ſe, circumſpiciunt. niſi autem ire interiores jubeas, in triumphum ſe deduci arbitrantur. Quid miſerius eſt tam puſillo animo, tam fracto? Armentis quoque ac pecudibus humanum ſenſum dares, nonne has ineptias riderent? quæ paſtori ſuo locum principem concedunt, ipſa autem nullum inter ſe diſtinguunt. At perfectus ille & ex omni parte ſibi conſtans animus, duos tantum in hoc vniuerſo ordines diſtinguit. quorum alter fatalis ille ac æternus, cujus cauſæ certa ac immota ſerie cohærent: qui mutari vt non poteſt, ita neque debet. Hunc, quandoquidem à Deo eſſe nouit, volens ſequitur ac lubens: non vt qui conſtricti eunt, ſed vt qui ſoluti ambulant ac ſui. Quicquid euenire poteſt, vultu ſemper accipit eodem, quia euenire debuit: ſequi enim maluit quam trahi. Scit, hunc orbem, ſcit hanc terram, ſcit hoc mare, ſcit hunc Solem atque hanc Lunam, iſta lege ſecum pariter teneri: ſcit, ſub iſta & in ea, natum ſe; neque alia conditione, in ampliſſimam hanc ciuitatem eſſe aſſcriptum, niſi vt municipale jus agnoſceret. Alter eſt, quem Deus immortalis ſingulis præſcripſit. Aliis vt arent, aliis vt nauigent: huic vt militet, huic vt regnum, huic vt rempubl. gubernet: huic vt diſcat: huic vt paucos, huic vt poſteritatem & tot ſæcula poſt ſeſe doceat ac formet: magnum & illuſtre munus. in quibus omnibus ſe gerere vt oportet, ordo ſingulorum eſt. Hunc ſi turbas aut confundis, rem indignam ſapiente facis: alienum aut alium ſi optas, bis peccas. Nam & munus tuum negligis aut ſpernis, & aduerſus Deum es ingratus. qui vbique locum ſapienti dedit, vbique vſum ſapientiæ ac ſtationem liberam reliquit. In familia, in regno, in Republica, in Academia. cætera, ne erres, ab opinione ſunt. An tu Deum immortalem, cum hoc vniuerſum conderet, huic dextrum, alteri ſiniſtrum aſſi-

gnaſſe locum arbitraris? Quid ſi hæc quoque ab opinione, cujus infinita eſt poteſtas? ab opinione, cui, ſacramento, præter vnum ſapientem, omnes dicunt. quæ cum explicare ſemet ac diffundi cœpit, ad inepta primum, mox ad puerilia delabitur. Bona noſtra eſſe in nobis ſita, qui neſcire aut obliuiſci potuit, vbique fruſtra ea quærit, & à ſe recedit, vt inueniat quæ habet. Primo enim in honore ac dignitate poſita exiſtimat. Hac opinione imbutus, vide quantum abeat à vero ac diſcedat. Inter locum hunc aut illum, ſcamnum hoc aut illud, intereſſe aliquid exiſtimat. & hoc ipſum magnanimitatem vocat. Atqui magnum, ſine vero ſolidoque bono, nihil eſt. inprimis vero animus humanus. Quem hoc vno talem cenſet ſapiens ac habet, qui cum ſemel hoc in ſe inuênit, nihil admiratur amplius aut quærit: nihil enim putat majus quam quod habet: contra vero omnia minora credit quam quæ poſſidet. vt qui in ſupremo jam felicitatis culmine verſatur. Sicut ergo neminem contemnit, ita neminem feliciorem, quam eſt ipſe, arbitratur: nihil optat, nihil petit: neque Deo neque hominibus moleſtus. Dignitates autem ac honores, & quæcunque magna ſunt opinione tantum, ſcit quo loco ſint habenda: ſcit quis locus iis debeatur qui hæc poſſident. Pecuniarum vero apparatum, neque miſerum ſe putat, niſi conſequatur, neque fortunatum, ſi eueniat. externum enim eſſe hoc meminit, non ſuum. Quare nihil ad felicitatem hominis aut libertatem, nihil ad tranquillitatem animi conferre. quæ in animo ac ratione ſapientis, non in arca diuitis quærenda ſunt. Sed & ab opinione precium eorum eſſe intelligit. Aurum ac argentum, ferrum ac plumbum, vſu hominum ac inſtituto; nummum, cujus cauſa ſacrum à profano vulgus non diſtinguit, lege principum ac conſuetudine cenſeri: nihil horum vſu ſuo aut natura. Quæ ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

eſſent quod videntur, idem & vbique eſſent. vt conſtantia, vt fortitudo, vt prudentia, vt temperantia, vt fides. quæ per ſe ſunt quod dicuntur, & vbique idem valent. Aurum vero, quod in populi felicitate paginam vtramque facit, vel è Barbaris nonnulli (cujus rei teſtes eſſe nautæ noſtri poſſunt) ne nouerunt quidem: quidam vero ex antiquis ne in ciuitatem quidem admiſerunt. vt Lycurgus olim. Et quis vnquam egeſtatem Lacedæmoni, quis ejus ciuibus objecit? Infelices autem quis fuiſſe putat, quorum res præclare geſtas ſine horrore nemo legit? Quiſquam autem liberos fuiſſe non concedet, qui non mœnibus, vt alii, nec vallis, ſed virtute & pectoribus aduerſis, contra hoſtium incurſus, libertatem ſuam per tot annos conſeruarunt? Valeant hæc tamen, quantum poſſunt. Qui honores conferunt ac dignitates, leges figunt ac refigunt, ſint opinione plebis quantum volunt: dum ne animum philoſophi inflectant, dum ne ad felicitatem ejus, aut omnino hominis, conferre quicquam videantur. qui ſi poſſidere aurum ac diuitias non poteſt, contemnere eas certe poteſt: impetrare ſi non poteſt, ne optare quidem eas poteſt. qui, cum in fortunæ manu cætera ſint ſita, hoc ex animo depromit: quem inuictum contra hæc externa ſemper habet. Quod decretum, nec moueri, nec impelli, aut ab vllo homine, aut à Fortuna poteſt. Omnis enim viri magni, in electione ſua ac decreto, & libertas & felicitas conſiſtit. qui idcirco proximus à Deo, qui nec æſtimat diuitias nec habet. Nunc ad ea, quæ timere homines ac declinare ſolent, veniamus. In quibus par libertas ſapientis ac felicitas. Quippe ſicut artifex materiam non mutat, ſed cum formam addat, ad hanc omnia accommodat ac flectit: ita quæ ex lege Dei & neceſſitate veniunt æterna, iis inſtrumenta ſua ſapiens aptabit. Sicut nauta mare in quo nauigandum ſibi videt, terram

agricola quam colit, ne mutari quidem optat, ſed ex arte ſua petit quod opponat tempeſtati & ex animo: ita in hoc vniuerſo ſapiens verſatur. Pater ereptus illi eſt aut mater, filius extinctus eſt aut filia, ſeges ſpem mentitur, ab amico nihil tale meritus exhæredatur. Nunquid iſta ſi euenerint, non eueniſſe poſſunt, aut mutari poſtquam euenerunt? Quid ad iſta ergo? Sicut optimi familiarum patres, ſupellectilem in domo, non paratam modo ſed & ordine diſpoſitam conſeruant, vt vtantur, ſi occaſio ſic ferat: ita inſtrumenta ſua ſapiens in animo diſponit, vt, quod ante dicebamus, promere indidem, ſi videatur, poſſit. Ecce tibi igitur opinionem veram quam opponit. Quicquid fieri neceſſe fuit, fieri ſic vult, vt factum videt. Deum enim immortalem ſequitur, non ducit: quod vt non inuitus faciat, ad libertatem ac tranquillitatem ſuam intereſſe nouit. Si quem alium accedat, cui hæc moleſta eſſe videt, Optime virorum, inquiet, quid vis tibi? Patris luges obitum ac matris? Fratrem & ſororem, aut cognatum, ſi vis, adde, ac amicum. Cum hæc omnia enumeraſti; numquid aliud quam hominem dixiſti? qui ſi fato, ſi naturæ morem geſſit, fecit id quod debuit, quod faciendum fuit. Si mortalem non vis mori, ſenem diutius vis ſupereſſe, quin tu Deum & Naturam quoque accuſas, quod non roſas hyeme producat, vere fruges: quod æſtate niuem tibi neget, qua calorem vini tui, magnus imperator, frangas. Vin tu tecum, vin cum Deo, Optimo ac Maximo, in gratiam redire? Vis beatus, vis tranquillus eſſe? Id quod es, quod ſemper eris, eſſe te memento: ciuem in hac vrbe, non præfectum: aliquem ex iis qui vehuntur in hac naui, non gubernatorem: militem in hac militia, non ducem. Quæ ſi parum poſſe arbitretur, ſicut faber opus ad amuſſim, ita quod euênit, ad hanc regulam componet: Quicquid ſine vo-

luntate

luntate tua fit aut hactenus euênit, neque malum eſt, nec eſſe poteſt. Sin tu magno animo id feras, ſi conſtanti, ſi infracto, jam perfectum & ex voluntate tua habes bonum. fortitudinem nimirum. Itaque aut malum non eſt, quod ſic fiat: aut jam bonum eſt, quod eo ſic vtaris. Ecce tibi ſenex noſter Epictetus, quem Natura rerum, tanquam mater crudeliſſima, expoſuit, ac prope abjecit. Nec nobilitatem illi contulit, nec opes. Si conditionem quæris, ſeruus fuit, de quo agimus. Si formam habitumque, corpus illi mutilum contigerat, ac prope fœdum. Parentes ejus nemo celebrauit vnquam: domum, foribus egreſſus, ne claudebat quidem, in qua nihil furibus relictum eſſet. Neroni herus ejus ſeruiebat, hero ipſe: claudicabat denique vt alii incedunt. At ſi voluntatem ejus, ſi opinionem, ſi ſublimem, ſi excelſam, ſi inuictam in abjecto iſto corpore intueris mentem, reges omnes principeſque tanto anteceſſit, quanto illi reliquis anteire ſe exiſtimant. Animi nobilitatem ſpectas? Dei filium, propinquum, & cognatum eſſe ſe vbique prædicat. Diuitias? Nullius rei ſe egere dicet: quod re ipſa omnibus probauit. Quæ & ſumma, &, ſi recte rationem ineas, veriſſima diuitiarum eſt menſura. Libertatem? Quid ſi hic triumphat, hic magnifice ſe effert, nec Epaphroditos modo, ſed Nerones ipſos, & miſerrimos terrarum dominos tranſcendit? Quis eſt liber? qui inuitus nihil dicit, nihil ſentit, nihil vult, aut agit. Quis eſt liber? qui non trepidat, non metuit, non ſperat. Quis eſt liber? qui nec auro, nec argento, nec crudelitati, nec libidini, nec voluptati, libertatem animi tranſcripſit. Nihil enim refert, rerum ſeruus ſis an hominum: niſi quod hic corpus, ibi impeditur ratio. Quæ & vera ſeruitus & ſola. quod negare nemo poteſt, niſi qui principia noſtrarum actionum, non in animo defixa, ſed in corpore, quod nemo dicat, arbitratur. Quod diuinum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

munus, nulla vis hoſtilis, nulla lex naturæ aut neceſſitas, nulla inſolentia tyranni aut poteſtas, ſapienti extorquebit vnquam. Nero, ſub judicibus ludorum tremit, æſtuat, ac pallet: legibus eorum ita morem gerit, vt vix exſcreare auſus, etiam ſudorem frontis, brachio detergat. Fac hunc liberum, ſi audes, fac non ſeruum. Ecce inclyto terrarum domino modo imperat libido, vt cum matre concumbat, modo crudelitas, vt tollat; nunc ſtultitia, vt currum regat, aduerſarios obſeruet, blandiatur, metuat, ad eorum prope pedes ſe proſternat. Et hic libertatem, ſi Dîs placet, etiam prouinciis conferre audet. Senem vero noſtrum, animo inuictum, vitiis majorem, voluntatis ſuæ ac opinionis dominum, ac plane liberum, ſeruire vni voluit Natura. Quid ſi ita Deo viſum? Quid ſi ipſi? Quid ſi ne ſeruiuit quidem? Quid ſi ne ſeruire quidem poteſt quiſquam & non cogi, quemadmodum nec liber eſſe & cogi? Audi vocem ejus magnam, & triumphis omnibus ſuperiorem: *Nemo*, inquit, *ſeruus eſſe poteſt, qui ſit liber voluntate.* Quid, Fortuna, inquit, vis tibi? Vt non liber viuat Epictetus? Atqui hoc in poteſtate mea Deus immortalis eſſe voluit: à quo & libertatem conſecutus ſum. Quam me amiſiſſe credis, quia ſeruum vides: ego me non amiſiſſe credo, quia non inuitus ſum quod juſſit. Age, hunc orbem, in quo nihil fruſtra, omnia præclare conſtituta ſunt, ſi lubet, mecum vide. Huic Regis, huic Conſulis, alii agricolæ, huic munus medici impoſitum videbis. Epictetum idem vniuerſi princeps ſeruum eſſe maluit. Num detrectat? num recuſat? num ſe infelicem, num deteriorem ideo, num minus liberum aut ſapientem judicat? Ille vero promptus ei morem ac paratus gerit. ne infelix ſit, qui eſſe niſi aliter non poteſt: ne ſeruire incipiat, qui liber hactenus in ſeruitute vixit. Nemo enim ſeruit, niſi qui non ſponte hoc agit. Corpus

hoc in poteſtate mea eſſe noluiſti, quod ne meum quidem eſſe exiſtimaui vnquam. An propterea nec animum? Voluiſti claudicare hunc pedem. An & ſapientiam cum eo, an opinionem? an judicium ac voluntatem? Ego vero grates tibi quantas poſſum ago, quod, quæ ſine libertatis detrimento aliis ſeruire poſſunt, ea nihil ad me pertinere voluiſti: quæ autem ſola libertatem conſeruare poſſunt, eis effeciſti vt imperem. Diogenem, Platonem, alioſque, vere liberos ac ſapientes, ſeruiiſſe olim, fama refert. His accedat Epictetus: quem ſeruire cum fortuna vellet, ſapientia emancipauit. Jam vt ordine ad reliqua eamus. Calumnias nonnulli improborum ac judicia horreſcunt; etiam præclari, & qui in Republica verſantur viri. Atqui magnus ille ſapiens ac verus, qualem Stoici deſcribunt, cum agendum aliquid perſuaſit ſibi, nec judicium cujuſquam nec opinionem pertimeſcit. Quolibet ſpectante, quod agendum eſſe exiſtimat, hoc agit. Nam ſi recte, quicquid eſt facturus, fieri non poteſt, ne agendum quidem putat: quod ſi poteſt, nihil eos timet, qui non recte reprehendunt. Quicquid vero cæteri opponunt, nihil ad ſe pertinere arbitratur, immobilis vbique & inconcuſſus. Quonam autem pacto poteſt fieri, vt ægritudinem ex obtrectatione iſta contrahat, aut animum demittat? cum in poteſtate maneat alterius, vt maledicat; in illius, maledici ſibi ne exiſtimet. in illius enim poteſtate eſt, ne debeat. Sicut autem niſi ſponte ſua & ex voluntate nihil agit, ita, niſi velit, nihil patitur aut ſubit. quippe, niſi perturbatur, niſi dolet, niſi commouetur, quæ in eo & ab eo ſint neceſſe eſt, peti ab improbitate poteſt, tangi vero aut affligi non poteſt. At ſi poteſtatem ſuam alteri concedit, ſi demiſſo animo ac fracto, ad cauillum pauet, ad calumniam mouetur, ad conuitium horreſcit; ecce tibi miſerum, atque infelicem, ecce abjectum, ecce

in aliena poteſtate poſitum. Ita enim agit, vt qui corpus ſuum alteri cædendum præbet. Voluntatis enim libertatem, magnum ac cœleſte bonum, quæ in animo conſiſtit, alteri in manum tradit: ac ſic alteri ſe ſubdit. nam opinionem veram, bonum maximum ac proprium, abjecit. ideoque & perdidit. Spartanos ſcimus, viros vere inuictos, ſi quis clypeum in bello abjeciſſet, eum, qui cum reliquis in ciuitate viueret, indignum judicaſſe; neque aliter quam carnem morticinam, aut cadauer fulguritum, fugere ac vitare occurſum ejus conſueuiſſe. donec tædio viuendi ac mœrore victus, mortem tali vitæ anteferret. Videbant enim homines, cœleſti ac prope ineffabili virtute præditi, nihil fortiter ab eo aut præclare poſſe geri, qui quod munimentum corporis à duce accepiſſet, id in alienam poteſtatem viuo ſe venire paſſus eſſet. Et tu quiſquis es, ô noſter, cum à Deo immortali, ſummo vitæ ac militiæ præfecto, clypeum opinionis rectæ ac conſtantiæ impenetrabilem acceperis, eum ad cujuſlibet occurſum ita protinus abjicies ac trades, vt tranquillitatem ac felicitatem tuam cuiuis vulnerandam præbeas ac tradas? vt in hominis ſceleſti, vt in meretriculæ ſit poteſtate, miſer ſis an felix, hilaris an triſtis, mente cadas an conſiſtas? Eodem quoque modo de dolore judicat. Sicut in cujuſuis poteſtate eſt, doloris inſtrumenta admouere ſapienti, ita in illius eſſe, ne tormenti aut doloris vim ac impotentiam in animum admittat. Non jam illud agimus, vt, eum qui ſit præditus virtute, eſſe miſerum non poſſe in dolore, oſtendamus. quod & ratio, & Stoicorum omnium conſenſus; & quæcunque poſita ſunt hactenus principia, euincunt. Quippe ſi in corpore eſt dolor, animus autem, vt vaticinatur Plato, illud eſt quod quiſque eſt, non corpus; quis non videt, malum aut non eſſe, aut jam eſſe corporis, non noſtrum? Quodſi animi felicitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

licitas eſt virtus, (& quis hoc negauit vnquam?) miſer eſſe, qui ſit felix, quomodo, per Deum immortalem, aut qua tandem ratione poteſt? modo ſolum eſſe bonum id quod eſt honeſtum, ſolum eſſe malum, quod cum turpitudine eſt conjunctum, firmiter exiſtimet. quod non modo Stoici, ſed omnes omnium ætatum magni ſemper viri crediderunt, & fortaſſe aliter ne vulgus quidem ſentit: qui de Regulo, de Socrate, de Mucio, magniſque aliis ac ſummis viris, qui dolorem non inuiti, non coacti, ſed cum libero judicio ac voluntate ſubierunt, cum loquuntur, fortes, non calamitoſos dicunt. quippe miſerum non eſſe, qui ſit ſuæ ſpontis, vt nec infelicem eſſe, cui nihil, quod non voluit, euênit, ſicut eruditis ratio, ſic veritas extorquet imperitis. Aliquanto longius, ſi placet, ab opinione populari abeamus. ſolam enim rationem, quæ non raro cum hac pugnat, Stoici ſequuntur. Solent principes ac reges, Auditores, & potiſſimum tyranni, quotquot aut cum hoſte bellum gerunt, aut immanitate ac crudelitate eo deuenerunt, vt ſe hoſtes totidem habere arbitrentur, quot habere poterant amicos niſi tales eſſent, arcem loco ſitam opportuno, omni ita ratione ac opere munire, vt arte nulla, nullis machinis aut armis expugnari poſſit Talem eſſe ſapientis animum, non ſine cauſa tota porticus affirmat. Excelſum, ingentem ac inuictum, conſtantia, virtute, calamitatum ac dolorum omnium contemptu, tanquam turrim quandam cinctum ac exaggeratum. quem non aries aduerſæ ſortis, non balliſta paupertatis, non vis vlla tormentorum, frangere aut debilitare poſſit. qui non foſſa, vallo, aggere, aut muro, ſed opinione recta, ſed propoſito inuicto, pertinaci, ac immobili, à corpore ſejunctus, ſeparatus atque abſtractus ſit: quem philoſophiæ finem eſſe, etiam Platonici teſtantur. Qui præclari ac ingentes viri, ita ſtatue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

bant: Animum humanum, in quo vires ac nobilitatem noſtram Deus immortalis poſuiſſet, in hoc corpus, tanquam in cuſtodiam, demiſſum eſſe. à qua niſi vindicetur, perpetuo ſeruire. Eam autem libertatem eſſe duplicem. Alteram naturæ, cum hæc duo diſſoluuntur quæ cohærent, quam nos mortem dicimus: alteram ipſius ſapientiæ. Eam autem comparari, cum exercitatione longa, crebra meditatione, animus à conſuetudine, mens à ſenſibus ac corpore abducta, vitam ſuam viuit, neque ab vlla ejus parte in conſenſum trahi poteſt. non jam cogitur ſed cogit, non jam ſequitur ſed ducit, non jam regitur ſed regit, non jam paret ſed præſcribit: non jam optat, ſperat, metuit, aut dolet: neque amplius affectionibus illius, ſicut lignum mobile alieno neruo, rapitur aut perturbatur. Siquidem quod Deus eſt in mundo, hoc in corpore eſt animus: non illius pars, ſed imperator. Quantum iſta vitæ ratio, & vt ſic dicam, modus valeat ac poſſit, verbis exprimi non poteſt, neque argumentis, ſed exemplis confirmandum. quæ illudi per cauillum, ſicut cætera, non poſſunt. Quicquid factum vides, velis nolis, poſſe fieri neceſſe eſt vt concedas. Socrates in carcere, in ſquallore ac pædore, inter vndecim lictores, liber mente ac ſolutus, totum illud tempus quo judicium differtur, vt in Academia ſolebat, cum Cebete ſuo diſſerit, atque ita ſe oblectat. Mors denunciatur: ille legem non recuſat. Infunditur venenum: ille poculum eodem vultu ſumit & educit. Corpus obrigeſcit, membra torpent ac deficiunt, cor occupatur: animus in ſtatione, tanquam imperator, manet & perſiſtit. Inter mortem ſimul & dolorem conſtitutus, ſaluum eſſe ſe exclamat, & cum dicteriolo diſcedit. libertatem enim voluntatis, quæ à corpore non cogitur, nec vſquam ſeruit, magnum & inuictum bonum, longo vſu & exercitatione, conſecutus erat. Cato, de

quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quo ſæpe ſed non nimis multa Stoici loquuntur, poſt amiſſam libertatem, voluntatis ſuæ rex ac imperator, ita ſemper vixerat, vt in corpore iſto vt in domo ſua verſaretur: cujus partes ſi ruinam ducant aut deficiant paulatim, ſpectat dominus, non ſentit: nihil enim quæ diuiſa ſunt ac ſeparata inter ſe communicant. Cum jam autem vinci nemo recuſaret, & adeſſet Cæſar, ſolus inſtituti ſui memor, diſputationem Socratis, de qua jam diximus, in manum ſumit. quam cum diligenter excuſſiſſet, non prolixo commentario, quod plurimi fecerunt, ſed exemplo eam ex opinione nobiliſſimo illuſtrat. Manus voluntatis adminiſtra, non jam corporis ancilla, librum ponit, gladium, qui juxta erat, accipit. quem cum læſa antea & ſanguine conſperſa, neque ſatis firma, parum alte infixiſſet pectori, volente ita ac jubente animo eodem, ne, qui mortem jam contempſerat, doloris ſtimulos horreret, tanquam penulam aut veſtem, corpus totum lacerat: illum autem qua volebat, non vt inquilinum, ſed vt dominum, dimittit. Democritum, quem inter ſapientes ſui temporis vel principem fuiſſe Hippocrates teſtatur, cum jam aliquamdiu hanc viuendi aſſecutus eſſet rationem, vt à corporis imperio ſejunctam ac emancipatam quaſi animam haberet, oculum vtrumque, quod in contemplando aliquantum impediri ſe videret, manu eruiſſe, ac ſine vllo gemitu aut vlulatu juxta ſe depoſuiſſe ferunt: ſicut qui in domo, feneſtrarum lumina aut tollunt cum neceſſe eſt, aut mutant. Quid metuere enim aut ſentire, ex vobis, Auditores, quæro, animus hic potuit, qui in corpore non viueret, ſed habitaret tantum? qui contemptu rerum omnium, longoque contemplandi vſu, conſecutus erat, vt nec voluptatem nec dolorem amplius cum corpore communem jam haberet; inſtrumenta autem animi, officia, ac motus, tanquam manu circumferret. His

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& aliud accedit, quod in promptu ſemper habet ſapiens: Omnes partes corporis vt inter ſe disjunctæ ſunt; ita functiones ſuas eſſe cuique, quæ ab aliis non poſſint impediri. Animo autem ſuas, non ab illis tantum, ſed à toto corpore, diuerſas eſſe. quæ, dum ſuo, vt oportet, munere funguntur, longe infra ditionem ejus ac imperium, neceſſe, vt dolor vel grauiſſimus conſiſtat. Pedem tolle aut offende: num cum eo viſus tollitur aut impeditur? manus præcidantur: num inceſſum lædi ſentis, aut tardari? Num, ſi audiendi inſtrumenta corrumpantur, etiam ſermonis vſus perit aut adimitur? Num ſi iſta ſimul, rector ipſe ac imperator animus non agit? Num illius functiones pariter tolluntur? Num ex aliis dependet? Num ab aliis mouetur? Ille vero voluntatem ac opinionem liberam, intactam, atque inuictam, inter compedes ac vincula, lictores ac carnifices, tyrannos & artifices crudelitatis, ad extremum vſque halitum conſeruat. Rota, candens ferrum, laminæ, fidiculæ, equuleus, cum tunica moleſta, & quæcunque ad ſæuitiam excogitantur, in carnificis & poteſtate & manu ſunt. Num quod voluntatis aut opinionis inſtrumentum habet? Ferrum, chalybem, ſaxa, ignem, in hanc pellem, in hunc follem, corticem, hanc veſtem, qua inuoluor, poſſe plurimum non nego. Num aduerſus animum hæc valent? Num is laceratur, frangitur, aut ſcindi poteſt? Num ardere, num abſumi igne poteſt? ſi non poteſt, ne inflecti quidem, niſi velit, aut moueri poteſt. Mucius, quem noſtis, literarum quidem imperitus, ſed ingenti atque inuicto vir animo, cum fortunam ſuam, vt Romanus, à qua peſſime deſertus fuerat, abſoluere non vellet, manum igni imponit. vt conſtaret, quod cœpiſſet quanto animo geſſiſſet, tum ne quiſquam dubitaret quin hoc vellet, ferro poſitam in foculo transfigit. Manus ardet, pellis corrugatur, adeps feruet, venæ

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

contrahuntur, ſanguis fluit. Quid hic viri animus? Conſiſtit: idem autor operis & approbator. Quam tu hujus rei cauſam dices? Voluntatem puto. Vult ardere manum: commoueri non vult. & vtrumque in poteſtate illius eſſe pariter & ratio & factum probat. Anaxarchus, longe major, vt qui ſapientiæ conſultus eſſet, cum in crudeliſſimi tyranni incidiſſet manus, de quo alias liberrime locutus erat, nudo corpore in ſaxum excauatum conjicitur. Adſtant vndique crudelitatis adminiſtri, qui injectum ferreis piſtillis tundunt. Caro laceratur, oſſa conteruntur, corpus vniuerſum frangitur. Quid hic animus? Quia munimentum corporis non habet, proprium, conſtantiam ac rectam de dolore opinionem, protinus aſſumit. Quibus cinctus vndique & inuolutus, caput lacerum ac comminutum, oculos cruore plenos, & in ipſa morte jam natantes, toruo admodum diroque vultu tollit, ac conuerſus in tyrannum, Anaxarchi, inquit, follem tundis. Animi hic vocem, vocem Anaxarchi audis. qui à corpore jamdudum cum diuortium feciſſet in quo adhuc tenebatur, Tunde, inquit, quantum voles, Anaxarchum nunquam tanges. nam opinionem ejus non mutabis. Nihil Anaxarchus vnquam bonum eſſe credidit, quod animi non eſſet: nihil malum, quod ad animum non pertineret. Fac, ſi potes, vt dolorem malum eſſe exiſtimet: vt gemitu, vt lamentatione, vt voce flebili, hoc fateatur. quod ſi potes, jam viciſti. Atqui, ô ſceleſte & omnium ignare, non piſtillis frangitur opinio, ſed ratione. Quæ ſi recta eſt ac vera, quod tu ſemper ignoraſti, immobilis quoque ac inuicta, omni adamante, nedum omni ære durior ac ferro eſt. Ego vt dolorem ferre nondum poſſim, cum id pertinacia ſceleſtis, conſuetudo pueris, mos fœminis, alia quotidie aliis perſuadeant? cum hoc ipſa rerum experientia euincat? Id quod omnes poſſunt, ſolus ſapiens non poterit? Quod in illis aut lubido, aut ſpes lucri,

aut honoris ardor poteſt, id in nobis ſola ratio non poterit? Ego autem id exiſtimaui nunquam, neque vt in opinione vel tam fatua vel tam peruerſa nunc expirem, Dii ſiritis vnquam. Hæc, & his majora, Anaxarcho tum veniſſe in mentem, non eſt dubitandum. Nam quemadmodum athletæ, cum in nobili certamine verſantur, & ſub ictibus ſtant, animos à plagis ſumunt: ita verus ſapiens ac diu exercitatus, à tormentis robur, à dolore tolerantiam ac fortitudinem deſumit. Sicut autem nihil vnquam patitur inuitus (non enim ſe athletam eſſe, atque in vitam iſtam, certa lege, tanquam in gymnaſium, veniſſe ignorat) ita quædam nouit eſſe quæ vitare mallet; maximum dolorem & extremos puta cruciatus: nihil autem, à quo cogi aut inuitus ſuperari poſſit. Quantum enim eſt, quod fures, quod latrones, aut, quod noſtro tempore non raro euenire ſolet, Regum parricidæ poſſunt: quibus prius animam extorqueas quam gemitum? Spartanorum pueros, ſi lubet, vide, qui diſcerpi virgis ac dilacerari corpus, ſine vllo vel leuiſſimo doloris motu, conſtantiſſime ac fortiſſime ferebant. Arrias, Porcias, Leænas fœminas, ſi lubet, vide. vt Indorum conjuges omittam, quæ in rogum maritalem (tantus illis animus) feruntur; quicquid ratio debebat, pudor ſaltem impetrabit. Ratione autem nemo præter ſapientem vtitur. Quæ ſi recta, ſuperari à dolore, niſi ipſa fallit ratio, non debet: ſi immota eſt, ac firma, niſi eadem nos decipit, non poteſt. Jam vero, ſi, quod Socrates dicebat, idem velle debet ſapiens quod Deus, etiam in dolore, etiam in morte: neque vinci à dolore poteſt, qui non male ſecum agi arbitratur: (nihil enim fruſtra agit Deus, nihil male) neque miſer eſſe poteſt, qui inuitus nihil ſubit. Mortem autem quomodò timebit, ô Dii boni, qui diuinam ſenis noſtri tam in vita neceſſariam quam veram cogitabit vocem, NON RES

IPSÆ SED OPINIO DE REBVS PERTVRBATIONEM ADFERT. Non mors ergo metuenda, quam tantopere timetis, ſed quod ſic de ea iudicatis. Si natura enim formidabilis mors eſſet, omnibus hoc videretur. ſicut ignem omnes iudicant calere, glaciem frigere, gladium ſecare. At nec Socrati videtur talis, nec Catoni, aliiſque magnis ac præclaris viris: qui in alia opinione ſemper ſunt verſati: & hanc veram eſſe docuerunt. Quid quod alii natura mortem non formidant, ſicut Celtæ: alii habitu hoc conſequuntur, ſicut veterani: alii ab inſtitutione ac conſuetudine, vt Spartani olim; ſummi diuinique viri: apud quos contemptus mortis, moribus receptus, in naturam ſic mutarat, vt pro mœnibus hoc vterentur. Audiuiſtis maſculam & vere animoſam Stoicorum diſciplinam, cæterarum dominam ac principem: audiuiſtis, quid ſeueri illi & è porticu docuerint magiſtri: qui dum animos humanos peſſimis opinionibus imbutos, inter ſpem ac metum, inter voluptates ac dolores, cæteraſque perturbationes, agitatos miſere ac fluctuantes, ad priorem vitam, in qua poſiti à Deo & creati fuerant, attollunt, vere in portum ſuum iterum reducunt. quin, ſi verum loqui licet, (quod pro veritate quid ni liceat?) grauiſſima oppreſſos ſeruitute, neque aliud quam ſeruos ineptiſſimarum, quas cum lacte hauſimus, opinionum, dum hic viuimus, ad pileum ac animi tranquillitatem vocant. hominem in animo, humanum autem bonum nuſquam niſi in hoc ponunt. quo vt quiſque maxime excellit, ita ad parentem ſuum, Deum immortalem, maxime accedit. Hæc ſi recte intelligantur, neque optabit quiſquam, niſi quod optandum: nec vitare aut declinare volet, niſi quod vitandum eſt ac fugiendum. Animi habenas voluntatem eſſe ſciet. quas dum ſibi ſeruat, liberum, beatum, ac felicem ſe futurum: ſi in poteſtatem

alteri

alteri committit, libertate hoc ipſo excidiſſe. Supra iſtam, ſolum Deum immortalem ſtare, cui beneficium hoc debet: Cui ſuam penitus permittit: cujus tum benignitate, tum exemplo, ita format eam dirigitque, vt nec quicquam expetat non ſuum, neque vitet quicquam, quod in poteſtate ſit cujuſquam. Quo diuina ſenis noſtri verba referenda ſunt: *Primum eſſe in pietate ſcito, optime de Deo opinari, vt qui ſit, vt qui cuncta recte moderetur ac juſte. tum te ipſum in hoc ordine eſſe conſtitutum, vt in omnibus quæ fiunt, cedere, parere, ac ſponte ſequi illum debeas. cum ab optimo judicio ac ratione omnia proueniant. Ita quippe nec de eo conquereris vnquam, neque vt neglectus eum accuſabis. quod fieri non poteſt, niſi ea, quæ in poteſtate noſtra non ſunt, omittas: in iis autem ſolis, quæ in ea ſunt, bonum tuum ponas.* Vides paucis, quicquid hactenus à nobis dictum eſt. Hinc immenſa illa, & quæ verbis exprimi non poteſt, animi tranquillitas ac gaudium. Sicut enim currum qui conſcendit ſemel, ſequitur aurigam; nauem qui ingreſſus ſemel eſt, gubernatorem: ita Deum in hoc orbe ſapiens ſequetur. Nam & prouidum ac gnarum artis ſuæ, & parentem ſuum eſſe ſciet. Interim calamitates vndique inuadant, dolor ac Fortuna vires jungant pariter, ac animum oppugnent, terra cœlo miſceatur, cœlum ſibi, aut in caput ſapientis cadat; ille firmus animo ac inconcuſſus, voluntatis ſuæ conſcius ac potens, Deo autem fretus, vitam, quam in maxima tranquillitate ſemper egit, Deo ſuo vel donabit, vbi juſſerit, vel reddet. Ita ſemper vixit Epictetus: ita eſt locutus.

In

In Theophania, ſiue Domini Natalem. Habita XXI *Decembris, in auditorio Theologico.*

ORATIO XXV.

SOlent familiares Epicuri, Auditores, qui in voluptate corporis ſupremum hominis ponebant bonum, diuinam autem illam, qua in redemptorem ſuum mens defixa, in hac vita voluptatem percipit futuræ, ne guſtarant quidem miſeri, viceſimum cujuſque menſis diem præceptori ſuo conſecrare; quod hoc ipſo natus videretur. Eundem hunc in annulis, in poculis, ac paſſim exprimebant in tricliniis: ne ab oculis eorum procul vnquam verſaretur, cujus meminiſſe aſſidue volebant. Hæc profani & effœminati, voluptatis ſuæ, vt exiſtimant, autori. Vnum Eccleſia aut alterum Seruatori ſuo dedicauit diem, quo natiuitatem ejus celebrare ſolet, & memoriam æternam ineffabilis myſterii conſeruat. Eum cum hoc die, propter vim amoris incredibilem, in carne ſua homines acceperint, quo aduentu qui perierant ſunt reſtituti, qui à Deo fecerant diuortium, ad Deum reuocantur, legis rigor ac auctoritas diluitur, miſericordia ac gratia per vniuerſum genus hominum diffunditur, ipſe Dei filius ad hominem deſcendit, vt cum homine conjunctus, Deum pariter cum homine conjungat, ipſe Dei Spiritus in hominem deſcendit, vt exhibeat in vtero qui fuit ante ſæcula; tamen frigide alii, alii ne celebrare quidem ſolent. Alii profunditatem rei tantæ potius ſollicite ſcrutantur quam humiliter agnoſcunt, & ad rationem exigunt humanam, quod à ratione noſtra eſt diuerſum. Nos, qui rei magnitudinem ſtupore pio proſequendam potius quam anxia ſubtilitate indagandam putamus, ab humilitate Seruatoris prima hic incipiamus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mus, vt per eam ad ſublimitatem ejus ſic proficiamus. Videamus incunabula, conceptionem ejus ac natiuitatem videamus, infantem amplectamur, animo ac cogitatione tempus illud nobis proponamus, quo ad hominem non tantum, ſed & ad primam hominis ætatem ſe demiſit. Reliqua ſupplebit fides quæ ſupplere ratio non poteſt. quæ priora ſunt, & obiter dicenda. Dies fauſta, dies læta, dies magna, dies mente noſtra major, major omni tempore. Deus naſcitur in terra: Deus homo naſcitur. Ita vt nec deitati aliquid diſcedat quam conſeruat, nec humanitati quicquam deſit quam aſſumit. Quid myſterii inquiris rationem? Sufficit myſterium. Nam ſi modum inueſtigas, neque finem tuum aſſequêris, & jam amiſiſti fructum. Si diuinitatem ſpectas, Deus Pater eſt qui fuit, & qui ſemper eſſe dicitur. quod vtrumque quoque Filio tribuitur. Non enim alius eſt Deus, quamuis alius à Patre eſt Filius. idem nempe, quamuis alius à Patre. Filius eſt qui eſt genitus: qui ex Patris eſt ſubſtantia, Patri æqualis. Hic ſi quæris quando, jam ad tempus aliquod delapſus es, quod nullum eſt in Deo. Ante tempus enim Filius hoc fuit. quia Deus eſt vt Pater. Imo extra tempus Filius hoc fuit. quia ante tempus eſt cum Patre; qui æternus eſt cum Patre. Quid in creatore tuo modum hic natiuitatis curioſe quæris, qui nec in homine hanc intelligis? Nullum tempus ante Filium, vt nullum tempus ante Patrem. quia non poſt Patrem Filius. Qui genitus ex Deo, genitus eſt Deus: ante ſæcula vt Deus, nunc in tempore vt homo. qua eſt Deus, ſine cauſa: qua eſt filius, à cauſa, ſed æterna ab æterno. Hic humana ratio ſubſiſtit, hic flacceſcit acies ſubtilitatis noſtræ, hic indocti pariter & docti conjunguntur. Quicquid ante tempus fuit, creditur ab homine, non capitur. quia hominis excedit intellectum id quod ante hominis naturam

ram

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ram fuit. Vltra tempus nemo hominum intelligit, vltra tempus nemo ſapit, nemo cogitat, extra tempus nemo fuit genitus: præter illum qui hoc die naſcitur, vt homo. Hunc, qua Deus eſt, ſi factum credis; jam blaſphemus es: ſi genitum non eſſe credis; jam diuinitati fidem ſuam derogas: ſi natum eſſe negas qua eſt homo, conſeruationis tuæ fructum amiſiſti. Omnia in Deo ſupra rationem, nihil ſupra fidem eſt. Eodem modo & in Filio, qua Deus: imo & qua homo ſimul eſt ac Deus. Manet enim totus Deus, manet totus homo. In quo totus cum ſit Deus, totùm non eſt Deus: quia eſt & homo. qui cum vere ſit homo, totum in eodem non eſt homo: quia idem eſt & Deus. In quo hoc quoque eſt diuinitatis, quod cum Deo ineffabili conjunctione jungitur humanitas. Adora myſterium, ô homo, & conditionem ſaltem die tam illuſtri tuam cogita. Ab æterno fuit genitus, qui naſcitur: ſemper fuit, qui nunc tua cauſa homo factus eſt. Nam ſi majeſtatem, vt oportet, conſideras in Deo, humilitatem hanc in homine æſtimas pro merito. Homo Deus fieri non poterat: Deus homo factus eſt. vt potentiam agnoſcas, non vt negligas humilitatem. Ad humilitatem tuam redi nunc, ô homo, ne à majeſtate obruaris. agedum, deſcende à Deo, vt ad Seruatorem tuum venias. Is qui ſine corpore erat, corpus induit: qui adſpici non poterat, aſpicitur: qui tangi non poterat, tangitur: qui ſine tempore erat, eſſe incipit: Filius Dei, filius fit hominis. Hoc die Deus cum hominibus, cœlum cum terra, cum æternitate conjunguntur homines, quia cum diuinitate jungitur humanitas. *Quem conſtituit hæredem vniuerſi Deus, per quem fecit ſæcula, ſplendor ejus gloriæ, character ſubſtantiæ*; olim propter potentiam incomprehenſibilis, nunc propter humilitatem admirabilis, deſcendit vt miſericordia conſeruet, quicquid per potentiam creauit. Olim ineffabi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

effabilis majeſtas Dei ſupra cogitationem hominis immenſa, terribilis, horrenda, metuenda fuit, quam nec Angeli intelligebant, nec videbant Seraphim, nec perueſtigabant Cherubim, Deus exercituum, Deus gloriæ; *cujus à facie commota eſt & contremuit terra, fundamenta montium ſunt conturbata*, qui hodie id factus eſt quod omnes ſumus. Ineffabilis majeſtas Patris dirigit myſterium, ineffabilis benignitas, ac amor Filii aſſumit carnem, ineffabilis Spiritus potentia, quæ orbe toto non concluditur, concluditur in vtero. Hodie mors perit, quia vita naſcitur: hodie mendacium aufertur, quia veritas oſtenditur: hodie aufertur error, quia via ſternitur. Hodie cœleſtis Angelorum panis, manna Dei, manna gratiæ de cœlo pluit. panis, quem qui edit, in æternum viuit. Dies fauſta, dies magna, dies longa, dies ſine veſpera ac nocte, dies finis ſæculi, initium æternitatis. Dies vere initium natiuitatis ac regenerationis noſtræ: qua, vt homines ex Deo naſceremur, Deus naſci voluit ex homine, ac homo naſci. Olim ad imaginem ipſius Dei factus homo, nunc imaginem ipſius hominis aſſumpſit Deus. Olim Deus hominem è terra fecit: nunc illius cauſa ipſe factus eſt quod fecerat, ne quod tum clementer fecit, nunc miſerrime periret. Hodie humana ceſſat ratio; Dei enim verbum, Dei Ratio in terris naſcitur. Poſthac muti ſubito loquentur, ſurdi audient, videbunt cœci, ambulabunt claudi, vnda ſe calcandam dabit, mortui reſurgent protinus & viuent. idque verbo, quia Dei Verbum eſt qui loquitur; ſed & ſine verbo, quia Deus Verbum eſt qui imperat. Dies læta, dies plena gaudii, hilaritatis plena, plena gratiæ. qua Omnipotentis filius, humiliatione homo, humilitatis noſtrûm omnium aſſumptione frater noſter factus eſt. Dies in quo natus eſt qui ante diem fuit: & qui diem primum fecit: & qui dixit, *Fiat lux, & facta lux eſt*. Dies qua ſuauiſſimum & omni melle

melle nomen dulcius IMMANVEL, Deus cum homine, Deus inter homines, Deus in homine, Deus propter hominem, Deus homo factus eſt. Dies ineffabilis, quem pater noſter Abrahamus, dies quem Iacobus, dies sereniſſimus quem Iſaacus vidit, etiam cum nihil amplius videret: cum deficientibus jam oculis, Iacobo benediceret, Eſauum præteriret. Hodie aſſurgit caro, quia Deus ſe demittit: caro hodie extollitur, quia caro Verbum eſt factum. Hactenus Adami filii, nunc Dei; noua gens, nouus ordo, noua denique familia: *qui non ex ſanguine, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Ecce ſcala Paradiſi, quam in ſomno viderat Iacobus, qua in cœlum vſque itur: cujus primi gradus ſunt in terra, ſummi vſque in ſinum Dei mirabiliter pertingunt. Olim omnia excelſa, omnia abrupta, omnia inuia, omnia ſublimitatis ac horroris fuerant pleniſſima: nunc plana omnia, omnia peruia, omnia placida, omnia tranquilla, omnia familiaria ſunt. Ad Deum veni, ô homo, ſed per hominem. Homo enim, ſed qui vere eſt Deus, factus hodie Seruator tuus, vt vtrunque iterum conjungeret, Deum cum homine, nimirum. O amorem incredibilem! ô miſericordiam ineffabilem! ô inenarrabilem gratiam! Tanta inter Patrem hactenus & Filium conjunctio ac nexus fuit, vt vterque vnum eſſet: vt eſſentia non ſimilis ſed eadem vtrique eſſet. Nunc qui vnum eſt cum Deo, vnum fit cum homine, vt cum creatore ſuo vnum fiat homo, ſicut vnum eſt cum creatura ſua Deus Filius. Ad Deum ergo venias, ô homo: veni, ſed per hominem. Tange creatorem tuum, quia tangi poteſt. Cœli obſidem, ſalutis tuæ prędem ſimul & autorem tange. Accede ad Sponſum tuum nunc, Eccleſia. in amplexum enim tuum nunc dilectus tuus venit. Quantum inter terram intereſt & cœlum, tantum iter hodie confecit, vt ſeruaret transfugam & hoſtem. Deus manet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

manet, vt te ſeruet: homo fit, vt propius accedat. Nihil tibi profuiſſet magnitudo, niſi adfuiſſet & infirmitas. Procede & occurre ei, & cum lacrymis exclama, *Inuêni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam eum, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Oſculetur me oſculo oris ſui. Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Veni ac cane, *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Veni ac cane, *Expectando exſpectaui Dominum, & intendit mihi. in lectulo meo quæſiui quem deſiderat anima mea. Indica mihi quem diligit anima mea. Vbi paſcis, vbi cubas in meridie?* Intremus, videamus Seruatoris noſtri cellulam, intremus, & dulciſſimo ſpectaculo nos oblectemus. Maneant interea pro foribus ſuperbi Phariſæi. qui cum legem vrgeant vbique, autorem ejus non agnoſcunt. Maneat infelix Arrius cum ſuis, & in fronte à diabolo humani generis tortore impreſſum geſtet illud paſſim decantatum, ERAT TEMPVS CVM NON ESSET. Quando enim is non fuit, qui fuit in principio? *In Principio erat verbum.* Quando enim is non fuit, qui Deus ſemper fuit? *Et Deus erat verbum.* Quonam tempore is non fuit, qui tempora creauit? *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Maneant Noëtiani & Sabelliani, qui diuinam trinitatem confuderunt, & vt eſſentiam vnam, ita vnam pariter perſonam eſſe volunt. Maneat Samoſatenus, qui in ſinu meretriculæ, & in gynæceo barbaro, diuinam filio naturam derogare auſus fuit: qui nihil eſſe Verbum, præter ſonum mox euaniturum, cantillare non erubuit. Maneat cum Valentino & Apelles, qui humanitatem tollunt, & fuiſſe ante matrem Chriſtum, etiam nunc natum, crediderunt. Maneat & Marcio ſceleſtus, qui humanam Domini naturam non admiſit. Maneat Neſtorius, qui eas ſeparauit. qui non

non Dei filium ſed hominem, pro nobis eſſe natum ac affixum cruci, plurimis perſuaſit. Maneat ſceleſtus Ebio, qui, vt alia omittam, terrenum Seruatori noſtro patrem dare non erubuit. Maneant & Alogi & Anomœi, & ſi qui ſimillimi ſunt illis: omnes aut diuinitatis ejus aut humanitatis hoſtes. Maneant philoſophi, & eruditi hujus ſæculi, maneant quicunque, vt ſapientes videantur ſæculo, profani eſſe volunt. Nos vero ſimplices ac rudes, & cum fide ſimul ignorantiam profeſſi, protinus intremus ac canamus, *Lapidem quem reprobarunt ædificantes, hic in caput anguli eſt factus. A Domino factum eſt iſtud, & mirabile eſt in oculis noſtris. Hæc eſt dies quam fecit Dominus. Exultemus, & lætemur in ea.* Intremus & cantemus, *Fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus eſt mihi in ſalutem.* Intremus & cantemus, *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.* Intremus & cantemus, *Lauda filia Sion, jubila Iſraël: lætare & exulta omni corde filia Ieruſalem. Abſtulit Dominus judicium, auertit inimicos tuos. Rex Iſraël, Dominus in medio tui. non timebis malum vltra.* Ecce quantillus tua cauſa factus eſt, *qui excelſior cœlo, profundior eſt terra.* Ecce Benjamin ipſius cœli. Ecce cœli oſtium. Ecce virga de radice Jeſſe. Ecce radix maximi Dauidis. Ecce ſemen mulieris. Ecce brachium Dei. Ecce Dei vnica voluptas. Ecce, olim genitus, non natus; ecce, nunc natus, & ab homine non genitus: Deus ex Deo olim, nunc ex matre homo. neque minus nunc ex Deo Deus. Ecce, qui natus nondum, tamen erat: natalem ſuum pariter & tempus anteuertit. Quem hoſpitio excepit Abrahamus, omnium credentium jam olim pater: ejus in carne, dico, pater, cujus ſpiritu ac fide filius ac ſeruus erat. cujus ſtellam ante Magos Bilham vidit, & nolentibus prædixit; ſed inuitus. Ecce, qui nunc lacrymas, mox ſangui-

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nem pro te effundet. Ideo ſanguinem, quia nunc lacrymas: quia ad te venit, quia multum te dilexit. Verſabaris tu in voluptatibus, verſabaris in deliciis carnalibus, gaudebas, exultabas, Deos alienos ſequebaris, & qui Dii non eſſent, iis ſacra faciebas. Interim, ô miſera ac demens, & ſalutis tuæ penitus oblita, jam ſententia aduerſus te, ſecuram licet, ferebatur, *jam dolores mortis circumdederant te, & iniquitatis conturbauerant torrentes.* Dei vnigenitus hoc intellexit, qui in ſinu patris & in throno gloriæ ſedebat. Is deſcendit ſine mora, gloriam abjecit, paupertatem ac miſeriam aſſumpſit. Venit hodie in terram, venit ad te, venit in te. naſcitur nocte, naſcitur hyeme, naſcitur nudus. Nemo hominum accurrit: nemo reſpicit. Deſunt faſciæ infanti: conquiruntur panni. Deſunt cunæ: in præſepi ponitur. Hinc vagitum ad te tollit, manus ad te tendit, & adjurat cœlum quod creauit ipſe, Nihil eſſe quo ſe amplius demittat. Hic quid facies? quid reſpondebis? Syllogiſmos aliquot formabis: quæſtiunculas ineptas totos dies, & non neceſſarias, propones aliis aut ipſe ſolues, & perpetuo de iis diſputabis, quæ nec ad ſalutem requiruntur, & tranquillitatem tuam turbant: quibus amor erga Deum tollitur ac perit, odium aduerſus proximum accenditur? Quæ ſi Dei filius feciſſet, jam tu, ô ingrata & hoc beneficio indigna, périiſſes. Saccum indue, ô miſera: in cinere, in puluere, in fimo ſede, ad præſepe Domini ac cunas ſede: tunde pectus: reddas gemitus ac lacrymas quas olim mutuauit tibi: & hac ratione ſaltem quantum illi debeas teſtare, qui non tantum moriendo ſed naſcendo quoque pro te paſſus eſt. Ecce Deus Verbum obmuteſcit: Dei ſapientia nunc deſipit: per quem factæ ſunt æternitates, infans tua cauſa factus eſt. *In propria venit, neque ſui receperunt eum.* Infra hominem reponi vides, vt ad Deum hominem attollat: ne illius cauſa homo tantum, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

in ipſo vitæ limine, & miſer & cum ſordibus abjectus quoque eſſet. *Hæccine reddis Domino, populo ſtulte & inſipiens? Nunquid non eſt ipſe pater tuus, qui poſſedit te, & fecit te, & creauit te? Memento dierum antiquorum. cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.* Nunquid hic non fuit, cum non eſſes? *Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit montes in pondere, colles in ſtatera? Vtinam ſaperent ac intelligerent, ac nouiſſima prouiderent!* Mater Deum parit, virgo eadem infantem parit: homo concipitur per Deum: Deus induit hominem. Veni læta, veni hilaris, veni cum gaudio, veni ad Deum, vere jam tuum. quia idem eſt quod tu es, ſi excipias peccatum. *Olim acceſſiſti ad radices montis qui ardebat vſque ad cœlum, erantque in eo tenebræ & caligo. Vocem ejus audiuiſti, formam omnino non vidiſti.* Nunc vero, *Inuenies infantem pannis inuolutum & repoſitum in præſepi.* Nunc exclama, *Anima mea liquefacta eſt, vt locutus eſt: quæſiui, & non inueni illum: vocaui, & non reſpondit mihi.* Nunc exclama, *Fulcite me floribus, ſtipate me malis: quia amore langueo. Nunc ſub vmbra ejus requieſcam.* Veni, tange ac vide. *Non enim acceſſiſtis ad contrectabilem montem & accenſum ignem, & turbines, & caliginem, & procellam, & tubæ ſonum, & vocem verborum, quam qui audiuerunt deprecati ſunt ne amplius ſibi fieret ſermo. Non enim ferebant quod imperabatur, Si vel beſtia tetigerit montem, lapidabitur: &c. Et ita terribile erat quod videbatur, vt Moſes diceret, Expaucfactus ſum ac tremebundus.* Sed veniſti ad ſpeluncam, in qua contempta virgo atque abjecta olim, humilis nec nota cuiquam, totam gratiæ diuinæ ac clementiæ abyſſum, quam in vtero conceperat, pro te effudit in præſepe. Qui cum legem traderet, in igne verſabatur, nunc cum gratiam annunciat, in fœno jacet: in humilitate tanta, omni omnium ſublimitate major. Jacet in præſepi: ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cœleſtes circa ſe legatos habet. qui naſcenti genethliacum decantant: qui jacentem in præſepi cantant, quem in gloria ſedentem antehac cecinerant. In tugurio concluditur ac continetur: ſed aduentum ejus Oriens jam vidit. Deitatem pueri diſſimulat paupertas: quam in cœlo ſtellæ, miracula in terris profitentur. Quicquid enim nunc ſit ſupra hominem, non aliud quam Deum eſſe euincit, qui humiliatur. Natura cedit & mutatur, conſuetudo perit, terra fit miraculorum plena. quæ, quod maxime admirandum, nondum natus inchoauit. Amplectitur Eliſabetham mox futura mater virgo, & in ejus vtero Joannes exilit; ſed nondum natus. vt nimirum appareret, quantus eſſet naſciturus, qui natiuitatem ſuam anteuertit: alienam autem nondum natus ſic præuênit. Nunc ad reliqua eamus. & quandoquidem hunc diem ſacræ meditationi dedicamus, quicquid juxta Seruatorem noſtrum inuenitur, pia ſedulaque curioſitate percurramus. Singula nunc intueri nos credamus, quæ videri oculis tum poterant. Accurramus animo ad puerum, accurramus ad puerperam, omneſque quibus tanta res eſt reuelata cogitemus. Seponamus tempus quod in medio elapſum. quicquid loci inter nos & Bethlehemum intereſt, emetiamur mente, ne quid de hoc die periiſſe videatur. Nam ſi omnium nos puerorum vel natalis vel infantia delectat, quanto magis hujus, qui, vt noſtra cauſa homo abſolutus eſſet, primo fuit id, quod omnes primo ſumus? Sedet ad præſepe integerrima puella, magna pars miraculi ac feſti, quæ nullius ſibi conſcia libidinis aut viri, caſta corpore ac mente, ipſa re fatetur quod non capit: matrem ſcilicet ſe eſſe. Viro deſponſata, nuncium ab Angelo accepit, conjugem nullius viri, Dei vero matrem ſe futuram. Nunc intentis oculis, interque gaudium ac admirationem pariter ſtupentibus, cœlo præter expectationem ſe nupſiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nupſiſſe videt. Videt, ſe parentem ſuum mater, dominum ancilla, regem, quod è Gabriele, caſtitatis ſuæ pronubo, jam intellexerat, paupercula, ac infimæ conditionis peperiſſe. Antiquiorem Adamo, Dauide quanquam Rege illuſtriorem, ipſo Salomone ſuo ſapientiorem, natum ex ſe videt. Eadem & obſtetrix & mater eſt & nutrix: ne, quæ puritatis fontem contrectarent, minus eſſent puræ quam quæ ſic pepererat. Sæpe ante hoc tempus ſanctis meditationibus intenta, & in cœlum ſuum, cui mox jungenda erat, toto animo conuerſa, de puero, quem tot prophetæ è ſtirpe Dauidica promiſerant, attente cogitauerat: neque dubium, quin & de virgine, cui hanc felicitatem rerum Dominus ſeruabat, cogitauerit. Neque enim ſcriptum neſciebat, *Ecce virgo in vtero habebit, filiumque pariet.* Sæpe quæ ab Jeſſæo vate, ſui generis autore, ſæpe quæ ab aliis prædicta fuerant, peruolutabat, & vbique ſe legebat. Noua omnia ac inſolita, omnia prodigiis, omnia miraculis pleniſſima nunc videt. Voces homine majores audit. Videt lucem ſine Sole, noctem ſuam omni die clariorem eſſe videt. Sæpe teſtes gaudii, quod animus non capit, lacrymæ prorumpunt, & per ſinum nullis ſordibus contactum dulcis imber labitur. Sæpe teneræ virginitatis fidejuſſor, vultum pudor notat, cum ſe matrem eſſe cogitat. Sæpe oculo pudico, & qui nihil vnquam viderat non caſtum, Dei filium & ſuum intuetur, & adhuc de virgine ſolicita, jam matris induit affectus: quos deinde rurſus puritatis conſcientia moratur. Jam nutrire eum incipit paulatim, quem produxit: & prodigioſo lacte, quod non à lubidine mortali, ſed cœleſti gratia profluxit, nulli debitum marito puerum ſuſtollit. Puer cœli artifex ac terræ, nunc per collum, nunc per ora matris ſuæ pariter ac ſponſæ pueriliter vagatur, nunc papillas, nulla niſi iſta manu preſſas, auidus contrectat, lacteumque nectar haurit: & ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

inſtar noſtrûm paſcitur, qui paſcit vniuerſa. Sæpe è ſinu ſurſum, nunc vtrumque ſimul oculum, nunc alterum ſuſtollit, & benigno riſu matrem intueri ſe fatetur. Illa gaudet, & ſe eſſe ſentit, & jam riſu quoque reſpondere audet, & amorem quem in terris nullus ſibi vindicat maritus, inter filium partitur quem agnoſcit, & virginitatem quam conſeruat. Diſcedite à ſpectaculo tam caſto impudicæ omnes, & quæ impudicis eſtis proximæ. omnes, inquam, vos, quæ vultum fingitis, greſſum ſuſpenditis, prurientibus oculis mentis laſciuiam deprædicatis, quæ ceruicem ac papillas in virorum fraudem alibi detegitis, & de toto corpore, iſto guſtu quaſi, optime ſperare jubetis. Vos quæ inter oſcula & attrectationes concaleſcitis: quæ inceſta mente, adhuc virgines, conjugii licentiam præcipitis, & pudendis cogitationibus virginitatem ipſæ veſtram mente delibatis. Cui enim niſi Diabolo ſic nubitis, qui vt vos ſeduxit primas, ita nunc aſſidue procatur? Huic crinem ſcilicet diſponitis, huic formam arte ac mendacio interpolatis, huic ſpeculum conſulitis. hic per oculos laſciuos illos ac procaces, alienæ pudicitiæ lenones pariter & veſtræ, vſque in animum irrepit. Ecce virginum caſtiſſima, quæ nihil præter Deum vnquam cogitarat, quæ in Deo, & cum Deo, per & propter Deum ſemper fuerat gauiſa, ſponſum ſuum parit. Perpetuo jejuniis, ac lacrymis, ſæpe pia meditatione antea ſe præparauerat: ſæpe Deum optimum ac maximum, in animo ac mente, priuſquam in vtero, conceperat. Summa enim vis eſt mentis, cum in creatorem ſuum toto impetu effunditur, & à corpore ſemota illi viuit, illum cogitat aſſidue ac videt, illi ſe tranſcribit, & diluuio amoris tota quaſi inundatur. cum paulatim carnis deſideria exſtinguit, ſpiritum accendit, corpus, tanquam aliud à corpore, circumfert. Inprimis autem mentis oculum, illuſtrem illum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

lum omniumque perſpicacem, quod amantes ſolent, nuſquam à Domino ac Seruatore omnium auertit. Ipſe enim animus, quem immenſa illa claritate ſua & ſplendore ſpiritus accendit, totus oculus, totus lumen, totus fit ſpiritus. ſicut ea quæ ab igne accenduntur, tota ignis fiunt, & in ignem conuertuntur. Sic Elias olim, poſtquam ſæpe jejunaſſet, & precatus eſſet, curru igneo in cælum eſt ſublatus. Sic ſanctiſſima puella, igne Seruatoris ſui inflammata, quem in terra continenter exſpectarat (ô prodigium inuſitatum!) accipit in vtero. Et quid ni, quemadmodum de iis quæ cum viro viuunt in connubiis eſt dictum, *duo ſunt in carne vna*, etiam de iis quæ perpetuo cum Chriſto viuunt, merito dicatur, *duo ſunt in vno ſpiritu?* Carnalis enim appetitus ſequitur maritum: continentia inuitat ac procatur Deum. Ecce hæc, quæ virum oſculata nunquam fuit, creatorem ſuum oſculatur: quæ in cœli tantum conſuetudinem ſuſtollere oculos ſolebat, cœli dominum ac terræ ex ſe natum videt. Vos autem cæteræ, quæ caſte ac pudice hactenus virginitatem habuiſtis, quæ ne cogitando quidem imminutæ eſtis, exultate, &, quod mulieres ſolent, hanc puerperam accedite. nihil hic immundum, nihil eſt indignum vobis, nihil eſt non virginale. Fœtus hic è caſtitate natus eſt, non è libidine. Accedite, amplectimini infantem, & in gremio deponite: in vlnis hunc librate, & oſculamini: virginitatem illi veſtram, ſi ſapitis, offerte. nihil præter hanc in vobis amat ſponſus veſter qui è virgine eſt natus. Quid connubii fœcunditatem cogitatis? Caſtitatis fructus ipſe Deus eſt. Venite, accedite, reſpicite puellam, in qua nec virginitatem partus, nec fœcunditatem ſuſtulit virginitas: omnia autem etiam modeſtiam auxerunt. Tanto enim beneficio dignata, non ferocit, non ineptit, non ſe effert. Mater Domini, ancillam ejus ſe fatetur quem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mox erat paritura. ideoque plena Deo, quem conceperat, cœleſtes ac diuinas voces parturit. in quibus nihil eſt ſublimius humilitate. Sedet juxta virginem Joſephus, cuſtos prius virginis, nunc etiam infantis. qui felicitatis ſuæ ac tam inauditæ vix capax, totus adhuc ſtupet. Videt virginem, quemadmodum intactam, ita ſibi deſponſatam, peperiſſe: videt caſam, nulla ſupellectile aut opibus inſtructam, Regis toties promiſſi aulam ac cœli receptaculum nunc factam. Quicquid ſolus præſtare Deus, quicquid amplecti ſola fide poteſt, hic impleri videt. Nos vero videamus nunc & illos, qui ad hoc miraculum accurrunt. Inter eos primi omnium ſimplicitatis profeſſores, non ſcientiarum candidati, erunt. *Et paſtores in ea regione erant excubantes in agris, & excubias nocte ſuper grege ſuo agentes.* Dormiunt reges, dormiunt principes, dormiunt ſapientes hujus ſæculi. Interim naſcitur Chriſtus. Plane ſicut olim eſt venturus, cum non exſpectabitur: cum vt fur de nocte aduenturus eſt. Eligunt paſtores Angeli, ſimpliciſſimum in primis genus hominum, nec vllius plane ſapientiæ conſultum. Siquidem vt lanæ quæ colorem nondum vllum imbiberunt, quemuis facile admittunt: ſic vt plurimum diuinam ſtatim ſapientiam arripiunt, qui nullam prius didicerunt. Compendium ſalutis fides eſt: fidei obſtaculum non raro ſapientia eſt. Natum eſſe in terris Deum, ipſi cœlo Ariſtoteles non crederet: motorem enim ſuum cœlo alligarat. Plato ſine dubio riſiſſet. qui quo plura Deo tribuebat, eo minus huc venturum eſſe, ſuſpicari poterat. Stoici nonnulli, Deum ignem, alii calorem, alii aliud atque aliud definiebant. Benedicta ſit diuina ſapientia, quæ noſtram in myſterio ſalutis penitus exclusit. Eliguntur ii, in quos nec ſcientiæ ſuſpicio cadebat. qui nec diſputare poterant, nec poterant non credere. qui perpetuo in agro non in vrbe, cum

cum pecudibus ac gregibus, non cum hominibus ac multo minus inter eruditos, vixerant. Quod profecto animal, vt ſolum ratione pollet, ita ad hanc ſolam normam omnia explorat. & vt proximum eſt à Deo, ita raro ſapientiam illius, quia raro ſentit quam præ iſta nihil ſapiat, expendit. Vide autem, quantum vnico momento hæc proficiat ſimplicitas: quantum protinus myſterium addiſcat. *Natus vobis hodie Seruator eſt. qui eſt Chriſtus* JESVS, *in vrbe Dauid.* Primo natum eſſe diſcunt: tum & ſibi. Quid igitur? *Venerunt feſtinantes, & inueniunt Mariam cum Ioſepho, & infantem in præſepi poſitum.* Statim ſimpliciſſimi mortalium agnoſcunt, Regem Iſraëlis nihil majus quam paſtorem eſſe: nihil minus, quam quod Judæorum primi ac doctiſſimi credebant, *Regnum ejus de hoc mundo eſſe.* Inueniunt paſtorem illum bonum, qui pro grege ſuo poſiturus erat animam. Paſtorem omnium: paſtorem, cujus orbis vnicum ouile eſt: paſtorem illum, qui ab hœdis olim oues ſeparabit. Veniunt ad ouem, ſed immaculatam: veniunt ad agnum, ſed qui ſublaturus eſt peccata mundi. Veniunt ad agnum, ſed qui ſimul leo maximus de tribu Juda. Quem nunc illi in præſepi vident, mox Joannes conſpecturus eſt in throno. quem nec nunc relinquit, cum eſt in præſepi. Ecce quantum in negotio diuino valet ignorantia. Primi pecudum magiſtri paupertatem hanc diuinam eſſe intelligunt. Primi vocem Angelorum audiunt, primi Euangelium accipiunt, primi inter homines annunciant. tanto Cæſare terrarum domino beatiores. qui cum pace terra pariter & mari parta, Janum tertius clauſiſſet, pacem inter homines & Deum factam eſſe, neſcit: quod paſtoribus, dum inter greges ſuos ſedent, cœlitus ſignificatur. qui cum Deum inter pecudes inueniant jacentem, ille Deum inter homines recenſet, nec agnoſcit tamen. Ite nunc innocentiſſimi mortales,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

qui nec fallere vnquam didiciſtis, & hoc die falli non poteſtis, quia Deo nuncianti creditis, ite, & ad comites reuerſi, nouam mihi cannam temperate, qua non fœdos improboſque amores, vt plerique ſolent, ſed immenſam Dei erga homines beneuolentiam canatis, qua accenſus naſci voluit ex homine. Ite nunc, Cumæum carmen, quod jam inter vos eſt inchoatum, ſuauiter pertexite. Ecce rediit jam virgo, quam venturam eſſe virgines canebant. jam immenſus ſæculorum ordo ab integro naſcitur. Ite, paruam & ignotam Bethlehemum, patriam Dauidis veſtri, celebrate: qui & Rex & paſtor, ſæpe Regem illum & paſtorem cecinit, quem hodie vidiſtis. Ite & paſtoribus annunciate, generis humani natum hodie paſtorem eſſe, cujus pedum omni ſceptro eſt potentius; qui Reges terræ *virga ferrea confringet*. Hactenus paſtores: mox adueniunt & Magi. Nunc & iſtos videamus: qui ſequuntur eos ordine, quos ſapientia præcedunt. Infans in præſepi poſitus, in caſula concluſus, indices diuinitatis ſuæ nuncioſque in cœlo ipſa ſidera habebat. Magi, principes eruditorum, ſapientiæ conſulti, qui non, ſicut alii, in libris, ſed in æthere defixos ſemper oculos habebant, qui pulcherrimis ſtellarum characteribus ac notis, omni parte eſt inſcriptus (hæc ſunt Chaldæorum elementa, hoc Perſarum alphabetum eſt: hic quæ euentura vident, hinc quæ ſunt futura colligunt ac diſcunt) in hoc libro natum eſſe Judæorum Regem legunt, & infantis noſtri aſtrum jam in Oriente vident. Ergo pia admodum ſedulitate aduentant, & quem indicem natiuitatis ante habuerant, eundem ducem quoque itineris nunc habent. Stella venientes Bethlehemum vſque comitatur, & opifici ac creatori ſuo hoc officium ſedulitatis exhibet. Illi, quem in cœlo viderant, in caſa vident, neque in caſa tamen non adorant. *Et in domum cum veniſſent, puerum cum matre*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

matre illius Maria inuenerunt, & procidentes adorauerunt. Fruſtra cœli dominum quæſierant in cœlo: quem inueniunt in terra, quem inueniunt in ſtabulo, inueniunt jacentem, quem nunc inter greges ac jumenta inueniunt. Imitamini exemplum, qui diuinam vobis vindicatis ſapientiam, & cum imperiti omnium nonnunquam literarum ſitis, vbique tamen rationem quæritis & modum. Communis omnium noſtrorum iſte error eſt: Deum quærimus qua parte latet: qua cognoſci voluit, ſecure præterimus. & cum vniuerſum hoc ſalutis tam ſtupendum in terra peractum ſit negotium, nos in cœlum imus. ideoque & cadimus plerunque, non aſcendimus. Incunabula naſcentis Domini, & præſepe, & pannos, & quæcunque in oculos ingeſſit nobis, quibus Deus nobis eſt conciliatus, præterimus: quæ nos coaleſcere non ſinunt, & ad odium inflammant, ea anxie inueſtigamus. Vos quoque eruditi huc accedite, & cum Magis, non è cœlo, ſed è cathedris, ad puerum deſcendite. Chriſtus non in Academia eſt natus, ſed in ſtabulo. Accedite, & adorate, & procidite, & inclinate corpus, & gratiſſimum nunc illi munus, ſupra aurum, thus ac myrrham, IGNORANTIÆ CONFESSIONEM hic offerte. Vos interea mortalium doctiſſimi, qui duce ſtella iter tantum ſuſcepiſtis, ite, multo eruditiores jam quam ante, multo etiam beatiores. Patet vobis ecce cœlum, cujus ad hoc tempus in veſtibulo hæſiſtis. Ite, & Chaldæis veſtris (ſiue Perſæ eſtis) nunc annunciate Dei conſilium, cœli arcanum, *pietatis myſterium*, *omnium confeſſione maximum. Deum, nempe, manifeſtum factum in carne, juſtificatum in ſpiritu, viſum ab Angelis, prædicatum in gentibus*, quarum vos primitiæ, *credendum in mundo*, paulo poſt *in gloria* ac longe ſupra omnes ſtellas *aſſumendum.* Ite, & nunciate, nihil majus eſſe in cœlo quam quod hodie inueniſtis in tugurio. Jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& ſapientes audiuiſtis, qui poſtremi ad hoc feſtum conuenerunt quod ad omnes æque ſpectat. nemo hic excluditur, ex æquo omnes admittuntur. Venit humilis, ac pro humilibus, quo nemo major eſt aut fuit: venit & pro omnibus qui ſe demittunt. Vis majores homine, minores hoc qui naſcitur? Angeli naſcentem canunt. Visne maritatos? Zachariam & Eliſabetham habes. Visne cælibes? Simeonem habes. Visne viduas, ſed ſanctas? Annam habes. Visne Sacerdotes? Zachariam habes. Visne ſapientes? Habes Magos. Visne imperitos? Paſtores habes. In hoc autem omnes cæteri ſunt pares, quod infante ſunt minores, quod infantem celebrant ac laudant, coram eo ſe proſternunt, diem hunc nobiſcum pariter extollunt. Visne virginem? Potiſſima pars feſti, eſt puella mater, quæ autorem ſuum & naturæ peperit: fœcunda virgo, virgo mater, mater caſta & intacta: opus ejus quem in vtero geſtauit. quæ, quem edidit ex ventre, pariter nobiſcum adorauerat in cœlo. Filium Dauidis, ante tamen Dominum, filium hominis, ante tamen creatorem, filium Abrahæ, ante tamen promiſſorem ejus ſimul & promiſſum. Dies feliciſſima, qua homo Deum parit hominem: Deus factus homo, nunquam factus Deus, nec creatus vnquam, ab æterno autem genitus, verſatur inter homines. Dies nuptiarum & affinitatis noſtræ, qua, per Filium conjungimur cum Patre. Dies vnionis nouæ. qua, qui Deus eſt æternus, manet id quod fuit: quod non fuit, noſtra cauſa fit & naſcitur. qua, qui ſine corpore antehac vbique erat, etiam per corpus præſens nobis factus eſt; vt, quæ Deus habet per naturam, homines recipiant per gratiam Dies magna, dies læta, dies fauſta, dies exoptata: finis legis, finis Prophetarum, Euangelii initium, imo ipſum Euangelium. quod è cœlo primum proclamatur, mox deſcribitur in terra. Angeli præcedunt, mox Apo-

ſtoli ſequentur; vt autoritatem accipiat à cœlo, quod in terris fidem inuenire debuit. Sequamur & nos, pleni gaudio, hilaritate pleni, pleni recordatione dulci, pleni ejus recordatione, qui impleuit vterum puellæ. Quodſi eruditi, ut nonnulli forte exiſtimant, non ſumus, nec Theologiam profitemur, cogitate quæſo, Auditores, cogitate, inquam, quæſo, quos & quantos ignorantiæ illius hodie collegas habeamus. Habemus Simeonem, ſanctum illum ſenem, qui cum Scribæ omnes, omnes Phariſæi, nihil minus cogitent, diu venientem viderat infantem antequam veniret, poſtquam autem aduenisse videt, impos ſui, &, vt violenta eſt ſenectus, quam præſertim ſpiritus accendit, voluptatis quodam ineffabili torrente abreptus, & aſpectu Seruatoris ſui ebrius, viribus defectus, ac viuendi ſatur, ſedulo accurrit, puerumque toties promiſſum, tandem etiam exhibitum, ſenilibus inuoluit vlnis, vocemque omni cygno dulciorem, moriturus paulo poſt, cum lacrymis emittit. Habemus & Joſephum; virum candidiſſimum, domeſticum myſterii & ſpectatorem: habemus eum qui clamauit in deſerto: habemus fœminas, vt ſanctas, ita nihil minus quam ex Academiarum legibus edoctas. Apoſtolos habemus: qui cum ſapientiam diuinam diſcere cœperunt, omnem prorſus ignorarunt. Habemus magnum illum Petrum, imo maximum, qui ex confeſſione aliquot verborum, felix dictus ac beatus eſt. Ipſos Angelos habemus: qui cum infinita ſcirent, nihil præter gloriam in cœlo & in terra pacem nunciarunt. Nemo propter eruditionem ſibi placeat. dies hic imperitorum, dies hic idiotarum eſt. Veniat neophytus cum catechiſta, veniat & catechumenus. Ipſa Dei ſapientia hoc die naſci pariter & balbutire voluit. Tangi voluit, videri voluit. quid ni & intelligi à nobis vellet? Poſtquam Deus, vt peritos legis falleret, inter im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

peritos naſci, & ab his agnoſci voluit, nemo ſibi propter imperitiam diſpliceat. Docta nobis ignorantia ſufficiat, quæ per fidem ſaluos facit. Nemo hactenus Theologorum altius aſcendit.

PRECATIO EIVSDEM ARGVMENTI.

Domine Deus, Pater cœleſtis, quandoquidem tibi placuit hoc die opus operari, quod nec Angeli ſine reuerentia, nec infernæ poteſtates ſine horrore recordari poſſunt, vt dilectus filius tuus, Deus cum Deo, Deus apud Deum, Deus ante tempus, Deus extra omnem locum, vnus ex vno, verus ex vero, æternus ex æterno, expreſſus majeſtatis & ſublimitatis tuæ character ac imago, carnem hanc indueret, & cum ſine vllo eſſet peccato, peccatoribus eſſe ſimilis vellet, oramus, bone Deus, fac vt hæc intelligamus, qui ne hoc quidem ſine te poſſumus. Fac vt vanas omnes cogitationes penitus è corde eradicemus. vt in ſolam illam incumbamus. Vt quæramus cum paſtoribus eum & inueniamus. Duc hoc miſeros errones, ſicut Magos olim, qui ex vltimo venerunt Oriente, deduxiſti. Accende ſtellam iterum quæ nobis præeat; non breuem illam & mox perituram, ſed diuini verbi tui fixam illam, non errantem, ſine qua vbique caligamus, neque peruenire ad te aut puerum hunc poſſumus. Purum illud iterum in nobis gaudium accende, quod in Sanctis tuis olim accendiſti: vt cum lacrymis infanti occurramus, eum amplectamur ac exoſculemur, neque corporis cum Simeone, ſed arctiſſimis animi mentiſque à te excitatæ vinculis amplexibuſque inuoluamus. Nihil cogitemus, aut agamus, nihil meditemur, quo non gratiam pro tam immenſo beneficio ac ineffabili agamus. Et quandoquidem peccato mortui jampridem ſumus, nec quatriduo cum ægro illo, ſed ab ipſo vitæ initio in morte detinemur, fac vt eo die naſci iterum incipiamus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cipiamus, quo Seruator noſter natus eſt. Fac vt à compedibus Diaboli ac ſeruitute vindicari ab hoc tempore ac momento, quo Sionem liberaſti, iterum incipiamus. Fac, vt animo erecto ac ſublimi, tenebrarum poteſtates poſthac contemnamus: cum tu ſceptrum illud iterum erexeris in Iuda, quod non auferetur in æternum. Sed ante omnia, vt vere coram te & majeſtate tua vere Regia humiliemur. Vt quemadmodum Regum ille maximus, qui ſupra Solem thronum ſuum poſuit ac Lunam, quem in æternum habet, non in terram tantum, ſed cum ibi locum dignum ſe non inveniret, ad præſepe vſque ſe demiſit: ita nos contriti corde ac fracti, arrogantiam & faſtum omnem deponamus. Donec tecum & cum eo in æternum viuamus, qui vt natus noſtra cauſa, ita mortuus, nunc viuit in æternum. Amen.

Homilia in Domini Chriſti Sacrificium, ſiue Paſsionem, Habita XI *Martii in auditorio Theologico.*

ORATIO XXVI.

CElebramus diem, Auditores, cui ſimilem ab orbe condito ac homine creato, nulla ætas vidit, nulla iterum videbit. Quo æternus Dei Filius, æternus ipſe, cum humanum corpus aſſumſiſſet, vt naturam noſtram per originis reatum vſque ad inferos depreſſam, ad cœleſtem gloriam traduceret, ab iis ad quos venerat, ab iis quorum cauſa venerat, ab iis ad quos oratores ſuos & legatos, qui aduentum hunc denunciarent, ſtatim poſt peccatum & corruptionem noſtram, miſerat, mouente terra, caligante cœlo, morte execrabili ſublatus eſt. Cujus argumenti grauitas, pondus, majeſtas, facile à nobis obtinebit, vt quæcunque initio orationum, vt attenti aut benigni auditorum fiant animi, à Rhetoribus, qui nihil præter elegantiam verborum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& orationis flumen in dicendo ſpectant, præmittuntur, ſola Jeſu Chriſti cruce ac doloribus contenti, quorum recordatio non tam facundiam dicentis, quam ſuſpiria ac lacrymas abjectæ perculſæque mentis flagitat, prætermittamus. Ac mihi quidem omnia quæ geſta ſunt à Seruatore noſtro, ex quo primum carnem noſtram induit in vtero, quam obtulit in ſacrificio, cum cura intuenti, tota ejus vita, nihil aliud quam paſſio videtur. Vix enim natus, ſanguinem in circumciſione effudit, vix circumciſus, protinus ad cædem deſignatus eſt, vix doctrinam ſuam publice profeſſus, concitator populi, blaſphemus, furioſus, impius, imo & diabolus, ab iis quorum Deus ſemper fuerat peculiariter, vocatus eſt. Vbique miſeriam, calamitatem, probra, contumelias, dolores, paupertatem, laſſitudinem, mœrorem, famem, ſitim video: vt in cruce tantum perfeciſſe videatur, quæ per vniuerſam vitam fuerat perpeſſus. Cæterum, quin in hoc tempus, quo jam ante tot ætates ac ſæcula prædictam, & ab omnibus prophetis decantatam ſæpe victimam, ac vere ſacram, Deo Patri Deus Filius offerret, tota infernalis vis Diaboli, omnes inferorum poteſtates, omnes pœnæ, tam quæ in præſenti vita tolerari, quam quæ in futura expectari poſſunt, conuenerint, ne dubitandum quidem, quas contraxit hic juſtitia diuina, quod ad tempus, potius, quam mitigauit. Sed & nullum veræ tolerantiæ, conſtantiæ, ac patientiæ exemplar cum hoc conferendum reperiri, non in picta Stoicorum porticu, non in Academia vel veteri vel noua, non in delicatis diſputationibus Lycei, ſed in accuſatione Filii & morte, immortalis Dei ſapientia haud fruſtra voluit. Vt hanc ſolam mortem ſemper prædicarent Chriſtiani, per quam acceperunt vitam quæ excludit mortem. In qua ſingula vt ſuo ordine tractemus, ipſam prius ſeriem, quemadmodum à ſanctis

viris,

viris, quos diuinus Spiritus afflauit, nobis eſt relicta, obiter videbimus. vt ex certa rerum fide ipſa admiratio procedat. Poſtquam ergo preces illas, quas pro hominum ſalute ardentiſſimas conceperat Seruator, eodem animi affectu effudiſſet, illas dico, quibus Eccleſiam jam moriturus, carum illud pignus, cujus cauſa omnia non tantum ſponte ſed & fortiter ferebat, commendarat; trans torrentem, cui ab vmbroſa valle nomen erat, mœſto ac afflicto animo, ſub arborum vmbraculis, quemadmodum vt plurimum obſcura loca mœror amat, cum diſcipulis obambulanti, cum armata miniſtrorum ac ſatellitum cohorte, proditor occurrit. Olim autem, ne quid geri videretur temere, prædictum fuerat: Simul ac percutietur paſtor, diſpergentur oues. Ergo ingruente tempeſtate, protinus propinqui fugiunt, diſcipuli recedunt. Diſcipulorum, cum quibus cœleſte illud celebrarat epulum, in quo veram ſui corporis ambroſiam guſtandam omnibus exhibuit, verum illud ſanguinis ſui nectar propinauit omnibus, alii fugiunt, alii renunciant. Amicus & contubernalis dum ſalutat innocentem, pro nocenti tradit; ſed quem ante (ô dirum, ô immane ſcelus!) nummis aliquot vendiderat. Conſtringuntur brachia ac manus. Vinctus ac conſtrictus protinus abducitur. Juuenis cariſſimus, qui ſanctiſſimum cœleſtis Domini ac præceptoris ſui ſinum paulo ante preſſerat, quem præ reliquis amabat, qui ex inſtitutione ejus ineffabiles diuinæ ſapientiæ theſauros hauſerat, qui, Verbum in principio fuiſſe, & hoc Verbum carnem aſſumſiſſe, audierat didiceratque, ac coram orbe vniuerſo poſtea teſtatus eſt, mœſtus ac dejectus procul ſequitur. Sequitur & Petrus, heros ille maximus, diuini zeli ac amoris officina quædam, imo focus: ſequitur; ſed eminus: ſed maximo cum metu. Reliqui, ne adſunt quidem. Plerique vero, quibus vel ſalutem

reſtitue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

reſtituerat jam ante, vel afflictam ac debilitatam partem corporis curarat, quorum infinitus erat numerus in vrbe, Seruatorem medicumque nec reſpiciunt, nec comitantur ſaltem. Omnes Dominum mitiſſimum aut fugiunt aut deſerunt. Ab Anna igitur ad Caipham, ab hoc ad Pilatum, à Pilato ad Herodem, ab Herode rurſus ad Pilatum, venturus olim mortuorum judex ac viuorum, ducitur. Oppugnatur innocentia, illuditur ſimplicitas, mendaciis ac fraudibus opprimitur ac condemnatur veritas. Serui ac calones, rerum domino inſultant. Scurræ, milites Romani, & fæx mera nebulonum, vultum illi more puerorum velant ac percutiunt: ac ne modus ſit ludibriorum, petunt, vt diuinet, à quo fuerit percuſſus. Summi pontificis miniſter, ſummum generis humani & prophetam & pontificem, ſine cauſa, nocens innocentem cædit, Phariſæi ac doctores legis, vnicum legiſlatorem crudeliſſime accuſant. Herodes cum militibus & aulæ muſcis, ad ſe venientem, neque reſpondentem quicquam, ridet ac contemnit, & ne quicquam contumeliæ ſceleſtæ aut impietati deſit, veſtem illi per ludibrium commutat. Milites, gens barbara, immanis & ad cædem facta, colaphos in faciem impingunt. Iidem oris excrementa in cœleſtem illum vultum fœde exonerant ac vomunt. Iidem caput illud, in quo vniuerſa ſapientia ac ratio continebatur, ſpinis lacerant ac frangunt. Nulla corporis pars aut dolore aut opprobrio immunis vacat. Caput ſpinis, calamo, & pugnis, vultus ſputo, malæ alapis, os aceto, aures mille contumeliis læduntur. Ipſe quid? Tacet & obdurat. ſed & quoquo ablegatur, nihil judici reſpondet. Cauſam forte quæres hic, profane, qui poſt mortem quoque Dominum accuſas, & jam ſemel paſſum, cruci iterum affigis, cauſam, inquam, forte quæres, quare nihil vel reſpondeat, vel dicat? Cui vero reſpondiſſet? Judicibus nimi-

rum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

rum. Quibus vero tandem? An Pilato? At ignarus cauſæ venerat. An Judæis? At actores erant. Et quid reſpondiſſet? Dei filium ſe faſſus eſſet. Hoc jam erat quod intentabatur. Eſſe ſe negaſſet. Veritas mentiri neſcit, & hoc ſæpe jam docuerat. Nam de perduellionis crimine, quod cruce vindicant Romani, quid aut quomodo? Credo, regnum ſuum æternum, quod cum Cæſare diuiſum in hoc orbe ac diuerſum penitus habebat. Veniſſe, vt Eccleſiam colligeret, vt populum doceret, vt humanum genus perditum ac conclamatum, partim voce, partim ſignis ac miraculis ſeruaret, vt palantes Iſraëlis oues iterum colligeret. Hoc Quirites, ſcilicet, curabant: hoc legatus Syriæ, hoc milites Romani aſſecuti eſſent, quod Judæi aſſequi non poterant. Nam de templo quod impingebatur, falſum eſſe ratio docebat: quippe aut non recte intellecta voce, aut in ſenſum alienum perperam detorta. Cæterum Romanus, cum, exulcerato populi furore, fruſtra niteretur, vt ſpectaculi crudelitate animi commouerentur, nudum ac manantem ſanguine in medium adduci jubet, &, *Ecce vobis homo*, inquit. Hic attolle oculos, ô anima, attolle, inquam, oculos ac vultum, & in Dominum ac Deum tuum intuere. Ejus faciem conſidera ac vide. Relinque paulum omnes vanitates tuas, quibus toto vitæ tempore adhæſiſti. &, ſi potes, vel momentum, omnes cogitationes tuas collige, & in Seruatorem tuum hodie transfunde. Ecce homo, ecce vir doloris. *Ecce ſpecioſus præ filiis hominum, rubicundus, electus ex millibus, cujus comæ ſicut germina palmarum, nigræ quaſi coruus, cujus oculi ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ ſunt lacte lotæ, cujus labia lilia diſtillantia myrrham primam:* ecce nihil præter ſanguinem nunc pluit. Coma ſanguine concreta eſt, caput ſpinis perforatum ſanguinem ejaculatur, nares colaphis contritæ, nigerri-

gerri-

gerrimo cruore vultum aſperſerunt. Et, quod omnia hæc vincit, vinctus conſtrictuſque, nihil habet quo cruorem, nihil habet quo manantem toto corpore abſtergat ſanguinem. *Ecce homo.* Hæc eſt illa facies; quam cœli, cœli, inquam, ipſi non ſuſtinent, quam inferi non ferunt. Hic eſt qui nunc obmuteſcit, cujus vox in nubibus auditur, cujus tonitru horribili fragore mentes hominum percellit. *Ecce homo.* Ecce, inquam, homo. Ecce rerum Dominus, ſtat pauper, ſtat egenus inter omnia quæ poſſidet: vinctus ſtat qui omnes liberat ac ſoluit: vulneratus ſtat qui omnibus medetur. *Ecce homo.* homo, inquam, tua cauſa, ô homo. Stat, vt vides, coram judice, ſtat coram nobis omnibus, ſtat & pro nobis omnibus. Stat exutus veſte, ſtat exſpoliatus, ne quod vulnus toto corpore latere ſpectatorem poſſit. quæ vel ſingula mouere mentes Judæorum poterant, niſi Deo aliter fuiſſet viſum. Itaque efferati magis ac dementes, quem videbant prope ad necem virgis cæſum, tolli poſtulant in crucem. quam (ô ſcelus immaniſſimum!) defatigatus, ac jam mille plagis prope exanimatus, bajulare cogitur. Adduntur validi lictores, qui, ex more Romanorum, flagris incedentem tardius caſtigant, loris jam debilitatum, viribus ac ſanguine exhauſtum, crudeliſſime impellunt, lacerant, ac ceſpitantem aut deficientem, pedibus conculcant. In hoc vltimo momento conſtitutus, dum ſub onere curuatur ac inflectitur, dum ſpiritum vix ducit, neque minus tamen plagis ac verberibus impellitur, dum pulmone propter crebram & frequentem anhelationem penitus obſtructo, altius ſuſpirium ac animam deducit, dum non minus à labore ſanguis excitatur è vibicibus quam ſudor profluit è vultu, triſtes illos oculos ad nos conuertit, & ne ſuo merito eorum quicquam pertuliſſe à nobis judicetur (qui plerumque immemores nec grati ſa-

tis,

tis, quia omnia hæc euenisse noſtra cauſa non ſat cogitamus, neque eum penitus abſoluimus, & cum Judæis condemnamus) ita vnumquemque noſtrum monet ac compellat: *Popule mi, quid feci tibi? aut quid moleſtus fui tibi? reſponde mihi.* Ad imaginem diuinitatis meæ te creaueram, cum primum te è puluere formarem. Ingratus, inobediens, ſuperbus, arrogans, ambitioſus, dum vis mei eſſe ſimilis, Diabolo ſimillimus es factus, à quo es ſeductus. Imaginem diuinitatis meæ abjeciſti, ego humanitatis tuæ iterum aſſumpſi. Ante damnatus quam genitus, mox conceptus, nihil aliud quam ſpuma vilis eras, quæ ex ſanguine impuro mox coagulatur & in carnem tandem creſcit ac formatur. quæ ſi probe educata & cum maximo labore ſaginata fuerit in terra, vermium ſagina tandem fit & pabulum ſub terra. Talis tu cum eſſes, cœli Domino ac terræ, in conſpectu cujus aſtra ſunt immunda, perſuaſiſti, vt quod maxime abjectum in te eſſet, ineffabili amore tui victus ac commiſeratione, aſſumeret. Aduentum meum Patres olim ſuſpirauerant, Moſes balbutierat, Dauid facundiſſime cecinerat, Salomon deſcripſerat, Eſaias vno hoc ſolatio languentem mei deſiderio ac expectatione populum tot ante annos ſuſtinuerat. Veni tandem & hoſpitium quæſiui. Locum non inueni: neque cuiquam ſuum præripui. Inter armenta ac pecudes infelix infans, cum hoſpitium in terra, terræ Domino ac cæli, nullum intereſſet, tanquam peregrinus ignotuſque, abjectus ſum. Speraueram futurum, vt, quem propter majeſtatem intelligere non poteratis, eum, cum ad vos veniret, viueret vobiſcum, ac vobiſcum habitaret, ſuauiſſime ac humaniſſime ageret, nemini grauis, omnibus vtilis, morbos pelleret, diabolos ejiceret, animæ ſalutem aberrantibus monſtraret, ſaltem amaretis. Si quem cæcum vidi, ei oculos aperui: ſi quem claudum, ei pedes reſti-

reſtitui, ſi quem mutum, vocem ei reddidi. Si quem fame oppreſſum aut eſurientem vidi, eum paui. vbi panis non ſufficeret, miraculum ſufficiebat. Si quæ mater vidua ac orba, vnicum lugebat, ſi quæ ſoror fratrem; vitam reddidi vtrique. Si quæ muliercula peccatrix, vitæque ſordibus infecta, aquæ hauriendæ gratia, ad puteum accederet, meliorem illi dedi quam quærebat. Peccatores non abhorrui, publicanos etiam acceſſi. Cum omnibus familiariter verſatus ſum. *Nunc ergo habitatores Ieruſalem & vos viri Iuda, inter me vineamque meam judicate. Quidnam eſt quod vltra facere vineæ meæ debui, nec feci?* Cur, cum expectarem vt vuas produceret, ſpinas, ecce, quibus caput meum frangeret, produxit? pro vino, quod à me acceperat, acetum protulit, quod morienti propinaret: pro cœleſti pane, quo eſurientes in deſerto paui, myrrham ac fel merum dedit, quod languenti Domino ac ſitienti funderet? *Væ mihi, mater mea, quare genuiſti me virum rixæ? Non fœneraui, nec fœnerauit mihi quiſquam in vniuerſa terra: omnes maledicunt mihi. Concluſit me Deus apud iniquum, & impiorum manibus me tradidit. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obſederunt me. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua ſum effuſus, & diſperſa omnia ſunt oſſa mea. Factum eſt cor meum tanquam cera in ventris mei medio liqueſcens. Aruit tanquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxiſti me.* Hæc & his ſimilia audiuerant Judæi, aut vbique legerant: totam vitam ejus, quæ pleniſſima defenſio illius erat, viderant ac obſeruarant. In templo, in montibus docuerat, docuerat in triuiis: nihil aut celarat, aut diſſimulauerat, aut clam habuerat. Sed videlicet jam tempus erat, vt, quod ante jacta mundi fundamenta Deo viſum fuerat, vnius victimæ oblatione omnia humani generis delicta piarentur. quam ex omni

parte puram, integram, illæſam, neque vlla labe corporis aut animæ pollutam eſſe, antequam in aram tolleretur, (quod & in victimis requirebatur olim) omnes ejus pariter ac Dei hoſtes, confiteri oportebat. neque hoc tantum, ſed honorem illi prius debitum deferre. Nihil enim fruſtra, nihil niſi dirigente eo fit, qui ſponte ac volens, à volentibus, & tamen cæcis rabidiſque, opprimitur: qui, quod ſine horrore, & diuinæ admiratione prouidentiæ, ne cogitare quidem poſſumus, vinctus & in poteſtate aliorum poſitus ac datus, adhuc quicquid patitur diſponit. Quicquid enim illi tribuit Eccleſia ac ſui, prius illi tribuunt per jocum qui illudunt. Ridet miles Dominum: ſed ita vt adoret. *vt in ejus nomine flectatur omne genu.* Regem eſſe negat: interim coronat. Sed & Regi calamus pro ſceptro datur: &, ne quicquam deſit, pro abjecta veſte, purpura inducitur. Denique, quem valide contemnunt impii, Prophetam tamen eſſe, dum hoc nomine ſalutant, etiam fatentur. Habes Deum, Regem, & Prophetam. Vnde hæc ſcientia Romanis? Cœlo ſic volente. cujus totum hoc negotium arbitrio diſponitur. Eodem plane modo, quo & innocentia damnati vindicatur. Judas innocentem oſculo tradiderat, quem paulo poſt abſoluit. Internus enim tortor, quem ſceleſtus nemo ſuperat aut flectit, tanta vi vrebat animum ac cruciabat, vt obſcœnam mallet mortem cum dolore, quam cum lucro vitam omni morte grauiorem. Pontius indignum eſſe pœna ſæpe fuerat teſtatus: qui, ne hoc lateret, manus toto populo ſpectante abluit non ſemel. idem, populi fuiſſe ſeductorem, magno animo inficiatur. Herodes, cujus taciturnitati illudere non timet, ejus tamen condemnare innocentiam non audet. &, quod ſine dubio diuina diſpenſatione factum eſt, veſte candida indutum, quæ integritatis nota eſſe ſolet, à ſe iterum dimittit. Joſephus

ſephus ex Arimathæa oriundus, præclariſſimus Senator, ne quid præter animi ſententiam ſtatueret, ſenatu toto illo die abſtinendum ſibi putat. Judæi falſos teſtes dum adornant & hoc publice apparet, nullius eſſe ſceleris compertum coram judice teſtantur quem non aliter accuſant. Iidem quem ſeditioſum eſſe clamant, Regem ſuum eſſe in eâdem cruce legunt, in qua tanquam noxium condemnant. Summus ſacerdotum Caiphas, Rei ſpiritu correptus, ejus fit propheta quem perſequitur. vt ingenti ore, ſimul & abſoluat eum quem accuſat, & arcanum cœli ac ſalutis prædicet myſterium: *Expedire, vt pro cunctis vnus moriatur.* Solus ſupererat Diabolus: qui cum hoc vnum ageret, vt Dei Filium opprimeret, ita tamen etiam hoc tempore in poteſtate ejus erat, vt, quod multi ex antiquis crediderunt olim, inuitus plane ac coactus, innocentem eum eſſe qui accuſabatur, per vxorem judici denunciaret. Ab iis ergo abſolutus, à quibus nihilominus damnatur, trophæum magnus imperator veritatis, non ſupplicium flagitii, aſcendit. Stabat Deus Pater, maximus agonotheta, cum familia cœleſti, vt laborem Filii ſpectaret, cui omnes inferorum pœnas & humani generis reatum impoſuerat. Stabat Deus Sebaoth, tanquam ignis deuorans, tanquam torrens exundans, tanquam leo rugiens, tanquam turbo confringens, qualis ſæpenumero iratus à Prophetis deſcribitur: &, quod ipſas inferorum pœnas aut excedit aut adæquat, iram ſuam, quam aduerſus omnes homines conceperat, hic vni imputabat. Hac oppreſſus mole, præ qua omnes tyrannorum cruciatus ac dolores, præ qua omnes pœnæ martyrum, vel ſomnii vel vmbræ inſtar ſunt, ad vltimum certamen trahitur. In quo hoſtis generis humani, primus ille ſerpens, debellandus erat. qui, vt hominem è Paradiſo deturbarat, ita æternis jam addictum ſuppliciis ac pœnis,
in

in neruo ac vinculis concluſerat. Debellanda mors erat, quæ in omnem vbique carnem regnum obtinebat. Cum his congreſſurus maximus athleta, extra vrbem, tanquam publicum bidental, ne contagione ſua quemquam ſcilicet pollueret, ad infamem ſceleſtorum pœnis locum, non deducitur ſed trahitur. quem à mortuorum craniis, quæ paſſim ſparſa ibi eſſent, accolæ indigitabant: vt in caſtris ſcilicet & in arena ſua mortem expugnaret. Quodſi ex Hebræis ſequimur nonnullos, idem prorſus fuit locus, in quo Adam olim fuerat ſepultus: vt vis mortis, ipſis hoc Judæis nos docentibus, in eo frangeretur loco, vbi primum cœperat graſſari. Ita in conſpectu hominum ac Angelorum, inter cœlum medius ac terram, cruci mancipatur: ne res tanta clam perageretur. In extrema hac neceſſitate, in angore mortis, in dolore inferorum, ab irato quaſi Deo deſtitutus ac contritus, nondum hominem amare deſinit. Latronem enim ſeruat: pro interfectoribus precatur. Ita Deo immortali ſanctam illam & amore noſtri vſque ad ſummum vitæ halitum flagrantem ſauciamque animam committit. Quid de vobis autem, ô Judæi, dicam, quorum barbaro furore ſimul & fatali cæcitate, facinus peractum eſt? Quæ vox hic, quæ eloquentia ſufficiet, quæ lingua deſcribendo huic ſceleri par vnquam fuit? Occidiſtis, occidiſtis, vitæ fontem. Dei primogenitum, orbis creatorem, Regem Iſraëlis: ſuſtuliſtis agnum illum innocentem, in quo dolus non erat: principem æternæ pacis, fecialem gratiæ, diuinæ caritatis oratorem ac legatum ſuſtuliſtis. *O quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die ac nocte! Flebo fletu Iahzer, inebriabo te lacryma mea Heſebon & Eleale. Iuſtus periit, & non eſt qui cogitet in corde ſuo:* cœli Dominus necatur, & non eſt qui hoc ſpectare ad ſe exiſtimet. Abominanda natio ac exſecranda, ſine conſilio, prudentia,

dentia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

dentia, ac mente, Dei qui genuit te, oblitus es, oblitus, inquam, Dei es qui te creauit. Parentem omnium ac creatorem occidiſti. *qui te ex Ægypto eduxit, per deſertum & imaginem mortis: per terram, in qua vir non ambulauit, neque habitauit homo*, qui te pane Angelorum pauit, panem, inquam, Angelorum tibi in deſerto dedit. *qui te circumduxit, qui inſtruxit te in vaſtitate terræ, qui te cuſtodiuit tanquam oculi pupillam. Sicut aquila quæ nidum ſuum excitat, quæ ſuper pullis ſuis cubat atque expandit alas ſuas, ita te aſſumpſit & portauit. Solus Iehoua te deduxit, & non fuit tecum Deus alienus. Obſtupeſcite cœli ſuper hoc, & portæ ejus deſolamini vehementer. Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Aſcalonis, ne lætentur forte filiæ Philiſtiim, ne exſultent filiæ incircumciſorum.* Faciem quam in Horebo non viderunt, cujus majeſtatem ferre Angeli non poſſunt, ſicut olim igne, ita nunc veſtitam carne, conſpuerunt: ſanctum Iſraëlis fuſtibus ac pugnis ceciderunt. Suſtulerunt Deum exercituum, qui viuit in æternum: nomen illi eſt Jehoua. Quod quidem nomen cum ex ore & confeſſione veſtra, ſolum inter ea quæ attribuuntur Deo, vere ejus exprimat eſſentiam, atque id Prophetæ veſtri, huic quem in crucem ſuſtuliſtis, tribuant non ſemel atque aſſignent, quid eſt, ô dementes, ô fanatici, quod opponatis? Cujus literas ac ſyllabas, inepti, præ horrore ſuperſtitioſo non effertis, ejus filium, ô miſeri, imo ipſum, cui conuenit hoc nomen, ſuſtuliſtis; ejus ſanguinem, cum corpus veſtra cauſa aſſumpſiſſet, canes furioſi, effudiſtis. Ecce autem ſcelus veſtrum: Cœlum horret & in nubem cogitur, terra trepidat atque horret, duriſſimæ ſcinduntur petræ ac diſſiliunt: cuncta elementa ſentiunt flagitium & clamant. Totus orbis damnat factum veſtrum, & abſoluit eum quem damnaſtis. Solem quoque è cœlo expuliſtis: qui ne mortem Domini ac creatoris ſui

pariter

pariter ac veſtri, videat, caligine horrenda, orbem, & cum eo vos inuoluit. vt qui hactenus per vniuerſum lucis ſuæ vim ac radios diffundit, tanquam exul ac proſcriptus hoc facinore tam fœdo, nihil vobis præter tenebras relinquat. Quid in cœlum oculos attollitis? quid hæretis? quid miramini? quid trepidatis? quid ignari inter conſcientiam delicti & inuſitatæ noctis ſpectaculum verſamini? Nullus naturæ hic defectus, nullus lunæ eſt occurſus, nulla radiorum eſt auerſio. Nullum hic draconis càput, nulla cauſa eſt quam prætexatis, niſi ejus qui hac morte profligatur. cujus vos mancipia ac adminiſtri, mulieris ſemen & promiſſionem veſtram, quantum quidem eſt in vobis, ſuſtuliſtis. *In ipſo vita erat, & hæc vita erat lux mortalium.* Noctem quam videtis, non eſt temporis, ſed injuſtitiæ. Dies tenebrarum & caliginis. Dies turbinis ac nubis, quem Prophetæ olim prædixerunt: dies exſecrabilis, abominandus, dies ſanguinis eſt quem videtis. Hoc eſt quod legiſtis olim, *cataracta de excelſis ſunt apertæ, concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra, ſicut ebrius.* Et hoc quia ſuſtuliſtis eum, *qui dat Solem in diei lumen, Lunam & ſtellarum ordinem in lucem noctis. Qui præcipit Soli, & non oritur: ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.* Terra creatorem, petræ Deum, templum, ſacerdotem proprium agnoſcit: qui poſt antiquatas leges, poſt exauctoratas ſuperſtitiones, cultum jam in ſpiritu ac corde, templum jam conſtituit in mente. Simul autem veli fractio oſtendit, omnibus jam ſacris adueniſſe finem, poſtquam vna victima litatum eſſet, quæ & aboleret omnes, & in qua continerentur omnes. Holocauſtum enim abſolutum erat: nam propitiandi cauſa hic offerebatur. Holocauſtum penitus perfectum erat: nam diuino caritatis ac amoris igne tota victima abſumebatur.

Holocauſtum, in quo nihil penitus deſiderares: cujus odor Deo erat acceptiſſimus. Libamentum erat abſolutum: mundiſſima farina, nullo peccatorum aut iniquitatis inquinata fermento, cujus pars in ara crucis Domino offertur, pars edenda nobis ſacerdotibus relinquitur: qui ſpirituali iſto cibo in æternitatem vitæ ſaginamur. Erat & Pacifica perfecta, quæ pro pace Deo deſtinatur: nobis autem animi tranquillitatem attulit & pacem. Porro nulla vſquam tanta reperiri potuit ſub lege, quæ pro toto genere humano Dei iram expiaret. Ideoque aut in æternum torqueri hominem ac mori, aut pro eo ſemel mori ac torqueri Dei filium oportuit. Quid ſalutis noſtræ ſacramentum rides impie? quid ludis? quid in cœlum cornua ſuſtollis? quid miraris pati eum poſſe, quem ab omni paſſione Deitas ſejungit? Audi quid Eccleſia reſpondeat: Pati Deus dicitur per vnionem, qui non poteſt pati per naturam. Hic cum Deitas in patiente eſſet, longe tamen aberat à paſſione. Audi iterum profane. Is qui moritur in cruce & qui viuit in æternum, is qui patitur in terra & non patitur in cælo, cujus corpus patitur nec tamen patitur cum corpore, is qui vincitur à morte & qui mortem vincit, licet non vnius ſit naturæ, vnus tamen eſt redemptor, vnus tamen eſt ſeruator, vnus tamen eſt perſonâ. ſicut anima & corpus ſunt diuerſa, vnus tamen homo eſt vtrumque. Imperator ergo noſter moritur, & mortui reſurgunt: imperator animam expirat, & qui expirarunt, eo ſic volente redeunt in lucem. Corpus enim moritur & redit: Verbum quod in corpore, operatur nihilominus & vincit. Hoc caligine obducit cœlum, hoc abyſſos terræ quatit, hoc centurioni, imo populo inuito, vocem illam exprimit, Dei eſſe filium qui moritur. Caro eſt quæ trepidat, quæ horret, quæ ad mortem vſque, ſola ejus recordatione, contriſtatur: Verbum eſt quod ſponte,

ſponte, ac vltro, maximum humanæ nunc ſalutis exſequitur negotium. Corpus cum latronibus torquetur, nec à Deo adhuc Verbum ſeparatur. Verbum quippe ejuſdem eſt adhuc ſubſtantiæ cum Deo, quamuis caro figitur in ligno. Corpus denique eſt victima ac ſacrum, Verbum eſt ſacerdos. qui decretam ab æterno liberationi noſtræ victimam, æterno Patri mactat & commendat. Audi iterum profane: Qui ex ventre naſcitur in terris, idem eſt cum eo qui non incipit: ſicut qui in crucem tollitur ac dolet, idem eſt cum eo qui non patitur: vtrumque enim non vnius eſt naturæ, ſed vnius tamen in quo vtraque eſt vnita. Audis vocem illam infelicem, quam ſupremam, tanquam è dolorum ac calamitatum lacu, Dei filius emittit, DEVS MEVS, DEVS MEVS, QVARE ME DESERVISTI? Quid hic cauillaris? Carnis vocem audis, quæ non Dei ab humanitate ſeparationem, ſed humanitatis denotat calamitatem. non enim deſeri ab eo poterat aut linqui, à quo nullo modo poterat ſejungi. Audi iterum, qui Dominum oppugnas, & qui parum putas ſemel obiiſſe, qui humanitatem ejus rides, & priuatus omni ſenſu, maximam ſublimitatem nondum expendiſti. Quis Romanus vnquam Cæſar vocem edidit in curia, qualem imperator noſter edit in ſupplicio? Clauis vndique transfixus & affixus ligno, cruciario pendenti, Hodie in Paradiſo, inquit, eris mecum. Homo ſceleratus ſubito conuertitur, conuerſus peccatorum accipit remiſſionem. & qui latro venerat in crucem, Domino jubente martyr moritur non homicida. Iterum hoc dicam: Is quem obiiſſe confitemur, ne in morte quidem minor eſt quam fuerat in cœlo. Loquar etiam audacius, ſi lubet: Deus cæditur, illuditur, conſpuitur, ac moritur: nihil tamen horum patitur diuinitas. quæ humanitati firmiter adhæret, non ne nihil ſentiat humanitas, ſed vt cum diuinitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

pariter triumphet. O beatum diem, quo hæc caro, fœda illa & infelix, inquam, caro, cum natura primum jungi cœpit, quæ nec mori poteſt neque quicquam poteſt pati. vt diuinitatis vnione ſeruaretur, quod humanitatis vinculo conjungitur. Sed feliciorem longe illum, quo cum deitate ſic conjuncta caro noſtra, cui pro peccatis in æternum erat moriendum, ita paſſa eſt ac mortua in alio pro nobis, vt qui nec dolorem ſenſimus nec mortem, tamen reſtituti ſimus pariter in vitam. Sicut enim Deus noſtram induit in vtero naturam, ita mortem noſtram obiit in ligno. Quicquid enim paſſus eſt vt homo, paſſus eſt pro homine. à quo jam non magis poteſt ſeparari, quam ab altera natura, cum qua hanc conjunxit vt ſeruaret. O clementiam ingentem! ô clementiam immenſam! ô benignitatem nullis verbis, nulla hominis oratione exprimendam! Dominus qui benedictus eſt in ſæcula, qui ſæcula creauit, primo factus homo, tandem factus exſecratio pro homine. O beatum diem, quo draconis caput frangitur, Leuiathan conteritur, Behemoth, immenſum animal ac potens, perit penitus ac profligatur, peccator tollitur in cœlum, cœlum vero clauſum hactenus ac obſeratum, paſſione Seruatoris aperitur! Hactenus ingreſſum Paradiſi flammeo cum enſe obſedit Cherub: nunc extinctus ignis, gladius ſublatus eſt, poſtquam igne caritatis cœli limen Dei filius exuſſit. quod vt cuiuis homini patêre quiuis credat, patet primo omnium latroni. Soli ſanctitatem ſibi vindicabant tum Judæi. hi rejiciuntur. Qui formarat ſibi hominem, nunc format ſibi populum. Phariſæos damnat in Eccleſia, latrones ſeruat in ſupplicio. Synagogam vt ſuperbam præterit: Eccleſiam in cruce ſibi fundat: imo inchoat ex improbis, quos moriens regenerat, Eccleſiam. Quid Diabolo fuiſſe animi putamus, cum videret morbos ſibi eripi, damnatos

jam

jam in ipſa morte, à damnato tot ſuffragiis abſolui: cum videret, tantam eſſe poteſtatem Jeſu morientis, quanta nulla vnquam fuerat cujuſquam imperantis? Cum videret, non è ſaxis, ſed jam è patibulo, ac ipſo prope inferno, Abrahamo excitari ſemen, quod per ſolam fidem recta tenderet in Paradiſum. cum videret, Dei Filium, poſt contumelias, poſt colaphos, poſt vincula, in morte denique ipſa, ſic ædificare Eccleſiam. Adhuc, inquam, promouere hæreditatem illam ſuam, illud patrimonium, quod ante conditum hunc orbem, ad æternam vitam & felicitatem nunquam perituram, ex humano genere, ex ipſis peccatoribus, ſelegerat. Hæreditatem, quam potentia diuinitatis ſuæ ſicut olim fecit & creauit, ita vi humilitatis ſuæ, ita precio cruoris ſui, ab infernis poteſtatibus & morte vindicauit ſibi ac redemit. Quam Prophetæ conuocauerant, compegerant Apoſtoli, Euangeliſtæ, gratiæ præcones ac miſericordiæ, à terrore legis & immenſo ceremoniarum jugo, in antiquam libertatem iterum reſtituerunt. Populum, per vniuerſum terræ orbem, ſparſum ac diffuſum, & qui tamen ſpiritu conjungitur: qui vt nihil in hoc mundo poſſidet, ita longe ſupra mundum animo aſſurgit. qui in morte Seruatoris ſui gloriatur, neque quicquam præter Chriſtum ſuum, eumque affixum cruci, profitetur: populum inuictum ac inexpugnabilem, qui per ignominiam & paupertatem, per contemtum mundi ac ludibria, & propagatur & accreſcit: qui ingenti animo & ſpiritu inuicto ducem ſuum fortiter ſecutus, non armatus Stoicorum pertinacia ac faſtu, nec perſuaſione credula deceptus, ſed illius ſacramento auctoratus, cujus ſanguine nutritur, cujus carne in hac vita ſpirituque paſcitur ac ſuſtentatur, ſupra reges omnes ac tyrannos, ſupra metus omnes ac terrores, longe aſſurgens, vnum hoc laborat, vt cum ſuo capite jungatur, ſicut caput i-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

pſum jungitur cum Deo. Cujus partes, cujus membra ſinguli cum ſimus, ejuſdem ſubſtantiæ cum redemptore noſtro, ſicut ipſe ejuſdem eſt cum Deo, qui per mortem ejus viuimus, per vitam ab hac morte reuiuiſcimus, quamuis in hoc mundo, à mundo tamen ſeparati, quamuis in hac carne, ab ejus nihilominus imperio ac poteſtate liberati, ſequimur te triumphator, te redemptor, te ſeruator, bone JESV: ſequimur te, ſi non corpore, at affectu certe, at certe lacrymis ſuſpiriiſque: ſequimur, & magnitudine amoris tui penitus abrepti, poſtquam ſingula, quæ nullo noſtro merito pro nobis ſubiiſti, accurate expendimus, vbi ad ſupremas has afflictiones tuas, ad horrendam illam paſſionem tuam ala contemplationis peruenimus, ſub cruce tua, impotes reuera noſtri ac immemores, deficimus. Ibi merito ploramus, ibi ineptas cogitationes noſtras, ibi juuentutis noſtræ vanitatem, & fallacem ſcientiæ opinionem merito afflicti ac attoniti deponimus. Ibi caritatis tuæ infinitæ ac inæſtimabilis memoria medullitus percuſſi, penitus liqueſcimus. Ibi denique exclamamus, *Aſcendiſti in altum, captiuitatem cepiſti, Domine.* Ibi exclamamus, *Quid eſt homo, quod es memor ejus? quid eſt filius hominis, quod eum viſitaſti?* Bone JESV, quid eſt homo, quod eum viſitaſti? *Pelle & carnibus veſtiuiſti me, oſsibus & neruis compegiſti me. Memento quæſo, quod me ſicut lutum feceris, & in puluerem reduces me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum coagulaſti me? Nonne vt putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea?* Et vnde hoc mihi, Jeſu optime, vt morte Domini ac Dei mei liberer à morte? Video amorem, ſed immenſum: amorem ſine modo, ſine fine: amorem ſub quo intellectus deficit ac torpet: præ quo ratio caligat. Ego, Jeſu optime, peccaui, & tu paſſus es. imo ille ego qui peccaui, in te paſſus ſum: abſolutus ſine pœna, liberatus ſine morte:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

morte: ſed à morte tamen. Naturam meam in te tranſtuliſti, vt quam in me penitus corrupi, in hac ipſa per te innocentiam haberem: diuinam vero conſeruaſti, vt haberem gloriam ac dignitatem; vtramque conjunxiſti, vt conjuncta humanitati Deitas, Deitati humanitas, quæ calamitatem meam ſenſit, affectus meos induit, eum, quem horrebam tanquam judicem, vniret mihi in parentem. Quid dicam, aut quo pacto dicam? Non enim mihi conſto aut in me conſiſto, vbi de te cogito. Tu immenſus, infinitus ac non circumſcriptus, expers paſſionis, expers mortis; hanc anguſtam, miſeram, finitam, circumſcriptam, paſſioni denique mortique obnoxiam hanc carnem, præ amore noſtri induiſti: quam per famem, ac ſitim, per calamitates, per injurias, per flagra, per ſanguinem, per ſputa, per mortem, per ſepulcrum, tractus, verberatus, ac membratim diuulſus, Diabolo ſpectante, cum diuinitate tua pariter conjunctam, qua indutus vnam in diuina eſſentia conſtituis perſonam; ſupra omnes angelos, ſupra omnes creaturas, quæ in cœlo & in terra ſunt, ad Dei Patris, Dei inquam Patris, dexteram nunc collocaſti. vt qui ante vſque ad inferos depreſſi fueramus, nunc in ipſa Deitate, tecum & per te, recenſeamur. Porro cum hæc ipſa caro, quæ in te nunc ſolide triumphat, cæterum in nobis adhuc ſub peccato premitur, memoriam tantarum rerum aut non ſatis colat, aut facillime deponat, etiam hic adſis quæſo nobis ac ſuccurre. Fac, vt oculos non corporis cum Thoma, verum fidei inuictæ, qui ſunt inſtrumenta vitæ, perſpicilla ſæculi futuri, vſque in latus tuum & in tua vulnera mergamus. Vt mens noſtra, ſeparata ab hoc corpore, diuulſa ab his ſenſibus ac curis, quibus arcte nimium adhæret, cruci tecum affigatur, & amore ejus gloriæ, quam ſolus nobis præparaſti, inardeſcat: donec tu cum plena poteſtate, vultum illum tuum, quem in terra con-

ſpuerunt impii, in nubibus oſtendes, vt ſententiam de omni carne judex vnicus pronuncies. Nos autem, quos cum Deo Patre jam conciliaſti, nos pro quibus mortuus es, paſſus ac ſepultus, quorum chirographum Diabolo ereptum diſcerpſiſti, quos tantiſper carne tua paſcis, poculo amoris tui ac cruoris hic inebrias, ad te, te, inquam, penitus aſſumes, vt ibi vnum cum capite ac carne noſtra ſimus, ſicut & tu vnum es cum Deo: qui cum Patre & cum Sancto Spiritu, Deus in æternum es. Amen.

De conjungendis Græcorum lingua & diſciplinis. Habita in auditorio Philoſophico. IV *Feb.* CIↃ IↃC XI.

ORATIO XXVII.

ATHenis, Auditores, cui ciuitati ac Reipublicæ omnium artium ac diſciplinarum natales & incunabula debentur, moris fuiſſe accepimus, vt qui magnis vellet imbui myſteriis, quod aliquamdiu nemini licebat, paruis ante imbueretur. Siue, quod paulatim ad majora veniendum judicarent, &, in ſacris quoque diuiniſque rebus, ordinem naturæ comprobarent: ſiue quod indignum abſoluto aut majori judicarent ſacro, qui non in minori præparatum recte prius animum haberet. Vtriſque vero qui initiatus eſſet, eum rebus omnibus florentem ac ornatum, ad extremam vſque ſenectutem; poſt hanc vero vitam, in conſortium Deorum piarumque animarum, peruenturum autumabant. Quod in ſacris faciundum illi judicabant, id in artibus ac diſciplinis, quibus omnis vita noſtra conſtat, omnis noſtræ ratio felicitatis continetur, quas myſteria, quas, ceremonias, ac ſacra, recte dixeris, ſeruandum eſſe, mihi quidem ſemper placuit. Vt, nimirum, poſtquam ſemel iis ſtudiis iiſque diſciplinis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nis, ad quas natus eſt, humanus ſe emancipauit animus ac tradidit, ſine vlla protenus difficultate ac mora, viam inoffenſam teneat, ac finem ſuum conſequatur. Parua autem ſacra ac myſteria, non eas modo artes voco, ſine quibus ad majores peruenire nemo poteſt: ſed & reliqua ſubſidia atque ornamenta, quæ ad eas melius exactiuſque addiſcendas requiruntur. Jam cum conſtet, non vnius aut alterius ex ore, neque ab iis, quos communis patria ac tellus eadem conjunxit; ſed à multis diuerſiſque, qui vt lingua, ita ratione ac vſu, ſeparati ſunt à nobis, hauriendam eſſe ſapientiam; videndum eſt, ne quorum artibus ac diſciplinis hic carere nemo poteſt, horum monumenta ſine vſu ac ſcientia ejuſdem linguæ, inutilia efficiamus: ac ne fructum, qui ex omnium ætatum ſummis maximiſque ingeniis offertur, ipſi nobis negligentia aut potius torpore intercipiamus. Qua de re cum breuiter dicturi ſimus, peto, vt, quod eſt amoris ac beneuolentiæ, benigne; quod ſtudii ac diligentiæ, attente audiatis. Neminem ego quidem inueniri vſquam, Auditores, reor, qui cum ſcripta Romanorum legit atque examinat, in quibus omnes quotquot ſumus prope à teneris verſamur, quorum mores, inſtituta ac virtutes ſingulas, cum ipſo eruditionis lacte haurimus, non, vt majeſtatem ejus gentis, ita dignitatem, conſtantiam, ſplendorem, ſecum admiretur ac ſapientiam, dignamque fere ſolam judicet fuiſſe, cui faſces ſuos orbis traderet ſubmitteretque, quæ ſubjectis parceret, ſuperbos debellaret, leges poneret volentibus, nolentes vi atque armis frangeret, debilitaret, atque abjiceret: Oceano imperium; virtutem atque exiſtimationem, cœlo & æternis illis ignibus ac flammis terminaret. Quæ cum omnibus ſint admiranda, nemini ignota, ampliora tamen ac majora ſunt quæ nunc ſpectamus: eruditio videlicet ac diſciplinæ, quas æternis ad poſteri-

 tatem

tatem monumentis conſignatas tranſmiſerunt. Quæ ſi quem non mouent, rapiunt, accendunt, is hæredem ſe indignum in poſſeſſionem, quam tot magnæ illuſtreſque reliquerunt animæ, admiſſum ſciat. Ego vero, Auditores, ita judico ac ſciſco: Quemadmodum qui equum modis omnibus pulcherrimum ac bene habitum, in vſum belli aut quemcunque alium empturus eſt, de educatione primo omnium inquirit: ita fieri nec poſſe nec debere, quin in quibus eruditionem tantam, tantam ſcientiam videmus ac virtutem, inſtitutionem quoque eorum ad nos pertinere exiſtimemus. Conſtat vero inter omnes, puerum Romanum, loco ac familia honeſta natum, eo ingenio ac indole inprimis, quæ percipiendis diſciplinis apta haberetur, cum ætate ea eſſet, cui prima literarum credi rudimenta ſolent, Græcam linguam, tum plerumque, ſæpe etiam cum lacte ac in gremio nutricis, imbibiſſe. Exiſtimabant enim viri ſummi, neque ad eruditionem ſapientiamque minus quam ad imperandum nati, quibus præceptoribus per omnem vitam neceſſario vtendum ſibi eſſet, eorum ſine magno inſtituti ſui detrimento linguam ignorare ſe non poſſe. Indignum vero illis videbatur ac pudendum, ſæpe negotioli non magni cauſa aut commercii, ſermonem quoque barbarum addiſci: eum vero, qui non tam vnius populi quam eruditionis vniuerſæ ac ipſius eſſet ſapientiæ, contemni. quod ne in matronis quidem, quæ nobiliores erant, excuſabant. Inter quas vt quæque, vel prudentia vel generis ſplendore excellebat, ita expeditius ac elegantius ſermone hoc vtebatur. quæ hinc venuſtates omnes, omnes elegantias, lepôres, in ſermone quoque patrio, cum viſum eſſet, mutuabant, niſi quod, quemadmodum rotunditatem linguæ ac fatalem mirabantur elegantiam, ita in pleriſque vtilitatem ejus ſibi proponebant. Erant tum Athenæ Atticæ, Palladium terrarum, templum eruditionis ac delubrum,

lubrum, totiuſque ſapientiæ emporium commune. vbi, quaſi ad vberrimum mercatum, omnes, qui vel Reipublicæ jam deſtinati, vel in contemplatione vitæ fructum habituri erant, aliquamdiu verſabantur. Quo cum cognitione linguæ penitus inſtructi perueniſſent, non vt peregrini, ſed vt ciues, in vberrimos ſeſe omnium ſcientiarum fontes auidiſſime ingurgitabant: animos ad magna natos, tum præceptis, tum magnorum hominum exemplis informabant: militarem diſciplinam, partim è docentis ore, partim & è muto ante tirocinia doctore hauriebant. Vni vero eloquentiæ qui incumbebant, vel vtrâque ſe vel Græca tantum primo excolebant. Eſt autem ſermo ac oratio Græcorum, &, cum ſe attollit, grandior ſublimiorque, &, cum deprimit, venuſtior vrbaniorque, &, cum linguis vtitur, quas plures habet, ac diſtinctas, imitabilis omnino nulli. vt nonnunquam neque ab alia repræſentari poſſit, & ad intellectum ejus ipſa cogitatione opus ſit. Adde ſuauem literarum conſpirationem & concurſum: adde compoſitionis incredibilem felicitatem: adde genera dicendi propria, vrbana, delicata: adde quicquid cæteræ mirantur & non habent. vt Deorum quodam munere aut fato, ineffabilis hæc indoles ac lepor vni huic contigiſſe videatur. Sed ad vſum ejus redeamus: quem cum populo Romano, etiam hoc tempore, communem ſinguli habemus. Græciam enim illam, Auditores, illam, inquam, Græciam, vere ſæculorum omnium magiſtram, omnium ſcientiarum vnicam parentem, ſi quis hodie euerſam ac deletam penitus exiſtimat aut aliis perſuadet, mihi quidem furere ac vaticinari ſemper viſus eſt. non in muris enim, non in mœnibus certiſque terminis, qui facile mutari aut transferri ſolent, ſed in excellentia ingeniorum, in diuinis æterniſque mentium magnarum motibus, in ipſius denique, quæ nec extingui nec deleri poteſt, ſapientiæ amplexi-

bus, & quaſi ſinu, excellentiam illius ac diuturnitatem Deus immortalis collocauit. Quodſi recte rem ſubducimus, eosdem, quibus Populus Romanus olim vſus fertur, quoſque æternis laudibus in cœlum extulit, relictos nobis hodie videbimus doctores, paucis admodum exceptis ac ne conferendis cum his quidem, quos ætatis ante nos injuria abſumpſit. Viuit pater omnium, qui cæteris præiuit omnibus, autoritate pari apud ſingulos, Homerus. Viuit Ariſtoteles & Plato, ſummi ſapientiæ conſulti: viuit Muſa illa Attica ac philomela, Xenophon. à quibus omnis fere ad Romanos ſapientia peruênit. Poëtæ viuunt, oratores viuunt ac hiſtorici, viuunt, ſi non omnes, certe eximii ac ſummi. Neque minus bene merita de nobis eſt antiquitas, quod quoſdam ſuſtulit, quam quod præcipuos ſeruauit. Hi jam ciues Græciam conſtituunt, hæ noſtræ, Auditores, jam Athenæ ſunt. Hanc Rempubl. in chartis, hanc in libris, hanc in ſcriptis habemus. In hac ſola magni oratores, magni hodie poëtæ extant ac loquuntur. Epici cum grauitate ſumma Martem referunt quem canunt, Comici in ſocco, Tragici pro dignitate in cothurno ambulant. In hac Sacras literas eruditiſſimi ac facundiſſimi interpretantur viri. In hac leges Imperator nouas illas ſancit & poſtremas. In hac medicinam Cous, & qui illum ſunt ſecuti; in hac ſapientiam tot magni, tot illuſtres ac præclari profitentur viri. In hac omnis grauitas, prudentia ac eruditio; in eâdem omnes Veneres, feſtiuitates, joci omnes viuunt ac lepôres. In hac ambulacrum Ariſtoteles (vir autem quis & quantus!) Plato Academiam, porticum Stoici, hortum Epicurus adhuc habet. Hæc eſt domus ſapientiæ, Muſarum ſedes, eruditionis ſchola, forum eloquentiæ, orbis gymnaſium, ingeniorum palæſtra: hæc Reſpub. inuicta, æterna; immortalis eſt. Sola vetuſtatem fert, nec ſentit: ſola ſibi, hoc eſt Græ-

ciæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ciæ, ſuperſtes, viget etiam hoc tempore ac floret. quæ vt tempore Themiſtoclis in nauibus, ita in ſolis literarum monumentis continetur nunc ac terminis: quibus & ad nos peruênit. Salue domina artium, hoſtis Barbarorum, excultrix ingeniorum, cura, deliciæ, voluptas, deſiderium atque vnica eruditorum oblectatio & amor Græcia. Salue tot imperiorum nutrix ac mater: quæ immenſo ac inæſtimabili ſcientiarum omnium diluuio ac literarum, orbem vniuerſum, ſæcula omnia, ætates omnes inundaſti. Tuo lacte populus Romanus adoleuit primum: tuis monitis ac diſciplinis terræ præfuit: tuo ore ac facundia, adeſſe miſeris, profligare improbos didicit: tuis ex vberibus facundiam ac eruditionem omnem magni illi Romuli nepotes expreſſerunt. Tu Macedonum potentiæ ac armis, nihil præter immortalem ac æternam Demoſthenis oppoſuiſti vocem: qui armatus linguæ ac ſermonis tui grauitate, enthymematum tot fulmina in hoſtem ac tonitrua vibrauit. Tui oratores eloquentiæ totius ſpiritum, vitam atque animam, M. Tullium, dederunt: tuus ille ſeueriſſimus Thucydides Salluſtium ac Tacitum formauit: tuus ille Homerus, è quo, tanquam ex Oceano communi, omnes riuuli ſcientiarum profluxerunt, quem non feliciſſima contagione ac furore myſtico afflauit? qui Maronianam quoque inſtruxit aut formauit majeſtatem. Singuli tuorum, ſingulos in omni arte ac diſciplina perfecerunt: niſi quod philoſophiam ſolam, integram propemodum ac illibatam, tibi conſeruaſti: cujus vix effigiem aût vmbram Romanorum ſapientia expreſſit. Tibi fatum ac fortunam gratulamur, quod ſuperſtes, quod incolumis, quod ſalua, per tot ſciolorum manus, tot ineptias Grammaticorum ac faſtidia, tot gloſſas, obeliſcos, ſtellulas, deliria, ineptias ac ſordes, ad hoc vſque tempus perueniſti: quod, inuita barbarie ac reluctante, cujus

tu crudelitatem præ reliquis ac violentiam experta es, tot ingentes tamen ac inæſtimabiles heroës tui, ſpiritum ac vitam in hunc vſque diem produxerunt. qui jam corpore ſoluti, mentes noſtras ad præclara excitant quotidie atque accendunt: cogitationes dirigunt ac formant: eloquentiæ inprimis ſuccum, ſanguinem, ac robur illud vere maſculum ac vegetum, illud vere tibi proprium ac tuum, non quæſitum arte aut paratum, ſed innatum ac vernaculum ſuppeditant. Illud autem maxime ad nos ſpectat, quod omnino neminem è ciuitate tua, niſi negligentiæ conuictum aut ignauiæ, relêgas. quibus non aqua tu, quod vulgo dicitur, non igni, ſed prudentia, ſed eruditione ac ſcientia tuorum interdicis. quales ſunt, qui linguam tuam aut ignorant aut contemnunt, & cum nihil ipſi per ſe videant aut ſciant, ſolis interpretibus, vt linguæ, ita rerum quæ tractantur plane ignaris, omnem fidem miſeri aſſcribunt. A quibus qui recedunt, alteram in partem nimium abire ſolent. qui in verbis ſemper hærent, & plerumque linguam ſolam diſcunt; quidam tantum vt intelligant, nonnulli vt oſtentent: qui cætera non tangunt, ſed ſecure prætermittunt. inſtrumenta autem ſapientiæ ab ipſa vt diſtinguunt, ita extra eam, cujus cauſa comparanda ſunt, conſumunt. quorum neutri mihi quidem placent. An enim tu, ſi vel natura, vel diuino munere hoc conſecutus ſis, vt cum viris omnium ætatum primis agere ac verſari poſſis, quorum alios de animæ ſalute ac vita recte inſtituenda, de virtute alios, nonnullos de Republ. ac ejus bono, alios de rebus quæ ad contemplationem ſpectant, de natura nempe ac occultis rerum cauſis, diſputantes audias, & hinc omnis vitæ fructus tibi ſit petendus, adeo ignauus ſis ac ſocors, vt addiſcere ea pudeat adoleſcentem, ad quæ ſenex cum aſpires, nihil diſcere ſine iis, nihil ſcire poſſis? aut tam turpiter ſecurus, vt cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tantis viris per miſerrimum interpretem, hominem mendicum forte aut famelicum, agendum tibi arbitreris? Infantes, Auditores, infelices judicamus, quod nutricum ope in ſumendo cibo aliquamdiu miſeri vtantur: quæ plerumque ſuccum ſibi meliorem ſeruant, hos ſaliua ſua paſcunt. Vos audite rem certiſſimam & credite. Idem nobis vſu venit. Saliua putidorum eſt interpretum qua paſcimur: nihil aliud quam ſordes ſunt ac fæces quas voramus: homines inelegantes ac non raro negligentes ſunt quos ſequimur. qui vel non intelligunt quæ ſcribunt, &, vt eruditi ſint, ac linguæ, quam interpretantur, gnari, ad milleſimam facundiæ illius quam interpretantur non accedunt partem. Nunquam enim ego quidem, vt nunc candide vobiſcum agam, arbitratus ſum, vnam vel Herodoti, cujus nectare omni, omni Indicæ arundinis humore ac ſucco ſuauior eſt dictio, vel Platonis aut Hippocratis, periodum vel comma, ea venuſtate à Latinis reddi poſſe, vt non numeri ante omnia ac compoſitio mutetur, vt non occulta illa & diuina Atticiſmi in aliis, in aliis venuſta illa Ioniſmi pereat proprietas ac ſuauitas. Nam Platonem ipſum equidem cum lego, qui cœleſti quodam numine aut oraculo inſtinctus atque impulſus, ſupra omnem eloquentiæ conatum, rapi potius in altum quam aſſurgere videtur, ita tangor, rapior, accendor, vt oblitus ipſe mei ſequar, & quod ipſe fieri à Bacchi ſacerdotibus, cum à Deo ſuo impelluntur, in Ione ait, mel ex aqua videar haurire. In cujus ſcriptis omnibus, ac ſingulis propemodum orationis partibus, præter vbertatem ac prodigioſam quandam vim in dicendo ac ſublimitatem, tot vrbanitates, tot lepôres, tot feſtiuitates, tot vbique Veneres ac Gratiæ, occurrunt, vt, cum Græcia tres finxerit nec plures, mille in ſingulis Sermonibus illius aut Dialogis notare mihi videar. quibus ſapientiæ auſteritatem ita temperauit,

perauit, vt cum alios vtilitatis cauſa & inuiti ſæpe ac coacti legamus, hunc inuiti ac cum tædio de manibus ponamus: in illius autem lectione, tanquam in beatis inſulis, inuſitata quadam voluptate ebrii, ac quibuſdam quaſi immortalium Deorum condimentis delibuti, qui iiſdem ſapientiæ ac linguæ myſteriis imbuti ſunt, verſentur. Quæ enim ille ſenſuum oblectamenta, quas illecebras omiſit? quos non laqueos ac elegantiarum retia lectoribus objecit? in quæ qui vel ſemel ſeſe induit ac dedit, niſi forte ab omni prorſus comitate alienus, niſi voluptatem omnem animi ac ſenſuum, niſi omnes denique delicias atque oblectationes, quas ingenui ac liberales admirantur, reſpuat atque aduerſetur, periculum non leue eſt, ne, tanquam in jucundo quodam labyrintho deprehenſus, pedem ægre referat: &, quod ſociis vaferrimi illius Ithacenſis eueniſſe dicitur, diuinum loti hujus guſtum, nunquam, vel ex ore, vel ex animo deponat. Siue enim Socratis hoſpitium intuearis, non cauponam hercule aut vinariam inuenies tabernam: ſed opacam amœnamque arborem, patulis ſuauiterque viridantibus diffuſam ramis: quam hinc delicato frigore aura lenis ventilat ac mulcet, fons argenteus Iliſſus delicatiore temperat: illinc, pſaltriæ Muſarum ac fidicines cicadæ, voce jucundiſſima demulcent, hoſpiteſque loci hujus, ſicut ipſe loquitur, exemplo ſuo prouocare ac laceſſere videntur. Inter quas, haud aliter quam æmulus earum ac riualis, ſapientiæ diuinæ nectar & arcana ſacri pectoris, vulpecula hæc Attica effundit. Siue facundiſſimam ferocis Alcibiadæ ebrietatem, arrogantiam Protagoræ, audaciam Thraſymachi, vanitatem Hippiæ, inprimis autem & vbique, vafram illam vrbaniſſimamque præceptoris ſui (cujus ſæpe amore quodam incredibili abreptum meminiſſe hic me ſentio) diuini Socratis diſſimulationem, quibus, Dii Deæque, eam colo-

coloribus depingit! vt liqueſcere animum humanum inter illa ſit neceſſe, neque fruſtra Ciceroni defuiſſe verba videantur, cum de eo judicat. Hunc eundem tamen, Auditores, cum Latine lego (neque indoctos nactus eſt interpretes, aut rerum imperitos) thermas ingredi Neronianas videor: tantus tepor animum inuadit, vt pandiculari prope, ac oſcitare, quod faſtidioſi ſolent, aut dormire lubeat. Ariſtoteles, qui ſolus non tam popularem quam conuenientem ipſis rebus eloquentiam inuênit, vt quot prope verba, tot arcana, doctor publicus humani generis ac ſummus ſapientiæ æditiuus, oracula effundat, quam crudeliter ab his acceptus eſt! Nam cum Plato, cujus ſcripta plus fortaſſe voluptatis non vtilitatis habent, ore tantum alieno, hic non raro alia Latine loquitur. tanta vel ſecuritas interpretum vel imperitia ſe prodit. Nihil de Plutarcho dicam, cujus equidem ciuilibus moralibuſque monitis, non magis quam communi aëre hoc carere poſſumus, cum ad plebem vſque, ac gynæcea ipſa, autor magnus, ſapientiam deducat: qui quot modis, ô Dii boni, partim fœdiſſime corruptus, partim peſſime conuerſus eſt! Nihil de Hippocrate ac Galeno dicam, nihil de poëtis, quorum omnis vis in linguæ elegantia conſiſtit. vt non tam conüerſi, quam ad inſtar Satyri illius, quem veniſſe in certamen cum Apolline antiquorum fabulæ teſtantur, ab interpretibus excoriati plurimis in locis videantur. Nihil de Theologorum libris dicam. Exemplis enim vti ac auctoritate eorum malo, quibus etiamſi non accedat commendatio cujuſquam, plurimum tribuere ſolemus. Diuus Hieronymus, magnum illud ac cœleſte columen eccleſiæ ac decus, cujus pietatem, tam in ſcriptis quam in vita, admirari nemo ſatis poteſt, cujus exercitia præcipua, preces ac jejunia fuerunt, qui frequentius gemitibus ac lacrymis, quam verbis de peccatis ſuis Deum immorta-

mortalem compellauit, qui, relicta rerum vanitate, Bethlehemum eſt profectus, vt quo loco ſalus noſtra nata eſt, eam vitæ ſedem, pietatis domicilium, ſtudiorum pariter muſeum ac perfugium haberet, quanta, quam inuſitata diligentia, linguarum ibi quoque ſtudio adhæſit! Nunquam deſero Hebræam, ne ab ea, inquit, deſerar. quibuſdam autem Græcæ imperitiam quam valide impingit! Vt de Sacris Codicibus, de Euſebii Origeniſque libris, (quos labore quanto contulit, diſtinxit ac conuertit!) nihil dicam. Idem, à Græcorum poëtarum lectione, omnem puerorum inſtitutionem inchoandam eſſe inculcat. Græca autem eruditione jam percepta, ad Latinam tandem tranſeundum monet. Quid autem Suada illa ac medulla ſacræ eloquentiæ, Chryſoſtomus? qui cum, inſtar amnis limpidiſſimi, è ſummo monte prouoluti, ore leni ac ſuauiſſimo decurrat, linguæ cauſa tamen Ariſtophanem triuiſſe fertur. certe exhauſit. Jam Gregorius ac Baſilius, quos profecto paganorum cuiuis eruditione merito opponas ac facundia, quantum temporis Græcorum, quos profanos dicunt, lectioni tribuerunt! quam diu in grammaticis, rhetoribus, poëtis, ac philoſophis hæſerunt! vt quam ſolam ſibi ea tempeſtate hoſtes noſtri laudem vindicabant, eam ex eorum ſcriptis, iis ipſis, magno animo præreptum atque extortum irent. Ita enim judicabant, Omnia aut ignoranda, aut à Græcis, eorumque quos tum oppugnabant monumentis, haurienda eſſe. Quare & Latini ſolam eam linguam diligenter addiſcebant: Græci autem, vt delicias ac elegantias autorum intelligerent exprimerentque, ſummo eam opere excolebant. Hos ſecuti ſunt eximii ſummique viri; in purgandis quidem atque interpretandis legibus Alciatus; Fernelius in medicina; in diuinis aliiſque literis Eraſmus; in philoſophia ac humanioribus ſcientiis, Politiani, Barbari, Mirandulæ,

dulæ, Ficini, aliique ex Gallis infiniti. qui non amplius Athenis, vt Romani, ſed ex iſta, iſta, inquam, Auditores, quam hic vobis commendamus Græcia, Græcia hac, inquam, noſtra, poſtquam accurate linguam didiciſſent, totum artium ac eruditionis orbem, incredibili felicitate ac ſucceſſu, à barbarie ætate noſtra vindicarunt. quos Statores literarum merito appelles. fugientes enim, clade accepta, atque oppreſſas, fortiter ſtiterunt. Qui cum ipſos acceſſiſſent fontes, vel quæ maximo labore didiciſſent, erudite interpretati ſunt, vel quas ibi inueniſſent diſciplinas, in apertum produxerunt. Qui, vt iis ignorantiam, qui linguas vel non diſcunt, vel (quod omen longe à nobis abſit) etiam euertunt, ita iis qui in iſtis hærent tantum, neque earum vſum vident, ignobilitatem merito objiciunt ac negligentiam. Qui non res, non eloquentiam, in Lyſia, in Æſchine, Demoſthene, Iſocrate, Homero, Pindaro, Euripide, aliiſque ſummis maximiſque autoribus dicendi, ſed jejunas quaſdam ac febriculoſas cum Grammaticis ineptias ac obſeruationes quærunt. Quorum tamen è frequenti lectione, rerum illa princeps ac regina naſcitur oratio. quæ interpres mentis atque rationis noſtræ, cum ſe, optimorum copia verborum pariter ac ſenſuum inſtructa, è prudenti pectore deuoluit ac præcipitauit, etiam inuitos in ſtuporem rapit ac defigit. ſeu diuitias opeſque profitetur ſuas, ſeu conciſa ac neruoſa breuitate, aculeum in animo relinquit. Atque iidem, cum Platonem, Ariſtotelem, Plutarchum, Xenophontem legunt, aut cæcutiunt vt talpæ, aut in literis, in ſyllabis, in verbis, non ad tempus, vt oportet, ſed perpetuo morantur, habitant in iis, non diuertunt. Aliter Romani. aliter & nobis eſt agendum. Hoc agendum, ne ſcriptoribus præclaris abutamur: danda vero opera, vt penitus intelligamus. Cauendum, ne in verbis, in ſermone, in antiquitatis cura fixi ſem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſemper hæreamus: danda vero opera, ne iſta ignoremus. Fugiamus nimium in rebus per ſe parum profuturis ſtudium ac curam: hoc agamus tamen, ne profani nec initiati in opertum veniamus. Huc ingenium, huc neruos intendamus. Linguam cæteraque ejuſmodi, ætate prima, res paulatim hauriamus. Audiuiſtis, Auditores, quo jam loco ſitæ ſint Athenæ, quo præclara illa artium inuentrix atque excultrix Græcia. Sublato quaſi digito ac manu, locum, in quo omnis animorum cultus, in quo omnes liberales proſtant diſciplinæ, demonſtraui vobis, atque ad ipſum fideliſſime deduxi. Academiam, pleriſque ignotam, vobis deſignaui. Ad emporium præiui, in quo omnium ingenuarum mercium, quemadmodum jam audiuiſtis, in quo omnis eruditionis publicus, ac toto orbe etiam ætate hac noſtra celeberrimus mercatus eſt. Precium quo iſta comparantur, labor, aſſiduitas ac diligentia eſt. Veſtibulum ac quaſi limen hujus ædificii aut templi, linguæ eſt cognitio. Hæc illius ſacri, quo carere nemo poteſt, & quo rite initiatus quiſque plenis paſſibus ad ipſam immortalitatem, gloriam, ac famam, tendit, parua ſunt myſteria. Hæc qui neſcit, relegatus è diuina iſta vrbe, nullum niſi ex arbitrio interpretum, qui ſæpe nihil ſapiunt aut ſciunt, cum conſultis ſapientiæ commercium habere poteſt: peregrinus, inquilinus, barbarus, ætatem agit; alienæ ignorantiæ, fatuitatis & delirii mancipium ac verna. Denique vt vri, bubali, & muli, aliaque id genus, magna quidem, ſed ſine omni ſenſu animalia ac vere bruta, ferro naribus immiſſo, ad arbitrium cujuſque quolibet ducuntur: ita quantum quiſque ſcit aut neſcit, diſcunt aut ignorant, qui antiquitatem, omnium diſciplinarum matrem, vt intelligant, ab interpretibus indoctis, tanquam nare perforata, quolibet ſe duci patiuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Pindari Pythiis præmiſſa: in qua oſtenditur, quomodo veteres Philoſophi Poëtarum ſcriptis ſint vſi.

ORATIO XXVIII.

QVemadmodum antiqui ſcriptores, Auditores, cæteris numinibus, alia atque alia arma tribuunt; Mineruæ galeam, Neptuno tridentem, ſagittas Apollini, ſoli vero Ioui tonitru ac fulmen relinquunt: ita veterum ſcriptorum cenſores, aliis poëtis aliam virtutem; ſoli Pindaro ſublimitatem, majeſtatem, ac cœleſtem quendam ſpiritum aſſcribunt. Ac nonnulli quidem, qui virtutes hujus viri attigerunt, aliorum judiciis nituntur. Præcipuus ſummuſque illius præco, Flaccus eſt. qui ad hanc verborum vim, ad hoc ſententiarum pondus, ad diuinos denique illos ſubitoſque motus, quorum tanta hic eſt copia, conatum aſpirare humanum poſſe negat. Vt Fabium, vt Dionyſium, vt alios omittam: qui & multa & veriſſima, & pauciora tamen quam pro ejus meritis, dixerunt. Mihi vero, qui non tantum conſuetudine atque inſtituto, ſed naturæ quoque inſtinctu, abhorrere à vulgo ſoleam; qui his tantum tribuunt, vt ſibi fidem non majorem habeant, errare ac decipi videntur. Nam vt illi qui lac candidum, mel dulce, harmoniam aliquam perfectam eſſe ac plenam, ſciunt ac intelligunt, nullius aut judicium expectant aut ſuffragium, quia potius quæ ſenſibus objiciuntur, iis ipſis tractant ac diſtinguunt: ita miſeros atque infelices duco, qui quæ ipſi animo ac mente vident, de his credere aliis quam ipſi judicare malunt. Quodſi quiſquam ita obſurdeſcit, vt nec militum clamorem in conflictu, neque tympanorum ſonitum in prima acie exaudiat, illi ego,

quia

quia auribus non vtitur, alieno vt vtatur teſtimonio ac ſenſu, facile concedam. Si quis vero eſt, quales omnes eſſe oportet, cui talia non aures modo, ſed & animum quoque ipſum vi ac delectatione quadam admirabili percellunt, excitant, attollunt, neque ſui compotem conſiſtere vltra patiuntur, quin ad arma furibundus atque attonitus prorumpat, cædem hoſtium ac cladem cogitet, in oculis vultuque concitatæ mentis ſigna præ ſe ferat, vt judicium de iis alienum petat, quis per omnes Deos furor ac amentia eſt? Atque ego quidem, Optimi adoleſcentes, morbum eſſe quendam, cui nomen eſt lethargo, è libris medicorum didici. Eo morbo ſi quis teneatur, aſſiduo ſopore, ac neceſſitate dormiendi ſenſus impediri, corpus, aut cadauer verius, perpetuo marcore detineri, humi aut in ſtratis, ſine motu & ſpe vitæ prout quemque locum ante acceſſum mali ac vim occuparit, ita continenter obtinere, nihil vt intelligat, vel audiat, vel ſentiat. Quo mihi morbo aut ſimillimo afflari, nonnulli qui in ſcriptis poëtarum hodie verſantur, merito videntur. Pridem enim factum ex quo intelligere deſiimus quæ in iis veteres tantopere admirantur. Pro quibus, triuialia, inepta quædam ac minuta, vt plurimum rimamur. Dicam, & cum fructu fore dicam veſtro: Periit nobis genuina illa poëtas explicandi ratio, poſtquam ſterile Grammaticorum ſtudium fines ſuos euagari & in alienos pedem terminos proferre cœpit. Quippe, vt Geometriam, præſtantiſſimam philoſophiæ partem, ſordidam atque vſibus quotidianis modo neceſſariam, plerique arbitrantur, poſtquam ejus beneficio, metiri agros, murum tollere, & in iſta tam abjecta ac vulgaria deprimere eam homines cœperunt: ita, pace veſtra dicam, Sapientiæ injuriam feciſtis, qui in Poëtarum libris aliud quam ipſam quæſiuiſtis. Proditum memoriæ à Græcis legimus, fuiſſe Brennum quendam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

qui cum maximo exercitu, poſtquam totum fere orbem peruagatus eſſet, Macedoniamque exhauſiſſet, vrbem Delphicam inuaderet diriperetque, in templum denique Apollinis, humanæ ſcilicet jam prædæ ſatur, vim armorum ſubito conuerteret. Huic nihil tam fuiſſe in votis, quam vt ſtatuas Deorum, vt donaria ac vaſa ſacra, cæteraque quæ jam auaritiæ humanæ ipſa exemerat religio, tolleret, euerteret, conflaret, in profanos denique aut obſcœnos vſus verteret. Credite idem nobis eueniſſe. Templa Apollinis, ſacra Muſarum ac delubra, ornamenta ſapientiæ, donaria virtutis, quæ poëtarum adyto concluſa jacent, imperiti quidam inuaſerunt ac profani: qui in literarum contemplatione & ſyllabarum, rerum diuinarum vim ac majeſtatem conſumpſerunt. Video Platonem noſtrum, cum de animarum immortalitate agit, in grauiſſima hac diſputatione Pindarum laudare. Video in Theæteto, cum de mentis vi præſtantiaque agit, hujus ore loqui. ſed & in Republica, inprimis de juſtitia cum diſſerit ac fraude, tanquam dictione Apollinis, autoritate ejus niti. Dii ergo eos homineſque perdant, qui ex auro tam præſtanti, contra quam Rex ille antiquus, peluim ineptiſſimi aut matulam fecerunt: qui, ne pueri in ſcholis ignorarent, cujus temporis aut modi ſingulæ ſint voces, modum omnem arrogantiæ ac vanitatis hic excedunt: tempus vero, rem ſanctiſſimam & omni auro cariorem, nihil promouendo perdunt aut conſumunt. Nam dum his intenti, folia aut vmbras arborum ſectamur, ipſi nobis fructus intercipiuntur. Vt ſi quis autumno medio, ſub ficu aut ſub malo Solem tantum vitet: in vindemia ſub pampinis, dum alii ex vſu ſuo aut ſuorum vuas legunt, nihil præter gratum frigus captet, atque hoc vno ſe oblectet. Nemo eloquentiæ ſplendorem, nemo rerum ac ſermonis dignitatem, nemo impetus cœleſtes aut ſen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tentias ſublimes, nemo tot præcepta, tot oracula examinat, aut ſerio expendit, quæ ſi in Platone aut Ariſtotele occurrerent, digna ſane, quibus vitam, quibus mores quiſque noſtrûm emendaret, crederemus. Nunc, quod de Phinéis dapibus Poëtæ dicunt, quicquid fœdæ infeſtæque aues iſtæ tactu ſemel impuriſſimo fœdarunt, merito nonnulli auerſantur. Atqui expugnandus eſt hic ſtupor, hic veternus animi & torpor: ne autores ſemper adducamus tantum, nihil autem ipſi videamus; & quæ tam præclara eſſe aliis de iis credimus, eorum nunquam vſum ſentiamus. Spartanos ajunt, quoties cum hoſte congreſſuri eſſent, non tubarum fremitu aut bellico clangore, ſed Tyrtæi, cujus partem adhuc aliquam, ut vulgo creditur, ſuperſtitem habemus, maſcula poëſi mentem ad virtutem inflammaſſe. Videbant quippe viri magni, non tam ſtrepitum inanem & clamorem ſine mente, quam perfectam eloquentiam facundiamque, & rythmis numeriſque aſtrictam, quæ & virtutem ita commendaret, incredibilem reconditamque vim ac jus in animos habere: reliqua brutis eſſe relinquenda. quæ vt voce vtuntur, ſed confuſa, ita tali optime excitantur. Eſtne autem aliquis è vobis, qui his viris defuiſſe pædagogum dolet, qui in acie ac ipſa fronte, ferula armatus, quod ſolenne monarchiæ hujus ſceptrum, in Tyrtæo ordinem verborum, rationem ſyllabarum, ſingulaſque orationis partes, accurate, ſed Grammatice, examinaret? Forte enim metuendum erat, ne ignari horum eo ſe conferrent, vnde nunquam redituri erant, aut Grammaticæ conſtructionis rationem Rhadamanto reddere aut Minoi cogerentur. Idne Orthryadem, Dii boni, aut inuictum ardentemque Leoniden, illum qui ingentis animi ceruicibus ac neruis vniuerſam Perſiam ſuſtinuit, ſpectaſſe arbitramur? Atqui neque illis ſcire quicquam amplius vacabat, quibus tam pro-

procliue erat mori: neque nobis in tam leui argumento moriendum erat, qui de vita recte atque ordine inſtituenda cogitamus. Affirmare tamen poſſum, in hac prima quam videtis Pythiorum ode, tantum majeſtatis, ſpiritus eſſe ac neruorum, quantum in Tyrtæi Muſa, cujus ſola recitatione vita illis tum ſordebat. Quid ergo? Illi res, verba Grammatici ac voces ſpectant: illi virtutem adferebant, hi ſcientiam affectant ſolam: quæ ſi ad minima, aut aliena dilabatur, & moleſtiam ſine vllo fructu & cognitionem ſine vſu habet. Neque hoc jam, Auditores, ago, vt ſcientiarum fundamenta ac diſcrimina conuellam, muros, quibus reliqua nituntur, & tibicines euertam, multo minus ei arti quicquam detraham aut demam, quæ, vt recte dicit Fabius, *neceſſaria pueris, ſenibus jucunda eſt*: ſed & abſit vt ignorem, nos jam conſuetudine ac vſu eo eſſe adductos, vt cum reliquis peccemus: tantum nunc de iis loquor, qui cum Academiis initia ac tirocinia Scholarum, pædagogi munus cum profeſſione, limites ſcientiarum inter ſe confundunt, neque quæ præcipue notanda ſunt à cæteris diſtinguunt. Hoc poſtremo dicam: Artem ſibi fabricent, excogitent; regulas, canones, præcepta habeant Grammatici: Poëtarum autem ſcripta, (quæ non ſtulte modo ſed & arroganter nimium inuadunt) qui virtutem animis inſtillant, ita ſibi vindicent, vt cum artem hac autoritate ſuam confirmarint, cætera relinquant nobis: Pindarum, Homerum, Heſiodum, Sophoclem, Euripidem, viris concedant. Neque ægre ferant, ſi hic audiant,

——— *ſacer eſt locus. extra*
Mejite.

An enim ego, ſi impatienter feram, tam ineptum eſſe quenquam, vt cum Phædrum aut Phædonem ſumpſerit in manus, librorum Ariſtotelis qui Metaphyſici dicuntur, explicationem ſeriam promiſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

rit, nihil præter voces & origines earum tractet, æquiore feram animo, in Pindaro id fieri, qui moralia è tripode oracula pronunciat, aut in Nicandro, qui venena eorumque vires ac remedia, aut in Homero, è quo res potiſſimum & Principes antiqui & Philoſophi petebant, quibus aliter Platonem vſum atque Ariſtotelem, quis tam ineptus vt negare audeat? Niſi proſtibula ac ſcorta, viros iſtos ſummos ignauiſſimi mortalium exiſtimant, in quibus pro libidine graſſari cuiuis licet. quod jam olim in Homero factum, merito antiqui conqueruntur. Nondum Ilias & Odyſſea, tot ineptis obſeruatiunculis, tot Græcorum ſcholiis deliriiſque obſeſſæ, niſi fallor, erant, nondum argumentum & materiam, tot lectionibus diuerſis ac mutationibus præbuerant, cum Peripateticorum Princeps, nihil majus in tam ampla veterum auctorum, quos pleroſque noſtro tempore deſideramus, copia, aut inuenire aut offerre Regi ſuo potuit. Non præſtantes illos centum quinquaginta octo libros, quos de Rebuſpublicis conſcripſerat: non diuinos illos ad Nicomachum De Moribus, non Platonem, non è ſancta Italorum ſecta aliquem. quorum ipſæ quoque literæ & ſyllabæ (nam Dorice loquuntur) ſapientiam ac ſtudium virtutis inſpirare animis videntur. Ibat iis per tot populos, quot expugnaverat, onuſtus, juvenis terrarum domitor ac terror, tanti quidem precii ac momenti, vt cum Indos auro diuites gemmiſque expugnaſſet, nihil precioſius Homero quod oſtenderet, habere ſe profiteretur. Idem, cum Thebarum vrbem deleri funditus juſſiſſet ac euerti, poſtquam ædes Pindari acceſſit, hæſit, ſtupuit, ingemuit, ingentemque illum ſpiritum, quem nulla arma, nullæ gentes, non Oceanus, non ipſis prope Diis inacceſſæ rupes ſiſtere potuerant, ſola tanti nominis ac famæ recordatio cohibuit ac flexit. Ciuitatem delete, inquit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quit: domum vnicam relinquite. Quod & verſu illo eſt teſtatus,

Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ τὴν στέγην μὴ καίετε.

Et fortaſſe tamen ignorabat Alexander, quot Olympiorum ode prima colis, quot hæc cola ſyllabis, quot vnumquodque carmen hic periodis conſtaret. Idem ignorare & Hiero Rex Siculorum poterat, cui primam Pythiorum Poëta inſcripſit. cætera non potuit profecto, quibus eum ad virtutem, ad gloriam ac laudem, quauis tuba vehementius in fine carminis impellit. Quorum mentem aliquanto fuſius vberiuſque à me hic expoſitam habete.

Idem age quod gubernatores ſolent: velum ventis explica atque expande. Caue turpi lucro Regium ſubmittas animum. Semper de futura hominum exiſtimatione cogita. Eam animo infige. Sola quippe mortuorum hominum extendit vitam: ſi ab oratoribus præſertim ac poëtis celebrentur. Nunquam præſtans illa Crœſi virtus, ſingulari quadam comitate temperata, interit: Barbarum contra illum atque immanem Phalarin, qui crudeli tauro & accenſis ignibus miſeros mortales cruciaſſe fertur, par vbique fama ſequitur. Nunquam illum in clarorum hominum conſortio, fidibus, adoleſcentes, prout mos eſt, & ſermone celebrant. Porro proſpera fortuna vti, primum homini eſt præmium: bene vero audire, proxima eſt felicitas. Vtrumque cui euenit, tanquam in certamine, ſupremam jam coronam conſecutus eſt.

Et tamen nihil aliud quam vmbram hic videtis aliquam, effigiem, non corpus. Etenim vt illi, qui aut minus quam natura patitur aſſumunt cibi, aut auiditate nimia corpus onerant, tabem nonnunquam incurrunt: ita tam quod addis quam quod demis, majeſtati viri hujus & ſplendori protinus diſcedit. Eſtne autem tam ignauus quiſquam, qui in hoc verborum & ſententiarum igne, cinerem, non flammam quærit, & cum pauca quædam de Phalaride & Crœſo intellexerit, reliqua è mani-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

bus deponit? non orationis vim ac flammam, non tranſlationum indolem ac ſpiritum, non præcepta vitæ, non prudentiam examinat? Expande velum, inquit. id eſt, Animum, Rex magne, tantæ parem fortunæ, regium, auguſtum, quantum potes, erige ac attolle, curſuque, vt cœpiſti, inoffenſo, æquor illud gloriæ decurre. Sed profecto; Vide tamen ne impingas. Ingens tibi adverſaria propoſita eſt. Quæris quid ſit illud? Quod haud raro regna florentiſſima euertit, Regum animos eneruat atque effœminat, cupiditatem illam gloriæ ac ſitim, quæ nunc maxima ac ſumma in te flagrat, funditus exſtinguit. Is eſt lucri odor. qui, non vi aut armata manu in certamen venit, ſed occulta quadam fraude leniter obrepit: non aperto palam marte congreditur, ſed paulatim, quaſi peſtilenti ſidere, præclaram intus animi lubidinem corrumpit. Huic te vt fortiter, Rex magne, opponas, tempus omne, omnem futuram æui magnitudinem, ac tot annorum poſt te ſpatia, propone tibi. Aliquid poſt vitam iſtam, quam jam ducis, ſupereſſe credas. Famam hominum proborum, & exiſtimationem improborum, fac diſtinguas. Ne quid erres, nihil veſtrum latet, nihil poſteris ſubduci poteſt. Facta veſtra cum fortuna, in illuſtri loco Deus immortalis collocauit, poſuit, fundauit. Caue hic erres, aut impingas. quicquid fit à vobis, oratores ac poëtæ tollunt, ac in famæ gremio & ſinu ponunt. Neque virtus veſtra neque vitia latêre ſolent. Vtriuſque luculenta tibi dare exempla poſſum. Crœſi ſingularem liberalitatem, quo fauore, quo applauſu proſequuntur homines! Immanem contra ſceleſtumque Phalarin, quis non opprobriis ac diris deteſtatur? Nullam illi quiſquam laudis partem in ſermone, aut epulis, in quibus, more Græcis vſitato, magni cantu fidibuſque puerorum aut adoleſcentum celebrantur viri. Succeſſus quippe ad virtutem ſi acce-

accedat, præcipuum id veſtræ ſortis bonum eſt: cui ſi ſuffragium quoque hominum & gloria ſubſcribat, quod vlterius exſpectet ſplendor veſter ac majeſtas Regia non habet. Hæc ſi Alexandro ſuo Ariſtoteles, Dionyſio Plato, Cyro ſuo Xenophon proponeret, non prudenter magis & fortaſſe minus eloquenter eadem dixiſſent. Eant nunc abjectæ illæ animæ, eant, vt ineptis quæſtiunculis, interpretationibus ac notis, ſacris Poëtarum monumentis, quorum vſum aut ignorant aut peruertunt, frigidam ſuffundant. Neque tamen tertiam eorum partem audiuiſtis, quæ prudenter, grauiter, ac ſancte, in hoc carmine dicuntur. De origine virtutis & auctore ejus, Ariſtoteles & Plato, alter quidem in Moralibus, alter in Menone, Protagora, Theage, Euthydemo, quam diffuſe ac nonnunquam obſcure, diſputarunt. vt Plutarchum, Xenocratem, Critonem, Simonem Socraticum, alioſque, quorum diuerſum quiſque iter ſequitur, omittam. E quibus, conſuetudine alii & habitu, alii præceptis & doctrina, comparari eam docent. Alii Deo omnia tribuunt, alii nihil.

Ne, pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella.

Quare factioſe rem geritis? quare in partes hic abitis ac ſeceditis? quare veritatem ipſam, quæ non niſi vna eſſe & ſimplex poteſt, peſſime diuulſum ac dilaceratum itis? Cygnum Thebanum, niſi graue eſt, audite: hoc oraculum conſulite ac audite. quod non furibunda Delphis Pythia, non Dodonæus Jupiter aut Ammon, non Iſmenius aut Clarius Apollo, non vicani aruſpices aut de circo Aſtrologi,

Non enim ſunt ii aut arte diuini aut ſcientia,
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque harioli,
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam,

verum poëta, magnus Apollinis ſacerdos, effundit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ἐκ θεῶν γὰρ μαχαναὶ πᾶ-
σαι βροτέαις ἀρεταῖς.
καὶ σοφοὶ, καὶ χερσὶ βια-
ταὶ περίγλωσσοί τ' ἔφυν.

Omnis humanæ virtutis rationem atque inſtrumenta Deus ſuppeditat: è quo ſolo fonte, *ſapientia, fortitudo ac eloquentia dimanat.* Quæris quæ virtutis ſit cauſa? Paululum morare, & diſtinctionem accipe. Duplicem hic video. Mille, inquit, rationes, mille vias, mille artes ad poſſeſſionem virtutis homo excogitat. quas poëta machinas nunc vocat. Eas ipſas, ſi aſſcribas homini, profanus, impius, ſacrilegus videris. Altius eundum eſt. Omnes, inquit, hæ virtutum machinæ à Deo ſunt. Nam, vt mille operarii ac manus, domum cum fabricant, prima tamen cauſa eſt architecti ratio: ita conſuetudinem in homine ac præcepta, virtutis eſſe cauſam, nemo negat: prima tamen, ſolus eſt Deus. Huc accedant ſane iſtæ Philoſophorum voces, quamuis à Poëta dicuntur,

Ego Deûm genus eſſe dixi ſemper & dicam cœlitum,
Sed eos non curare opinor quid agat humanum genus.

Huc accedant impii ac cœci talpæ iſti, qui ex Epicuri ſui hortis & areolis, adamante quouis firmiorem, quauis luce certiorem de diuinitate opinionem, cum qua omnes naſcimur & educamur, tanquam puluerem aut molle lutum, delere ex animis conantur: qui caliginem ac tenebras, quibus animos eorum judex juſtiſſimus damnauit Deus, voluptate languidi, torpore marcidi ac ocio, neque quicquam niſi callidi deliciarum arbitri, obſoniorum ac vinorum eruditi cenſores, omnibus objicere conantur, & in angulis ac latebris, quas tanquam feræ colunt, cœlum, vt videntur ſibi, & religionem, callide oppugnant. Quæ opinionum contagia ac peſtes,

peſtes, vt præſertim hac ætate diligenter caueatis, nemo grauius monebit hoc auctore: cui pietatis laudem, quæ virtutum cæterarum princeps eſt ac mater, merito attribuit vetuſtas. Hunc eundem tamen locum ſi Grammatico examinandum tradas, cogitate ipſi, aut ex me audite, quæſo, quid dicturus ſit. Vocem ibi eſſe quandam quæ facundiam deſignat: rarum ejus vſum, ideoque obſeruandum eſſe. Eam vocem ex duabus aliis componi: quarum vim ac rationem aliquot exemplis confirmabit. quæ nos nec damnamus, & quotidie, cum opus eſt, præſtamus: nam & ipſum Socratem nonnunquam, de origine ac natura dictionum ſingularum diſputaſſe ſcimus. Neque hoc tamen loco ſine iis ſapere non poſſumus. Aliud nunc agimus ac meditamur, aliud eſt ac diuerſum in quo laboramus. Nam ſi magnum illum orbis domitorem, Macedoniæ, dico, Regem, pauci reprehendunt, multi etiam extollunt, quod inuicto animi & corporis labore, nulla aut terrarum difficultate aut aquarum deterritus penuria, ad Ammonem vſque penetrauit, ne de vero Patre ſuo dubitaret, cur laborem aliquis immerito à nobis ſumi putet, ſi virtutis cauſam ac originem quæramus? Noli, rogo te, quicunque huc acceſſurus es, interpellare hoc ſacrum: caue vitium auſpicio aut faxis, aut humana cum diuinis confundas. Nam vt in eodem campo, taurus herbam, canis leporem, ciconia ſerpentem inueſtigat, & vt in eodem illo carcere in quo Socrates de morte diſputabat, in eadem illa domo in qua Cato pertinacem illam libertatis emittebat animam, pila aliquis fortaſſe ocium aut teſſera fallebat, ita & nos multum hic diſtamus. Quantum autem, quiſquis es, attende. Audiuiſti olim, credo, inſolentem quendam Perſiæ fuiſſe Regem, qui naturæ vim inferret, montem nauigaret, Helleſpontum jungeret, Neptuno compedes ac vincula injiceret. Hic cum per Pylarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

clauſtra tantam populorum vndam in reginam dominamque tum terrarum Græciam effunderet, vt nec terra tot alendis jam ſufficeret, nec aquæ; locum denique vix inueniret, in quo perderet tot homines, quot, homo dementiſſimus, ſeruare poſſe ſe exiſtimabat; magnus primo terror vniuerſam Græciam ac trepidatio inuaſit. Athenas autem vel imprimis: quæ opibus, potentia, virtute, cæteris Græcorum vrbibus ac vniuerſæ genti antiſtabant. In tam ſubito tumultu, trepidatione ac pauore, erant qui hominum, erant qui Deorum fauorem, auxilium ac opem implorarent. Delphos ſubito mittuntur, qui oraculum adirent, Deum conſulerent, reſponſum referrent. Rogantibus Apollo reſpondet,

Τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς,
Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τό σε τέκνα τ' ὀνήσει.

Vrbem, inquam, ligneis in muris ſaluam fore. Dum de hujus mente oraculi & de Athenarum agitur ſalute, fingamus quendam, pallidum, famelicum, barbatum, præter expectationem omnium, in ipſam concionem, dubitantem adhuc & ſuſpenſam, ſubito veniſſe. qui hoc modo ciues compellaret: Oraculum, Athenienſes, de quo diſputatis, ad vos miſit Deus, in quo ſumma rei vertitur. Cujus hic interpretationem ad vos adfero. *Carmen eſt Heroicum, nonnulli Epicum dixêre. Sex autem conſtat pedibus. De ejus inuentore dubitari video: alii Phæmonoën quandam, alii Thalen, alii Pherecyden, alii columbas illas Dodonæas fuiſſe volunt. Quid autem jubet Deus? Audite, quæſo, & fauete.* Et cum omnes rurſus ora in hominem ac vultum conjeciſſent, ibi tum ſic denuo cœpiſſe: *Prima vox oraculi eſt* τεῖχος, *quod à* τεύχω *viri ſapientes deduxerunt, ſicut* ξύλον *à* ξύω. *quia nulla* πρὸς τὴν ξύσιν *magis apta eſt materia. vt nimirum leuigari & exaſciari poſſit. Iam* Τριτογενὴς, *Minerua eſt: ita enim à torrente in Bœotia aut Lybia,*

vt

vt quidam volunt, dicitur. vel, quod menſis die tertio ſit nata. Quod mihi quidem, niſi vobis, viri Athenienſes, ſecus videatur, ſemper præ reliquis arriſit, cum & hodie in hac vrbe dies iſte ſacer habeatur. Noui tamen, qui à τρεῖν, quod terrorem hoſtibus immittat, ita dictam velit. Eſt nonnemo qui à tribus anni tempeſtatibus ab Ægytiis ſic primo nuncupatam velit. vt qui quartam penitus ignorent. Διδοῖ eſt poëticum profecto, pro quo δίδωσι dicendum erat. Atque ita dum ad finem perueniſſet, neque vltra addidiſſe quicquam. Vt de reliquis non dicam, quid Themiſtoclem fuiſſe reſponſurum creditis? Quid vero aliud quam quod quiſque noſtrûm in re ſimili? *Tibi quidem, optime virorum, alio opus eſſe oraculo video. Vtrum albo, ſcilicet, veratro potius, an nigro, caput iſtud tuum expurgari debeat. De quo Æſculapius & medici reſpondent. qui quid hac in parte ſit agendum, melius videbunt. Morbus tuus eſt μανία. ea vox à μαίνεσθαι deducitur. Quam niſi diligentius in poſterum curaueris, in muro quidem tu, non ligneo, ſed ferreo, ſeruaberis. Nos hic de ſalute Reipublicæ agamus.* Et mox iterum ad omnes. Murus iſte, ô Athenienſes, naues ſunt. Iis conjuges ac liberos, relicto ſolo hoc, his laribus & focis, pro ſe quiſque imponat. Ita Salaminem petere jubemur. ibi patriam totamque Græciam aut manu vindicabit quiſque, aut occumbet. Conſilium Themiſtoclis ſecuti ſunt Athenienſes, & vicerunt. Idem ego vos vt faciatis autor ſum. Ea quæ Grammaticorum ſunt, priuatim per vos quiſque vel è nobis obiter diſcetis. Vt hic autor vobis proſit, majora ſunt quæ requiruntur. Maximus facundiæ ac ſummus, vt nouiſtis, vſus eſt. Hinc orationem viuidam, ſublimem, maſculam, neruoſam, hinc colorem, ſuccum, & figuras, ducite ac haurite. Major ſapientiæ, quæ longe pluris. tot propemodum præcepta vitæ, quot aut ſyllabas aut verba, hic videtis. Expergiſcimini, honeſta pectora, laudi deſtinata ju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

juuentus, neque illorum vos autoritas abripiat, qui cum nullam ferre eruditionem poſſint, maxime poëtas accuſant: qui vt primi, quod vbique notant veteres, philoſophi fuerunt, ita primi vniuerſæ ſapientiæ inuidiam ſuſtinuerunt. Vetus iſta eſt calumnia. Septem illos proceres Græcorum, primos ſapientiæ conſultos, Thalen, Biantem, Chilonem, reliquos, credo, audiuiſtis: hos cum nondum alii philoſophos vocarent, imperiti, vt Laërtius teſtatur, per ludibrium poëtas dicebant. Plerique enim, more antiquis vſitato, quæ præclare excogitaſſent, ſuauitate numerorum condiebant. Eadem opinionum labes noſtros quoque homines afflauit. Si quis vnum Epigramma ſcribat, toto vitæ tempore hoc luendum eſt: nihil hoc excepto poſſe aut didiciſſe exiſtimatur. De ſcientia, de eruditione ac virtute, ſi illorum ſequimur ſuffragia, periclitatur, cui hoc feliciter ſucceſſit. Adeo immane ac graue crimen eſt, ſi Diis placet, eadem cum illis, quos faceti moriones illi Poëtarum aduerſarii mirantur, præſtitiſſe. Et tamen, vt vobiſcum agam, ô cenſores acerrimi, Solonem, puto, quendam virum prudentiſſimum fuiſſe ſcitis, & Athenæ hoc clamant: Vnum librum aliquem euoluite, aut tractate, ſtatim ejus carmina occurrent vobis. Pythagoram grauiſſimæ familiæ fuiſſe autorem non ignoratis: Aurea illius carmina videtis. Marcum illum Tullium, Romanæ fontem eloquentiæ ac regem, Patrem quoque patriæ fuiſſe dictum aliquando, niſi fallimur, legiſtis: Aratea ejus nondum perierunt. Socratem, Platonem, Ariſtotelem, ſi pergitis, opponam vobis, quos hoc modo deliquiſſe omnes ſcimus. & eorum aliqui adhuc leguntur. Quam velletis, nulla literarum ſupereſſe monumenta, vt poëtas, homines ineptos, optimarum artium peritos, Grammaticos impune diceretis. Atqui liceat per vos, ô ſummi maximique viri, ſcire aliquid quod ipſi ſemper igno-

ignoraſtis. qui ſi tam ignari rerum hactenus vixiſtis, vt philoſophorum aliud quam poëtarum inſtitutum eſſe aut fuiſſe olim, credatis, non poëtas ſed philoſophos audite. *Poëſis eſt Philoſophia*, inquiunt Platonici, *tempore antiqua, compoſitione numeroſa, ſenſu vero fabuloſa. Philoſophia* autem, teſtibus iiſdem, *eſt Poëſis, tempore recentior, ſenſu planior.* Qui, vt ipſi jam videtis, ſapientiam vtranque dicunt: alteram recentem: quæ ne vobis quidem diſplicere poteſt: alteram antiquam: quam vos nunquam didiciſtis. Dio ille, qui à ſuauitate quadam ſingulari & amœnitate linguæ, nomen oris aurei eſt conſecutus, cum nonnullos è philoſophorum turba dici Socraticos audiſſet, Socratem, inquit, ipſum cur vos non Homericum vocatis? qui vt reliquos ad Socratem, ita hunc cum reliquis referri ad Homerum voluit. Hæc ſi vobis nunquam præceptores perſuaſerunt veſtri, miſeros nos atque infelices, qui tam graues imperitiæ ignauiæque veſtræ pœnas damus: ſin diſſimulatis, improbi & nihili eſtis. Nos vero, qui vbique veritatem ſine vllo aut liuore aut malignitate ſequimur, qui neque auribus ad audiendam, neque animis ad ſentiendam hanc diuinitatem vnquam caruimus; quibus tam acceptus ſapientiæ conſpectus eſt, vt in ſordibus, in tenebris, in nocte ipſa ſi occurrat nobis, pronis eam atque effuſis vlnis cum immenſa quadam incredibilique voluptate amplexuri ſimus; quid agemus, cum hoc cultu, hoc ſententiarum fulmine & cœleſti pondere verborum, ſeſe infundit nobis? Tota eam mente intimiſque admittemus ſenſibus. Hunc præcipue autorem, cujus totam in nos majeſtatem deriuabimus. Nam quemadmodum cinædi olim & effœminati, ad Ionicos plerumque modos corpus commouebant: tubam ac bellicum clangorem, & quæcunque grauius attollunt aut accendunt animum, fortioribus cum bello relinquebant, quibus cura Reip. ac ſalus in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cumbebat: ita nos imbelle poëtarum vulgus, aliis non inuidebimus, ad virilem vero & ſublimem hunc concentum, vitæ noſtræ actiones dirigemus ac formabimus.

Panegyricus Illuſtri viro Ioſepho Scaligero ſcriptus.

ORATIO XXIX.

SI virtuti, ſi eruditioni quicquam tuæ vel addere laus noſtra, Joſephe Scaliger, vel cujuſquam poſſet detrahere calumnia; magnam amicis tuis voluptatem, majorem aduerſariis tuis ea res adferret. Cæterum, cum neque interſit laudis tuæ quid loquatur quiſque, neque ab opprobrio aliorum modo virtus tua ſit ſejuncta, ſed & commendationem noſtram antecedat, videndum potius, vt quantum alii malignitatis ſuæ ſpecimen dedêre, tantum nobis pietatis noſtræ & virtutis conſtet ratio. Erit aliquando tempus, cum in mores, cum in vitam tuam poſteri inquirent, & quæcunque de te rumor ſuggeſſerit, inter exempla erunt. Inuidia, malevolentia, & calumniæ, ſicut morbi, viuentibus moleſta ſunt: cæterum vt maxime diuturna ſint, circa rogum plerunque euaneſcunt. Virtus & exiſtimatio, ſero, vt plurimum, jus ſuum impetrant, neque prius quam de fine noſtro ſtatuit natura, odium cum cauſis extinguitur. Tantum illud nobis hic cauendum eſt, ne quantum ſua alios improbitas, tantum nos aut ſtudium abripiat aut amor: quem, ni fallor, nemo melius tuetur quam qui gratis amat. Equidem non raro oratores maximos miratus ſum, qui in principum virtutibus regumque omnem poſuerunt operam, & infelicis eloquentiæ vel lenocinium vel fucum ad ambitionem tranſtulerunt ſuam. Etenim, cum infelix ſit omnis

omnis ſeruitus, tum longe eſt miſerrimus, qui ad arbitrium alterius aut loquitur aut tacet, & præclaræ libertatem eloquentiæ ſpe precii corrumpit. Veſtra familia, ſicut regum ducumque mater antiquiſſima eſt, ita dignitatem generis reliquit tibi, potentiam cum ſpe imperii eripuit. Semel vobiſcum fortuna jam decîdit: quibus è longo illo fulgore ne tantum quidem ſupereſt quod adulatorem alat. Quamobrem nemo tibi laudes tuas vendet, nemo facundiam tibi commodabit ſuam, nullius refert, ut aliter de te loquatur ac judicat. Poëtarum iſte morbus, & qui hos ſecuti, oratores priſtini: quos vt ſemel omnes arguamus, melius de te dicemus. cujus vt virtus parem vix habuit, ita conditio nullum oratori præmium promittit. Quare ſicut aliis id maxime propoſitum eſt, vt multa dicant: ita nobis, vt aliquid prætermittamus. ne primum in laudibus tuis ponamus, quod vt à te alienum non eſt, ita tamen aliorum eſt, ac tibi cum aliis commune. neque enim deſunt orbi quos nobilitas commendat. Generis ſplendorem & illuſtre majorum tuorum nomen annales plurimi loquuntur: neque quiſquam diuinas Scaligerorum virtutes ignorat, niſi qui neſcire mallet & tuas. Plenæ ſunt hiſtoriæ, plena veterum monumenta, plena omnis vetuſtas, &, ſi verum fateri volumus, ſola antiquitate laborat gens veſtra. Quæ vt propemodum dignitate antecedit plurimas, ita vetuſtate tempus & annorum ſpatia poſt ſe relinquit. vt cujus facta omnes admirantur, ejus ægre quiſquam inuenire originem poſſit. Plane quod de Nilo narrant, cujus cum præclara beneficia ac vires, alii commendent, alii commemorent, plurimi experiantur, nemo tamen fontem hactenus inuênit. Habet omnis hoc diuinitas, prodeſſe vt malit quam agnoſci: quæ interdum eo ipſo majeſtatem ſuam vindicat, ſi magna pars illius ignoretur. Quod cum

viri prudentiſſimi majores noſtri intelligerent, eos, quorum vt certa generis antiquitas, ita incertum eſſet ſanguinis primordium, Deorum filios dixerunt: vt antiquitatem, quam in terris terminare haud poterant, cœlo conſecrarent. Id autem ſi de vlla gente, merito de veſtra dici poteſt: qui tot Principes in ea numeratis, quot vix homines in ſua poſſunt alii; & cum majeſtate ac ſplendore nominis cedatis nemini, antiquitate curam hiſtoricorum eluditis & diligentiam. Nam quid ego hic Alanos aut Maſtinos referam? quid, vt verbis tuis vtar, hic tormentum Martiale, Alboinos aut Canes? Cum & putidiſſimum ſit ea dicere quæ nemo neſcit, & audaciſſimum ea perſequi quæ à te dicta ſunt, & ſtultiſſimum à majoribus tuis laudes tuas deriuare, quas ab aliis non accepiſti, ſed in gentem tuam primus intuliſti. Audiat inuidia, Joſephe Scaliger, primus cum parente ſummo vim fortunæ eliſiſti. quæ vt majoribus eripuit tuis quicquid donare non potuit tibi; ita neque tibi eripere potuit quod non dedit, & quod nec illi habuerunt, tibi, vel invita, reliquit. Det fortuna regna vel eripiat; addo &, in regno ſuo, quantum volet, ineptiat ac ludat: nunquam hos tranſſcendet limites quos ipſa ſibi fixit, neque in bonis animi & noſtris, partem ſibi vindicabit. Sceptra aufert, vbi viſum eſt, quæ donat, potentiam ac dignitatem transfert quam confert, opes diſſipat quas cogit; denique, ſi quæris cui aut incommodare aut nocere poſſit, illi tantum cui profuit. Exempla longius arceſſere aut ad cothurnos ire nolo. Equidem ſi vllum in magnitudine ab ea eſſet præſidium, ſtaret Scaligerorum imperium, quibus nihil defuit quo Reges aut quo Principes cenſentur. Nunc è tanta gente, præter ruinam nihil admiramur. quæ & eo major eſt, quod mirum omnibus videtur, aliquid mutari poſſe quod tam diu ſtetit. Mille & ducentos numeratis annos.

annos. Itaque, ſi cuiquam hominum, diu admodum fortuna veſtro generi indulſit. niſi quod miſerius eſt diu ſtetiſſe, ut aliquando cadas. Itaque, ſi nihil præter dignitatem ac nobilitatem generis adferre poſſes, miſeratione potius multorum quam cujuſquam admiratione dignus eſſes. Nam vt Priamos aut Hecubas ſine lacrymis in ſcena nemo videt, neque aliud quam gemitum ſpectanti aut dolorem exprimunt, ita in hac rerum humanarum ſcena, vel commiſerationem infelix conſequitur nobilitas, vel, quod vix per Deum immortalem ferri poteſt, etiam contemnitur. Ac profecto, ſoleo ego, quoties in majores tuos diuinos intueor viros, & inuictam illam tot heroum ſobolem recordor, toruum illum atque infractum Cæſaris Scaligeri parentis tui contemplari animum. qui in ſummis rerum deſtitutus anguſtiis, patre etiam orbatus, tum & tantâ ſpe dejectus, quantam ſolus intelligere potuit qui nihil ignoraret, profugus, ignotus, egens, primus tamen fatum ſuum inchoauit, & fortunæ magna vi extorſit, quicquid ab irata aut aduerſa impetrare non potuit. Quam dubium non eſt quin nonnunquam hunc in modum compellarit: Sceleſta, quid vis tibi? cur aut ita extuliſti nos, vt poſtea deprimeres? aut ita depreſſiſti, vt attollere non poſſes? Tot Regum tot Principum progenies, in imperii ſpem natus, quæ vna cum parente expirauit, etiam de vitæ præſidiis in dubium miſer venio: neque præter inuidiam majorum meorum, quocumque me contulero, adferre quicquam potero. quos non armis modo ſed & opibus potentiaque inimici nunc oppugnant noſtri. Nihil præter ſolum hunc animum relictum eſt, cui tota noſtri generis incumbit majeſtas: quem non contra injurias modo, verum & fauorem tuum poſthac obdurabo. à qua ſatis tutum me putabo, Si nec vnquam dederis quod eripis, nec eripere vnquam poſſis

quod

quod non dediſti. Quæ fortiſſime cum præſtitiſſet ipſe, multo felicior tamen fuit, quod cum hæreditate hanc gloriam reliquit tibi: à quo tantum paternis virtutibus gloriæ ac nominis acceſſit, quantum à majoribus ſplendoris tibi accedere non potuit. Quare paternum ingreſſus iter, ad ſapientiæ ac literarum ſtudia ſtupendum illud ac diſciplinarum capax omnium ab ineunte ætate ingenium contuliſti: quas celeritate arripuiſti tanta, non vt diſcere illas, ſed repetere, nec audire tum primum, ſed reminiſci viderêre: quodque de æternitate animorum Plato dixit, omnes propter te veriſſimum putarent. Quæ voluptas cum in majus creſceret paulatim, & quæ pleraque nobilitas in oblectatione ocii vel requie animi & corporis, ea in hac cura ſolus poneres; voluptati ac naturæ plurima ſubtraheres, neque quicquam de labore interim remitteres; eam conſecutus eruditionem es, quam nec intelligunt qui laudant, neque ſine horrore recordari vnquam poterunt, qui vel oderunt quicquid aſſequi non poſſunt, vel contemnere audent quicquid ſine cauſa ineptiſſime oderunt. Dicam libere quod ſentio, vir magne. Nimium Natura parens omnium permiſit ſibi, cum te genuit. paulo modeſtius meo agere judicio potuiſſet, cum vnum ea ſcire hominem permitteret quibus vniuerſum genus hominum diſtinxit. Nam vt mundum hunc inferiorem terminis quibuſdam, ita populos diuerſitate tot linguarum ſeparauit. Quarum tres olim qui didicerat, eruditus habebatur. vnde tricor ille Rudius ad famam peruênit. Neque vulgi tantum cura fuit hæc, aut ſtudium. Notus hoſtis ille nominis Romani, Rex illuſtris ille, quem viginti & duabus tum locutum ferunt. laudem, ſcilicet, eximiam, dignamque in primis quam in hoſte ſuo victor terræ populus commendet. Plures enim Gallus aliquis inueniet in ſua; ſed & tu, cum totam Italorum exprimis,

mis, omnes Mithridatis ſic æquaſti. Ita aliquis Athenienſis Dorice aut Ionice, Æolice aut Bœotice exprimere ſe potuit. quæ ne in nobis quidem mira ſunt. Magnus vero ille Macedo, qui cum Oceano regni ſui terminauit limites, & orientem intra regni ſui fines Solem videre potuit, tot propemodum interpretes quot milites habebat: cumque triumpharet de tot populis quot mundus capit, nondum orbem intellexit quem ſubegerat. Ætate autem noſtra, qua renatæ ſunt & quaſi reuixerunt literæ, in alio Romanæ, in alio peritiam miramur Græcæ: alii Hebræas, Arabicas nonnulli ſibi vindicant: Syriacas nonnulli aut Chaldæas: Perſicam, ſed pauci, Punicamque. quaſi cum imperio eorum, linguarum quoque defeciſſet cognitio. Alios vulgares aliquot delectant magis. Hunc Hiſpanæ majeſtas, illum Italæ venuſtas, alium Germanæ grauitas: alii Sclauonicam, Hungaricam, Polonicam oſtentant. Te vero quis non admiretur ita conjunxiſſe has omnes, vt accuratius de iis judicare poſſis quam qui diſcunt ſingulas? Quo mihi quidem ſtudio animi & contentione, cum amplitudine vniuerſi contendiſſe videris. in quo nihil ignorare voluiſti niſi quod infra curam tuam poſitum exiſtimares. Vt ſimul & judicium hic admiremur tuum, & memoriam. Quippe cum tam multas aut loquaris aut intelligas, plures vero diſcere potueris, nonnullas cum judicio ac laude neglexiſti. quia vt par eſſe omnibus poteras, ita quædam tantum dignæ ſunt in quibus laborares. Jam quis tot tantarumque rerum ſcientiam cum linguis totidem conjunxit? Quis antiquitatem pariter ac linguas, Græcam, Romanam, ac Hebræam, ita intellexit vnquam? Quis in Patrum ſcriptis & vetuſto jure diligentius te vno verſatus eſt? in quo ſummum hominem Cujacium tam diu audire voluiſti. Quis antiquos Ariſtotelis interpretes, quis Archimedis demon-

mon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

monſtrationes, quis rationem temporis felicius tractauit? Quid nunc de ingenii alacritate, quid de ſplendido orationis genere ac auguſto dicam? quam qui legit, ſtatim exclamare cogitur,

τοῖοί τοι ἀνάκτων παῖδες ἔασι.

Nemo tui ſimilis notorem à te petit. etiam ignaro tibi, & inuito, ſermo regius erumpit, neque adhuc, poſt tam diuturnam ac prope implacabilem fortunæ intemperiem, priuato more loqui didiciſti. Nihil in ſcriptis tuis humile, plebeium nihil, nihil triuiale occurrit: nihil quod ſummo quiſquam aſſequi labore poſſit, aliud agenti tibi excidit. Quid quod, ne jam ſenex quidem, alterius ætatis ſtudia tractare deſinis. Nam cum ſemper optimum & diuinum ſemper carmen ſcripſeris, nunc etiam maturum ſcribis. Quippe vt in arborum vel fructibus vel baccis, quædam ſuauiores ſunt, quas nemo tamen vietas adhuc appellat: ita quædam lenitas facilitaſque in his elucet, quæ à languore quam longiſſime adhuc abeſt. Quæ quidem cum ſint maxima, majora tamen eſſe exiſtimamus, quibus ea conſecutus es. Vitæ frugalitatem aſſiduam, ſtupendam temperantiam, diuinam prope continentiam. Neque enim poteſt fieri, vt tantam diuerſitatem rerum mens vnius, vnus complectatur animus, niſi qui à vitiorum fœditate immunis eſt ac ſuæ ſpontis. Aliud agendum, aliter viuendum, aliud omnino, quam quod vulgo, cogitandum. Multa negligenda, multa contemnenda, aliqua naturæ, aliqua & conſuetudini vis inferenda. Denique cum multas nobis vel illecebras vel diuerticula communis illa parens omnium objecerit, pleriſque abſtinendum. Alios libido, quoſdam auaritia afflauit: ſi qui ſunt qui multum agere videntur ſibi, ſtrenue ambitioſi ſunt. Vides iſtos qui in foro ambulant aut cauſas tantum agunt. vides alios qui Conſulatus aut Præturas petunt, qui in votis ſuis con-

conſeneſcunt. Hiſne tantum ſupereſſe temporis exiſtimaſti vnquam, vt vel diſcant, vel neſcire ſe vt quicquam recordentur? & hos ſolos tamen ſapere plerique arbitrantur. Vides alios qui auro incubant, qui ſpem in lucro omnem ponunt, qui & metuunt amittere quod habent, & quod nondum conſecuti ſunt ne vnquam conſequantur timent. Habent ſane & iſti aliud quod agant, ne vacare ſapientiæ exiſtimes. Quod cum ſcires, non à vitiis eorum modo, ſed & ab opinione omni populari & errore, mores ſejunxiſti tuos. qui vt diſcere tam multa poſſes, ante vacuum tot diſciplinis animum feciſti. Aliquis libidine diffluit vel maceratur. tu, vt cœlebs, ita & caſtiſſime perpetuo vixiſti, ac ne in vxoris quidem gremio æternum illum ſpiritum fregiſti. Aliquem inſana poculorum intemperies afflauit. tota vita tua eſt ſobrietas. Aliquem ambitio implicitum atque occupatum habet. tu nec iterum ſperare imperium potentiamque potes quam jam amiſerunt tui: quæ ſperare autem nemo poteſt, pridem comparaſti. vt non eruditionis tantum, ſed humanæ terminum felicitatis attigiſſe videaris. Cujus obliuiſci ſi potes, inimicos tuos reſpice. Mihi crede, qui ſis, à liuore diſces. Nemo perditus aut furioſus vſquam extat, qui non in te primo omnium feratur: nemo imperitus, qui non ex vituperatione tua famam quærat: nemo qui non ſcire ſibi videatur, quod in te notauit: nemo eſt poſtremo, qui non vnicum Scaligeri errorem annotaſſe malit, quam virtutes aliorum imitari. Quare per hos homines diuinitatem ignorare tuam amplius non potes. tantum abeſt, vt moleſtiam aut curam hoc adferre tibi poſſit. Dicam iterum quod ſentio. Cum inuſitata tua magnitudine ac fama, cum ingenio hoc tuo tam ingenti, cum præclara illa eruditione tua ac virtute, aut imbecillis es profecto, ſi inuidiam contemnere non potes, aut impru-

imprudens, ſi non expectaſti. Videris enim mihi, cum tot res tantaſque animo proponeres, tam longe ſpes ac vota tua mitteres, calumniandi maxime occaſionem improbis, conditionis ſuæ infelicitatem obiecisſe vniuerſis. Conſummatæ autem præmium virtutis ac ſtipendium inuidia ac detrectatio eſt. nec impune cuiquam fuit, laudis exceſſiſſe limites. Cato, quantus eſſet, in judicio cognouit. Multos pluribus laudatos quam Catonem conſtat, neminem tam multi accuſarunt. quiſquis ſummum gloriæ faſtigium euaſit ac ſcientiæ, inuidiæ occurrit. Multum, mihi crede, effeciſti. Omnium vbique mentes occupaſti: omnes in te vnum conuertiſti: nemini per te nunc otioſo eſſe licet. Vt mihi quidem, non de eruditione tantum, ſed & de ſecuritate noſtra, optime mereri videaris. Multi enim, credo, ſunt, qui vel Reſpublicas turbarent, vel regibus inſidias clam principibuſque ſtruerent, vel alio quocunque immani ſcelere ſe obligarent, niſi tibi ocium ac tempus mancipaſſent. qui nunc habent in quo ſe oblectent, in quo occupentur, & in re leuiſſima robuſtam illam animi improbitatem terant ac conſumant. Si quis adoleſcens ſemidoctus extat, qui in Feſto, aut Varrone, aut Plauto, tria verba legit, à Scaligero diſſentit: ſi quis furioſus temporis metator, male calculum ſubduxit, in Scaligerum incurrit: ſi quis Græcæ aut Hebrææ aut Chaldææ linguæ prima rudimenta attigit, Scaligero obtrectat. Et, quod recordari ſine maxima non poſſum indignatione, quidam in contemptum ſui laudes tuas vertunt, qui virtutis tuæ commendatione multum ſibi detrahi exiſtimant. Sunt qui iras ſuas locant, quibus fame pereundum eſſet, niſi tibi maledicerent. Qualem ſupereſſe ajunt, qui famelicus ſiccuſque è popinis abit, niſi in te & illuſtre nomen tuum conuiciolum detorſit. qui mendaciis calumniiſque prandia & cœnas emit, & in

obtrecta-

obtrectatione probitatis, gulæ ſpem reponit. qui cum fruſtis eſculentis probra ac conuicia in literarum principes eructat. Qui profecto ſi in lucem prodit, vapulabit. Nunquam ita male cum humano genere actum fuit, vt virtuti patrocinium deeſſet: neque tantum fuit improborum vnquam, vt deſerta boni viri cauſa ideo negligeretur. Mihi quidem certe nihil vnquam magis quam virtutis ratio conſtabit. Etiam nunc, ſi quæ ferri poterunt, feremus: quæ diſſimulari poterunt, diſſimulabimus. Si quis vero eſt, quem neque tanta generis majeſtas, neque morum probitas ac candor, nec immenſa illa tua deterrere poteſt eruditio qua cæteros jam exceſſiſti, quin in obtrectatione nominis ac famæ tuæ laudem, in calumniis conuiciiſque gloriam quærendam judicet: non poſſunt ſalua literarum dignitate hæc ferri amplius. Quare prodeat in medium quicunque eſt. nos certamen hoc depoſcimus. Neque enim literas has tantum & ingenium, quod nullum eſſe in nobis aut exiguum fatemur, ſed integritatem, ſed candorem, ſed amorem, ſed inuictam pietatem, ad defenſionem adferemus tuam. Nos tibi, non ſcientiam & eruditionem modo noſtram, ſed & conſcientiæ fiduciam ac laudem omnem conſecramus. Quicquid eſt in nobis, id ſaluti, id incolumitati, id virtuti deuouemus tuæ. quin hanc vitam amittemus prius, quam vt inter morſus improborum, inter ſibilos ſcurrarum, inter improborum hominum conuitia ac probra, canos tuos deſeramus. Nam quemadmodum, incolumi imperio ac poteſtate tuæ gentis, ſi latus tuum clauderem in bello, aut commiſſam legionum aquilam geſtarem, pro te animo inuicto ſtarem, dum per ipſa vulnera coactus pertinacem animam effunderem, atque ipſa morte vitam anteactam pariter ac fidem tibi commendarem: ita nunc iiſdem armis, quibus à te ſum in-
ſtructus,

ſtructus, pro ſalute tua ſtabo. quod, vt ſpero, mecum ſunt facturi, quotquot literas ac eruditionem colunt. Quippe vt in bello magna pars victoriæ habetur, conſeruaſſe ducem, quo incolumi ac ſaluo, ſine damno ac momento miles cadit: ita omnes, qui vel te amamus vel has literas, quæ nullum præter te agnoſcunt ducem, vni tibi poſthac militabimus: tibi, Heros maxime, ſecuro nec ſollicito, ſucceſſum noſtrum imputabimus. itaque cum cæteri pugnabunt, ſolus vinces tamen. Habes eximios virtutis tuæ vindices ac teſtes, doctiſſimos ætatis hujus viros. qui cum laudibus ingenii cum quouis hodie contendant, pluris tamen eſt quod erudite in aduerſarium diſtringunt. Interdum enim iræ aliquid debemus. & ſi fortiter pugnandum, nolo niſi concitatus & iratus congredi. Nemo oratorem aut poëtam maximum impune prouocauit vnquam: neque parum ingenio eorum addit, quiſquis vel irritat eos vel laceſſit. Nam vt pici inflammatæ aquam qui affundit, non extinguit ſed accendit: ita ab injuria poëta ſumit animos ac creſcit, nec tam facile placatur quam accenditur. Surgit vno die & remittit muliercularum rabies ac furor. hi in ſæcula tranſmittunt iras: quas ne reges quidem, ſicut eleganter Plato monet, fruſtra contempſerunt. Hac fiducia, his armis, pro ſalute tua excubabimus: hos gladios, hæc tela, his ſicariis opponimus. quæ profecto vt in corpus innocentis direxiſſe nefas eſt, ita pro principe ac duce ſuo non ſtrinxiſſe, perduellionis crimen eſt. Tu immortalibus interea laboribus poſteritati conſule, humanum genus, vt cœpiſti jam, deuinci, famæ atque exiſtimationis tuæ limites extende. Aut, ſi jam quo creſcat laus tua amplius non habet, ſummæ eruditionis tuæ recordatione tua tecum fruere. Ita dico, Magne ſenex, totus in te redi. Æterna tot ſcientiarum ac virtutum laude tecum fruere, ac cœleſtem illum animum totius vitæ con-

contemplatione paſce. nihil inuenies in ea, cujus vel pigere te, vel alium pudere debeat. Tui vero ſæculi ingratitudinem non ſine cauſa accuſabis, quod cum omnes omnia docueris, pauci ſint qui illud neſciant, pauciſſimi qui fateantur. Ingratos vero poſteros, ni hoc agnoſcant: niſi tuo ex ingenio humanas laudes metiantur, niſi eruditione tua ſæculum abſoluant. Nos interea pædagogorum furias, paraſitorum morſus, criticorum probra ac latratus, tecum vel feremus fortiter vel declinabimus: interdum & calumnias, cum opus erit, retundemus & mendacia. Illos vero Deus immortalis, nec interitura vnquam tot virtutum memoria, tortore quouis pejus ac carnifice multabit.

Panegyricus, ſiue Laudatio Funebris, Nobil. Clariſſ. Viri Iani Douſæ, Nordowici & Cattendici Toparchæ, ab adoleſcente ſcripta.

ORATIO XXX.

PRudentiſſime Rector Magnifice, Ampliſſimi, Clariſſimique Viri, hoc à vobis inſtitutum eſt, ne quis in publico diebus his loquatur: Academia tota muta atque elinguis vt ſit: ipſe denique hic locus auguſtiſſimus, hæ cathedræ, hæc pulpita, quæ voce noſtra perſonare ſolent, ſilentio funeſto dolorem publicum teſtentur, nec melius ereptum omnibus parentem ſuum hic deplorent quam ſi nemo audiatur. Vtinam vero id quod imperatum eſt reliquis, conceſſum nobis ſaltem eſſet, qui & omnium lugemus caſum, & cum iis noſtrum. vt ſi cum aliis excuſari non poſſimus, affectus certe nomine veniam mereamur. Filium in parentis loqui funere, nemo juſſit vnquam. Aliquid conceditur ſtupori, aliquid mœrori primo datur. Doloris maxima

xima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

xima prærogatiua eſt ſilentium. Dum enim per ſingultus verborum ordo perit, dum aliquid ſibi temporis indulgent lacrymæ, dum animus paulatim cum oratione in gratiam redit, ſerum jam propemodum eſt quod à voce impetratur, neque facilius luctus loquitur quam cum magna ſui parte exhauſtus eſt. A vobis vero, Rector Magnifice, Ampliſſimique Viri, potiſſimum ego ad dicendum vocatus ſum, quia potiſſimum lugeo. vt eodem tempore nec male de facundia noſtra, nec bene de dolore judicare videamini. Qui ſi nondum hactenus remiſit, nec à tempore ſolatium accepit; metuo ne ibi deſit nobis vbi prodeſſe poterat, & cum dedecore noſtro pietatem fateatur ſuam. Verum enimvero, cum omnium dolere ſit, dicere unius, danda erit opera, vt quod nobis cum omnibus commune eſt, leniter feramus: quod peculiariter incumbit, ea qua par eſt animi conſtantia agamus. Quemadmodum enim in Republica ſi mori Principem contingat, multi lugent; hæreditatem pauci ſibi vindicant: ita magnorum hominum virtutes poſt obitum commemorat Orator; reliquis dolorem relinquit. Quodſi quenquam mortalium, multo magis nos decet: ne hanc terram, in qua natus eſt homo ſanctiſſimus, inauſpicato luctu fœdemus. cum in ea tot fortiſſimi ſuperſint viri, qui ſanguinem facilius, cum opus eſt, quam lacrymas effundunt. A cujus potiſſimum laudibus, vt Aſpaſia illa Socratica, inchoandum nobis putamus. Virorum enim nobiliſſimorum majores cum ſint plures, omnium autem vna, naſcentes quæ excepit & morientes condidit; dici de omnibus non poteſt, niſi de vna dicamus. cum & plurimi vnius hujus, & hæc vna ſit plurimorum. Sicut itaque heroum ſuorum initium à Joue deducunt poëtæ, ita nos à te Regina inſularum Batauia: cujus terra non tam orbis vniuerſi pars eſt quam imago. Nam quemadmodum hoc omne quod colitur,

litur, mari Oceanus includit: ita ciues tui mari cinguntur atque ambiuntur vndique. vt tam à natura libertati deſtinati eſſe videantur, quam ab animo. Ager, nec ingratus neque ſterilis. qui cum frugum fertilitate vicinis quibuſdam, fructuum vero cedat plurimis; his ipſis plus abundat omnibus. neque à mari difficulter impetrat quod terra negat. Vina quæ nuſquam educant, vbique bibunt: linum non colunt, & geſtant: ferrum non fodiunt, & cudunt. Jam ſi gentem ſpectes, ſola hæc eſt, quam in bello ne hoſtis quidem numerat, ſed æſtimat. Cujus prope vnius virtutem Romani loquuntur: qui, cum ſubſidium, ſucceſſus, victorias, triumphos mutuati à virtute eorum eſſent, laudem iis ſolam reddiderunt. Eant certe ad Lunam Arcades, à Cecrope originem deducant Attici, vt in eâdem terra natos ſeſe glorientur in qua vixerunt. Batauos quoque à Gigantibus fabuloſa deduxit antiquitas, & ſuperiorum ætatum fabulæ: nec creduntur tamen. Non enim referre putant, quantus ſit qui vincit; neque corporis magnitudinem ſibi vindicant, ſed animi. Vix nati, nubibus aſſueſcunt, ventos prouocant, imbres ferunt, cum aëre duro & immiti contrahunt: quicquid denique inferre mortem poteſt, aut laceſſunt aut negligunt. Mare non tam accolunt quam incolunt: qui & olim nauigabant optime, aut natabant. nec referre putat Tacitus, brachiis an remis vterentur. Ita vt Britanni, quorum in mari claſſem expectabant, eorum corpora viderent: cumque aduerſus naues inſtructi eſſent, cum hominibus pugnarent. Stantes pro mœnibus aliquis interficit, nemo vincit: neque vrbes ſuas cuiquam relinquunt, ſed ſepulcra. Vitam poſt libertatem nemo amat. Nihil iis deeſt quo abundat hoſtis: eas quippe veras arbitrantur opes, non quas pretio ſed quas virtute emerunt. Bello nec irritant quenquam vltro, neque metuunt: cumque gentes aliæ vel difficilius, vel

melius, in terra ſua viuant, nulla lubentius hac moritur. Hoc cœlum cum hauſiſſet Douſa, hunc aërem, alienus eſſe à libertate non potuit qui in ea natus erat. Ideoque cum majorem nuſquam virtutis eſſe ſegetem quam in terra hac videret; doluit neglectum potius in ea literarum quam contemptum. In prima itaque incude ſtudiorum poſitus, cum facillime & ſpem amicorum præuerteret ac vota ſua, relicta matre Batauia in Galliam ſe contulit. Nam vt plantæ, ſi transferantur, felicius nonnunquam creſcunt: ita ingenia diuina cum aliquo plerunque fructu patriam relinquunt. Cumque eadem virtutis ſit ratio quæ flammæ ſurgentis, vt latêre diu non poſſit; facilius amicos inuênit quam doctores: quibus præiret, quam quos ſequeretur. non eruditionem tantum conſecutus eſt, ſed & famam. Vigebat ea tempeſtate magnis Gallia clariſſimiſque viris, quorum nunc in albo æternitatis nomina leguntur. Quis Turnebos enim, quis Auratos, Paſſeratios ignorat aut Lambinos? Neque adhuc Muſarum coloniam tranſtulerat huc Douſa: vt haberet domi quod foris ſequebatur. Nemo ingenii & eruditionis principem Scaligerum, præterquam in Gallia, tum ſalutabat. Nemo humanitatis totius politiſſimum vindicem Juſtum Lipſium, præterquam Grudiis, adibat. Verum enimvero, quemadmodum Lycurgus leges ſuas prius didicit quam tulit, Solon cum omnibus vixit, vt Athenis prodeſſet: ita tum temporis ea ſibi comparauit Douſa, quibus hodie ad exiſtimationis culmen hæc Academia peruênit. Ea ætate autem cum facilius nihil eſſet quam naturam ſequi, quamuis & antiquitatem totam & hiſtoriam accurate euoluiſſet, lubentius tamen eo modo loquebatur, quo Homerus, & Orpheus, & Dodona, & Apollo, & oracula jam olim loquebantur. Meminerat enim indolis diuinæ adoleſcens, tam naturæ quam ſapientiæ

tiæ hanc vocem eſſe. Quæ hoc cultu & placuit primum & admiſſa eſt. quia cæteri non tam docere melius quam facunde minus ſcribere videntur. Hanc patriæ ne inuideret diutius, mature ſibi redeundum judicauit: neque alii ſcientiam imputare ſuam voluit quam cui lucem debebat. Quoniam autem ſolo fere otio ea ſtudia aluntur, quæ nec lucrum affectant & honores contemnunt, & lubenter ab hominibus ſecedunt, qui nec mores eorum probant, & diuerſam viam ſequuntur; ſapientiſſimus vir in templum bonæ mentis ſe abdidit. Quod neque in vrbibus erigitur, quæ ambitione flagrant, nec in foro, quod reorum profanatur ſordibus ac lacrymis, ſed in locis innocentibus ac puris, in ſecretis naturæ: vbi facilius ipſam ſapientiam inuenias quam hominem. In his penetralibus ab Egeria olim Numa, Lycurgus ab Apolline, Minos à Ioue, Meleſagoras à Nymphis, Pindarus à Pane, Heſiodus à Muſis, ſapientiam hauſerunt. quam quia procul ab hominibus aſſecuti erant, Diis immortalibus haud fruſtra aſſcribebant. Quia autem neminem plerumque ſortis ſuæ pœnitet, niſi qui peccare votis jam didicit, quæ felicitate ſua creſcunt, neque finem inueniunt, niſi ſucceſſu interdum carent; prius ex his locis ereptus Douſa eſt quam abiit, vocatus eſt quam diſceſſit. Cum enim nobiliſſimus eſſet, latêre non potuit: cum patriæ addictiſſimus, non debebat. Exardebant quotidie bella ciuilia, gliſcebat Hiſpanorum furor, qui nondum didicerant, genti huic libertatem non prius extorqueri quam vitam: impetrari autem armis ab iis nihil poſſe, quibus difficilius eſt ſeruire quam mori. A ſecuritate ergo ſua, à tranquillitate illa, & ex agris, eodem tempore & vrbem & obſidionem ingreſſus eſt, & qui ne ciuilem quidem magiſtratum hactenus admiſerat, militibus tum imperauit. Ex altera inſtabat hoſtis ſuper-

biſſimus, qui hæc tecta, has aras, hos focos, quos æternitati Muſarum Dii ſeruabant, flammis atque incendio jam deſtinabat. Ex altera, rerum omnium penuria, ipſo crudelior hoſte, niſi ab hoc eſſet: cujus occaſione non ſimpliciter vſus, paulatim irrepebat, cuniculoſque ſuos à mœnibus ad animos vertebat. Vt non tam à crudelitate periculum jam eſſet, quam à clementia. cum dux hoſtium ſuauiſſimo ariete Douſæ noſtri oppugnaret fidem, venia, blandiciis, muneribus. Quibus armis neque gladii interdum pares ſunt, neque muri. facillime enim ferrum retunditur ab auro, ſæpiuſque delinitur virtus quam frangitur. Iiſdem machinis ciues mox aliquot adortus, maximam jam ſtragem ſine cæde dederat: cum nec amplius hoſtes ſuos vrbs agnoſceret, & ab amicis clam timeret. Solus interea ille in obſeſſa vrbe liber, nunquam ceſſabat, quin aut ageret ſcribenda, aut quæ egiſſet ſcriberet: intentatam ſolus vim vincebat, nec ab occulta vincebatur. quæ omnia æternis verſibus poſteritati commendabat. Neque prius pedem Lugduno extulit, quam & patriam ſuam, & in ea hanc vrbem, bis vindicaſſet; armis ab hoſtibus, ſcriptis ab obliuione: ſimulque eidem, quod rariſſimum eſt, libertatem conſeruaret, & immortalitatem conferret. Quo id conſecutus eſt, vt qui ante ab obſeſſa vrbe hoſtem rejecerat, in eandem mox vindicatam Muſas ſuas comiter admitteret: & qui belli tempeſtate imperaſſet militi, pace reſtituta his ipſis præeſſet. Quæ gloria ad ſummum vſque vitæ terminum Douſam ſecuta eſt. Ex hoc tempore, diuino ſtudio, cui diu animum intenderat, vti, non frui, & quæ voluptati nata plurimi nugantur, virtuti conſecrare cœpit. Patriæ Annales verſibus conſcribere aggreſſus eſt. Sciebat, ex hoc fonte omnes olim ſapientiæ manaſſe riuos. neminem poëſin olim coluiſſe, niſi vt doceret. Omnem interim ſcientiam, argumenti digni-

dignitate augeri, eruditione exquiſita abſolui. Sicut autem filiam pulcherrimam fruſtra habuit, qui eam male elocauit: ita artem fruſtra quamuis excellentem colit, qui ſubjectum ea dignum non elegit. Non de hujus æui hominibus jam loquor, qui cum feliciſſime rem gerunt, in ſenſus delicatos & verborum ſtrepitum inanem, poëſin totam, ejectam regno veteri detrudunt: ſed de antiqua illa, quæ pulcherrimarum artium comitata agmine, ſuauiter docebat: cujus exemplar Homerus, alumnus eſt Plato. qui poëtas vbique imitatur, non vbique laudat: quaſi in vrbe ſua ferre eos non poſſet, quos in animo gerebat. Sicut ergo liberi arrogantes qui parentes diffitentur, à vultu arguuntur: ita magnus Plato, quamuis Socratem ſectetur, Homerum alibi relêget, vbique patrem tamen refert. Explora omnia, vide ſingula, exclamabis, *Sic oculos, ſic ille manus.* Infinita enim ſunt quæ poëtam abſoluant, cum modulatio vix inchoare poſſit. quam olim homines miſerrimi docebant, nunc poëtæ diſcunt tantum. vt ſi quis in pulchra muliere, nihil præter tunicam, aut folium in arbore, aut pampinum in vite amet. Bonus itaque poëta eſſe noluit, niſi & ciuis talis eſſet & hiſtoricus. Videbat, majores ſuos, viros nobiliſſimos, eorum quæ præclare geſſerant, virtutem quidem ſibi, laudem autem aliis debere: qui & parce & maligne meminiſſe poterant. poſteriores autem, paruam veritatis attuliſſe curam, eruditionis nullam. Multa itaque à tenebris & ab obliuione intercepta eſſe, plura ab inuidia. Parum autem intereſſe, ſi poſteritatem ſpectes, imbellis an ignotus ſis: ignauus vixeris an habearis. Si qui adhuc ſupereſſent, hi non homines jam loquebantur ſed monſtra. Regnum hoc Gigantes jam inuaſerant, & à terræ filiis deducebatur nobilitas. Quos omnes veritatis fulmine ex hoc cœlo dejecit: primuſque poëſin contulit, vt falſa refutaret, non vt

ſcriberet: primus exemplo ſuo docuit, non minus ſine mendacio poëma eſſe poſſe, quam vinum ſine fæce aut cœlum ſine nube. Hos Annales ergo eleganti carmine abſoluit: quos eoſdem diligenti ſtudio, ac pari veritatis cura, partim ipſe, partim ſummæ eruditionis adoleſcens filius, ejuſdem nominis ingeniique conſors, ſoluto pertexuit filo. Ita hiſtoriæ leges, cum hoc ageret, ſeruauit; & cum poëtari vellet, non tranſgreſſus eſt. Abeant ergo homines maligni, qui cum poëtam fuiſſe dicunt, cætera diſſimulant hic aut ignorant. Atque hæc quidem poſteris. Cæterum tempus Reipublicæ dedit. In qua ita ſe geſſit, vt præclaram legum ſcientiam, non tam vt male admiſſa damnaret, quam ne committeret, didiciſſe videretur, inculpatus ipſe potius viueret, quam alterum probaret. Vir bonus eſſe, quam patronus aut judex, malebat. Nos, quod poſtremum eſt, juſtitiam quoque artem fecimus. qui eodem tempore in curia diſerti, improbi in vita ſumus. Ad quam ille non tam factus quam natus erat. Leges ſeruare quam ediſcere malebat. Solam integritatem non è libris ſed à natura habuit. cætera contemplari, ſolam hanc agere ſolebat. Eos interim miſerrimos dicebat, qui tam ſollicite otium ſuum virtuti impendunt, vt ne vacare quidem probitati poſſint. Hi ſunt qui cum faſtu ambulant, qui in mores inquirunt, qui de vita judicant: in omnibus deſiderant quod nunquam habent. Sicut autem ægri, qui medicos frequenter conſulunt ac audiunt nec remedium adhibent, nunquam conualeſcunt: ita qui virtutem profitentur tantum, ea carent. Et vt in certamine non tam fortiſſimo defertur palma, quam victori: ſic in vita, niſi qui probe agit, probus eſſe deſinit. Nam & in lucta ceſſare poteſt Hercules, & in palæſtra dormire Milo, & in vrbe otioſus eſſe Ariſtides. Merito itaque in virtutis functione, non in ipſa, felicitatem locarunt ſapientes: quia multis

multis gradibus à fine noſtro abeſt ſcientia. Quare qui nihil pulchrius, quam leges ſcire, arbitratur, non probus eſt. Sed vt in eadem medicina, nihil facilius, quam helleborum, aut mel cognoſcere aut vinum, aut quicquid valetudini conducit; probe autem miſcere, recte adhibere, artis conſummatio eſt: ita facilius eſt, ſcire quid ſit eſſe juſtum, quam eſſe; virtutis tenere præcepta, quam ſequi. Et ſi rem ipſam penitus inſpiciamus, leges prius meruimus, quam tulimus. Vt in vrbe enim in qua nemo æger eſt, ne quidem medico eſt opus, ita neque leges eſſe in Rep. præſtaret niſi eſſent improbi: quarum, quia pauciores probi, melior habetur & ſcientia. Quare ne hodie quidem ſumma felicitas eſſe poteſt, jura intelligere, cum olim fuerit non habere: neque optimi eſſe poſſunt, qui ſtatuta tantum aſſequuntur & leges, cum nemo ante earum vſum fuerit ſceleſtus. Merito igitur doctiſſimi Græcorum, iidemque antiquiſſimi, beatiſſimum ſæculum non illud judicant, quo leges erant optimæ; ſed illud potius quo nullæ: ſiue aureum illud cum poëtis, ſiue cum interprete eorum maximo Platone, imperatorium dicendum putes. Qui diuinus vir, neque Athenienſium, neque Cretenſium, neque Lacedæmoniorum, neque ſuæ denique Reipublicæ palmam tribuit, verum illi, in qua ſine jure æquitas, ſine lege erant boni mores. cujus ciues interim non Græci, non Romani, ſed Felices ab Heſiodo dicuntur: quemadmodum Dii ab Homero. Vt ſi pro tabulis duodecim, duæ tantum ponantur; pudoris & modeſtiæ: pro jure honorario, æqualitas. Quibus ſublatis neque hominibus nec vrbibus hæ ſuffecêre, ſed cum moribus vbique paria fecerunt. Illius ſiue ciuitatis incolæ, ſiue ſtirpis optimæ propago ſenſim eſſe deſiit, ex quo bonum imperari, malum puniri cœpit. Fuit vero Douſa cum paucis: qui quamuis omnium diſciplinarum principem, quam juris peritiam dixêre

noſtri, fateretur, neque à legum ſtudio ac curia, improbitate ſæculi adductus, abſtineret, nihilominus cum toga animum exuere ſolebat judicis & vultum. Neque domum redibat, niſi pariter ad ſapientiæ rediret ſtudium ac curam. Sicut Alpheum tradunt veteres miſceri Arethuſæ, neque quicquam tamen ab ea trahere: ita diuinitati ſuæ intentus animus, ex aula rebuſque ciuilibus ſe conferebat; nec Muſarum immemor, nec ſui. Ibi omiſſis curarum forenſium anguſtiis, inter chartas amœniſſimas libroſque ſuos vagabatur: ibi quicquid præſtantiſſimorum ingenia hominum ad nominis immortalitatem ſupereſſe voluerunt, ſibi redditus tractabat. O beatum animum, qui, ſiue à natura ſiue ex inſtituto ſapientiæ, hos in ſimplicitate progreſſus fecerat, vt nihil magis inuitus intraret quam curiam, indueret quam togam. Securitatem enim ſuam magis innocentia quam legum tuebatur ſcientia, neque vnquam niſi alterius de cauſa inter judices ſedebat. Quæ virtus, qualis ea ſit tandem, ita rara eſſe cœpit, vt vix amplius laudari poſſit: ex quo generoſitàtis ambitio, innocentiæ nomen occupat ignauia. Poſſum equidem integritatem in Republica, poſſum vigilantiam, poſſum laudare æquitatem. Nihil eſt facilius quam incorruptum judicem, fortem conſulem, prudentem laudare ſenatorem. Sed qui hæc ne ſperat quidem, non jam ſapientiæ humanæ modo ſed & laudis noſtræ terminum exceſſit. Quia vltimum quod hodie laudatur, ambitio; quod ab omnibus optatur, honor eſt. qui vt aliquem potentem, ita neminem effecit hactenus beatum. Quare qui ne vota quidem cum hominibus communia jam habet, hunc cum Diis jam verſari judico. quia jam neque habet quod perdat, neque optat quod amittitur. Ita jam bis felix eſt; quippe qui conſequitur quæ ſperat, & quæ conſecutus eſt non amplius amittit. Contra qui ambitioni ſacramento dixit,
haud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

haud dubio bis miſer eſt. quia cum fortuna & cupiditate contrahit: quarum ſine ratione altera, altera ſine modo, neutra in noſtra poteſtate eſt. Nam & ſucceſſu carere poteſt quod optamus quiſque, & termino: neque magis in poteſtate ambitioſi eſt, vt multum conſequatur quam vt parum petat. Vt omittam, non tam in procliui eſſe impetrare quicquid optas, quam amittere quæ impetraſti. Inter duplices igitur fortunæ verſatur inſidias, quæ aufert & quæ negat: nec à cupiditate adhuc receſſit quæ libenter ambit. Qui conſulatum inhiat, fortaſſe nec hunc conſequetur, & prætura excidet: quod, ſi conſequatur, nondum Dictator eſt. Itaque, ſi miſer non eſt, non eſt felix: ſiquidem ambitioni deeſt quantum ſupereſt, nec vnde veniat expendit, ſed quo tendat. Hi votorum noſtrorum ſcopuli: inter quos non quotidie modo elidimur, ſed & ex voto jactamur. vt majoris viri ſit, perire nolle, quam ſeruari. quos non patienter modo ſed & lubentiſſime vitabat. Itaque diuinam virtutem ejus facilius contemnere fuit, quam ſequi: ridere, quam intelligere. quia diu ante hoc ſæculum laudari deſiit hæc virtus, quam nec purpura conſpecta mouet, neque impetrata dejicit. qui eodem vultu faſces modo ponit, modo ſumit: nec intereſſe putat, domum deducatur an veniat. Vt in magna temulentorum turba ſapiens ſi obambulet, riſum merebitur, illorum vitio non ſuo; ita hac ætate haud facile eſt tranquillitatem ſimul inuenire & plauſum. Quod cum ſciret vir innocentiſſimus, nunquam ambiit, & tamen conſecutus eſt, nunquam candidatus fuit, & magiſtratum geſſit. Qui cum ſupremus eſſet in hoc genere, minus tamen dignitatis Douſæ addidit quam accepit. Etenim & contemnendo eum meruit, & quia merebatur contempſit. Nam & is qui maxima ac ſumma ambit, tamen ſe ſubmittit, quia & ſeruire poteſt, & parêre, & blan-

diri, & ad nutum loqui. Non ferebant autem maximi in hac Repub. viri; & indignum hujus terræ moribus exiſtimabant, vt is, qui & nobiliſſimus erat, & hic natus, priuatus ſemper eſſet. Et judicio potius amicorum quam ſuo, tantum patriæ conceſſit, quantum alii vix impetrant. Ad Curiam demiſit ſe verius quam acceſſit. Plurima & in patria geſſit, & pro ea. Legationes plurimas obiuit, nec vllius ore ſæpius, quam Douſico locuta eſt Batauia. Neque vllum propterea ab inſtituto diuortium probiſſimus vir fecit, aut à chartis ſuauiſſimis receſſit: quæ vt juuenem oblectarunt ſemper, ita ſenem ad extremum vſque ſpiritum detinuerunt. Etenim quam ex dignitatis onere ſecuritatem non ſperabat, in humanitate collegarum inuênit: quibus nihil lubentius quam otium ſuum debuit. Nec in moribus quicquam vnquam mutauit, quia majoribus ſe dignum judicabat. Infelices ſunt quos plebeia tollit aura, qui tum demum æſtimare ſe incipiunt, cum ſalutantur crebro & viſuntur, qui vltra atrium neminem admittunt, & quos olim vnice amabant, illis vel conſpectum imputant. Porro cum eodem tempore & Academiæ ſuſtineret curam & Reipubl. & in toto terrarum eſſet orbe celeberrimus, neque quiſquam Douſam ignoraret, niſi qui humanitatem nondum attigiſſet, aut eruditionis ac literarum hoſtis eſſet; neceſſe fuit domum hanc patêre omnibus. Quotidie igitur obſidebatur limen, impellebantur fores, implebantur atria. Non moleſto equidem cauſidicorum agmine, aut importuno litigantium grege, nec obſcœna damnatorum turba: ſed ingenuarum artium, ac liberalium ſcientiarum candidatis: qui ex alio nonnunquam orbe huc delati, vt Douſam, cujus nihil præter nomen viderant, coram intueri poſſent; mirabantur, nihil facilius in vita ſibi contigiſſe, quam quod poſt tot vota conſecuti erant. Omnes enim, ſine faſtu, ſine inſolentia, ac

ſuper-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſupercilio, non in ædes tantum, ſed & in animum facillime admittebat. Nihil celare ſolitus aut ſuſpicari, qui ſummus innocentiæ fructus eſt. Nemo enim bene de omnibus ſentire poteſt, niſi qui optimus eſt. Nemo fraudem exſpectat, priuſquam fecit: &, ſi per gradus improbitatem ſubducimus, poſterior ſuſpicio quam ſcelus eſt. Humanitatem ſuam exhibebat omnibus: omnes aut exceptos menſa dimittebat, aut domo. Nemo ex ædibus illis, ſordidum reum, aut prehenſatorem humilem, aut ſalutatorem ambitioſum, exire vidit. Nunquam alios clientes in ſumma dignitate Douſa habuit, quam Socrates, aut Plato, aut Ariſtoteles, cæteræque immortales illæ animæ, quæ procul à publicis remotæ occupationibus, ſub Academiæ umbraculis & Lycei viridariis ſcientias educarunt. Facilitas enim illa, ſapientiæ propemodum ipſius virtus eſt, non hominis; neque quicquam tam ad cœleſtem propius naturam accedit, quam vt vnus multis proſit. Sicut duo formoſiſſima in cœlo lumina, Sol interdiu oritur, Luna innumeris comitata ſideribus, etiam pecudi paſcenti, noctu lumen præbet: ita viri magni auerſantur neminem, & interdum etiam indignos complectuntur, vt plures juuent. Quid fontana aqua purius? Ea tamen per argenteos diffuſa riuulos, dum vicinas herbas alit, vrticam quoque irrigat, hominemque quemlibet è via ſitientem ſponte admittit. Quid pluuia vtilius? In publico cadit. Nihil optimum, quod non commune ſit. Pulchriora fere ſunt, quæ neminem excludunt quam quæ multis placent. Originem facilitatis denique ſi ſpectes, à natura eſt. Jam illud otium quod indulgere juſtitium ſolet, quis melius impendit vnquam? Nam & patriæ reddebat, quod à curia impetrabat, & cum ab hominibus ſecederet, cum libris verſabatur: qui cum poſteritatem doceant, integriores ſunt. præſertim, vbi veritas ſpectatur,

quæ narrationis anima: in qua rerum cauſæ facile ex euentu peti ſolent, nec aberrat lector, niſi eum decipit hiſtoricus. Nam cum multa ſapientiam, prudentiam confirment ſingula, quæ tantum, vt loqui ſolet Ariſtoteles, extremorum eſt, & in actionis arcem tendit; ejuſque via ſit vnica, Experientia aut Vſus; qui, cum ex diuerſitate rerum vnum aliquid conſtituat, vix vnquam abſolutus eſt; ſiquidem cum vita hac tam breui terminatur: (nam & obſeruandum ex omnibus eſt quod ſequare, & colligendum ex pluribus quod agas; non hominibus modo ſed & ſæculis: naturæ autem inclementia cum vnum vix indulſerit, multa hominum adjecerit induſtria, quæ & ætates conjungi longiſſimas, & diuerſos inter ſe conferri populos, atque ex omnibus his judicari voluit. vt cum vitæ vſus nobis ſit anguſtæ, fructum ſic concedat infinitæ) nihil dignius hac lectione, aut ſenatore inuênit aut hiſtorico. Quædam enim ad exemplum vitæ, quædam ad ſtyli imitationem ſeponebat, quæ credebat nemini quam ſibi. Seruabat enim ea tenaciſſime, ac ſingulorum rationem exigebat à memoria. Non vt nomenclator parum diligens, cui pro felicitate interdum eſt audacia: qui apponit quæ oblitus eſt; ſed vt eodem filo ac ordine eodem recitaret ſingula. Meminerunt viri in hac vrbe maximi, meminiſti & tu, rerum humanarum ſplendor, Joſephe Scaliger, quoties inter epulas & elegantiores menſæ delicias, ad quas literatos ſemper vocabat, cum ouis ſermonem auſpicatus, vix in bellariis remiſerit, integraſque Criſpi ſui aut Cornelii continuarit paginas. Obſtupeſcentibus nobis, quibus reliqua ſordebant fercula: neque quicquam jam in menſa ſapere præ illo videbatur. Simonidis memoriæ multum miraculi addidit Græcorum ſchola Rhetorum, aliquid & fidei detraxit. Nos neque factum dicimus, & fieri potuiſſe non negamus. Nam & majora vidimus,

mus, nec Deorum tamen interuentu egemus: cui plerumque aſſignant illi quæ difficulter perſuadere poſſunt, neque aliter res magnas proponunt, quam intricatas tragœdias abſoluunt. Nihil geſtum vnquam fuit quod ignoraret: non Græcorum modo res aut Romanorum; veterum, nouorum: ſed terrarum omnium & ætatum. Vt quicquid exſtitiſſet vnquam, non tam euoluiſſe videretur, quam circumferre. quod in eo totum natura inchoarat, perfecerat induſtria. Nullam enim ſchedam doctiorem ſe habebat: nec malebat quicquam ſcribere quam ſcire. Qua ratione id aſſecutus eſt, vt, vbicunque locorum eſſet, non bibliothecam habuiſſe videretur, ſed eſſe: nec legiſſe multa, ſed nihil ignorare. Hunc itaque vir ſummus ſtudiorum fructum vidit, vt eruditiſſimus, vt celeberrimus eſſet: hunc vitæ, vt innocentiſſimus. Quis ergo mori debuit libentius, quam qui ſemper ſe victurum ſciret, quam qui inculpate ſemper ſe vixiſſe meminiſſet? Qui omnium judicio, & ſuo, virtutis ſimul finem attigiſſet & ſcientiæ? Quamuis ergo ſummæ felicitati hujus vitæ nihil addi ab ipſa poteſt, mortis tamen accedere teſtimonium poteſt, quæ nouam vel exhibet vel promittit. Itaque priuſquam excederet vita, integro adhuc corpore, in ſecreta animæ admiſſus, immortalitatis gaudium jam delibauit: quodque euenire ſolet mortuis, jam moribundus animo præcepit. Quippe cum paulatim ſine cruciatu vllo, è ſtatione ſua abire beatiſſima pararet anima; ecce tibi, ſubito & præter exſpectationem omnium, exclamat ille, amiciſque aſtantibus, Quid, an, inquit, ſolus audio? Quis hic ſonus eſt? Quæ hæc modulatio? Diu prius admirati, omnes cum audirent nihil, tandem id quod res & erat, virum diuinum, cœleſtibus initiatum jam myſteriis, non amplius humana loqui viderunt, animumque vere puriſſimum inter æternorum orbium concurſus ſide-

derumque, è quibus oriundus erat, iterum errare. Quæ cum, proportione æqua, interuallis diſtincta imparibus, concentus edant ſuauiſſimos; æternitati vicina mens noſtra, ſi nec arcte hæret neque in immundo verſatur corpore, ejusdem naturæ ſonitum admittit, quem improbitatis nubes intercepit. Eadem virtutum enim, quæ animorum, quæ ſiderum eſt ratio: partium æqualitas nimirum. quæ ſi turbetur, facillime obſurdeſcimus. Surditas perpetua animorum ſcelus eſt. Huic intentus animus, neque concentus diuinos admittit, neque ſiderum impulſus ſuauiſſimos audit, neque beatiſſima harmonia fruitur. Fruuntur autem innocentium virorum animæ. quibus hoc conceditur, vt priuſquam eſſe homines deſinant, immortales fiant: priuſquam è terris abeant, cum Deo verſentur. Tum demum puriſſimus ille ſenſus, ſiderum explorator, venit, qui è corpore priuſquam abit, ad ſe redit: gaudiumque ſuum ſentit priuſquam habet, fruitur priuſquam conſecutus eſt. Crœſi ferunt filium, cum vocem toto vitæ tempore emiſiſſet nullam, viſo percuſſore patris, exclamaſſe. idem ſanctis viris euenire ſolet. Violentum eſt, quod nos cum Deo Optimo ac Maximo conjungit: legeſque corporis facillime tranſcendit qui ſine eo mox futurus eſt. O felicem animam, quæ nondum ex hominibus receſſeras, & jam cum Deo eras: nondum diuortium cum corpore hoc feceras, quod deponebas: nondum mori poſſe deſieras, & jam æternitatem inchoaras. Miſerrimi ſunt omnes, qui luctantur cum morte ac contendunt, quam tu præueniſti. Miſerrimi ſunt omnes, quos improbitatis ſuæ ſenſus miſerrime conſtrictos tenet: tu virtutis tuæ præmium jam deguſtabas. nec felicitatem cum morte adibas, ſed prægreſſus eras. Beatiſſimus igitur ſpiritus translatus hinc eſt, non diſceſſit: locum mutauit, non reliquit. quodque humanæ felicitatis maximum eſt

ac

ac ſupremum, nec dolore expreſſus, neque morbo labefactus. Sicut fulgur nubem ſiccam facile perrumpit, exhalatio humida cum lenta & caliginoſa diu luctatur: ita inculpatus animus è puro corpore haud inuitus abit, ſceleribus contra inquinatus, tarde ac inuitus recedit. Non vacat cogitare quantum amiſerimus, cum cogitamus quantum tu jam conſecutus es. Et tamen infelices ſumus. Eodem enim tempore, & Parentem Academia, & Senatorem Curia, & ciuem inculpatum amittit patria, & hiſtoricum Batauia. Delicatus aliorum luctus eſt. Patrem deplorat aliquis aut matrem: fratris cauſa publicum non videt, affinis cibum non capit. Anguſta ſunt hæc nomina, quæ ſuis parietibus concluſa, limen non excedunt. Nos in eodem omnia hæc ſimul, ſed quod plus eſt, omnes. Neque tantum teſtari luctum poſſumus ſinguli, quantum debemus vniuerſi. Singula tempus requirunt, ſingula ſpatium merentur, ſingula oratorem flagitant. Nos noſtra loquimur: reliquorum prætermittimus. Si quis vero veſtrûm eſt, Auditores Nobiliſſimi, qui viri tanti merita ignorauit, ſaltem cogitatione nos hic juuet. Cogitate quantum Reſpublica, quantum Curia, quantum amittat hiſtoria: nec enim aliorum commemorare mala poſſumus, qui vix feramus noſtra. Nos vero qui eodem gradu Douſam contingimus: quos literarum non ſanguinis neceſſitas conjunxit, quid agemus? Quid ego? qui ſi Douſam non lugerem vobiſcum, patrem tamen ſolus lugerem. Quem ſuis oculis ac fere ipſis Muſis ſuis cariorem habuit: cui famam tot diuinis verſibus, cui nomen ac æternitatem reliquit. Ego vero, Deus immortalis, naufragium hoc omnium laborum meorum & curarum pertinaciter feram. Vt is quem tu incomparabili ſtudiorum ſuorum autore, patrono, inſpectore, teſte, fautore mulctaſti; eorumdem ſtudiorum fructu reliquos omnes poſthac mulctare inci-

piat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

piat. Neque aliter ſanctiſſimi viri manes quam æterno ſilentio mactabo.

De Poëtis & eorum Interpretibus. Habita, cum adoleſcens Theocritum interpretaturus publice eſſet.

ORATIO XXXI.

AD alteram profeſſionis meæ acceſſurus partem, Auditores Nobiliſſimi, Græcorum poëtarum interpretationem dico, prouinciam nec pœnitendam nec leuem; duo hic optabo. Primo, vt pauci adſint, qui poëticen oderunt; ſecundo, vt pauciores, qui feſtinanter nimium hanc amplectuntur. Quorum alteri diuinam facultatem contemnere ipſi, alteri apud omnes in contemptum eandem adducere ſolent. Alteri verbis obſtrepere illi: alteri re ipſa dignitatem ejus in dubium vocare. Alteri dum nunquam de ea cogitant: alteri dum ſine eruditione ad eam accedunt. Quorum ab vtriſque non ignoratione tantum illius facultatis cui nocent, ſed & reliquarum omnium peccatur: quarum hanc interpretem, ducem, reginam, occulta diuinitatis conſtituit ratio. Non agam vobiſcum, Atticorum more rhetorum, qui exordia circumgeſtabant quædam, quæ quibuſlibet cauſis, rebus, argumentis applicabant. Cauti videlicet homines eam ab auditoribus beneuolentiam initio poſtulabant, quam argumento, de quo dicturi erant, deberi deſperabant. & cum nondum dicerent, auditorem, quem quis futurus eſſet ignorabant, tamen demerebantur. Facultas vero noſtra neque violenter ab vllo exigit quod eſt, neque ipſa ſibi tribuit quod non eſt: cum extra eam nihil ſit. Itaque aut odiſſe hanc oportet, qui ignorat reliquas: aut qui hanc ignorat, ignorare omnes. Duo antiquiſſimi philoſophi conſtituerunt, ad quæ reli-

qua-

qua referrent; Deum & Poëtam. Ita vt alterius exiſtimarent munus, quotidie agere: alterius, quotidie imitari. Vtrumque homini opponit Plato. Nam & homo tum præſtat, cum mente ſua vtitur: poëta tum, cum ſua caret. Rurſus opponitur ab illis, Dei præſcientia, quam πρόνοιαν dicimus, prudentiæ, quæ προμήθεια appellatur. Hujus prudentiæ opus ars eſt, quæ non à Deo ſed ab hominibus excogitata eſt: illius, quicquid homines ignorant, poëtæ ſciunt, quotieſcunque, exuto homine, vniuerſi præſidem in ſe admittunt Deum. Sicut ergo Dei præſcientia: quæ abſolutiſſimum præſtat opus, prudentiæ opponitur humanæ, quæ cæca, imperfecta, limitibus coërcetur ſuis: ita opponuntur ars & poëſis. Hac ratione de poëſi cum agimus, omni arti, omni diſciplinæ, omni ſcientiæ valedicimus: ne nobis aut hic manum injiciat Grammaticus, quod ab eo verba mutuemur, aut Rhetor, quod ab eo vim probandi: aut alia ſcientia, quod ab ea demonſtrationes petamus. Ars iiſdem quibus inventa eſt rationibus; ab iis docetur à quibus & excogitatur. Hæc neque diſcitur, quia præceptis caret: neque quicquam ignorat, quia perfectiſſima eſt. Itaque & hæc omnia de quibus agunt homines, poëta diſcit, & quod proprie poëta nouit, homines non diſcunt, ac ne ipſe quidem. Quemadmodum, cum à magnete ferrum trahitur, cauſa latet, cum ab homine tollitur, plane ac cuiuis patet: ita humanæ ſcientiæ origo cuiuis patet, diuinæ ignoratur. Rideo ſæpenumero, Nobiliſſimi juvenes, cum philoſophorum ſcripta tractare ſoleo, hos Pythagoricos, hos Ariſtotelicos, hos Platonicos, quoſdam ex poſterioribus familiis, Succeſſores appellari. Atqui ſolus poëta diſcipulum non habet, quia Deum præceptorem habuit, ſucceſſorem non admittit, quia parem non relinquit. Sicut enim ignis cœleſtis cum lumine ſuo abit, neque tractum poſt

ſe

ſe oſtendit; flammæ contra, quas videmus, fumo quiduis inuoluunt: ita diuini animorum motus, nihil poſt ſe reliquum, præter admirationem & ſtuporem, habent. Hujus facultatis partes ſunt duæ: quarum altera naturæ cognata, coætanea, cum diuinitate cohæret: altera eam complectitur. Altera, quicquid videtur æquat: altera, quicquid conſideratur comprehendit. Ab altera poëtæ dicuntur: ab altera diuinarum humanarumque rerum conſulti iidem nuncupantur. Ex altera probamus, poëtam ſcire quod ignorant homines: ex altera, quod ſciunt homines, non ignorare poëtam. Alteram earum *μελοποιΐαν* dicimus, alteram *παιδείαν* appellamus. Quemadmodum olim muſicam diuiſit Plato, qui poſteriorem partem paulo aliter conſiderauit. Prioris partis eadem eſt definitio, quæ vniuerſi. Si autem è Pythagora quid ſit Vniuerſum quæras; reſpondebit, harmonia: ſi ex Platone quid Poëſis, idem de vtroque reſpondebit. Itaque ſi cœlum terramque & quicquid vides, harmoniam dixeris, omnia complexus es: ſi facultatem hanc harmoniam definiueris, partem ejus alteram expreſſeris: ita vt facilius ſit definire, quid ſint omnia, quam quid poëſis tota. Pater harmoniæ numerus eſt: ad quem mathematici linea & ſuperficie peruenire ſolent, vt primum natura, poſtremum ordine. Porro ſicut ex æqualitate numerorum quicquid eſt abſoluitur: ita ex eâdem anima conſiſtit: neque melius eam definiueris, quam ſi organum dixeris. Quod organum bene temperatum, non ſecum modo, ſed & cum natura conſonat: atque ita, impellente Deo, harmoniam abſolutam perficit. Rurſus inter hanc muſicamque noſtram, eadem eſt harmonia, quæ inter illam & reliqua. Socratem pridie quam ad Deum profecturus erat, in Phædone, (quod Platonis ſcriptum ſine lacrymis vix vnquam lego,) Deus aliquoties monebat,

vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vt priuſquam hinc migraret, muſicam experiretur. Volebat quippe ſanctum ſenem, prius ſcire quid poëta eſſet, quam quid Deus: quia ad diuinitatem ſine proximo non peruenitur gradu. Anima præterea, antequam cum vniuerſo miſceretur, cum muſica aptanda videbatur. Paruit ille, hymnum conſcripſit, faſſuſque eſt exemplo ſuo, plus poëtam eſſe, quam Socratem: ſicut minus eſt poëta, quam Deus. Ego ſummam Socratis felicitatem fuiſſe reor, quod poëta prius eſſet, quam è terris excederet: ſicut maximam calamitatem quorumdam, quod prius homines eſſe deſinunt, quam ſapere incipiunt. Atque hæc cauſa eſt, cur Pythagoras, priuſquam ſomno ſe daret, fides impelleret, vt diuinitatis ſuæ animum, videlicet, moneret: Aſclepiades vero medicus mente turbatos, ratione ſymphoniæ ad ſe reduceret. Jam vero quoties pater harmoniæ Deus, organum poëtæ temperat cum vniuerſo, illarum partium æqualitate, inæqualitatem corporis excludit, inæqualitatem mentis humanæ obducit, inæqualitatem rationis noſtræ ſubterfugit, mentem tollit, animam impellit: momento denique temporis, qui homo fuerat, id omne fit, quod profani nunquam erunt: priuſque homines exuit, quam Deum excipit. Vnde à Platone, res leuiſſima, celerrima, ſanctiſſima, poëta definitur. Atque ita prior harmonia à Deo perficitur & quidem impellente, altera ab organo ejuſdem jam impulſo. vtramque in Jone *μελοποιίαν* dixit Plato. Poëta igitur homo non eſt: quia dum hoc fit, mente priuatur: homine major eſt, quia à majore impellitur. Altera harmonia inſpiratur: altera addiſcitur. Altera à Deo fit: altera vel à grammatico docetur. Altera à puriſſima eſſentia: altera à ſordidiſſimo homine. vt minus fere inter Deum & Poëtam, & grammaticum interſit. Hac ratione famulus poëſeos eſt numerus. Non aliter quam olim philoſophiæ Dialo-
gus:

gus : quo Socratici plerunque omnes, plerique & alii philoſophorum, vtebantur. Sicut enim qui philoſophum Dialogiſtam definiret, contumelioſus eſſet, ita qui poëtam ex numeris metitur. Quia cum his aliquis non poëta eſſe poteſt, & ſine his, poëta eſſe quis poteſt. Non aliter, quam articulata hominem non conſtituit oratio, ſoluta philoſophum: quamuis illa alteri à belluis, alteri hac à poëta diſtinguuntur. Sicut autem profanatio philoſophiæ à quibusdam habita eſt Comœdia vetus, quod Dialogo abuteretur: ita dignitatem noſtræ facultatis, cum ſibi numerum vindicat, contaminat Grammaticus. Qua quidem parte diuinitatem; altera humanas ad ſe diſciplinas trahit. Quæ quidem pars παιδεία nobis dicta eſt. ad quam jam peruenimus. Hæc eſt antiquiſſima illa Deûm atque hominum conciliatrix ſapientia: quæ qua ratione, quo jure ad poëtam peruenerit, audite. Porro ſi quis prius ex hac ipſa, quid poëta ſit, oſtendi poſtulet, nos ab illo viciſſim, vt quid non ſit, aut non ſcire debeat, nobis oſtendat, petemus. Cum igitur magna illa vniuerſi anima, quæ Deus dicitur, aut quocumque tandem nomine illud appellamus, quod, priuſquam omnia quæ nunc ſunt, extitit ac fuit, magni ſui operis contemplatorem hominem feciſſet, duo illi munera largitus eſt. quorum altero à reliquis diſtinxit, altero poſt reliqua perfecit. Rationem efferendi, ac concipiendi, dico; quarum hæc ἐνδιάθετος, illa προφορικὸς dicitur λόγος. Hæc in ore naſcitur, & leuiores diſciplinas complectitur, altera in animo ac mente ſedem habet; & earum eſt quæ principiis muniuntur. Porro cum, mundo recens nato, ſcientiæ omnes, omnes diſciplinæ, in medio, non ſecus quam terra ipſa, conſtitutæ eſſent, vt nimirum occupantis futuræ, quas non minus transfundi ad omnes, quam ab vno inueniri neceſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

eſſet, nobiliſſimi & qui plurimum diuinitatis haberent animi, mente eas occuparunt, vi ſermonis propagarunt. Cum autem duplex eſſet, tardus ille & claudicans, qui adhuc cum chao luctaretur, alter velox, expeditus, leuis, qui celeritate Deo proximus, volubilitate cœlo par, numeris naturæ æqualis eſſet, numeroſa, quod haud mirum, oratio, cognationis jure, quæ ſunt Dei, naturali, quæ nullius eſſent, merito inuaſit. Vnde in rythmo quoque & harmonia Platoni ἡ παιδεία conſiſtit. quæ duobus his vtilitatem affert. Siue enim ſapientes reſpicis Chaldæos, ſero nati ſunt, vt Prophetas, ſiue Græcos, ſero vt poëtas præuerterent. Porro, vt campi & agri, ita diſciplinæ olim ac ſcientiæ limitibus carebant. Omnia vnius erant: vna omnium. Poſtquam vero terminos campi, limites admiſerunt diſciplinæ, juſtitia ab illis exulauit, poëtice ab iſtis. quia neque vim à ſe arcere homines, neque diſciplinæ artes potuerunt ſordidas: Nam & nauta & faber dici ſapientes cœperunt. Nec immerito, quia vt operis ſui principium in ſe habet mechanicus, ita artes reliquæ. poëta ex alio. cujus prima pars à Deo agi, ſecunda cum hominibus ſcire. Sicut proinde genus prioris conſtituitur ab Ariſtotele, ſcire, ita poſterioris à Platone, docere. Docuerunt igitur poëtæ primum, ante homines cæteros ſapientes, poſt Deum abſoluti. Quia autem ſapientes ab iis fiebant reliqui, à Deo agebantur poëtæ; ſicut paulatim à Deo homines, ita reliquæ ab iſta defecerunt diſciplinæ. Quod quam non invitæ agnoſcant, audite. Rhetor enim ſi de rebus diuinis erudite agat, nomen amittit, ac Theologus vocatur. Logicus ſi de triangulo, Geometra. nulla denique nomen ſuum vel tuetur vel conſeruat. At vero quis, prô Deûm atque hominum fidem, Orpheum alio quam poëtæ nomine appellauit vnquam, quod de rebus diuinis ſcripſerit? Quis

Em-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Empedoclem, quod de naturalibus? quis Theognin, quod de moribus, aut Nicandrum, quod de medicis, aut Homerum quod de omnibus? Niſi forte Heſiodum agricolam dicendum arbitremur, quod de hac præcepta tradit, aut Theocritum bubulcum, quia eos imitatur. Atqui Hercules, ſcire omnia poëtæ eſt, poëtam eſſe, vix eſt hominis. Nam & qui poëta eſt, qua vere talis, ſcire poteſt omnia: qui autem cætera jam tenet, nondum tamen eſt poëta. Atque hæc cauſa, cur de ſingulis cum agit diſciplinis, τὸ ὅλον, ſiue vniuerſum dixerit poëſin Plato: quia reliquæ ad eam, ſicut ſingula ad omnia, partes ad totum ſe habent. Vnde & Ariſtotelici nonnulli, qui τὸν προφορικὸν poëtæ λόγον tribuunt, ἐνδιάθετον non recte demunt. Atqui, vt ex jure veteri ſeruum qui habet, peculium poſſidet, ita quæ tot diſciplinas ſub ſe comprehendit, principiis non caret. Cujus, niſi fallimur, erroris cauſa eſt, quod fabulam & demonſtrationem inter ſe pugnare exiſtimant, vt verum, ſcilicet, & falſum. cum, quemadmodum actio non vna eſt, ita non vna ſit imitatio. Sicut autem ad agendum varia ſcientia eſt opus, ita & ad imitandum diuerſa. Porro vt ipſe Ariſtoteles in libro De Poëtica, cum genus poëſeos, vſitata methodo, è diuerſis ſingularibus, imitationem conſtituit, nihil quam priorem partem tangit, ita quicquid alibi conſcripſit, ad παιδείαν ſpectat. Et vt beneficii loco, primum philoſophorum, philoſophi nonnulli conſtituunt Homerum, ita nos quicquid docet Ariſtoteles, etiam ad poëtam ſpectare dicimus, ipſum poëtam tamen eſſe, quatenus hæc tradit, non concedimus. Nam & idem, vbi de poëta agit, poëtam non abſoluit, & cum de reliquis, poëtam non excludit. Sed & qui poëtam formant, quod præcipuum eſt prætermittunt. id quod ἔνθεον vocamus: & qui diſciplinas tractant, poëtam non excedunt. Quare quemadmodum

admodum poëtæ eſt ſcire cætera, ita interpretis, interpretari. limitem enim qui interpretatur non magis ponit ſibi quam qui ſcripſit. Quamobrem & qui omnes ſigillatim percenſet aut tractat diſciplinas, ex omnibus nihil amplius quam poëtam effecit, & cum poëtam dixit, ſingulas complexus eſt. in quo omnia interpretari ideoque & ſcire interpretem oportet. quemadmodum olim Angelus Politianus, vir ſummus dixit. qui memoria patrum Florentiæ poëſin docuit, priuſquam ad philoſophiam perueniret. Docent autem partim poëtæ, quod in arte ſua diſcunt ipſi: partim quod in aliis reliqui. Quod autem ſciunt poëtæ non diſcunt, reliqui non diſcunt. & ignorant; Deo relinquitur. Quemadmodum & ipſi poëtarum interpretes, omnem in poëtarum ſcriptis ſapientiam docent: nec poëtam efficiunt. Atque hæc eo dicta ſunt, partim vt ſapere ſaltem diſcant illi, qui poëtæ eſſe nolunt, cum poëta eſſe poſſit nullus, qui non ſapiat: ſapere autem poſſint multi, qui poëtæ nunquam ſunt futuri. Partim, vt veniam à vobis impetremus, quod ne quidem pares tanto accedamus muneri: ne quod nobis deſit, id poëticæ imputetis, ſed quod illi ſupereſt, id nobis aſſcribatis. Illud futurum ſpero, vt facilius jam vobis vnum è multis poëtam interpreter, qui omnium jam cauſam probaui.

Ad Nobiliſ. & Ampliſ. Academiæ Curatores & Profeſſores. Habita, cum Horatii Odas adoleſcens admodum publice interpretari inciperet.

ORATIO XXXII.

QVam metuo, Viri ampliſſimi, Doctores clariſſimi, Juuenes nobiliſſimi, ne cui tacere non licuit, eumdem non deceat loqui. Nam & antiquis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tiquis ad cohibendum toga brachium, annus conſtitutus erat: & prudentem judicabat juuenem Pythagoras, ſi tacere poſſet. Itaque & hoc ipſum, quod nos bene dicere, ille male ſapere appellabat: & quam nos dicendo ſequimur laudem, illi, priuſquam dicerent, jam aſſequuti erant. Mihi interim, cum ora vultuſque veſtri, & hic tot clariſſimorum hominum conuentus, omnem tacendi præripiant nunc facultatem; vnum hoc à vobis petam: vt orationi, quam veſtra mihi præſcripſit auctoritas, veſtra adſit beneuolentia. ne melius jubere quam fauere videamini: & poſtquam mandatis veſtris paruero, ab humanitate veſtra deſtituar; qua abuti in præſentia, mihi animus non eſt. vbi enim plura quod agendum eſt flagitat, pauciora id quod agitur permittit. Grauiſſimum nobis, Auditores humaniſſimi, grauiſſimum onus incumbit: ætas hæc, hæc ipſa quam videtis adoleſcentia, quæ nullis fulta præſidiis, nulla eruditione inſtructa, nullis ingenii viribus innixa, opem veſtram merito implorat. Quam interim ingenuus ſi comitetur pudor, ſi modeſtia, ac ſimplicitas, præſidio vix quiſquam deſtitutam vidit. Ego autem, qui me hactenus prætulerim nemini, omnes mihi; tantum à calumniis aliorum, quas juuentus noſtra vix interdum deprecatur, abeſſe exiſtimo, quantum ab eruditione omni abſum ac ſcientia. Ætatem hanc omnem in diſcendo conſumpſi: ad docendum nunquam hactenus, ac ne nunc quidem, niſi inuitus, accedo. Superbum illud nomen, ignoſcite, ſi detractet mea indoles: veniam date, ſi abhorreat natura: æqui conſulite, ſi mihi cum pudore prius & modeſtia certandum videam, quam voluntati veſtræ morem geram. Ego, Viri clariſſimi, dum in illuſtri hac vixi Academia, tot præceptores habui, quot hic videtis: neque quenquam, vel inferiorem me ætate, putaui, ſub quo non tantum proficere me poſſe exiſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

exiſtimarem, quantum mihi quotidie deeſſe videbam. Reliquæ v[illegible] felicitati meæ & illud acceſſit, quod quemadmodum communibus in viuendo elementis, ita publicis in diſcendo præceptoribus ſum vſus. Nam vt magnus ille Sol, non minus terris omnibus lucem ſuppeditat, quod quiſque in patria exorientem eum videt: ita præclarorum monumenta hominum, non ad ſingulos minus, quam ad omnes pertinent, ſi quis iis recte vtatur. Joſepho primum Scaligero, cujus vos hic vultum & expreſſam magni Cæſaris imaginem videtis: ingenium vterque admiratur orbis. Quo quidem nomine, Heros illuſtriſſime, inprimis mihi venerandus eſſes, niſi propiori tibi junctus forem. Pater enim mauis vocari. ita docuiſti me non ſolum cum multis, ſed amaſti etiam cum paucis. Abſit vero vt & te prætercam, Vulcani clariſſime, cujus ſcriptis publice, lectionibus priuatim, tantum debeo, quantum vni tibi me debere gaudeo. Et hi præcipui, non omnes tamen. Non enim quot me docuerunt hactenus, ſed quot docere potuerunt, præceptores habui ac veneratus ſum. Ita plures doctores colui, quam habui: plures veneratus quam expertus ſum. Ante omnia vero, frænis quibuſdam juuentutem hanc ab aliorum contemptu vindicaui: me quotidie, tanquam in ſpeculo, mihi demonſtraui. Exiſtimaui enim, ſi ignorantiæ meæ probe conſcius eſſem, de aliorum ſcientia facilius judicaturum. Inflat enim eruditio vel modica, niſi à ratione regatur. Suauis, Auditores humaniſſimi, ſuauis hac præſertim ætate ambitio eſt. non oppugnat enim animum, ſed flectit: ducit, non trahit: & cum voluptate quadam in perniciem plerumque abit. Præſertim vero, quotieſcunque meretricula illa, ſanctiſſimæ matronæ virtutis laruam induit, & aliena pudicitia commendat ſuam. Ipſum hoc monſtrum patrocinatur ſibi, neque prius admirari ſe incipit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

quam alios contemnit. denique cum vnum ſit vitium, bis peccat. Virginibus autem noſtris, quas eruditionis præſides antiquitas voluit, vim infert: nec de aris & focis, ſed de pectore humano, cum illis contendit. Narciſſum olim juuenem pulcherrimum amabant hæ Nymphæ: Nymphæ, inquam, Muſæ illæ noſtræ, quas κατ' γλῶσσαν Græci, vt cum magiſtris ſic loquar, Νύμφας dicebant. Audite, quæſo. Juuenis infelix, virgines caſtiſſimas, nec illocabiles, à ſe rejecit. Amorem ſibi reſeruare cœpit, ſe amauit, ſibi placuit: in fonte gloriæ nimirum & ambitionis ſeſe contemplatus eſt. ita tempore eodem & riualis fuit omnium, & amator ſui. Quid vero? Fugiunt eum Nymphæ, & quæ prius deperibant, nunc relinquunt Deæ. Quæris, juuenum miſerrime, cur te amaris? contempſiſti. Quæris, cur cæteros contempſeris? te amaſti. Hoc vero in amore miſerrimum eſt, quod in reliquis optari ſolet. Riualem non habent hi amantes: ſe mirantur, ſed ſine æmulo: ſe ambiunt, ſed ſine competitore. Ideoque ſemper ambiunt, nunquam exorant; ſemper proci, nunquam mariti ſunt. Non enim conſequuntur facile quod amant: cum ſit idem & qui amat hic, & qui amatur; qui petit, & qui petitur. Peſtis hæc ætati primæ ſuauiter obrepit: juuentuti ſuauiſſime adblanditur: vtramque vero opprimit ætatem. Optandus hoſtis eſt, qui bellum publice indicit, qui ariete muros quatit, vultum vultui, pectus pectori, pedem pedi opponit. Hæc priuſquam apparet, opprimit: priuſquam prouocat, victrix eſt. Huic ego hoſti teterrimæ, coram vobis, Viri eximii, in hoc illuſtriſſimo hominum ſummorum conuentu, hodie bellum denuncio. Non aqua & igni, quod dici ſolet, ſed hoc pectore interdico. Abeat, excedat, faceſſat, in exilium ſe conferat. Triumphum de ea non ducam præter hunc quem virtus parit: quæ hoc ipſum præmium eſt quod meretur. In ambitione expu-

gnanda ambitioſus non ero. Spolia ejus tholo non affigam: fumus enim ſunt & vmbra. Solum vero mihi id contingat, vt hoc ipſo die prius à modeſtia, quæ ſane ætatem decet, quam ab eruditione vobis innoteſcam. Non cadit in ætatem hanc ſcientia, non cadit eruditio: ſed quo vtrumque comparatur, labor & induſtria. Hæc ſibi vindicare poteſt quiſquis appetit, hæc poſſidet, qui optat. Quæ in elatum non cadunt animum. Quicquid enim præoccupat opinio, nunquam aſſequitur induſtria. Contra vero facile omnia conſequitur, qui omnia deeſſe ſibi videt: facile in ſcientia proficit, qui ea ſe carere nouit: facile diſcere incipit, qui neſcire ſe prius didicit. Humilitatem ſequitur Sapientia. Montes odit Dea illa, valles amplectitur. Videte colles camporum & tumulos. accliuiores ſunt infra, quam vt fontes ad eos perueniant; proniores ſupra, quam vt imbres in iis permaneant. Planities contra, campique ſedentes, lenibus aquarum ſcatebris irrigantur. Eodem plane modo ſcientiam excludit, qui non prius faſtum excluſit. Opinio ejus neceſſe eſt vt migret, priuſquam adueniat ipſa: perſuaſio eruditionis pereat, priuſquam naſcatur eruditio. Ad ætatem vero hanc quod attinet: affirmo vobis, Viri clariſſimi, (quod ſine ambitione poſſum) ego horas diligentia, menſes labore, annos induſtria æquabo: ſingula dierum veſtigia premam: ſingula temporum puncta & momenta inuadam. Ætatis enim curſum inhibere nemo, quiuis vti poteſt. Similes nos ſibi eſſe voluit natura. Diligentiſſima eſt illa mater noſtra. gignit vt corrumpat, corrumpit vt gignat. Ita cum vtrunque agit, in neutro ceſſat tamen. Si ceſſare enim poſſet, poſſet non eſſe. Nunc agendo aliquid, & omnia conſtituit, & ſe tuetur. Ei quiſquis eſt diſſimilis, ſpurius & illegitimus eſt. eſt autem qui ceſſat. Sicut enim motu ſublato natura non eſt, ita generoſus animus ocio non tor-

peſcit, ſed perit. Si quis enim ſit, Viri clariſſimi, ſi quis ſit, qui hoc cœlum ſupra ſe, & errantes illos ignes, infra hanc terram, nunquam ceſſantem, ocioſus ipſe intuetur, hoc eſt, teſte cœlo deſidioſus eſt, hunc ego hominem, aut certe id quod nos ſumus, vt eſſe credam, nunquam adducar. quibus hoc vno nomine mors grauis eſt, quod in ea quieſcendum putemus. Ita autem fiet, vt quo longius ab eruditione abſum, tanto plus temporis mihi ad eam vindicem: & quo minus ad vos ſcientiæ adfero, tanto plus vobis promittere poſſim. Difficillima hic, non nego, victoria eſt. Reliquis cum hoſte, mihi cum adoleſcentia, id eſt, mecum, decertandum eſt: qui victor eſſe non poſſum, niſi vincar: nec ſuperior è pugna euadere, niſi prius ſuccumbam. Sed tamen ad diſcendum nihil minus ſerum eſt quam id vnde incipitur. vt dolendum minus mihi videatur, quod ætatis parum huc adferre poſſim, quam gaudendum, quia multum reſtat. Fingite vobis, in Circenſibus certantes duos: hunc ad metam, ſed ceſſantem; illum in carceribus, ſed currentem. Hic qui ceſſat, proximus victoriæ eſt, quam tamen qui non ceſſat conſequitur. Ita alter victor futurus judicatur; alter eſt: alter peruenit ad metam; alter prope tangit. In currente enim nihil tardum: in ceſſante nihil eſt maturum. Ætas eſt, quæ addiſcere poſſit: animus, qui optet: mens, quæ gloriam nec contemnit nec effuſe expetit: quorum alterum virtus eſt, ſed paucis laudata: alterum vitium, ſed magnorum virorum. Nunc autem ad vos, Viri clariſſimi, venio, vt ad Horatium noſtrum (de eo enim nihil ſum dicturus, quod plurima ad ipſum dicenda videam) peruenire queam. Ac primum ad vos, Heroes nobiliſſimi, teque adeo, Jane Douſa, celeberrimæ hujus Academiæ Curator digniſſime, clariſſimi hujus ordinis antiſtes maxime, tibi, inquam, ſicut gratias ago, quod vt filii

filii loco ſemper me habueris, ita ipſo hoc die, præter morem, non tuum modo, ſed & hujus Academiæ, præſentia tua, quanti me facias, teſtatum volueris: ſic te per humanitatem tuam, reliquos enim minus eruditos per eruditionem, Douſam per virtutem illi propriam obteſtari ſolemus: non quod hæc ſola virtus ſit tua, ſed quod prima: majus enim eruditionem promouere, quam habere, in aliis fauere, quam in ſe admirari. te igitur, Vir maxime, oro obteſtorque, vt tantiſper dum me audies, eruditus eſſe deſinas: ſcientiam ſeponas, beneuolentiam induas. Tecum autem quomodo, aut quibus tandem verbis agam, Neoſtadi ampliſſime? Quem ante annos hôs viginti doctorem Academia hæc habuit: nuperrime patrem accepit. Gratulor ergo, gratulor, Vir magne, vtrique noſtrum: tibi de honore nouo: mihi de beneuolentia hac tua. Qui primum tantæ dignitatis compos, non prius in hanc vrbem quam in noſtrum hoc auditorium veniſti: vt, ſi digne de te loqui hoc loco velim, publica mihi voce opus eſſe videam. cum tantum omnes acceptum tibi ferant, quantum oratio hæc mea perſoluere non poteſt. Te vero, incomparabilis Scaliger, vt amare debeo, ſic metuere nonnihil non poſſum: non quidem vt natus parentem, verum, vt qui timide cauſam ſuam agit, judicem. non quin cauſæ confidat, ſed quod merito de ſe deſperet. Præterquam enim quod ignotus mihi non ſum, diuinam ingenii tui vim, cum inexhauſta ſapientia, perſpectam habeo: cui vt quiſque maximus eſt, ita libentiſſime cedit: vt jam Scaligeri nomen (quod de Tullii eloquentia dixit Rhetor) non pro erudito homine, ſed pro eruditione ſumatur. Sed tamen à te, à te, inquam, Mæcenas magne, *atauis edite regibus*, hoc petam; vt dum me docentem audis, doceri velle exiſtimes. Vos vero, Viri clariſſimi, Doctores obſeruandi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tuque hujus ordinis princeps, Paule Merula, accipe eum, qui non modo profeciſſe ſe ſub vobis gloriari ſolet; ſed & quotidie id facturum ſeſe ſperat. majori cum fructu tamen: vt qui ante à vobis didicit, ſed ſibi tantum: didicit, vt diſcat; nunc, vt doceat: antehac quæ vni poterant prodeſſe, nunc quæ pluribus. Vt ſic nihil aut aſſcribam mihi, aut vobis detraham. Nam & vos multos docebitis, & paucos ego: idque ope veſtra. Vt jam neque beneficii in me collati pœnitere vos poſſit, quod id in alios transfundam: nec id ipſum male collocatum videri, quod agnoſcam. Vos vero, Juuenes nobiliſſimi, accipite ſocium & commilitonem quondam veſtrum, nunc etiam amicum: qui tam optat ſe in poſterum prodeſſe vobis poſſe, quam vos hactenus amare potuit. Cæterum cum alterum ſit voti, alterum benignitatis, æquitate veſtra excuſate quod adeſt, beneuolentia ſupplete id quod deeſt.

Oratio Scipionis, poſtquam in Africam veniſſet, ante primum conflictum, ab adoleſcente ſcripta.

ORATIO XXXIII.

PRæclare eo primum die proſpectum tibi, Miles, crede, cum hos gladios, has manus, inter fraudem perfidiamque Pœni, & ſalutem tuam poſuiſti. Quippe violator fœderum, contemptor Deorum, fidei ignarus, quæ mortalibus ſanctiſſima habentur, omnibus, præterquam hoſti, metuendus eſt. Dolus, perfidia, crudelitas, cum ſimplicitate hominum & miſeria, non cum virtute, pugnant: cujus mercedem Deus in aperto poſuit. Reliqua in acie, interque tela ferientium & commiſſas manus, nec autoribus præſidio, nec aliis terrori ſunt: imbelliis vero fiduciæ veſtigium in animis relinquunt.

quunt. Quicquid hactenus ſecuritati noſtræ patuit, hoc die euaſimus. In aduerſam ſponte terram, Italiam in Africa vindicaturi, niſi non vultis, venimus. Carthaginem petimus, vt Romam ſeruemus. Focos & aras, liberos & conjuges, Deos quoque ipſos, præmium victoriæ habemus. Vinci non poſſumus & ſupereſſe: neque fugere hoſtem, quem per mille incommoda vix inuenimus. nemo pertinacius amicum quærit. Ventos, & procellas, & iratum Jouem, & quæcunque alii timere ſolent, ſpe pugnandi tulimus. Mortem quoque, hoſtis videndi cauſa, fortiter contempſimus. à quo nihil vos ſejungit amplius. Patriam, opes, & ſalutem in virtute ac manu geſtatis. ſiquidem pugnando vincere inſtantem mauultis, quam prementem fugiendo mori. Inæqualis tergo cum manibus pugna eſt. Stultiſſimum eſt ſalutem ſperare ex ea parte, quæ in vulnus tantum patet. Quicquid fieri conſilio debuit, effectum eſt cum licuit; non caute modo, ſed & timide. Quod jam reſtat, in audacia habemus. Prudentia enim magna, conſultantem omnia metuere, pugnantem nihil. Quippe nec timori locus, vbi metuendo non vitatur probrum, ſed incurritur. Qui in acie extimuit, commiſit quod timeri debet. Nam & victus, & miſer, & infamis eſt. nec timere grauiora poteſt, quam quod fecit. Quin & illa, qua nihil magis metuendum ignaui illi putant, metuentem mors ſequitur, ſequentem metuit. Itaque qui expugnare metum potuit, eodem tempore, & mortem fugit, & hoſtem vicit, aut vtrunque fortiter contemſit: quod vtroque majus eſt. Quia naturæ vitio, vt cadas, virtute tua fit, ne fugias. Si quis autem veſtrum eſt, Miles, qui vel mori non malit & vincere, vel poſtquam victus eſt, mori non poſſit; abeat, excedat, viris locum relinquat. Ex aëre alio flagitioſum trahat ſpiritum. vbi inter ſcortorum ſuauia, & ebriorum ructum, & eunucho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

rum greges, & turpi morbo laborantes mares, & exoletorum agmina, petulantem animam expuat unde è vita, tanquam è ganeo, ſatur lubidinum excedat. Tibi vero dico, veterane, quiſquis eodem tempore & vincere cogitat & non mori, ocioſus eſt, neque magis tua aut cujuſquam refert, qua parte cadat, quam qua natus eſt. O quam pulchrum eſt, cum omnia præclare geſſeris, negligenter mori! Multa prius meditanda ſunt: quomodo aciem inſtruas, inſtantem ferias, fugientem premas. Si quid ſupereſt poſt illa, cogitabis quam ſit turpe vinci. Vltimum quod cum dolore magnus vir amittit, libertas eſt: quicquid vlterius timetur, circa militis miſeriam conſiſtit. Elige vtrum velis: vel impenditur vita, vel amittitur. Quicquid hodie virtuti negas, morti cras debes. cujus jus non perit, ſed diffinditur. Equidem cum vultus veſtros video, oratione abuti pudet, Miles. Quippe cum in manu ferrum eſt, ingrata eſſe verba noui. neque tantum oratione animo alacritatis addi, quantum mora feſtinationi demit. Nemo enim recte vt felix ſit monetur, nec impellitur, quo volat. Rideo ſæpe Xerxis conſilium. qui cum mare copiis ſtrauiſſet, terram milite repleſſet, neque vllum reliquum, præterquam in quo vinci poſſet, ſpatium feciſſet, turmis ſingulis lorarios dediſſe fertur, qui à tergo ceſſantibus incumberent, flagriſque ad virtutem impellerent. vt in tanto numero non eſſet, quem non flagellarent vt vinceret, cogerent vt fortis eſſet. Meo quidem judicio, Barbarorum ignauiſſime, non exercitum ducebas, ſed armentum: neque dux eras, ſed bubulcus. Bobus orbem impleras. Pecudes prodigioſa iſta tua claſſis vehebat. Græcorum vero etiam me miſeret, ſi aliquid ab his timere potuerunt, quorum nemo ibat ad prælium, ſed agebatur. Lacedæmonios vincere potuiſſe non miror; ſed voluiſſe indignor. Poterant enim fuſtibus impelli vt recederent, qui loris coge-

cogebantur vt venirent. Indignanimi, vt video, nec tam fractam Barbarorum ferre ignauiam poteſtis: neque hoſtem amplius timetis, ſed turbam. Pauciores enim eſtis. Credo. Sed Romani tamen: etiam animo pares, vbi numero inferiores eſtis. Nemo de fortioribus quærit, an ſuffecerint: nunquam pauci ſunt qui vincunt. Hoſtis Pœnus eſt: cujus nemo fortis quicquam præter fraudem timuit. Mens ſubdola, ſceleſtus animus, Dis hominibuſque, poſtremo ſibi inuiſus ipſe. Quantum immanitate poſſit, illuſtre documentum vos eſtis: quorum tormentis cruciatibuſque propinquos ſuſtulit parteiſque, aut indignas hominibus præſcripſit leges: citra mortem maxime crudelis. Venas palpitantes, ſemimortuoſque vultus & errantes miſerorum oculos, cum gaudio ac voluptate intuetur. Gemitus ſæpe morientium ac queſtus audit cupidus. Neque enim clades veſtras repeto: ne dolorem potius animi quam fiduciam pariam. Ticinum, & Trebiam, & Thraſimenum, & fatale imperii noſtri vulnus Cannas, hic commemorare, antequam dedecora iſta eluiſtis, pudet. Crudelitatem belluæ videte. Militem itinere & oneribus defatigatum (pulchram hercle tot laborum mercedem) pedis parte immaniter ſucciſa, volucribus reliquit. Alios cum feris, quoſdam inter ſeſe, ſed ad mortem omnes, dimicare juſſit. In qua & ludibrium quæſiuit: cum terrarum victor populus, pontis loco viam properanti dedit. vt, quæ alia immania patrauit, nunc omittam. Quæ per omnes Deos vno prælio penſate. Imperare omnibus poteſtis, quorum hactenus imperium timetis. Si Annibalem metuitis, cum Syphacibus res vobis erit. quos jam vinci poſſe, docuit Hiſpania. Illum eſſe abſentem Dii voluerunt. non vt ſic euadat, ſed vt victum ſe audiat, & quas debet pœnas, tandem improbus perſoluat. Sceleſtiſſime hominum, fortis in captiuos: totam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

hanc immanitatem hodie vlturi venimus. Cauſſa jam vincimus. Fortunam exorabimus, ſi Dii fauent, aut cogemus. Superos tibi inferoſque aduerſos jam feciſti. quorum alteros perfidia ac ſcelere irritaſti, alteros crudelitate auxiſti. Quodſi manes vel tangit injuria vel penetrat, neque cum vita ſenſus abit; totis cum inferis aduerſum te tuoſque pugnabimus. Erumpent alicunde infelices Romanorum vmbræ, quibus vitam aut extorſti aut miſeriorem ipſa morte effeciſti. Præterea, Miles, quicquid vides, nunc Pœnorum, mox virtutis erit. Sed majora ſic ſeruatis. Pulchram vobis rerum natura neceſſitatem impoſuit, quibus felicibus eſſe non licet, niſi pariter & fortes ſitis. Poſtremo, ne quis hic de vita magis cogitet quam de victoria, meo conſilio effectum eſt. Naues, queis aduecti ſumus, jam ſoluerunt. Inter hoſtem verſamini & mare. Vtrinque mors eſt. Illinc etiam vincere potes, hinc tantum perire. Quid adhuc dubitas? Miles, eligendum eſt. Vinces, aut morieris, aut vtrunque. nemo certe euadet.

Τίνας ἂν εἴποι λόγους ὁ Καλλιμάχου πατήρ.

Declamatio, ex perſona patris Callimachi, qui prælio Marathonico ſtans expirauit, ab adoleſcente ſcripta.

ORATIO XXXIV.

HOc, quem videtis hic, Athenienſes, ſanguine, victoriam hanc vobis peperi. Nemo vulnera filii mei quærat. ſic ſtetit cum pugnauit. Dubito an moriendo vicerit, an vincendo ſit mortuus. Mors certe victoriam non interrupit, ſed continuauit. Bis vicit: ſemel Xerxen, iterum naturam. Mille vulnera pertulit, plura optauit. Totam Aſiam ſuſtinuit, nec cecidit: mortuus eſt, & ſtetit.

ſtetit. Quod potuit mori, culpa Naturæ; quod non cecidit, laus illius eſt. Natura rerum, tecum mihi res eſt. Quare aut cœleſtem filio meo animum dediſti, aut mortale corpus? Moriantur qui timere mortem poſſunt. Ille nec cadere potuit nec vinci, & coactus eſt mori. Ille corpus non reliquit, ſed à corpore relictus eſt. Primus ille eſt, qui Naturæ ceſſit, de qua triumphauit: primus, qui ſic vicit, mortuus non jacuit: primus idem, qui virtutis poſt mortem documentum dedit: primus, qui ipſa morte vitæ ſpatium extendit. Quo honore dignus vobis quo videtur præmio Athenienſes? Nam ſi fortiter in bello cecidiſſe laus eſt: ille & fortis fuit, & non cecidit. Quæritis, an mortem timuerit? ne ſenſit quidem, vt videtis. Sepulcrum debeam ambire, neſcio, an recuſare. Vtinam loqui poſt mortem, ſicut vincere potuiſti, Callimache poſſes: reſponderes hoc modo: Pro ſepulcro, memoriam mei vobis, Athenienſes, mando. Pudet jacere inter reliquos. quorum multi ante mortem ceciderunt, nemo in acie poſt mortem ſtetit. Repetunt ignaua corpora terram & in matrem ſuam toto impetu feruntur. Abſtine manum quicunque es, ne crudelior ſis ipſo hoſte: qui occidere potuit, nec potuit mouere. Nemo mihi ſtatuam erigat. ſufficit hoc cadauer. Nemo de Perſis erigat trophæum. ſufficit hoc corpus. Vos virtute Barbaros viciſtis: ego ſocios exemplo. Cur torpetis manus, cur non amplius pugnatis? An timetis, ne quis non ſit crediturus? Ego vos hoc metu libero. Mortuum non minus credent poſteri pugnaſſe quam ſtetiſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Laus Pediculi, ad Conſcriptos Mendicorum Patres.

ORATIO XXXV.

SAcrum morbum eſſe opinionem, vere pariter ac eleganter, Patres Mendicorum, ab antiquis proditum memoriæ eſt. Cujus tanta vis eſt, vt ſi quem vel leuiter afflarit, eum, tanquam vinctum conſtrictumque teneat, neque ad veritatis lucem oculos attollere permittat. Id vero vel inprimis deplorandum, quod judicia, in quibus de ſalute agitur mortalium, cum ſemel tenuit, ſuffragia ſententiaſque moderetur, & in partem alteram, quodcunque animo concepit, ferat ac decernat. imo hercules pro judice ſe gerat. Quod in cauſa rei noſtri manifeſtum eſſe, quis tam nullo præditus eſt ſenſu, qui non fateatur? Pediculum hunc, celebre animal ac cuiuis notum, hoſpitem ipſius hominis domeſticumque, ortum ex homine ac creatum, in iiſdem focis ac laribus eductum, ejuſdem fortunæ, eorundem Penatium, & ſi quæ domeſtica ſunt vobis ſacra, omnium participem, veſtrum vero comitem fidiſſimum, premunt libenter homines, & in contemptum, quantum poſſunt, hactenus adducunt: neque terra jam & mari, ſed quam vnam habet vitæ ac fortunarum ſedem, corpore humano interdicunt ac proſcribunt. Cujus rei cauſam ſi quis quærat, nullam præter vnicam inueniet, opinionem ſolam: quæ vt penitus ex animo tollatur, ad ſalutem rei intereſſe exiſtimo. Quem vt vobis diligenter commendemus, ſatis eſt ſi laudes ejus non ignotas vobis eſſe ſinamus. Primo omnium, infame eſſe nomen ajunt. Dii veſtram fidem! quod à parte honeſtiſſima deſumptum eſſe, ipſi ne negare quidem audent. Vnde Pedem primo, mox, vt blandientes ac amantes ſolent, merito Pediculum dixerunt.

runt. non profecto minus caſta voce, quam aut Oedipum aut Polypum, in quibus eadem vox extat. Opinionis ergo vim videte ac ſemel penitus perſpicite. Pediculorum montem, populos Pediculos, Pediculorum ſiue agrum ſiue flumen, dici nemo turpiter exiſtimat. ne de foliorum nunc & fructuum pediculis hic agam. Quanquam equidem Romani, ne præclara quidem & magnifica deeſſe illis voluerunt nomina. qui Serpentes quoque & Sexupedes dixerunt. Multo vero minus Græci, qui ab ipſa rationis officina, cerebro humano, vnum inter cætera impoſuêre. Hebræi quoque ab efficaci voce *canan*, quod fundare illis (vnde *can*, quod eſt baſis, pes, ſiue fundamentum) dixerunt. vel quod puncti inſtar animalium majorum fundamenta ſint, vel quod multis pedibus, vt baſi, innitantur. Ergo *Kinnim* genti antiquiſſimæ vocantur. Græci Sacræ paginæ interpretes, σκνίπας, non vt animalia diuerſa, quod & nobis ſemper viſum, ſed à ſpatio dixêre: quia σκνιπὸν, quod exiguum, aut paruum. vt & Magiſtri, à contracto corpore, & conciſo quaſi; *camlin*. Vnde & *camla* Arabum: qua voce hoc animal deſignant. Neque eſt quod quenquam horum pudeat. cum ſubtilitatem corporis, ac modum, virtus vel excuſet vel commendet. quam & in formicis quiſque admiratur: quibus ſummam quoque antiqui prudentiam aſſcribunt. Neque minus noſtri, cum humana corpora inuadunt, ſtrenue rem gerunt. vt de ſingulis eorum dici poſſit, quod de maximo heroë ſummus vates,

Τυδεὺς μὲν τοι μικρὸς ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

Corpore paruus erat Tydeus, ſed maximus armis.

Quanquam ſane reus noſter, nihil ad ſe pertinere quo dicatur nomine, exiſtimauit vnquam. quam præclaram ἀδιαφορίαν, ſine dubio è Stoicorum barbis ſuperciliiſque, in quibus olim vixit, idem traxit. Porro cum à patria plerunque fontem laudis

ac originem & oratores & philoſophi deducant, quod Platoni quoque in Menexeno probatur, noſter, neque Athenis, neque Romæ natus eſt. quarum ciuitatum laudes ſæpe ad faſtidium jam vſque magni oratores celebrarunt. Patria pediculi eſt Homo. Cujus merita ac laudes prædicare velle, putidi ſit & inepti. Sicut autem ſolus ratione præditus eſt homo, ita ratio in ſumma ejus editaque parte, domicilium ac ſedem habet: capite nimirum. quam profecto ſibi, tanquam arcem quandam, minime, vt reor, contemnendam, merito delegit. In hac naſcitur ac educatur, in hac opes ſtabilitas ac fundatas habet. Hujus incola & ciuis eſt. non inferiora, hercule, ſecutus. Cum vero, quod antiquus vates eleganter cecinit, vicino bono nulla res ſit melior, ille mentem, atque intellectum, ille prudentiam ac ſapientiam, vicinas ac propemodum domeſticas hic habet. A quibus cum longiſſime abſit aſinus, obtuſum animal ac hebes, ſolus pediculos, vt vulgo creditur, non nouit. Contra autem prudentiſſimi mortales, præter hominem, diuinum animal ac vere primum, canem quoque ac philomelam ardentiſſime ſectantur: quos ingenio præſtare norunt. Ne non verum ſit, quod primum ab Homero, mox ab Ariſtotele eſt dictum, Cum ſimilibus plerumque ſimiles conjungi. Soli ex felicitate ingenii diuinitatis vocabulum Platoni impoſuit antiquitas. cujus pediculi prouerbio circumferuntur. Ne de Pherecyde & Alcmane, quos ad necem vſque comitati ſunt, hic dicam. Porro nobiliſſimi in capite morantur.

Plebs habitat diuerſa locis.

Nam, colonias, vt plurimum, vbique, in veſtes, in ſupercilia, etiam in barbam, deducunt: licet non ejuſdem omnes generis ac formæ. Antiquitatem ſi ſpectes, ſupra Erichtheum ac Cecropem, ad Deucalionis tempora continuabis. Simul enim ſpiritu

ritu humano incaleſcere cœperunt ſaxa, hunc calorem reus noſter eſt ſecutus. Qui vt quam longiſſime ab omni frigore verſetur, ſua ſemper intereſſe exiſtimauit. Homo igitur è ſaxis, ex homine prognatus eſt pediculus: tanto nobilior origine, quanto ſaxis ac lapidibus nobilior eſt homo. E carne naſci Ariſtoteles, è ſanguine autem Theophraſtus voluit. Vtraque nobiliſſimam ac primam eſſe corporis humani partem, nemo neſcit. E corruptione naſci ajunt, & hoc telum contra innocentiam valere, crudeliſſimi actores arbitrantur. Nolite pati, Patres, imperitiam in foro veſtro ad calamitatem rei, vltra veritatem poſſe. Idem quippe homini, ſi pergant, idem cunctis animalibus eueniet. Metuendum enim, ne quod omnibus commune, omnibus objiciatur tandem. Ex corruptione autem ſanguinis vt ſemen, ita è corruptione ſeminis cum homo, tum & animalia naſcuntur cætera. Quid formoſius pauone? è corruptione oui naſcitur. Quid apibus prudentius, quid fœdum minus, magis autem neceſſarium in terris? è corruptione bouis naſcuntur. Nihil enim generat ex alio Natura, niſi iſta lege, vt aliquid corrumpat: qua lege omnia conſeruat. vnde & omnia mutari, nihil interire, à Pythagora præclare dictum. Contra vero, ita me Dii ament, mira ratione factum dicas, vt eodem modo duo celeberrima naſcantur animalia; Pediculus & Phœnix. Alter è parentis ſui cinere: è lende alter. Vt non ſine cauſa vtriuſque originem ſcriptores nobiliſſimi conjungant. At vero, Ariſtoteli ſi credas, nihil fieri è lende, jam vicarium diuinitatis, primum feceris Pediculi autorem. Calorem nempe vniuerſalem, quem non ſine cauſa creatorem Arabes dixerunt. cui, cum hoc animal eſt procreandum, naturalis quoque accedit. Jam ſi educationem quæras: ſimul ac vſuram lucis vſurpare cœpit noſter, iis artibus ac diſciplinis inſtituitur, in

quibus

quibus vtilitatis plurimum ad inſtitutum vitæ repoſitum exiſtimat. Natare non diſcit. in continente enim habitat. Neque literas & diſciplinas. quippe quas prodeſſe parum ad virtutem doctoribus plerunque videt. Igitur in re familiari & domeſticis negotiis plerunque occupatus, quicquid ab edendi exercitio ac cura reliquum eſt, contemplationi otioque impendit. Facilitate autem vitæ, ad Homeri Deos ῥεῖα ζώοντας, quam proxime accedit. Cibum enim, quo & illi opus eſt, non quærit, ſed in promptu habet: qui quocunque ſe conuertit, ſine apparatu fruitur paratis. Vt omittam aliud quod cum Homerica divinitate habent commune.

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ᾽, οὐ πίνουσ᾽ αἴθοπα οἶνον.

Nec fruges comedunt, nec libant munera Bacchi.

Terram non arant, non exercent, ſed humanam vellicant leniſſime ac pungunt carnem. Conſtitutionem corporis ſi quæras, pene oculorum aciem excedit. Membra quidem certe maxima ſubtilitate artifex natura texuit. vt ad intellectum proxime accedant: viſum autem vix admittant. Quod cum incorporeis propemodum commune habent. quæ nobilitate ſua ſenſus cum excedant, ſola ratione penetrari poſſunt. Etiam cum atomis. è quibus architectus olim nobilis Leucippus, fabri Democritus & Epicurus, orbem conſtruxerunt. quas idcirco *corpora materiai, corpora prima, primordia, rerum ſemina*, item, *materiem*, familiaris Epicuri Romanus poëta dixit. Sed præſertim Acari quem dicunt, notus Ariſtoteli. qui & nomen idem fere, certe ab eodem, traxit: cæterum nec diuidi, nec findi, & propemodum videri non poteſt. Qui ſi in oculos incurreret, neque ipſe modo ſed & membra ſub aſpectum ſingula, inprimis autem pedes, venirent, ſaxo protinus hamatum illud, aſperum ac leue atomorum, ſpectares. Immunem eſſe ab iis aſinum

teſtatur

teſtatur Plinius. credo quod ingenii eum tardioris eſſe, cum pleriſque exiſtimet. quanquam, quod cum venia præclari viri dictum ſit, nouiſſe aſinos me ſciam, quos aſſidue infeſtarent. Jam viuendi genus placidum delegit ac tranquillum. Non volatile, vt aues, neque deſultorium, vt pulex: ſed pro dignitate vitæ ſuæ, ſtabile ac quietum. Paſſu tardo ac compoſito incedit, neque quicquam è philoſophia tam amplecti quam ſilentium Pythagoræ videtur. Intentionem enim mentis nihil æque ac ſtrepitus offendit. quæ ſi eſt continua, felicitatem quidem certe humanam longe excedit. Neque ab actione tamen prorſus abſtinere ſolet. Semper enim epulatur. Sociale animal eſſe hominem, ideoque ciuitatis fundamentum eſſe ac Reipublicæ, præclare dixit Ariſtoteles. Quod inprimis conuenire noſtris, nemo ignorare poteſt, niſi qui non vidit. Nam & inter ſeſe & cum homine libenter ſociantur. De Republica eorum atque illius conſtitutione, nemo quicquam certi definiuit hactenus. quanquam ſane, ad popularem, ſi quid judicare poſſum, proxime accedant: mutuæ æqualitatis, hoc eſt libertatis, ſtudioſi. Sed & penes multos potius quam paucos, vbi dominantur (quod nec vos neſcire, Patres, arbitror) imperium videtur. In bello, non tam cuneatim quam globatim plerunque incedunt. Neque inter ſeſe, quod & furioſum eſt in homine ac dirum, ſed cum ipſo homine confligunt. de quo & ſæpiſſime triumphant. Neque minus cum eodem amicitiam conſtanter colunt. fide vero ipſum vincunt. Siquidem

——— fugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici;
Ferre jugum pariter doloſi.

At Pediculus conſtanter manet: nec fortunam venientem ſequitur aut fugit recedentem. niſi quod aduerſa, hoc eſt veſtra (ea eſt præclaræ mentis generoſi-

neroſitas) inprimis delectatur. Paupertatis enim comes eſt & aſſecla,

Solutus omni fœnore,
Nec excitatur claſsico miles truci,
Nec horret iratum mare:
Forumque vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.

Quare, vt olim Scipio, de quo antiqui, nunquam minus orioſus erat, quam cum otioſus eſſet: ita vos, Conſcripti Patres, nunquam minus eſſe ſolos reor, quam cum ſoli in compedibus ac carcere verſamini. Adſunt enim vobis comites perpetui ac fidi, qui in crucem vſque vos ſequuntur, ſed præſertim Peſſulatas ſiue Plactulas quas vocant: quæ plerunque in pube, axillis, barba, palpebriſque ſtabulantur: quemcunque ſemel inuaſêre locum, ejus ad ſupremum vſque ſpiritum tenaces. At de cæteris, inprimis mirum eſt ac prope ſupra fidem, quod dicturus ſum. Nam vt Trojanorum Deos Magnos & Penates, cum jam vrbem inuaſuri eſſent Græci, eam reliquiſſe nobiliſſimi autores tradidêre, ita iſti, hoſpitem ſuum moriturum cum vident, agminatim cedunt. Neque id medicos prudentes vnquam aut philoſophos fefellit. vnde ariolos nonnulli & diuinos autumant. Res eorum geſtas, ſi menſuram corporis intueare, paucas eſſe, aut nullas, exiſtimes.

At ſimul heroum laudes ac facta parentum
Iam legere, & quæ ſit poteris cognoſcere virtus,

in diuerſum protinus abibis. Ipſi enim, ſiue ingenua, vt arbitror, modeſtia, ſiue quod Annalium memorias, intenti rebus aliis, contemnunt, laudes ſuas, & quæ fortiter geſſêre, non nolentibus hominibus, diſſimulant. Syllam quidem, hercule, terrarum principem, ac Romanorum ducem, qui bis Marium, bis Mithridatem profligauit, qui Athenas expugnauit ac euertit, cædibus Italiam ac ferro miſcuit, facto ſimul agmine inuaſêre. Ne Arnulphos,

phos, Antiochos, Herodas, Maximinianos, Pheretimas, Honorios, Caſſandros, hic commemorem, reges principeſque, ne nunc ad priuatos eam. cum quibus ſine ferro ac milite congreſſi, illuſtriſſimam victoriam ab iis retulêre. Vt merito, ſi quicquam judicare poſſum, vſurpare de ſe illud reus noſter poſſit,

> Εἰμὶ φθεὶρ, ἀνδρῶν δαμάτωρ, δαμάτωρ δὲ τυράννων,
> Τῆς πολυλμήτου φθεὶρ Θέμιδος θεράπων.

Quos Latine reddidiſſem; ni Romanum hic carmen fugeret Pediculus: Græculis non ſine cauſa æquior. Quanquam ſane & reliquos, cum quibus contrahit, benigne ac comiter habere ſolet. Non enim lancinat aut lædit quenquam, ſed titillat. niſi ſi quos facto agmine expugnat. Qua in re, vt recte in Phædone ait Socrates, majorne ſit voluptas dubites an dolor. niſi quod ex ipſo (ſi quis tamen dolor hic eſt) oritur voluptas. Quam quidem titillationem, ita vobis gratam eſſe equidem confido, Patres, vt præcipuum ac maxime jucundum paupertatis veſtræ ac calamitatis condimentum eſſe rear. Sæpe vidi, quanta delectatione, modo tergum, modo caput, modo latus, modo partem aliam, quam leniter ſollicitare hoſpes veſter cœperit, fricare ſoleatis. Si voluptas enim, quod Platoni placet, mera eſt repletio, quæ ex indigentia, vt quidam volunt, naſci ſolet, cauſam voluptatis veſtræ, quæ in frictione ſumma, vllam præter hunc quem accuſatis, miror ſi adferre nunc poteſtis. Quem (quod lepidum eſt dicam) caput obiter dum ſcalpitis ac membra fricatis, hoc ipſo non extinguitis, ſed generatis. cujus rei cauſam vos philoſophi docere poſſunt. Quid quod medici officio funguntur? Sanum enim optimeque conſtitutum iis eſſe caput quos inuadunt, ipſi medicorum principes fatentur. Jam in morte qua conſtantia, Dii boni,

qua

qua præſentia eſt animi! Sæpe enim fato jam vicinus, & in pectine ipſo poſitus, in quo diem claudere ſupremum ſolet, ſpatia ſecurus ſine vlla mentis perturbatione aliquot plerunque conficit: ne quid præter vitæ anteactæ dignitatem agat, aut exiſtimationi ſuæ maculam inurat. cujus magnas præclaraſque animas, præcipuam habere ſemper rationem conſtat. Auguſtus quidem Cæſar, Princeps maximus, εὐθανασίαν, hoc eſt, mortem facilem ac repentinam, exoptaſſe fertur. quam me judice unus hic conſequitur. Non enim lentis, non acutis conficitur doloribus: non laterum, non renum, non veſicæ morbos experitur. puto, quod naſcente illo in octauo ab horoſcopo loco conſtituta eſſet Venus: quæ, vt mathematici præclare docent, mortem facillimam, & ab omni immunem dolore, generi mortali, in quo non poſtremum noſter locum obtinet, decernit. Ille autem pollice conuerſo protinus extinguitur. Ea tantum parte deplorandus, quod immerito. Quanquam nec idcirco miſer dici poteſt. nemo enim innocentem & calamitoſum, recte infelicem dicat: quod & ante mortem Socratem dixiſſe ferunt, cum amici quidam ideo dolerent, quod immerito id euenire viro optimo exiſtimarent. Et plerique morte acerba extinguuntur: ideoque, ſine pompa, ludis ac præcone, tacito non indictiuo funere, exponuntur verius quam efferuntur. quod intra tirocinium fortaſſe & ante ſumptam publice virilem togam moriuntur. vnde & inteſtati, vt plurimum, diſcedunt. Atque hæc quidem pauca ſunt de multis. Nam quis omnia ſe poſſe ſperet? Cum præcipuus ſcientiarum omnium conſultus ac interpres maximus Homerus, ſi quid Græcis creditur, naturam ejus cum quo ſemper vixerat, ænigmate deluſus, explicare non potuerit, reique tam excelſæ victus tædio, cum vita mortem commutarit. Forte & in pœnam.

Sunt enim, qui de dignitate ejus parum reuerenter alibi locutum ferunt. Grammatici nimirum: qui à reo noſtro nunquam alieno animo fuerunt; hoſpites paterni ejus ac familiares. Vos vero, Patres Principeſque Mendicorum, etiam atque etiam in poſterum videte, quid agatis. Quippe ſi ſupplicium delectat; relegatio in promptu aut exilium. Poſſunt enim aut in terram comiter deponi, aut, quæ veſtra eſt ciuilitas, in alium honoris ſpecie cum voluptate ac judicio transferri. vbi æuum, ſicut prius, agant, neque quicquam præter locum mutent. Exemplo ſane res non caret, & proficere in re magna, ſerum nunquam eſſe debet. Prudentiſſimos mortalium ac prope ſolos ſapientes, Indos, inde à Gymnoſophiſtis, habitos, neſcire non poteſtis. Gentem apud eos eſſe ferunt, Bancanam quam vocant, ea parte quam nunc Guzzaratam dixerunt, quæ cum admirandi hujus animalis ſola prope intelligat præſtantiam ac dotes, quantum poteſt, fouet, & hoſpitio indulget. Cæterum, vt mire eſt fœcundum, vbi generis propago jam diffundi cœpit,

Et nati natorum, & qui naſcuntur ab illis;

è deſerto ſacerdotem vocant, qui diuinis eos manibus cum cepit, ſuo ſibi capiti imponit, ac deinceps liberaliter educit. Sunt qui captos in parietum ruinis ponunt ac occultant: ſi quis autem mortem dum aſſiſtunt, inferat aut tollat, lacrymis ac precibus plerunque intercedunt, ne in oculis atque in conſpectu ſuo tantum facinus patretur. Quæ ſi nihil poſſunt, auro vitam ſingulorum redimunt. quod protinus perſoluunt. Cum quibus prudentiſſimi mortalium Judæi faciunt: à quibus, vt eorum ſapientes tradunt, הַהוֹרֵג כִּנָּה בְּשַׁבָּת, hoc eſt, *qui ſabbato pediculum trucidat*, reprehenditur. aut vt Eliezerus Rabbinus ſentit, *non minus peccat, quam ſi camelum interficiat*: quos & ad luminaria, quæ tum accendunt, perſcrutari nefas habent. Hæc ſi nunquam

quam audiuiſtis, ſaltem nunc vos tangant, & religione animum commoueant. Miſereamini per ipſas, cenſeo, eorum vmbras atque manes, qui crudelitatem veſtram ſunt experti. Parcite miſeris, ſupplicibus, victis: conſanguineis veſtris parcite ac propinquis: qui è vobis nati, à vobis educati ſunt. Qui vos colunt, vos ſequuntur, vobis nærent: qui vtranque vobiſcum pariter fortunam experiri ſunt parati. Cauete, ne dum ſolam hic, vt alibi, opinionem ſequimini, quam longiſſime à veritate aberretis: aut dum nihil præter perſuaſionem fortiter tuemini, ſcelere eam cumuletis.

FINIS ORATIONVM.

HOMI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

HOMILIA

In locum Joannis Cap. XVII. V. IX.

In qua, & de quinque Articulorum doctrina, & præcipue de Electione, agitur.

SÆpe admiratus ſum, Venerandi Patres, Fratres Honorandi, ſæculi hujus filios, quos merito, (Luc. 16. 8.) *prudentes eſſe ſupra lucis filios in generatione ſua*, ait ipſa Dei ſapientia, cum de bonis his terrenis & diuiſione eorum inter ſe contendunt, ad ſupremam Patris ſui voluntatem, ſiquidem ab eo ſit relicta, protinus recurrere ſolere, ut ex ea decidatur controverſia: nos autem, (Ieſai. 45. v. 4.) quos vocauit ſuo nomine & cognominavit Deus Iſraelis, *electum*, ut cum ſancto Petro (1. Pet. 2. 9. 10.) loquar, *genus, regale ſacerdotium, gentem ſanctam, populum adoptatum*, Chriſti hæredes, Dei autem Patris ejus, & per eum noſtri, pariter cum eo cohæredes, in contentionibus grauiſſimis, quibus tot per annos conflictatur Eccleſia, caput offenditur, membra vulnerantur, rarius extrema teſtatoris noſtri verba, cum intentione animi euoluere: cum & litem maxime hanc tangant, & ab omnibus legantur, & ab eo ſint conſcripta, quem tenerrime amauit Dominus; & in gratiam illorum ſint conſcripta, quos ad finem uſque amauit Dominus. (Ioh. 13. v. 1.) *Suos enim quos in mundo amauit, uſque ad finem amauit*, ait idem ille, quem tantopere amauit. Extant autem illa, decimo & ſeptimo Joannis, toto capite. Eorum autem quæ huc ſpectant ſumma, his potiſſimum includitur:

Ego pro ipſis rogo, non rogo pro mundo, ſed pro illis quos dediſti mihi, quia ſunt tui.

De quibus ad ædificationem noſtram, certitudinem

nem electionis, & quæ ab electione pendent, tum ad teſtatoris noſtri gloriam, pauca nunc dicturi ſumus. Ac primo quidem, qui ſint pro quibus non rogat: ſecundo, qui ſint pro quibus rogat: tertio, quis ſit qui rogat: quarto, de felicitate eorum qui ſunt Chriſto dati. Pro quibus ergo rogat, ſunt electi: pro quibus non rogat, ſunt, non electi: tales enim non ſunt electi. Qui rogat, eſt Dei viui filius. Qui dati ſunt Chriſto, ideo ſunt felices, quia dati ſunt Chriſto: dati autem ſunt Chriſto, quia ſunt electi: electi autem, ut glorificentur: idque per media, quæ ad finem hunc deducunt: ſed in Chriſto, & per eum, finem ſuum conſequuntur. *Rogo*, inquit, *pro illis*. Qui ſunt illi? Ex hoc ipſo capite reſpondeat Euangeliſta noſter. Reſpondebit, *Omne quod eſt datum Chriſto:* aut, *Quod Pater dedit Chriſto.* v. 2. ne nimirum ſoli hîc Apoſtoli cum diſſentientibus Theologis intelligantur. Item, *Qui nouerunt, Deum Patrem eſſe ſolum verum Deum, & quem miſit Ieſum Chriſtum*, v. 3. Item, *Homines qui dati ſunt Chriſto*, v. 6. Item, *Qui non ſunt è mundo, ſicut ipſe non eſt è mundo*, v. 16. denique, *qui ex Apoſtolorum prædicatione credituri ſunt in Chriſtum*, verſ. 20. Ita, ut nec hi nec illi excludantur, & utrique ſolidæ felicitatis in eodem Domino participes efficiantur. Quæ hic paucis verbis & mirando prorſus ordine proponitur. Quem nunc videamus. *Tui ſunt quos dediſti mihi: ideo pro illis rogo*. hoc eſt, *Tui ex electione tua erant, quos dediſti mihi, tunc cum eos dares mihi*. Nam ad captum noſtrum ordo hic accommodatus eſt. Primum in felicitate noſtra, eſt prædeſtinatio ad bonum: quæ his verbis continetur, *quia ſunt tui*; hoc eſt, ab æterno ſunt tui. Secundum eſt, quod Chriſto tradimur ad omne bonum. Quod intelligit, cum ait, *quos dediſti mihi*. Tertium eſt, quod Chriſtus nobis traditur cum omni ſuo bono. Quod docetur iſtis verbis, *Rogo pro illis*. Chriſtus enim vt

det

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

det nobis omne bonum, rogat aſſidue pro nobis, & pro noſtro bono. Et hoc ipſum vel primarium eſt bonum noſtrum, quod pro nobis etiam nunc rogat. *Rogo*, inquit, *pro illis*. Beatus ergo, imo beatiſſimus, ô fratres, pro quo rogat Chriſtus. Idem enim eſt electus, ideoque & Chriſto datus: neque alia de cauſa efficaciter redimitur, efficaciter conuertitur, efficaciter in fide conſervatur. Idque ab eo, à quo eſt electus: ſed in eo, & cum eo, & illius cauſa, qui pro illo rogat. Beatus, inquam, pro quo rogat Chriſtus, & propterea beatus, quia eſt electus, & idcirco datus Chriſto, quia eſt electus. Prima enim benedictionum Dei eſt electio, quam ſequuntur cuncta, nulla antecedunt beneficia. Ipſa autem omnes antecedit cauſas, neque ullas habet. Fratres, mera eſt abyſſus amor Dei. Dedit nobis Chriſtum, quia Chriſto nos dedit. Dedit autem Chriſto, quos elegit. Non eſt amor, ſicut ille. Hic eſt ille, de quo dicitur: (Cant.8.6.7.) *Aquæ multæ non extinguerent amorem illum: ipſa flumina eum non obruerent. Si quis daret quicquid poſſideret, nemo illa prorſus æſtimaret*. In Chriſto nos elegit Pater, ſed & Chriſtus nos elegit: imo noſtra cauſa Chriſtum quoque elegit Pater, (Rom.8.v.29.) *ut ſit primogenitus in fratribus, & conformes illi fiant omnes fratres. Ego pro ipſis rogo*, inquit. Et, mox addit, *quos dediſti mihi*. Item, *quia ſunt tui*. Ergo Filio ſunt dati, quos elegit Pater, quia erant Patris. hoc eſt, quia erant jam electi. Fratres, ne decipiamur, qui electionem mouet loco, eam tollit: imo, beneficia quæcunque ſunt in Chriſto, tollit. Qui electus non eſt, non eſt Chriſto datus; ideo nec Chriſtus in redemptione ei datur: ideo nec efficaciter à Chriſti ſpiritu conuertitur. Nec pro eo rogat Chriſtus. *Non rogo pro mundo*, inquit: neque talis unum eſt cum Chriſto. Rogat enim, ut qui ſui ſunt, unum ſint ſecum. At hoc fit per fidem. Ideo nec fides tali datur, neque ad talem pertinet glorificatio. *Non oro pro mundo.*

do. Atqui, dicet aliquis, quo pacto non pro mundo orat, cum pro omnibus orandum ſit nobis? Alia nimirum eſt voluntas Dei, quæ occulta, alia, quæ revelata dicitur. Secundum hanc, pro omnibus oramus; niſi quos peccare ad mortem ſcimus, quos in S. Spiritum peccantes, (1 Ioh. 5. 16.) ipſe S. Spiritus excepit: ſecundum illam, Chriſtus non pro omnibus rogare ſe teſtatur. Novit enim; qui ſint ſui. quod ignorant etiam qui Chriſti ſunt. Fallunt enim qui ad tempus credunt, etiam electos & qui vere credunt. *Non oro pro mundo.* Oro enim pro electis è mundo. hoc eſt, pro ſelectis de mundo; qui à mundo & peccato, cum in mundo eſſent, eſſent in peccato, olim ſeparati ſunt. Qui à mundo ſeparati ſunt, ut mundi eſſent. ante tempus omne electi, ideo juſtificati. Electi, inquam, mox juſtificandi: non juſtificati cum eligerentur: multo autem minus juſti. Deus enim ita agit: Eligo, ut dem. non è contra, Do, ut eligam: multo autem minus, Eligo quia habes. (1 Cor. 4. v. 7.) *Nam quid habes quod non accepiſti? Non oro pro mundo.* hoc eſt, in exitio, in calamitate ſua relinquatur mundus. Negatiuus enim eſt hic ſermo, ſed qui poſitiuum trahit. Ergo mundus pereat neceſſe eſt: Ergo mundus in damnatione ſua maneat neceſſe eſt. Cujus enim deprecator non eſt Chriſtus, hujus neque mediator eſſe poteſt Chriſtus. Durus eſt hic ſermo, dicunt noſtri temporis Capernaitæ. Cæterum, cum ipſa veritas ſic loquitur, nullus locus eſt mendacio, nullus locus eſt calumniæ. Atqui Chriſtus, quanquam paulo poſt (Iſa. 53. v. 3.) *deſpectus & nouiſſimus virorum*, ut Propheta loquitur, futurus, tamen cum hæc diceret, quemadmodum in cœlum oculos figebat, ita & myſterium electionis, & arcana reprobationis, totam denique prædeſtinationis raciem intuebatur. Moriturus illa dixit, nihil amplius docturus illa dixit, teſte Patre illa dixit, qui electio-

electionis noſtræ autor eſt, ex mero beneplacito. Omnibus remiſſionem peccatorum, ajunt, impetrauit Chriſtus, omnes reconciliauit Patri. Nondum autem capio, quo pacto impetrauerit à Patre, quod non petiit à Patre, neque intelligo, quo pacto Patris fuerit conſilium, ut filius pro omnibus in mortem ſe traderet, cùm filius pro omnibus ſe neget intercedere, jam moriturus: quomodo item filii propoſitum fuerit, ut pro omnibus moreretur, cum diſerte dicat moriturus, non pro omnibus rogo. *Non oro pro mundo.* Ergo, dicent iſti, nouum fœdus feriam pro mundo, ut ſeruari poſſe, ſit in voluntate mundi. Inconcinnus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum ferre? *Non oro pro mundo.* Quare? quia nec electus eſt mundus. Sicut enim Deus non elegit omnes, ita neque Chriſtus reconciliauit omnes. Ne quis Chriſti ſit, qui Chriſto non eſt datus, aut illius mortis fiat particeps, qui ante non electus eſt ad vitam: Et profecto, Chriſti quidem mors ſuffecit omnibus, ô Fratres, ſed non omnes ſuffecerunt ejus morti. Imo, per ſe nemo huic beneficio ſuffecit. Soli enim ſuffecerunt quos reſpexit gratioſe Deus, qui in Chriſto acceperunt quicquid habent: juſti nempe in illo, ſancti propter illum. Nemo enim morte Chriſti fruitur qui Chriſto non eſt datus, neque ad plures peccatorum pertinet remiſſio: neque plures reconciliauit Patri filius, quam qui dati ſunt filio. Hos intelligit, cum ait, *Rogo pro illis.* cæteros, cum ait, *Non rogo pro mundo.* Qui ſunt illi? Quos ſeruabit, quos conciliabit rurſus Deo, quos juſtificabit, quos glorificabit denique, is qui nunc rogat. Ii autem ſunt electi. Patris enim eſt electio, qui Filio nos dedit: ita tamen, ut nec alii ſint Patris, quam qui ſunt electi, neque alii ſint Chriſti, niſi qui, electionis beneficio, cum Chriſto conjunguntur. Atque idcirco, qui à Chriſto ſeparare nos conantur, Chriſtum ſeparare à nobis, ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

electione initium fecerunt; quam ut tollerent, mouendam loco cenſuerunt. Ideo & catenam quandam fabricarunt, ſed ab illa Pauli celeberrima inprimis alienam, & ab ordine, quo Chriſtus hic eſt uſus, penitus diuerſam. In qua cum doctrinæ fundum occultare vellet, quiſquis ejus autor eſt, neque tamen poſt tam multa ſcripta penitus diſſimulare poſſet, quinque folia excogitauit, ſed ficulnea, ut Adam, quibus nuditatem ſuam tegerent. Ea arte, ut euerſa clam electione, & per eam, quæ hac nititur, redemtione ac conuerſione, fides noſtra caderet aut ſemper vacillaret. Nam & Chriſtus, qui eſt nobis datus, & quæcunque Chriſtus nobis dedit, ab æterna & gratuita electione in nos effunduntur, & ſublata illa, exareſcunt. *Tui*, inquit, *ſunt, quos dediſti mihi. Ego autem ideo pro illis rogo. Tui autem ſunt electi. & electi, priuſquam ſunt mihi dati. & idcirco mihi dati, quia fuerant electi.* Vide admirandum ordinem. Incipe ab electione, media ſequuntur; fides nempe quæ in Chriſto nobis datur, quia Chriſto dati ſumus, & quæcunque in Chriſto nobis dantur. Incipe à fide noſtra, neque certa media relinquis, & incerta ſequitur electio. Quare? quia ſequitur electio, quam neceſſe eſt præmitti. Idcirco neque loco eſt mouenda, neque cuiquam eſt communicabilis electio. (ARTIC. I.) Niſi enim primo loco eam ponis, nihil Chriſtus efficit in homine: ſi ab illa incipis, nihil Chriſti deficit in homine. Niſi autem ſoli Deo aſſcribis illam, quæ ab ea pendent, inter Deum dividis & hominem. Omnia autem ab ea pendent, quæ à Deo dantur homini. Electionem tuam diuide cum Deo, jam ſalutem tuam cum Diabolo communicaſti. Electionis tuæ cauſam in te quære, nec inuenies quod quæris, & quod inueniſſe te exiſtimas, jam perdidiſti, quia ibi quæris. (ARTIC. II.) Electionem tuam diuide cum Deo, etiam redemptionem tuam diuides

diuides cum Chriſto. Remiſſione enim peccatorum impetrata, quæ ad omnes ſpectat, fructum mortis ejus ipſe tibi applicabis. (ART. III. & IV.) Electionem tuam diuide cum Deo, etiam conuerſionem tuam diuides cum Deo. Dices enim, Deum quidem agere in conuerſione tua: tuum autem eſſe hoc quod agit; quia nempe ſequeris ſuadentem: aut ex parte ſaltem tuum; quia nempe non reſiſtis conuertenti. Poſſe enim non conuerti, eſſe tuum: ideoque non unius eſſe Dei, quod conuerteris. Quis es autem qui reſiſtis? cui nempe dictum eſt, (Gen. 3. 19.) *quia puluis es & in puluerem reuerteris.* de quo dictum eſt. (Pſal. 144. v. 5.) *Homo vanitati eſt ſimilis, omnes ejus dies ſunt ut umbra quæ tranſit.* At tu cui? (Ioh. 38. v. 5. 6.) *Qui menſuram terræ poſuit, & tetendit eam ſuper lineam: qui illius baſes ſolidauit, & demiſit lapidem angularem ejus.* (Ieſai. 40. 22.) *Qui conſedit ſuper gyrum terræ, & illius incolæ ſunt ut locuſtæ: qui extendit cœlos velut nihil, & expandit eos velut tabernaculum ad habitandum.* Vnde autem illa reſiſtentia? Si à te, multum potes. Si à Deo, pugnat ſecum Deus cum ſic ſibimet reſiſtit. Atqui neque Spiritus Spiritui reſiſtit, nec prædeſtinatio vocationi, nec vocatio juſtificationi, nec juſtificatio glorificationi, neque cauſa effectui, neque cauſæ effectus. Sed nec Pater, cujus ſemper fuimus; neque Filius, cui ſumus dati; neque rurſus Pater, qui nos dedit Filio, neque Filius, qui nobis cuncta dat, quia nos accepit à Patre, ſibi mutuo reſiſtunt: neque Spiritus, qui donum eſt utriuſque pariter & ſimul dator, alteri reſiſtit aut utrique. quia ſimul in ſalute noſtra agunt. Pater enim eligit corruptos: Filius Patris redimit electos: Spiritus Filii, qui & Chriſti Spiritus idcirco dicitur, ſanctificat redemtos, & in fide jam ſanctificatos conſeruat. Pater autem, Filius & Spiritus, glorificant, & ad unum finem omnia deducunt. Pater enim, Filius, & Spi-

4 ritus, ſunt unum, quamuis non ſint unus, & eundem finem habent, quamuis varia in eodem agunt. Sed nec prima gratia ſecundæ, nec ſecunda gratia reſiſtit primæ. Prima enim elicit ſecundam; primam autem promouet ſecunda & abſoluit. Ac quemadmodum in prima non reſiſtit homo, quia propter Dei efficaciam reſiſtere non poteſt: ita in ſecunda idem non reſiſtit, quia velle jam reſiſtere non poteſt. Non enim agit tantum hoc quod Deus vult, ſed & vult jam, quod Deus agit: libere enim ac libenter agit. Oſſa quæ Ezechiel deſcribit, (Ezech. 37. v. 2) non ſunt oſſa tantum, ſed & arida ac ſicca. nam hoc additur diſerte. (verſ. 8.) Ad Prophetæ vocem, nerui primum, mox & caro, ac poſtremo pellis oſſibus inducitur. Quæro reſiſtentiam in oſſibus, quæ ſicca ſunt: quæro in iiſdem, cum jam pelle induuntur. Fruſtra quidem in utriſque. nondum enim habent, quo reſiſtant. Ad Prophetæ vocem alteram, accedit Spiritus. (v. 10.) Et hæc oſſa ſunt jam domus Iſraël. Ne jam quidem reſiſtendi animum inuenio. Nam ut Iſraël non natus, reſiſtendi vim non habet, quamuis etiam tum ſit electus: ita Iſraël renaſcens, reſiſtendi voluntatem amplius non habet. nam & vult & agit, ut electus. Et idcirco ſequitur glorificatio. Addit enim: (v. 12.) *Ecce ego veſtra aperiam ſepulcra, & educam vos ex iis, & inducam vos in terram Iſraël.* Cætera enim ex electione pendent: at electio à Deo. Deo autem quis reſiſtet conuertenti, qui non reſiſtebat eligenti? Qui decreuit enim agere in electione, agit quod decreuit in conuerſione. ſupra hominem, qui nondum erat cum decerneret: ſupra hominem eundem cum exſequitur quod jam decreuit. Itaque hæc & cætera electioni debet, qui conuertitur. In qua, ſicut eligit, qui præcognouit; ita vocat, qui elegit, & conuertit qui elegit. Nam ut poſt electionem ſubſequuntur media, ita propter eum qui elegit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

eadem ſunt efficacia. (ARTIC. V.) Electionem tuam diuide cum Deo, jam perſeuerantiam in fide quia à te petis, ejus certitudinem omnino tibi eripis. Itaque, quod Chriſtiano maxime eſt timendum, effeciſti, ut incertus de electione quamdiu viuis, de perſeuerantia in fide, ſeu de fide ſalutari, dubites ad mortem uſque. Denique, quocunque te conuertis, quicquid agant iſti, homo diuidit cum Deo, Deus nihil agit ſine homine, etiam quod factum eſt, cum homo nondum eſſet, & cum Deus ſolus eſſet. Nam cum homo nondum eſſet, jam electus erat ut beatus eſſet. Præterea, nec Chriſto dati ſumus ex ſententia iſtorum, quia Patris fuimus, ſed quia ante Chriſti eramus, ideo Patris facti ſumus: hoc eſt, ideo electi ſumus. Nam in fide noſtra & in Chriſto nos inuênit Deus, & in iſta qualitate nos præuidit, ajunt iſti. Hæc ut addiſcamus, Fratres, infinita nobis dediſcenda ſunt, quæ hactenus credidimus. (I.) Primo, ab æterno nos electos eſſe, cum nec juſti nec eſſemus ulli. ut eſſemus nempe, quod nunc ſumus. (II.) Secundo, Chriſtum ſuis contuliſſe quicquid impetrauit, nec ſalutem iis impetraſſe, quibus eam non eſt collaturus. Ejus vero mortem eſſe pretio immenſam, pro electione tamen Dei, fructum ejus ſalutiferum, eſſe definitum. Dicit enim moriturus, *Rogo pro illis*, non autem, *Rogo pro mundo.* (III. & IV.) Tertio, Deum plurimos vocare, qui non conuertuntur, quia neminem conuertit, niſi quem elegit: intus autem neminem vocare, quem non efficaciter conuertit, quia ſic vocauit, hoc eſt, ex propoſito vocauit. (Matth. 22. v. 14.) *Multi enim ſunt vocati, pauci ſunt electi*, ait ipſa Veritas. Aut, ſi lubet argutari, quod Scriptura nos non docet, Deum agere moraliter per verbum, ut quos diligit conuertat: eundem in iiſdem agere efficaciter per ſpiritum, quod eſt convertere. Vtrumque autem Dei opus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

eſſe in nobis, quamuis neutrum ſit à nobis: multo autem minus, noſtrum. (V.) Poſtremo, eum, qui electus eſt à Deo, nec deficere totaliter, quia eſt totaliter electus: nemo enim incomplete eligitur, quod quidam docent: nec excidere finaliter, quia ad glorificationem eſt electus. Nunquam enim deficit electio, & illius finis eſt glorificatio. An dicemus potius, ô Viri Fratres, ſum electus, ſed quia credidi: ſum redemtus morte Chriſti, ſed quia fructum ejus ipſe mihi vindicaui: ſum conuerſus, quia gratiæ non reſtiti: denique ſaluabor, ſi à fide mea ſponte non recedam? Hoc eſt enim illud quinque Articulorum carmen, nunc ubique decantatum. O arbitrii libertas, prima ſeruitutis mater, quam jucundus tuus guſtus eſt hominibus! Jam tot millia annorum pœnas pro te damus, & nobiſcum tua cauſa (Rom.8.20.) *creatura omnis ſub vanitate poſita eſt*, adeo, ut etiam (Ibid.23.) *qui ſpiritus primitias jam acceperunt, intra ſeſe ingemiſcant, & redemptionem ſui corporis expectent*, neque tamen ſuauitatem tuam poſt acerbitatem morſus venenati concoximus. Qui te habuit, amiſit, & qui te non habuit, gratiam oblatam reſpuit, per quam te habere poterat, niſi gratiæ contemptu ad te feſtinaret. Adam iterum vult eſſe ex illis, quorum neque gloriam in Vnitate, neque in Trinitate percipit potentiam. Patri inuidet electionem: Filio vim mortis & illius applicationem: Spiritui conuerſionem & in fide perſiſtentiam. Macte hac virtute, caro & ſanguis, pergite in defectione veſtra, approbate Patris veſtri factum, qui ut Dei erga nos amorem offuſcaret, noſtri nos amore dementauit. Denique, ô homo, multas fabrica electiones, etiam infirmas, etiam incertas, & quas nulla ſequitur glorificatio: gratiam in te imaginare latam quandam & communem, quæ revera nuſquam extat, ut euertas eam quæ excedit omnia quæ extant, & præcedit omnia quæ-cun-

cunque in te ſunt. Fidem tuam pone ante omnia quæ Dei ſunt, ut quæ Dei ſunt, ad fidem, quam tu Deum præuidiſſe putas in electione, adſtringas. Perſuade tibi, Dei filium, qui datus eſt electis, etiam pro iis qui non ſunt electi, voluiſſe mori, ut electi à ſe habeant quod non acceperint, cum à Patre Chriſtum acceperint, & in Chriſto omnia accipiant. Aſſcribe tibi in conuerſione voluntatem illam qua non reſtitiſti gratiæ, ut communem illam gratiam, quam tuam eſſe vis, extollas: electorum propriam, quæ Chriſti eſt, imminuas. Miſer, & ô plus quam miſer, quid his effeciſti, niſi ut aduerſus te concludas, & ſalutem tuam ipſe tibi facias incertam, quia certitudinem ſalutis tuæ, quæ in rupe Iſraëlis fixa eſſe debuit, in glacie fragilitatis tuæ ponis: ut vacilles, etiam cum ſtas, & incertus maneas, quamdiu ſis perſtiturus, quamuis nondum cadas? Quis hinc fructus ad nos redit? niſi ut, quod recte ab Apoſtolo eſt dictum, (Iud. v. 12. 13.) *ſimus nebulæ ſine aqua, quas circumfert ventus: ſtellæ, quæ perpetuo oberrant, quas planetas ideo vocamus.* Quos hic ait Chriſtus ſibi datos eſſe, ſupra oues ſuas aliquoties vocauit. Quo vocabulo impenſe delectantur ſacræ literæ, & inprimis Sanctus Johannes. Ouis, animal eſt ſine intellectu, ideoque quo plus libertatis habet, eo plus periclitatur. Nihil enim videt, nihil capit aut intelligit. Ideo paſtori traditur. Sicut nos, amiſſa libertate noſtra, quæ jam nulla reſtat in arbitrio, niſi quæ conjuncta eſt cum periculo, paſtori ſumus traditi. Oues, quæ ex gratia ad gratiam, & per dona gratiæ ad gloriam vocatæ ſunt. Quæ ſunt Dei Patris, ut Euangeliſta noſter loquitur, ideoque Chriſto ſunt datæ. (Rom. 8. 2.) *Quas præſciuit, cum non eſſent*, ait Sanctus Paulus: (1 Petr. 1. v. 29) *quæ electæ ſunt ex præcognitione Patris ad ſanctificationem ſpiritus*, ait Sanctus Petrus. Oues, quas prædeſtinauit ſolas, quas vocauit ſolas, quas juſtificabit

bit ſolas, quas glorificabit ſolas. Quare? quia enim ſolas has elegit. Quippe, electionis cauſam ac principium ſi quæris, illud in paſtore inuenias neceſſe eſt. Omnes enim hirci erant, antequam hoc fierent, omnes hirci erant, cum paſtorem non haberent: pecus mutum, pecus deuium, pecus ſcabie ac prurigine obſitum: oues denique tum demum cum electæ eſſent, & electæ, non quod eſſent oues, ſed ut eſſent. Oues iſtæ, Fratres, nec reactiones, nec redactiones, neque reſiſtentias agnoſcunt: cauſas neſciunt electionis niſi unam; gratiam diuinam, & hanc veram atque efficacem. Hanc redemtionis, hanc conuerſionis, hanc perſeuerantiæ in fide cauſam pariter agnoſcunt. Quare ſemper Deum ſpectant, & ab eo pendent totæ. Vires autem ſuas quoties expendunt, (Phil.2.v.12.) toties ſalutem ſuam cum tremore operantur. Ex hac caula clamat Dauid: (Pſal.23.v.1.) *Dominus eſt Paſtor meus, nulla re egebo.* Item, (v.4.) *Baculus & pedum tuum ſunt quæ me ſolantur.* Hoc eſt ſtabulum electionis, hæc eſt caula omnis benedictionis, extra quam nec ſalus eſt nec ipſe Chriſtus. Eadem eſt caula præcognitionis, & vocationis, & ſanctificationis. In hac maneamus, Fratres, & glorificabimur. Verum, ut in viam redeamus: de electione noſtra crebro cogitemus. Hæc effecit enim, ut eſſemus Dei Patris, (Eſa. 49.v.1.) *qui ab utero vocauit nos: de ventre matris noſtra recordatus eſt nominis noſtri*, ſicut loquitur Propheta. idque, (Ezech.16.5.) *cum non eſſet oculus, qui miſeratione noſtri tangeretur*, ſicut alter loquitur Propheta. Hæc effecit, ut eſſemus ſimul Chriſti, in quo ſumus omnia, ſicut ipſe eſt omnia in nobis. De hac ergo ſæpe cogitemus, ita ſimul de amore Dei cogitabimus. de quo nemo cogitare poteſt, niſi qui ſe gratum præſtat Deo, cui debet quicquid habet. niſi qui electionis fructus edit, niſi qui ſe Chriſto datum, & viciſſim Chriſtum ſibi datum eſſe probat:

probat: niſi qui exercet miſerationem, quia hanc accepit: niſi qui egena Chriſti membra diligit, & idcirco diligit, quia caput diligit, imo quia eſt à capite dilectus, & electus eſt à Deo: niſi qui aſſidue in precibus, in pœnitentia, in fidei operibus verſatur. Neque enim poteſt eſſe electus, niſi qui ſic viuit: ſicut aliter non poteſt viuere, qui eſt electus. Da pauperibus de tuo: pauper enim eras, cum electus es à Deo: cum in vulnere originali es repertus, & (Ezech. 16. v. 6.) *in ſanguine tuo conculcatus jacebas*. Da ex tuis, quæ à Deo accepiſti, & da iis, qui à Deo pauciora acceperunt. quia quicquid accepiſti, tum à Chriſto accepiſti, cum à Patre Chriſto datus es. Accepiſti, inquam, ſed ut iis redderes, qui tecum Chriſti ſunt. Vela nudos: nudus enim eras, cum ad te reſpexit Deus. (Ezech. 16. v. 8.) *Extendi*, inquit, *veſtem meam ſuper te, & tegebam nuditatem tuam: & juraui tibi, & ingreſſus ſum pactum tecum*, ait Dominus Deus, *& es facta mihi.* Adjunge crebras preces quas fiducia præcedat, gemitus ſequantur, lacrymæ & ſingultus, ſæpe interrumpant. Ita enim loqui ſolet animus, cum lingua tacet: cum vox victa cogitationum magnitudine obſtupeſcit, & in eo deficit, qui ante nos dilexit quam in cenſu hominum eſſemus. Crebro Patrem precibus accede: nam pro te rogauit filius: & rogauit moriturus: & pro quibus tum rogauit, pro iiſdem conſeruandis paulo poſt eſt mortuus. Crebro interpella filium. Ab eo enim Patri reconciliatus es. Ab utroque autem poſce Spiritum, (Rom. 8. 26.) *cujus gemitus ſunt inenarrabiles*, cujus vis eſt ineluctabilis, cujus ſemen non extinguitur, conſolatio non deficit: cujus vox abyſſos penetrat, & cœlum ipſum diuidit. Etiam pro iis roga, qui à te diſſentiunt in fide: (Ezech. 16. v. 3.) *Pater enim tuus fuit Amorrhæus, & Chetæa fuit mater tua*, ait Propheta. Roga, ut in viam redeant, & qui ſeduxerunt & qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſunt ſeducti: ut nobiſcum, ſicut antea, agnoſcant, nos à Patre electos, à Filio juſtificatos, à S. Spiritu ſanctificatos eſſe: ſed electos eſſe, antequam vocati eſſemus: tantum abeſt, ut juſtificati ſimus aut ſanctificati, antequam eſſemus electi. Vt in unum corpus, ſicut antea, coaleſcamus, & hoc corpus quod nunc miſere eſt diuulſum, fiat corpus illud, cujus caput myſticum eſt Chriſtus. Ab ineptis quoque ſcriptiunculis abſtineamus, quibus hactenus largiſſime eſt peccatum. Deponantur odia: mittantur ſimultates. Nemo alteri aſſcribat quod non ſentit, nemo ſentiat de altero quod neque dixit neque ſcripſit unquam. Ita Dominum, quem hactenus iratum merito habuimus, beneuolum experiemur ac clementem. Inprimis eos ſedulo rejiciamus, qui de bonis operibus ſecuram hanc doctrinam eſſe clamant. Quare & ſæpe jejunando deſtruamus carnem, excitemus ſpiritum: ſenſus autem, qui ſunt inſtrumenta mortis, quantum poteſt, ſubjugemus, & inprimis oculos ac aures, ne quam vanitatem ad interiora animæ tranſmittant. Qui peccauit, ſerio dolore primo animum dilaniet ac frangat, ſicut veſtimentum quod à tinea corroditur. Mox paulatim caput erigat, & in eum cui datus eſt à Patre, oculos conuertat. Continuo inueniet, eundem ſibi datum eſſe à Patre: quæ eſt ſumma conſolatio. Inueniet in ſe electionis Dei efficaciam, ſimulac à magnitudine peccati, confugiet ad gratiam. Sentiet benignitatem ejus, à quo eſt electus: ſentiet amorem ejus, in quo eſt electus: ſentiet vim ejus, qui facturus eſt, ut ſemper maneat electus. Ejuſdem enim eſt electio, cujus eſt electionis operatio, cujus eſt electionis conſeruatio: quæ non deficit in homine, quia eſt à Deo, in quo non eſt pœnitentia. Crebro quoque eſurientem ſpiritum ac ſitientem, carne teſtatoris noſtri, & ejuſdem ſanguine reficiamus: ac ſic quoque electionem noſtram

ſtram

ſtram confirmemus. Hic eſt enim cibus ille qui non datur in ſalutem, niſi iis qui non ſunt de mundo. Quos ubique ſeparat ab aliis, qui ſemel eos ſeparauit & diſtinxit. Multis quippe Sacramentum datur, qui rem Sacramenti non attingunt. quæ ſeruatur iis qui ſunt Chriſto dati. ad quos ſpectat Euangelii efficacia, (Marc. 16. 11.) quod tamen prædicatur omni creaturæ. In quorum nempe cordibus non atramento ſcribitur, (Ier. 31. 33.) ſed ſpiritu. Hic eſt enim cibus ille qui ſaginat mentes electorum, & in cœlum uſque attollit, cum in ſanguine ac vulneribus illius, qui aſſidue pro ipſis rogat, cogitationes ſuas mergunt, & ebrietate ſancta, etiam glorificationem ſuam, ne quis de electione ſit incertus, antevertunt. Diligenter quoque & ardenter verbum Dei euoluamus. Vbique enim inculcabit nobis quæ hic obiter dicuntur. Vt hæc verba totum prope ſint quod ſcire nos oportet, & quod morte ſua confirmauit Dei filius. Semper nempe nos fuiſſe Patris, neque tantum datos nos fuiſſe Filio à Patre, ſed & datum nobis Filium fuiſſe, & inprimis, quæ & quanta nobis data ſint à Filio, in Filio, & cum Filio. Theſaurus ineffabilis, inæſtimabilis. quem ut impetrauit ſuis, ita applicabit ſuis. Vt perpetuo ſint ejus quos à Patre accepit, & in ipſo ſint tales, quales eſſe Dei Filios oportet. (Heb. 2. 16.) *Non enim certe Angelos aſſumpſit, verum Abrahæ aſſumpſit ſemen*, hoc eſt, *eos quos elegit*, ait ipſe S. Spiritus. Ecce ſuauiſſimos doctrinæ hujus fructus, ecce quouis melle dulciores, ecce conſolationem ad quam mundus non pertingit: quam idcirco ridet, aut profanitatis cauſam eſſe clamat. Sed pro mundo Chriſtus ſe rogare negat. Ante omnia ergo, ne ſecuri ſimus in peccato, Fratres, ne decipiamur. Sed nec dubitemus de perſeuerantia in fide, quia Deus neminem decepit unquam. talium enim eſt promiſſio ſalutis, ideoque & electio. Si quis vero ſatis ad ſalutem

eſſe exiſtimat, quod eſſe ſe electum credit, atque idcirco fit profanus & ſecure peccat: talis quia vim electionis nunquam ſenſit, ideo ſecure peccat, ideoque nec electus eſt. Ex vocatis enim eſſe poteſt, qui non ſunt electi: nullo modo ex electis eſſe poteſt, qui ſunt efficaciter vocati. Nam qui eſt electus, Chriſto quoque datur, & qui Chriſto datur, particeps fit Chriſti, & qui particeps fit Chriſti, ſpiritu illius vegetatur: illi inſitus nimirum, & idcirco vera fide præditus. Quæ ut inſtrumentum eſt juſtificationis, ita radix eſt ſanctificationis, & electionis fructus. atque idcirco qui eſt Chriſto datus, mundum odit, & peccatum auerſatur. ideoque verum eſſe nouit, (1 Ioh. 2. 16.) *quicquid eſt in mundo, non è Patre, ſed è mundo eſſe.* Neque enim bona noſtra opera efficiunt, ut Dei ſimus filii: ſed qui filii ſunt Dei, bona edunt opera, quia filii ſunt Dei, quia Chriſto ſunt dati. neque alia de cauſa, mala deteſtantur. Quare, Fratres, ut tranquillo ſimus animo ad vitam, non ſecuro animo ad mortem, cogitemus, an in Chriſto ſimus, cui ſumus dati: & an Chriſtus ſit in nobis, qui eſt nobis datus. Hoc & pueri, & indocti, omniumque rerum imperiti, juxta poſſunt. Nemo enim hinc excluditur. Sic intelligemus, an & Patris ſimus, à quo, Chriſto ſumus dati. Tales enim ſunt & Patris, ideoque ſunt electi: neque Filii eſſe deſinunt, quia ſunt juſtificati: & in fide manent, quæ producit omne opus bonum, quia ſunt ſanctificati. Hoc eſt enim quod mox dicit, *Ego in ipſis, tu in me.* Ita ergo judicemus an electi ſimus, & hoc modo ad electionem aſcendamus: certi de hac ipſa, & ipſius firmitate, propter fidem, imo propter Chriſtum qui hanc nobis confert. De aliis, qui reprobi dicuntur, parce & cum judicio loquamur, ſicut Chriſtus hic de iis eſt locutus. Nam cum loquitur de iis, tamen eos præterit. *Non rogo pro illis*, inquit: ſicut ab æterno fecit. Quod & ſacræ literæ

teræ ubique obſeruant. Hæc eſt illa fides, quam cum condimentis ſuis, non ex ſenſu noſtro, quidam populo propoſuerunt: ut ad noua omnes inuitarent. Hæc eſt illa, cujus cauſa Auguſtinus olim ad Zenonem declinare à ſycophantis dictus eſt. Hæc eſt illa, quam parentes noſtri olim, nuper idem ſentientis flos Eccleſiæ probauit: quam, præmiſſo juramento, Verbo Dei conuenire, tot Theologi pronuntiarunt: quam Monarcha potentiſſimus Jacobus, magnæ Rex Britanniæ, Princeps tantus, ut ſi Rex non eſſet, ſacræ eruditionis Princeps eſſet: quam tot proceres ac Magiſtratus, fœderati noſtri, inter ſe communem & nobiſcum habent: quam in Academiis & templis obtinere volunt, qui autoritate publica muniti ſunt. Quia alterum eſt eligendum, ut aut una in Repub. obtineat religio, aut Reſpublicas tot habeamus quot religiones obtinebunt in Eccleſiis. quæ & ſponte ſua cadent, ſi ſuccedant ſemper nouæ, & cum detrimento ejus obtinebunt, quæ cum obtineret, & concordiam in pace, & in bello pacem inter nos coluimus. Qua mutata, quo prolapſi ſumus! Teſtor vos qui his calamitatibus interfuiſtis, qui *ſciſſuras ciuitatis David* intelligitis, *quia multiplicatæ ſunt:* qui nos poſitos in ſimultatis igne conſpexiſtis. Viri fratres, (Thren.1.v.8.) *peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt. Cui comparabo te,* (Ibid.c.2.13.) *vel cui aſſimilabo te, filia Ieruſalem? cui exæquabo te & conſolabor te, virgo, filia Sion? Magna eſt velut mare contritio tua. quis medebitur tibi?* (Ib. 2. 14.) *Prophetæ tui viderunt tibi vana & irrita, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam prouocarent. Effodimus ciſternas diſſipatas, quæ non valent continere aquam.* (Iſai.26.18.) *Concepimus, & quaſi ventum parturiuimus:* voces & diſtinctiunculas inuſitatas, quas nec Deus, neque Dei Spiritus autoritate ſua confirmauit. Ideo (Thren.2. v. 5.) *factus eſt nobis Dominus velut inimicus.* Ideo

(Ibid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

(Ibid. v. 4.) *tetendit arcum*, (Ib. c. 3. v. 43.) *& operuit nos in furore*, Sanctus Iſraëlis. Nuper illud tempus vidimus, illud, inquam, tempus nuper vidimus, cum in ipſa urbe urbs obſeſſa eſſet: ciuis ciui, frater fratri, promitteret exitium aut cogitaret. Cum hæc ipſa vox noſtra, qui in Academia docemus, inter tympana & ſclopos militares audiretur: quicquid denique nec hoſtis quanquam infenſiſſimus optaret, ipſi anteuerteremus. Quæ experimenta nouitatis, ſi quæ cura Reipub. nos tangit, hactenus ſufficiant. Felices vero nos ac nimium beatos, cum his malis vindicati, ſolidam cum Deo pacem, veram inter nos concordiam, ut prius, obtinebimus: cum eædem preces, iidem gemitus, eadem omnium prouinciarum vota, pariter in cœlum aſcendent: cum in Chriſto corpus unum, unum in fide erimus, unum in ſpiritu: cum diuinæ gratiæ reddemus, quicquid nobis male vindicauimus: cum de nobis & conuerſione noſtra, ſicut antea, dicemus, (Pſ. 144. 3.) *Domine, quid eſt homo, quod innotuiſti ei? quid eſt Filius hominis, quia reputas eum?* (8.) *Quorum os vanitatem loquitur, & dextera eorum, eſt iniquitatis dextera.* De perſeuerantia autem noſtra, non è nobis, (Pſa. 125. v. 1.) *Qui confidunt* Domino, *ſunt ſicut mons Sion, qui moueri non poteſt, & conſiſtit in æternum.* Cum Eccleſia, ut prius, exclamabit iterum, (Cant. 1. 6.) *Nolite me conſiderare quod ſum fuſca. Læua ejus ſub capite meo, & dextera ejus amplexabitur me.* (Ier. 10. 23.) *Scimus, Domine, hominis non eſſe viam ejus, neque viri eſſe, ut ambulet & greſſus ſuos dirigat.* Cum pro hac religione ſtabunt noſtri milites in acie, pro qua inter flammas expirarunt martyres. Cum exuti omni qualitate noſtra, & fauore Dei ac fiducia induti, toties in lacrymas ſoluemur, quoties de unico amore Dei erga nos, & quidem ab æterno, cogitabimus: nullam fidem agnoſcemus, niſi quæ illius donum eſt, niſi quæ electionis fructus eſt: eam autem

firmam

firmam atque immotam eſſe intelligemus, quia eo nititur, qui non mutatur. Ideo conuerſionem illi aſſcribemus totam, ideo redemptionem illi aſſcribemus totam, ut & fidei perſeuerantiam. quia tota ejus eſt electio, & ſolius eſt electio: quia hos elegit, quos præuidit in peccato, præcognouit in amore. In hac fide quamdiu perſiſtemus, quot ad Deum preces emittemus, tot tonitrua, tot fulmina, in cœlum jaculabimur: tot ignita tela in diabolum, amentatas haſtas in Hiſpanum emittemus: toties ad preces noſtras ipſæ inferorum portæ contremiſcent, quia Chriſtus ipſe, ipſe Dei Filius, pro nobis rogabit. *Rogo pro illis*, inquit. Sed, ut iterum in viam, & ad Seruatorem noſtrum redeamus: meminerimus nos eſſe Patris, cujus ſemper fuimus: meminerimus nos eſſe Chriſti, cujus ſemper erimus: meminerimus nos eſſe templum Spiritus: hunc enim utriuſque obſidem accepimus cum Chriſtus nobis datus eſt. Neque ſapiamus aliter quam Chriſtus hic ſapit. Chriſto autem nos à Patre datos eſſe, ipſe Chriſtus hic teſtatur. Et idcirco Chriſtus nobis datus eſt à Patre: non idcirco autem Patris facti ſumus, quia nos in Chriſto invênit Pater. multo autem minus Chriſti fuimus, cum non eſſemus Patris. Nam hic ordo non inuertitur. Et idcirco datus eſt nobis, non eſt datus mundo: rogat pro nobis, non pro mundo: reſurrexit pro nobis, non pro mundo. Inter nos & mundum autem, nihil niſi amor Dei intereſt, & merum beneplacitum. Quare? quia enim gratis nos elegit: reprobauit mundum. Inuênit quidem nos in mundo, ſicut mundum, ſed à mundo ſeparauit: (Rom. 9. v. 33.) *ne in contumaciam concluderet cum mundo*, quos exemit è peccato, antequam hic mundus eſſet, antequam eſſemus. Et hoc eſt quod ſponſa clamat, (Cant. 1. v. 4.) *Nigra ſum, ſed pulchra, filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

nis. Nigra ſum. ex me nempe. Pulchra ſum. ſed propter ſponſum, cui data ſum nempe. Nigra ante electionem: pulchra poſt ſanctificationem. Poſtremo, Fratres, ſumus quod non fuimus: fuimus, quod nunc non ſumus. Id quod ante fuimus, ex nobis fuimus: quod nunc ſumus, eſt donantis: quod nunc ſumus, eſt donati. Chriſti nempe, cui ſumus ab æterno deſtinati, & qui datus eſt viciſſim nobis in æternum: datus ex electione, datus in redemptionem, datus in conuerſionem. neque datus modo in ſalutem, ſed & datus ad ſalutis certitudinem. Cui cum Patre & Spiritu, ſit laus in ſæcula ſæculorum.

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

DANIELIS HEINSII
ORATIVNCVLÆ IV
EXTEMPORALES,

Inter ſchedas ejus inuentæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

GRATVLATIO,

Ad Celſiſſimum invictumque Heroëm Fredericum Henricum, Arauſionenſium Principem, &c. Summum Fœderatorum hactenus Belgarum Terrâ Marique Militiæ Præfectum: cum, ſubactâ Saſſâ Waſiâque, ad ſuos rediiſſet.

QUod non armis modo, Imperator, animoque ad recordationem poſterorum ac memoriam inuicto, libertatem hactenus tuorum, terras, mœnia, muroſque vindicaſti, ſed & fores nuper ſeruitutis vicinorum perfregiſti; tantum quiſque heic debet, quantum nemo capit: hoſtis autem, quantum ad ſalutem ejus intereſt ac libertatem. Munimentum Flandriæ ad Orientem celeberrimum, operibus, ingenio ac ſitu hactenus inuictum, vniuerſæ Waſiæ, quâ nihil alibi fertilius agricolæ Belgarum colunt, murum ac præſidium, momento temporis in poteſtatem Patriæ ac tuam redegiſti. Vrbis potentiſſimæ ac ſpatio immenſæ, quæ & Magnum Cæſarem Europæ ac terrarum orbi dedit, pòrtum terrâ occupaſti. quo amiſſo, quid jam amplius non poſſit, ſentit ac fatetur; cum nec nauiget nec terris ſuis tuto amplius incedat. Vrbes proximas, in quibus ſeruitutem quidam amant, libertatem plures ſperant, ſpe aut metu percuſſiſti. Hulſta quid jam poſſit, omnibus teſtatur: quanquam pluris Ganda jam ſit ac Antuerpia; tot annos tutæ ac inuictæ. Flandriam indigenæ nunc partim, partim noſtri, partim Galli, partim & Hiſpani tenent: quibus nihil ad felicitatem cæterorum reſtat, niſi ut fugentur. Gaudium quod animo concepit quiſque, ignes publice teſtati ſunt. Ardere mentes hominum vul-

tuſque

tuſque vidimus. quiſque in publico cum eo triumphauit, qui priuatus nihil gerit. Tormenta alibi exploſa, cœlum ipſum fulmine ac fragore æmulata ſunt: vota ſingulorum, lacrymæ, ſuſpiria, ſupremo numini pro te oblata: qui incertæ adhuc valetudinis nec firmæ, non cum hoſte tantum, ſed cum nimbis, tempeſtatibus, ac pluuiis commiſſus, laboranti Patriæ mederis; unus omnia in caſtris, etiam cum nemo ceſſat. Quicquid reſtat, iis jam incumbit, quibus immortalitas æternitaſque eorum quæ geruntur à Principibus commiſſæ ſunt. Quorum inſtrumenta literæ ac literarum monumenta. ſine quibus, nec victoriæ, nec arma viuunt: per quas quiſque ſupereſt, qui jam exceſſit. Qui ut uni tibi conferant quod poſſunt, non tam tua, Imperator, quam poſteritatis omnium ætatum intereſt ac populorum: qui exemplis ac memoria eorum inſtruendi, non quæ paſſim nunc occurrunt, ſed quæ in te uno admiramur. Arma gerere, Imperator, aut præeſſe iis qui hæc gerunt, aciem inſtruere, ut oportet, expugnare oppida feliciter ac muros, Ducis ſummi ac victoris eſt. quæ jam in te minus admiramur. Suos tot jam annos à diſcrimine omni ac hoſtili metu fortiter tueri, hoſtem cum ſalute Patriæ atque incremento libertatis noſtræ, quæ & hoſti nunc offertur, demereri; ejus eſt, qui neque parem inter ſuos, neque hoſtem vllum habet, niſi qui ſalutem propriam ac libertatem dedignatur.

IMPERATOR, DIXI.

AD

AD CELSISSIMUM HEROEM

Gulielmum, Arauſionenſium Principem, &c. Summum Fœderatorum Belgarum Terrâ Marique Militiæ Imperatorem, ſuper Celſiſſimi Parentis ejus Frederici Henrici, incomparabilis memoriæ, Exitu, Alloquium Funeſtum.

PRINCEPS CELSISSIME,

SAnguis Cæſarum, Affinis Regum, Sereniſſimi Magnique Regis Gener; idem, quanquam hac ætate, Pater Patriæ ac Tutor; cujus proſpera ac fauſta omnes tangunt, parum fauſta atque aduerſa, omnes pariter inuoluunt. Ante publicum hoc funus, ſingulis jam annis plurimos luxerunt ſinguli, vt ſuos: nunc unius cauſâ pariter ac ſuâ, lugent omnes. Luget mœſta ac demiſſa luctu Ordinum ac Patriæ Majeſtas, lugent Vrbium Præfecti, etiam Prouinciarum. Luget Aula, vel inprimis vidua atque orba, luget Miles. qui inuerſis, ac propemodum euerſis, niſi per Te eſſet, armis, Funus Patriæ deduxit. Luget Academia atque Eruditi, lugent viæ publicæ, Palatia, ac domus. Cladem ſingulorum, etiam vxores noſtræ liberique vix in lucem editi, agnoſcunt. qui cum vagiunt in cunis, hoc ſentire vt vulnus publicum, ac ſuum quoque, exiſtimamus: quod ſuorum mœſtos tantum ac funeſtos intuentur vultus, &, cum lacrymis parentum ac calamitate, vitam auſpicantur. Auum Tuum, maximum ac ſine vllo tum exemplo Principem Ducemque, libertatis, qua ſpiramus in Republica ac vitam ducimus, autorem, Magni Cæſaris contubernalem ac domeſticum tot annos, cujus humeris innixus, quod Annales publici teſtantur, Belgium hoc Filio commiſit, huc aduenientem aui ac parentes exceperunt noſtri. qui non, vt qui vulgo bel-

go bellum gerunt, ferro tantum, ſed inuſitata inſuper munitus prudentia, & atrocitati furiiſque elapſus hoſtium, quid aduerſus Regum potentiſſimum, erecto pro ſalute ac libertate animo tentandum eſſet, docuit, ac cæteris præiuit. Donec execranda cæſus parricidæ manu, Deo, à quo Pietatis pariter ac Libertatis noſtræ vindex atque aſſertor huc legatus venit, ſpiritum cœleſtem conſecrauit. Non ſublatus, hoſte inuito, quanquam (quod hic cum horrore dico) jam ſublatus, ſed in Filiis, in quibus vt in ipſo, poſt immane facinus, poſt ſpiritum vitamque ab hoſte ereptam, ſpiritum ac vitam duceremus, Patriæ relictus. in qua vincit, in qua hactenus triumphat. Quem inæſtimabilis memoriæ neque vnquam perituræ, fulmen illud belli ac tempeſtas Martia, Mauritius excepit: cujus vix victorias Belgarum Faſti, merita poſteritas vix capit. qui vix adoleſcens rebus Patriæ admotus, ſe atque annos ipſe anteceſſit. & è SVRCVLO fatalis ſtatim ARBOR atque immenſa, Patriam muniuit. Hunc inuictus Parens Tuus, quem infelix Patria nunc gemit. qui maternum vix egreſſus vterum, paterno ſanguine crudeliter aſperſam vidit domum. Quem immenſo fœnore ab hoſtibus exegit: victor omnium, vnius vltor, quamdiu vixit: nec Hiſpano magis formidatus manu, quam diuina comitate acceptus ſuis. Idem ſummus terror hoſtium atque incredibilis ſuorum amor. quorum, vt vbique victor eſſet, hos benignitate, illos armis expugnauit. Cujus vi, auſpiciis ac ductu, munitiſſimas tot vrbes, Grollam, Ducis Syluam, Ruremundam ac Venloam, vt & Moſæ nobilem Trajectum, Rhenobergam, Bredam Veſtram, & cum inuiâ Gandaui Cataractâ, Hulſtam aliaſque incolimus ac libertati vindicamus. Vt interea fatale libertatis noſtræ munimentum ac præſidium, Veſaliam hic omittamus. quæ jam inclinantem ac labantem

bantem prope, ductu ejus expugnata cœlitus, in tuto Patriam locauit. Vt tot arces nobiliſſimas ac munimenta, vt innumera ac infinita, quæ ſub illo nauibus ac mari geſta ſunt. in quo Indi vtriuſque ac Naturæ metas expugnamus. Idem ille, qui (quod denuo hic cum ſtupore dicam) tot jam annos à ſe propinquiſque vindicatam ſanguine ac ferro libertatem, ſibi Patriæque Patribus ante obitum oblatam, ac jam prope conſignatam, vidit. vt, qui victor toties jam obiit, victoriæ confeſſionem, non à ſuis, ſed ab hoſte potentiſſimo, ac vniuerſo orbi formidando, viuus ac ſuperſtes impetraret. Quod illuſtre, quod incomparabile trophæum (Pacis publicæ, nec de effuſo, ſed de non fundendo ſanguine, trophæum dico) nec de vna, ſed de omnibus quas obtinuimus victoriis, non marmori Romano ſic oblatum, ſed poſteritatis recordationi animiſque inciſum ac infixum, cum hac viuet, memorabitur, legetur. quia vel excelſius vel majus nihil, aut Romani aut gens vlla vidit: neque quicquam hactenus vel Dux vel Imperator vllus, tanto vel ſucceſſu hoſti vel victoriis, extorſit. cum ſupremum belli omnis præmium ac votum, non victoria ſed belli finis ſit, neque belli ſpe ſed pacis, bellum publice geratur. Huc Romanis olim, Magne Princeps, metuendi nobiles Sicambri Tui, quorum, ſi antiquis credimus, quingenti olim quinque Romanorum millia fugarunt, huc Romani nominis & ſocii & fratres, Bataui, feroces bello ac inuicti, huc Neptuni ciues, maris ſcopuli ac Syrtes hoſtium, Mattiaci, omneſque Fœderati, ſanguine deformes ac ſudore, tanquam in aſylum, poſt victorias ac bella, deducendi erant. Quorum & nonnullis, ſi eorum recte animos perſpexi, tam ingratum, quam ſalubre omnibus ac fructuoſum erit, NON PVGNARE. cum priuatis quoque magno conſtent bella, neque gratis altera pars vincat aut vin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

catur: & tributis vectigalibuſque clades noſtræ quoque ac hoſtium victoriæ emantur. Cui Excelſiſſimo Parenti Tuo, Tibi, Magne Princeps, non ſuſpiriis, non queſtibus, ſi bellum gliſcat, non mutato tantum, vt plebs ſolet, habitu ac mœſto, ſed inuicto ſpiritu, ſed ſanguine hoſtium ac cæde, ſed trophæis, ſed virtute, terra pariter ac mari parentandum eſt. Inuadendus hoſtis, expugnandæ vrbes, exercendus miles: mari, ſi res poſcat, cum procellis hoſtium ac pelagi luctandum eſt. Cætera plebeiis relinquenda. qui cum in funeribus ſuorum, præ mœrore quaſi, deſident ac ceſſant, defunctorum non tam lugent obitum quam imitantur. nihil enim agunt. Tibi viuo ac ſuperſtiti viuendum atque agendum eſt. in quo etiam defuncti adhuc viuunt, adhuc agunt, ac jam vincent. quorum indolem atque animos cum vita pariter hauſiſti. Quicquid Patria amiſit, in Te habet. ideoque nec amiſit, quia in Te habet. Hic triumphos, hic victorias, hic libertatem, hic hæreditarias, hic ipſas Aui, Patrui, Parentis Tui laudes, hic ſalutem Patriæ non expectamus, quia poſſidemus. in quo omnes, ut adhuc ſuperſtites, adhuc victores, opem poſcimus ac intuemur. cui in eorum laudes ac ſucceſſionem jam admiſſo, fauſta omnia ac læta adprecamur. Inter primos Famæ ac Muſarum Sacerdotes, Academia atque Eruditi, non poſtremus ordo: qui ad omnes, etiam futuros vnquam, ſe ac Principes tranſmittunt. Qui nunc Mæcenati tanto ac Patrono, non receptum aliquod aut vſitatum munus; aurum vel argentum nempe, terræ ſordes, cum humani generis pernicie effoſſas, & opinione publica ac vſu conſecratas, neque tanto dignas Principe epulas aut apparatus; ſed æternitatem nominis, quam ſolæ immortales chartæ, non infelix adulatio atque obuia vbique Heroibus conferre ſolet, apud poſteros promittunt, deſtinant ac vouent.

San-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Sanguis Cæſarum, Celſiſſima tot Principum tot maximorum ſtirps Heroum, ſoboles ac tradux, viua, integra ac vera ereptorum omnium imago, ſpiritus ac vita, Belli vniuerſi terra pariter ac mari Imperator, quem, vt publicum ſupremæ voluntatis ſuæ teſtem atque interpretem, nec tam hæredem, quam hæreditatem ac legatum quoddam ſacroſanctum, Princeps tantus, in hac terra natus ſepultuſque, Patriæ relinquit, proſper, integer, ac felix, Tibi, Patriæ ac Nobis, Salue, aue, viue, vince. Inprimis tot tantiſque Heroibus ſuperſtes, quamdiutiſſime hic ſuperſtes eſto, fama rerum feliciſſime geſtarum ac memoria, ſuperſtes, quod vouemus, etiam futurus Tibi. Deus immortalis, vnicus, omnipotens, æternus, Princeps Principum, Rex Regum, Deus Exercituum, atque ita vel inprimis Veſter, Belli pariter ac Pacis ad ſalutem publicam ac libertatem Præſes, votis his ſubſcribat, quæque à tanto Principe geruntur, præſens ipſe, ac Majeſtatis ſuæ in ſuorum cauſa arbiter ac vindex, moderetur, dirigat, ſecundet.

IMPERATOR, DIXI.

PANEGYRICUS DE PACE.

BElla terris hactenus feliciter ac mari geſta, tot victorias ingentes ac ſucceſſus, ſæpius aut ore aut ſcriptis celebrauimus. Belli nunc (quod Deo tandem immortali viſum eſt) totius exitum ac finem celebramus. Pacem dico. cujus, è calamitate belli ac miſeria, felicitas ac magnitudo æſtimatur. Quam calamitatem poſtquam annos tot ex-

perti ſumus, ſupereſt nunc, vt tranquilli ac ſecuri ſimus: quia hoſtem non timemus. quem jam in propinquo amplius non habent, quos, diuino beneficio, cum hoſte ſumma Procerum prudentia conjunxit. Vſitatum populo Romano fuit, vt militibus cum ſtrennue pugnaſſent, dona militaria, armillas, haſtam puram, phaleras, monilia, id genus alia, conferrent: ipſi libertatem, cujus cauſa frequentiſſime armis decertarunt, ſummum belli præmium exiſtimarent. quam virtute aduerſus hoſtem tuebantur. Hæc eſt illa, quam gens hactenus inuicta, Fratres Romanorum, poſtquam tot jam annos feliciſſime pugnarunt, pariter cum Fœderatis, Bataui nunc conſequuntur. qui ſupremum hoc virtutis præmium, à potentiſſimo Monarcha, manu ac ſucceſſu impetrarunt. Expugnare vrbes, etiam munitas, ac de iis triumphare, hoſtem cædere ac fugare, prædam obuiam ac ſpolia partiri, vſitatum ac quotidianum eſt in bello. Vinci nolle, mori malle, quodque numinis ſupremi munus ineffabile eſt ac ſummum, toto prope ſæculo non poſſe vinci, cumque notus orbis non ſufficeret, extremos Orientis terminos atque Occidentis cum ſucceſſu prouocare, terroremque paſſim circumferre, & ab hoſte id agnoſci, populo ad libertatem nato atque in ea educato, vltimus felicitatis terminus ac finis eſt. Adde, quod nec digniores vnquam extiterunt qui non vincerentur, nec potentior majorque qui id teſtaretur. Inſperatam igitur viciſſim & nos, ex decreto Patriæ Parentum, voluptatem jam ac gaudium teſtamur. Preces publicæ ac grates Deo conſecrantur. Viæ igne publico luſtrantur. non, quia vicimus, ſed quia jam non amplius pugnamus. Vincere autem aut viciſſe, minus eſt quam vinci jam non poſſe. Vinci enim nemo niſi bello poteſt. quod non amplius feliciter nunc geritur, ſed ceſſat. Tormentorum quoque tonitru ac ſonitus

tus horrendi, inferorum, cum pugnatur, næniæ ac mortuorum leſſi, quæ inuſitatum, vt ſic ſemel valedicant, nunc vtrinque gaudium teſtantur, poſthac obmuteſcent. quibus galli cantus ac tinnitus auium ſuccedent. Igitur, vt auream ætatem ferrea jam olim, ita ferream jam aurea excepit. quibus nihil diſſimilius in terris, nihil nobis diſſimilius euênit. qui non ferias, vt ante ſtatas ac ſolennes, à domeſticis negotiis ac curis, ſed ab homicidiis ac ſanguine, etiam propinquo, celebramus. Bello ſua quiſque, vt aliena, poſſidet: quæ fortior, cum viſum eſt, inuadit. vbi hoſtis poſſeſſorem ſuis exuit, hæredem anteuertit, & ab inteſtato vi ſuccedit. Quiſque ſerit aliis ac metit. vbi enim arma regnant, leges jacent: vt grauiſſima plerunque annonæ caritas ſequatur. Ne jam dicam, quod tributis quiſque ac impenſis propriam calamitatem emit. adeo, vt gratis nemo miſer ac calamitoſus ſit. Cædes, ſtrages, homicidia, in Bello virtus, Pacis tempore flagitia dicuntur. vt hic Fiſcum omittamus. Pace gratis prope viuitur aut paruo: ſua quiſque poſſidet, nec aliena ſperat; quia, ſibi diues, plura non affectat. ſed & Fiſcus antea hoſtilis, aliena vel non eripit, vel reddit: leges enim ſingulos tuentur, omnibus ex æquo fauent. Hactenus amici cum amicis, fratres alibi cum fratribus, cum proximis parentibuſque proximi ac filii, ex aduerſis, quod horrendum dictu, partibus commiſſi ſumus: ita equidem, vt cadaueribus nonnunquam terra ingens vix ſufficeret aut mare. poſt quæ nihil amplius reſtabat, niſi vt cum belluis feriſque gentibus humano ſanguine ac carne vitam quiſque ſuſtentaret. Nunquam interim hic intermiſſa virtus. cujus etiam obliuioni obuiam tùm itum eſt. A Batauis præſertim: qui vbique ſui ſimiles, & quales olim cogniti Romanis, immortalitatis inſtrumenta, Literas Muſaſque, armis adjunxerunt. Lugdunum vel in primis. quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

cum hoſtem pariter atque inauditam expugnaſſet famem, eruditis, ſui juris ac jam ſibi reddita, ex vniuerſo orbe conuocatis, ad extremos ejus terminos exiſtimationem ſuam ac illuſtre nomen ſcriptis protinus diffudit. quæ, occaſione Belli, ipſam, vt jam diximus, obliuionem expugnauit, & Æternitatis ſedem ac palatium hic fixit. Nunc tranquilla, nunc pacata, quod vouemus, omnia. amici enim omnes, quia hoſtis in propinquo nullus. Omne ergo, dicet aliquis, ſublatum jam certamen erit? Vno, ſcilicet, excepto. Comitatis ac humanitatis, dico. quas ſuperioribus induciis experti ſumus; quæ æternæ Paci feliciſſime tum præluſerunt. Quoties amicus huc adueniet aut hoſpes aut propinquus, quoties noſtrorum ibi aliquis ſe ſiſtet, comitate ac benignitate contendemus: neque gladios ac frameas, ſed dexteras ac vultus animoſque conjungemus: quod certandi genus citra prœlium ac necem eſt. Nec interprete opus inter Belgas erit. quos non idem modo animus, officia atque hilaritas, ſed & eadem interpres animi conjunget lingua. vt pudendum ſit, tot modis inter ſe conjunctos, Bello hactenus non prætuliſſe Pacem. Gladii, ac tela, in ligones deſinent ac falces. galeis haſtiſque vomeres ſuccedent. cætera ſqualori ac rubigini vtrinque, & quidem bona, quod ſperamus, fide, dehinc conſecrantur. Terræ, optimæ parenti, vulnera ac ſulcos imprimemus. quæ, ſic læſa, cum in Bello ita quiſque expiret, fruges nobis, hoc eſt, vitæ commoda ac commeatus, reddet. Sanguinem effuſum, mortes ac calamitates mutuo illatas, lacrymarum imbre, ſed quas gaudium ac amor mutuus effundet, læti diluemus. Vt omittam eos, qui extorres exuleſue, jucundiſſimam tot poſt jam annos patriam videbunt: qui natali ſolo, pridem non conſpecto, proni oſculum, & quidem tuto, jam infigent: liberiſque, habitata auis patribuſque limina, agellos villulaſque, & majo-

majorum ſi quæ alibi reliquiæ, aut alibi exactæ expreſſæque adhuc ad vultum imagines ſuperſunt, eas, vix jam pares gaudio ac voluptati, exhibebunt. Qui ſe naſci ita denuo exiſtimabunt. nullæ enim niſi amicorum, nullæ, niſi ſociorum, partes erunt. Etiam Hiſpanus (& quis hominum hoc credat?) Batauuſque, loco jam non armis, disjunguntur. ita, vt commerciis negotiiſque terra pariter marique locus adituſque detur. Quæ vterque jam admittit: partam enim terra pariter marique Pacem celebramus. Ac in mari quidem, vaſto illo atque immenſo, non, vt hactenus, cum hoſte, ſed cum ipſo tantum, vbi opus erit, ac cum ventis procelliſque bellum gerent nautæ. In terra, fide mutua non machinis, vtrinque ſemet tuebuntur vrbes: quæ, cum jam vicinus non ſit hoſtis, omnibus patebunt. nemo enim niſi hoſtem timet, nemo niſi hoſtem arcet. Sed & corda ſenſim omnium atque animi patebunt. Lolium virtutis atque amoris, odium ceſſabit. injuriarum enim ac damnorum, quæ vtrinque illata ſunt, remedium, obliuio accedet. Ita candor quoque ſenſim ac fiducia accedet: ac paulatim, quod vouemus, etiam ſuſpicio ſecedet. voti enim compotes vtrique ſumus. De quo jam quis dubitat? Victoriam vtrique, & quidem ſæpe, optauimus. Victoriam vtrique, & quidem ſimul, conſecuti ſumus: qui non tam ſucceſſus Belli eſt quam finis. Vt jam, non de hoſte, ſed cum hoſte, de exacto atque exoſo omnibus jam pridem Bello, hoc trophæum pariter ponamus: qui victoriam, ſed nunc communem, celebramus. Reſtat, vt crudelitas nunc omnis euaneſcat atque immanitas: vt ſpolia, vt prædæ, vt direptiones opum, fœda matronarum ſtupra, virginumque raptus, Belli comites ac præmia, vbique ceſſent. quod vt fiat, Bellum vale. Cum quo furioſa ac maledica in Reges Principeſque ceſſent ſcripta, neque pædagogica vlterius graſſentur

 arma:

arma: quibus interdicta pariter cum milite intemperies ac furor eſto. In tractandis quoque controuerſiis, ferocitas jam abſit, abſit indignatio ac bilis. vt & hic quæ ſtylo inferuntur ceſſent vulnera ac clades. Pro diſſentientibus in pietatis cauſa, preces, quæ ex animo compoſito ac miti, mellis inſtar, defluant, ad Deum effundantur. quæ ſuauiſſima in Pace autori Pacis ſacrificia nunc offerentur: & vt cœlitus præſcripta nobis Pax ac imperata fuit, ita cœlum protinus perrumpent, atque in ſinu ejus reponentur, qui hic natus, ac deinde hinc abiturus, ex ſuprema quaſi voluntate, PACEM RELINQVO VOBIS, PACEM MEAM DO, inquit, VOBIS. Ita fiet, vt in poſterum ne ipſæ quidem bellum gerant chartæ, & à Marte quam longiſſime diuertant Muſæ. Faxit autem Deus immortalis, vt quoſcunque nobis fœdus aliquod conjunxit, Pax communis pariter cum hoſte jungat, atque, vt orbem ita vniuerſum Pax conjungat: Bellum autem omnes pariter proſcribant. Pro quo tandem, rerum omnium ſuauiſſima, Pax ſalue. Mater vnica concordiæ, Pax ſalue. Hoſtis vnica diſcordiæ atque hoſtium, Pax ſalue. Elegantiarum ac Muſarum nutrix vnica, Pax ſalue. Æterna (ita nunc vtrinque diceris) Pax ſalue. Et, quod omnia excedit, Belli tot annorum moderatrix, Belli tot annorum meta ac votorum, optatiſſima Pax ſalue. Belli cauſa pariter ac finis, tot funeribus ac tanto ſanguine empta nobis, aurea Libertas ſalue. Sed & vos, Brabantia ac Flandria, ſaluete. vbi & ſuauiſſimi quotcunque hactenus ſuperſtites amici viuitis, ſaluete: quos præſentes, quanquam abſens, video, atque animo complector. Et, tu Magni Parens Cæſaris, amœna Ganda, ſalue. Agelli quoque, vix jam noti nobis, ac fortaſſe aliis tranſſcripti, ac prædiola, ſaluete: & conſpectum nobis veſtrum, ſaltem nunc, ne inuidete. Supereſt, vt quantum vobis,

bis, Proceres Magnifici ac Præpotentes, quantum vobis Illuſtriſſimæ Belgarum debeamus animæ, vobis dico, quæ hoc bello tam diuturno, quod fortiſſime geſſiſtis, Pacem nobis Patriæque peperiſtis, quiſque ſecum cogitet. Naſſauiis præſertim, vere inuictis diuiniſque Heroibus: quorum quia nunquam feliciſſima ceſſarunt arma, nunc vtrinque ceſſant arma. vt defunctis quoque gaudium hoc debeamus. Sed & vobis, Nobiliſſimi Legati: qui cum plena à Primoribus delata poteſtate, hic ferocientem hactenus Bellonam ejeciſtis, ejuſque loco, exoptatam nobis toties tranquillitatem atque hoc gaudium, pro parte veſtra, contuliſtis. Quo cum jam vtrique potiamur, amplius non reſtat, niſi, vt, non hominum, ſed Angelorum, concludamus verbis, GLORIA SIT DEO IN ALTISSIMIS, PAX IN TERRA. Vt nunc denuo in terra naſci videatur Deus, cui Natalitium hoc carmen ſummi numinis ſatellites ac cœli ciues, cecinerunt.

DIXI.

Ad Sereniſſimam ac Potentiſſimam CHRISTINAM, GVSTAVI MAGNI *Filiam, Suecorum, Gothorum, Vandalorum Reginam,*

PANEGYRICVS.

SERENISSIMA DOMINA,

QUemadmodum felices eos vere judicamus, qui præſentes Majeſtatis Tuæ radios vultumque, hoc eſt, Orbis vniuerſi Solem, in diuerſa licet cœli parte nunc exorientem, proni ac ſubmiſſi venerantur, ita infelices nos exiſtimamus, quibus tantum eminus adire ac compellare Eam

datur: niſi, quod vbique fama ac exiſtimatione præſens eſt, quam omnes celebrant vbique, vbique intuentur. quam & ſua, & immenſa atque glorioſa lux ſuorum, vndique circunſtat atque illuſtrat. Ne ad anteacta ſæcula nunc eam, ne de Gothis Tuis, qui Italiam Hiſpaniamque ac vniuerſum prope Orbem expugnarunt, hic nunc dicam, Summus ac Inuictus Heros, Parens Tuus, ſtupor generis humani ac prodigium fatale, belli ac armorum fulmen, hoſte quouis major & vbique victor, Magno Alexandro, Iulioque Cæſari (quod jam, in Gallia præſertim, maximi probarunt viri) ſolus aut par aut ſuperior, cum majus nihil poſſet, ſtirpem ſuam, hoc eſt, ſemet ipſe, quanquam in diuerſo ſexu, Orbi dedit. quam, hæredem Regni, atque haud ſecus ac imaginem diuinam quandam ſui ac effigiem, conſpiciendam nobis pariter ac poſteris reliquit. Quæ regnandi ac bellandi artes, quibus nunc de hoſtibus triumphat, inter primas ſemper habuit ac habet: ita tamen, vt cum his virtutes quaſlibet ac diſciplinas pariter conjungat: neque Regni modo ſui primos, quod Principibus nunc vſitatum, qui conſiliis judicioque pollent, ſed antiſtites antiquitatis principeſque, Græcos etiam, ciuilis atque militaris pariter prudentiæ doctores, inter quos Plutarchum, vt plerique referunt, inprimis diligenter conſulat, ac ſic in vſum vertat. Quæ, Romanos, Liuium inprimis Tacitumque, (ne hic pædagogica nunc ſomniemus) rebus ſingulis quas gerit, hactenus in ſuccum ſanguinemque, vt vulgo loquimur, conuerſos, quaſi commentariis illuſtrat. quæ Poëtas, non Latinos modo ſed & Græcos, non vulgaribus jam pridem vſa præceptoribus, vt priſci Romanorum quidam, licet pauci, ubi opus eſt, memoriæ infixit, ac in vſum publicum conuertit: idque nullo cum regnandi detrimento: cui curæ eruditio ejuſque exercitatio nonnihil detrahit ſubinde.

Vt

Vt fataliter ſeruata in hoc æuum videatur, quæ & eruditione & regnandi artibus, non ſexum modo ſuum, ſed vtrunque vtroque pariter excedit. Quæ & eruditos inſuper ex omnibus terrarum partibus ad ſe vocatos, benigniſſime excipit fouetque; Æternitatis ſimul hoſpita ac Martis. Vno interim felicior Parente Magno; quod non bellum amplius jam gerit, ſed prudenter, ſed feliciter abſoluit. quod & ſatis arbitratur. Nemo autem melius, AUGUSTA, nemo certius triumphat, quam qui bellum poſt victoriam non gerit. Finis enim belli bene geſti ac triumphus, Pax eſt. quam Excelſæ Majeſtati Tuæ poſt tot bella gratulamur. Armis inter ſe, AUGUSTA, certent ac concurrant alii. Armis vrbes deſtruant, aut penitus euertant. Sanguinem effuſum, cædes ac cadauera cum voluptate ſpectent. Viduarum atque orborum lamentationes audiant ac planctus. Majeſtati Tuæ, poſt tot bella cum ſucceſſu geſta, Pacem exoptandam, ſummus rerum Arbiter ac belli Præſes, ſummum belli præmium, nunc offert. quæ, vt libertatem tuis, ita Majeſtati Tuæ, liberalitatis ac clementiæ prope ineffabilis occaſionem dedit. qua, tot territoria, tot vrbes, tot illuſtres vicos, maximis Dynaſtis ac Proceribus ereptos, reddidit, ac quaſi denuo largitur. cui, quod ſtupendum, propria ac ſua debent. Qua tranquillitatem, otium, ſecuritatem, qua optatæ pietatis ac Religionis vſum, jam calamitate exhauſtis ac tyrannide, indulſit. Qui, pro lituis, AUGUSTA SERENISSIMA, ac tubis, jucundiſſimam nunc Seruatoris ſui, quem impune ac ſecure colunt, vocem audiunt, ac tuto nomen ejus venerantur: nec jam præ mœrore, ſed immenſo gaudio, ac plane inuſitata conſcientiarum, quæ conſtrictæ hactenus fuerunt, libertate, lacrymas effundunt. Qui, jam reſtituti redditique ſibi, SERENISSIMAM CHRISTINAM, vere Chriſtianam, ſummo

Numini commendant, atque adhuc ſuperſtitem ſaluamque, precibus aſſiduis ſuſpiriiſque in cœlo locant, ac propemodum adorant. Quibus omnibus, inprimis autem iis, qui Natalem Dominæ nunc ſuæ, omnibus vbique memorandum, plauſu, exclamationibus, ac cantu, celebrant coluntque, hic ſe, coram Orbe vniuerſo, cum honore debito ac veneratione, adjungit, tot ante annos Maximi Parentis Tui, Regis ac Patroni ſui, nunc Inuictæ Majeſtatis Tuæ

Cliens humillimus ac Cultor

DANIEL HEINSIUS.

In Publicam Inaugurationem Sereniſſimæ ac Potentiſſimæ Heroïnæ CHRISTINÆ, Suecorum, Gothorum, Vandalorum, &c. Reginæ.

Coeleſtis Heroïna, cujus ad nomen,
Illuſtre diffuſumque qualibet nomen,
Sacramque lucem, ſplendidiſque & auguſtis
Regum triumphis auſpicatius feſtum,
Aſſurgit vniuerſa, qua patet, tellus,
Quod intueri Phœbus ipſe dum geſtit,
Ardetque, lumen ocius ſuum tollit
Cum mane ſurgit, ſeriuſque conſueto,
Septentrionem nocte condit hybernum;
Nunc hanc coronam, teſte, qua patet, terra,
Et teſte cœlo, teſte cœlitum Rege,
Certum imperandi pignus, obſidem Regni,
Stupenda Pacis artibus, potens Bello,
Germana Phœbi, nata Martis inuicti,
Duplex Minerua, ſume, prima Muſarum,

DANIELIS HEINSII

DISSERTATIONES.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

DISSERTATIO

De Autore Libelli de Mundo.

OMNIVM controuerſiarum grauiſſima de libelli hujus autore eſt: quem præclari quidam noſtræ ætatis viri aſſcripſerunt Ariſtoteli. A quibus quia abeundum nobis videmus, illud viri diuini Nicomachiorum I. c. VI. nos ſolabitur. vbi contra Platonicas diſputaturus Ideas, moleſtiſſimum ſibi eſſe illud, quod à viris diſſentire amiciſſimis cogatur, idem ille Ariſtoteles profitetur. Neque minus tamen addit, δόξειε δ᾽ ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους ὄντας· ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. Idem nos dicemus, & amicis ſalua veritate concedemus reliqua. Primo autem, aliorum argumenta proponemus hic ac refutabimus: deinde & noſtra proponemus. Vtriuſque autem finis erit veritas.

Primum & præcipuum eſt eorum, qui Juſtini Philoſophi & Martyris nituntur teſtimonio: cujus verba in Admonitione ad Græcos hæc leguntur (hoc enim ferreum argumentum, &, vt cum Hippocrate lib. De natura humana loquar, ἀνάγκας ἀποφαίνοντα λόγον, quidam Theologus exiſtimauit.) Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ Πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα λόγῳ, συντομόν τινα τῆς ἑαυτοῦ φιλοσοφίας ἐκτιθέμενος ὅρον, σαφῶς καὶ φανερῶς τὴν Πλάτωνος ἀναιρεῖ δόξαν, οὐκ ἐν τῇ πυρώδει οὐσίᾳ τὸν θεὸν εἶναι λέγων, ἀλλὰ πέμπτον αἰθέριόν τι καὶ ἀμετάβλητον ἀναπλάττων σῶμα, ἐν τούτῳ αὐτὸν εἶναί φησι. id eſt, *Ariſtoteles autem in eo quem ad Alexandrum Macedonem ſcripſit libro,*

breuem

breuem quandam philoſophiæ ſuæ delineationem proponit: vbi manifeſte quoque ac perſpicue Platonis tollit ſententiam. Neque enim in ignea ſubſtantia vult eſſe Deum, ſed verò quintum aliquod æthereum atque immutabile conſtituit corpus, in quo eum ponit.

Locus alter mox ſequetur. nunc hunc videamus. Ait ergo primo omnium, Ariſtotelem philoſophiæ ſuæ, in libello illo, breuem delineationem propoſuiſſe. Atqui tantum abeſt, vt hoc huic conueniat ſcripto, vt ne quidem id inſcriptio admittat. Siue enim vera ea ſit & legitima, nihil minus quam compendium philoſophiæ promittit: ſiue ſit falſa, vt mox eſſe oſtendemus, nulla tamen dari huic operi conuenientior poteſt quæ tam magnum aliquid promittat, cum res ipſæ hoc non permittant. Vbi enim hic eſt celeberrima & πολυθρύλλητος illa Logica, in qua præcipuum Ariſtotelis inuentum eſt, demonſtrandi ratio? Vbi totum illud eſt, quod vulgo πρακτικὸν vocatur, & ad mores aut Rempubl. ſpectat? Contra vero, cum nihil hic ſit, niſi quod ad contemplatiuam refertur; hujus quoque partem illam ſtrictim tangit quam Philoſophus abſoluit, eam autem quam vix tangit, fuſe perſequitur. Nam cum vniuerſum hoc, & quicquid exiſtit, duo comprehendat, ea quæ ἐγκόσμια & quæ ὑπερκόσμια dicuntur, veteres poſteriora abſoluiſſe Ariſtotelem, in prioribus vix quicquam ſcripſiſſe, fatentur. Ita vt non defuerint, qui ne quidem operam in iis poſuiſſe eum notarent. Quo Ammonii illud ad Categorias ſpectat. οὐ γὰρ τὰ ἐγκόσμια μόνα ᾔδει, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπερκόσμια. id eſt, *Neque enim ſolum ea quæ in mundo ſunt, vt quidam arbitrantur, ſed & ea quæ ſupra illum, norat.* Illud autem vt probaret, quia aliud videbat nihil, quam jejuno vſus argumento eſt! Addit enim, rei Theologicæ peritum fuiſſe vel ex eo poſſe oſtendi, quod octauo Nat. Auſcul. libro *primam* docet *cauſam,*

ſam, neque per ſe, neque per accidens, mobilem eſſe. Ergo aut ſtipes, lapis, plumbum Ammonius fuit, qui hoc argumento vſus eſt, cum in hoc libello ea de diuinitate & Deo, de potentia, vi, prouidentia, omnipotentia, & mediata, vt ita dicam, omnipræſentia illius, dicantur, quæ non ſine maximo ſtupore ac admiratione, ipſi Chriſtiani legunt: aut libellum, quod dicebam, illum nemo illo tempore philoſopho aſſcripſit. Quid quod duas cauſas adfert Philoponus, cur in naturali contemplatione hæſerit, mathematica autem & theologica vix attigerit Ariſtoteles? Primo, quia naturalis contemplatio σύστοιχός ἐστι μᾶλλον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ, id eſt, *magis cum natura noſtra eſt conjuncta.* Secundo, ὅτι τὸ μὲν θεολογικὸν καὶ μαθηματικὸν παρὰ πολλοῖς λίαν καὶ πρὸ Ἀριστοτέλους ἐξειργασμένα, τὸ δὲ φυσικὸν οὐχ οὕτως. *quia theologica & mathematica à multis ante Ariſtotelem exculta erant: naturalis autem pars non item.* Quomodo igitur Alexandro ſuæ hic Philoſophiæ compendium proponit? quod non eſt docere ſed repetere. Adde quod aut nihil hæc ad Alexandrum, aut profecto minus, quam quæ πρακτικὰ vocantur. Cur non enim iis potius de rebus ſcripſit, quæ vel Politicorum quinto tractantur, vbi de Rerumpubl. mutationibus ac conſeruationibus earumque cauſis agitur, aut quæ ſeptimo, vbi de optimo ſtatu agit, aut octauo, vbi de liberorum educatione multa dixit? Cur non aliquid de regno ad Regem tantum? Quod profecto fecit. De regno enim librum ad Alexandrum ſcripſit. Ecce Ammonii verba: τῷ δὲ Ἀλεξάνδρῳ καὶ Περὶ βασιλείας ἔγραψεν ἐν ἑνὶ μόνῳ βιβλίῳ, παιδεύων αὐτὸν ὅπως δεῖ βασιλεύειν. id eſt, *Scripſit & ad Alexandrum De regno, vnico volumine, in quo rationem regnandi illum docet.* Quo & Plutarchus libro de Alexandri fortuna aut virtute reſpexit. Ἀλέξανδρος δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον παρέσχεν. οὐ γὰρ ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ,

τοῖς

τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἡγεμονικῶς, τοῖς δὲ βαρβάροις δε-σποτικῶς χρώμενον. *Alexander autem re ipſa doctrinam eam expreſſit. Neque enim ſicut Ariſtoteles ſuadebat, qui quidem Græcos regie, barbaros vero heriliter tractare eum jubebat.* Alterius vero ad Alexandrum libri nec Ammonius, nec Laërtius, in prolixo illo Indice meminit. apud quem De Coloniis librum inuenio, qui Alexandro inſcriptus erat.

Sequitur in Juſtino, *Vbi manifeſte quoque ac perſpicue Platonis tollit ſententiam. Neque enim in ignea vult Deum eſſe eſſentia, ſed verò quintum æthereum,* &c. Vbi vero in hoc ſcripto manifeſte & expreſſe tollitur ſententia Platonis? cum directis verbis in eſſentia quinta Deum ſtatuat. Etenim capite quidem ſecundo, quinta eſſentia ſtatuitur, ſed, vt mox audiemus, ſine vlla Platonis reprehenſione, quod putarunt tamen docti viri: ſexto autem Deo, verum in ſuprema cœli parte, tribuitur locus.

Sed jam reliqua audiamus. Ipſa enim verba adducit Juſtinus: γέγραφε γοῦν οὕτως, Οὐχ ὡς ἔνιοι τῶν περὶ τὸ θεῖον πλημμελούντων, ἐν τῇ πυρώδει οὐσίᾳ τὸν θεὸν εἶναι φασίν. & paulo poſt, γέγραφε γὰρ οὕτω γοῦν· καὶ Ὅμηρος λέγει, Ζεὺς δ᾽ ἔλαχ᾽ οὐρανὸν εὐρύν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι. Ante omnia illud notandum eſt, hujus ſcripti autorem, non opiniones modo Ariſtotelis interdum ſequi, vt de eſſentia quinta (quamuis ne quidem Plato, ſicut infra oſtendemus, multo aliter de ea ſit locutus) ſed & ſæpe verba imitari & exprimere. Vt cum Ariſtoteles, exempli cauſa, libr. II. De cœlo, cap. I. de Deo dixiſſet, διόπερ καλῶς ἔχει συμπείθειν ἑαυτόν, τοὺς ἀρχαίους καὶ μάλιστα τοὺς πατρίους ἡμῶν ἀληθεῖς εἶναι λόγους, ὡς ἔστιν ἀθάνατόν τι καὶ θεῖον, τῶν ἐχόντων μὲν κίνησιν, ἐχόντων μέντοι τοιαύτην ὥστε μηδὲν εἶναι πέρας αὐτῆς, hic dixit ἀρχαῖος μὲν οὖν τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ θεοῦ τὰ πάντα. Talia ſunt plura, quæ jam prætermittimus. Porro quod ad locum priorem, quem

quem adducit Juſtinus, ne in hoc quidem ſcripto extat, ſed pro eo non diſſimilis. qui fortaſſe ex illo adumbratus aliquatenus videri poſſet. Οὐρανοῦ δὲ καὶ ἄστρων οὐσίαν μὲν αἰθέρα καλοῦμεν· οὐχ ὡς τινες, διὰ τὸ πυρώδη οὖσαν αἴθειν, πλημμελοῦντες περὶ τὴν πλεῖστον πυρὸς ἀπηλλαγμένην δύναμιν. Quod longe aliud. Primo enim nihil hic de loco Dei, ſed de quintæ eſſentiæ origine, ſiue ætheris etymologia. Secundo qui hic reprehenditur, non eſt Plato, verum Anaxagoras. Quod qui non exiſtimat, ipſum Ariſtotelem audiat, qui de tota hac re ita libr. I. De cœlo, cap. III. quem hic noſter reſpexit: διόπερ ὡς ἑτέρου τινὸς ὄντος τοῦ πρώτου σώματος παρὰ γῆν, καὶ πῦρ, καὶ ἀέρα, καὶ ὕδωρ, αἰθέρα προσωνόμασαν τὸν ἀνωτάτω τόπον, ἀπὸ τοῦ θεῖν ἀεὶ τὸν ἀΐδιον χρόνον, θέμενοι τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῷ. Ἀναξαγόρας δὲ καταχρῆται τῷ ὀνόματι τούτῳ οὐ καλῶς. ὀνομάζει γὰρ αἰθέρα ἀντὶ πυρός. id eſt, *Ideoque quod aliud quid ſit à terra, igne, aëre & aqua, corpus primum, locum omnium altiſsimum æthera vocarunt: ex perpetuo enim ejus & æterno curſu hoc deſumpſerunt nomen. Ea autem voce Anaxagoras abuſus eſt, cum æthere vtitur pro igne.* Vbi Simplicius, ἐπιλαμβάνεται δὲ Ἀναξαγόρου, ὡς οὐ καλῶς ἐτυμολογοῦντος τὸ τοῦ αἰθέρος ὄνομα ἀπὸ τοῦ αἴθειν, καὶ διὰ τοῦτο χρωμένου αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πυρός. id eſt, *Reprehendit autem Anaxagoram, quod non recte ætheris etymologiam ab* αἴθειν, id eſt, *ardere, deducat, & idcirco pro igne vtatur.* Neque ergo vſquam hic locus extat quem adducit Juſtinus, neque Plato in quinta reprehenditur eſſentia, ſed Anaxagoras. Quod ad locum quem adducit alterum; Homeri quidem verſus, verum aliter citatus, hic legitur: hoc nimirum modo: καθ' ὃν λέγει οὐ καλῶς καὶ ἐκεῖνο ἀναπεφώνηται, Ζεὺς ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν. Et hæc quidem de Juſtino.

Argumentum ſecundum ex Apuleio petitur, cujus in Præfatione ad Fauſtinum hæc verba ſunt:

Quare

Quare nos Ariſtotelem, prudentiſsimum & doctiſsimum philoſophorum, & Theophraſtum autorem ſecuti, quantum poſſumus cogitatione contingere, dicemus de omni hac cœleſti ratione, naturas & officia complexi, & cur & quemadmodum moueantur explicabimus. quæ de ſuo Apuleius addidit. Si ergo, Ariſtotelem & Theophraſtum ſecutum ait Apuleius, eo ipſo autorem eſſe Ariſtotelem innuere videtur. Quid vero obſtat, quo minus & ita nos argumentemur: Apuleius Ariſtotelem & Theophraſtum ſequi ſe dicit, ergo autor Theophraſtus eſt? Verum multo argumentabitur firmius, qui neutrius eſſe ex eo probabit. Apuleius enim, qui amico ſuo Fauſtino verſionem mittebat ſuam, monet hoc ſcriptum, cujuſcunque tandem ſit, ex Theophraſto & Ariſtotele collectum eſſe: quod ex parte tantum altera verum eſt. Quatenus enim τὰ ἐγκόσμια καὶ τὰ οὐράνια κυρίως λεγόμενα tractat, Peripateticos ſecutus eſt autor: neque aliud vocare nunc videtur *rationem cœleſtem* Apuleius. Cætera autem omnia, ex diuerſæ ſectæ autore haud dubio petita ſunt. Ac propterea in Græco cum legitur, λέγωμεν δὴ ἡμεῖς, καὶ καθ' ὅσον ἐφικτὸν θεολογῶμεν, omnino θεωρῶμεν eſt ſcribendum: tum quia vox Theologiæ ibi locum non habet, tum quia inepta & συρφετώδης erit loquendi ratio, λέγειν καὶ θεολογεῖν, *dicere & diuina dicere*, Apage has ineptias. Sed profecto, niſi pueri nos ſumus, plane Apuleius negat Ariſtotelis hoc ſcriptum. Nam cum Ariſtotelem & Theophraſtum, non ſe, ſed autorem, ſecutum ait (neque enim autor ſed interpres Apuleius) plane nec Ariſtotelem eſſe autorem nec Theophraſtum ſignificat. niſi eundem, qui ſequitur & quem ſequitur, dicamus. Vt ſi Homerus, qui à veritate, aut ipſa idea, tertius Platoni dicitur, ipſa ſit idea, ipſa veritas. à qua quam longiſſime abeſſe eum Plato teſtatur. vnde & è ſua, quæ eſt κατ' ἰδέαν, ejiciendum Republica exiſtimat.

mat. Aut, vt magis jam familiariter agamus, Theocritus, Heſiodus, Homerus, erit Virgilius: quia hos imitatur.

Tertium eſt, nonnulla hic extare, quæ cum Ariſtotelis philoſophia conueniunt. Vt de eſſentia quinta, quæ peculiaris Ariſtoteli putatur. Quaſi vero eum qui in parte Ariſtotelem ſecutus eſt, ſequi in omnibus neceſſe ſit: cum hoc proprium illorum fuerit philoſophorum quos ἐκλεκτικοὺς dicebant, vt alia ex aliis ſeligerent. aut quaſi nemo extiterit vmquam, qui doctrinam Ariſtotelis amplexus ſit. Adde, quod hoc ipſum non ita proprium ac peculiare, vt plerique putant, Ariſtoteli eſt. cum & Plato ipſe eodem modo de æthere locutus ſit. Nam quod πέμπτην οὐσίαν Stagirita, πέμπτον στοιχεῖον, πέμπτον κόσμον, πέμπτον σχῆμα dixit Plato: vt Platonici nos docent. & inprimis ad Timæum recte obſeruat Proclus. τί γὰρ διαφέρει πέμπτον στοιχεῖον καλεῖν, ἢ πέμπτον κόσμον, καὶ σχῆμα πέμπτον, ὡς Πλάτων ἐκάλεσεν; id eſt, *Quid enim intereſt, an quis quintum elementum, an quintum mundum, aut figuram vocet, quod eſt à Platone factum?* Sicut Orpheus, ſiue is Onomacritus fuerit, ἄριστον στοιχεῖον, ætherem in Hymnis dixit. Omnia enim Ariſtoteli aſſcribunt, qui nihil præter Ariſtotelem legerunt. Et hæc quidem aliis reſponſa ſint. Nunc ad noſtra veniamus. Ac de rebus primo, mox de verbis.

Primo ergo, cœli æternitatem ita pertinaciter tuetur Ariſtoteles, vt hoc ei tanquam proprium Aphrodiſeus tribuat: qui non interiturum modo, ſed & genitum fuiſſe negat. Vide quæ libr. Phyſ. VIII. cap. X. & XI. De cœlo, cap. I. dicuntur. Secundo, nihil fieri ex nihilo, ideoque nullo modo productum eſſe mundum; quem ingenitum eſſe, ſempiternum & neceſſarium, ex illo de quo diximus principio, quod contra Auicennam vrget Auerroës, primo Phyſicorum omnes docent ejus

ſecta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſectatores. At hic recte, ipſum mundum διακόσμησιν ὑπὸ θεοῦ καὶ διὰ θεῶν φυλαττομένην. hoc eſt, Apuleio interprete, *ornatam ordinationem Dei munere, Deorum recta cuſtodia*, *eſſe* ait. Et poſt aliquanto etiam clarius, ὡς ἐκ θεοῦ τὰ πάντα καὶ διὰ θεοῦ συνέστηκε. *omnia ex Deo conſiſtere & per Deum.* Ita enim ex Stobæo illud legendum & intelligendum eſt.

Secundo, intelligentias affixas cœlo Ariſtoteles ſtatuit, qui & VIII. Phyſic. *Primam cauſam neque per ſe neque per accidens moueri* ait: de quo jam diximus. Hic ſimpliciter duas ſupernaturales cauſas, & vtramque in vno Deo, ſtatuit. Quarum altera, ποιητικὴ ſeu διακοσμητικὴ, quæ & formauit orbem; altera συνεκτικὴ ſiue φυλακτικὴ, quæ hunc conſeruat, continet, & regit. Ita primus motor Ariſtotelis, & prima excluditur natura. ita Prouidentia ſtatuitur, quam Ariſtoteles aut nullam, vt nonnulli, aut longe aliam, de quo nos infra, agnoſcit.

Ex hoc tertium jam & firmiſſimum deducitur. Clemens Alexandrinus, optime in Philoſophorum ſcriptis verſatus, Deum, quem ſcriptores alii ex Homero Ὕπατον dixerunt, Ariſtotelem nouiſſe, & hoc nomen in illius ſcriptis inveniri negat, qui pro eo animam præfecit uniuerſo. Verba eximii autoris hæc ſunt: καὶ ὁ τῆς αἱρέσεως πατὴρ, τὸν τῶν ὅλων οὐ νοήσας τὸν πατέρα, τὸν καλούμενον Ὕπατον, ψυχὴν εἶναι τοῦ παντὸς οἴεται. id eſt, *Et familiæ pater, vniuerſi patrem cum non nouerit, quem* Ὕπατον *vocant alii, animam eſſe vniuerſi arbitratur.* Duo ergo objicit philoſopho. Prius eſt, quod falſum ſcripſerit de anima: alterum, quod verum de ſupremo neſciuerit rectore, quem antiqui ſæpe voce Homerica Ὕπατον vocabant. Ad prius quod attinet, ſane libri hujus autor opinionem quam hic Ariſtoteli tribuit Clemens manifeſte oppugnat. Impium quippe & deteſtandum, arbitrari, miſceri ita rebus ipſis vt ab iis polluatur.

Satis

Satis enim eſſe ſi vbique ejus verſari potentia exiſtimetur. idque vbertim demonſtrat. Quod ad alterum autem, tantum abeſt, vt extare alibi Deum, quem Ὕπατον vocabant, ignorarit autor iſte, vt hoc ipſum inter attributa Dei ponat. τὴν οὖν ἀνωτάτην καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν, Ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται. Vides ipſam vocem, quam in Ariſtotele inueniri nuſquam vir doctiſſimus affirmat.

Quarto, Peripateticos & eorum principem Ariſtotelem accuſant veteres, quod ad Lunam tantum vſque, Dei prouidentiam extendant. Vnde Origenes, infra Epicurum ipſum ponere philoſophum non dubitat. Hic vero, inter alia multa, θεὸν μὲν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω χώρας ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ δύναμιν διὰ τοῦ σύμπαντος κόσμου διήκουσαν, ἥλιόν τε κινεῖν καὶ σελήνην, καὶ τὸν πάντα οὐρανὸν περιάγειν, αἴτιόν τε γίνεσθαι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς σωτηρίας. *Deum quidem in ſuprema conſtitutum eſſe regione. Ejus autem vim ac poteſtatem totum ita penetrare vniuerſum, vt & Solem moueat & Lunam, totumque pariter circumagat cælum: iis autem qui in terra ſunt, conſeruationis ſit cauſa.*

Quinto, vniuerſam Ariſtotelis de prouidentia opinionem, cum ex ejus quæ quidem hodie habentur ſcriptis explicare non ſit promptum, (quod ſemel ejus tantum, duodecimo nimirum Metaphyſicorum, meminerit) accurate eam Alexander expoſuit. Quæ ab eo autem adferuntur præter illa quæ jam diximus, hæc fere ſunt. Primo, nullam intelligentiæ ſupremæ eſſe prouidentiam, cum à rebus excludatur humanis, neque quicquam præter ſe intelligat. Secundo, nulla mundum hunc, vel vt ſit, vel vt bene ſit, egere prouidentia: cum ſit ipſe Deus, non genitus, non corrumpendus, denique æternus. Tertio, quod idem fere eſt cum ante dictis, nullam ejus cauſam eſſe efficientem. Quarto, eorum modo quæ corrumpi ac generari poſſunt, quod ad ſpeciem

ciem eorum, prouidentiam haberi. Quinto, eam ipſam, non per ſe ſed per accidens fieri: ſequi enim Dei operationem, alio ſpectantem, quamuis præter ejus non fiat voluntatem. De quibus poſterioribus duobus, quia ſunt obſcuriora, infra. Hic vero autor, primo nec intelligentiam ſupremam ponit ſine prouidentia: ipſum vero Deum νοητόν τε καὶ λογοθεώρητον rebus docet prouidere omnibus. Statim quippe in definitione, mundum ait, ὑπὸ θεοῦ διακοσμηθῆναι, διὰ θεῶν δὲ φυλάττεσθαι. Deinde toto ſexto capite περὶ τῆς συνεκτικῆς αἰτίας agit, quæ eſt prouidentia. Secundo, non egere mundum vlla qua ſeruetur prouidentia, diſerte negat. Imo contra, οὐδεμία φύσις, inquit, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. Hoc eſt, *Neque vlla in hoc mundo natura, per ſe ſatis ad ſalutem ſui eſt inſtructa, ſi priuetur ejus conſeruatione*, hoc eſt, prouidentia. Eodem modo paulo poſt. Ipſum autem mundum eſſe Deum negat, cum ait, ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. Nam quis Deum eſſe dicat σύστημα? Deo autem tribuit quæ mundo Ariſtoteles: æternum eſſe, hoc eſt, nec genitum nec corrumpendum. vt cum δι' αἰῶνος διήκειν eum ait. Tertio, efficientem mundi cauſam eſſe docet, & hanc eſſe Deum. In definitione enim ὑπὸ θεοῦ διακοσμηθῆναι eum ait. hoc eſt, factum vt nunc eſt, ac ordinatum. Et ſimpliciter, ὡς ἐκ θεοῦ πάντα καὶ διὰ θεοῦ ἡμῖν συνέστηκε, *omnia ex Deo & per Deum eſſe conſtituta*. Ab opinione autem quarta longiſſime recedit. quæ eſt, omnia quæ corrumpuntur & ſubjecta ſunt Lunæ, nullo modo regi à Deo, ſed à ſeptem planetis, qui mutationis eorum ordinatæ, æternæque ſecundum ſpeciem conſeruationis cauſa, mouentur. Et ſic vocem prouidendi ſumunt, cum de his inferioribus loquuntur. Quamquam & de altera quæ τὴν ἀνωτάτω eſt ad Lunam vſque, diſputant. Quos jam labyrinthos non ingredi-

gredimur. Satis enim, ſi autoris noſtri mentem oſtendamus. Quæ & proprie ſic dictam ponit prouidentiam. & hanc ſoli Deo tribuit, & vnam eandemque, non, vt Ariſtoteles, diuerſam facit, & à ſummis vſque ad infima pertingere oſtendit. Huc enim manifeſte ſpectant illa: κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ φερωνύμως ἂν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ καὶ ὁ σύμπας οὐρανός. πορεύεται δὲ διττὰς πορείας ἥλιος, τῇ μὲν ἡμέραν καὶ νύκτα διορίζων, ἀνατολῇ καὶ δύσει, τῇ δὲ τὰς τέσσαρας ὥρας ἄγων τοῦ ἔτους, πρόσω τε βόρειος καὶ ὀπίσω νότιος διεξέρπων· γίνονται δὲ ὑετοὶ κατὰ καιρὸν, καὶ ἄνεμοι καὶ δρόσοι. & quæ ſequuntur. Hoc eſt, *Etenim & aſtra ſemper & cœlum vniuerſum, eos ad numeros mouetur quos Deus modulatur. quem idcirco coryphæum, & hujus quaſi chori magiſtrum, recte dixeris. Geminis autem itineribus Sol egreditur, diem noctemque altero diſtinguens itinere, ortu nempe & occaſu, altero quatuor anni tempeſtates ſecum adducens, dum vltro remeat citroque; Aquilonius modo, modo Auſtrinus. Hinc tempeſtiuæ generantur pluuiæ, & venti, & rores.* Quibus verbis, & quæ poſtea ſequuntur, non vniuerſalem modo ſed & ſpecialem ponit prouidentiam. ſicut & cum cuncta ait κατὰ γένος τε καὶ εἴδη à Deo conſeruari. Et deinde ſingulas enumerat plantas. vt propemodum ad τὰ ἔσχατα εἴδη καὶ ἄτομα, venire videatur. Quarta opinio eſt talis. Prouidentiam per ſe non conuenire Deo. quod qui prouidet per ſe, iis quibus prouidet, illorum cauſa prouidet, vt nimirum ea conſeruentur quibus prouidet. Hoc in Deo ponere, inquit Alexander, tale eſt, ac ſi quis dicat, dominum agere, vt ſeruus conſeruetur: aut dominum ſerui cauſa agere. Quam opinionem noſter valide refutat, cum vbique περὶ τῆς συνεκτικῆς αἰτίας agens, voce σώζεσθαι, hoc eſt, *conſeruandi*, vtitur. Vt cum ait, θεὸν αἴτιον γίνεσθαι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς σωτηρίας. nunquam enim aliter hic

X autor

autor loquitur. Quaſi qui rebus prouidet vt conſeruentur, earum cauſa prouideat quæ conſeruantur, ideoque id per ſe faciat: quemadmodum & ipſe Alexander fatetur. Poſtremo totam ſic concludit diſputationem: *Quod in naui gubernator, auriga in currú, in choro coryphæus, lex in vrbe, imperator in exercitu, hoc in mundo eſt Deus.* Gubernator autem & auriga & imperator, cæterique, per ſe prouident: ille vt nauis, iſte vt currus, hic vt exercitus ſeruetur. & ſic de reliquis. Idem ergo facit Deus.

Sexto, Autor hujus ſcripti Britanniam deſcribit & Hiberniam, quas Alexandri tempore fuiſſe ignotas, nemo ignorat. Ita quidem, vt ante audacem illam & primam Cæſaris expeditionem, multi, teſte Plutarcho, ne extare quidem vſquam ipſam Britanniam putarint, ſed deliria eſſe poëtarum quæ de illa ſcribebantur, quia ἐκτὸς τῆς οἰκουμένης, id eſt, extra orbem habitabilem eſſet, ac propterea *alter orbis*, teſte Seruio Grammatico, à poëtis appellaretur. Qui ergo ſcripti hujus autorem eſſe Ariſtotelem volunt, ἀνιστορησίαν & ἀγεωγραφησίαν ſimul profitentur. Huc accedit de Taprobane quod dicit. Nam ſi ante magni Alexandri expeditionem hæc ſcripſit, quomodo ſitum ejus ſcire potuit, cum rex ille inſulam iſtam detexiſſe dicatur? Sin in ipſa expeditione, quid ineptum magis poterit excogitari, aut quid φορτικώτερον, quàm vt doceat quod ipſe pridie fortaſſe didicerat, & de rebus parum eo tempore compertis, tam audacter loquatur? Tum vero, quare docet Regem, quod aut primus ſciuit Rex aut ſolus?

Septimo, Platonicorum & Pythagoricorum proprium eſt, quatuor τῶν λογικῶν ſtatuere εἴδη: Deos, nempe, Dæmonas, Heroas, & Homines: quod hic facit autor. Ita vt Deum ſupremum, & quem Ὕπατον dixêre, quaſi architectum, Dæmonas quaſi adminiſtros ſtatuat. qui cum ſuo ſinguli fun-

fungantur munere, totum tamen ad autorem primum merito refertur. Quos ipſi modo *δαίμονας*, modo *θεοὺς δευτέρους*, modo *θεοὺς* abſolute vocant. Atque ita ſtatim in principio legendum, vt jam dixi, *κόσμος ἐστὶν ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις· ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεῶν φυλαττομένη.* qui Dii, aëriæ ſunt poteſtates, de quibus infinita Platonici. Ipſe autem in Timæo, quomodo à Deo per Deos adminiſtretur mundus, luculenter oſtendit.

Octauo, Autor hujus libri duas Mundi definitiones ponit. Quarum altera Peripatetica eſt talis, *κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων.* id eſt, *Mundus cœli & terræ conſtitutio eſt, earumque naturarum* (vt cum Apuleio loquar) *quæ ſunt vtriuſque.* Altera Platonica eſt aut Pythagorica: *κόσμος ἡ τῶν ὅλων τάξις ἐστὶ καὶ διακόσμησις, ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεῶν φυλαττομένη.* *Mundus eſt ornata ordinatio* (vertit Apuleius) *Dei munere, Deorum recta cuſtodia.* qui *τὸ ὑπὸ θεοῦ*, ad vocem *διακόσμησιν* refert, non ad *φυλαττομένη*, quod ſequitur. Illa ergo, *τὸ περὶ γεννητὸν τοῦ κόσμου*, cum Platone, Pythagora & aliis conſtituit, qui De cœlo libr. 1. cap. 10. rejiciuntur. Altera priori parti libri reſpondet, quæ Peripatetice tractatur: altera poſteriori, in qua nihil eſt quod non ab Ariſtotelis opinionibus recedat. Hoc quoque factum eſſe ab Ariſtotele quis credat?

Nono Ariſtoteles nunquam *προσφωνητικοῖς προοιμίοις* eſt vſus, neque dedicare libros ſuos ſolet. Vnde liber Rhetoricorum quoque ad Alexandrum, vt inter Ariſtotelica, *ἀθετεῖται* & rejicitur. Atqui idem fit in iſto.

Decimo, Ipſe Ariſtoteles lib. Meteor. 1. cap. 1. totum ordinem eorum quæ de Mundo & Natura ſcripſit, proponit. quibus ſigillatim conſummatis, negat aliud reſtare quod de his ſcribat: quandoquidem inſtituti ſui finem eſſet conſecutus. Primo au-

tem ponit, quæ de primis naturæ cauſis omnique motu naturali ſcripſit. Ita octo libros phyſicæ Acroaſeos vocat. Secundo, quæ de ſtellis in ſublimi regione diſpoſitis & ordinato earum motu, item de corporeis elementis. Ita libros IV. De cœlo vocat. III. quæ de generatione & corruptione. Ita libros qui eadem inſcriptione circumferuntur. IV. quæ de Meteoris, de quibus tum agebat. V. Iis abſolutis, animalium hiſtoriam promittit. quo Alexander libros etiam De anima, De ſenſu & ſenſibilibus, De reminiſcentia, ſomno & diuinatione in ſomno, tum De ſenectute ac iuuentute, De longitate & breuitate vitæ, & ſi quæ ſunt alia quæ ad animalia ſpectant, vt de partibus, de inceſſu, de motu eorum, putat referenda. VI. De plantis. Addit autem poſt hæc omnia, σχεδὸν δὲ, τούτων ῥηθέντων, τέλος ἂν εἴη γεγονὸς τῆς ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν προαιρέσεως, id eſt, *hæc autem cum abſoluerimus, forte finem inſtituti noſtri conſecuti erimus.* Eadem propemodum lib. III. De cœlo.

Vndecimo, cum olim eſſent nonnulli, qui IV De cœlo libros Ariſtoteli de mundo ſcriptos exiſtimarent (vocem enim οὐρανοῦ ſic ibi eſſe intelligendam, ſiquidem vt illi exiſtimabant, ibi primo καὶ προηγουμένως de mundo, ſecundo de cœlo, poſtremo etiam de elementis ageretur) Simplicius pluribus iiſque ſatis firmis probat argumentis, nihil ibi dici de mundo, niſi quod ſimul & de cœlo dici Ariſtotelice poſſit: aut potius, nihil ibi dici de mundo, niſi quod mundus cum cœlo commune haberet. quod, nimirum, perennis, quod finitus magnitudine, & quod vnus ſit numero. Vbi inter cætera hoc addit: Ἀλλ' εἴπερ βούλοιτό τις τὴν Ἀριστοτέλους περὶ κόσμου θεωρίαν ἰδεῖν, ἐν πάσαις ὁμοῦ ταῖς φυσικαῖς αὐτοῦ πραγματείαις περὶ κόσμου πραγματεύσασθαι ῥητέον. id eſt: *Si quis autem Ariſtotelis De mundo ſcripta videre velit, dicendum eſt, eum in omnibus*

in quibus de natura egit, de mundo quoque egiſſe. Vbi quæſo tum Ariſtotelis De mundo liber latebat? quem ſimplicitate mera viri docti Ariſtoteli aſſcribunt.

Duodecimo, Addit ibi Simplicius, Si quis opus deſideraret, in quo ſimul de omnibus mundi ageretur partibus, ei Nicolaum Damaſcenum potius legendum eſſe, qui De mundo, vel De vniuerſo, librum ſcripſiſſet. Διὸ Νικόλαος ὁ περιπατητικὸς περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κατ' εἶδος ποιεῖται λόγον. id eſt, *Ac idcirco Nicolaus Peripateticus de omnibus quæ ſunt in mundo, ſigillatim agit.* Et ne quis dubitare poſſit, quamuis hoc ſufficiat, diſerte addit, Ex duobus Ariſtotelis, quos jam adduximus, locis firmiter concludi poſſe, primo, Ariſtotelem nuſquam De mundo, niſi in iſtis, ſcripſiſſe. Deinde, neque ita de cœlo vt de mundo. οὔτε ἀλλαχοῦ περὶ κόσμου εἰρῆσθαι, οὔτε οὕτως περὶ οὐρανοῦ ὡς περὶ κόσμου.

Etiam hoc accedat. Solet Ariſtoteles, quoties Platonicarum meminit opinionum, earum ita meminiſſe, vt non ſine aliqua maleuolentiæ aut animi acerbitatis ſuſpiciuncula, de qua ante diximus, euertere illas & extenuare conetur: quod jam plurimi notarunt. Vnde à veteribus nonnullis prope impietatis accuſatur. qua de re, cum alii, tum præcipue Ælianus Var. Hiſt. libr. IV. cap. X. Satis quoque notum eſt, quomodo lib. I. Eth. de Ideis, II. Politicorum de Republica Platonis agat: non præter mentem modo viri, ſed & interdum contra eam. Vbi & ſubacerba nota illa extat: τὸ μὲν οὖν περιττὸν ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ κομψὸν καὶ τὸ καινοτόμον, καὶ τὸ ζητητικόν. καλῶς δὲ πάντα, ἴσως χαλεπόν. id eſt, *eruditionem certe & elegantiam ac nouam diſtinguendi ac quærendi rationem omnes Socratici ſermones præ ſe ferunt: vt vero omnia recte, forte eſt difficile.* Eoſdem libros vix inchoauit, cum Platonem nomine diſſimulato repre-

hendit, quod is in Politico, ſubjectorum numero non ſpecie, diſtare inter ſe familiam putaret & Remp. Et profecto ſatis inciuiliter, ὅσοι μὲν οὖν οἴονται &c. οὐ καλῶς λέγουσι. quemadmodum ſæpe alibi. cum hic non modo non ab ejus opinione maleuole diſcedat, ſed in partes ejus tranſeat nonnunquam. Nam & γενναῖον vocat: & diuini viri laude opuſculum concludit. quod non eſt illius quem antiqui notant ἀντοικοδομῆσαι τῷ Πλάτωνι διατριβήν.

Poſtremo, Vt Laërtium omittam, quid de Pachymerio dicent, homine doctiſſimo, qui & compendium totius Ariſtotelicæ philoſophiæ dedit, & hos ipſos libros ordine digeſſit? Cur non inter reliqua quoque, ſcriptum hoc interpretatur vel recenſet, vel cur id non faciat, rationem ſaltem reddit?

Jam ad rationem ſcribendi veniamus: in qua duo potiſſimum examinanda, Methodus, & Forma orationis.

Nam ſi methodum reſpicias, vbi eſt accuratum illud philoſophi & conſuetum? Vbi diuina illa ἀναλυτική, quæ in partes ſuas totum ita reſoluit, vt intelligantur perſpicue quæ proponuntur? quam aliquoties τὴν ὑφηγημένην μέθοδον, id eſt, ſolitam ſibi & conſuetam ac quaſi propriam agendi rationem, vocat. Vt Politicorum lib. I. cap. I. Item in libris De generat. & corrupt. Sicut loco alio, τὸν ὑφηγημένον τρόπον. vbi tamen Alexander docet, τὸν ὑφηγημένον τρόπον dixiſſe, ὅτι μὴ ἱστορίαν τινὰ παρέδωκεν ἐν τοῖς περὶ τούτων ψιλὴν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ τὰς οἰκείας ἑκάστου τῶν λεγομένων ζητεῖν αἰτίας τε καὶ ἐκδιδόναι, καὶ μετ' ἀποδείξεως τὴν περὶ αὐτῶν ποιεῖσθαι θεωρίαν. id eſt, *quod non nudam aliquam in illis traderet doctrinam, ſed quod cauſas ſingulorum inquireret ac redderet, & demonſtratiue ageret.* Vbi ſunt diuiſiones illæ, à quibus exorditur plerumque? vnde & vniuerſales in principio enunciationes, & illud

πᾶσα

πάντα vel πᾶν vel πᾶς, quod in prima fere ſemper nouæ doctrinæ periodo genus complectitur. Vt in Phyſ. Ἐπειδὴ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίστασθαι συμβαίνει περὶ πάσας τὰς μεθόδους. In Nicom. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος. In Polit. Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν. In principio τῆς ἀποδεικτικῆς· Πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ, ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. Quæ κοινὰ ἀξιώματα ab interpretibus vocantur. Cujus cauſa primo Metaphyſicorum in diuina illa redditur præfatione, vbi de experientia & arte diſputatur: quam philoſophus oſtendit, τῶν καθόλου εἶναι. Quare poterat fortaſſe, hoc aut ſimili modo, πραγματείαν iſtam ſuo more inchoaſſe, Πάντων τῶν ὄντων εἰς ἐγκόσμιά τε καὶ τὰ ὑπὲρ ταῦτα διῃρημένων. Quanquam nonnemini minuta nimis videri iſta poſſunt. & ſint ſane: cum non tam docere quam deſcribere vniuerſum hoc, & delineare καθ' ἱστορίας τρόπον, autori ſit propoſitum. Tota enim conſideratio eſt τῶν ὅτι. Quod non eſt proprium philoſophi. habet enim ille ſe ad reliquos ſcriptores, ſicut architectus ad operarios: quemadmodum ibidem Metaphyſicorum primo dicitur. Vere enim & architectorum eſt Philoſophia, quia nouit cauſas & exponit. Ita nautæ noſtri Itineraria quotidie ſua fide optima ſed ſimpliciſſime conſcribunt, qui τὸ ὅτι ſubminiſtrant: vt qui ſingulorum cognitione ſunt præditi, quam obſeruatione & αὐτοψίᾳ pepererunt. τὸ διότι autem ſibi ſeruant Philoſophi. Quale hic nihil. Eſt enim fere nihil aliud quam nuda deſcriptio. Vnde in codice M S. quo vſi ſumus, περὶ κοσμογραφίας inſcribebatur hic libellus.

Venio ad orationis formam & dicendi genus: quod qui non aduertit, plane ſine ſenſu viuit, & profecto fœnum eſſe oportet.

Tria, quod antiqui quoque monuerunt, in omnibus Philoſophi ſcriptis, quod ad elocutionem,

obſeruabit, qui non perfunctorie in iis eſt verſatus, & in lectione veterum ſubactum, vt oportet, judicium habet: τὸ τῆς λέξεως ἄκομψον, τὸ τῆς φράσεως ἀκριβὲς, καὶ τὸ τῶν ἐννοιῶν συνεστραμμένον. Primum vocare poſſis, *caſtitatem verborum*, ſecundum *accuratam loquendi diligentiam*, tertium *conſtrictam in ſenſibus breuitatem & cumulum*. Quorum è poſtremo illa naſcitur ἀσάφεια, ſiue obſcuritas, quam illi tribuunt interpretes. Eorum autem omnium nihil hic quiſquam inueniet. Quippe & dictio eſt comptior quam pro caſtitate Ariſtotelis: & minime ἀποίητος, ſed potius ſophiſtica. à quo alieniſſimi ſunt ſani ſcriptores. Nam quemadmodum illi qui tum temporis viuebant & ſcribebant accurate, tanquam ſcopulos & cautes, voces ἀπηρχαιωμένας & vetuſtate obſoletas fugiebant, ita non neceſſe fuit, vt ſophiſticas vitarent, quæ tum puritatem ſæculi nondum inquinarant. Adde, quod locutiones minus accuratæ, vt nec conſtrictæ: cum in tanta breuitate deſcribendi res multas, ſæpe luxuriet oratio. Tanta vero eſt perſpicuitas, vt nihil ad intelligendum opus ſit illa γυμναστικωτέρα, quam Simplicius requirit in lectore, Ariſtotelis ἀγχινοία, cum ab homine imperito prope poſſint capi ſingula. Ne dicam verba vſitata & vulgaria, aut æuo Ariſtotelis vix vſu confirmata. Qualia multa afferri exempla poſſent, niſi ſatis eſſet indicaſſe. Tamen vt ſtudia aliorum acuamus, ipſam opuſculi præfationem videbimus.

Πολλάκις μὲν ἔμοιγε, θεῖόν τε καὶ δαιμόνιον ὄντως χρῆμα, ὦ Ἀλέξανδρε, ἡ φιλοσοφία ἔδοξεν εἶναι.] Plane συνεστραμμένη καὶ περιωδευμένη, & rhetorico more cumulata ac contorta periodus: quæ vt in ambitum excreſceret majorem, θεῖον καὶ δαιμόνιον χρῆμα philoſophiam voçauit. Quod mirabitur aut etiam ridebit, qui de ſtricto Ariſtotelis dicendi charactere cogitabit. Philoſophus autem ſtatim ex qua

officina

officina prodeat videbit. eorum nempe, qui quod Plato etiam quæ ad naturam referenda eſſent, καθὸ τῆς ὑπὲρ φύσιν μετέχουσιν tractaret, contra autem etiam quæ ſupra naturam eſſent, κατὰ τὴν πρὸς τὴν φύσιν σχέσιν Ariſtoteles conſideraret, alterum θεὸν, nempe Platonem, alterum δαιμόνιον aut δαίμονα dicebant. quo reſpeximus in Peplo noſtro cum de Ariſtotele cecinimus.

Δαίμονα τῶν μερόπων, τὸν Νικομάχου γενετῆρα,
  Τῶν Ἀσκληπιαδέων φέγγος Ἀριστοτέλη,
Τὸν γαίης κρατέοντος Ἀλεξάνδροιο πολίτην,
  Καὶ τροφὸν, ὡς Χείρων τόν ποτε Πηλείδου,
Τὸν σοφίης κρατέοντα, φέρει τότε καὶ τί τε φαίνει,
  Γῆς ὅτε τῆς πάσης ἡ Μακετὶς κρατέει.

Sicut ergo duas definitiones poſuit, Peripateticam alteram, alteram Platonicam aut Pythagoricam, qui alia è Platone alia ex Ariſtotele deſumpſit: ita nunc cum θεῖον καὶ δαιμόνιον χρῆμα philoſophiam vocat, ad autores ejus alluſiſſe videtur: plane ſophiſtico acumine. Niſi quod illud ὑποκιβδηλότερον. Nam cum θεῖον primo loco poſuiſſet, addit καὶ δαιμόνιον ὄντως. quod minus eſt quam prius, cum majus quid expectaretur. tum quia ὄντως notat plus eſſe id quod ſequitur quam quod præceſſit. At quis ignorat longe minus eſſe τὸ δαιμόνιον, quam τὸ θεῖον? Quare longe aliter hæc Apuleius extulit. Illud vero plane redundans eſt & ineptum, quod ſequitur:

Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν τῷ σώματι εἰς τὸν οὐράνιον ἀφικέσθαι τόπον, καὶ τὴν γῆν ἐκλιπόντα, τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον χῶρον κατοπτεῦσαι.] Quis ab Ariſtotele vnquam expectaret, vt οὐράνιον τόπον vocaret τὸν οὐρανὸν: &, quod ſtultum eſt plane ac ridiculum, in eadem rurſus periodo, οὐράνιον χῶρον diceret? Qui hæc talia non videt, ſub lentiſſimis maxillis edit, &, ſi verum volumus fateri, plane eſt indignus, qui tria vnquam commata in Ariſtotele legerit.

Καθάπερ οἱ ἀνόητοί ποτε ἐπενόουν Ἀλωάδαι.] Ἔννοια plane ſophiſtica, aut declamatoria. quæ magis locum habet in Ouidii carmine, qui idem plane dixit, ſed ſine vitio:

Sic petitur cælum; non vt ferat Oſſan Olympus,
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.

Deinde illa, ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, &, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα, qui non ſtatim odoratur vnde ſint deſumpta, nunquam Pythagoricos recentiores inſpexit, qui ad nauſeam vſque hæc & id genus alia inculcant, τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, τὸν πάσης γνώσεώς τε καὶ παιδείας ἡγεμόνα νοῦν, & ſimilia. Quæ in Iamblichi Protreptico, Hierocle & aliis, paſſim occurrunt.

Τοῦτο δὲ ἔπαθε, καθ᾽ ὅσον οἷόν τε ἦν πᾶσιν ἀφθόνως μεταδοῦναι βουληθεῖσα τῶν παρ᾽ αὐτῆς τιμίων.] Primo, τῶν παρ᾽ αὐτῇ maluiſſet Ariſtoteles. ſed qui τίμια τῆς φιλοσοφίας vocare poteſt diſciplinarum ſcientiam, etiam κειμήλια φιλοσοφίας (& quid non?) dicere audebit. Hæc imbelli ſophiſtarum generi ſunt relinquenda. Alios profecto artus, alia membra, magni viri oratio habet.

Οἱ μὲν τὴν Ὄσσαν, οἱ δὲ τὴν Νύσσαν, οἱ δὲ τὸ Κωρύκειον ἄντρον.] Hæc periodus & quæ præcedit, ἑνὸς τόπου φύσιν, ἢ μιᾶς σχῆμα πόλεως, ἢ ποταμοῦ μέγεθος, ἢ ὄρους κάλλος, plane ad actionem factæ videntur, neque aliud requirunt, ἢ χεῖρα ῥήτορος ἐμπεριαγομένην τῷ ῥυθμῷ, *quam manum rhetoris quæ rythmum ſequatur.* quod propoſitum, ſi Diis placet, Ariſtoteli fuit, qui nihil ἐνδεικτικῶς ἢ πανηγυρικῶς, ſed potius ἀποδεικτικῶς καὶ διδακτικῶς omnia ſcripſit. Neque eſt dubium, quin illi, quorum hic meminit, diu poſt Ariſtotelem & ſcripſerint, & vixerint. fuerunt enim homines nugaces, & qui, ne nihil agerent, hoc modo ocium ſuum, quia ferre non poterant, vlciſci voluerunt. Ibi autem vere, ſi Mu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſis placet, Ariſtotelem agnoſcis, τοῦτο δὲ πάσχουσι, διὰ τὸ ἀθέατοι τῶν κρειττόνων εἶναι. λέγω δὲ κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ μεγίστων. Neque minus in eo quod præceſſit, οἷά τέ τινες ἤδη πεποιήκασι, φράζοντες, οἱ μὲν τὴν Ὄσσαν. vt φράζειν τὴν Ὄσσαν, ſit, Oſſæ montis hiſtoriam diligenter perſequi, aut, vt vertit Budæus, *accurata dictione deſcribere.* Poſtrema vero ita eſt languida ac frigida, vt nihil magis. Πρέπειν δὲ οἶμαί γε καὶ σοὶ, ἡγεμόνων ὄντι ἀρίστῳ, τὴν τῶν μεγίστων ἱστορίαν μετιέναι, φιλοσοφίᾳ τε μηδὲν μικρὸν ἐπινοεῖν, ἀλλὰ τοῖς ταύτης δώροις δεξιοῦσθαι τοὺς ἀρίστους. Quam enim dignum eſt Ariſtotele monere Alexandrum, δεξιοῦσθαι τοὺς ἀρίστους τῇ φιλοσοφίᾳ, longe alio ſenſu quam eruditi viri ſuſpicantur, & quo nemo facile apud antiquiſſimos reperiat ſcriptores? Deinde δῶρα τῆς φιλοσοφίας, pro ipſa, quam eſt dignum caſta & ſeuera Ariſtotelis oratione, qui vix Philoſophiæ meminit, cum eam commendat! Quare manum tollo, vnum ſi addidero. Duo agit autor in Præfatione: primo tam χυδαίως philoſophiam laudat, quam diuinus vir θαυμασίως eo de quo egimus loco. Secundo, Rege in primis dignam eſſe accuratam philoſophiæ cognitionem ait: idque illis quæ jam adduximus verbis. An autem hoc ita dignum putant Ariſtotele, vt ne dici quidem potuerit ab alio? Quid ſi contra Alexandro Ariſtoteles perſuaſit, indignum rege nimium philoſophiæ eſſe ſtudium. imo ſatis eſſe, ſi philoſophis vtatur? cum præſertim hic de Naturali potiſſimum agatur. Quod & in oratione Quinquennali, quam nos primi edidimus, Themiſtius teſtatur. ἄγασθαι δὲ ἄξιον Ἀριστοτέλην, ὅτι μικρὸν τὰ Πλάτωνος ῥήματα μεταθεὶς τοῦ λόγου, πεποίηκεν ἀληθέστερον· φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι φάσκων, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών· τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν εὐπειθῆ καὶ εὐήκοον. Vnde & Platonem reprehendit, qui philoſophis tradiderat imperium. Confe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

rantur hæc cum illis. Eum autem locum ex Politicis Acroamaticis illius, aut ex libro quem de Regno ſcripſerat, depromptum arbitramur. In quibus multa liberius, quæ alibi celabat, homo vere vafer καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ὁμιλεῖν natus, ut à Luciano deſcribitur. Intelligebat enim, perpetuo futurum ſeſe Regi ſuo admirationi, ſi non prorſus intelligeret quæ miraretur. Compone cum his, ſi videtur, diuinam & laude omni majorem Metaphyſicorum præfationem. Verum pudet diutius his immorari.

Refutatis aliorum opinionibus, reſtat vt ipſi aliquid ponamus: quod priuſquam faciamus, illud eſt notandum, Tres fuiſſe cauſas antiquis philoſophis, cur aliquod Ariſtotelis ſcriptum in dubium vocarent. Vna ex iis erat, quod ejuſdem nominis cum Ariſtotele alii fuiſſent. Octo enim quidam volunt, quorum ſcripta ſæpe falſo huic Ariſtoteli aſſcripta fuiſſe iidem docent. Secunda, quod plurima homonyma ſcripta eſſent edita. cum diſcipuli illius Eudemus, Phanias, & Theophraſtus, ſtudio & æmulatione præceptoris ſui, plurima inſcriptione eadem cum Ariſtotele darent: quæ & ipſa Ariſtoteli aſſcripta à nonnullis ſunt. Tertia, quam nos addimus, eſt, homonymia ejus ad quem ſcribitur: ſiquidem plures Alexandri præter Macedonem illum fuerunt: ideoque ſcriptum aliquod quod Ariſtotelis non eſſet, aſſcribi tamen ei potuit. Quarta eſt, quod Ptolomæum Philadelphum, ſtudioſum admodum Ariſtotelis fuiſſe ſatis conſtat: hoc autem ſtudio Regis, multos excitatos ea tempeſtate, vt quæ ipſi ſcripſiſſent, ſub Philoſophi nomine Regi offerrent. Quamquam ad ætatem illam nunquam referre hoc ſcriptum auſim. Longe enim recentius videtur. & eſſe certum eſt.

Vnum ergo ex his tribus reſtare videtur: Scilicet aut Alexandri nomen perperam adjectum eſſe, quod

quod in exemplaribus nonnullis hodieque omittitur, vt jam ante docti monuerunt : & occaſione iſta in præfationem ſimul irrepſiſſe. Aut hunc Alexandrum cognominem ſuperiori fuiſſe : aut poſtremo, Alexandri nomen ab autore additum fuiſſe, vt facilius ſub nomine Ariſtotelis admitteretur. Quod mangonium familiare admodum ſophiſtis ſemper fuit. Idem certe in Rhetoricis ad Alexandrum, factum videtur. Quem librum nemo tam eſt imperitus qui Macedonis ætate ſcriptum perſuadere aliis, aut ſibi, poſſit. Multo minus, γνήσιον τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ τεκνίον. Neque tamen erat, cur hoc nomen aut hic fucus tantum apud eruditos poſſet, vt diuinum etiam Mureti ingenium mouere debuerit. Ego autem ex his tribus, primum eſſe omnino verum arbitror : perperam nimirum Alexandri nomen eſſe adjectum, quia aliquid ſcripſiſſe ad Alexandrum olim Ariſtotelem plerique credidiſſent. Ipſum vero autorem, ſub Romanis, vel Auguſti tempore, vel infra, ſcripſiſſe exiſtimo : ſiue is Nicolaus Damaſcenus, ſiue alius quicunque fuerit. qui profecto non tam Peripateticum, aut Platonicum, quam Eclecticum hic egit. Quin, vt plane dicam quod ſentio, ne Præfationem quidem ejuſdem eſſe autoris judico cum reliquis. Et fortaſſis Apuleii eſt antiquior. Quid enim? an non potuit mutatis paulum verbis, aut omiſſis, aut additis, ab aliquo appingi, qui aſſcribere Ariſtoteli libellum voluit?

Ad Librum Ariſtotelis Politicorum II. *Præfatio, ſeu Diſſertatio, poſt orationem habita: in qua de aliis quoque Philoſophi ſcriptis.*

SApienter cum primis & grauiſſime ab Ariſtotele, libro de Morali diſciplina decimo, capite octauo, dictum eſt, *Si mens hominis, cum reliquo*

collata homine, diuina eſt, etiam quæ ex ejus præſcripto vita inſtituitur, ſi cum reliqua conferatur hominis vita, erit diuina. Vitam autem quæ ſecundum mentem eſt, cum Pythagora & Pythagoricis, Platone item in Phædone, & omnibus Platonicis, eam eſſe voluit, quæ in contemplatione rerum cœleſtium & perfectione ſui conſiſtit. Dei ſolius eſt contemplari ſemper: hominis in hoc verſari, vt quam proxime ad Deum contemplando accedat. Ac propterea, quod ibidem docet Philoſophus, Contemplatio, vt hominem cum Deo conjungit, ita à non homine quam maxime diſtinguit. Porro, cum in homine ſpectentur duo, ſolus Deus ſimplex ſit & non compoſitus, neceſſe eſt, quod ab eodem diuinitus dicitur, ἀνθρωπεύεσθαι τὸν ἄνθρωπον, hoc eſt, vt humano more gerat ſe homo: quatenus id partis alterius requirit neceſſitas. Quod cum ſæpe tradidiſſent duo ſapientiæ lumina, Ariſtoteles & Plato, vterque eas quoque diſciplinas quæ ab actione nomen habent, diligenter pertractauit. quam philoſophiam, τὴν περὶ τὰ ἀνθρώπινα, ſeu quæ de humanis agit rebus, decimo De moribus, propterea vocauit idem Ariſtoteles. Ejus quippe finis felicitas humana: materia, humanæ actiones. quæ ex voluntate hominis, ſeu, quo verbo vtitur Philoſophus, ex humana præelectione oriuntur. Cum autem aliter in vita, aliter in Republica conſideretur homo, fit vt aliter in ſolo homine conſiderentur actiones, de quo agit diſciplina morum, quæ μονάζουσα idcirco à nonnullis dicitur: aliter in homine ad alios relato, quem Politicus conſiderat & Oeconomicus. quippe, exempli cauſa, aliæ ſunt actiones hominis vt hominis, aliæ hominis vt domini. Quo videndum an Philoſophus reſpexerit, cum initio Politicorum primi, Platonem ſuo more tangit, quod tantum ſubjectorum numero, non autem ſpecie, familiam diſtare & Rempublicam in Politico dixiſſet. Aliud enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

enim boni Regis in Republica, aliud boni heri in familia imperium. Quanquam hoc ad juris potius æqualitatem, qua in ciuitate continentur omnes, & ad imperandi rationem, quæ non habet locum in familia, ſit referendum. quemadmodum & in Republica, aliæ Regis, aliæ Conſulis, aliæ Imperatoris virtutes ſunt. Ejus etenim qui paret & qui imperat, aliquod per ſe eſſe opus poteſt: poteſt item aliud ad inuicem relatum, quod κατὰ σχέσιν dicunt. Plato ab animo plerunque, etiam in Repub., exempla deſumit. Eſt in eo pars quæ paret & quæ imperat. Imperat pars illa quæ à ratione habet nomen. Ea ergo pars cum contemplatur, ſimplex & naturæ ſuæ opus agit: cum vero appetitum moderatur, jam relate agit, ſicut dominus in domo, rex in vrbe, imperator in familia. Priores actiones in Moralibus, alteras in libris De ciuili doctrina Ariſtoteles conſiderat: quos cum iſtis vna ſerie continuauit. Cæterum ingenii cœleſtis & vbique contemplationi propior, καὶ πάντα, vt loquuntur Ariſtotelis interpretes, καθὸ τῆς ὑπὲρ φύσιν μετέχουσι, conſiderans Plato, quod plerique non ſatis intellexerunt, & contemplatiuam & actiuam deſcripſit Rempublicam. Quia enim judicabat, nihil ſine idea, ac ne ea quidem quæ à Deo immortali fiunt, poſſe produci, omnium primo Reipub. exemplum, deinde ipſam quam ex ea efformauit Rempl. deſcripſit. Hæc eſt illa nobilis Reipubl. idea, in qua ſummum magiſtratum ſuum vult philoſophari: quod non eſt tam agere, quam contemplari, καὶ ἐν τῇ τοῦ αὐτοόντος, καὶ τὰ ὄντα πάντα οὐσιοῦντος, qui eſt Deus immortalis, contemplatione jugiter verſari. Contemplantis enim actiones non ſunt πράξεις ἐξωτερικαὶ aut μεταβαίνουσαι, ſed ἐμμένουσαι. quales multæ Dei ſunt, quæ ad alium non tranſeunt ſed in contemplante manent. Tum nullius indigent auxilio quemadmodum Politicæ. Ideoque

ſeptimo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſeptimo Politicorum eleganter à Peripateticorum principe, αὐτοτελεῖς dicuntur. vbi prolixe de his diſputauit. Hæc eſt illa, in qua in exilium ejicitur Homerus. Hæc eſt illa, libris decem comprehenſa, quam De Juſto idem quoque Plato inſcripſit: in quam toties incurrit Lucianus: quam in Jouis aula Epigrammatarius reponit: quod aſtricta nulli loco, nullis circumſtantiis accommodata (vnde & diuerſis nominibus ex inſtituti ratione antiquis dicitur) aliter quam eæ quæ reuera ſunt, conſideranda videatur. exemplum, ſcilicet, quod animo ſequare, re autem nemo expreſſerit. Vnde & ipſe Plato, quoties inuſitatum aliquid & quod cum communi ſenſu pugnat, traditurus eſt in ea, πόλεως παράδειγμα, id eſt, exemplum ciuitatis, ſe delineare ait. Idem, ſe τῷ λόγῳ ποιεῖν τὴν πόλιν ait. hoc eſt, vt Minucius interpretatur, *ſermone & exempli gratia, ciuitatem condere.* Vnde & eam λογοθεώρητον Tullius vocauit. & ipſe rurſus Plato libr. De Rep. IV. ſe ait μυθολογεῖν τὴν πόλιν, hoc eſt, *fabuloſe, & poëtarum more*, aut, *ſermonis gratia ac diſputandi, Remp. formare* ſe ait. Idem lib. IX. λόγῳ κειμένην, hoc eſt, *ſermone, aut in exemplum propoſitam*, vocat. Et hoc eſt quod ab antiquis Eccleſiæ doctoribus, Clemente, Theodoreto, Ambroſio, Nazianzeno, aliis, Platoni objicitur: quod ſermone fecerit Rempublicam quæ reuera exiſtere non poſſit. τὸ λόγῳ πλάσαι πόλιν, τὴν ἔργῳ συστῆναι μὴ δυναμένην. In hac conjugum rerumque cæterarum induxerat communionem, quam hic oppugnauit Ariſtoteles. In qua multa lepida, venuſta multa erant & amœna. cum grauiſſimus vir Ariſtoteles, nihil extra vſum & communem vitæ vtilitatem propoſuerit. Plato perſonas quaſdam, quibus tribuit ſermonem, (quæ res voluptatem plane habet incredibilem) introduxit: Ariſtoteles omnia ex perſona ſua ſcripſit. niſi cum obſcure interdum argumenta

aduer-

aduerſarii proponit. Ita enim diſputare ſolet, vt aut dubitationem callide præmittat, ac ſolutionem mox ſubjungat: aut vt multas dubitationes ſolutione vna breui præcîdat. Plato allegorice ſubinde & figurate, Ariſtoteles ſimpliciter; Plato diffuſe, conſtricte & conciſe agit Ariſtoteles. Vt pauci fuerint ex interpretibus, qui admirandam illam & ſine exemplo breuitatem, feliciter Latine expreſſerint. quod ſæpe ſuo loco, imo paſſim, oſtendemus: quanquam erudita, & fortaſſe commodiſſima omnium ea ſit interpretatio, quam vobis proponendam putauimus. Qui Platonem olim ſunt interpretati, initio librorum ejus de Repub. nonnulla præmiſerunt. Quorum primum eſt, *Scopus.* II. *Forma ſcribendi qua vtitur.* III. *Materia libri.* IV. *Duarum quas Plato inſtituit Rerumpubl. diuiſio.* V. *Accurata ejus quam exempli gratia inſtituit Reipubl. conſideratio: in quo monent hoc ſeruandum eſſe, vt ab aliis ea ſeparetur Rebuſpublicis.* VI. *Vt altera quoque ejus Reſp. examinetur.* VII. *Totius in partes ſuas diuiſio.* Ita ergo, ſi Platonem vobis nunc proponerem, primo omnium, quid auctori in iis libris ſit propoſitum, oſtenderem. Tum deinde, triplicem ſcribendi eſſe formam probarem. Aliam, qualem in Comœdiis videmus & Dialogis, qui perſonis diſtinguuntur: aliam, quæ ſine vlla perſonarum varietate, aliquid ſimpliciter perſequitur, quemadmodum hiſtorici: aliam, quæ ex his duabus mixta. qua autorem illum in Republica eſſe vſum. Deinde ipſius ſcripti quaſdam quaſi circumſtantias conſiderarem, quam materiam Platonici dixerunt. In qua vobis diſſertatione, ipſos quoque locos (exempli cauſa, portum Athenienſium, cui Piræo nomen erat, in quo eam diſputationem habitam vult Plato) deſcriberem. Tum & de tempore nonnulla adderem. quale feſtum fuerit Βενδίδεια, qualis Diana, à qua nomen ſuum feſtum id accepit, explicarem. Sed

& de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& de perſonis aliquid dicendum eſſet. De ſuauiſſimo inprimis Socrate, qui Platonis ore ibi loquitur & mente. tum de Cephalo, ſene venuſtiſſimo, qui in limine ipſo introducitur, & de ſenectute multa mirabiliter philoſophatur: mox deinde, vt in comœdia Terentianus Soſia, non amplius apparet. vt & de Thraſymacho, qui μάλα τυραννικῶς juſtitiam oppugnat. & reliquis. Tum vero, alteram Platonis Rempub. ἐν ἰδέας λόγῳ & exempli gratia proponi, alteram & eſſe & exhiberi poſſe. Monerem quoque, quæ & qualis & quo fine inſtituta prior eſſet, in qua multa dixit quæ non poſſe fieri ſciebat Plato. Sed & Politicum examinarem. in quo, de origine, de definitione & cauſis, tum de modo πολιτείας, ac præcipue in Regno, egit: & ſecundam quam De legibus inſcripſit. Tum & de Epinomide nonnulla adderem: ipſumque opus in membra diuiderem ac partes. Multa denique amœna ac jucunda, ex occaſione eorum quæ dicuntur ab autore, proponerem. In primis autem, de humano animo ejuſque tribus partibus diſſererem: ad quas mirus autor ciuitatem ejuſque partes circumſpecte delineauit ac deſcripſit; Pythagoricos, vt ſæpe alias, ſecutus. aliquid enim temporis in iis olim poſuiſſe me memini. Nunc vero, ad frugalem ac ſeuerum, & qui tantum docet, Auditores, acceſſimus ſcriptorem. In quo ne hæc quidem locum habent, cum in his fere omnibus Platoni diſſimilis ſit Ariſtoteles. Nam & ſcopus quamquam idem ſit, ratione tamen alia ac modo ad eum Ariſtoteles deducit. ſiue opiniones proprias oppugnat, quod ἀπορεῖν, ſiue proponit, quod λέγειν ab eo dicitur. Sed & dicendi forma, vt jam diximus, ex autoris perſona eſt, non mixta. & materies quam vocant Platonici, vna cum perſonis reliquiſque, vt nunc loquuntur, circumſtantiis Dialogorum tollitur, quas Ariſtoteles ignorat. Nulla quoque Rerumpub. hic

requi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

requiritur diuiſio : quia vnicam proponit, operiſque, vt res ipſa docet, partes, longe ſunt diuerſæ. Græci vero Ariſtotelis interpretes, magno & ingenio & eruditione viri, ſeptem in principiis librorum vt plurimum præmittunt. Ita vt agant, I. *De ſcopo.* II. *De vtilitate.* III. *De inſcriptionis cauſa.* IV. *De ordine & loco quem in philoſophia obtinent.* V. *An legitimum philoſophi ſit ſcriptum.* VI. *De totius operis in partes ſuas diſtributione.* VII. *Ad quam philoſophiæ pertineat partem.* Ad primum quod attinet, Quemadmodum in libris De moribus propoſitum eſt Ariſtoteli, vt vnum aliquem, virtute duplici, tum ea quæ in moribus tum quæ in mentis agitatione cernitur, efficiat beatum : ita hic, vt totam ciuitatem quæ ex talibus conſtat ciuibus, ad ſummum ciuitatis perducat bonum. Nam quemadmodum principio Ethicorum ſinguli homines, imo ſingula, quod amplius eſt, bonum aliquod appetere dicuntur, & id eſſe bonum, quod ab omnibus appetitur : ita ſuum ciuitati toti bonum eſt propoſitum. Id quod Plato, re quidem vnum idemque, ciuitatem tamen ipſam ſi videas, quæ plurimos complectitur, eſſe anguſtius fatetur. Secundum eſt vtilitas. Quæ deſcribi ſatis exprimique non poteſt. neque ego oratorem hic ago, ſed ſimpliciter doceo. Hæc enim eſt quæ ex hominibus conjugium, ex conjugio familiam, ex familia conuentum, ex conuentu ciuitatem ſtatuit : quam deinde legibus fundat, humano ac diuino jure munit, conſeruat, regit ac tuetur. quæ principem à populo, populum à principe diſtinguit : vtrique autem partes ſuas ac officia, idque quod καθῆκον vocant, cujus ratione vita noſtra non vrbs modo continetur, proponit. Cujus dignitatem ac vtilitatem quia recte veteres intelligebant, ipſum Jus illius partem eſſe voluerunt, ſicut ante Ariſtoteles poſtremo Ethicorum capite τὴν νομοθετικὴν τῆς πο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

λιτικῆς partem fecerat. non enim hæc de ſtillicidiis & teſtamentis, ſed de vniuerſa agit Republica. quare qui in noſtris Rebuſpublicis Juris conſulti verſantur, ſæpius Politici dicuntur. Tertium eſt, De inſcriptionis cauſa. De qua priuſquam agimus, neceſſario de aliis ejuſdem argumenti Ariſtotelis libris verbo agendum eſt. Qui ad hanc ciuilem ſcientiam ſpectarent ſex potiſſimum ſcripſiſſe Ariſtoteles notatur libros. Primo, Πολιτικῆς ἀκροάσεως *octo.* ſecundo, πολιτικῶν *duos.* tertio πολιτειῶν ſiue Rerumpublicarum *centum quinquaginta octo.* quarto, *De Platonis legibus tres.* quinto, *De Platonis Republica duos.* ſexto, *Epiſtolas ad Philippum Politicas.* Ideoque quæri ſolet, Quinam ſint quos nunc habemus, ἀκροάσεως πολιτικῆς libri? Conuenit numerus. Octo ſcripſiſſe notatur: totidem ſuperſunt. Quod tamen mihi nunquam potuit probari. Cujus rei rationes nobis ſunt reddendæ. Ariſtotelem inter diſputandum, deambulare vt plurimum ſolere, vulgo traditur. Ita autem tempus ſuum diſtinxiſſe ferunt, vt ſupremo mane, præter familiares, & qui plurimum jam profeciſſent, neminem admitteret (vnde eas diſputationes, ἑωθινὸν περίπατον, *deambulationem matutinam*, vocabat) veſperi autem juuenes quoſcunque ad diſputationes ſuas minus accuratas inuitaret: quas δειλινὸν περίπατον, id eſt, *deambulationem veſpertinam*, dicebat. Alteras, quod vel obſcuræ eſſent, magiſque accuratis conſtarent demonſtrationibus, vel quod ſolis eas familiaribus, tanquam quædam committeret arcana, Ἀκροαματικοὺς dicebat λόγους. Alteras, quod æque cum omnibus communicaret, λόγους Ἐξωτερικοὺς vocabat. At Plutarchus in Alexandro, vt & Gellius lib. XX, cap. IV, eo inclinant, vt quæ ad contemplatiuam facerent philoſophiam, Ἀκροαματικά, quæ ad actiuam, Ἐξωτερικά vocarit. Quæ res, nec cum ratione, nec cum ipſo mihi quidem Ariſto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ariſtotele facere vnquam viſa eſt. Nam quos λόγους vocat Ἐξωτερικοὺς, alibi, in primo De anima nimirum, τοὺς ἐν κοινῷ λεγομένους λόγους, id eſt, diſputationes, quæ coram omnibus promiſcue habentur, diſerte vocauit. Quare, niſi quod cum omnibus communicare eas ſoleret? Nam quid planius? vnde Ioannes Grammaticus τοὺς ἐν κοινῷ λόγους, τὰς ἀγράφους συνουσίας, diſputationes non ſcriptas, quaſque ad omnes ventitantes promiſcue habebat, Simplicius autem, eas quæ accommodatæ erant auribus promiſcuis, interpretatur: ambo autem τοὺς Ἐξωτερικοὺς intelligunt λόγους. Quare ſi in ſolis Acroamaticis de contemplatiuis egit, jam doctrina De anima, actiua erit. contemplatiua certe non erit. Nam in Exotericis, de actiuis, inquiunt, agebat. quod omnino eſſe falſum, vel ex ipſo Ariſtotele apparet. Quid quod Ethicorum primo, cap. vlt. ſe ἐν τοῖς Ἐξωτερικοῖς de anima egiſſe ait. λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς Ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια. Quæ verba Andronicus Rhodius, Paraphraſtes Philoſophi doctiſſimus, quem nos primi vulgauimus, ita interpretatur: Περὶ ψυχῆς τοίνυν οὐ μόνον ἐν συγγράμμασιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ στόματος πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀρκούντως εἴπομεν ἔνια. Hoc eſt, *De anima, non ſolum in ſcriptis, ſed & voce viua coram omnibus abunde quædam diximus.* Vt opponat Scripta, καὶ τοὺς Ἐξωτερικοὺς λόγους. Cum reliqui interpretes, ad Dialogica, Hiſtorica, Epiſtolica, & alia planiora Philoſophi ſcripta, hoc referant. Et Galenus, in fragmento libelli, cui De ſubſtantia naturalium facultatum, titulum impoſuit, quum alia promiſcuæ ſcripſiſſet multitudini, auſcultationes ſuas, hoc eſt, τοὺς Ἀκροαματικοὺς λόγους, cum amicis ac ſodalibus communicaſſe ait. tum autem vniuſcujuſque ſectæ arcana, Ἀκροάματα, ab antiquis, non ab Ariſtotele tantum, ſed & à Platone, olim dicta, certiſſimum videtur. Plato, quæ de primo Deo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Deo ſentiret, quem ὑπερουράνιον Platonici vocare ſolent, efferre in vulgus, nefas putabat: vnde & cum paucis hæc communicabat. Atque hinc ipſe loco in Timæo notiſſimo, Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τόνδε τοῦ παντὸς, εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα, ἐς πάντας ἀδύνατον λέγειν. Itaque quæ de Deo, amicis clam tradebat (qualia nonnulla extant in Epiſtolis, cum de vno agit Deo, Ἀκροάματα & Ἀκροάσεις Πλάτωνος περὶ θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθοῦ, à Platonicis vocantur. Alcinous XVI. cap. τὸ μὲν δὴ τιμιώτατον καὶ μέγιστον ἀγαθὸν, οὔτε εὑρεῖν ᾤετο εἶναι ῥάδιον, οὔτε εὑρόντας ἀσφαλὲς εἰς πάντας ἐκφέρειν. πάνυ γοῦν ὀλίγοις τῶν γνωρίμων καὶ τοῖς προκριθεῖσι τῆς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀκροάσεως μετέδωκε. Jam hoc nomen non contemplatiuæ tantum, ſed actiuæ etiam philoſophiæ ab Ariſtotele impoſitum fuiſſe, Laërtius oſtendit. qui Acroamaticos Politicos adducit: quod ex ipſo Ariſtotele & veteribus nonnullis poteſt probari. Nemo tamen melius diſcrimen hoc quam Strabo docuit, qui de libris Ariſtotelis & hac diuiſione cum agit, notat eos qui ſecuti Theophraſtum ſunt, τὰς κυρίας τοῦ φιλοσόφου δόξας, & hypotheſes illius, ignoraſſe. ideoque in genere καὶ θετικῶς de rebus diſputaſſe, quia nullos præter Exotericos habebant. Συνέβη δὲ τοῖς ἐκ τῶν περιπάτων, τοῖς μὲν πάλαι τοῖς μετὰ Θεόφραστον ὅλως οὐκ ἔχουσι τὰ βιβλία, πλὴν ὀλίγων καὶ μάλιστα τῶν ἐξωτερικῶν, μηδὲν ἔχειν φιλοσοφεῖν πραγματικῶς, ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν, &c. Hic ſi τὸ πραγματικὸν ſumas, ſicut alibi à Dionyſio Rhetore Halicarnaſſenſi ſumitur, qui τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ πραγματικὸν opponit, ſola Acroamatica ſequetur πρακτικὰ fuiſſe. Si paulo aliter, vt θετικὰ opponas & πραγματικὰ, tamen quod volumus efficitur: etiam Acroamaticos Politicos fuiſſe, & in illis, non quemadmodum in ſcholis θετικῶς, vt quid ſit Reſpublica in genere, ſed accommodatius ad vſum, de Reipub. arcanis fuiſſe diſputatum. Quos ille libros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

bros cum edidiſſet, ea quæ nunc extat apud Gellium epiſtola, ab Alexandro eſt reprehenſus. Volebat enim ſoli ea ſibi Rex ſeruari. Cui Ariſtoteles, Eſſe edita, nec tamen edita, quod à nemine qui non ante inſtructus à præceptore eſſet recte intelligerentur, reſpondit. Quam autem friuolum cum aliis exiſtimare, de Phyſicis aut de Metaphyſicis dixiſſe id Alexandrum: qui nihil minus quam ad regni ejus conſeruationem, aut omnino quicquam Rege dignum ſpectabant? Quare nihil potuit excogitari ineptius. Et tamen, alterum Simplicio; alterum, vt alios omittam, placuit Plutarcho. Quid ad Alexandrum enim, ſi de primis naturalium corporum principiis ſeorſim ab antiquis Ariſtoteles ſentiret, & hæc poſtea vulgaret? aut ſi quæ de ente, ejus partibus, affectionibus ac cauſis diſputauit, ea cum aliis communicaret? Nos ergo ita judicamus: Alios Politicos fuiſſe, quos Ἀκροαματικοὺς dicebat: quibus imperii arcana, in Philippi gratiam potiſſimum & Alexandri, fuerat complexus. alios Ἐξωτερικοὺς Politicos fuiſſe: quos ab omnibus & legi & intelligi volebat. Quales ſunt iſti. in quibus generalia diuinitus & è ſingularibus collecta deduxit. Nam quod numerus Laërtii non conuenit; conueniet, ſi Græcæ literæ, quæ numerum deſignat, ῖ præmittatur. quod ſine dubio, vt non raro hîc peccatur, à librariis omiſſum eſt. Ita duodecim libri erunt, qui jam ſunt duo. Tot autem hos fuiſſe quos in fine mutilos habemus, plane veriſimile eſt. Nam & de virtute mulierum, & de ſeruis, ſe acturum, inſtitutionem item optimæ Reip. per omnes deducturum ſe ætates promiſerat, quæ jam non præſtitit. Iſtos igitur Politicorum libros, qui ſecundum in catalogo illius tenent locum, hos exiſtimo. Nemo autem neſcit, modis duobus vſurpari à Philoſopho Politicen. Primo generaliter pro ea diſciplina, quæ actiuas ſub ſe reliquas complectitur:

tur:

tur : quales ſunt, Ethica, Oeconomica, Rhetorica, quæ illi ſubſeruiunt, ſicut militari arti artes ſubſeruiunt minores. Quo ſenſu Ethicorum primo ἀρχιτεκτονικὴ καὶ κυριωτάτη, καὶ τὰς ἄλλας περιέχουσα, id eſt, principalis, maxime propria, reliquaſque ſub ſe comprehendens, Politice vocatur. Quemadmodum à Platone in Theage, Phædro, Gorgia, in lib. de Repub. ac Legibus, in Apologia item vſurpatur. Secundo, pro tertia philoſophiæ parte quæ Actiua dicitur. & ſic proprie jam ſumitur. Sequitur IV, De eo quem in philoſophia obtinet ordine : hoc eſt, quonam loco poſt reliquas tradenda ſit philoſophiæ partes. Porro ſummi viri, qui philoſophum interpretati ſunt olim, cum de ſcriptis præceptoris ſui agunt, quorum pleraque ad nos non peruenerunt, alia Υ'πομνηματικὰ, alia Συνταγματικὰ, fuiſſe notant. Quæ prioris autem eſſent generis, non magnæ fuiſſe rei, neque de vna aliqua egiſſe diſciplina, cum in vſum proprium memoriæque cauſa à Philoſopho conſcripta eſſent. Contra vero, longe accuratius ac diligentia majori, quæ Υ'πομνηματικὰ dicebant, ſcripta fuiſſe obſeruant. Quæ duûm rurſus generum fecêre. Quod in aliis, perſonis vteretur, vt Plato : in aliis ipſe, & ex perſona ſua, cuncta ſcriberet. cujus generis ſunt iſta quæ ſuperſunt. Priora Διαλογικὰ, poſteriora Αὐτοπρόσωπα dixerunt. Ita nobiliſſimi Dialogi Eudemi ſæpe fit mentio : in quo Platonis in Phædone de anima opinionem refutauerat : cujus, cum alii, tum Philoponus, ad primum De anima, ni fallor, meminit. quæ omnia perſpicua & ad vſum omnium accommodata videntur. Poſteriora autem ratione argumenti ita diuiſêre : vt quæcunque ab eo ſcripta extant, aut Inſtrumentalia, aut Actiua, aut Contemplatiua dicantur. Quippe quæ, aut ad demonſtrationem & illius rationes perducunt : aut virtutibus emendant mores : aut de forma ciuitatis ejuſque gubernandi ratione

ratione agunt: aut ſcientiam per naturalia, ad ea quæ ſunt ſupra naturam, promouent. quorum altera Phyſice, altera Metaphyſice, ſiue, libri De prima ſapientia, nos docent. Primo autem loco, Inſtrumentales tradebant diſciplinas. quod ſine earum cognitione, in Contemplatiuis veritatem à mendacio, in Actiuis bonum à malo, diſtingui non poſſe exiſtimarent. Alii à Moralibus, Pythagoricorum more, initium ſumebant: qui libellos quoſdam vniuerſæ præmittebant philoſophiæ: quæ *κατηχήσεις* dicebantur. qui tamen quantum inter vtriuſque philoſophiam intereſſet, parum perſpexerant. Pythagorica enim iſta, nihil aliud quam prima viuendi, & quidem, teſte Jamblicho, *ἀναπόδεικτα* continebant præcepta. non autem, quod in Ethicis Philoſophi Politiciſque videmus, accuratis, quatenus materia id patitur, demonſtrationibus ac diuiſionibus conſtabant. Quare primo ab Inſtrumentalibus plerique, quas nunc Dialecticas dicunt, ad Ethicas, vnde ad Contemplatiuas pergebant. Alii Contemplatiuas illis præmittebant. quibus primo Ethicorum fauet ipſe, cum non modo eos qui ætate, verum & qui moribus ſunt juuenes, excludit. Veniamus nunc ad quintum, Sintne Ariſtotelis hi libri. Quod in ſcriptis maximi Philoſophorum veteres vt explorarent, quatuor potiſſimum ſpectabant. Primo, *An eadem Philoſophi quæ in reliquis dicendi eſſet ratio.* Secundo, *Vtrum ejus de quo ageretur libri in aliis exprimeretur nomen, ejuſque meminiſſet ipſe.* Tertio, *An in eo alii Ariſtotelis adducerentur libri.* Quarto, *An pro tali eum habuiſſent veteres.* De primo non eſt dubitandum. Plane idem qui in reliquis character: eadem dicendi forma quæ in cæteris. Videtis illud breue ac conciſum, illud *συνεστραμμένον, καὶ νοερὸν, καὶ γοργὸν*, quod in ejus ſcriptis doctiſſimi interpretes notarunt: *ὡς δὶ ὀλίγων πολλάκις συλλαβῶν παραδιδόναι ὅσα οὐκ ἄν τις ἐν*

πολλαῖς περιόδοις ἐδίδαξε, ait Simplicius. Vt omittam cætera: primum libri primi caput ſi extaret tantum, quis non Ariſtotelem agnoſceret? Ecce tibi ſtatim in principio habes κοινὸν ἀξίωμα: à quo more ſolito hoc ſcriptum inchoauit: Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν. Et paulo poſt ſtatim τῆς ὑφηγημένης μεθόδου, id eſt, vſitatæ ſibi methodi, meminit. De ſecundo autem non eſt dubium. Nam cum Ariſtoteles libro Metaphyſicorum primo, Ethicos Nicomacheos, cum quibus hi cohærent, agnouerit pro ſuis, non minus hos agnoſcere videtur. Quid quod & in fine Ethicorum hujus operis & methodum propoſuit & argumentum? quod profecto nunc eodem quo promiſit ordine perſequitur. Quod ad quartum: meminit & Ethicorum, & quorundam aliorum operum ſuorum in hoc opere philoſophus. Quod ad poſtremum, & Ammonius, & ex antiquis alii, eos Ariſtoteli aſſcribunt. Sequitur, quod ſextum erat, vt in ſuas ipſum opus diuidatur partes. Quarum præcipuæ ſunt quinque. Primo enim de prima ciuitatis parte, quæ eſt domeſtica ſocietas, hic agitur: cujus gratia de modis acquirendi neceſſaria, de imperio mariti in vxorem, patris in liberos, de ſeruorum item agitur officio. Deinde, quemadmodum in libris De anima, priuſquam ad illius formam, quam nobiliſſima ibi voce ἐντελέχειαν vocauit, perueniat, veterum de ea opiniones hiſtorice proponit: ita nunc, priuſquam ad ipſam ciuitatis accedat formam, quod in tertio facturus eſt, de quibuſdam ciuitatibus ab aliis deſcriptis, qualis Platonis, Lycurgi, Minois & Carthaginienſium, Phaleæ item ac Hippodami, deque Legiſlatoribus nonnullis, tum de ipſa ciuitatis forma ac de cauſis conſeruandæ aut euertendæ ciuitatis agit. poſt quæ de educatione puerorum, & quæ huc ſpectant, diſſerit. Reſtat vltimum. Ad quam phi-

loſophiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

loſophiæ partem referendi ſint hi libri. De quo ſatis ſupra.

Nunc, quo pacto ſecundus Politicorum cohæreat cum primo, videamus. Dixerat initio primi, Ciuitatem omnem communionem eſſe, hoc eſt, à fine ſcientiæ & à definitionis genere initium fecerat. quod cum familia aliiſque minoribus ſocietatibus, de quibus toto egit libro, commune eſſe ciuitati, oſtenderat. Jam ad genus illud intermiſſum redit, de quo illi cum Platone conuenit: quippe qui ciuitatem omnem eſſe *κοινωνίαν* in Repub. probauerat: quemadmodum in Politico, ciuilem ſcientiam, *ἀγελαιοτροφικὴν*, *κοινοτροφικὴν*, & *συννομικὴν*, eſſe dixerat. In quo vtrique conuenit: in reliquis non item. Primo, qualis illa eſſe debeat Communio. Secundo, an omnia, vt volebat Plato, an quædam, communia eſſe debeant in ciuitate. De qua quæſtione tribus diſputat capitibus.. Qua occaſione, à Repub. Platonis ad alias delabitur. Libro tertio in viam redit iterum. vt, poſt examinatum genus, id diſponat, & per differentias certaſque notas, quod poſt Deum immortalem vnius eſt philoſophi, *τὸ εἰδοποιὸν* inueniat: quod *ἐπισφραγίζεσθαι μίαν ἰδέαν*, &, *ἐπισημαίνεσθαι εἶδος*, diuinitus dixit Plato, & hoc vnum in his libris egit Ariſtoteles.

Hanc autem in docendo ſequemur rationem. Primo interpretationem noſtram cum hac quam excudi curauimus, contendemus: vt appareat, quamuis non ſit contemnenda, infinita tamen eſſe, quæ obſcure partim, partim perperam ſunt reddita. Secundo, argumenta maximi autoris *συλλογιστικῶς*, cum diſputat, docendi cauſa proponemus. Poſtremo, mentem Philoſophi ac verba, partim rationibus, partim, ſi neceſſe fuerit, exemplis illuſtrabimus. Cras, volente Deo, de Platonica communitate, in genere; tum de liberorum ac

vxorum, poſtremo & bonorum, diſputabimus cum Ariſtotele.

Amice Lector, Adjunximus Epiſtolam, quam olim ad Ampliſſimum virum Georgium Richterum, Conſiliarium nunc Noribergenſem, ſcripſimus: olim à Nobiliſſimo Ampliſſimoque viro Iano Rutgerſio, beatiſſimæ memoriæ, in Variis Lectionibus editam. in qua Ariſtotelis, quæ eodem libro extat, de ſeruis, quos natura eſſe & naſci ait, ſententia, cum Iuriſconſſ. de ſeruis, qui eos fieri aiunt, conciliatur.

DAN. HEINSIVS

GEORG. RICHTERO S.

QUæſiuiſti nuper ex me, eruditiſſime Richtere, quomodo à Juriſconſultis, Contra naturam eſſe, ſeruitus dicatur: cum Philoſophus Politicorum primo, Seruos naſci & natura eſſe dicat. Cujus rationibus (vt eſt naturæ quidam quaſi genius & idea rationis Ariſtoteles) ita commoueri te memini, vt illi ſubſcribendum putares. Ad hanc ego quæſtionem, toties & voce & ſcriptis ab omnibus vexatam, vt reſpondeam quemadmodum oportet, vtrorumque prius inſtitutum, tum Philoſophi tum Juriſconſultorum, erit expendendum: vt intelligatur, quomodo, tam hic quam illi, ſeruum conſiderent & ſeruitutem. quia multis eſt perſuaſum, ſimpliciter pugnare id quod dicitur ab Ariſtotele, cum eo quod veriſſime eſt dictum à conſultis legum. Alii autem ita frigide conciliant vtroſque, vt Neronis thermas celebrare videantur. Noſtro autem tempore, vllum ægre aut Politicum reperias aut Juris peritum, *Cui non dictus Hylas puer.* hoc eſt, qui non quæſtionem iſtam attigerit, ſine vllo, quan-

quantum ego quidem judicare poſſum, ſucceſſu. quamuis non ſine animis contentionibuſque. Quare quia difficultas potiſſima in mente eſt Philoſophi, eam primo oſtendemus, ac deinde cum Iuſtiniano & reliquis conciliabimus. Ariſtoteles quemadmodum in libris Politicorum, de Republica, ita libro omnium primo, quia methodo procedit ibi in his vſitata, de ciuitate tantum deque partibus illius agit. Partes ciuitatis, quod ad materiam (nam de forma quæ eſt Reſpublica libro primo non agit) ſunt hæ: Seruus, Dominus, Maritus, Fœmina, Pater, Liberi. Ex quibus totidem imperia naſcuntur: Herile, Nuptiale, & Patrium. quæ primo ſtatim capite, aduerſus Platonem, à Politico, Regio, & aliis, ſpecie differre oſtendit. Hoc vt probet, id quod fieri in Phyſicis conſueuit (vbi niſi res ex naturæ initiis compoſitæ in partes diuidantur minimas, atque hæ conſiderentur, quam vim habeant intelligi non poteſt) compoſita, vt ejus vtar verbis, vſque ad ea quæ jam amplius compoſita non ſunt, diuidit ſecatque. Et in primis ipſa elementa, ſiue partes illas, tum per ſe conſideratas, tum collatas inter ſe, à natura eſſe docet. Per ſe, exempli gratia, vt fœminam natura, ſeruum natura eſſe: collatas inter ſe, vt ſi ea jungas, quæ disjungi in familia non poſſunt; fœminam cum mare, ſeruum cum domino. Nam vt natura eſt fœmina, & qualitatibus à mare ſeparata eſt fœmina, ita & natura eſt ſeruus, & à domino ſeparatus qualitatibus eſt ſeruus. Collatas inter ſe: vt ſi ea jungas, quæ conjungi in familia oportet: fœminam cum mare, ſeruum cum domino. Nam vt à natura eſt fœmina, ita à natura eſt quod fœmina conjungitur cum mare: & vt à natura eſt ſeruus, ex opinione Ariſtotelis, quam explicabimus, ita à natura, quæ nihil fruſtra agit, hoc quoque eſt, quod ſeruus conjungitur cum domino. Rurſus, quemadmodum à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

natura eſt, quod quæ propria ſunt fœminæ, mas appetat: ita à natura eſt, quod quæ propria ſunt ſerui, qui ad ſeruiendum à natura factus eſt, requirat dominus. talis autem ſeruus eſt, de quo primo libro agit Ariſtoteles. Ad conjunctionem illam ſpectat illud axioma, ὅτι δὴ ἀνάγκη πρῶτον συνδυάζεσθαι, τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι. id eſt, *primo conjungendos eſſe, qui non poſſunt à ſe mutuo diſiungi.* Ad partes ergo ſingulas quod attinet, ipſumque totum, cujus cauſa partes ſunt, & quod eſſe prius dicitur quam partes (quemadmodum ciuitas prius eſſe dicitur quam domus, domus quam ſeruus aut fœmina: quia toto ſublato, tolluntur partes, partibus quibuſdam ſublatis, non tollitur totum) ſingula eorum eſſe à natura docet Ariſtoteles. Ac de ciuitate quidem, *Omnis*, inquit, *natura eſt ciuitas.* De ſeruo aliquoties in primis ſex capitibus, *Aliquem natura eſſe ſeruum.* Et hæc de ſingulis. Quæ cum iterum conjungit, hanc conjunctionem eſſe à natura probat. idque in ſocietate prima, quæ à natura eſt: familia nimirum. Quæ ſocietas, ad maximam ſocietatem hac conjunctione ſenſim nos deducit; quæ & ipſa à natura eſt. ciuitatem nempe. Dicit ergo, fœminæ & maris, procreationis ergo; domini & ſerui, conſeruationis ſiue vtilitatis cauſſa, eſſe. Quare, vt cætera intelligamus, quid in primo vocet Ariſtoteles, natura eſſe, videamus. Natura ab eo dicitur nonnumquam, naturalis impetus & inclinatio, aut ὁρμή. ſicut Græci omnia ſe-licius. Ita capite accipitur ſecundo, cum, conjunctionem fœminæ & maris à natura eſſe, dicitur. Huic prælectio opponitur ab ipſo. Negat ergo, hanc conjunctionem eſſe à prælectione, ſed à naturali impetu, qui non tantum homini, ſed & reliquis communis eſt animalibus. Imo & plantis. vt nimirum mas & fœmina mutuo ſe appetant, ſuique ſimile poſt ſe relinquere deſiderent, vt ipſe ait.

Ita

Ita ſerui quoque & domini, eſſe à natura videtur conjunctio. Videmus enim, cætera quoque animalia, (vt quæ ἀγελαῖα Ariſtoteli dicuntur, & ſocietatem imitantur humanam, cum alia tum apes,) & vtilitatis ſuæ & conſeruationis habere rationem. ideoque, ſi quæ valent corpore, infirmioribus ſuccurrere: ſolertiora ingenio, ſtupidioribus. Imo quæ ſtupidiora ſunt non poſſe conſeruari, niſi alieno ingenio vtantur. Videtur igitur & illud eſſe à natura, vt cum alii ſint corpore robuſti, tardi ingenio, qui robuſtiori ſunt corpore, ab iis gubernari conſeruarique deſiderent, qui ingenio & ratione valent. ſicut iis ipſis, quod præclare à Philoſopho notatur, ſeruit corpus. Contra, ex naturæ conſtitutione, qui ingenio & ratione valent, operam expetunt eorum, qui robuſto ſunt corpore. vt miniſteria videlicet. Manus ergo domini eſt ſeruus. Seruus natura (hoc eſt, qui ad miniſteria eſt natus) domino ſubjicitur. quemadmodum & corpus à natura, quæ nil fruſtra agit, rationi. Atque hæc cauſa, quare ſexto capite, vbi vtitur hoc ſimili, ſeruum partem eſſe dicat domini. Seruum item eſſe domino, quod animæ eſt corpus: inſtrumentum nempe neceſſarium. ſicut, inſtrumentum animatum, ſeruus, ab eodem illo noſtro non minus eleganter dicitur. Aliter ab Ariſtotele natura finis dicitur. quemadmodum & finis rei alicujus & perfectio, natura. Ita accipi naturam capite ſecundo docet, vbi ait, Ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστί. Quo axiomate à natura ciuitatem eſſe docet, quia reliquæ ſocietates quæ minores ſunt & hanc conſtituunt, ſunt à natura. Cui germanum illud axioma, quod ibidem extat, Ὅτι οὐδὲν μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. Vnde & probat, Siquidem natura nihil agit fruſtra, ſed & ſingulorum ſingulos vult eſſe fines, ſingula non multis vſibus & finibus, verum vni à natura deſtinari in familia. Quo & ſpectat illud eruditum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Οὐθὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτο, οἷον χαλκότυποι τὴν Δελφικὴν μάχαιραν, πενιχρῶς· ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. Hoc eſt, *Nihil ſiquidem ſic efficit natura, quemadmodum ferrarii Delphicam conficiunt macharam: parce ac reſtricte: verum vnum cauſa vnius.* Fœminam & marem, procreationis; dominum & ſeruum, mutuæ vtilitatis cauſa. Siue ergo ſeruum conſideres per ſe, talem eſſe apparet à natura. nam ad miniſterium corporiſque operas naſcuntur quidam. Quales totæ ſæpe nationes ſunt. vt Dai, Syri, alii: à quibus, ſeruis quoque nomina imponebant veteres. Nam vt pater familias, ſingula inſtrumenta ſingulis deſtinat vſibus, cum ea curat fieri; ita ſingulis natura in familia deſtinauit hominem. Hunc ad procreationem, illum ad vtilitatem & naturæ vſum. & vtrumque eſt à natura. Quod non tantum in familia, ſed in multis quoque aliis, habere locum, inductione longa quinto capite probatur. Ita enim anima corpori, intellectus illi parti quæ paret perturbationibus imperat: ita animalia manſueta feris & agreſtibus: ita vir fœminæ reſpectu nempe ipſius rationis, quæ vbique ad imperandum ſuo quaſi jure conſtituta eſt. Quare? quia melioris in deterius imperium eſt naturale. Sicut ergo naturale eſt & vtile, vt anima corpori, ratio imperet lubidini: ita naturale eſt & vtile, vt qui ratione excellit, illi imperet qui nulla vtitur, aut admodum puſilla. quemadmodum, ſi ſeruum conjungas cum domino, diſcrimen vtriuſque eſſe à natura videbis. Nam vt omnia inſtrumenta fiunt cauſa domini, ita ſeruus ejus cauſa naſcitur tantum. Et vt ſingula inſtrumenta ſingulis ſunt deſtinata vſibus (culter quippe acutus eſt vt ſcindat, harpago incuruus, vt apprehendat) ita ſeruus manibus & pedibus totoque corpore, à natura ſic factus eſt, vt ſeruiat: ingenio autem tardo, vt alterius regatur ingenio. Iam ſi inſtrumenti eſſentia eſt vſus, & qui ſequitur

hunc actio, & ſi vſus iſte eſt à natura; ſequitur & ſeruum naſci ſeruum, & hoc ipſum eſſe à natura. Neque aliter loquimur. Dicimus enim, hunc ad ſeruitutem naſci, illum ad imperium. Præterea: ſeruum hunc natum, vt coquat: illum vt currat: illum vt bajulet. Nemo autem dicet, talem natum eſſe vt imperet. Atque hoc eſt, quod quinto capite à Philoſopho dicitur, Corporibus naturam ſeruos diſtinxiſſe & dominos. Et ibidem, Multo magis diſtinxiſſe ingenio: ſicut hominem & belluam. Nemo enim, equum aut bouem, natum eſſe dicet, homini vt imperet, ſed vt ſeruiat. natura enim illis tale corpus dedit: tale autem homini ingenium. Vnde bos & equus, quia ratione deſtituti, corpore autem plus quam homo poſſunt, ſerui loco ſunt hominibus qui ſeruo carent, ait Ariſtoteles. Quare & qui tantum cedunt reliquis ingenio, quantum bos aut equus homini, tantum corporis vi ſuperant quantum iſta hominem, ſeruos à natura factos eſſe dicit Ariſtoteles. Quare? Facultate omnia definiuntur (inquit idem Ariſtoteles) & actu; ſiue, naturali potentia & actu. Ita auis à natura facultatem accipit volandi, piſcis natandi, homo ratione vtendi. Et, in domo, imperandi dominus, ſeruiendi ſeruus. Eodemque modo in Republica. Qualis Pelopidas Plutarchi ille, quem ad imperandum fuiſſe comparatum à natura, aut, natum potius fuiſſe imperatorem, idem ait. facultate ſcilicet, non actu. Apud quem, & hoc vno fere argumento à ſuſpicione defectionis ad Perſas Themiſtocles ſe purgat, quod non ignoraret, ad imperandum eſſe ſe natum. Idem, Philopœmenem non ſemel, natum fuiſſe ad imperandum profitetur. atque hanc fuiſſe cauſam, cur Megalopolitani eum ſequerentur: *quia ſcilicet ad imperandum iis natus videretur.* Quod profecto multum, imo plus quam dici poteſt, valet apud omnes. Nulla res tam violenter mouet

nos in ſcena, quam cum Hecubas, Andromachas, & omnes illas Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους, verba priſtinæ fortunæ loqui audimus. Nam quid aliud, quam naturæ vim fieri queruntur, idque à fortuna: de cujus inſolentia, immanitate, ac vi, ad ſpectatores prouocant. Talis erat, & ante omnes quidem, Iaſon ille, cujus libro tertio Philoſophus meminit. qui ſe eſurire aiebat, cum non imperaret. Ex hac facultate naturali, ſiue forma, quam in ſeruo eſſe ait Ariſtoteles (vnde & natura eſſe ſeruum ait) formæ operatio, id eſt, actus ſeruiendi aut imperandi, naſcitur. è quo actu de forma judicamus. Et cum operationem intuemur, hunc aut illum, hujus aut illius, habere facultatem dicimus: hoc eſt, natum eſſe dominum aut ſeruum. Ita Plato III. De Leg. aurum, imperantium animis in prima generatione admixtum ait: cum cæteri, aut æs tantum acceperint aut ferrum. Ita Stoici pro defectu rationis, Omnes ſtultos eſſe ſeruos, dicebant. ex operatione enim de potentia & facultate judicabant. Quale nihil imperator titulo De jure Perſonarum: nihil Juris conſulti titulo De ſtatu hominum concludunt aut ſtatuunt. Rurſus, eum eſſe ſuum qui eſt ratione præditus, vt imperare ſibi & ſe ipſe conſeruare poſſit; alterius, qui ratione regitur & conſeruatur, ejus nempe cui paret, ait Ariſtoteles. Eodem modo, ſeruum eſſe, qui, licet homo naſcitur, non ſuus naſcitur, ſed ejus cui paret: ſiue, non ſuus, ſed alterius. ſic enim prope ad verbum. Ita & cum ait quinto capite, natura eſſe ſeruum, qui alterius poteſt eſſe. Talis enim niſi ſeruit, interit aut ægre conſeruatur. Sicut aſinis & bobus, homini parere & ab eo regi, tam eſt ſalutare, quam cum hominis vtilitate eſt conjunctum, opera illorum vti. Et hæc communis illa eſt vtilitas, quam ponit Ariſtoteles. duobus enim hiſce fundamentis tota nititur Philoſophi ſententia.

tia. Primo, Quod naturæ conuenit cujuſque, naturale cuique dicitur. Secundo, Quæ ad commodum naturæ aut vtilitatem pertinent cujuſque, cuique naturalia dicuntur. cum alterius natura ſint, quæ ſua eſſe non poſſunt. quod & à Platone dicitur: à quo illud Stoici, vt alia non pauca, deſumpſerunt. Et nos vulgo, ebrium aut furioſum, non ſuum, ſicut hominem vxorium, non ſuum ſed vxoris eſſe dicimus. Ita quoque ſeruus, qui vel nihil vel puſillum à natura rationis impetrauit, alterius non ſuus eſt. natura ſcilicet, non lege. Atque hæc capite ſecundo, tertio, quarto, & quinto. Sexto, cum alia tractantur, tum & ſeruorum ponitur diuiſio. Alium natura eſſe, alium lege. Vnde & quæſtio oritur, An qui lege ſeruit, jure quoque ſeruiat: quod pleroſque affirmare, neque ab opinione iſta dimoueri poſſe, ait Ariſtoteles. Pro affirmante ponitur, Legem eſſe jus aliquod. Contra, nihil quod eſt violentum, eſſe juſtum. Iterum pro affirmante, Licitam vim eſſe quæ virtute conſtat: talem autem eſſe bellicam. Ergo, talem ſeruitutem eſſe juſtam. Contra, tum alia, tum illud opponitur, Qualis cauſa, talis eſt effectus. Fieri autem poteſt, vt injuſta belli ſit cauſa. Talis ergo erit quoque hæc ſeruitus. Poteſt quoque fieri, vt ſeruitute ſit indignus, dignus libertate, qui in ſeruitutem ſic redigitur: prudens nempe vir aut ſapiens. indignus autem talis qui ſeruiat. Huic tandem argumento reſpondet Ariſtoteles, eoſque qui hoc dicunt, nihil aliud adferre, niſi quod jam dictum eſſet à ſe, oſtendit: Alium natura, nempe, naſci ſeruum, alium vero liberum. ideoque amicitia potius quam vi, dominum conjungi & ſeruum. Atque ita concluditur hæc diſputatio. Quid autem tale dicitur in jure? Ait imperator, Libertatem facultatem eſſe naturalem. Inſtitut. De Jure Perſon. & Florent. ff. De Statu Hominum. vnde ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

definitio, in qua hoc dicitur, deſumpta eſt. Idem ait Ariſtoteles. Hominem, nimirum, qua eſt homo, eſſe liberum. Quia τὸ τί ἦν εἶναι hominis, quod norunt philoſophi, in ratione eſt: in qua ratione libertatis notam ponit Ariſtoteles. Imo ait ille, Hominem, quo magis eſt homo, eo magis eſſe liberum: & quo minus, eo magis eſſe ſeruum. Eſt autem homo, ea parte homo, in qua dominatur ratio. quæ in homine, qui nimirum verus & abſolutus vt homo dominatur. qui enim talis non eſt, non ad ſeruum abit tantum, ſed & ad belluas. Quis autem eas negat inſeruire homini, & idcirco à natura factas: imo tales naſci? Idem ait, Seruos naſci. Et hoc, cum eo pugnare aiunt, quod dicitur, *l. Quod attinet*. ff. De Reg. Jur. *Quia quod ad jus naturale attinet, omnes homines æquales ſunt.* Et à Iuſtiniano Inſtitut. De jure naturali: *Et ciuili jure & naturali omnes homines initio liberi naſcebantur.* Quod omnino nuſquam, vt opinor, Ariſtoteles negauit. Nam quis neſcit, aliud naturæ jus eſſe, vt accipitur ab Vlpiano, aliud naturam, vt accipitur ab Ariſtotele? Ius naturale Vlpiano lex dicitur, quæ cum homine cæteris eſt animalibus communis, vt Plutarchus illud vocat. quemadmodum non tantum homines, ſed aues quoque & piſces, naturali iſta libertate quaſi ex naturæ lege fruuntur. Cum Ariſtoteli, natura, naturalis ſit facultas: ex qua actus poſtea extunditur. qua Ariſtoteles definit ſeruitutem. Quid igitur in mentem Vaſquio Iuriſconſulto venit, cum impietatis Ariſtotelem accuſat, qui natura, hoc eſt, facultate naturali, inter ſe diſtinguit homines? Cum præſertim mentem Ariſtotelis aut non inſpexerit, aut ſcopum ejus non expenderit. Quod ſubindicat vel ipſe, *l.* 1. *Contr. c.* 10. *n.* 3. Vbi ſeruitutem introductam ab Ariſtotele concedit, negat tamen ſeruitutem eſſe, quia in inuitos non cadit. quaſi aut de jure, aut de

vi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vi, aut de inuito agat Ariſtoteles. Equidem quod auis apta ad volandum naſcitur, & hoc ei à natura eſt proprium, non eſt naturale jus, ſed naturalis potius facultas. idque ſane ſua ſponte non inuita facit. Ariſtoteles non negat, homines æquales eſſe jure naturali, ſed æquales eſſe naturali facultate, ſive naturali potentia : & idcirco, actu in familia atque operatione plurimum differre. Ideo cum dicit; Seruum aliquem natura naſci; hoc vult, Alium natura magis aptum ad ſeruitutem naſci alio. quod Græci, δουλικώτερον φύσει τινὰ γίνεσθαι ἢ εἶναι dicerent. Exemplo mentem Ariſtotelis, ſi placet, illuſtremus. Ait alibi, Naturam voluiſſe, vt Barbari ſeruirent Græcis, quia Græci à natura liberi naſcuntur, ſerui autem Barbari. idque ex Euripide, qui dixerat,

> Βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκὸς, ἀλλ' οὐ βαρβάρους
> Μῆτερ Ἑλλήνων. τὸ μὲν γὰρ δοῦλον, οἱ δ' ἐλεύθεροι.

Quod de Aſiaticis Ageſilaus, de Ionibus pronunciabat Callicratides : de Syris Cicero & Iulianus. Quis exiſtimabit ergo, eam eſſe mentem Ariſtotelis, vt neget quod ab Vlpiano dicitur, *Iure naturali neminem ſeruire*? Siquidem ipſe opponit id quod vi fit & quod jure, idque in hac quæſtione. Vt cum ait ſexto capite, Iis qui in ſeruitutem rediguntur, ſi præſertim nati ſint ad libertatem, vim inferri. Ex quo manifeſtum eſt, hoc eum velle: Græcos propter naturales facultates comparatos eſſe ad libertatem, Barbaros ad ſeruitutem. quia, quod Salluſtius præclare, animi imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Qui ingenio excellit, ſicut Græci, naſcitur ad imperandum : qui corpore, vt Barbari, idoneus ad ſeruitutem. Quot naſcuntur baiuli, qui corpore ſtupenda faciunt : quot illuſtres animæ, quarum omnis vis in parte præſtantiſſima conſiſtit? Vtri ad imperium naſcuntur? Vtri facul-

tatem ſeruiendi à natura habent? Tales Scytharum erant ſerui, de quibus Herodotus: qui cum bellum dominis inferrent, flagro monebantur cui rei eſſent nati. Sed illuſtrius exemplum libro decimo & octauo Iuſtini habes, de Stratone. Qui cum ſolus inter ſeruos viueret ingenuus, ſolus omnes tanquam Deus quidam inter homines, ſolertia excedebat. Quid quod idem Ariſtoteles agnoſcit ſeruum lege, ſiue δοῦλον νόμῳ, de quo agunt legum conſulti: & ab eo ſeparat τὸν φύσει, hoc eſt, qui natura ſeruus eſt: quem ſolum conſiderat Philoſophus. Statim enim IV. cap. initio: διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος· ἔστι γάρ τις κατὰ νόμον δοῦλος καὶ δουλεύων. de altero autem agit paſſim. Nouit ergo & jus gentium, quod ὁμολογίαν ibidem vocat. Nouit & famulum qui jure ſeruus ſit. ſed alium conſiderat. Atqui dicat aliquis, Quid, an non diſerte ait imperator, *Libertatem eſſe facultatem naturalem*: ſicut in eadem definitione Florentinus? Ita ſane: ſed non eo ſenſu, quo ab Ariſtotele facultas vſurpatur, à qua vt à forma omnis actus prodit: ſed pro libera potentia, aut poteſtate. ſicut alias in legibus non ſemel. Sed in viam redeamus. hoc eſt, titulum De jure perſonarum videamus: de quo agitur potiſſimum. Aliter perſonas in hoc titulo conſiderat Iuſtinianus aliter Philoſophus. Perſonæ, de quibus libro primo agit Ariſtoteles, non ſunt pars Reipub., de qua etiam primario, vt ſupra dicebamus, ibi non agitur: ſed ſocietatis primæ, è qua conſtituitur Reſpublica, materies. quæ non eſt pars quidditatis proprie, vt loquuntur vulgo barbarorum filii. Adde quod nec jus earum reſpicit, ſed opus, ſiue operationem, cui quiſque naſcitur idoneus. Idque totum nititur hoc axiomate, *Natura ciuitatem eſſe*. Quod vt probet, ἀναλυτικῶς καὶ εἰσαγωγικῶς ab homine incipit, quem natura eſſe ait animal politicum. hoc eſt, ſocietati natum.

Iam,

Iam, cum in duobus, τοῖς τε ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, ſocietas conſiſtit; hoc quoque à natura eſſe probat. idque primo in familia. In qua alii ſic à natura comparati ſunt, vt imperare poſſint: alii ſic comparati ſunt, vt debeant ſeruire & velint. At Iuſtinianus de perſonis inſtituti ſui cauſa agit. Sicut perſonarum cauſa, totum jus eſt conſtitutum: ſiquidem & ff. De Statu Hominum, *Hominum cauſa omne jus conſtitutum eſſe*, dicitur: & earum cauſa etiam de rebus agitur & actionibus. Ideoque ſeruitutem non conſiderat, vt miniſterium: neque dominium, vt imperium. quod ab Ariſtotele eſt factum. Sed conſiderat jus illud quod in ſeruitute & in libertate eſt. In quo jure rurſus non conſideratur ſerui qualitas, natura, aut proprietas: non conſideratur ſerui officium, vt in familia, actus aut operatio: ſed conditio & ſtatus. quod ex v. libr. I. Pandect. tit. apparet. è quo iſte qui de jure perſonarum, quod ad definitionem ſeruitutis, etymologiam attinet & modum, eſt deſumptus, qui De Statu Hom. inſcribitur. De qualitate ergo ſerui, qua eſt ſeruus, Ariſtoteles; Florentinus, Caius, Marcianus, Vlpianus, Imperator, de conditione ſerui, ſeu de ſtatu agunt. quod ex definitione apparet ſeruitutis, in qua *conſtitutio* vocatur. *Seruitus eſt conſtitutio*. Atqui qualitas, de qua jam agimus, & quo intendit Ariſtoteles, non conſtituitur, ſed contra, innaſcitur. Quippe vt in oculo facultas naturalis ad videndum; ſic in famulo, vt eum Ariſtoteles conſiderat, facultas naturalis eſt ad ſeruiendum. quam conſtitutionem contra naturam eſſe dicunt. Item ſeruum, qui natura liber eſt, conſtitutione iſta juris gentium (quæ ſunt verba Florentini, ff. De ſtatu Hominum) *alieno contra naturam ſubjici dominio*. Quod ex origine ipſa vocum, & quam vocant veritate, probat. *Serui ex eo*, inquit, *appellati ſunt, quod imperatores*, &c. Et, *Mancipia*

vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vero dicta, quod ab hoſtibus manu capiantur. qui à Græcis vulgo δορυάλωτοι vocantur: neque quicquam ad naturalem Ariſtotelis faciunt ſeruum. Quod ex diuiſione ſerui & liberorum apparet. vterque enim negat, ſeruum diuidi. Et Iuſtinianus quidem: *in ſeruorum conditione nulla eſt differentia.* Marcianus: *& ſeruorum quidem vna eſt conditio.* Negat vterque ſeruos diuidi. Quomodo? quod nimirum ad conditionem, quod ad ſtatum. Ex quo ſatis planum eſt quod dicebamus. Nam quis neget, ſeruos facultate diuidi? Alius enim naſcitur, vt currat: alius, vt bajulet: alius, aliud vt agat. Neque minus actu differunt & opere. Alii enim coquunt, alii pinſunt, alii verrunt, alii aliud agunt. Et hoc eſt quod Ariſtoteles. ἔστι γὰρ ἕτερα ἑτέρων, τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα. Hoc eſt: *alia aliorum ſeruorum opera, nonnulla magis neceſſaria, nonnulla magis eſſe honeſta.* quod & hoc vulgato probat verſiculo:

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Et in Paradoxis Tullius: *Sed vt in familia qui tergent, qui pinſunt, qui verrunt, qui ſpargunt; non honeſtiſſimum locum ſeruitutis tenent: ſic in ciuitate qui ſe iſtarum rerum cupiditatibus dederunt, ipſius ciuitatis locum pene infimum obtinent.* Et paulo ante: *Atque vt in magna familia, ſunt alii lautiores, vt ſibi videntur, ſed tamen ſerui, Atrienſes ac Topiarii,* &c. Ita Athenæus notat, quoſdam ex Romanis, decem, alios viginti ſeruorum habuiſſe millia. Alios nimirum Balneatores, alios Nomenclatores, alios Offarios, alios Structores, alios Prægustatores, alios Oſtiarios, alios Curſores, alios Lecticarios, alios Arcarios, & ſimiles. Quid? an non Columella, in ſingulis villarum operis, ſingularem animi ac corporis requirit habitum? In magiſtris pecorum, ſedulitatem ac frugalitatem: in bubulco, præter mentis indolem, vocis vaſtitatem pariter & corpo-

ris.

ris. Iam proceritatem in aratore, cum ob cauſas alias, tum, *ut arando*, inquit, *ſtiuæ pene rectus innitatur*. Contra vero in vinea, *non altos, verum lacertoſos*, ſicut ipſe loquitur, *& latos*, exigit. Atqui, vt ſedulitatem in paſtore ac frugalitatem cura aliquis fortaſſe efficiat ac educatione: ita vaſtitatem bubulci, aratoris altitudinem, vinitoris latitudinem, nemo efficit, ſed à natura accipit, & pro ſingulorum naturali aut potentia aut corporis habitu, ſingulis admouet operibus; eodem omnes jure & conditione, non eodem modo à natura comparatos. Alius ergo eſt conditione ſeruus, de quo imperator: hoc eſt, factus jure gentium, quem non minus Ariſtoteles agnoſcit. alius natura, de quo Ariſtoteles. qui nec jus in libertate aut in ſeruitute, ſed in homine & familia (quæ prima eſt ſocietas) potentias ad imperandum aut ad ſeruiendum naturales ſpectat. Sicut & eaſdem locum in Republica habere oſtendit. In qua alii ad parendum, alii ad ſeruiendum naſcuntur. hoc eſt, magis à natura ſunt idonei. Iam quod attinet ad ſeruos quos conſiderat Iuſtinianus, ii ratione τῆς κατά τι, (quod ex titulis De Iure Perſonarum, & De Statu Hominum, apparet) opponuntur liberis. Ariſtotelis contra, dominis. Nam quem vocat liberum Philoſophus; ἄρχοντα vocat cum ſe explicat: ſicut famulum, ἀρχόμενον. Quod vbique in hac diſputatione apparet. Et hoc ſane ratio familiæ requirit. In qua ſeruus illi non opponitur qui ſtatu liber eſt, verum illi qui imperat. Atque hoc ſenſu, fœminas & liberos ſeruire quodam modo, dicit Ariſtoteles. Ideoque imperium in domo, Regium appellat & Monarchicum, quia penes vnum ſumma eſt poteſtas. Iam cum ſexto capite, ſeruum, in ſeruum lege & natura, vt ante diximus, diuidat Ariſtoteles: quod ad ſeruum lege, de hoc diſputant Iuriſconſulti. De hoc autem quem natura ſeruum

vocat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vocat, nihil Iuriſconſulti tradunt. Quia totum hoc philoſophi. quærere nimirum, quis natura ſeruus: hoc eſt, proprie ad ſeruiendum idoneus. Præterea, cum quæſtionem tractat, quæ ex ipſa hac diuiſione naſcitur; prudentiſſime eam tractat: nec, ſi recte ejus mens intelligatur, quam jam ſupra fuſe expoſui, cum Iuriſconſultis pugnat. Quærit enim, An qui lege eſt ſeruus, hoc eſt, qui in bello capitur, ſeruus quoque jure ſit & merito: non, An talis ſeruitus ſit naturalis. quod Iuſtinianus negat (qui natura ait omnes eſſe liberos) vt & Vlpianus, qui æquales omnes ait eſſe jure naturali. Hoc autem ipſe negat Ariſtoteles. qui bis libro primo, eos qui ſunt lege ſerui, *βιασθέντας*, hoc eſt, coactos, ait viuere. Tandem autem ſic concludit, vt ad primam illam ſuam dilabatur ὑπόθεσιν: Neminem magis naturaliter ſeruire, quam qui natus eſt ad ſeruiendum: hoc eſt, qualitates à natura ſeruo proprias accepit. Quæ definiuntur à Philoſopho, negliguntur à Iuriſconſulto. qui de jure tantum agit: primum naturali, quo cenſentur omnes liberi: tum autem gentium, quo conſtituuntur quidam ſerui. Quibus Marcianus addit jus ciuile. ff. De Stat. Hom. l. v. Ius autem illud Iuriſconſultus ἐξ ὑποθέσεως, vt juſtum accipit. neque injuria ſeruire quenquam putat: niſi ſi quis à latronibus ſit captus, & hoc etiam improprie loquendo: quia nec de eo diſputatur. Quod jus ad ſuam exigit hypotheſin Philoſophus, quæ erat, *Aliquem ad ſeruitutem, aliquem ad imperandum naſci*: ſiue, *Naſci ſeruum, naſci dominum*: vel, *Natura ſeruum eſſe & dominum*. Ait enim iſta lege fieri interdum, vt qui natus ſit ad imperandum, ſeruiat. Exempli gratia: Cum Cæſar Iulius Dictator, captus fuit à piratis (à Scythis captum pone) an quis dubitabit, niſi plane ſtolidus ac demens, Cæſarem ad libertatem, iſtos Barbaros ad ſeruitutem potius fuiſſe natos: quod cum ſit, vim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

vim fieri naturæ, quæ fruſtra nihil agit? Vt Platonem, vt Diogenem, vt Epictetum, alioſque veterum omittam, quos injuſta atque violenta ſeruitus oppreſſit, cum ad libertatem eſſent nati, vt cum præclari hac ætate viri ad triremes, & ſeruitium, à Turca ſunt damnati. Vt infelix Magius, vir magnus & excelſi animi, qui in ſeruitutem ab eodem hoſte primum eſt redactus: mox excoriatus. Vnde & non pauci quoque ex recentioribus, inter quos Bodinus, qui libenter bellum Ariſtoteli indicit, hoc concedunt. Concludamus. Omnes naturali jure eſſe liberos, vult Vlpianus. Ariſtoteles hoc nuſquam negat. Homines differre qualitatibus, quod à natura in ſocietate humana fieri, quæ nihil fruſtra agit, ait Ariſtoteles. Nuſquam hoc Iuriſconſultus negat. Nam negaret, Paridem & Herculem, Alexandrum & Sardanapalum, qualitatibus differre: aut, vt accedamus propius, ſeruum ſtolidiſſimum & ſolertiſſimum dominum. Ait Imperator, Iure naturali omnes naſci liberos: cum hoc autem jure conſtitutionem juris gentium pugnare, quæ captiuitates introduxit. Ariſtoteles de jure naturali hic non agit: interim captiuitatem, quæ conditionem mutat jure gentium, pugnare cùm naturæ facultatibus oſtendit. Vt ſi Hercules ſeruiat, Soſia & Dauus imperent; aut hominem natura liberum captiuitate premant. Seruitutem proprie eſſe contra naturam, Juriſconſulti dicunt. Seruitutem ſæpe eſſe contra naturam, hoc eſt, contra inſtitutum naturæ & finem, ait Ariſtoteles. Ariſtoteles, ſeruum, hoc eſt, idoneum ad ſeruiendum, ait naſci: Quod ne quærit quidem Juriſconſultus. Qui oſtendit, jus quod domino competit in ſeruum, à natura non eſſe. quod ex titulo, De his qui ſui vel alieni ſunt juris, apparet. Quæ inſcriptio excludit facultates, quas hic conſiderat Philoſophus, Juriſconſultus negligit. qui de jure, de conditione,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ditione, ac de ſtatu cum agat, omnes qui non tali ratione ſerui ſunt, excludit. Ac Philoſophus, eos quoque qui conditione ſui ſunt, conſiderat. quales ſunt quos ὑπηρέτας vocat, qui nihil vltra operam obſtringunt. Sicut libro tertio Politicorum. Vbi eos quoque, quos χερνήτας dicit, hoc eſt, quos nunc Operarios vocamus, inter ſeruos ponit. Seruum naſci etiam Iuriſconſultus Inſtit. De Iure Perſonarum ait. quod non vno loco ait Ariſtoteles. Pro Iuſtiniano *ff.* De Statu Hominum, reſpondet Marcianus: naturali id jure fieri. Pro Ariſtotele ipſe Ariſtoteles reſpondet: qui, ὁ ἄξιον δουλεύειν: hoc eſt, *eum qui ſeruire dignus ſit*, intelligere ſe ait. Ille autem, qui corpore & animo ad ſeruitutem comparatus eſt. ſicut pluribus oſtendit quinto capite. Nullam eſſe differentiam ſeruorum ait Imperator. addit autem, in conditione: quod & Marcianus addit. Igitur excludit, cum hoc dicit, facultates naturales & officia ſeruorum. quæ œconomus conſiderat; ipſi quoque Iuriſconſulti aliis in locis paſſim agnoſcunt. Ita in Digeſtis, *Atrienſes* habes, ſiue, *Atriarios*, vt eos Vlp. *ff.* vocauit. Ita *Nautas*, *Caupones*, *Stabularios*, *Diſpenſatores*, *Inſularios*, *Villicos*, & alios, apud Alphenum *l. in lege cenſoria. ff.* De Verb. Sig. Ita *Topiarios* & *Saltuarios* apud eundem *l. cum quæreretur. ff.* De Legat. & Fideic. Vbi & eoſdem, conditione, re, vſu, ac miniſteriis diſtinguit. Ait enim, *Topiarium ornandi*, *Saltuarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis quam colendi, paratum eſſe.* Ita *Notarios*, apud Paulum *l. Lucius Titius. ff.* De milit. teſta. Ita *Diætarios* non ſemel. vt & alios non paucos paſſim. vt *Aquarios*, *Supellecticarios*, *Nomenclatores*, *Fornicatores*, *Muliones*, ſimileſque ſine modo. Quorum nemo eſt, qui negat, alios natura ab aliis differre: ſiue, potentia ad obeundum munus ſuum, hunc aut illum, magis natura eſſe inſtructum. ſicut Ariſtoteles diſerte,
magnam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

magnam differentiam ſeruorum in familia eſſe ait: qui ad actum & officia ſeruorum reſpicit, quæ à natura oriuntur. Atque hoc iterum confirmat illud quod jam dixi, de ſeruis, qui potentia & actu tales ſunt, agere Ariſtotelem. De quibus proprie & per ſe Iuriſconſulti non loquuntur. Itaque, quemadmodum ad Iuriſconſultorum ſeruos non pertinent leges, quod ab illis dicitur: ita Ariſtotelis ſeruus non pertinet ad leges. Cæterum, ſi illud quod de ſeruis dicitur ab Ariſtotele in familia, extra eam ad Remp. referas; tum demum eſſe oraculum fateberis. Nihil enim mutat magis & mutauit ſemper Rerumpublicarum formas, quam diuerſæ, vt ſic dicam, qualitates. quas contrarias nonnunquam à natura accepêre qui in iis imperant & parent. Sed de eo alias. Eſt enim prorſus admiranda, vt omnia in Ariſtotele, hæc conſideratio. Quem qui non legerunt aut intelligunt, fruſtra ad eximiam atque excellentem vllo in genere ſcientiarum eruditionem, meo quidem judicio, contendunt. Imponamus aliquando finem diſputationi. Sicut jure gentium, ea, de qua loquitur Iuriſconſultus, introducta eſt ſeruitus: ita rurſus jure eodem ſoluitur hæc ſeruitus. Manumiſſione, inquam. quam à jure gentium eſſe ortam, ſicut ſeruitutem, Iuſtinianus ait. Atqui ſeruus Ariſtotelis, quemadmodum non fit hoc jure, ita neque hoc jure manumittitur. Vertigo quippe vnica, Quiritem non facit. At in ſeruo, qui natura talis, nihil tale locum habet. Ideoque nec Vindicta, nec Epiſtola, nec Teſtamentum, neque Codicilli, neque Eccleſia, hanc libertatem confert. Nullos enim vnquam libertinos habuit Natura. neque gentium jus aut ciuile, Dauum vnquam fecerit ex Oedipo: aut, vt ille qui ad ſeruitutem natus eſt (quod fieri quotidie videmus) ad hanc ipſam non ſit aptus: vel ad imperandum fiat ſubito idoneus. Manet ergo, Alium natura eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ra eſſe ſeruum; alium fortuna & lege. Natura vnquam fuiſſe ſeruum cum Iuriſconſultis negat Philiſtio: qui eundem intelligit, quem illi.

Φύσει γὰρ οὐδεὶς δοῦλος ἐγενήθη ποτέ.
Ἡ δ' αὖ τύχη τὸ σῶμα κατεδουλώσατο.

An idcirco pugnat hoc cum mente Ariſtotelis? An idcirco locum nullum habet ille Euripidis?

—— τοὔνομ' οὐκ ἐλεύθερος,
Τὸν νοῦν δέ: ——

hoc eſt, qui ad libertatem natus eſt, cum ſit ſtatu ſeruus? Adde, quod jus illud, de quo loquitur Iuſtinianus, ante annos 400 fere apud Chriſtianos defecit: quæ ab Ariſtotele tractantur, noſtris moribus & conſuetudine, etiam nunc locum habent. Natura enim non mutatur. vt nec illud, quod initium ab ea atque originem trahit. Hæc ergo obiter ad quæſtionem: ad quam ita ſubito reſpondi, vt vix relegendi ſpatium concederetur. Tu illorum vicem mecum dole, qui quæcunque non intelligunt in Ariſtotele, traducunt: ne exceptis quidem illis quæ communis ſenſus probat & Natura dictat. cujus ille vnicus ſacerdos ac conſultus fuit. Vides autem quam nil juri ſcripto derogauerit. Vale, præſtantiſſime ac doctiſſime Richtere. Lugduni Batauor.

De Libello L. Annæi Senecæ in Claudium, ſiue Claudii Apocolocynthoſi, & præſertim de inſcriptionis cauſa, Diſſertatio. Cujus ſupra poſt Orationem XIX *ſit mentio.*

SCriptum eſſe L. Annæi Senecæ Philoſophi, multa ſunt quæ euincunt. Vt Dionis autoritatem prætermittam, dicendi genus plane idem, breue, acutum, colis circumſcriptum, temporis illius auribus, vt Tacitus loquitur, accommodatum, &

quod

quod multa à declamatoribus trahit. Regnat tamen id quod in antiquis Comicis, ac præſertim Ariſtophane, tantopere mirati ſunt Critici, τὸ δηκτικὸν, & pungendi quædam quaſi dexteritas. Tum inuenias nonnulla quæ alibi quoque apud Senecam legas. quale eſt illud : *Si me Hercules à Saturno petiſſet hoc beneficium, cujus menſem toto anno celebrauit, non tuliſſet.* Decembrem enim intelligit. quem nihil agendo celebrabant Romani, & in quem Saturnalia incidebant. Eodem enim modo Epiſt. XVIII. *December eſt menſis, cum maxime ciuitas deſudat. Ius luxuriæ publicæ datum eſt: ingenti apparatu ſonant omnia: tanquam aliquid inter Saturnalia interſit & dies rerum agendarum. Adeo nihil intereſt, vt non videatur mihi erraſſe qui dixit: olim menſem Decembrem fuiſſe, nunc annum.* Et fortaſſe ipſe autor eſt quem celat. Familiam vero ſtatim, occulte, quamuis in principio, prodit. *Quid actum ſit in cœlo ante diem tertium Eid. Octob. Aſinio Marcello, Acilio Auiola Coſſ. anno nouo, initio ſæculi feliciſſimi, volo memoriæ prodere.* locus feſtiuiſſimus. Pro eo enim quod dicendum erat, *Aſinio Marcello, Acilio Auiola Coſſ. anno vrbis conditæ* DCCCVII, dixit, *anno nouo initio ſæculi feliciſſimi.* Stoici magnum annum ſtatuebant, quem diuerſo modo definiebant. Cujus finem & quaſi terminum, Anaſtaſin, ſiue, Rerum omnium euerſionem, ponebant. quam facete tribuit Claudio, & cum ejus morte annum Magnum claudit. Hanc cum anno nouo, ſæculi alterius initio, ſequebatur Apocataſtaſis : ſiue, Rerum omnium redintegratio. quam Neroni tribuit. Multa enim hic ſunt κολακευτικά. Iam ad argumenti occaſionem veniamus.

Tiberium Claudium Druſum, omnium principum Romanorum jam inde ab adoleſcentia, fuiſſe ſtupidiſſimum, omnes conſentiunt. Quod vitium ἀναισθησίαν Græci, *ſtupiditatem* Romani, ejus autem

ſpecies,

ſpecies, modo *ſecordiam*, modo *ſtultitiam*, modo *obliuionem*, modo *inconſiderantiam*, modo *rerum ac ſermonis negligentiam*, vt accuratiſſimus loquendi Tranquillus innuit, vocare ſolent: prout diuerſa illius ſunt effecta. Ita mater Antonia, *ſi quem ſecordiæ argueret*, teſte eodem, *ſtultiorem aiebat filio ſuo Claudio*. At Tranquillus ipſe: *Inter cætera in eo mirati ſunt homines & obliuionem, & inconſiderantiam.* Ac deinde, tanquam patrio diffideret ſermoni, *vel vt Græce*, inquit, *dicam μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν.* Idem: *Sermonis vero, rerumque tantam ſæpe negligentiam oſtendit, vt nec quis, nec inter quos, quoue tempore ac loco verba faceret, ſcire ac cogitare exiſtimaretur.* Genus lepide deſcripſit Comicus Milite.

Herus meus elephanti corio circumtectus eſt non ſuo,
Neque habet plus ſapientiæ quam lapis.

Priore verſu τὴν ἀναισθησίαν, altèro, τὴν ἠλιθιότητα expreſſit. quas Ariſtoteles quoque alibi, quanquam recte Ta-paulo aliter, conjunxit. Inprimis autem citus noſter *hebetem* dixit. *Subibat ſine dubio metus, reputantes, hebetem Claudium & vxori deuinctum, multaſque mortes juſſu Meſſalinæ patratas.* Annal. II. Alia autem eſt ἀναισθησία, cujus maximus Philoſophorum, Ethicorum Nicomachiorum libro ſecundo, capite ſecundo, item ſecundo, capite ſeptimo, item tertio, capite vndecimo, & Magnorum primo, capite viceſimo ſecundo, item tertio, capite vi-ſecundo, meminit non ſemel. ejus, nempe, tium, qui voluptates omnes auerſatur, neque vllas ſentit. Quem modo ἐλλείποντα περὶ τὰς ἡδονὰς, καὶ ἧττον ἢ δεῖ χαίροντα, interdum ἀκινήτως ἔχοντα πρὸς τὰς ἡδονὰς, interdum οὕτως ἔχοντα, ὥστε καὶ ἐλλείπειν ὧν ἀνάγκη κοινωνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντας καὶ ma-χαίρειν, &, quia vnam vocem non inueniebat gis commodam, docendi gratia, ἀναίσθητον vocauit. Nec alium deſcripſit Tullius pro Cœlio. *Quam-obrem, ſi quem forte inueneritis, qui aſpernetur oculis pulchri-*

pulchritudinem rerum, non odore ullo, non tactu, non ſapore capiatur, excludat auribus omnem ſuauitatem. Qualem Ariſtoteles ἄγροικον vno verbo dixit. Latine *agreſtem*, quanquam non proprie, dixeris. Ita enim eum alibi vocarat qui in jocis deficit: ſicut βωμολόχον qui excedit. eum item qui in ira modum non ſeruat. Quare, docendi cauſa, à ſpecie ad genus, vocabulum traduxit: ſicut patresfamilias vnum ſæpe inſtrumentum diuerſis vſibus accommodant. Ita *intemperanti* oppoſuit *agreſtem*. Eſt ergo vitium τοῦ ἤθους. Et quanquam idem Ariſtoteles in Magnis obſeruat, tales ſæpe à Comicis in ſcenam produci ſolere, tamen non eſt vitium ridiculum, ideoque nec commodum Satyræ argumentum. Tantum abeſt, vt hoc ſibi Seneca elegerit. Talem enim ἀγροικίαν & ἀναισθησίαν omnes odimus. Et idcirco idem Cicero, poſtquam hominem agreſtem loco jam adducto deſcripſerat, addit deinde: *huic homini ego fortaſſe, & pauci, Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Imitatus Ariſtotelem qui dixerat, ἢ Θεὸν ἢ πόῤῥω ἀνθρώπου τὸν τοιοῦτον εἶναι. *aut Deum eſſe, aut longe ab homine abeſſe talem.* Talis apud venuſtiſſimum autorem eſt Demea. In quo hanc ἀναισθησίαν, ſiue *acerbitatem*, quemadmodum vrbane dixiſſe eam Tullius videtur, lepide depingit.

Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, truculentus, tenax.

Statim autem, vt eſt artifex diuinus, odium conjungit.

Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ———

ideoque idem Cicero, patrem ejuſmodi, *illepidum in liberos parentem*, alibi vocauit. Alia eſt ἀναισθησία, ſeu ſtupiditas, quæ in eodem Demea à Syro diuinitus illuditur: quod eorum nihil quæ à Cteſiphonte palam gererentur, aduerteret. Quæ eſt illa, quam & in ſene altero Chremete notat Menedemus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Ego me non tam aſtutum neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio.
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes,
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus.
In illum nihil poteſt: nam exſuperat ejus ſtultitia hæc omnia.

qualem apud Plautum Moſtellaria Simonem facete circumducit Tranio: neque paucos alios ſubinde ſerui. Talem intelligit Catullus, cum, *Mule nihil ſentis*, dixit. quod & ad verbum eſt, ἀναισθητεῖς. & hæc ſane eſt quæ proprie ἀναισθησία dicitur. Altera, docendi tantum cauſa, vt jam dicebamus, in defectu nominis, plerunque cum præfatione à doctore magno vſurpatur. Nam cum paucas à Platone & aliis philoſophis vitiorum ac virtutum accepiſſet appellationes, ipſe plurimas finxiſſet, quibuſdam bis aut ſæpius coactus fuit vti. Quæ illi ſane venia debetur. eſt enim ſpecies tranſlationis: à ſe quippe mutuatur, quæ ab aliis accipere non poterat. quod nec diſſimulat. Hinc Nicomachiorum ſecundi capite ſeptimo ὁ δὲ πάσας φεύγων (ὑπ. ἡδονὰς) ἀναίσθητός τις. vbi τὸ τὶς, idem quod Iuriſconſultorum *quaſi*. Vt cum *quaſi contractum* dicunt. *Qui omnes*, inquit, *voluptates fugit, eſt agreſtis quaſi.* Et eodem capite, vt locos alios omittam, nomen dari negauerat. *Qui in volùptatibus excedunt*, inquit, ἄσωτοι, *hoc eſt, intemperantes, dicuntur. Exceſſus autem intemperantia. Qui autem deficiunt in voluptatibus, ſunt pauci. Quare nec nomen inuenêre.* Tandem vero addit, ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. hoc eſt, *ſint tamen, ſiue, dicantur nunc tamen, ſtupidi.* At vero altera, de qua nunc agimus, non ad mores, ſed ad rationem ſpectat: neque τοῦ ἤθους, ſed τῆς διανοίας eſt. qualem

Augu-

Auguſtus intellexit, cum ἐς τὴν ψυχῆς ἀρτιότητα βεβλάφθαι, Tranquillo teſte, dixit Claudium. Non enim paucioribus defectum hunc ridiculum notare magnus princeps potuit. quem Theophraſtus βραδυτῆτα ψυχῆς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, *tarditatem animi in factis ac dictis* definit. Et deinde addit characteres, qui omnino Claudio conueniunt. *Si quis*, inquit, *illi qui ſit talis, nuncium adferat, obiiſſe ex amicis aliquem: ibi ille vultu triſti lacrymas effundet*, &c, *Quod felix ſit ac fauſtum, reſpondebit.* De hoc autem Tranquillus, *Occiſa Meſſalina, paulo poſtquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, inquiſiuit.* qui recte *inconſiderantiam* vocauit. Quam magis tamen habes in ſequenti. *Ducturus contra fas Agrippinam vxorem, non ceſſauit omni ratione, filiam & alumnam, & in gremio ſuo natam atque educatam, prædicare.* Mera quippe ἀπερισκεψία καὶ ἀβλεψία, aut *negligentia*, vt loquitur Tranquillus, *rerum*, & *incogitantia*, notatur. Nam μετεωρίας, qua voce vtitur Suetonius, & *ſtoliditatis*, quæ ſunt ejus ſpecies, εἰκονισμοὺς habes paſſim. Vt cum inter alia edicta duo proponit. Quorum altero monet, VT PROVENTV VINEARVM VBERI, BENE PICARENTVR DOLIA: altero, NIHIL ÆQVE FACERE AD VIPERÆ MORSVM, QVAM TAXI ARBORIS SVCCVM. Et cum ex tabella pronunciat, SECVNDVM EOS SE SENTIRE, QVI PROPOSVISSENT VERA. Neque ſtupor hic ἀκολασία, ſiue *intemperantia*, opponitur quemadmodum ſuperior: ſumma enim fuit in Claudio. Quippe cum intemperantia, teſte Philoſopho, circa eas occupetur voluptates quæ in tactu potiſſimum conſiſtunt & guſtu, vtræque tribuuntur Claudio, vt & vtriuſque exceſſus. *Cibi*, inquit Tranquillus, *vinique, quocunque & tempore & loco appetentiſſimus.* Et paulo poſt: *nec temere vnquam triclinio exceſſit, niſi diſtentus ac madens.* quos exceſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

ſus οἰνοφλυγίας καὶ πολυφαγίας in Eudemiis Philoſophus vocauit. Quod ad alteras, idem *mulieroſum* fuiſſe notat. Quare, hæc ſtupiditas, ſiue *ἀναισθησία*, non τῇ ἀσωτίᾳ, ſeu intemperantiæ, neque ignorantiæ opponitur. eruditus enim fuit Claudius: neque induſtriæ. laborioſus enim fuit. ſed prudentiæ: in qua, teſte Ariſtotele, *reminiſcentia*, *experientia*, *requiritur & ſagacitas*, cum quibus omnes ſtupiditatis ſpecies, ſed præcipue, cum hac quidem *incogitantia*, cum illis autem pugnat, quam Claudio non ſemel tribuit Tranquillus, *obliuio*. Ipſam autem prudentiam, *prouidentiam* nonnunquam vocant veteres. Ideoque Nero, Senecæ inſtinctu, in Laudatione Claudii pro populo, cum traducere ſtupiditatem ejus vellet, à prouidentia ac ſapientia, eum, Tacito teſte, commendauit. *Poſtquam ad prouidentiam ſapientiamque flexit, nemo riſu temperare.* Quare *obliuio* quam vocat Tranquillus, in Claudio, non erat λήθη, vt in illo:

Orbilius vbinam eſt literarum obliuio?

nemo enim, proprie memoriam in eo deſiderauit. Μνημονικὸς enim non ἀναμνηστικὸς erat Claudius. hoc eſt, memoria non reminiſcentia valebat. Tenebat enim omnes prope Homeri verſus. Memoria autem ſæpe tardiſſimis adeſt ingeniis. ſine reminiſcentia autem prudens eſſe nemo poteſt. Aliud enim colligendum ex alio: ideoque quaſi ſyllogiſmus quidam eſt reminiſcentia: quemadmodum inſtar inductionis eſt experientia. Vtrumque autem in conſiliis requiritur. in iis autem cernitur prudentia. Obliuio igitur in eo non ſimpliciter τῇ μνήμῃ à Suetonio opponitur. quanquam hanc quoque in prudentia requirit autor libri De virtutibus & vitiis, quem nonnulli Ariſtoteli aſſcribunt. Sicut idem inter imprudentiæ defectus, τὴν ἀμνημοσύνην ponit: quam *obliuionem* dixit Tranquillus. Ob quæ omnia, nemo unquam benignior ridendi

materia ab ineunte ætate, aut magis aulicorum expoſitus ludibriis, vt multis docet Tranquillus, fuit quam Claudius. qui dormienti ac ſtertenti ſoccos fuiſſe inductos, vt repente expergefactus, faciem ſibi confricaret, alibi notauit. Item, cum poſt cœnam obdormiſceret, palmularum oſſibus petitum. Quæ ſunt Satyræ ſcurrarum. Somnus autem quaſi ἀναισθησίας eſt imago. Eſt enim vinculum quaſi, ejus partis à qua ſenſus oriuntur: τοῦ αἰσθητικοῦ μορίου οἷον δεσμός τις καὶ ἀκινησία, ait Philoſophus. ideoque dormitantes, quaſi vinctos ac conſtrictos, ſi præſertim ſeſe jactent ac moueant, ridemus. Tum enim mente egrediuntur quaſi. ideo ridicule agunt, cum præſertim vigilare incipiunt. quemadmodum ἔκνοιαν vrbane dormientibus ſupremus ſapientiæ tribuit magiſter. Ad hæc in Claudio non pauca accedebant, quæ feſtiuis hominibus ridendi argumentum ſuppeditarunt. Inter alia, vt noſter loquitur, *vox rauca, & intricata, & qualis eſſe belluis marinis ſolet*. Cui cum ira accederet, etiam magis ridiculum, & vt minus intelligi poſſet, efficere ſolebat. Accedebat conſtitutio morboſa, hemiplexia nimirum: quæ vt mentem turbat, ſic in corpore τὴν κίνησιν τὴν προαιρετικὴν non parum tardat. Vnde ridicula capitis trepidatio, quam ſæpe admodum feſtiue tangit Seneca. quemadmodum in illis: *Nunciatur Ioui veniſſe quendam bonæ ſtaturæ, bene canum, neſcio quid illum minari: aſſidue enim caput mouere, pedem dextrum trahere*. Vnde & ſolutio manus, quam non minus facete illudit. Accedebant & ingurgitationes crebræ, & ſagina corporis: quo nihil magis diuinæ partem auræ & obfuſcat & ſtuporem inducit. vt res non ad ἀποθέωσιν, ſed ad ἀποθηρίωσιν in Claudio ſpectaret. Vnde illud diuinum: *Eſt aliquid in eo Stoici Dei jam video. nec cor nec caput habet*. Accedebant multa alia: inprimis ructus, & ex illa parte ſonitus obſcœni, qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

facilius loquebatur: quorum licentiam in conuiuiis publice ſe indulturum promittebat. aliaque id genus, plane belluina. Quare nulla vnquam res magis ridicula Rom. Pop. euenire potuit, quam ſi in Deorum referretur numerum homo *ſtupidus*, *ſecors*, *ſtultus*, *inconſiderans*, *obliuioſus*, *& fatuus*: quem parentes ipſi, *hominem non abſolutum à natura*, *ſed tantum inchoatum*, dictitabant: vt Tranquillus notat. Præſertim cum jam omnibus liceret judicare, neque quicquam magis Principi placeret. Nihil enim gratius Neroni erat. qui occaſione quauis de ſtoliditate Claudii agebat. Seneca ergo, & inuiſus pridem illi, & ab eo in exilium ejectus, cum deberet Deo ἀποθέωσιν, ſtolido ἀποκολοκύνθωσιν, voce leuiter detorta conſcripſit. Duo autem agit. Nam & Claudii ſtupiditatem & religionem ſtultam Romanorum, ac præſertim morem Conſecrationis, ſiue τοῦ ἀποθεοῦν, ab Auguſto introductum, lepide ſugillat. Nunc quo pacto index, ſiue inſcriptio, conueniat ſubjecto, videamus.

Primo omnium feſtiuiſſimum libellum hunc Beatus Rhenanus cum inſcriptione tali edidit: *Ludus L. Annæi Senecæ de morte Claudii*. Sane παχυμερῶς & parum accurate. Non enim tam de morte Claudii, quam de iis quæ mortem ejus ſecuta ſunt, hic agitur. de Conſecratione, & quæ poſt Conſecrationem euenerunt nempe. qua occaſione de toto homine ejuſque moribus ac vita agit. Primus autem, ſummus vir Hadrianus Junius, libr. Animaduerſionum I. cap. XVII, hanc, quam nunc habemus, ex Dionis abbreuiatore Xiphilino, autori reddidit. Apud quem ita legitur: Συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ Σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύνθωσιν αὐτὸ, ὥσπερ τινὰ ἀπαθανάτωσιν, ὀνομάσας, Hoc eſt, *Compoſuit & Seneca libellum*, *cui Apocolocynthoſis*, *alludendo ad vocem* ἀπαθανάτωσιν, id eſt, *Conſecrationem*, *fecit titulum*. Cum autem plerique, boleto, quæ eſt fungi ſpe-

gi ſpecies, veneno illito, ab Agrippina Claudium fuiſſe ſublatum, exiſtimarent, ab eo deſumptam eſſe inſcriptionem,omnes quoque voluerunt. Quare interpres Xiphilini hunc in modum reddidit ſuperiora: *Scripſit enim & Seneca librum, quem Apocolocynthoſin, quaſi immortalitatem eſu boleti partam, nominauit.* Iunius vero vir eruditiſſimus ſic notat: *Apocolocynthoſin autem nominauit Seneca. eo quod Claudius medicato boleto, quaſi pharmaco purgatorio, quod olim frequens è colocynthide concinnabatur (quam agreſtem cucurbitam vocare licet) periit.* Mira res. Si interpreti credimus, boletus eſt cucurbita. quæ à Græcis κολοκύνθη vulgo, vel, ſine aſpiratione, κολοκύντη dicitur. Attici enim, teſte Athenæo, ſine aſpiratione, ſicut reliqui cum aſpiratione, ſcribebant. Et tamen hæc communis eſt doctorum opinio, à boleto eſſe inſcriptum libellum. Iam autem Iunio, primum medico, deinde viro tanto, quam multa illo indigna exciderunt? Cui in hoc tamen conuenit cum reliquis, quod nimirum à boleto quo ſublatus eſt Claudius, petendam eſſe inſcriptionem exiſtimat. Primo autem ait Claudium, boleto medicato, quaſi purgatorio ſublatum eſſe pharmaco. Dii veſtram fidem! Nam vt reliqua omittam, quis, Claudio venenum medicinæ loco, aut medicinam potius veneni loco datam eſſe ſcripſit? Apud Suetonium quidem, Agrippinam boletum medicatum obtuliſſe Claudio inuenies. qui & vtramque de cauſa mortis ejus opinionem refert. *Quidam tradunt epulanti in arce cum ſacerdotibus, per Halotum ſpadonem prægustatorem, alii domeſtico conuiuio per ipſam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidiſſimo ciborum talium obtulerat.* Vbi quis non videt, *boletum medicatum* dici, non qui vſum medicinæ haberet, aut cum medicina aliqua conjunctum, ſed veneno illitum? ſicut Tacitus *vim medicaminis* eodem in loco *vim veneni* dixit. *Infuſum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

delectabili cibo boletorum venenum: nec vim medicaminis ſtatim intellectam; ſocordiane Claudii an vinolentia? Ipſe mentis ſuæ optimus interpres. idque Græcorum more, quo nihil vſitatius Romanis. Saltem Nonium ſuum conſuluiſſet vir maximus; qui, *medicinam*, inquit, *dicimus & venenum, tractum à Græcis, qui venenum pharmacum appellant.* Accius Phœniſſa: *Sterilem illius opera medicinam autumant.* Et tamen hanc interpretationem ſuam Junius iterum ad Senecæ libellum repetit: ait enim ſe jam olim annotaſſe, *quod huic titulum libelli dederit autor à præcipui vſus purgante medicamine colocynthide: cujus prope nulla inter dejectoria medicamenta compoſitio eſt expers apud veteres medicos.* Ergo medicamen illud putat colocynthidem fuiſſe, & ab ea inſcriptum ſic libellum. Occaſionem tamen inſcriptionis fuiſſe boletum, colocynthide, vt loquitur vir magnus, medicatum. Verum, ne abſurditatem jam ſuperiorem vrgeam, quis vnquam legit, veneni loco dari colocynthidem? Nam ſi quantitate exitium affert, hoc cum omnibus remediis commune habet. Jam autem colocynthidem dejicere aluum ſubito & vehementer, ait Junius. Ideoque adhibitam. Atqui, venenum Claudio oblatum omnes teſtantur. Quid autem Agrippinæ, aut quicunque è medio ſublatum vellet Claudium, expediebat minus, quam vt ei poſt venenum dejiceretur aluus? Imo quærerem ex ipſo, ſi ſupereſſet, Junio, in homine cui propinatum eſſet venenum, ſi emeticis non eſſet locus, & jam ad inferiora perueniſſet malum, quid optari magis quam ſpontanea ſolutio alui poſſet? Ergo, vt eſt in hiſtoria, cum illi ſponte ſolueretur aluus, trepidabat Agrippina ac venenum repetebat, ne cum fæcibus videlicet ejiceretur id quod hauſerat. Quanquam ſine dubio ab immodica voratione boletorum iſta alui dejectio. Fungos enim eſſe διαχωρητικοὺς antiqui docent. Sed, vt cætera concedam,

cedam, nondum aſſequor quo pacto à boleto inſcriptionem deducat, quia colocynthides in purgatoriis non raro adhibentur. Manifeſte enim ait, à boleto medicato Apocolocynthoſin inſcriptam, quia purgatoria non raro è colocynthidibus concinnabantur. cum boletus & colocynthis, nihil habeant commune, niſi quod in eadem terra, ſub eodem cœlo, naſcuntur. Sed hoc, niſi fallor, voluit: Claudius boleto medicato, hoc eſt, medicamine, purgante vehementer ac dejiciente aluum, extinctus eſt. tale autem eſt colocynthis. hinc ergo eſt inſcriptio. Primum de medicamento, error eſt, vt dixi. tum de colocynthide veneni loco adhibita, plurimas abſurditates habet, quas oſtendi. Sed quandoquidem cum homine, ſi quiſquam alius, Græcarum literarum perito, mihi res eſt, quomodo à κολοκυνθὶς, κολοκυνθοῦν, ac non potius κολοκυνθίζειν fiet? Colocynthis autem quantum in medicina differat à colocyntha, quis eſt qui ignorat? Hoc decepit eruditos viros. Claudium boleto ſublatum fuiſſe, in hiſtoria ejus legerant: Neronem boletos, facete cibum Deorum dixiſſe, quia illis ad τὴν ἀποθέωσιν Claudius peruenerat, legerant: ibidem Senecam in hanc ἀποθέωσιν ſcripſiſſe librum, cui Apocolocynthoſin inſcriptionem feciſſet, legerant. Hanc inſcriptionem à boletis deducendam putarunt. Hoc vt facerent, omne acumen ſuum & ingenii acetum in conſilium adhibuerunt. Porro certiſſimum eſt, Agrippinam ſummi ingenii fœminam, cum boletos Claudio offerret, ad ancipitem fungorum naturam reſpexiſſe. vt ſi ſubito extingueretur, nulla de veneno eſſet ſuſpicio, præter illud quo incautos ipſi tollunt & qui neſciunt dijudicare. Neque aliud volebat Plinius, cum lib. XXII, capite XXII, iſta notauit: *Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tibe-*

rio Claudio principi per hanc occaſionem à conjuge Agrippina dato. quo facto illa terris venenum alterum, ſibi quidem ante omnes, Neronem ſuum dedit. Locus eſt planus. Nam quod dixit Galenus, *à boletis ſolis neminem ſublatum vnquam eſſe*, recte eſt intelligendum. *Solis* enim, eſt, *per ſe*. Sicut Plinius *per ſe*, *optimum cibum eſſe*, ait: cum tamen facile venenum contrahant: ſemper autem aliqua noceant. Vnde & Seneca, *voluptuarium venenum* boletos vocauit, qui & quamuis mortem non continuo inferant, ſemper tamen valetudini obeſſe oſtendit: ſi præſertim minus coquantur. Quod non paucis impoſuiſſe notant veteres. Apicius: *Quin etiam ipſi quoque boleti, niſi exquiſitiſſime elixi edantur, præſens diſcrimen ſæpiuſcule inferunt*. Quemadmodum & Ægineta, qui ἀνεζϑοτέρους, id eſt, *minus elixos*, edi cum periculo ait. Tandem igitur ad veram inſcriptionis cauſam veniamus. Primo autem more Ariſtotelis dubitabimus: deinde certum quid, de quo dubitandum nobis non videtur, adferemus.

Antiquos, vt & nonnunquam noſtros, in curandis phreneticis & qui motæ mentis eſſent, cucurbitulas adhibuiſſe, notiſſimum eſt. vt & cucurbitulam Medicam, eſſe inſtrumentum, à forma cucurbitæ ſic dictum, ex ſtanno, ære, vel cornu, aut ſimili materia, quod cuti imponitur: & igne, ſtuppa, aut lino in ea accenſo, vt ei adhæreſcat efficitur. quæ ita, ſi conciſa ſit cutis, ſanguinem; ſi integra, ſpiritum, teſte Celſo, educit. Hæc cucurbita, phreneticorum capiti impoſita, quemadmodum Galenus libro De methodo medendi obſeruat, vt plurimum conducit. quod & Aretæus in phrenitide aliquoties ſuadet. Celſus libro III. cap. XVIII. De phrenitide, *Neque alienum eſt, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, occipitio inciſo cucurbitulam admouere*. Talem cucurbitam intelligit Satyricus, cum de ſtolido homine & Claudii ſimillimo,

Iam-

Iamdudum caput hoc ventoſa cucurbita quærit.

Cum ergo Claudius, ſtolidus ac pro inſano eſſet, neque longe à phrenetico abeſſet; quid potuit feſtiuius, quam quod ei more medicorum Seneca cucurbitam imponit, &, conciſa quaſi cute, hanc Satyram admouet? quod *cucurbitare* veteres dicebant. Verum hæc obſtant. Primo quod vox Ἀποκολοκύνθωσις, ſicut Ἀποθέωσις, mutationem καὶ ἑτεροίωσιν deſignet. quod & compoſitionis ratio & verbi terminatio euincit. Secundo, ſi de medica cucurbita locutus eſſet, σικύαν hic potius quam κολοκύνθην, dixiſſet. quemadmodum Galenus Περὶ βδελλῶν, ἀντισπάσεως, σικύας, ἐγχαράξεως, καὶ κατασχασμοῦ, librum ſuum inſcripſit. ſicut Hippocrates ante eum. ſed & Aretæus: qui paſſim ea voce vtitur. Vt cum in phrenitide ſuadet σικύην κατὰ τῆς κορυφῆς προσβάλλειν. & vbi de lethargo agit, Σικύῃ ἥκιστα χρέεσθαι, ἢν ἀπὸ φρενίτιδος ἔωσι. & ita ſemper. Vnde verbum ipſum σικυάζειν. non σικυοῦν, aut κολοκυνθοῦν. Latinis *cucurbitare*. Gloſſarium vetus, *Cucurbita*, κολόκυνθα. *Cucurbitat*, σικυάζει. Et, σικύα, *cucurbita*. nimirum medica. σικυάζω, *cucurbito*. qua de re & ſummus medicus Ælius Euerardus Vorſtius nos monuit. Quanquam ſunt, qui κολοκύνθην, ἀντὶ τῆς ἰατρικῆς σικύας, notauerint: verum ex recentioribus. Ergo à σικυάζειν, Σικυασμὸν dixiſſet, atque ita inſcripſiſſet hunc librum, inſcriptione inuenuſta, cum præſertim ad τὴν Ἀποθέωσιν alluderet. Nunc hoc agamus.

Duo Senecæ propoſita fuerunt, ſicut ante dicebamus. Primo, vt Claudii, deinde, vt Populi Romani ἀναισθησίαν rideret. Alterius, quod talis eſſet, alterius, quod quem in Deorum numerum referret, potius in fungos quam in Deos eſſet referendus. Quemadmodum Latini ſtupidos & fatuos vulgo dicunt fungos: ita Græci κολοκύνθας. In cucurbita, ſiue colocyntha, duo ſunt, quæ ἀναισθησίαν

notant & ſtupiditati reſpondent. Primum tota eſt caput. caput autem æquo majus, *ἀναισθησίας* indicium in homine eſt; quod & phyſiognomi notarunt. Ariſtoteles, *οἱ τὴν κεφαλὴν μεγάλην ἔχοντες, ἀναίσθητοι. ἀναφέρεται δὲ ἐπὶ ὄνους.* *qui magnum*, inquit, *habent caput, ſunt ſtupidi. quod ad aſinos refertur.* Polemo: *κεφαλὴ πάνυ μεγάλη, δυσαίσθητον καὶ σφόδρα ἀμαθῆ ἄνδρα δηλοῖ*, id eſt, *caput valde magnum, hominem qui nihil prope ſentit & ingenii obtuſi notat.* Vnde Hermippus Comicus de ſtolido, *κεφαλὴν ἔχει ὅσην κολοκύνθη. caput quantum cucurbita habet.* Et Seneca mira feſtiuitate, Claudii caput pro ipſo poſuit:

Quæ patria quæ gens mobile eduxit caput?

Alterum eſt, quod cucurbita, humida, & ſine vlla euidenti ſaporis qualitate eſt. quod *ἄποιον* à medicis vocatur. Hanc *ἀποιότητα* in cibis *fatuitatem* dicunt Latini. Epigrammatarius:

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam ſæpe petet vina piperque coquus!

id enim illis quod non habebant, *τὴν τῆς γεύσεως ποιότητα*, conciliabat. quemadmodum in condiendis colocynthis, piper, cuminum, rutam, acetum, aliaque id genus conciliando adhibebant ſapori. Et hoc ipſum medici præſcribunt: non tantum in fatuitate iſta vt ſapiant, ſed & ne propter aquoſam qualitatem noceant. vt Aëtius, qui origanum, & alia, amara, ſalſa, acida, acria, & ſapori facientia, addi vult cucurbitæ, ne faſtidium & nauſeam excitet edentibus. *χαίρει δὲ εἰκότως ὀριγάνῳ ἀρτυομένη, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ὑδατώδη ποιότητα· πάντα γὰρ ὅσα τοιαῦτα, δριμέσιν, ἢ ὀξέσιν, ἢ αὐστηροῖς, ἢ ἁλυκοῖς ἀναμίγνυσθαι δεῖται χυμοῖς. εἰ μέλλοι μήτε ἀηδῶς ληρῳδήσεσθαι, μήτε ναυτιώδη ἐργάσασθαι τὸν λαβόντα.* quemadmodum & boleti hodie à noſtris epulonibus, poſtquam elixati ſunt, cum condimento ex ſuo ſibi jure & pane toſto, multo cum aceto, piperis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

item, gingiberis, ac caryophyllorum aromaticorum polline, eduntur. tam delectat eos guſtus quem non habent: ſicut in cucurbita. vnde quidam ex antiquis medicis, congelatam aquam, hanc dixêre. Vt vt ſit, fatuum eſſe conſtat cibum, & qui nihil ſapit. ideoque ὅτι κολοκύνθην ἀναφέρεται ἀναισθησία, diceret Philoſophus. Jam ἀποκολοκυνθοῦν, ita vt ἀποθεοῦν dicitur. à quo lepide detortum. In Apotheoſi fit mutatio. Homo conuertitur in Deum. vnde & Transformationes ſuas Apotheoſi Naſo concludit. Quare & feſtiue tangitur à Seneca, cum inquit, *Cenſeo vt Claudius ex hac die Deus fiat, ita vt ante eum quis optimo jure factus ſit. Eamque rem ad μεταμορφώσεις Ouidii adjiciendam.* Quibus verbis primo omnes Conſecrationes, tanquam fatuas ac ſtultas ridet. Secundo tangit & Ouidium, qui ad transformationes fabuloſas, Apotheoſin adjecerat: Julii nimirum. vt non minus fabuloſam quam & reliqua in tali opere. Si extarent veteres autores quos ſecutus eſt Ouidius, Nicandri Ἑτεροιούμενα, Corinnæ Ἑτεροῖα, & aliorum ſcripta, qui in argumento ſimili verſati ſunt, ἀπολιθώσεις, ἀποθηριώσεις, ἀποφυτώσεις, ἀποδενδρώσεις, ἀποθεώσεις; & quæ ſingula exprimerent, ἀπολυκώσεις, ἀπομυρτώσεις, fortaſſe & ἀποκολοκυνθώσεις, in iis haberemus. ad inuidiam enim in his vocibus felices ſunt Græci. Quanquam ab hortulanis hanc deſumptam eſſe mihi ſedet. Sæpe enim in cucurbitas cucumeres mutantur. Quod cum fit, fatuos fieri, & saporem cum qualitate, ſi quam habent, penitus amittere neceſſe eſt. quod ἀποκολοκύνθωσιν eleganter haud dubio dixerunt. Cum ergo Pop. Rom. vere jam liber & ab omni immunis metu, Claudii expectaret Ἀποθέωσιν, quam inuidiæ vitandæ Agrippina procurabat, Seneca, feſtiui vir ingenii, Ἀποκολοκύνθωσιν illius dedit: qua non in Deum, ſed in cucurbitam, olus fatuiſſimum, Claudium mutauit:

uit : colocyntha enim , ſicut dicebamus , ἄποιος reuera , & omnino nihil ſapit. more poëtarum , qui naturæ cujuſque ratione habita , in plantas aut animalia , ad quæ maxime accedunt , ſingulos conuertunt : quemadmodum Narciſſus & Hyacinthus pulchri pueri in flores , Midas ; homo ἀναίσθητος in aſinum mutatur. cui ſimillimus , in cucurbitam Claudius. quiſque εἰς ὃ φύσις αὐτοῦ ἀναφέρεται vt loqui ſolent Græci. Lepor inſcriptionis admirandus , ſed quem interim vox Græca auget. Eodem ſenſu ἀποθηρίωσις , ſed minori lepore dixiſſet. Tum & minus efficaciter. ſenſum quippe & phantaſiam habet bellua. Habet enim τὸ γνωστικόν. At cucurbita , nec ſentit nec ſenſum afficit. & olera fatuitatem optime exprimunt. vt blitum. Vnde bliteæ meretrices Plauto , & Menandro fœminæ , αἱ ἀναισθητοῦσαι. Ergo ἀποκολοκύνθωσις , vt ἀποβλίτωσις. Fruſtra ergo hactenus in inſcriptionis cauſa ſe torſerunt viri eruditi.

Tota Satyra Varroniana eſt. Verſus proſæ orationi immixti. Iambi à cothurno autoris trahunt plurimum. Gemellos eſſe dicas aut fratres. Antiquis vocibus , quibus ibi ſerio abſtinuit , hic feſtiue ſemel dedit locum ,

Expreme propere ſede , qua genitus cluas.

quod in tragœdiis nunquam feciſſet. Vt diſcant illi , qui antiqua & noua , vſitata & deſita , in ſcribendo confundunt , quam religioſe ſcripſerint veteres , qui hæc riſus tantum cauſa adhibebant. alias enim dabant operam , vt vniformes eſſent. Et fortaſſe verſus eſt poëtæ cujuſdam , quem interſerit aut ſalſe imitatur. Sicut paſſim Ariſtophanes , & nonnunquam Flaccus. Anapæſti à Satyrico dramate non parum trahunt. Nihil autem illis venuſtius. tum quia εἴρωνες ſunt , & contraria feſtiue dicunt : tum quod ea potiſſimum in Claudio commendant , quæ is nunquam fecit. Quid enim illo lepidius ,

Cecidit

Cecidit pulchre cordatus homo?

de eo qui ſine corde, hoc eſt ἀναίσθητος, & ſine ſenſu eſſet. centrum enim ſenſuum in corde, ſicut linearum in circulo, plerique ex antiquis ponebant. Tum illud,

Quo non alius fuit in toto
Fortior orbe.

de eo qui vix hoſtem in acie vidiſſet vnquam. Et,

Ille citato vincere curſu
Poterat celeres.

de eo qui vix ſtare poſſet, & propter lateris alterius hemiplexiam, pedem quoque dextrum traheret. Item,

certaque manu
Tendere neruum.

cum ſolutam lateris ejuſdem manum vix mouere poſſet. Illud autem occulte eſt Satyricum,

& ipſum
Noua Romanæ jura ſecuris
Tremere Oceanum.

in naualem coronam, quam poſt expeditionem Britannicam, tanquam domito ac ſubjugato Oceano, in faſtigio Palatinæ domus fixerat; θεομάχος, & Xerxis æmulus. Illud manifeſte & plane mordaciſſimum:

Quo non alius potuit citius
Diſcere cauſas, vna tantum
Parte audita, ſæpe & neutra.

Iam in Græcis quæ miſcentur, duo agit. Primo Menippum imitatur: cujus tota feſtiuitas in parodiis. quæ in verbis ſæpe nihil, plurimum in ſenſu ab autoribus abibant (quale hic eſt illud feſtiuiſſimum de Iano bifronte, quem videre ait, ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω) interdum verbis aliorum prorſus idem ſignificabant. Vt ſi dicere voluiſſet, χαῖρε ἡ οἰκία ἡ ἐμὴ, hoc Euripideis illis expreſſiſſet,

Ὦ χαῖρε μέλαθρον, πρόπυλά θ' ἑστίας ἐμῆς,
Ὡς ἄσμενός σ' ἐσεῖδον ἐς φάος μολών.

aut ab inferis ſe redire, illis,

Ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας
Λιπὼν, ἵν' Ἅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν.

Quæ in eo riſit admodum facete Lucianus. Secundo, eundem pariter in Claudio notauit morem. qui, ne pro tribunali quidem, teſte Tranquillo, Homericis plerunque abſtinebat verſibus. ac ne tum quidem cum aliter efferre poſſet quæ vellet. quod ineptum & putidum, ſi nec loco fiat ſuo, & excedat modum. Neque minus interim ſæpe Tragicorum quoque aut hemiſtichia adhibebat aut verſus. Vnde locus iſte in Tranquillo quem nemo vt oportet, niſi fallor; intellexit hactenus. Ait cum ſuſpectare Agrippinam Claudius inciperet, quod videlicet timeret, ne, quod euênit, Neronem ſuum ad imperium eueheret, ſæpe Britannicum complexum eſſe, ac hortatum, vt creſceret: Græcum præterea addidiſſe illud, ὁ ἔρος ἐπείγεται. Mira ſunt quæ eruditi hic excogitarunt, etiam principes in literis viri. Alii legerunt enim, ὁ τρώσας πείσεται. alii, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται; ſenſu prorſus nullo. cum ſcribendum ſit, ὁ Νέρων δ' ἐπείγεται. Summa eſt venuſtas. Legerat Claudius in Tragico, ὁ χρόνος δ' ἐπείγεται. Ergo cum videret adoleſcere Neronem, & à matre nihil prætermitti, quo Britannicum præuerteret, complexus filium; vt creſceret ac patri vt ſuccederet, monebat: Neronem enim feſtinare. Quod mutatis paulum verbis, ὁ Νέρων δ' ἐπείγεται, dicebat. ſalua priore. ſicut ibi propter conſonantem duplicem, ſic hic propter immutabilem ſequentem. Locus de quo loquor, is eſt: *Et ſubinde obuium ſibi Britannicum arctius complexus, hortatus eſt vt creſceret, rationemque à ſe omnium factorum acciperet; Græca inſuper voce proſecutus,* ὁ Νέρων δ' ἐπείγεται. non eſt dubitandum.

Sed

Sed & à mala manu quædam eſſe, quiuis facile videbit. Sic cum Seneca ſcripſiſſet. *Ne quis poſt hunc Deus fiat, ex his qui ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι*, ſtudioſus aliquis Homeri, ex autore illo addiderat in margine quod idem erat, *aut ex his quos alit ζείδωρος ἄρουρα.* quod coloniam mutauit, & in textum irrepſit. In Deorum conſultatione de recipiendo in eorum numerum hoc monſtro, deſunt non pauca. Libellus enim vere λαγαρὸς & ventrem trahit.

Diſſertatio Platonica de Pulchro Socratico, ad Maximum Tyrium olim conſcripta.

MIraris obſtetrices imitari Socratem? ille & matres & nutrices imitatur. quæ cum filios increpuerunt aut alumnos, fabellam illis referunt nonnunquam. Ita hominum cum reprehendit vitia, eoſdem aliqua, vt plurimum, narratiuncula ſolatur Socrates. Vtrunque etiam ſub Platano ab eo factum. vbi & in *Lyſiæ* oratione examinanda Phædrum corripit, & in ſua ſuauiter demulcet: nec tam loquitur quæ dicit quam depingit. Tentemus & nos idem ſi videbitur: non Phidiæ aut Polycleti, non Epei arte aut Theodori, ſed vel Orphei ipſius, vel Pythagoræ: aut ſi quis alius tam prope ad Pythagoram acceſſit, quam Pythagoras jam olim, ex ſuorum mente, ad Deum. Veris enim accidit Philoſophis, quod & in Europa leonibus: vt vix ſuperſint amplius. Age, circulum depinge: cujus ſumma pars è cœlo veniat, ima in cœlum abeat, media illius terram tangat. Principium illius ſit à Deo, finis maneat in Deo, in infimo ſtet Socrates. In ſumma ejus parte, pulchrum, in aduerſa, voluptatem, in infimo cum Socrate amorem pone. Inter vtrunque, qui vtrunque amat, ſtet Socrates: inter vtrunque, qui ſemper amat, ſtet

ſtet Socrates. Nam vt qui à meta venit & ad metam tendit, ſemper currit: ita, qui vtrunque intuetur, ſemper amat. Socrates nimirum. Et vt ſtadium in quo decurrit, non excedit curſor, ita orbem iſtum non excedit Socrates. Quemadmodum qui currit, neque ignorat metam à qua venit, neque metam ad quam tendit, ita neque pulchrum ignorare poteſt Socrates quod vidit, neque voluptatem ad quam tendit. Metam neque hanc neque illam tangit, quiſquis adhuc currit: quemadmodum nec pulchrum conſecutus eſt, quod amat, qui adhuc amat, neque voluptatem conſecutus eſt, quam ſequitur. In vtroque amor deſinit, quemadmodum vtrunque deſinit in Deo. Stadium non vnum eſt nec idem. In alio Socrates, in alio, ni fallor, currit Cliſthenes. Voluptas non eſt vna. aliam Socrates ſequitur: aliam Smindyrides. Pulchrum non vnum eſt. aliud Callias ſequitur, aliud Socrates. Non eodem modo currunt, non eodem modo amant. Autolycum Callias, Alcibiadem amat Socrates. Da Socrati Autolycum, Calliæ Alcibiadem; Autolycum emendabit Socrates, Alcibiadem corrumpet Callias. Scis quomodo Alcibiadem aſpiciat Socrates: vt ignem aliquis per rimam, vt florem, ſub aqua. In corpore animum ſpectat Socrates, ſed pulcherrimum, in animo Deum. Habet pulchrum ſuum animus, habet pulchrum ſuum corpus: ſicut pulchrum ſuum habet homo, pulchrum ſuum equus. quæ in vno pulchro deſinunt. Quod cum vnum ſit in cœlo, diuiditur in terra. ſicut radii in terra ſunt multi, vnus Sol in cœlo. Deficiunt paulatim radii; deficit paulatim pulchrum. Et tamen, radios cum aſpicis, de Sole cogitas, pulchrum hoc cum vides, originem illius mente reuocas. Sub platano cum ſedet Socrates, non jam Solem, ſed radios illius videt. idem, cum in corpore oberrat, non jam pulchrum ſed imaginem illius

illius

illius videt. Imago Deo proxima eſt homo: imago pulchri, pulcherrimus. Ideo non Theætetum, neque Chærophontem, neque Ariſtodemum ſed Charmidem, ſed Alcibiadem, ſed Phædrum, amat Socrates. Nemo Solem, nemo pulchrum non vidit. excipio cæcos, excipio improbos. Pulchrum olim omnes, teſte Socrate, viderant: ſolus meminit philoſophus. Voluptatem ſequuntur omnes, veram ſolus ſequitur philoſophus. Quæris, pulchrum vbi viderit Socrates? Profanus es, ſi neſcis, impius, ſi negas. Nec enim Socrates eſſe incipit cum naſcitur, nec eſſe deſinit, cum occidit. Aliud eſt faber, aliud ſecuris: aliud eſt Socratis corpus, aliud ipſe. Neque quenquam docet, omnes monet Socrates: nec inſtruit ignaros, ſed interrogat. Ideo nec precium à quoquam vt Thraſymachus, nec mercedem exigit, vt Gorgias. Quicquam ſe ſcire negat Socrates. Aliud enim ſcire, aliud eſt meminiſſe. Reliquis ſcientiam relinquit, ſibi memoriam, vt ſuam, ſeruat Socrates. Monere autem quæ non memineris, eſt hominis, exigere pretium, non eſt Philoſophi, ſicut, ſcire aliquid non eſt hominis. Nam vt nemo temulentum docet poſtridie quæ vidit & non meminit, ſed monet tantum quæ non plane ignorat: ita crapulæ humanæ Socrates ſuccurrit. Hæc eſt obſtetricia quam hauſerat à matre, reliquos docebat Socrates. Obſtetrix Phænarete, obſtetrix & in Theæteto eſt Socrates. Quippe ut fœtum obſtetrix, non gignit, ſed educit, ita ſcientiam non confert Socrates, ſed elicit. Et vt infans viuit priuſquam naſcitur, ita & in homine eſt ſcientia priuſquam aliis apparet. Dubitat, an Deus ſit, Ariſtodemus. non ignorat, ſed oblitus eſt. Monet Socrates, Ariſtodemus credit. Res noſtras Deo curæ eſſe, Ariſtodemus jam non meminit. Socrates oſtendit, Ariſtodemus jam monitus agnoſcit. Ad hominis memoriam quem noſti, veſtis

ejus;

ejus; ad memoriam ipſius pulchri, ſignum ejus ſufficit. Et vt amici ſigillum cum vides, non amicum vides, ſed agnoſcis, ita ſolam ipſius pulchri imaginem philoſophus oſtendit, ipſum vbi eſt relinquit. Hoc in Lyceo, hoc in porticu, hoc & ſub platano cum cura agit Socrates. Omnes pulchrum quærunt, pulchrum inuenit philoſophus. Hoc eſt, quod in ſyllabis ac vocibus Grammaticus, in oratione Rhetor, in diſputationibus Sophiſta, in auro auarus, in amica amator, in cane venator, in planta quærit ruſticus. Ex Homero depingere hoc, ſi lubet, poſſum. Pylum proficiſcitur, vt patrem inueniat, Spartam abit, vt quærat, Telemachus. Maritum deſiderat, luctu conficitur, vnum hoc Penelope agit. Domum Vlyſſes redit. Domi nec patrem Telemachus, nec maritum Penelope agnoſcit. Vlyſſem Minerua, pulchrum mutat Deus. Vna anus eſt in ædibus, decrepita, deformis: Socrati hic haud diſſimilis. quem Silenum Alcibiades, monſtroſum Cleobulus, torpedinem dicebat Meno. Cicatricem hæc prius quam dominum agnoſcit. Vlyſſem ante incognitum cicatrix prodit, neque Vlyſſes tamen eſt cicatrix ipſa: ſicut neque ſui ſimilis Vlyſſes ipſe. Euryclea Socrates, proci ſunt Sophiſtæ. Pulchrum Sophiſtæ quærunt, ſed in verbis, proci voluptatem, ſed in vino. Depingere idem poſſum ex Tragœdia. Ex fratre ſed de fratre Electra quærit, & quem quærit, frater eſt quem videt. Manum Oreſtes tollit, palam annuli oſtendit. Electra protinus exclamat,

Ὦ φίλτατον φῶς.

Ita Phædri ſui vultum, Charmidiſque oculos, ac comam Alcibiadis cum videt Socrates, exclamat. Annulum in domo patris viderat Electra, vt & pulchrum in cœlo Socrates. Nunc vterque agnoſcunt, nunc vterque exclamant. Sicut pueri cum vultum patris, vultum matris alibi depictum vident, oſculantur

lantur eum, tanquam ipſos: ita Socrates cum pulchrum corpus videt, protinus de Deo ſuo cogitat, quem ita intuetur. Et quemadmodum in ſomno, fratrem aut ſororem ſæpe amplectimur defunctam; ita pulchrum ſuum in hac nocte ſemper videt Socrates. Quippe vt duas inter vigilias medium eſt ſomnus, ita hæc vtrinque vita ſummum ſuum habet bonum. quorum hoc eſt, hoc futurum eſt. Et vt non præterita in ſomno tantum reminiſcimur, ſed & ventura diuinamus, ita & quæ vidit reminiſcitur, & quæ viſurus eſt, prædicit Socrates. Aliter pueri, aliter ſomniant viri. De teſſeris in ſomniis contendunt pueri, res agunt viri. Athleta certat, nauta nauigat, venator currit ſtrenue, confligit miles. Aliter Hippias & Polus, aliter ſomniat Socrates. Aliter Grammaticus ſomniat, aliter Philoſophus. Vis ſomnium audire Socratis?

Magnus in cælo Iupiter, alato inuectus curru primus fertur, diſponens omnia regenſque. Hunc Deorum Dæmonumque exercitus, viginti in ordines diſtributus, pone ſequitur, &c.

Hæc olim viderat, nunc reminiſcitur, nunc monet. Nemo Deum eſſe diſcit, ſed monetur tantum. Ineptus eſt Socrati philoſophus qui operoſe pietatem docet. Illa non infunditur in animum, ſed reuocatur. vt amici enim, cum à nobis abit, citharam, cum ipſum non poſſumus, aut ſcalprum ſeruamus, ita nulla gens eſt, quæ non Dei cauſa colat aliquid. Gladium Scythæ, lapidem Arabes, bouem Ægyptii, Perſæ ignem, haſtam Itali, Socrates formoſum corpus. Hæ ſunt imagines quas ſeruat Socrates, hæ ſunt effigies quas colit. Non enim Phidiam in auro, non Polycletum in ebore miratur. quia pulchrum in corpore, in pulchro ſpectat Deum: quem ſine imagine, nimirum, viderat, priuſquam corpus induiſſet. Scis quam recenter magni inde veniant viri? Adhuc Deorum lingua loquitur Homerus:

rus: vt Æolice, qui ex Æolia, aut Attice quicunque Athenis venit. Deorum lingua Socrates in terra loquitur, vt Græce in Scythia, nimirum, Anacharſis, Plato Ægyptice in Græcia. In Græcia enim, Scytha quamuis eſſet, Anacharſis fuerat, in Ægypto, Græcus quanquam eſſet, Plato: quemadmodum & Socrates in cœlo, quamuis homo. Vis audire Homerum? De aui quadam, *Chalcidem*, inquit, *homines, cymindin Dii vocant*. De vrbe, *Batieam homines, Dii Myrinnæ ſepulchrum*, dicunt. De fluuio, *Xanthum vocant homines, Scamandrum Dii dicunt*. Vis audire Socratem? *Amorem*, inquit, Ἔρωτα *homines, Dii* Πτέρωτα *dicunt*. Et mox verſus addit homini ignotos. Vnde hæc ſuauiſſime hauſiſti Socrates? Non ex Aſpaſia, aut Diotima tua, credo, non è Prodico aut Conno. Non, inquit, ſed è cœlo. Atticam Athenienſes optime, Deorum linguam optime Dii docent. Hi ipſi cum oraculi conſilio ac ſuaſu, mœnibus relictis, Rempublicam in claſſe haberent, vrbem occupauit Xerxes. Qui & pueros ſuperſtites inuênit quoſdam, quos in Perſiam abduxit. Qui cum inter barbaros seneſcerent paulatim, linguæ tamen ſuæ veſtigia ſeruabant. Quod & noſtrum feciſſe credas Socratem. Iidem inter Perſicas tiaras, chlamydem aut lænam cum viderent Atticam, gaudebant, exultabant, deducebant hominem ac ſequebantur. Socrates formoſam alibi cum videt faciem, de patria jam ſua cogitat, ac ipſam videt. In vinclis qui conſenuit, miniſtrum ſi domeſticum per rimam aſpicit, exclamat, lacrymatur. Et miraris ſi ad Dei ſui in hoc carcere imaginem commoueatur Socrates? Hoc eſt, quod accendi ſibi mentem, rapi animum, bacchari ſe ac furere aliquoties exclamat. Homericus Vlyſſes, cum in littore à patria tam procul ſedet, quidnam optat? Non vt patriam, ſed vt fumum ſaltem ejus videat. Idem in exilio hoc ſuo optat. Fumum hujus

jus flammæ vel videre optat Socrates. Cani Lacænæ, feram vel oſtende, vincla ſubito perrumpet. Autolycum aut Phædrum Socrates cum aſpicit, vix ſui amplius jam meminit, nec ſuus eſt. Et vt canem odor feræ mouet, quamuis abſit illa, ita vel vmbra pulchritudinis attollit Socratem. Canis peritus, feræ veſtigium ſi premat, vlulat, exultat: Socrates imaginem ſi pulchri videt, inflammatur. Nam vt feram, licet alias, aſpexit canis, ita pulchrum, ſed in cœlo, Socrates conſpexit. Nunc illius admiratur vmbram, nunc in ſomno videt. Hoc illius ſomnium, cicuta hoc ſupremus calix ille abſoluit. Ita circulus perficitur, quem dixi, ita pulchrum ſuum videt, ita voluptatem ſuam denuo conſequitur, ita viuere & amare deſinit in terris Socrates.

FINIS DISSERTATIONVM.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

AMICO LECTORI.

AMice Lector, Quia pleraſque olim Orationes, quæ præſertim majores erant, ſingulis inſcripſeram, ne illis officium aut pereat, aut mihi ratio illius parum conſtet, viſum eſt, hic in fine ſingulas, quibus olim eas inſcripſi, Epiſtolas dare, eo ordine, quo Orationes ipſas habes ad quas referuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

DANIELIS HEINSII

PRÆFATIONES.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Illuſtriſſimo Viro Petro Iannino, Equeſtris dignitatis, Senatus Diuionenſis Principi, Sereniſſimo Francorum Regi ab interioribus conſiliis, ejuſdemque Regis ad Ordines Fœderatæ Belgico-Germaniæ Legato.

Vir Illuſtriſſime,

IOSEPHI SCALIGERI, *viri admirandi, & in quo prope vno hac ætate quantum in reliquis poſſet natura oſtendit, factum diuinitus videtur, vt natales Gallia, ſepulcrum ſibi vindicaret Batauia. Factum diuinitus videtur, vt cui genti ſubſidium armorum & auxilium difficillimo ſæpe tempore debuimus, eidem literarum ſplendorem acceptum ferremus. Quibus equidem vel ſolus ille regni veſtri majeſtatem adæquauit: noſtrum vero æuum cuivis inuidendum fecit. Nam vt à Franciſco magno incipiamus, ſub quo aurea vere ætas apud vos exſtitit, qui tot eruditos quot prope homines quotidie videbat; neminem inueniemus tamen, qui cum aliqua in arte excelleret, admiratione indignus haberetur: qui cum linguam vnam recte didiciſſet, viri docti nomen non tueri putaretur. Nemo vero tanta vel diſcendi audacia vnquam extitit, vt tam multa tentaret: vel felicitate, vt cum ſimul plurima ſperaret, plus conſequeretur quam optaſſet. Nemo, qui cum annos ad viuendum paucos à natura accepiſſet, omne id tempus animo impenderet: qui cum vna aliqua in vrbe natus ac eductus eſſet, orbis vniuerſi ciuis videretur: qui cum linguas infinitas prope intelligeret, omnes inſtituto ſuo & accommodaret & res totidem conjungeret. Ac profecto ita exiſtimo. quod ſi vt in fronte oculos, ita in ipſo pectore geſtarent homines, quibus contemplari animum ejuſque ornamenta poſſent, nullum multis ab hinc ſæculis (patrem conjungo ſemper) pulchrius ſpectaculum, ne-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

que dignius ad quod orbis vniuerſi nationes concurrerent, hoc viro extitiſſe. Nam ſi ſunambuli nonnunquam cauſa, aut inuſitatæ alicujus feræ, vndique aduolare ſolent homines, neque ſumptui laboribuſque parcunt, aliquid profectò admiratione dignum eſſe oſtendunt, ſed non illud quod mirantur: quia corporis voluptas obtinet in nobis, mente autem caligamus. quæ ſi rectè judicaret, ſolam virtutem ac ſcientiam admiraretur: ex his voluptatem omnem peteret: ab his nunquam oculos auerteret: earum fructum vſu ſibi vindicaret. Nunc cum vanitatis plena ſint omnia, ſæpe in hiſtoriis inuenias, mulum peperiſſe alibi, alibi bouem voce humana locutum, terra alibi pluiſſe aut ſanguine (& quæ alia hiſtoriæ antiquæ & nonnunquam noſtræ, inter prodigia commemorant) quaſi minus admiratione dignum eſſet, hac ætate natum eſſe in Gallia mortalem, qui pauciſſima neſciret. Quod & tibi ita viſum fuit. Nam cum primum in hanc terram maximis de rebus ad noſtros legatus Roterodami appuliſti, in concurſu omnium & gratulatione prima, cum è Senatoribus alii alia oſtenderent, præter expectationem Scaligerum extollere cœpiſti: quem ereptum eſſe vobis, merito conquerebaris. Idem cum vix Hagam veniſſes, plurimi ampliſſimique ex te viri audiverunt. Donec vna gratulatum ad te iuimus. Ibi quæ humanitas tua, quod gaudium, quæ beneuolentia apparuit! Qui ſermones vltro habiti citroque! cum & ipſe vere literatus eſſes, neque ea ille neſciret, quibus commendantur qui nihil amplius noverunt. Quam quidem vtriuſque voluptatem ſicut morbus alterius abrupit, ita beneuolentiam & humanitatem tuam illuſtriorem reddidit: liberalitati autem immortalem occaſionem dedit. Vidimus & meminimus, cum neque ille egeret, quod virtute & ſapientia abunde diues eſſet, & in tanta fortunæ prolixitate multa tibi ſupereſſent, alterum offerendo, recuſando alterum ea quæ præcipua habentur, pulcherrimum vtrinque certamen certaſſe. Nemo erat dignior qui daret, nemo qui acciperet. Sed profectò generoſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

roſa & inuicta indoles, ea ſtirpe oriunda, quæ tribuere omnia omnibus ſolebat, nondum cum fortuna animum mutauerat. neque effugere tamen potuit, quin cui muneris gratiam faceret, ejus beneuolentiæ tantundem deberet. Accipe ergo inferias illius viri, cujus laudes optime cepiſti: accipe poſtremum quod Scaligero perſoluitur officium: accipe, non magnum quidem munus, ſed quod nomini inſcriptum tuo, immortale erit. Tua ope Galli, tua Belgæ pacem videmus: tu ſpirantes adhuc ſanguinem ciuilem animos, diuina quadam moderatione temperaſti: gladios & arma ſola eloquentia prudentiaque fregiſti. denique à Rege miſſus qualem Gallia non vidit, in hanc ſcenam, in tragœdiam hanc plane intricatam, deus vere è machina veniſti. Te hiſtoriæ omnes, omnes poſteri loquentur: tu ingenia omnium, omnes ingentes ac præclaras animas æternitati tuæ vectigales habebis; neque majorem famam accipies à quoquam quam dabis. Nos qui & Scaligeri nomine obſtricti tibi ſumus & noſtro, vtriuſque hoc tibi perſoluimus: in quo vt illius laudes, ita noſtram, vt ſpero, pietatem probabis.

Sereniſſimo Venetiarum Principi, Antonio Priolo, ejuſdemque Reip. Patribus inuictis.

CVm ad nos allatum eſſet, Princeps Sereniſſ. & vos Patres; fœdus cum inuicto Venetorum populo, ab Illuſtrib. ac Præpotentibus Ordinibus, contractum eſſe; dici equidem non poteſt, quanta nos voluptas tum inceſſerit quod gaudium: qui res geſtas Sereniſſimæ fortiſſimæque veſtræ Reipub. ab ineunte ætate, partim cum ingenti admiratione legimus, partim ipſi quoque celebrauimus: facturi idem porro quamdiu in his terris erimus, aut illuſtris aliqua ſeſe offeret occaſio. Quæ tum igitur in mentem nobis ſubito venerunt, cum nonnullis id probari videremus, immortali veſtro nomini inſcriptum imus. In quo celebrando, quamuis omnium ingenia

ætatum vires ſuas ac diuinitatem exhauſiſſe videantur; nobis quoque aliquid, pro ſummo noſtro ſtudio, candore, ac obſeruantia auguſti veſtri nominis, dicendum videbatur: ne ignaros nos fuiſſe laudis veſtræ ſuſpicetur aut exiſtimet poſteritas. quæ vt inclytæ virtutis veſtræ, omnia in ſæcula memoriam tranſmittet; ita eos optime exiſtimabit judicaſſe, qui vos maxime admirati ſunt. Lugd. Bat. Cal. Ian. Ann. cIↃ IↃc XXI.

Nobiliſſimis Ampliſſimiſque viris, D. Hadriano à Mathenes, Domino in Mathenes & Opmeer, D. Cornelio vander Myle, Principi à Conſiliis, Academiæ Curatoribus: & Ampliſſimis ac Prudentiſſimis viris DD. Conſulibus Leidenſibus, eorum Collegis: Conſultiſſimo item prudentiſſimoque viro Nicolao Seyſtio, vrbis Syndico, Curatoribus à Secretis.

OFfero vobis, Nobiliſſimi Ampliſſimique viri, aliquot Orationes & Præfatiunculas, quas in Academia hac veſtra partim habui non ita pridem, partim ſcripſi. Prima proprie eſt veſtra, etſi ſit & mea: ſiquidem illa quæ debentur, ejus eſſe non putamus qui exiſtimatur poſſidere, ſed cui eſt obſtrictus is qui habet. Bibliothecarii munus, quod vbique à præſtantiſſimis adminiſtratur viris, veſtro munere ſum conſecutus: non quod eruditio id noſtra mereatur; ſed quod vobis dignus ideo putarer, ne non ſemper humaniſſimi eſſetis. Gratias ergo vobis egi hactenus, vt gratus viderer, non vt paria cum liberalitate veſtra facerem: cujus magnitudo integra apud vos manet. Alteram Pythiis Pindari præmiſi. In qua obiter oſtendi, aliter in Academiis autores, ac præſertim poëtas, aliter in triuiis docendos eſſe: ne ſordere pergant ſcripta veterum, errore interpretum, non ſuo: quod vbique fieri videmus. Huic fuſiorem primæ Pythiorum interpretationem ſubjeci, vt de talibus ſcripto-

ribus

ribus melius ſentire illi diſcant, qui cum eos Græce legere non poßint, ſatis ſibi facere videntur, ſi contemnant. De libello egi deinde quem nonnulli Ariſtoteli aſſcribunt, perperam, & vt multis oſtendi, falſo. Puto autem eſſe æquißimum, vt cum omnia quæ toto anno à nobis dicuntur propter ſanctiores occupationes audire vobis non liceat, initia ſaltem & quaſi auſpicia omnium legatis.

Clariſſimo Eximioque Viro, Euerardo Vorſtio, Illuſtriſſimi ac inuictiſſimi Principis Auriaci Archiatro, ac Medicinæ in Academia Lugduno-Bataua Doctori primario.

QVæ diebus his in obitum CLVVERI *noſtri, Vir Clarißime, à nobis dicta eſſe non ignoras, cum editionem aliquot amici flagitarent, non tam ire ad te quam properare ſua ſponte videbantur. Cauſas anxie nec quæram, nec in limine oſtentabo. Nihil hic de mea obſeruantia, quam noſti, nihil de exacta ac diffuſa eruditione tua dicam: quæ præcipuam ſcientiam ſic ornat, vt non tam ad vſum, quod plerique ſpectant, populi commendet, quam ad gloriam, quod paucis curæ eſt hac tempeſtate, abſoluat. Vt nec illud, quanta nuper dignitate, diligentia ac fide, Magiſtratum in hoc noſtro ordine ſupremum geſſeris. cujus cauſa grates à priuato non expectas, cum hoc nomen publice ſit diſpungendum. Ne hoc quidem, quid & quantum ipſe tibi debeam ab illo die quo nos magnus Scaliger conjunxit. qui, vt loco filii nos habuit, ita inter amicorum primos, debitum virtuti tuæ locum aßignauit. Quod & ſæpe alias, dum vixit, & conſtantia ſupremæ voluntatis, publice teſtatus eſt. De Cluuero nobis ſermo eſt. E quo ſæpe audiui, cum deſertus hic ab omni ſanguine ac propinquis viueret, in vno prope te ac commendatione tua, apud Nobilißimos Amplißimoſque Curatores Academiæ ac Ciuitatis Conſules, ſpes fixas habuiſſe. Quam id autem ſerio ac can-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

dide ſit à te factum, nemo me, ni fallor, certius teſtari poteſt: cum in re præſenti fuerim non ſemel, nec hic aliena vtar fide. Iam in morbo, quibus verbis, quibus monitis, tum animo tum corpore languentem.

Qua ſolatus es allocutione!

Vt ſupremis tabulis, quæ nunquam fallunt, quantum viuus tibi ac ſuperſtes debuit, tantundem etiam poſt mortem à te expectaret. Quo judicio & nos obſtrinxit, vt quas grates tibi, jam defunctus vita, agere non poteſt, eas per amicum agat. Qui, vt ſuo nomine majora tibi debet, ita partim ſuo partim alieno, hoc ſupremum pietatis teſtimonium inſcribit. Vale, Vir Clariſſime, ac nos, vt ſoles, ama.

Nobiliſſimo, Ampliſſimoque viro Iacobo van Dyck Sereniſſimi Suecorum Regis Conſiliario & Legato.

HAbes hic, Vir Nobiliſſime, quæ tanti non erant vt à te legerentur, niſi illis pretium feciſſes, audiendo. Teſtari videlicet volebas, veriſſimum videri tibi quicquid de hiſtoria hic diximus: eam prope ſolam, æternitatem principibus conferre, ad quam manu & potentia contendunt. Bella enim fruſtra geri, oppida expugnari, de hoſte triumphari, niſi ea quis ad poſteros tranſmittat, & perennitatem illis donet qui donare poſſunt cætera. Hoc videntur optime intellexiſſe ii ipſi quos hic celebramus, populi Romani principes. qui cum res geſſiſſent maximas, eas ipſas ipſi quoque ſtudioſe celebrarunt. Dictatorem Cæſarem, vndecies centena nonaginta duo hominum millia, extra ciuiles motus, confeciſſe legimus. Eandem manum ſtylo quoque armauit ipſe, & quæcunque geſsit, inuidenda cæteris felicitate deſcripſit: Idem Sylla fecit, idem Hadrianus, idem Antonius, idem alii non pauci. Cæteri, quæ ipſi præſtare non poterant, quanti tamen facerent abunde teſtati ſunt. Aiunt

Scipio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Scipionem, cum ſine ambitione vlla res ſuas in ſepulcris ſuis alii prætereuntibus legendas darent, nihil præter Ennii poëtæ ſtatuam in ſuo poſuiſſe: quod exiſtimaret, magna quidem eſſe quæ geſſiſſet, ſed quæ ſine alterius ingenio & arte nunquam ad poſteritatem eſſent peruentura. Quare quemadmodum virtutis ſuæ inſpectorem etiam in bello Ennium perpetuo habebat; ita ſine eo per quem ſemper ſe victurum eſſe intelligebat ſepeliri noluit. Eandem eſſe Regis tui mentem nobis perſuademus. Qui diuinus heros, cum inuictus ſit manu, Muſas, quæ cum majeſtate raro hodie concurrunt, non tam amat quam exemplo ſuo aliis commendat. dignus qui non modo tantus habeatur quanta ſunt quæ geſſit, ſed qui nunquam ignoretur. quod à ſolis literis eſt exſpectandum. A te vnum poſtulamus, vt hic nihil præter deuotum virtuti tuæ animum agnoſcas, quem in opere majori, quod ſub prælo jam verſatur, tibi conſecramus. Tum, ſi tanti iſta tibi non videntur vt cum cura legas, deberi tamen tibi ſcias, quia audiuiſti. Vale, Vir nobiliſſime, & nos ama, qui te colimus.

Clariſſimo Conſultiſſimoque viro Leonardo Caſembrotio, Senatori & Maritimi fiſci Patrono digniſſimo.

REuerſus, Vir Clariſſime, ab itinere, quod maxima cum voluptate vna nuperrime confecimus, ſecundum Flori auſpicatus ſum. Quod priuſquam facerem, Orationem de initiis imperii Romani habui: in qua primam ejus populi ætatem celebraui. Eram adhuc plenus militaris animi, quem in eo loco hauſeram, in quo tot heroum corpora calcaueramus ego & vtrique noſtrum conjunctiſſimus Schadeus noſter. cujus forſitan veſtigia nonnulla & ſcintillas hic videbis. Ea autem cui potius quam tibi debebatur? cujus multa in me extant merita. quæ cum luculenta ſint, majus tamen eſt nuperrimum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

mu n. Oſtendiſti enim quam & ego & mea tibi curæ eſſent: homo vere ad humanitatem factus, neque indignus maximo parente. qui vt prudentiſſime in Republica verſatus eſt, ita Eccleſiæ non raro profuit. Cui tu ſimillimus, de altera mereri bene nunquam ceſſas: alterius calamitatem, & quod ab ardore animorum ortum eſt incendium, ſæpiſſime deploras; non minus hic moderatus, quam ibi circumſpectus: in vtroque autem prudens. Vale, vir Clariſſime, & in anteceſſum hoc, qualecunque eſt, habe.

Magnifico Ampliſſimoque viro, Benjamino Auberio Mauriero, Chriſtianiſſimo Galliarum & Nauarræ Regi à conſiliis, & ad Præpotentes Confœderatarum Belgii Prouinciarum Ordines legato.

NVper cum ad Taciti Annales aliquid dicendum nobis eſſet, effeciſti, vt quæ nemini fortaſſe placitura erant, ea aliquid ſplendoris traherent à loco, in quo nihil tam conſpiciendum erat, quam quod tu adeſſes. Hoc quia optime ſucceſſit nobis, & quia ſpero ea quæ libenter tua cauſa audierunt, omnes libentiſſime lecturos tua cauſa, dedi typographo vt voluiſti, ſine vlla mora, & ambitione, niſi quod tuo ſum abuſus nomine, vt ſic commendarem denuo quod ſcripſi. Magna quidem veſtra eſt dignitas, quæ à Majeſtate multum trahit, quam vos iis, ad quos miſſi eſtis, exhibetis: mihi tamen ille maximus videtur, qui menſuram ſuam totus in ſe habet, & fortunam quantamcunque animo & meritis excedit. Quod ſi cuiquam hodie in Gallia, tibi ſane eſt propoſitum. Literas & ſapientiam ſic coluiſti olim, vt quicunque à ſummo viuidoque ingenio progreſſus expectari poſſint, eos feceris. Nemo literatus viuit hodie in regno veſtro, quo non vſus ſis familiariter: nulla pars eſt eruditionis, nullus autor, in quo peregrinus ſis: nullus denique amœnitatis genius quem non poſſideas. Vt qui

recte te noverunt, tria maxime diuerſa admirentur: quod in dignitate publica, priuati hominis humanitatem, in moleſtis occupationibus ac curis, ocioſi eruditionem, in aula, ſummum ſapientiæ amorem, conjunxeris. qua non ſemel apud omnes prædicauimus. Nunc cum paulum ocii conceditur, ne hoc tibi pereat, reminiſceris quæ olim didiciſti, & ad illa ſtudia reuerteris, quæ tranquillitatem dare poſſunt animo. quam conferre dignitas & reliqua quæ ſola ſperant homines, non poſſunt. hoc eſt, cum fortuna antecellas cæteros, mente & inſtituto eam quoque præteris. Eorum plane exemplo qui huc hactenus à Rege veſtro miſſi ſunt: quorum nemo fuit, qui non ad ſupremam eruditionem perueniſſet. Nam vt regnum veſtrum hac ætate palmam ejus omnibus eripuit, & ante omnes eam coluit & propagauit, ita omnium poſtremo retinet, ac ne bellis quidem ciuilibus vt eam eripiant concedit. Accipe igitur, Vir Maxime, à cliente tuo, quod jam tuum eſt: accipe quod voluiſti: lege; ſi ſit tanti, quod jam audiuiſti. Et quandoquidem muneribus, hoſpitio, officiis, comitate omni & beneuolentia, me ſic obſtrictum tibi tenes, vt in nexu adhuc maneam, patere, vt creditorem tam benignum in te habeam, quam patronum hactenus expertus ſum.

Illuſtriſſimo viro, Dominico Molino, Patricio & Senatori Veneto.

CVm nuperrime, Illuſtriſſime Heros, excuterem nonnulla, quæ aut dixeram ad Tacitum aut ſcripſeram jam olim, in Orationem quandam incidi quam cum magno auditorum, etiam ampliſſimorum, ſtudio, à me habitam memineram. Atque eam, cum ſuperioribus non eſſet addita, ſub Illuſtri tuo nomine in lucem dedi. Vnde enim magis commendari noſtra, vnde dignitatem ac ſplendorem magis luculentum mutuare poſſunt, quam ab eo, quem illuſtre genus, merita majorum, &,

quod omnibus his majus, vobis autem eſt gentile, magnus ac inuictus animus, tum propter libertatis ardens ſtudium ac curam, omnium doctorum, quos Venetiæ nunc habet aut Patauium, teſtimoniis euectum, ipſa jam in ſinu ſuo fama ac æternitas oſtendit? Quippe qui intellexiſti, reliqua interitura, niſi ad diuinas laudes tuas illam quoque gentis tuæ cæteris adjungeres, vt omnes ditionis veſtræ Muſas tibi vindicares. Quæ quo minus adulari didicerunt, quod ſeruile ac deforme malum eſt, cum in ipſa libertate natæ ſint, eo magis nomen tuum à ſuſpicione iſta vindicabunt: veras autem laudes in illuſtri loco poſitas, ad poſteros tranſmittent. Ac de me quidem, quantum tibi debeam non dico. Iuſto enim operi, de quo jam pridem cogitamus, id præſcribi malo. Hoc fatebor interim, è ſcriptis veſtris, quorum partem liberalitati tuæ libentiſſime acceptam fero, ea me hauſiſſe, quæ vix ab antiquitate expectari poterant. ac præcipue æterna fortitudinis exempla ac conſtantiæ. Quæ cum paſſim extent, atque ea vobis debeat terrarum orbis, ego, ſemel in hoc limine, ipſi Deo inter prima, me, tum iſta, tum fauorem tuum, ſine fuco ac fallaciis, debere fateor. Vale Illuſtriſſ. Domine, ac magnis illis animabus, Balthaſari Bonifacio, Nicolao Craſſo, Laurentio Pignorio, vt me commendes, peto. Lugd. Bat. Cal. Apr. CIↃ. IↃC XXII.

Ampliſſimo, Conſultiſſimo, Clariſſimoque viro Rocho Honartio, Curiæ ſupremæ Aſſeſſori primario, Academiæ Leidenſis Curatori digniſſimo.

IMmenſam C. Cæſaris ideam animo complecti, vix vnius hominis videtur. Qui humanis rebus tantum attulit momenti, vt quæ rerum domina tum maxime eſſe incepit, vni libertatem ſuam manciparet, quia parem quem opponeret non habuit. Cujus magnitudinem fatalem, Ampliſſime Vir, Roche Honarti, quia ex judicio

dicio ac ſuaſu, cui omnia deferre merito ſolemus, tuo, nuper in Tranquillo obiter deſcribebamus, aliquid initio dicendum fuit. non de ritibus antiquis quidem, aut Grammaticorum ſacris, quorum explicatione, in ſcriptore nobiliſſimo, nonnulli maxima cum laude jam defuncti ſunt, ſed vt ipſum pariter cum Reipublicæ, quam vt paulatim ita callidiſſime inuaſit, ſtatu ac imagine repræſentarem. Quæ nunc tuo inſcribenda nomini, Vir maxime, exiſtimamus: qui, vt cætera nunc taceam, ab eruditione ſumma ac ingenio, autoritatis plurimum ad ſummam attuliſti dignitatem: dignitate autem & autoritate, non tam vrbem Batauorum primam, quam Bataviam, prouinciarum literis ac armis vniuerſi fere orbis principem, illuſtras. De quo, ſuo, vt ſperamus loco. Me quidem, tanta tui nominis ex merito inceſſit reuerentia ac amor, vt compendioſe omnibus probatum iri me exiſtimem, ſi prius tibi me probaro. Vale, Vir Ampliſſime, ac amore tuo nos dignare. Lug. Bat.

Ampliſſimo Clariſſimoque Viro Nicolao Seiſtio, Reipubl. Lugduno-Batauæ Syndico, & Academiæ Curatoribus à Secretis.

CVm non raro mecum cogitarem, Nicolae Seiſti, Vir Ampliſſime, quantum pro tuo in me ſtudio, quod ſæpe ſum expertus, deberem tibi, euênit vt in mea ſupellectile ac copiis, nihil quod te dignum eſſet, inuenire poſſem. Quæ res, ſiue à tenuitate mea, ſiue à tua magnitudine originem habuit, diu me ſuſpenſum detinuit. Quippe in te cum intuerer, hominem videbam, ſummæ quidem illum dignitatis, ſed in quo propemodum hoc eſſet minimum, quod in Republica putatur eſſe ſummum. cum virtutis tuæ ac præclaræ indolis capacitas, fortunæ tuæ ſpacium excedat. Quam quemadmodum formaſti ipſe, ſic quotidie non ornas tantum ac intendis, ſed, ſi verum eſt dicendum, jam poſt tergum reliquiſti. Contigit hoc

tibi, vt in ea ciuitate locum obtineres, cui libertatis ſuæ magnam partem debet Batauia: quæ inſuperabili virtute, cum funeſto bello omnia arderent, & jam prope ſola ſupereſſet, primo animos deinde portas hoſtibus præcluſit: tam ingenti quidem atque honeſta peruicacia, vt inter famem poſita & ferrum, cum par huic eſſet, illam ſuſtinere diutius non poſſet, mortem intra muros tolerare mallet quam hoſtem: ſucceſſu autem tali, vt non tantum libertatem ſuam conſeruaret, ſed communis quoque conſeruatæ præmium ab vniuerſa patria acciperet; Muſas & æternitatem. In hac ciuitate, quæ Batauiæ totius Academiam, orbis ſeminarium, externæ pariter ac noſtræ juuentutis florem ac propaginem complecteretur, cum autoritate pari in vtraque ageres, majori tamen prudentia egiſti. Pleriſque raro procedit, vt in vrbe vna rectum curſum teneant, paucioribus, vt magnos ac feroces juuentutis ſpiritus, intra rationis ac officiorum ambitus contineant. Tu hoc hactenus obtinuiſti, vt nec Reipublicæ diſcedat quicquam, & cum ea ita coaleſcat Academia, vt quæ ſemper ornamentum vrbis veſtræ fuit, jam propemodum pars eſſe videatur. Ex quo hoc conſequitur, vt alterius incommoda cum ambarum detrimento ſint conjuncta, & vtilitate vnius vtraque conſiſtat. quemadmodum in corpore nec manus nec pedes, niſi cum grauiſſimo totius dolore, offenduntur. Cujus rei cauſſas eſſe duas ſemper judicaui: ſingularem in te moderationem & benigna quæ ab eo oriuntur conſilia. quæ ad pacem ſemper & tranquillitatem tendunt. Quorum ipſi teſtes quotidiani ſumus. Ad hanc Academiam, quæ tantum tibi debet, nos, cum nihil aliud poſſemus, voluntatem attulimus prolixam: dedimus autem operam, vt in ea pauci nos vixiſſe ignorarent. Quo, vt ſpero, conſecuti ſumus, vt qui eruditionem & ſcientiam in nobis requirerent, conatum tamen & nauatam operam agnoſcerent. quod nec mercenariis negari ſolet, neque ad inuidiam pertingit: quæ excelſa tantum & ingentia adurit. Quale cum in nobis nihil vnquam fuerit, neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

tamen deſint ſycophantæ, credo equidem imagine eorum quæ liuorem in aliis merentur, homines ignauos decipi in nobis, vt, quod canes ſolent, vmbram corporis allatrent. Contra quos præclaro ſemper amuleto fuimus inſtructi, & quam Regis Pontici non minus efficaci; labore, nempe, & contemptu. Porro cum virtutes, vt oportet, tuas ſemper æſtimarim, & hoc publice teſtatum vellem, neque nunc offerre tibi poßem quantum ipſe optarem, ſcirem autem quantum eſſet quod deberem; donec aliud liceret, aliquot Orationes ac Præfationes nuper à me habitas, tuo inſcribendas nomini putaui. Inter quas præcipue eſt vna quam ab argumento gratam fore exiſtimabam; quod commendet eam diſciplinam, qua nec vlla eſt auguſtior, & in qua tu maxime excellis. Vale, literarum Mæcenas.

Clariſſimo ac Conſultiſſimo viro Cornelio Nicolai, in Collegio Rebus maritimis Præfecto, quod Roterodami eſt, Conſiliario digniſſimo.

Q*Væ de Socrate hic nuper diximus, bona fide, vt promiſi, ad te mitto, Vir Clarißime. Munuſculum, non ſane pro amore in te meo, neque re aut mole tanti, niſi inter nos ſic conueniſſet. Argumentum excuſare non audeo: quod ab eo ſatis commendetur quem ſuſcepit commendandum; viro, omnium judicio, inter ſapientes primo.* Non *moroſo, non inepto, non faſtidioſo, non putido, qui philoſophorum morbus olim fuit, quos* famæ negociatores *antiquißimus Eccleſiæ vocauit doctor: ſed vrbano, eleganti ac feſtiuo. qualem eum Plato ac Xenophon depingunt. Apud quos cum diſputat, ludit: cum decipit, prodeſt: cum vincit, lætum à ſe hilaremque aduerſarium dimittit: ſoluit denique quos capit, & in veram libertatem aſſerit. Adde quod in vultus omnes, omnes formas, omnium ſe mores ac ingenium transformat. Polypus poſtremo eſt, non homo. Habet*

cirros ſuos, quibus imperitos callide inuoluit: habet brachia, & acceptabula. Quæ prehendit, firmiter concludit. Adhæret iis quos oppugnat: fugientes ſequitur, ac valide conſtringit. Adde, quod vt ille petram ſæpe aliquam inuadit, & quamcunque tangit, ejus induit colorem: ita iſte omnibus ſe applicabat, & vt quemque acceſſerat, mores ejus exprimebat ac naturam. Cum his ſi conſtantiam illius, grauitatem, temperantiam, magnitudinem animi, mortis ac honoris conferas contemptum, quæ cum ſint diuerſa, in eodem tamen ſunt ſumma; jam de alio locutus eſſe videaris. Quare danda nobis opera ſubinde fuit, vt quo ſimiles eſſemus illi, ſui eſſet diſſimilis oratio. Quis amores enim ejus ac vernilitates, quas non niſi recte initiati capiunt, ea grauitate, qua laborum patientiam ac vitæ continentiam, deſcribat? Quis hoc monſtrum, non ex parte ſed in totum, commode depingat, niſi qui delicias Platonis, cum Romani oratoris majeſtate, cum neceſſe eſt, temperare audeat? Omitto jam, ad robur Stoicorum & magniloquentiam ſtrauiſſe viam hunc eundem. qui de ſuo ſapiente, de inuicta animi conſtantia, de libertate, ac fato, cum loquuntur, quæ verba, quas ſententias, quæ pondera deuoluunt! Accipe ergo, Præſtantiſſime Virorum, qualecunque hoc munus, quod fiducia amoris ad te mitto: qui à prima ætate feliciſſime inchoatus, cum judicio incrementum, robur cum annis accepit. ſed præcipue ab officiis & humanitate tua. Quæ hic non commemoro. ne qui magnitudinem eorum cum hac ſcriptione contendat; mihi operam, tibi fructum periiſſe judicet. Vale, Amicorum intime, & majora aliquando expecta.

Nobiliſſimo Ampliſſimoque viro D. Cornelio vander Myle, Domino vander Myle, Equiti, &c.

DVm in miſerabili Eccleſiæ diſsidio, in quo verſamur Myli Nobiliſsime, per vniuerſam pene Europam

— vndique totis

Vſque adeo turbatur agris,

libuit ab eruditione & ſubtilitate, quæ jam tanta eſt, vt niſi ad ſimplicitatem & multarum rerum ignorantiam redire malit, quo proficiat non habeat, ad infantiam & incunabula Chriſti, ſolenni hoc feſto, quod ad omnes æque Chriſtianos pertinet, ſecedere aliquantum, & diuinum incarnationis ſacrum ea parte contemplari, qua ab homine cognoſci poteſt. Erant eo tempore plena controuerſiarum omnia. Iudæi quippe in partes ac familias, non ſecus ac philoſophi, diuerſas jam ſeceſſerant. Eſſenos enim ac Doſitheos (alioſque iis ſimiles qui omnia turbabant) vt omittam; Scribæ, Phariſæi, Sadducæi, Hemerobaptiſtæ, Nazaræi, ac Herodiani, omnia contentionibus miſcebant. Qui cum omnes Abrahami eſſent poſteri, & promiſsionem illi factam ſibi tantum vindicarent, rebus aliis intenti de promiſsione ipſa minus cogitabant. Ita quem venturum ſemper exſpectarant, venientem ſuſtulerunt. Mihi crede, quicquid fere eſt de quo diſputatur hodie, plus eſt quam quod ad ſalutem ſatis eſt: plus quam quod ad pacem & concordiam requiritur. Vnica eſt Chriſti teſſera, PAX ET AMOR. Ex hoc, *inquit*, homines cognoſcent, meos vos eſſe, ſi vos diligatis mutuo. *Hanc in Domini natiuitate Angeli annunciant. Hanc in prima concione Chriſtus, quam in monte habuit, tantopere commendat.* Beati, *inquit*, pacis autores. *Hanc poſtremis verbis in ardenti illa & cœleſti, quam ad Patrem habuit, precatione, ſuis poſtulat concedi. Poſt quæ verba nihil docuit. Vtinam qui minutatim ventilamus cætera, poſtrema Seruatoris noſtri verba, vita tantum exprimamus! Bene & Eccleſia*

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

& Reipubl. conſultum ſit. Nunc ex quæſtione quæſtio, ex controuerſia naſcitur controuerſia. Quæ dum Academiarum ſeptis continentur, facile contemnas: in incautam plebem vbi prorupêre, Reipublicæ momenta ſecum trahunt. Nam de quibus eruditi vere tantum judicare poſſunt, qui non deſunt jam vtrinque, ſummi viri ac eximii, de iis judicare volunt qui non poſſunt. Hinc liberiora de ſuperioribus judicia. Quæ ſi non coerceantur, ſequitur contemptus. dum diſſentientes quiſque nulla eruditionis ratione habita, profanos eſſe, primum ſibi, mox & aliis perſuadet. Aliter diuini illi Patres, quorum lectione oblectari vehementer me confiteor. Vbique in iis pietatem, vbique jejunia, vbique eleemoſynas, vbique ſanctas meditationes commendari videas. Vbique hoc ipſi profitentur. Dicendi porro genus breue ac conſtrictum, ſed quod ſenſibus abundet, placuit hic nobis. quo tantopere Ambroſius & Auguſtinus, tum doctiſſimus Theologorum Gregorius, eſt delectatus. Si qui ſunt qui ſoli eruditionem ſacram ſibi vindicant, ab iis petimus, vt pietatem ſaltem omnium communem eſſe patiantur. Nihil enim hic à me eſt dictum quam quod Chriſtiani omnes profitemur. Tibi autem quicquid hujus eſt, putaui inſcribendum: vel quod plura nemini mortalium, vt alibi dicetur, me debere exiſtimem: vel quod ſuaſu tuo & autoritate, hoc à me eſt factum: vel quod pietatem, quam hic ſolam ſum ſecutus, nemini quam tibi magis eſſe cordi, ſæpe intellexerim.

Nobiliſſimo & Ampliſſimo Viro Adriano de Matenes, Domino in Matenes & Opmeer, Academiæ Curatori, &c.

IEſum Chriſtum nuper in præſepi pro nobis repoſitum exhibui, qualis fuit, poſtquam integra diuinitate & illæſa, carnem noſtram præ amore ineffabili aſſumpſit, & in terram noſtra cauſa deſcendit. Nunc eundem exhibeo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

hibeo, qualem ipſe ſe exhibuit in cruce, cum diuinitate iterum illæſa, quicquid noſtra cauſa induit, morti ſubjecit: vt pro nobis paſſus quicquid pati ſolus homo debuit, ſuſtinere autem nullus homo potuit, juſtitiæ diuinæ ſatisfaceret, patri autem ſuo illam in nobis redderet imaginem, quam inſtinctu Diaboli amiſeramus. Hæc qui aliter quam ſumma cum humilitate ac reuerentia conſiderat, indignus mihi prorſus hoc beneficio videtur. Et tamen ne hic quidem nihil voluit licere ſibi curioſitas humana. quæ vbique ingenio indulget: vbique cum jactura pietatis, eruditionem ſuam profitetur. Parum ſcilicet putamus eſſe hoc quod Deo ſatis fuit, quod ſufficere ad ſcientiam ſufficere ad ſalutem voluit: Ieſum Chriſtum pro peccatis noſtris eſſe mortuum niſi ad modum quoque & id genus alia deueniatur. Qui profecto mihi hoc videntur agere quod milites Romani, moriente Domino. qui, dum Sancti, mater, ſcilicet, Iohannes, & alii, in abominabili hoc caſu, ſtant ad crucem & dolore crudeliſſimo non tantum externantur; ludunt aleam & veſtimenta partiuntur, quaſi ea res ad ſe non pertineret. Ita agitur nobiſcum. Dum Dominus patitur, argumentamur: dum in crucem tollitur, diſputamus: dum moritur, veſtimenta ejus & poſſeſſionem maxime propriam, hoc eſt Eccleſiam, diuidimus. Hæc dum cogito, ſicut nuper, ita nunc ad pietatem me conuerto. Homiliam enim De cruento Chriſti ſacrificio in cruce, ſine oſtentatione vlla, ſine anxio, quod paginam vtranque nunc plerumque facit, ordine ac diſpoſitione ſcripſi, &, vt Sancti illi patres ſolent, κρυπτικῶς καὶ ἀνεπιδήλως: *niſi ſi quid oratorum conſuetudini conceſſimus. Eam autem tibi, Nobiliſſime Virorum, conſecramus: ſiue ex promiſſo, ſiue ex merito. Luculenta tua prorſus in me extant beneficia. Non commemorabo hic, quanto ad me audiendum ſtudio huc veneris, non commemorabo alia, quibus me obſtrictum ac deuinctum tibi habes: majora enim ſunt quæ omnes publice debemus tibi, & quæ Academia agnoſcit. quæ nunc ſummo Dei beneficio, tum Theologo-*

rum

rum moderatione ac prudentia, placida tranquillitate fruitur. quod inprimis curæ vobis eſſe, certo ſcimus. Perſuadent hoc nobis admirandæ plane ac eximiæ virtutes, quæ in vobis ad exemplum vſque elucent: Incredibilis humanitas, morum amabilitas, & quod vt præcipuum, ita in nobilitate eſt rariſsimum, pietatis amor ſinceriſsimus. quæ non poteſt eſſe in quoquam ſine pacis ac concordiæ amore. Vale Nobiliſsime Virorum, & amare nos perge.

Nobiliſſimis, Ampliſſimiſque viris Academiæ Curatoribus, & Vrbis Leidenſis Conſulibus.

O*Ratiunculam, quam his diebus habui, ad vos, Viri Ampliſsimi, hic adfero. Cujus, niſi fallor, ſaltem vobis argumentum placebit. vel quod non ſit alienum ab hoc munere in quo verſor, vel quod ea ſtudia commendet, quæ ab omnibus probantur: quæ juuentuti viam præeunt ad veram eruditionem: veſtro autem tot jam annos patrocinio nituntur in hac vrbe. quæ cum animo inuicto hoſtem repreſsiſſet, ſedes Muſarum eſſe meruit, qua via jam ad immortalitatem peruênit. Cujus magna pars his literis debetur. Quas vos cum tantopere fouetis, idem quod tot ſummi principes Europæ præſtatis. Quorum quidam hodie, nonnulli olim, hoc egerunt, ne collapſis iſtis, rurſus in barbariem iretur, cujus noctem ſummi viri vix jam depulerunt. & quæ vereor ne rurſus inſtet. Eraſmum olim veſtrum, principem eorum, per contemptum barbari poëtam vocabant. Ille reſpondebat, longe ſe ab iſta laude abeſſe: pluris enim vnum tolerabilem poëtam, quam vel decem philoſophaſtros eſſe. Idem ſeptem Græciæ philoſophis euenit: quos indocti, quod arcana ſapientiæ hoc modo concepiſſent, poëtas tum dicebant. Sane eodem jam relabimur. Quicquid ignoratur, nunc poëſis; quicquid miſeri non didicerunt, nunc grammatica vocatur. Verſum vnum toto vitæ tempore*

pore ſcripſiſſe, crimen nulla eruditione expiandum putatur. Infelix eloquentia non prodeſt: non antiquitatis curæ: non hiſtoria aut ſapientia: non Græcorum diſciplinæ: vnde cuncta à peritis hujus linguæ hauriuntur. Fœnum eſſe oportet cui hoc ſucceſſerit, aut fame ſaginari. Credite hæc judicia non minimi momenti eſſe. Sicut graculi cum ſtrepunt, pluuia de cœlo exſpectatur: ita iſtæ mortem literarum nunciant. Aliter vos judicatis, & tot annos judicaſtis. Quare vt libenter, ita jure noſtra vobis conſecramus. In primis autem iſta, quæ ad ſtudium illorum juuentutem accendunt. Ab illis hoc peto, vt labori potius noſtro inuideant quam veſtro fauori. Quod eſt proprium virtutis certamen, & inprimis vobis gratum. Ne, dum eruditionem veram accuſant, vel judicio veſtro, vel ſuis viribus diffidere videantur. Ampliſſimi Viri, valete.

Magnificis Ampliſſimis Nobiliſſimiſque viris, Præſidi, reliquiſque Supremi Senatus Aſſeſſoribus.

Nobiliſſimi Ampliſſimique viri. Nunquam futurum arbitrabar, vt quod Iano Douſæ perſoluerem, alienæ potius autoritati quam pietati meæ darem. Cum enim publice in Academia laudandum eſſet funus publicum; viſum eſt Senatui ad partes nos vocare. Fruſtra tamen. Videbam enim vel inuidiam ætatis meæ vel ſcientiæ. Quæ cum aliquid pro ſe potuerint, neceſſitate dicendi exſolutus, ſcribendi immunitatem nondum impetraui. Quam equidem debere cuiquam nolui, cum priuata merita illius viri paululum à publicis deducerem, Douſamque ea parte cogitarem, qua inprimis meus fuit. qui neminem aut arctius complexus eſt aut benignius habuit. Cujus rei quamuis ne nunc quidem cauſſam inuenire poſſum; fructum tamen diu eſt cum agnoſco. Quis autem hæc ſcrutetur, quis eruat, quæ à naturæ benignitate ſunt? Sicut herbæ quædam ſine ſemine pro-

proueniunt : ita amor judicium non ſemper ſequitur , ſed & præcedit. Quædam ergo de ingenio illius & ſcientia, plura de moribus & innocentia hic diximus : quæ ſola pars calumniæ nunc patet. Eruditionem viri nemo, dignitatem nemo monet, neque aliud in Douſa reprehenditur quam id quod culpa caret. Multa quæ de generis ſplendore addi poterant, ab aliis jam occupata, prætermiſimus. Et ita homo fuit, vt hæc aliena ſciret, virtutemque ſine dote in manum conuenire vellet. Vobis, Patres Magnifici, hæc nuncupare viſum eſt, qui ejuſdem dignitatis, vel ſocii fuiſtis vel hæredes eſtis : quorum Ampliſſimus ordo tres ſummos Curatores Academiæ dedit. idque potiſſimum, vt quos Douſa integritatis ſuæ admiratores habuit, eoſdem nunc patronos habeat. Quemadmodum autem vitis recte aſſurgit cum per vlmum ſerpit : ita præcipuæ virtutes hodie ſine robuſto præſidio ſe non tuentur. Quod ab autoritate veſtra ſperamus, qui non aliam ingreſſi eſtis viam, ſed diuerſam. in quibus ciuilem illam prudentiam mitiore literarum cultu temperatam cum intuemur, libenter fortiora ſolatia admittimus, & in maximo luctu cogitamus, Magiſtratus noſtros mortales eſſe, adminiſtrationem æternam. Valete.

Nobiliſſimo & Ampliſſimo viro Iacobo Auguſto Thuano, Regio in Sanctiore Conſiſtorio Conſiliario, & in Ampliſſima Pariſienſi Curia Præſidi.

ACcepi munus quod ad me miſiſti, vir Ampliſſime; Hiſtoriam dico tuam. in qua reliqua omnia qui abunde laudauerit, multo tamen plura de inuicta illa tua libertate animi dicenda relinquet. Quæ tanti apud me eſt, vt de cæteris parcius loqui ſoleam: ne aliquid in tam perfecto opere pluris feciſſe videar quam quod in eo eſt præcipuum. Hoc vt intelligeres, munuſculum tibi reddo. quod ſine vllo Rhetorico colore καὶ τῆς ἐπιδεικτικῆς ληκύθου, *tam facile ſe tibi ſolo argumento probare*

bare poterit, quam quibuſdam etiam cum his diſplicebit. niſi quod metuam, ne audaciam meam potius apud te accuſes quam conatum abſoluas. Et profectò totum quod hic fecimus, niſi quatenus pietas in nobis vocari poteſt, mera confidentia eſt. Sed quemadmodum qui ipſas virtutes commendant, ſolo probitatis nomine veniam impetrare ſolent, quamuis multa prætermittant: ita me oportet, qui de illo viro ſum locutus, quem non dicam infinita ſcire, ſed quo nemo vnquam pauciora ignorauit. Sæpe autem audiui ex amicis tuis, nullius te lubentius quam illius meminiſſe. & in hiſtoria, cum judicium tuum obiter de homine tuliſſes, dolebas te de amico plura dicere non poſſe. Quare, quod tibi in tam religioſo ſcripto integrum non erat, nobis in diuerſo nemo non niſi improbus concedet. Quod quidem offerre tibi volui: vel quod ſimilia his dicturus videbare; vel quod gratiſſima tibi hæc futura eſſe, ne è ſcriptis quidem tuis dubitare poteram.

Ampliſſimis, Nobiliſſimiſque viris, D. D. Georgio Michaëli Lingelshemio, D. D. Iohanni Gernando: Ser. Palatini Electoris Conſiliariis digniſſimis ad Illuſt. Principem Mauritium Legatis.

NObiliſſimi Viri. Ego vero eadem opera & amici & meam fidem apud vos libero. Venit ad nos die heſterno clariſſimus collega noſter Baudius, cui paulo vehementius, vt ipſe aiebat, id injunxeratis, vt Theocritum cum auſpicarer, certiores vos facerem. Ibi ego, partim anguſtia temporis, partim, quæ mea eſt ſimplicitas, verecundia impulſus, vt qui minime παῤῥησιαστὴς *ſim, præterea neque tantis viris facile ſatisfacturum me arbitrarer, hoc officio ſuperſedi. Igitur quos auditores deprecatus ſum, ad lectionem nunc inuito. Orationem noſtram vobis offero, neque id ſine ſuaſu & autoritate magni Scaligeri, cui quidem vos deferre noui omnia.*

Porro

Porro cum in Germania, quicunque laurum, apud nos, quiſquis paulo plus reliquis inſaniæ eſt conſecutus, poëta dici velit; non abs re me facturum exiſtimaui, ſi diuinæ ſcientiæ, quæ ſæculi vitio opprimitur, dignitatem vindicarem. Quod cum exemplo quotidie præſtet Grotius noſter, ὁ θαυμάσιος; nos id verbis conati ſumus. ne Batauia noſtra ſaltem, quod olim poëtæ munus fuerit, ignoraſſe videatur. Valete Ampliſſimi Viri.

Ampliſſimis, Nobiliſſimiſque viris, Iano Douſæ, Domino in Noortwijck, & Cornelio Neoſtadio, Domino in Sevenhove, Academiæ Curatoribus, & D. Nicolao Seiſtio, iiſdem à Secretis.

VIri ampliſſimi. Ingenui animi eſſe exiſtimaui ſemper, vt cui ſatisfacere nequeas, ei te plurimum tamen debere agnoſcas. Veſtra autem ea in me beneficia publice priuatimque extiterunt hactenus, vt quamuis omnem mihi ſatisfaciendi ſpem præripiant; voluntatem tamen relinquant. De qua vt nunc ſaltem conſtet omnibus, ἐνέχυρον hoc vobis, tanquam creditoribus meis, offero: Declamatiunculam noſtram in Illuſtri veſtra Academia nuper habitam: vt tantiſper ſaltem velle me ſciatis, donec potero quod volo. Cujus rei major jam quoque quam antehac, ſpes oblata eſt: poſtquam autoritate veſtra & prudentiſſimi Senatus hujus Vrbis factum eſt, vt in celeberrima hac Academia ad publicum docendi munus admiſſus ſim. Itaque vt poſthac dignum quid vobis, dignum veſtris beneficiis referre poſſim, id quoque à beneficio veſtro expectandum erit. Quibus me & Muſas meas committo. Vos autem Deo immortali. Valete.

Illu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Illuſtriſſimis ac Præpotentibus DD. Ordinibus Generalibus Fœderatarum Belgii Prouinciarum, Patriæ Patribus.

Illuſtriſſimi Domini,

Diuinum, ac prope inauditum in aſſerenda veritate ſtudium veſtrum, omnis poſteritas loquetur. Nos etiam præſentes vidimus. idque beneficio veſtro: qui cum publico omnia agatis, tamen & priuatos comitate obſtringitis. Commode hoc nobis euenerat, qui & amori pietatis, dum viximus, & ſacrarum literarum, annos aliquot impenſe fuimus addicti. Magnus autem ille omnium, qui in conuentu nupero auditi ſunt, conſenſus, ſicut multos alios in opinione ſua confirmauit: ita in me hoc effecit, ut conſiderarem etiam magis, an in hac doctrina eſſet aliquid aduerſum pietati. cui omnia neceſſe eſt cedant, & inprimis eruditio. Deprehendi autem, totum hic certamen eſſe, de Electione: cui omnia qui tribuunt, excepto malo, cujus cauſam homini aſſcribunt, nihil aduerſariis relinquunt, quo ſe tueantur, præter ſolam calumniam. qua profecto ſunt ſuperiores. Nam dum crimen ſuum alius impingunt, ne arbitrii libertas, rei fundus, detegatur, imperitos aliquot è plebe commouerunt. Qui cum zelo quoque peccent propter ignorantiam, nihil iis euenire potuit commodius, qui de pietate non ſolliciti, in religione aliquid mutari voluerunt. Idque Reip. cauſa, quam non aliter mutari poſſe, hoſtes ejus judicarunt. Cui rei commode excogitata eſt quinque Articulorum machina; magna arte ac induſtria inventa. Sed cum Dei cauſam illi agant, qui ab omni bono vacuos ſe eſſe docent, extra eum à quo ſunt electi; prouocent ad hominem, qui cauſam agunt hominis. qui puluerem & terram magnifice efferunt, qui Adamum adhuc nudum, coram Deo viuo ſiſtunt, & ex æquo in negotio ſalutis aliquid conferre volunt. Homo enim ſtultum animal, cum nihil præter vires ſuas præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

prædicari audit, ſicut ſemper ſibi placuit, ita iis ſemper fauit, qui hac arte vſi ſunt. Ii autem nunquam defuerunt, neque quicquam tam antiquum eſt. Nos vero, qui ad Dei verbum vires noſtras, non ad hominis judicium, expendere didicimus, judicio illius ſtabimus, cui non electionem minus, quam creationem noſtram, penitus aſſcribimus. hoc eſt, omne bonum, quod in nobis eſt. Vt quemadmodum Propheta ait, ſuis in ſermonibus juſtificetur, &c, cum judicatur, vincat. *Cui rei locum nobiliſſimum, qui nuper nobis occurrebat, ſine contumelia cujuſquam publice expoſuimus: quia totam hanc doctrinam complecti videbatur. In quem ea diximus potiſſimum quæ uſum ſpectant. Cætera enim ſi ponantur ſola, ſicut ſcholam ſapiunt, ita imperitum populum involuunt. Quicquid autem eſt illius, iis inſcribendum judicauimus, quorum toti fuimus, cum hoc negotium decideretur. Hoc eſt, Vobis, Patriæ Patres: quibus pietatem ac religionem denuo aſſertam Chriſtianus orbis fert acceptum.*

FINIS.

IN

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

IN ORATIONES

DANIELIS HEINSII,

HVGONIS GROTII

EPIGRAMMA.

POſt dignum Latio pedem cothurno,
Poſt Roſſæ teneras amationes,
Scriptas carmine, quale Naſo, quale
Romanus cuperet ſuum Philetas,
Poſt Flacci citharam, tubam Maronis,
Poſt tantæ trimetros ſeueritatis,
Vt rugas ſuperent Catonianas,
Jam Demoſthenicæ ſititor undæ
Linquis Pegaſeos, amice, fontes,
Regnans eloquio ſolutiore,
Dum nunc ingenii fluentis æſtum
Libertas tibi Tulliana laxat,
Nunc facundia Plinium ſecuta
Conſtringi ſtudet arctiore gyro,
Nunc docti Senecæ refert acumen
Denſis pagina ſeminata gemmis.
Heinſi, viue diu, diuque de te
Certet Suada potens, nouemque Muſæ.
Quicquid nominibus prioris ævi
Æternam potuit parare famam,
Hoc in te liceat ſtupere ſolo.
Millenis facibus ſuperba nox eſt:
Aſtrum ſufficit vnicum diei.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 D 13